

A BLASKOVICHOK VILÁGA

Egy köznemesi család története és életmódja

a 18. század elejétől a 20. század közepéig

Értekezés doktori (Ph.D.) fokozat megszerzése érdekében

a *történelem* tudományágban

Írta: *Gócsáné Móró Csilla* okleveles művelődésszervező - történelem tanár

Készült a Debreceni Egyetem Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

Történelem programja keretében.

Témavezető: Dr. ....

Dr. Miru György (olvasható aláírás)

A szigorlati bizottság tagjai:

elnök: Dr. ....

tagjai: Dr. ....

Dr. ....

A doktori szigorlat időpontja: .....

Az értekezés bírálói:

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A bíráló bizottság:

elnök: Dr. ....

tagok: Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

Dr. ....

A nyilvános vita időpontja: .....

„ Én, Gócsáné Móró Csilla teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott értekezés a szerzői jog nemzetközi normájának tiszteletben tartásával készült. Jelen értekezést korábban más intézményben nem nyújtottam be és azt nem utasították el.”

Tápiószele, 2012. március 10.

.....
Gócsáné Móró Csilla

Doktori (PhD) értekezés

A BLASKOVICHOK VILÁGA

**EGY KÖZNEMESI CSALÁD TÖRTÉNETE ÉS ÉLETMÓDJA
A 18. SZÁZADTÓL A 20. SZÁZAD KÖZEPÉIG**

Gócsáné Móró Csilla

Témavezető: Dr. Miru György

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

BTK

Debrecen, 2012.

A tápiószelei múzeumalapító testvérpár, Blaskovich György és János emlékezetére

TARTALOM

I. BEVEZETÉS	7
II. A FELEMELKEDÉS NEMZEDÉKEI.....	21
2.1. A család származása, eredete	21
2.2. Blaskovichok a Rákóczi-korban	31
2.3. Blaskovich Sámuel (1670–1738); birtok- és lakóviszonyai, társadalmi kapcsolatainak hálója a 18. század első felében.....	41
2.3.1. Birtokszerző tevékenysége.....	48
2.3.2. Életkörülményei, lakóviszonyai.....	56
2.3.3. Blaskovich Sámuel társadalmi kapcsolati hálója.....	66
2.4. Blaskovich József (1705k.–1762k.) honti alispán társadalmi és gazdasági szerepvállalása, életkörülményei a 18. század derekán	71
2.4.1. Blaskovich József birtokviszonyai.....	76
2.4.2. Úrbéri viszonyok, földesúri javadalmak	83
2.4.3. Blaskovich József alispán lakó- és életviszonyai.....	97
2.5. Blaskovich Pál (1733–1806) és testvérei	104
2.5.1. Birtokok	110
2.5.2. Blaskovich Zsuzsanna (1747–1801).....	113
2.5.3. Blaskovich Ferenc (1746–1802).....	115
2.6. A család társadalmi kapcsolatainak térbelisége és mobilitása a 18. században	118
III. A REFORMKOR NEMZEDÉKEI	124
3.1. Blaskovich József (1772–1847k.) birtokai és kúriái a 19. század első felében .	124
3.1.1. Blaskovich József birtokviszonyai és jövedelmei.....	129
3.1.2. Blaskovich táblabíró lakóviszonyai	140
3.2. Blaskovich Gyula (1806–1850) hevesi alispán lakóviszonyai, gazdálkodása és közéleti szerepvállalása a 19. század derekán.....	148
3.2.1. Blaskovich Gyula birtokai, gazdálkodása és lakóviszonyai	150
3.2.2. Blaskovich Gyula közéleti szerepvállalása a 19. század derekán.....	159
3.3. Blaskovich József fiai: Bertalan (1794–1859), Pál (1802–1873) és László (1808–1877)	171
3.3.1. Blaskovich Bertalan (1794–1859)	171
3.3.2. Blaskovich Pál (1802–1873).....	175
3.3.3. Blaskovich László (1808–1877)	180
IV. A POLGÁRI ÁTALAKULÁS NEMZEDÉKEI.....	186
4.1. Blaskovich birtokok és birtokosok a 19. század végén.....	186
4.1.1. Blaskovich Sándor (1824–1905).....	190
4.1.2. Blaskovich Albert (1827–1890).....	194
4.1.3. Blaskovich István (1828–1917)	196
4.1.4. Blaskovich Miklós (1832–1895).....	199
4.1.5. Blaskovich Ernő (1834–1911), Kincsem tenyésztője	206
4.2. A család társadalmi kapcsolatainak térbelisége és mobilitása a 19. században.	214
4.3. Blaskovich Gyula (1843–1911) a köznemesi gyűjtemény kiteljesítője.....	232
4.3.1. Blaskovich Gyula tiszaujhelyi gazdasága	238
V. A POLGÁROSULT NEMZEDÉK	241
5.1. Blaskovich György (1878–1960) és Blaskovich János (1883–1967) a tápiószzelei múzeum megalapítói	242
5.1.1. Blaskovich György (1878–1960).....	242
5.1.2. Blaskovich János (1883–1967)	244
5.1.3. Blaskovich György és János birtokai, gazdálkodása	246

5.2. Köznemesi kúria a 20. század első felében, a Blaskovich fivérek életkörülményei	253
5.2.1 A tápiószelei Blaskovich kúria	255
5.2.2. A kúria környezete, gazdasági és vendégépületei.....	262
5.2.3. A Blaskovich fivérek életvitele a 20. század közepéig.....	265
VI. ÖSSZEGZÉS	270
Felhasznált források és irodalom	280
Az ebeczki Blaskovich család genealógiai rendje	308
KÉPMELLÉKLET.....	314
Képek forrásjegyzéke.....	332
Summary	338
Publikációs lista	341

I. BEVEZETÉS

Értekezésemben egy kivételesen sikeres, igényes, a polgárosuló köznemesség rétegét reprezentáló család történetét mutatom be. Egy olyan família históriáját, amelynek tagjai műveltségteremtők voltak és élenjártak a modern szellemű gazdálkodás kialakításában, majd a 20. században Tápiószelén egy köznemesi család történetét és életét bemutató kivételes gyűjteményt hoztak létre.

Tápiószelei lakosként gyermekkorom óta kísérhetem végig azt a folyamatot, ahogyan a tápiószelei Blaskovich fivérek értékörző és kultúraközvetítő szellemisége meghatározza a település lakóinak identitását. Sőt a Blaskovichok máig részei a tápiómenti kistérség kollektív emlékezetének is, szellemi és tárgyi örökségük korunkig meghatározzák az itt élők mindennapjait. Tápiószentmártonban áll a család barokk kápolnája, a Nemzeti Múzeum állandó régészeti kiállításán látható az általuk megtalált szkíta aranyszarvas, amiből hazánkban ezen kívül csak egyet tártak fel.¹ A térség legfontosabb turisztikai attrakciója a tápiószentmártoni lovas park, ami a Blaskovichok csodakancájának mítoszára épül. A 20. században a kulturális örökségvédelem terén alkották a legfontosabbat, mivel két világháború ellenére megmentették családi műgyűjteményüket, amit már 1940-ben megnyitottak a nagyközönség számára. A Tápiószelén lévő Blaskovich Múzeum, ma Magyarország egyetlen köznemesi kúriamúzeuma. A sors kegyes akaratából közel harminc éve vezetem ezt az intézményt, így a Blaskovich család szellemi és tárgyi örökségének ápolásához tevőlegesen is hozzájárulhatok.²

Hipotézisem, hogy a Blaskovich család karrierje ugyan későn indult, de mégis tipikusnak mondható a magyarországi köznemességben belül. Blaskovich Sámuel alapozta meg a família felemelkedését, akinek társadalmi rangja, képzettsége és hivatali előmenetele hasonló volt a Grassalkovichokéhoz. A párhuzamos indulást személyi és

---

¹ A Magyar Nemzeti Múzeum donátorait megnevező márványtáblán az első név Blaskovich Aladáré 1925–27 évszámmal. A másik szkíta aranyszarvast 1928-ban a Borsod megyei Zöldhalompusztán tárták fel.

² Néhány példa arra, hogy napjainkban milyen tevékenységekörök őrzik emlékezetüket: Tápiószelén 1999 óta a múzeum, a múzeumbaráti kör, a települési önkormányzat intézményei és civil szerveződései értékörző és értékközvetítő jelleggel Blaskovich Napokat szerveznek, ami a kistérség egyetlen ilyen kulturális rendezvénye. 1998-tól Kincsem és aranyszarvas országos gyalogtúra 600-800 résztvevővel valósul meg Tápiószele és Tápiószentmárton között. 2010 óta a tápiószelei általános iskola Blaskovich János nevét viseli.

családi kapocs is erősítette. A Blaskovich család tagjainak felemelkedését, majd bene possessionatus létét jól átgondolt házassági stratégiája is nagymértékben elősegítette.

A magyarországi családtörténeti kutatásban egyedi értéket képvisel a Blaskovich Sámuel által alapított ebeczki Blaskovich família anyaga a maga komplexitásával. A nemes családok többségénél az iratok, fotók mellett jó, ha korunkra az épület megmaradt. Az, hogy egy köznemesi família 18. századi iratai állami levéltárban, míg a 19. és 20. századiak egy közgyűjteményben úgy fennmaradjanak, hogy ahhoz nemcsak eredeti fotók, hanem több generáció által használt eredeti berendezési tárgyak is társulnak, igen különleges és értékes történeti forrást jelentenek. Talán joggal jelenthető ki, hogy nincs az ebeczki Blaskovichokon kívül Magyarországon másik olyan köznemesi család, amelynek történetét ilyen széles forrásbázis adja, ahol az írott és ikonográfiai anyag mellé ilyen hatalmas tárgyi emlék is társul.

Értekezésemben ezért a család genealógiáján kívül részletesen bemutatom a família lakóviszonyainak változását és alakulását. A Blaskovichok több generációjánál erre azért fontos kitérni, mert a 21. század elején is látható egyik lakhelyük 19. századi berendezése. A tápiószelei úrilak – 1952-től állami múzeumként – páratlan gazdagságban mutatja be a Blaskovich família emlékein keresztül a 19. századi magyar köznemes tárgyi világát.³

A családtörténet tárgyaló dolgozatom hat nagyobb fejezetre bomlik. A bevezető fejezet után a második rész a származás és felemelkedés kérdéseit tárgyalom, majd a reformkor nemzedékeinek gazdasági és társadalmi szerepvállalását mutatom be. A negyedik fejezetben a polgári átalakulásban érintett leszármazottakat és azok családi-társadalmi kapcsolatait jelenítem meg. Az ötödik nagy egység a polgárosult nemzedék bemutatásának színtere, de fókuszáltam a múzeumalapító ágra, majd végül összegzés zárja az értekezésemet.

Nemcsak a történész szakma, hanem a szélesebb közönség és a publicisztika is nagy érdeklődést mutatott a magyarországi nemesség története iránt. Az utóbbi évtizedekben ismét megélénkült a nemesség, különösen a középbirtokos nemesség vizsgálata a korszerű társadalomtörténeti módszerek és szemlélet jegyében. A jelenben is folytatódó kutatások sokszínűek és változatosak. E folyamat kezdete a nyolcvanas évekre nyúlik vissza, amikor a szécsényi köznemesi konferenciák és a Hajnal István Kör keretében egy új történésznemzedék a konkrét számadatokkal alátámasztott, helyi

---

³ Gócsáné Móró Csilla 1993. 174–194.; 2004. 39–59.

sajátosságokat is számba vevő tanulmányokat publikált a nemesség gazdasági és társadalmi szerepvállalásáról.⁴ Bár e kör kétségen kívül ma is a társadalomtörténészek legjelentősebb fóruma, s sorozata máig a hazai társadalomtörténet-írás leggazdagabb és legváltozatosabb publikációja, tevékenysége nem feleltethető meg egyértelműen a magyar társadalomtörténet-írásnak – olvashatjuk e szakág történetét feldolgozó munkában.⁵ 1997-ben Benda Gyula a társadalomtörténet-írás helyzetéről és perspektíváiról írott dolgozatában még hiányként és feladatként jelölte meg a monográfiák, tankönyvek, szintézisek kiadását, szerinte ezek szükségesek a jól szervezett tudományág létrejöttéhez.⁶ E vélemény megfogalmazása óta több jelentős szintézis is megszületett. Napvilágot látott Gyáni Gábor és Kövér György könyve Magyarország társadalomtörténetéről, valamint a Kósa László által szerkesztett Magyar művelődéstörténet. Fontos szintézist nyújtott a hazai társadalomtörténet hagyományairól, irányairól, módszereiről Bódy Zsombor és Ö. Kovács József által gondozott 2003-as tanulmánykötet.⁷ Az utóbbi években érzékelhetően növekedett a téma szakirodalmát feldolgozó írások száma, amelyek közül fontos kiemelni Szíjártó M. István tanulmányát.⁸ Kövér György 2003-ban megjelent Középrend vagy középosztály(ok) című tanulmánya számos feldolgozást inspirált. Ezekből egy „csokrot” gyűjtött össze a Zsombékok címmel megjelent kötetben. A legújabbak között említendőek meg A felhalmozás míve című tanulmánykötet, ami Kövér György tiszteletére jelent meg, illetve a Megtalálható-e a múlt? Tanulmányok Gyáni Gábor 60. születésnapjára című kiadvány.⁹ A legújabb, önálló kiadványok sorából kiemelendő Gál Zsuzsa munkája.¹⁰

A köznemesség kialakulásáról pontos ismereteket szerezhettünk Mályusz Elemér értékezéséből, a nemesség számarányáról, tagozódásáról meghatározó munkák születtek Hajnal István, Wellmann Imre, Ungár László, Varga János, Vörös Károly és Pálmány Béla tollából, míg történeti fejlődéséről, gazdálkodásáról, életmódjáról és mentalitásáról árnyaltabb képet már az újabb kutatások alapján kaphattam.¹¹ Annak

---

⁴ Rendi társadalom – polgári társadalom 1987-től 2007-ig megjelent 1–18. kötetét lásd: <http://hajnalkor.fw.hu/>

⁵ Csíki Tamás – Halmos Károly – Tóth Árpád 2006. 233.

⁶ Benda Gyula 2006. 66.

⁷ Gyáni Gábor – Kövér György 1998.; Magyar művelődéstörténet 1998.; Bevezetés a társadalomtörténetbe 2003.

⁸ Szíjártó M. István 2009.

⁹ Kövér György 2003; Zsombékok; A felhalmozás míve; Megtalálható-e a múlt?

¹⁰ Gál Zsuzsa 2009.

¹¹ Mályusz Elemér 1942.; Hajnal István é.n.; Wellmann Imre 1941.; Vörös Károly 1980.; Ungár László 1942.; Varga János 1958.; Pálmány Béla 1984. A köznemesi kutatások kezdetét jelentették a szécsényi

ellenére, hogy a 18–19. századi nemesség vizsgálata az utóbbi időkben nagyobb lendületet vett, továbbra is szükség van az egyedi mintavételekre, amelyek lehetővé teszik a szélesebb körű elemzést.¹² A korábbi Nógrád, Tolna, Veszprém, Baranya, Zala, Bihar és Zemplén megyei nemesi kutatásokhoz felzárkózni látszik Borsod megye, ahol az ezredfordulás múzeumi évkönyvek több nemesi család történetét adták közre.¹³ A társadalomtörténeti kutatásokra is ösztönzőleg hatnak azok a családfakutatás témában írott tanulmányok, amelyek nemcsak adatokkal szolgálnak egy família történetére vonatkozóan, hanem a felemelkedés vagy éppen a lecsúszás folyamatát tárják fel. E folyamatba illeszkednek a Tiszántúli Történész Társaság családtörténeti sorozatának Régi magyar családok címmel megjelent kötetei.¹⁴ A múlt században gyakran voltak veszélyeztetve a történelmi famíliák, így ezek a genealógiai munkák fontos számvetések.

A nemesi kiváltságok a magyar társadalom viszonylag széles körére terjedtek ki, ezért fontos röviden áttekintenem a nemesség tagolódását. Gazdasági helyzetüket, politikai hagyományaikat, kultúrájukat tekintetbe véve jelentős eltérés mutatkozott a nemesség csoportjai között, de mindenképpen a gazdasági-társadalmi rendszer legfőbb haszonélvezőjének a főnemesség tekinthető. A nemesi renden belül csak a főnemesség elkülönülése volt vitathatatlan és nyilvánvaló, holott a köznemesség tömbje sem volt egységes, abban markáns különbségek mutatkoztak. Benda Gyula szerint a köznemességet vertikálisan a vagyon, a rendi állás, a tekintély, horizontálisan a vallás, a műveltség, a nemzetiség és életmód alapján lehet tagolni.¹⁵ Legszélesebb választóvonal a birtokkal rendelkező és a birtoktalan nemesek között húzódott.

A magyar nemesi osztály tömegét alkotó köznemesség a török hódoltság utáni időszakban jog, vagyoni, kulturális és vallási szempontból is differenciált volt. A birtokos köznemességen belül több kategóriát különböztethetünk meg. Vagyon, rang, presztízs szempontjából felső rétegét a bene possessionatus, a jómódú birtokos nemesség alkotta. E köznemesi elitbe Magyarországon csak néhány száz család tartozott. A jómódú birtokosok szűk csoportja külsőségekben, életmódban elkülönült a

---

köznemesi konferenciák anyagai (1980, 1983, 1985, 1990). Fontos állomás a Rendi társadalom – polgári társadalom címet viselő tanulmánykötet sorozat. Alapvetőek Szíjártó M. István, Glósz József, Erdmann Gyula, Ódor Imre, Hudi József munkái (későbbi hivatkozások).

¹² A társadalom és gazdaságtörténeti vonatkozások komplex feltárásának mintapéldája Benda Gyula 1984.

¹³ Tarcai Béla 2003.; Siska József 2003.; Bodnár Tamás 2006.; Bodnár Tamás 2007.

¹⁴ Sorozatszerkesztő: Pozsonyi József. A legfrissebb kötetek: Szirmay Gábor 2007.; Ulrich Attila – Pozsonyi József 2009.

¹⁵ Benda Gyula 1984. 1–84.

köznemesség alsó rétegeitől. A nemesség mintegy ötödét tette ki a közép- illetve kisbirtokosok csoportja, de zömében olyan emberek tartoztak a kiváltságosok közé, akiknek egyáltalán nem volt birtoka, vagy maga is egy jobbágytelket bírt.¹⁶ Ezért nem meglepő, hogy amikor a korábban említett kutatások a konkrét megyei összeírásokat vették alapul, kiderült, hogy a napóleoni háborúk idején összeírt hadra fogható nemesek fele egyáltalán nem rendelkezett földbirtokkal. Baranyában 39%-uk armalista, 13%-uk jobbágyos volt, de 27%-uk is csak egy jobbágytelken élt.¹⁷ Ehhez hasonló adatokat olvashattam Zemplén vagy Nógrád megye nemességének rétegződéséről is.¹⁸ 1807-ben Somogy megyében is mindössze 39 olyan köznemesi család élt, amely 2000 forint feletti éves jövedelemmel rendelkezett. Az inszurrekcióban csak nekik kellett személyesen megjelenniük vagy saját költségen egy lovas katonát kiállítaniuk.¹⁹ Országosan 2750 családfő, a nemesség 7,9%-a volt képes önerőből eleget tenni a „vérrel adózás követelményének”, a többi 32000 nem.²⁰ Az adómentesség kiváltságát élvező nemesség összeírásaikor, az 1800–1812 közötti inszurrekciók során, az 1834. évi országgyűlési költségek és az 1841-es a Nemzeti Színház létesítésével kapcsolatban készített számlálásnál sajnos más-más szempontot, kulcsot használtak, ezért ezek összevetése nehézkes. A nemesség differenciálódásáról igen, de annak folyamatáról nem adnak pontos képet.²¹

A 19. század közepére még a birtokkal rendelkező középnemesi családok jelentős része is eladósodott, amit Baranya, Tolna és Pest megyei betáblázási adatok feldolgozásai támasztanak alá.²² A 19. század elején meginduló gazdasági változásoknak nemcsak vesztesei, hanem nyertesei is voltak. A napóleoni háborúk gabonakonjunktúrájának idején a középbirtokos nemesség egy része eredményesen kapcsolódott be az árutermelésbe, köztük a Blaskovichok is. Blaskovich II. Józsefnél nemcsak betáblázási adatokat találtam, de befektetéseit is nyomon követhettem, mivel az 1810-es években Pesten házat, Tápiószentmártonban földet, majd kúriát vett.

A vagyoni különbségek mellett eltérőek voltak a karrierlehetőségek, amiknek már nem a főúri udvarok, hanem a vármegyék voltak a színterei. A 16–17. században a társadalom egyik legfontosabb intézményét jelentette az „önálló entitásként” megjelenő

---

¹⁶ Pálmány Béla 1985. 3–41.

¹⁷ Ódor Imre 1987. 111–124.

¹⁸ Erdmann Gyula 1987. 85–91.; Pálmány Béla 1985. 3–41.

¹⁹ Szíjjártó M. István 2006. 20–21.

²⁰ Dobszay Tamás – Fónagy Zoltán 2003. 89.

²¹ Erdmann Gyula 1987. 85. A Nemzeti Színház létesítésére megajánlott nemesi hozzájárulás vagyoni tagozódást mutató feldolgozására kitűnő példa Petró Leonárd 2005. 63–77.

²² Glósz József 1991.; Somorjai Szabolcs 2001.; Ungár László 1942.; Varga János 1958.

multi funkciós főúri udvar. A pályairányokat sokoldalúan hatotta át a familiaritás, amit az újabb történetkutatás patrónus-kliens fogalompár alapján vizsgált. Dominkovits Péter szerint a főúr a familiárisai körön túlnyúló kapcsolati hálózatát erősítette a zálogbirtokok adományozásával. A 16–17. században még a familiárisok adták a vármegyék tisztikarát.²³ A 17. században a nemesi társadalom tehát a mágnások dominanciája alatt állt, közvetlen függésben éltek a főrendűektől. A 17. század végén megszűnt a főúri várak és seregek hadászati jelentősége, így megszűnt a főnemesség helyi-regionális közhatalmi funkciója is. A főúri udvarok a 18. század első felére eltűntek, a főurak társadalmi vonzásköre beszűkült. A 17–18. század fordulóján végbemenő változás társadalomtörténeti következményeit korábban Wellmann Imre és Vörös Károly foglalta össze.²⁴ A 17. századihoz képest a 18. század folyamán alapvetően átalakult a nagybirtokos arisztokrácia és a birtokos köznemesség viszonya. Vörös Károly az 1730-as évekre tette az ellentét kiéleződésének idejét. Szerinte az 1764–65. évi diétán vált ketté e rétegek útja.²⁵ Véleménye szerint a birtokos nemesség két felemelkedési lehetőség előtt állt: az udvar híveivé váltak, vagy a rendi ellenzékot szolgálták. Szíjártó M. István újabb kutatásaiban úgy vélte, hogy az első lehetőség értelemszerűen csak kevesek útja lehetett, és a többség nem is került valódi választás elé.²⁶

A főnemesség hatalmas vagyoni fölényéhez társult intézményesített politikai befolyása azzal, hogy az országgyűlés felső tábláján személyes szavazati joggal bírt. Ezért 1848-ig leginkább a főnemesi családok tagjai töltötték be az államélet hatalmat jelentő adminisztratív kulcspozícióit a kancellária, helytartótanács, felsőbíróságoknál, de megyei főispánok is soraikból kerültek ki.

Az 1740-es évektől tartó hosszú gazdasági konjunktúra időszakában művelődési és mentalitási változásoktól kísérve a köznemesség lassan a politikai szférában is emancipálódott az arisztokrácia befolyása alól. A magyar társadalomban még nem vezető, de a „mérleget elbillentő réteggé” vált.²⁷ Kosáry Domokos az 1770-es évek elejétől számította a felvilágosult rendiség kezdetét.²⁸ A magyar rendiség a 18. században átstrukturálódott, a század első évtizedeinek főnemesi vezetésű rendisége a század végére átadta helyét a bene possessionati réteggnek. A reformkori társadalmi-

²³ Dominkovits Péter 2008. 33–42.

²⁴ Vörös Károly 1989. 680–687.; Wellmann Imre 1941. 298.

²⁵ Vörös Károly 1989. 717.

²⁶ Szíjártó M. István 2006. 138–141.

²⁷ H. Balázs Éva 1987. 134.

²⁸ Kosáry Domokos 1983. 301–343.

politikai pozíciók már a 18. században kialakultak, végbement az átrendeződés az arisztokrácia rovására és a jómódú birtokos köznemesség javára.²⁹ Az elvben egységes, azonos jogokkal rendelkező nemességet, jól elkülöníthető csoportokra tagolta a hivatali-politikai szervezetben elfoglalt helye. Fontos ismerv, hogy a középbirtokos nemesség tagjai közéleti szerepet vállaltak-e, illetve az, hogy a vármegyei vagy a központi hivatali hierarchiákban meddig jutottak el. A hivatalviselés 1844-ig a nemesség kizárólagos jogának számított. A 18. század elejétől kezdődően a nemesség szegényebb tagjai előszeretettel vállaltak megbízatást a hivatali hierarchia alsóbb szintjein. Sokuk számára ez már megélhetési forrás is, illetve a birtok jövedelmének fontos kiegészítése lett.³⁰ A nemesi társadalom legkülönbözőbb rétegéhez tartozók tölthettek be kisebb presztízsű hivatalokat, mint pl. az esküdt, alszolgabíró, számvevő, tiszti ügyész. A hierarchia magasabb szegmensét, a főszolgabírói pozíciót már nem kaphatták meg valamennyien. A legmagasabb fokokra pedig magasabb státuszú körből kerültek ki a tisztségviselők. Veszprém, Tolna és Baranya megyei adatok támasztják alá Hajnal István megállapítását, amely szerint a családok meghatározott köre adta az alispánokat, míg mások csak a szolgabíróságig jutottak el. A hivatali piramis tükrözte egy megye birtokos nemesi társadalmának belső szerkezetét.³¹

A vármegye a koraujkori magyar politikai fejlődés kulcsintézménye volt. A diéták mögött is a törvényhatóságok álltak, az országgyűlés politikai súlyát a vármegyerendszernek köszönhette, ezért a legmagasabb presztízsű megbízatásnak az országgyűlési követség számított. Mályusz Elemér szerint a 18–19. században a megye volt a köznemesség élettere. Szíjártó M. István Somogy nemesi társadalmában végzett kutatásainak eredményei azt igazolták, hogy az átlagos helyzetű, jómódú birtokos nemesi réteg rendszeres társadalmi kapcsolatok által kialakított életterének számított a megye, a gazdag és befolyásos bene possessionatus családok társadalmi életének valódi keretét viszont a vármegyénél szélesebb földrajzi tér jellemezte.³²

A vármegye működési autonómiája 1848-ig megmaradt, sikeresen ellenállt a birodalmi kormányzat központosító törekvéseinek. A nemesség a követküldési jog gyakorlásával vett részt a törvényhozásban, választott tisztségviselői alapján látta el igazgatási és igazságszolgáltatási feladatait.

---

²⁹ Szíjártó M. István 2006. 11.

³⁰ Ódor Imre 1987. 116.

³¹ Hudi József 1987. 99–109.; Glósz József 2002. 371–372.; Ódor Imre 1995. 253–263.

³² Szíjártó M. István 2006. 19–38.

A birtok és pozíció mellett egy-egy köznemesi család kapcsolati hálója megbízható mutatójának tekinthető, hogy felnőtt férfi tagjai hány és milyen megyék táblabírói voltak. A táblabíró eredetileg a vármegyei törvényszék bírója volt, de a 19. század első felében inkább tiszteletbeli címnek, kitüntetésnek számított, amit a vármegyei közélet szereplői kaptak. A törvényhatóságok mellett a központi hivatalokban is kulcsszerepet játszottak a bene possessionatus famíliák. Ők töltötték be a Helytartótanács, a Kancellária és a felső bíróságok tanácsosi állásait is.³³ A rangot és presztízst mutatták a különféle udvari címek, amiket néhány jómódú birtokos nemes is megkapott. Ilyen volt a valóságos belső titkos tanácsos cím, amit az uralkodó adományozott bizonyos szolgálatért. A császári és királyi titkos kamarás méltóságért már folyamodni kellett, de ehhez a családfán 16 nemes őst kellett felmutatni és ehhez komoly kamarai adó megfizetése társult.³⁴ A köznemesség soraiból nemcsak a törvényhatóságok politikai vezérei kerültek ki, hanem a diéták nagy szónokai is, pl. Kölcsey Ferenc, Bezerédj István, Beöthy Ödön, Deák Ferenc. Közigazgatási gyakorlatuk és a társadalomhoz fűződő szoros viszonyuk miatt válhatott a bene possessionatus réteg a 19. század első felének politikailag legsikeresebb csoportjává. Közülük figyelemre méltó életpályát futott be Fáy András, Szemere Bertalan, Nyáry Pál, Szentkirályi Móric. E jómódú birtokos nemességből állt az a reformkori elit, mely a 19. században politikailag és műveltségben is a magyar társadalomban élen járt.³⁵

A 18. század nagy társadalmi mobilitása a Pest megyei nemesség felső rétegét sem hagyta érintetlenül. Az országos fejlődés vonala jól látható. Az új arisztokrácia társadalmi emelkedésének és elfogadottságának fontos feltétele volt a rokoni, házassági háló, ami felekezeti határokat is átlépett. Gondolok itt két Pest megyei köznemesből lett grófi családra, a Grassalkovich (katolikus) és Belezna (evangélikus) famíliára.³⁶ E réteg belső tagoltságának tükré és egyben formálója a rokoni-családi kapcsolatokat teremtő, vagyonokat egyesítő vagy éppen felaprózó házasság. Egy előnyös friggely kamatoztathatták, illetve erősíthették a család addig kivívott társadalmi pozícióit. Ezekre kitűnő példák találhatók a Tolna és Somogy megyei nemesek körében, de a Blaskovich család nemzedékeinél is.³⁷

---

³³ Dobszay Tamás – Fónagy Zoltán 2003. 89–90.

³⁴ Kövér György 2003. 101.

³⁵ Veliky János 2009. 38.

³⁶ Kerényi Ferenc 2002. 1–19.

³⁷ Glósz József 2002.; Szijártó M. István 2006.

A bene possessionati famíliák értékadó stratégiákat adtak a földvagyon megtartását illetően. E társadalmi csoportban voltak olyanok, ahol a 18. századi birtoképítők, földszerzők elveinek megfelelően próbálták egyben tartani a vagyont, s ehhez igazították a házassági politikát. Másik iránynak tekinthető, amikor a földszerzés, a szükségszerű birtokosztódás jövedelemcsökkentő hatását hivatalok, pozíciók megszerzésével kompenzálták. Másik stratégiai vonal az, amikor a szétesett közbirtokossági földeket próbálták meg koncentrálni, kiszorítva onnan az oldalágakat, vagy a földvagyon gyarapodás megvalósulhatott birtokmodernizációs lépésekkel is. Számos olyan família volt, akik nem tudták megoldani a birtokosztódást, az örökösödési perekkel megindult a családi kapcsolatok szétesése is.³⁸ Az értekezés folyamán világossá válik, hogy a vagyon és a családi összetartozás hogyan és miképpen alakult a Blaskovich família nemzedékeinél.

Dolgozatomban az ebeczki Blaskovich család történetén keresztül térek ki a köznemesség fent említett rétegjellemző és csoportképző tényeire. Az értekezés szándékom szerint nem hagyományos családtörténet, több annál, társadalomtörténeti aspektusból vizsgált családtörténet, művelődéstörténeti kitekintéssel.

Az értekezés döntően eddig feltáratlan, vagy csak általam publikált levéltári források feldolgozásával készült. A feldolgozás alapját két nagy forrás egység adta. Az elsőt a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár őrzi Blaskovich és rokon családok iratai (1422–1839) címmel. Blaskovich Elemér 1917-ben a teljes családi irattárat a szolnoki levéltárnak ajándékozta. Ezt a tettet a Pest megyében élő rokonok igen nehezményezték. 1940-ben kérelmezték, hogy az irat együttes a Magyar Nemzeti Múzeumba kerüljön. E családi dokumentumok örök letétként történő kiadását Jász-Nagykun-Szolnok vármegye törvényhatósági bizottmánya 1940. december 20-i rendes közgyűlésén engedélyezte.³⁹ Az átszállítás feltehetőleg a háborús viszonyok miatt nem valósult meg. Az 1917-ben leadott levéltár sokkal teljesebb volt. Hild Viktor megyei főlevéltáros a tápiószelei Blaskovich fivérek kérésére 1924-ben jegyzéket készített róla. Ennek és a jelen helyzetnek összevetése alapján tudható meg, hogy a második világháború alatt jelentős mennyiségű dokumentum elpusztult, de így is kiváló forrásanyag maradt fenn. Szerencsére néhány fontos iratról (nemesi armális, kérvény) 1943-ban hiteles másolat készült, s a tápiószelei családi levéltárban túléltek a második világegést. A sajnálatos

---

³⁸ Kaposi Zoltán kutatásai a dél-dunántúli középbirtokos famíliák körében. Kaposi Zoltán 2011. 26.

³⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. 1940. 12. 21.; 31.814. KGY határozat

pusztulás ellenére mégis a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár legrégebbi oklevele, egy 1422-ben kelt határjárási irat, éppen a Blaskovich család anyagában található.⁴⁰

A genealógiai kutatáshoz primer forrásokat használtam, így a besztercebányai levéltárban őrzött 18. századi deméndi (ma Demandice) halotti és keresztelési anyakönyveket, a tápióbicskei Római Katolikus Plébánia Meghaltak és Kereszteltek Anyakönyveit, valamint a Blaskovich Múzeumban őrzött anyakönyvi kivonatokat.⁴¹ A família származására, eredetére vonatkozóan értékes adatokkal szolgáltak a Magyar Országos Levéltárban őrzött Magyar Kancelláriai Levéltár Királyi Könyvei, ezen kívül a nemességet igazoló O szekció és a P szekció, kisebb családi fondokat tartalmazó iratai, valamint a Károlyi Nemzetség Levéltára.

A Blaskovichok genealógiájához, a családtagok társadalmi szerepvállalásának bemutatásához a Pest Megyei Levéltár, a Heves Megyei Levéltár és a Nógrád Megyei Levéltár iratanyagát vizsgáltam és hasznosítottam. A nemesi közgyűlések jegyzőkönyveit, magisztrátusi névjegyzékeit, a tarnai főszolgabíróóság iratait, betáblázási könyveket, nemesi felkelési irat együtteseket tanulmányoztam.

A másik nagy forrás együttest a tápiószelei Blaskovich Múzeum őrzi, amit személyemen kívül ilyen mélységben nem dolgozott fel senki. A közgyűjtemény Történeti Dokumentációs Tárában fennmaradt jelentős irat anyag (45 doboz) évköre a 19. század elejétől a 20. század közepéig terjed, többsége Blaskovich Gyula alispán és fia, valamint unokái, a múzeumalapító fivérek életéhez köthető. Emellett találhatunk itt a dédszülő és gyermekei, valamint a múzeumalapítók nagybátyjaival és unokatestvéreivel kapcsolatos dokumentumokat is. A tápiószelei Blaskovich családi levéltárban különösen értékesek a család származásával kapcsolatos 1940-es évekbeli levélváltások, amikor a keresztyén származás igazolása miatt Blaskovich György és János megszerezték szüleik, nagy- és dédszüleik kereszt-, házassági és halotti anyakönyvi kivonatait.⁴² A származási igazolások beszerzésének időszakában már a Blaskovich testvérpár is szembesült azzal, hogy az ebeczki Blaskovich ősöket mások is sajátjukként tartják számon. Példa erre dr. Blaskovich Lajossal, Pest vármegye másod

---

⁴⁰ JNSzML XIII. f. Blaskovich és rokon családok iratai (1422–1839); Zádor Béláné 1990. 291–307.

⁴¹ Stány Archív Banskej Bistrici, Matrica D. zomrelli 1732–1783. fahsky úrad: Demendice, Crkvi: r. kat.; Tápióbicskei Római Katolikus Plébánia Meghaltak Anyakönyve IV–VII. kötet 1818. január 1-től 1915-ig; Kereszteltek Anyakönyve IV–V. kötet 1818. január 1-től 1865. december 31-ig. A tápióbicskei matrikulákban a Blaskovich családtagokra kevés adatot találhatunk, mivel a família önálló kápolnával rendelkezett Tápiószentmártonban. Ezért a tápiószentmártoni-tápióbicskei egyházközség dokumentumaiba bekerült adatok csak esetlegesek.

⁴² Pl. Blaskovich Gyula nagybányai lakos kérvénye Heves vármegyéhez a nemesi bizonylat kiállítása tárgyában. 1898. szeptember 6. TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.

főjegyzőjével 1938 és 1940 között folytatott levélváltás.⁴³ A tápiószelei Blaskovich fivérek kiterjedt kutatást folytattak elsősorban nagyapjuk, de más rokonaik születési anyakönyvi bejegyzéseinek ügyében a lukanényei (Bátorfalú ide tartozott), a tibolddaróci, erki, tápióbicskei (Tápiószentmárton ennek filiája) plébániákkal, gombai lelkeszi hivattal.⁴⁴

A múzeum történeti tárában őrzött Blaskovich családi levéltárban genealógiai szempontból különösen értékesek az ebeczki Blaskovich család tagjainak haláláról tudósító gyászjelentések. Ezek évköre az 1860-as évektől az 1930-as évekig terjed, de van két reformkori gyászjelentés is a gyűjteményben.⁴⁵ A tápiószelei családi levéltárban nagy egységet képeznek Blaskovich I. Gyula közéleti szereplésével, az 1848-49-es tevékenységével kapcsolatos dokumentumok, az erki, a tiszaujhelyi, a prandorfi, a tápiószelei birtokkal kapcsolatos gazdasági iratok. Az itt őrzött igen gazdag anyagból a családtörténet vonatkozásában fontosak a hivatalos és magán levelezések. A missilisek között értékesek a családtagok egymás közötti levélváltásai, amelyek elsősorban Blaskovich II. Gyula, Aladár, Antal, György és János, II. és III. Sándor illetve III. Ernő személyéhez kapcsolódnak. Forrásértéke azért nagy ezeknek a leveleknek, mert a személyes élet színtereit világítja meg, s tesz teljesebbé a személyről alkotott képünket. Különösen fontos az a levelezés, amit a múzeumalapító fivérek és édesapjuk folytatott Orosz Ernő levéltárossal és Kempelen Béla genealógussal.

A tápiószelei anyagban értékesek az egyes naplók, füzetek, amik pénztári és gazdasági bejegyzéseket, a műgyűjtemény gyarapítását, bemutatását, vadászeseményeket rögzítettek, de a legfontosabb Blaskovich János háborús naplója, amit 1944-től 1947-ig írt. A családi iratanyag többi része, elsősorban a múzeumalapító testvérpár feljegyzései, a tápiószelei Blaskovich Múzeum adattárában található.⁴⁶

---

⁴³ Blaskovich Lajos (1892-?) őseit egészen Blaskovich Pál generálisig vezette vissza. Blaskovich György 1938. február 16-án neki írt levélben tudatta, hogy ők nem tudnak Blaskovich Pálnak János nevű gyermekéről, csak József és Anna nevet viselőkről, mivel az ebeczki Blaskovich család levéltárában lévő végrendeletben is ők szerepeltek. Kifejezte meglepetését, hogy Blaskovich Lajos édesanyja, Blaskovich Gyuláné 1937-ben kelt gyászjelentésében az ebeczki előnevet használta. TBM Blaskovich család irata Td. 69.123. Blaskovich György levelezése dr. Blaskovich Lajossal.

⁴⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.19; 69.123.22.

⁴⁵ Legrégibbi gyászjelentés 1839-ből és 1841-ből való, mindkettő a báji Patay családhoz kötődik. Az egyik a múzeumalapító testvérpár anyai dédapja, báji Patay Pál 1841. november 15-i haláláról tudósít. TBM Blaskovich család irata Td. 73.68.1.

⁴⁶ A tápiószelei Blaskovich Múzeum Történeti Dokumentációs Tára (továbbiakban TBM Td.) és Adattára (továbbiakban TBMA)

Jelen dolgozat szempontjából kikerülhetetlen adatokkal szolgáltak Nagy Iván és Kempelen Béla genealógiai munkái, illetve Pest, Csanád, Szolnok, Nyitra, Pozsony megyék nemességét bemutató klasszikus és újabb munkák.⁴⁷ Kutatásom során pontos adatokat kaptam az egyes egyetemek diákösszeírásaiból, fővárosi név- és címjegyzékből, különféle katonai listákból, almanachokból.

A Blaskovich család nemzedékrendjének kutatása, feldolgozása mellett nagy hangsúlyt fektettem a família birtok- és életviszonyainak bemutatására. A 18. századi birtokok leírásához elsősorban a szolnoki levéltár dokumentumait használtam, amiben Blaskovich I. József honti alispán saját kezű feljegyzései, vagy Blaskovich II. József inszurrekcióhoz készített jegyzetei különösen egyediek és értékesek. Az úrbéri összeírások adatait a családi, a Pest Megyei és Heves Megyei Levéltár anyagaiból, valamint országos összeírások feldolgozásaiból merítettem.

A genealógiai adatok pontosítására az elsődleges források, az egyházi anyakönyvek, keresztelési- és halotti anyakönyvi kivonatok mellett epigráfiai forrásokat is használtam. A tápiószentmártoni családi sírkert köveinek, valamint a nézsai és tápiószelei síremlékek feliratai hasznos kiegészítésként szolgáltak számomra. A Blaskovich família életmódjának, lakóviszonyainak alakulására értékes forrásnak bizonyultak a 18–19. századi inventáriumok. A családtörténeti kutatók között abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy a tápiószelei múzeum gyűjteményében számos monogramos tárgyat, használati eszközön található feliratot azonosíthattam. A Blaskovich fivérek és családtagjaik által használt, illetve örökölt tárgyakat megismerhettem, feldolgozásukkal életvitelük leírását pontosabbá tehettem. A 19. század végén 20. század elején élt személyek életét már levelezésük, feljegyzéseik és fotóik alapján is rekonstruálhattam. A tápiószelei múzeum Történeti Dokumentációs Tárában 1860–70-es évektől kezdődően találhatunk archív fotókat. Az 1880–1910 között keletkezett felvételek, üveglemezek Blaskovich II. Gyula és családja életéhez köthetők, de rendelkeznek eredeti felvételekkel a tápiószentmártoni és királyhegyesi birtokkal, birtokosokkal kapcsolatosan is.⁴⁸

A família életének korábbi színhelyeit saját gyűjtőút során is dokumentáltam. Így jártam a szlovákiai Deménden és Felsőbakán-Prandorfon, a romániai Nagybányán, a Heves megyei Erken, a Törökszentmiklós melletti Szent Tamás pusztán és Kengyelen,

---

⁴⁷ Kőszegi Sándor, Barna János – Sümeghy Dezső, Orosz Ernő, Kövesdy Károly, Szluha Márton munkáira, valamint a Nemzeti Zsebkönyvekre gondolok.

⁴⁸ A fotó, mint történeti forrásról lásd Lakatos Mária 1989. 174–190.

Makó-Királyhegyesen, a Nógrád megyei Nézsán, ezen kívül Tápiószentmártonban és Budapesten, a Reáltanoda és Szerb utcában. A helyszínek bejárásával tágítottam történeti feltárásum módszereit. A helyszíni gyűjtőút során saját készítésű felvételekkel nemcsak az ikonográfiai anyagot bővítettem, de a szakirodalmi anyagot is pontosítottam.⁴⁹

A Blaskovich család történetéhez kapcsolódó legfontosabb felvételeket a képmellékletben összegeztem, amely csak szűk válogatás a rendelkezésre álló kitűnő fotó és ikonográfiai anyagból.

A família 20. századi életvitelének feldolgozásához használtam az oral history módszert.⁵⁰ Legfontosabb szóbeli forrásközlőm Schlier Lujza volt, aki 1938-tól 1952-ig szolgált a tápiószelei Blaskovich családnál, majd 1952-től 2004-ig a tápiószelei múzeum alkalmazottjaként dolgozott. Visszaemlékezést gyűjtöttem az Erken élő Gressai család leszármazottjától, amivel Blaskovich II. Gyula gyermekkorát ismertem meg alaposabban.⁵¹ Szóbeli visszaemlékezőim voltak olyan tápiószelei emberek, akik személyesen és jól ismerték a Blaskovich testvérpárt, de köztük megtalálhatók olyan nem helyiek, akiknek szülei a fivérek baráti köréhez tartoztak.⁵² Ezek az információk különösen a 20. század első felében folytatott értelmiségi, régészkedő, műgyűjtő életvitelük hű leírásához szolgáltak hasznos adalékkal.

Az értekezés szempontjából kikerülhetetlen volt Borovszky Samu szerkesztésében megjelentetett vármegyei monográfiák és Szederkényi Nándor, Galgóczi Károly megyetörténeti munkáinak áttekintése. Különösen a 18–19. századi birtokok, települések azonosításához (ezek többsége ma Szlovákia területére esik) használtam az alapvető történetföldrajzi munkákat, Vályi András, Bél Mátyás, Pesty Frigyes, Fényes Elek egykorú műveit. Kutatásomban a későbbi feldolgozások – Csánki Dezső és Bakács István könyve–, valamint a nélkülözhetetlen történeti helységnévtárak szolgáltak útmutatóul. A tápiószentmártoni birtok adatainak pontosítására a Nagykáta

---

⁴⁹ A Jász-Nagykun-Szolnok megyei kengyeli Blaskovich kúriáról a Magyar Kastélylexikonban az olvasható, hogy már lebontották, holott a volt TSZ majorban átépítve, hozzáépítve még 2011-ben is áll. A mai fotó, valamint a Magyarország és a Nagyvilág képes folyóirat 1898. számában megjelent felvétel összevetése alapján állapítottam meg, hogy az a kengyeli Blaskovich kúra. Virág Zsolt, 2005.

⁵⁰ Kiemelkedő segítséget nyújtott kutatásomban Schlier Lujza (1922–2007) Tápiószele, Múzeum út 13/a szám alatti lakos.

⁵¹ Szóbeli közlőm Ócsai Ferencné Erk, Orczy út 9. szám alatti lakos.

⁵² Köztük elsődlegesen kell megemlítenem Györgyey Jánost és Illést, akik még gyerekként részt vettek a tápiószelei szkíta temető második világháború alatti feltárásnál, s akiknek édesapja, Györgyey Adolf jó barátja volt a Blaskovich testvérpárnak, illetve az ásatásokat is támogatta. Fontos kiemelnem másik barátjuk, Dr. Fettich Nándor régész-akadémikus lányát, Ács Lajosné, Fettich Zsuzsát. Az élet nagy ajándékának tartom, hogy idős koruk ellenére személyemet is megtisztelték barátságukkal.

Városi Földhivatalban őrzött kataszteri anyagot és térképeket használtam. A korabeli kaszinói, gazdasági egyleti névjegyzékek mellett a 19. század végén és a 20. század első felében megjelent sajtótermékek közül a Vasárnapi Újság, a Magyarország és a Nagyvilág képes folyóirat, valamint fővárosi és helyi újságok voltak segítségemre.⁵³ A tápiószelei múzeumban lévő, a Blaskovich testvérpár életével, tevékenységével kapcsolatos dokumentum és tárgyi anyag sokkal gazdagabb, mint aminek feldolgozását az értekezés keretei megengedték. Ezért az általuk végzett archeológiai kutatást, publicisztikai munkát, múzeumszervező tevékenységet csak röviden, a tömör pályakép leírása érdekében érintettem, mivel a család- és életmódtörténetől a művelődéstörténet, régészet, múzeumtörténet irányába nem kívántam eltérni.

Családtörténeti munkámban erőteljesebb az a szál, amely a múzeumalapító testvérpár, Blaskovich György és János közvetlen őseinek történetét tárja fel. Részletesen közlöm nagyapjuk, Blaskovich Gyula pályaképét, akinek 1848–49-es tevékenysége túlmutat a családi história keretein, mivel a változás korának, a polgári átalakulás folyamatának aktív részese volt.

Értekezésemben a fentebb ismertetett forrásanyag alapján a Blaskovich család származásának, históriájának, felemelkedésének, felhalmozásának bemutatása mellett betekintést adok birtokviszonyaik változásába, valamint a vagyongyarapodással összefüggő lakókörülményeik alakulásába. Az országos átlaggal összehasonlítom Blaskovich József inszurrekciós jövedelmét. Számos példát adok arra, milyen vármegyei tisztségeket, hivatali pozíciókat töltöttek be a família férfi tagjai. Két évszázadon keresztül mutatom be, hogyan alakult a család házassági stratégiája és kapcsolati hálója. A felemelkedés, a gyarapodás folyamatát számos inventárium segítségével érzékeltetem. Mivel az értekezésnek terjedelmi korlátai vannak, ezért súlypontoztam az egyes életpályák feltárását. A 18. században a nemességszerző Blaskovich Sámuel felemelkedése, majd fiának birtokszerző tevékenysége a hangsúlyos, míg József testvéreié jelzésértékűek. A 19. századi leszármazottak közül kiemelten fontos Blaskovich I. Gyula reformkori közszereplése, valamint a nemességszerző dédunoka birtokviszonyainak bemutatása, aki a múzeumalapító fivérek dédapja volt. Átfogó, de tömör képet adok a 19. század végén élt családtagok nemzedékrendjéről, birtokáról, társadalmi szerepvállalásáról, házassági és kapcsolati hálójáról, mindezt kitekintéssel a 20. századra. A disszertáció vezérfonalát követve a

---

⁵³ Nagybánya és Vidéke, Archeológiai Értesítő, Új Idők, Pesti Hírlap, Kis Újság, Kárpáti Vadász, Természet, Nimród.

Blaskovich família igen szerteágazó leszármazotti köréből a 20. század közepéig csak a Tápiószelén megtelepedett Blaskovich testvérpár életvitelét, birtok és lakóviszonyait tárom fel.

Értekezésemmel, az ebeczki Blaskovich család történetével kívánom a magyar család- és társadalomtörténet eredményeit elmélyíteni, illetve kibővíteni.⁵⁴

II. A FELEMELKEDÉS NEMZEDÉKEI

2.1. A család származása, eredete

A Blaskovich család származása a 17. századi források hiányában nehezen pontosítható. Eredetére vonatkozóan több feltevés is megfogalmazódott. Hipotézisem (Blaskovich György és János álláspontjához is kapcsolódva) az, hogy az ebeczkiek a horvátországi blaskoveczi Blaskovich családból gyökereznek.⁵⁵ Ezt megerősíteni látszik egy, a család hagyatékában fennmaradt irat, amit a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár őriz.⁵⁶ Blaskovich Mártonhoz (Sámuel unokája), mint a Hont vármegyei tábla ülnökéhez 1775. november 26-án Bátorfaluba címzett írás szerint a Zágrábban élő blaskoveczi Blaskovich András, jezsuita pap a magyarországi Blaskovichokat valódi vérrokonainak ismerte el. Blaskovich András (1726–1797) főtisztelendő, a Szent Katalin Szűz és Vértanú egyház direktora azt állította, hogy még édesatyja, Péter 40 évvel korábbi elbeszélése alapján tudta: vérrokonai vannak Magyarországon.⁵⁷ Közölte

---

⁵⁴ Feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a Blaskovics családnév nagyon gyakori volt a reformkori Pesten. Bácskai Vera társadalmi mobilitást vizsgáló tanulmányában összegyűjtötte a leggyakoribb iparos és kereskedők neveit, így 1827 és 1852 között 2040 iparos mester viselt Blaskovics nevet. Ezen családok még érintőlegesen sem értekezésem témái. Bácskai Vera 2007. 234.

⁵⁵ A tápiószeléri Blaskovich Múzeum Történeti Dokumentációs Tára Td. 69.21.16.

⁵⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc. 2. No.3.

⁵⁷ Blaskovich András (blaskoviczi), jezsuita tanár, 1726. 11. 28-án született Ivaniczon, Horvátországban; 18 éves korában lépett a rendbe; a bölcseletet és teológiát Bécsben és Grázban tanulta, s felsőbb tanulmányai végeztével a bölcseletet, erkölcsi hittant és egyházjogot tanította Zágrábban. A rend föloszlatása után az irodalomnak élt. 1797. 03. 30-án zágrábi lakásán rablók ölték meg. Szinnyei József I. k. Budapest, 1891. 1099. Blaskovich András születési dátumát és helyét olvashatjuk a bécsi és grázi egyetem diákösszeírásában. Bécsben 1747–49 között tanult, majd 1753-tól 1756-ig a grázi egyetemen folytatta tanulmányait. Kissné Bognár Krisztina 2004. 392.; Varga Júlia 2004. 278.

1. kép A klobusiczi Blaskovich címerrajz
Forrás: J. Siebmacher's

továbbá, hogy egy 1564. évben kelt és általa olvasott Blaskovicz birtokbeiktatási okmányban nyolc Blaskovichot talált. „Kiknek utódai több családra oszlottak szét,- ebben is atyám elbeszélésének megerősítését láttam. Így miután most a nagy távolság miatt e levelemben idősödő édesanyja úrnőjét (Dacsó Anna–GMCS), mint tekintetes uraságot, valamint valamennyi vérrokonaimat, a vérazonosság őszinte érzelmeivel összefoglalni nem vagyok képes-, csak a legjobb és legnagyobb Istenhez imádkozom, hogy úgy összesen, mint egyenként épnek és egészségesnek legtovább megtartsa.”⁵⁸

A múzeumalapító Blaskovich fivérek szerint a család egyik ága a 16. század második felében Magyarországra szakadt, ahol tagjai birtokokra tettek szert. Ez az ág Trencsén vármegyében klobusiczi előnévvel 1599-ben Rudolf királytól nemességet kapott. Címerük: kék pajzs udvarában zöld tér fölött egy kardos magyar vitéz áll vörös ruhába öltözötten, jobb kezében ökörfejet, bal karjában szőlőfürtöt tart.⁵⁹ A pajzs fölött koronás sisakon páncélos kar könyököl kivont kardot tartva.⁶⁰ A nemességet Márton és testvére Miklós, valamint Márton gyermekei György és Dorottya kapták.

A szakirodalom is megosztott a nemességszerzők nevét illetően, mivel Nagy Iván szerint: „Klobusiczról, Trencsén vármegyei helységből eredtek, és onnan írják előnevüket is. Blaskovich Márton, Miklós és György testvérek 1599-ben Rudolf királytól kaptak nemeslevelet...” Kempelen szerint: „Czímeres nemeslevele Rudolftól 1599. jan. 8. B. Márton, testv. Miklós s gyermekei György és Dorottya kaptak. (Nyitra-m. lt.) Kihird. 1600. Pozsony, 1720. Pest-m.” A címerszerzők nevét és genealógiai rendjét Szluha Márton a 21. század elején megjelentetett könyvében pontosítja: „Rudolf király címeres nemeslevelet ad Blaskovich Mártonnak, György és Dorottya gyermekeinek, végül testvérének Miklósnak.”⁶¹

Blaskovich András 1776-ban Zágrábban kiadott műve: Occasione recens ervi marmoris ab andavtoniensi Pannoniae Saviae Republica Imperatori Traiano decio olim dedicati concinnata, a tápiószzelei múzeum könyvtárában a 2030. leltári számon megtalálható.

⁵⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.3. Blaskovich András által írt latin nyelvű eredetiről még 1927-ben a tápiószzelei Blaskovich testvérpár megbízásából Hild Viktor 72 éves főlevéltáros nagy gonddal és precíz munkával hiteles fordítást készített, ez a tápiószzelei múzeumban ma is megtalálható. TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.38.

⁵⁹ Címerrajzot lásd: J. Siebmacher's 1885–1892. DVD Elektronikus kiadás Bp. 2002.

⁶⁰ Nagy Iván 1858. I. k., 121. vö. Liber Armorum I. k. 1913. 113. tábla
Márton pecsétetes címeres levele 1719. 03. 22. MOL P 398 KNLvT 07864

⁶¹ Nagy Iván II. k. 1858. 121.; Kempelen Béla 1911. 236–237.; Szluha Márton 2003. 142–143.

A klobusiczi Blaskovichok nemességét Trencsén, Zólyom és 1720-ban Pest megyében is kihirdették, amikor a család egyik ága oda került.⁶² Blaskovich Márton udvari ágensként működött Bécsben. Az általam ismert első irat 1704-ből való, ami e minőségben említi.⁶³ 1710-ben a császárvárosból saját kezűleg írt levelet Forgács Ádámnak, de ismerem azt a hármat is, amiket 1719-ben gróf Károlyi Sándorhoz címzett. Ezekben a reá bízott munka teljesítéséről számolt be.⁶⁴ Szluha pontosította, hogy klobusiczi Blaskovichok armálisában szereplő Miklós fia, helyesen unokája Mátyás, annak fia András, ki Újhelyi Juditot vette nőül, és akitől ifjabb András nevű fia született.⁶⁵ Ugyancsak nála olvashatjuk, hogy 1725-ben Nyitra megyében Blaskovich András nemességét ismerik el, aki bemutatja Blaskovich Istvánnak a megyei szolgabírák előtt tett nyilatkozatát, hogy András a rokona és nemes.⁶⁶ A nemességszerző Márton unokája, (véleményem szerint dédunokája) Márton is új nemességért folyamodott Károly királyhoz. Az ő pecsétetes címeres levele 1719-ből való.⁶⁷

A klobusicziak nemzedékrendjéből Mátyás–Miklós–András–Zsigmond vonalát Hellebronth Kálmán a magyar testőrségről írott munkájában pontosította. A Blaskovichok közül az 1794-ben Párucán született Zsigmond Nyitra megye ajánlásával 1814-ben a testőrséghez került.⁶⁸ Véleményem szerint a klobusiczi Blaskovich ágból származnak, mégpedig a Nyitrai illetőségű Zsigmond fiai, azok, akiknek neveit a Pozsonyi Jogakadémia hallgatói között találtam. Az egyetemi matrikulában Blaskovich Lajos születési helyét Nyitrán jelölték, ő 1798-ban 20 évesen kezdte itt tanulmányait, József 1802-től 1805-ig, míg János 1815-től 17 éves korától tanult Pozsonyban.⁶⁹ Leszármazottaikat Kempelen Béla alapján Szluha Márton az alábbiakban vázolja fel.⁷⁰

---

⁶² Borovszky Samu Pest I. 444.

⁶³ MOL P szekció 707 546. N:13067–13068. Blaskovich udvari ágens 1711–1727.; Bánkúti Imre 1976. 96, 110–114.; Thaly Kálmán 1883. 591. és 595. sz.

⁶⁴ MOL P szekció 1883 2. cs. 2. tétel, P 398. KNLvT 07865, 07866

⁶⁵ Szluha Márton 2003. 140–141.

⁶⁶ Szluha Márton 2003. 141.

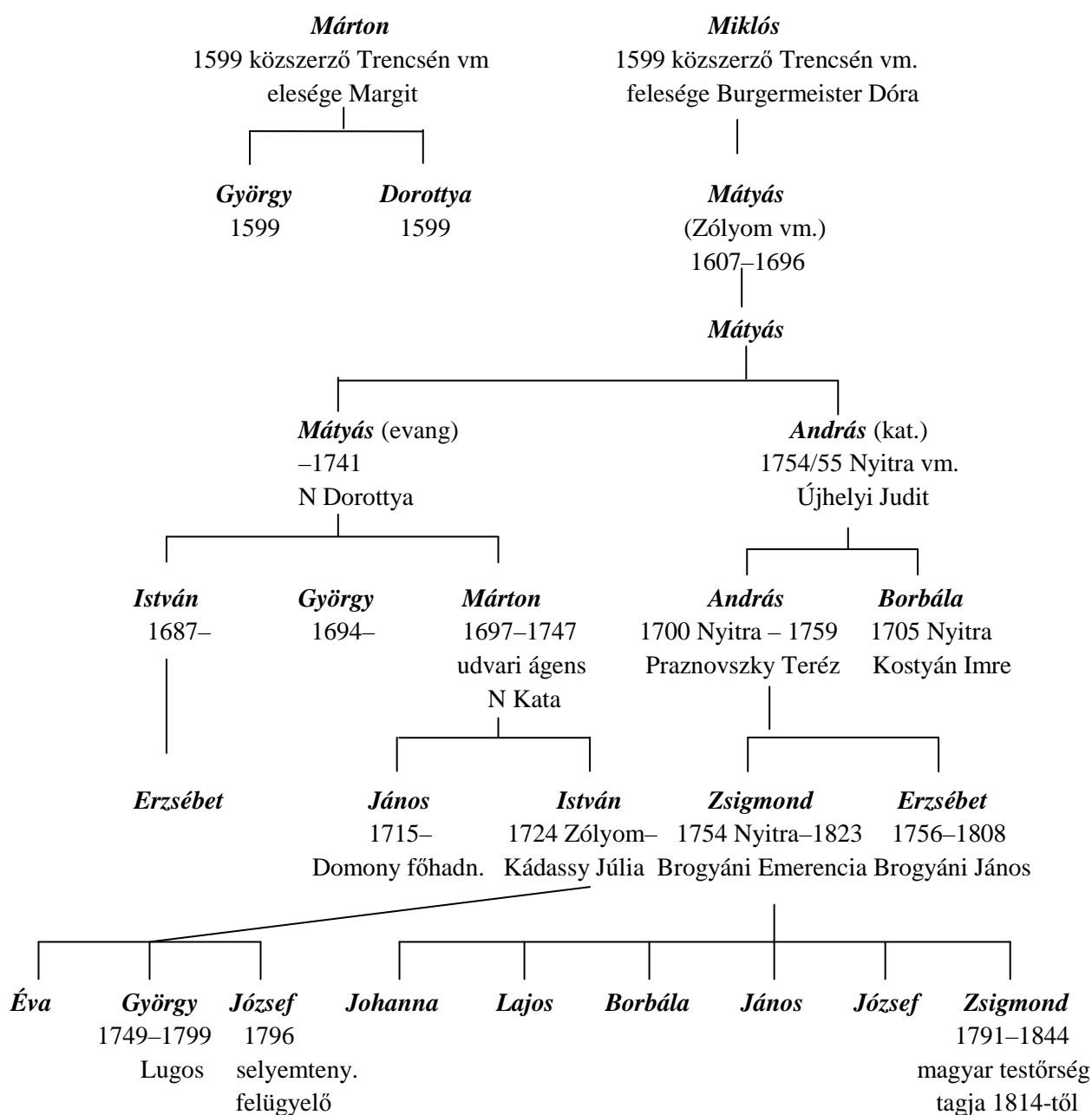
⁶⁷ MOL P szekció 398. KNLvT 07864, 1719. 03. 22.

⁶⁸ Hellebronth Kálmán 1939. 139. sz; vö. Szluhánál a születési adata:1791. Szluha Márton 2003. 143.

⁶⁹ M. Novák Veronika 2007. 149, 174, 233.

⁷⁰ Kempelen Béla 1911. II. k. 236–237.; Szluha Márton 2003. 140–141.

Klobusiczi Blaskovich család genealógiai rendje:

Blaskovich Sámuelről eredeztetett család és a klobusiczi Blaskovichok azonosításának ellentmond az, hogy Sámuel 1737. december 12-én kelt testamentumi intézkedésében néhai Blaskovich István maradékairól tett említést: testvére leányát valamint fiát, vagyis Katát és Józsefet még gyerekként vette gondviselése alá.⁷¹ A klobusicziak leszármazási táblájából világosan kitűnik, hogy az ott jelölt István 1724-ben született, 1737-ben még élt, mert 1749-ben György, majd József nevű fiúkat nemzett. Így neki nem lehetett testvére az ebeczkiek őse, Sámuel. Az 1687-ben született

⁷¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.16. (1737)

Istvánnak azért nem lehetet Sámuel a testvére (aki 1670-ben született), mert a klobusicziaknak ez az ága evangélikus, Blaskovich Sámuel igazoltan római katolikus vallású volt. Másik indokom az, ha elfogadom Szluha genealógiai rendjét, hogy az 1741-ben meghalt Mátyásnak fiai: István, György és Márton, akkor Blaskovich Sámuel és Márton születési dátuma között 37 év a különbség, ami kizárja a testvéri kapcsolatot.⁷² Kempelennél szerepel Sámuel név István és János (Domony főhadnagy) testvéreként, de általam bizonyított Sámuel születési dátuma (1670) és János (1715) születési ideje közötti 45 év szintén kizárja a testvéri kapcsolatot. Blaskovich Sámuel sem Nagy Iván családtörténeti munkájában, sem pedig a Magyar Országos Levéltár nemességét igazoló iratanyagában nem szerepel a klobusicziaknál, még István és János testvéreként sem.⁷³

2. kép Az ebeczki Blaskovich címerrajz
Forrás: J. Siebmacher's

A nemzedékek pontosítását sokszor az alapvető genealógiai munkák sem segítik. Erre másik példa, hogy a klobusicziaknál András lányaként jelölték az 1705-ben született Borbálát, akinek férjét kostyánfalvi Kostyán Imre személyében nevezték meg.⁷⁴ Ugyanakkor levéltári iratok igazolják, hogy az ebeczkiek ősének, Sámuelnek is született egy Borbála nevű lánya, aki 1712-ben, az újranevesítés évében még nem élt, sőt a családfő végrendekezésének évében, 1736-ban is kiskorú volt. Az ő férje, a Blaskovich család levéltárában őrzött iratokkal bizonyíthatóan, kostyánfalvi Kostyán Imre volt.⁷⁵

Kérdés most már az, milyen kapcsolat állt fenn az ebeczki Blaskovichok és a horvátországi blaskovecziek, valamint a klobusiczi Blaskovichok között. Ez a tápiószelei Blaskovich fivéreket is érdekelte. Ezért 1928-ban megbízták Kempelen Béla genealógust e kapcsolat feltárására. Kempelen Béla hosszú kutatás után 1931-ben Blaskovich Jánosnak írott levelében sajnálattal közölte, hogy „*az ebeczki Blaskovich családnak a horvátországi blaskovecz Blaskovich családdal való törzsökössége nem igazolható. Lehet, hogy úgy az ebeczki, mint a klobusiczi család közös eredetűek, de ezt hitelesen igazolni aligha lenne lehetséges. Mint feltevés megállhat, de okmányilag nem lesz igazolható e közös származás. Még a címerekben sincs semmi közös vonás, ami a*

⁷² Szluha Márton 2003. 142–143. vö deméndi RK halotti anyakönyv

⁷³ MOL Nemességét igazoló iratok 1145/1940. 1806/903.; Kempelen Béla 1911. 236–239.; Nagy Iván II. k., 1858. 121–123.

⁷⁴ Szluha Márton 2003. 143.

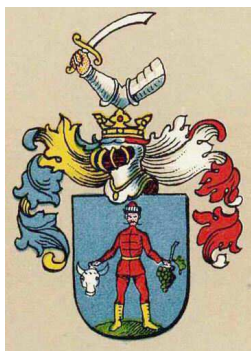
⁷⁵ Szluha Márton 2003. 142–143. vö. JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.137. 1748-ban Kostyán Imre Grassalkovich Judit inventáriumának egyik felvevője.

*közös származás mellett bizonyítana.*⁷⁶ Kempelen véleményével ellentétben a blaskoveczi és a klobusiczi Blaskovich család címerében található azonos motívum. Blaskovich András fent említett nemesi levelét tartalmazó boríték pecsétjét Hild Viktor levéltáros 1927-ben megrajzoltatta. Ebből tudom, hogy a vágott címerpajzsban egy-egy kivont kardot tartó páncélos kar látható. A klobusiczi Blaskovichok címerénél a pajzs fölött a koronás sisakon szintén egy páncélos kar helyezkedik el, amely könyököl és kivont kardot tart.⁷⁷

3. kép A blaskoveczi Blaskovich címerrajz,
Forrás: JNSzML F:2 N:3

Blaskovich Sámuel már 1712 előtt is nemes volt, mivel ekkor kapott armálisából hiányzott az a kitétel, hogy „nemesi rangra emeltetett”.⁷⁸ A nemesi származásra utal az is, hogy 1704-ben Esztergom megye szolgabírájaként egy hivatalos iratban tekintetes és nemzetes szavakkal illeték.⁷⁹ Korábbi nemességének tényét erősíti Grassalkovich János 1704-ben kelt levele, melyben nemes „generosus” Blaskovich Sámuel említett.⁸⁰ Mivel Sámuel saját személyében 1712-ben kapott új

4. kép A klobusiczi Blaskovich címer
Forrás: Lieber Armorum Hungariae

nemességet, ezért őseit (legalábbis apját) a korábban nemesített férfiak között kell keresni.

Az 1940. évi nemességet igazoló iratokból sem kaptam pontos képet a Blaskovichok eredetéről. Az irat szerint a Nyitra (András, másik András, Mihály) és Trencsén (János, Máté, Antal) megyében élők 1673-ban, míg a Hont (József) és Pozsony (Mihály, László) törvényhatóságban élők az 1636-ban nemesi rangra emelt Blaskovichok leszármazottai.⁸¹ Ez utóbbiakról Pozsony vármegye nemes családjairól 2008-ban megjelentetett munkából szerezhettem bővebb információt.⁸²

II. Ferdinánd király 1635. január 12-én Sopronban kiadott armálisa alapján nemesítették azt a Blaskovich családot, amelynek leszármazottját,

⁷⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

⁷⁷ Címerrajzok J. Siebmacher's 1885–1892. Elektronikus kiadás 2002.

⁷⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.6; TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.321.

⁷⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.4. No.4. (1704)

⁸⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.2. (1704). Sajnos maga a levél hiányzik a családi iratanyagból, de egykori meglétét az Index feljegyzése bizonyítja, mely (ez tulajdonképpen iktatókönyvnek minősül) röviden, latin nyelven összefoglalta az irat tartalmát.

⁸¹ MOL K szekció Polgári kori Kormányhatóságok Levéltárai, Belügyminisztériumi Levéltár, Nemességet igazoló iratok 311/1891.; 1145/1940.

⁸² Kövesdi Károly 2008. 60.

Blaskovich Jánost 1650-ben Szomolán (Szomolányban) jegyezték fel, Blaskovich Pál Pozsony megyei esküdtnek pedig 1699-es pecsétlenyomata maradt fenn. E família tagjai az 1725-ös származásvizsgálat idején is szerepeltek Pozsony törvényhatóságában, 1730-ban Blaskovich János és Pál nevét rögzítették. Az 1754/55. évi nemesi összeíráskor a következő Blaskovich családbeliek fordultak elő az igazolt nemesek között:⁸³

Trencsén vármegye	<i>János, Máté és Antal</i> – 1673-ban nemesített ág
Pozsony vm ⁸⁴	<i>István, László, Mihály</i> – 1636-ban nemesített ág
Nyitra vm ⁸⁵	<i>András, másik András és fia Zsigmond</i> – 1673/1599 ⁸⁶
Hont vm ⁸⁷	<i>József</i> – 1712-ben nemesített, ebeczki ág
Pest vm ⁸⁸	<i>József</i> – 1712-ben nemesített, ebeczki ág
	<i>György</i> – 1599-ben nemesített klobusiczi ág

A névhasználat, a névalak sem segítette a kiigazodást, mivel az ebeczki ág is többféleképpen írta nevét: cs-vel, ts-sel illetve ch-val.⁸⁹ A vegyes írásmód miatt Orosz Ernő Heves megyei levéltáros azt jegyezte meg Blaskovich Gyulának (1843–1911) Nagybányára írott levelében, hogy „*nagyságotoknak úgy kell nevüket helyesen írniok Blaskovich. Így van a nemeslevélben és a heraldikai címerkönyvben.*”⁹⁰

Kempelen Béla művében szólt egy Blaskovicz nevű családról, amely 1673. május 12-én kapott címeres levelet. A nemességszerző János, fia János és testvére Máté. A kihirdetésre 1673-ban Trencsén megyében került sor.⁹¹ Címerük: kék pajzsban zöld halmon könyöklő két kar, a jobboldali kardot, a baloldali három búzakalászt tart, a két kar egymásnak szembe van fordulva. Takarók: kék-arany, vörös-ezüst.

⁸³ MOL K szekció Nemességet igazoló iratok 1145/1940., vö. Kempelen Béla 1911.; Szluha Márton 2003. Esztergom, Heves és Külső Szolnok, Borsod megyékben nem találkozunk a Blaskovich névvel.

⁸⁴ Komáromy András – Pettkó Béla 1901. 93.

⁸⁵ Komáromy András – Pettkó Béla 1901. 38.

⁸⁶ Ellentmondás van a MOL nemességi iratai és Szluha Márton jelenkori kutatásai között, de véleményem szerint az utóbbi a helytálló. Szluha Márton 2003. 140–141.

⁸⁷ Komáromy András – Pettkó Béla 1900. 117.

⁸⁸ Komáromy András – Pettkó Béla 1901. 90.

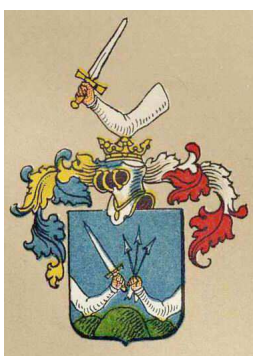
⁸⁹ Ezt bizonyítják a tápiószentmártoni családi sírkert köemlékei, ahol ts, ch végződéssel is olvashatjuk a Blaskovich nevet.

⁹⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

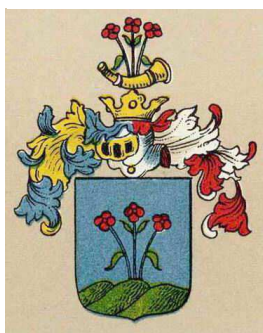
⁹¹ Kempelen Béla 1911. 239–240. vö. Liber Armorum Hungariae 113. tábla – Blaskovich

Genealógiai rendjüknek csak töredéke ismeretes:

János
1673
|
János
|
Ferenc
Sitkendesz Mária
|
Julianna
sz: 1718 Beckó

5. kép A blaskoveczi Blaskovich címer
Forrás: Lieber Armorum Hungariae

6. kép Az ebeczki Blaskovich címer
Forrás: Lieber Armorum Hungariae

Tehát ennek a családnak a címerében is megtalálható volt a kardot tartó kar, ami feltehetőleg a vitézi, harci érdemekre utalt. A törökkel vívott háborúk idején ez természetesnek mondható. A békésebb viszonyokra utal a másik címerkép, a búzakalász, illetve a zöld halom.

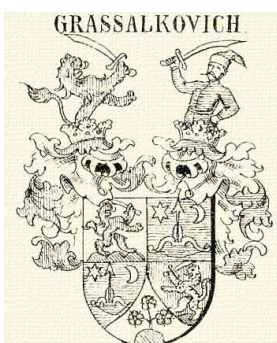
A négy címer összevetése után a következő azonosságokat állapítottam meg. Három címerpajzs alapszíne a kék (igaz ez gyakori szín), de a blaskovecziek vágott címerpajzsának egyik

fele is az. Hild Viktor feltehetően a heraldika szabályai szerint rajzolta le a blaskoveczi Blaskovich címet. Mivel a függőleges vonalak a vöröset, a vízszintesek a kéket jelölték, ebből kiderült, hogy a blaskovecziek címerében a jobb pajzs fél vörös, a bal, kék színű volt. A két pajzs címerképe is hasonló. A horvátországi Blaskovich és az előnév nélküli Blaskovicz családnál két-két, egymással szembe fordított kart láthatunk. A horvátországi Blaskovichnál mindkét kar kardot, tehát vágófégyvert fog, míg a Blaskovicz család címerképe egy kardot és egy búzakalászt tartó

kar. A négyből háromnak a címerképe a pajzstalpnál a zöld halom. A klobusicziaknál a címerábrázolás még kisebb zöld halmon álló emberi alak, de a Blaskovicz és az ebeczki Blaskovich famíliánál már nagyobb hármás halom található. A horvátországi, a klobusiczi és a Blaskovicz család címerében így megfigyelhető a kivont kardot tartó kar, majd ez utóbbinál már a zöld hármás halom is.⁹² Mivel Blaskovich Sámuel már

⁹² Színes címerrajzok Liber Armorum 113. tábla

nem katonai, hanem a hivatali életben jeleskedett, ezért az ő címerében csak a zöld halom jelent meg. A hármás rózsza felesége családjától eredeztethető, mivel ez a motívum a Grassalkovich famíliánál még a grófi és hercegi címerpajzs alsó felében mindvégig fellelhető volt.⁹³ Blaskovich Sámuel címerpajzsán és sisakdíszén is megismétlődő vörös színű, hármás rózsza azt is jelzi, hogy a címer elnyerésekor nős, a Grassalkovichokhoz beházasodott személy volt. Mind a négy címer sisakdíszé fölé 5 ágú rangkorona látható, ami jelképezte a nemesi rangot. A klobusiczi és a Blaskovicz

7. kép A Grassalkovich család címerrajza
Forrás: J. Siebmacher's

családnál a rangkorona fölött megismétlődik a kardot tartó kar, míg az ebeczki Blaskovichoknál az aranyos trombitából ágazik a hármás rózsza.⁹⁴

Véleményem szerint ezek a címerkép azonosságok, átmenetek is igazolhatják a horvátországi rokon megállapítását, miszerint a magyarországi Blaskovichok egy töről, a blaskoveczi Blaskovich családból eredtek. Ezek az ősök a török elől menekülve a Magyar Királyságba települtek át, majd a hódoltság idején Felső-Magyarországon éltek.⁹⁵ Ezért lehet az, hogy Trencsén vármegyében hirdették ki 1599-ben a klobusiczi és 1673-ban az előnév nélküli Blaskovicz család nemességét is. Ez utóbbiak még a 18. század közepén is ott éltek, míg a klobusiczi ág Zólyom, Nyitra, majd Pest megyébe húzódt.

Hipotézisem szerint a Blaskovicz családból származhat az ebeczkiek őse, Sámuel. Jóllehet ez egykorú források hiányában nem igazolható, de feltevésem alátámasztására a következőket állapíthatom meg. Blaskovich Sámuel 1712-ben kapott címerének címerképe a kék pajzsban lévő hármás domb (így adott a címer közös vonása).⁹⁶ Sámuel másodszülött fiának a János nevet adta, akiről csak az armálisból szerezhettem tudomást.⁹⁷ János korai halála miatt Sámuel az 1736-ban kelt testamentumában már nem tett róla említést, utódai sem ismertek. A Kempelen által leírt genealógia rend csak igen kis töredékét ismerteti az 1673-ban nemesi rangra emelt

⁹³ Címerrajz J. Siebmacher's 1885–1892. DVD Elektronikus kiadás Budapest, 2002.

⁹⁴ A címerek leírásához felhasználtam Bertényi Iván Új magyar címertan című könyvét.

⁹⁵ A Blaskovichok ebben is hasonlóak a Grassalkovichokhoz. „Valószínűleg a XVI. századi nagy horvát népvándorlás sodorta őket is ismeretlen szülőföldjükről hazánk nyugati részére, Sopron megyébe, ahol 1605-ben a megyei közgyűlés az armalist ki is hirdette” – írja Závodszy 1931. 66.

⁹⁶ Liber Armorum 113. tábla – Blaskovich de Ebeczk

⁹⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.321.

Blaskovicz famíliának. A kor szokásait ismerve, a nemességszerző Jánosnak bizonyára nem csak egy gyereke született.

Blaskovich Sámuel 1670-ben láthatta meg a napvilágot, 1703-ban már megyei tisztséget viselt, s 1705–08 körül gyereke is volt.⁹⁸ A harmadik kapcsolódási pont: Beckó. E helyiségben élt János fia, János és unokája, Blaskovicz Ferenc, akinek 1718-ban itt született leánya: Julianna. Így valószínű, hogy ennek a Blaskovicz családnak lakhelye volt e Trencsén vármegyei település. Ezt a megállapítást erősíti Blaskovich/cz János által 1705-ben Beckóról Labsanszky Jánoshoz írott levél is.⁹⁹ Amennyiben Sámuel e családnak leszármazottja, választ kaphatunk arra a kérdésre is, hol került kapcsolatba a Grassalkovichokkal. Sámuel későbbi apósa, Grassalkovich János 1684-től a beckói uradalom jószágigazgatójaként tevékenykedett.¹⁰⁰

Az ebeczki Blaskovichok történetének vizsgálatakor az eredet tisztázása mellett másik megválaszolendő kérdés Sámuel újra nemesítésének oka. Erre a feleletet rokoni kapcsolataiban találtam meg. Szerintem az 1673-ban nemesi rangra emelt János fiai: János, István és Sámuel. Erről a Blaskovich Istvánról írták, hogy a fejedelem seregében Ocskay László főstrázsamestereként szolgált.¹⁰¹ Blaskovich István nemes ember volt, mivel Rákóczi titkára, Beniczky Gáspár egyik bejegyzésében őt „nemzetes” szavakkal illette. E címet a 18. században és később is, csak nemes úrnál használták.¹⁰² A rendelkezésre álló adatok szerint István és Sámuel testvérek voltak, így ha a fivér nemes úr volt, akkor az öccse is.

A családi hagyomány szerint a Blaskovich fivérek is úgy tudták, hogy a Rákóczi-szabadságharc alatt kompromittálódott családtag miatt kért és kapott a szatmári békét követő évben az ebeczki Blaskovichok őse új címet és nemesi levelet.¹⁰³ Nem volt ritka, hogy egy famílián belül új armálisért folyamodtak, mivel az általam korábban említett klobusiczi ágánál is találtam erre példát.

---

⁹⁸ Egy 1821-ben a deméndi parókián kiállított latin írás szerint 1738. augusztus 6-án 68 éves korában halt meg. JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.35. (1821)

⁹⁹ MOL P szekció 1934. 2. cs. 5/a tétel No.9. (1705)

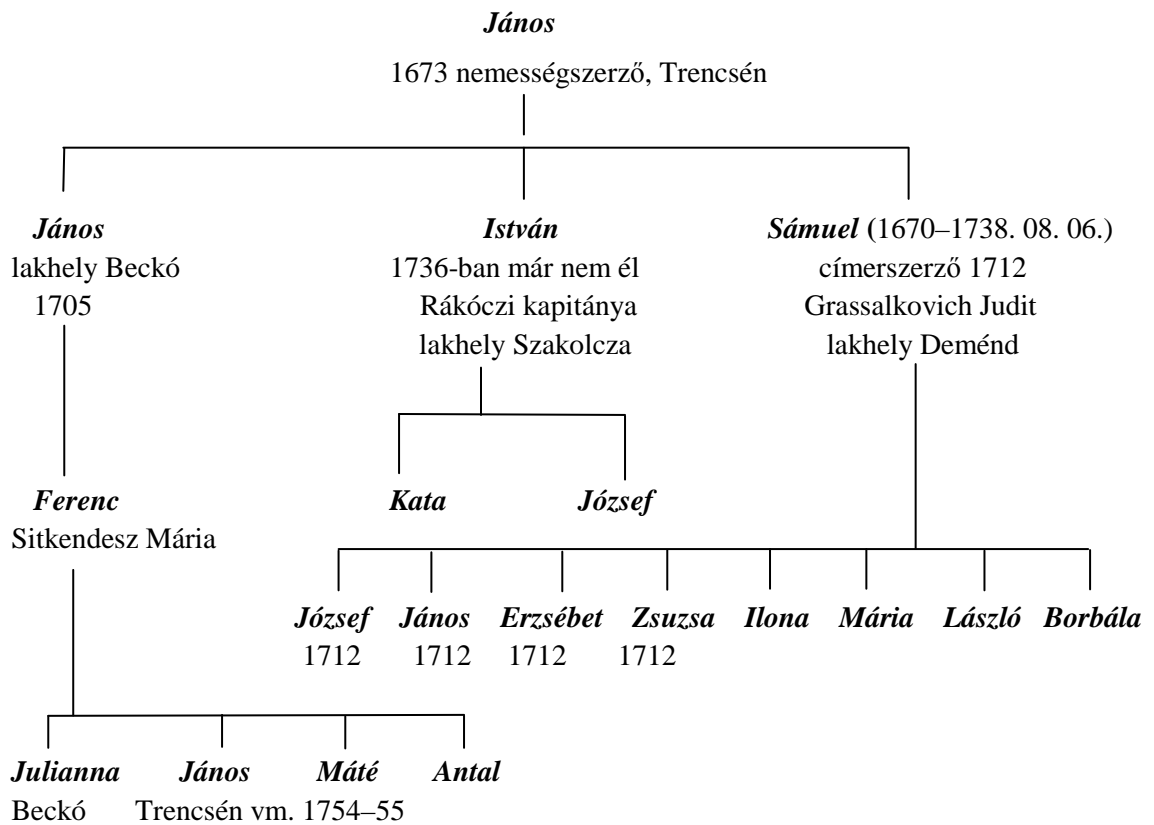
¹⁰⁰ Závodszy Levente 1931. 66.

¹⁰¹ 1707. szeptember 14-i események között jegyzi ezt fel Beniczky Gáspár naplójában. Bánkúti Imre 2005. 55.

¹⁰² A nemes megszólítása eleinte csak „nemzetes” (pontosabban „nemes nemzetes és vitézlő”), majd elkezdődik egyfajta egyszerűsödés a többes jelzőhasználat megszűnése irányában, valamint ezzel párhuzamosan egy markáns differenciálás a táblabírók és a köznemesek között. A reformkor végére a táblabíró „tekintetes” lesz, a köznemes „nemzetes” marad (1844). Az ötvenes évek már a főbb rendű s tekintélyesebb nemesek javára teszi ugyanezt a megkülönböztetést (1856). Kövér György 2003. 102–103.

¹⁰³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Blaskovich György levele Dr. Balkányi Kálmánhoz, 1949. 07. 14. valamint Schlier Lujza, Tápiószéle Múzeum út 13/a szám alatti lakos (1922–2007) szóbeli közlése. TBMA 285–73. Blaskovich János (1883–1967) feljegyzése.

Az általam véleményezett genealógiai rend a következő:

Blaskovich Sámuel őseit pontosan, dokumentumokkal alátámasztva nem tudtam feltárni, de a tőle leszármazott ebeczki Blaskovich család történetét már igen.¹⁰⁴ Véleményem szerint Sámuel annak köszönhetően gyorsan felfelé ívelő pályafutását és gazdasági megerősödését, hogy a maga javára tudta fordítani a 18. század első évtizedének változó politikai viszonyait. Nem ő volt az egyetlen, aki a Rákóczi-szabadságharc idején – az egész magyar társadalmat megosztó korszakban – mindkét oldalon érdekelt volt. Felemelkedéséhez – e korban nem meglepő módon – szerencsés házassága is nagymértékben hozzájárult.

2.2. Blaskovichok a Rákóczi-korban

A 17–18. század fordulójára fölbomlott a familiaritás régi formája, a köznemesek egyre inkább önállóan keresték a boldogulás útját. Sokan a hivatali pályát választották, mások a kamaránál és más központi intézménynél helyezkedtek el. Az

¹⁰⁴ Nagy Iván már saját munkájának pótkötetében kiegészítette az ebeczki Blaskovich családról írottakat. Azt írta, hogy a II. kötet 122. lapján hiányosan és határozatlanul volt közölve. Nagy Iván 1868. Pótlék k. 140.

addig katonáskodó családok sorra vármegyei tisztségekre cserélték a fegyvert, vagy kereskedelmi vállalkozásba fogtak. Anyagi helyzete, megélhetési lehetősége és foglalkozása alapján már szélsőségesen elkülönülő csoportokra bomlott a nemesség.¹⁰⁵ A török kiűzését követően a visszafoglalt területek „újszerzeményként” való kezelése s a birtokra kirótt fegyverválság érzékenyen érintett nagyon sok földbirtokost. A hihetetlen adóteher, a hadsereg visszaélései, a rendi intézmények mellőzése, a kamarai perek, tehát Lipót király intézkedései ellen nagy volt az elégedetlenség a nemesség körében is.¹⁰⁶ Többek között ezért csatlakozott a nemesség jelentős része Rákóczihoz.

A Rákóczi szabadságharc kirobbanása súlyos megpróbáltatást okozott nemcsak a köznemesek, de a főurak számára is: menekült, károkat szenvedett, fogságba esett vagy döntenie kellett, hová tartozik. Amikor pedig döntött és táborba szállt, szembe találta magát a túloldalon maradt nemes társaival. Apák és fiúk, testvérek és rokonok kerültek így egymás létét, vagyis birtokhoz való jogát tagadó meghasonlásba. Másrészt ez a megosztottság biztosította, hogy a birtok mindenképpen a családban maradjon.¹⁰⁷

A 18. század fordulóján a nemesség helyzetében, mentalitásában végbemenő változás megfigyelhető a Blaskovichok históriájában is. Míg Sámuel őse katonáskodott – minden bizonnyal a török ellen vívott harcokban szerzett érdemeire utalt az 1673-ban kapott címerében lévő kardot tartó könyöklő kar –, addig ő jogi végzettséget szerzett és az 1701-ben megyei hivatalt vállalt. Az első írásos dokumentum vele kapcsolatban Esztergom vármegye 1701. június 17-i közgyűlésének jegyzőkönyve, amelyből megtudható, hogy Blaskovich Sámuel megyei esküdt lett évi 200 forintos fizetéssel.¹⁰⁸ Következő irat Lipót király 1703. augusztus 6-án kelt, Esztergom és Komárom vármegyékhez intézett levele, kívülről ráírt latin nyelvű kezelési feljegyzés, ami szerint „*legyen másolat és adassék Blaskovich úrnak*”.¹⁰⁹ A családi levéltár anyagában található egy évvel későbbre datált missilis, amit Rákóczi fejedelem hadbiztosa küldött Blaskovich Sámuelnek, Esztergom vármegye szolgabírájának, így feltehetően a korábbi iraton is személyére utaltak.

Rákóczi hivatali apparátusában a köznemesség általában nagyobb lehetőségekhez jutott, mint a Habsburgok kormányozta országban. A változásokra kész

---

¹⁰⁵ R. Várkonyi Ágnes 1989. 130–132.

¹⁰⁶ Mezey Barna 2004. 481.

¹⁰⁷ R. Várkonyi Ágnes 1989. 120–131.

¹⁰⁸ Kántor Klára 1996. 611. szám

¹⁰⁹ Archívum Rákócziánum 1883. 120–121.

köznemesség előtt megnyílt az út a politikai irányítás legfelsőbb szintereire. Körükből kerültek ki a fejedelem diplomatai és a legfontosabb katonai és politikai vezetői. Az új államszervezet központi testületének tagjai egytől-egyig művelt nemesek voltak, kik tanultságukkal, látókörükkel messze kiemelkedtek nemes társaik közül.¹¹⁰ A köznemességet műveltségi, vallási és politikai meggyőződésbeli különbségek osztották meg. A tanult, felkészült, nyelveket beszélő, vállalkozó szellemű nobilesek vékony rétegével szemben nagy tömeget alkotott a tudományban, a politika és a hadviselés művészetében járatlan köz- és kismemesek sokasága.¹¹¹ A Blaskovich család 18. század elején élt tagjai a vékony rétegbe sorolhatók, akiknek sorsa, életútja is alátámasztotta a szakértői megállapításokat.

Blaskovich Sámuel (1670–1738), mint jogvégzett nemes, a Rákóczi szabadságharcban döntő szerepet játszó művelt nemesi réteghez tartozott, amelynek fontos feladata volt az új rendeletek helyi megvalósítása. A fejedelem a katonaság ellátására élelmiszeradót vetett ki, s az 1704. február 15-én kiadott „A katonaság ellátásnak rendje” szerint elrendelte, hogy a megyék falvanként írják össze, hányan szolgálnak az ezredekben, s hányan maradtak otthon. Számba vette a labancok lefoglalt jószágait. Ezek az úgynevezett fiskális birtokok egyik jelentős gazdasági alapját adták a szabadságharcnak. A fejedelem megszervezte az ország gazdasági irányítását. A hadak szükségleteiből indult ki, ezért a katonaság élelmezésének biztosítására terményösszeírást végeztetett a megyékben.¹¹² 1704. december 8-án erről szóló iratot kapott Esztergom vármegye szolgabírájaként Blaskovich Sámuel is, akit a fejedelem hadbiztosa azzal bízott meg, hogy mindenféle ingó javat, gabonát, főzelékféléket és konyhai veteményt, amit e megyén belül fel lehet lelteni, akár kincstári vagyon, akár nem, gyűjtsön össze és foglaljon le.¹¹³

Sámuel tisztsége és házassága révén került kapcsolatba Bottyán Jánossal. Ismeretes, hogy Rákóczi híres generálisa császári szolgálatban kezdte katonai pályafutását, mint végvári lovas vitéz. 1699-ben már híres „törökverő” katonaként házasodott meg. Vérrel szerzett jó nevének köszönhetően gazdag nőt vett feleségül. Miután 1683. október 21-én Esztergom a török alól felszabadult, ide költözött családjával, ahol a vár lovasságának főhadnagyaként szolgált, majd 1692-ben ezredesi

---

¹¹⁰ R. Várkonyi Ágnes 1989. 282–283.

¹¹¹ Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes 2004. 343.

¹¹² Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes 1976. 137–139.

¹¹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.4. (1704)

rangot szerzett.¹¹⁴ A karlócai béke után visszatért Esztergomba, ahol 1688 óta városi házzal bírt.¹¹⁵ Bottyánt már ekkor igen vagyonos emberként tartották számon, mivel részben feleségei pénzén, részben a török háborúban megszerzett vagyonon egymás után vásárolt zálogos birtokokat.¹¹⁶ Az 1690-es években kereskedelmi vállalkozásban kamatoztatta kapcsolatait, így marhakereskedéssel és pénzkölcsönzéssel is foglalkozott. Széles látókörét nemcsak sikeres gazdasági vállalkozásai igazolták, hanem az is, hogy 1698-ban 3000 forintot ajánlott fel az esztergomi városi templom restaurálására, valamint a nyitrai főgimnázium létesítésére alapítványt tett.¹¹⁷ 1703-ban Koháry István császári és királyi tábornok őt bízta meg Rákóczi serege elleni lovasezred toborzásával, de a következő évben már a fejedelem mellett találtuk. Idős kora ellenére Rákóczi legeredményesebb és legvitézebb tábornokának számított.¹¹⁸

Blaskovich Sámuel és „Vak Bottyán” kapcsolatát két levél is igazolja, melyek közül az egyik a szolnoki levéltárban, napjaikban is megtalálható. Az egyik hivatalos, a generális saját kezű aláírásával ellátott, dátum és pecsét nélküli levél: „*Tekintvén Nemzetes Blaskovich Sámuel országunk hívsége mellett sok rendbéli karainak szenvedését, úgy annyira, hogy minden jószága, gabonája esztergomi labanczok által elprédáltatván, (...) lehessen magának kenyeret, rendelem, hogy Nemzetes Keresztessy Imre Szolgabíró Úr adjon ő kegyelmének fiscalis gabonából 12 mérő gabonát.*”¹¹⁹

A másik irat, a két férfi személyes kapcsolatáról szólt.¹²⁰ Sajnos ez a második világháború során eltűnt, pedig az eredeti, fontos információkat hordozó dokumentum lehetett. Létezéséről és tartalmáról a családi iratanyag indexe tudósít. Az irat szerint Grassalkovich János megerősítette, hogy az „öreg éltű” Bottyán János 1000 rajnai forintot kitevő birtokrészt, possiót Blaskovich Sámuelnek ajánl, ajándékoz.¹²¹ Grassalkovich János az 1704-ben datált levélben már a nemes Blaskovich Sámuel megszólítást használta.

---

¹¹⁴ Thaly Kálmán 1865. 27–29.

¹¹⁵ Villányi Szaniszló 1892. 364.; Heckenast Gusztáv 2005. 78–79.

¹¹⁶ Bottyán János először 1669-ben nősült, Lakatos Juditot, Jósa Pál özvegyét vette feleségül, akinek köszönhetően tekintélyes vagyonra tett szert. Miután az asszony 1706-ban elhunyt, az immár idős Bottyán újra nősült. 1707-ben a mindössze 20 év körüli Forgách Juliannát (1687–1713), báró Forgách Farkas (1661–1699) és Révay Eleonóra hajadon leányát vezette oltár elé. E házasságával élete végén az arisztokrácia is sorai közé fogadta: a Forgács családon kívül gróf Bercsényi Miklóssal is sógorságba került. Daróczy Zoltán 1933. 36–37.

¹¹⁷ Archívum Rákócziánium 1883. 49.; 55–57.; 67–70.

¹¹⁸ Mészáros Kálmán 2006. 66.

¹¹⁹ JNSzML Blaskovich család irata Fasc.2. No.5. (1704) Az indexben az 1704. évi bejegyzésnél szerepel az irat latin nyelvű összefoglalója.

¹²⁰ JNSzML Blaskovich család irata Fasc.2. No.2. (1704) Az anyag Fasc.2. No.1.-től No.4.-ig iratai sajnos hiányoznak, pedig ezek mindegyike Blaskovich Sámuel életére vonatkoztak.

¹²¹ JNSzML Blaskovich család irata Fasc.2. No.2. (1704)

Blaskovich Sámuel a Rákóczi szabadságharc idején Esztergomban állt vármegyei szolgálatban, éppen abban a városban, amely Bottyán tábornok élete színterének is tekinthető. Rákóczi államszervező munkájának első pillanatától kezdve mindent megtett, hogy a nemesség hagyományos politikai fórumát, a vármegyét is közvetlen irányítása alá vonta, ezért saját embereit helyezte a vármegyei tisztségekbe.¹²² Blaskovich Sámuel nem kellett szolgabírói minőségéből elmozdítani, mivel Bottyánnal való kapcsolata lehetővé tette maradását. Ráadásul Esztergom csak nagyon rövid időre került Rákóczi uralma alá annak ellenére, hogy a fejedelem stratégiai jelentőségűnek tartotta elfoglalását és birtoklását. Nagy erőfeszítéseket tett e város bevételeire, amire 1706. augusztus 5-én adta ki a parancsot. A kezdeti sikereket kudarc kísérte, szeptember 5-én már ismét osztrák fennhatóság alatt volt a vár.¹²³

Blaskovich Sámuel házassága révén került kapcsolatba Bottyán tábornokkal, mert nőül vette Grassalkovich János Judit nevű leányát. Grassalkovich 1684 és 1687 között a beckói uradalom jószágigazgatójaként dolgozott, majd Beckótól megválva, felesége, Egresdy Zsuzsanna (1662–1724) ürményi birtokára költözött. Mint szegény kuralis nemes, Bottyán szolgálatába állt, az 1690-es években íródeákja, majd főpostamestere lett.¹²⁴ Bottyán János 1697 nyarán királyi lovassági ezredesként Esztergom vármegye színe előtt hatalmazta meg Grassalkovichot, mint ügyvédjét ügyeinek teljes körű intézésével.¹²⁵ Bottyán szolgálatai fejében Grassalkovich Jánosnak Bátorkeszin és Kisújfaluban 25-30 jobbágytelekből álló birtokrészt adományozott.¹²⁶ Bottyán királyi beleegyezéssel (1700) Grassalkovich Jánost és Czagányi Mihályt fogadott örökösének ismerte el. Ezt a helyzetet, Bottyán János végrendeletét rögzítette I. Lipót király Bécsben 1700. december 16.-án kiadott irata.¹²⁷

Bottyánnak sem az első, sem a második feleségétől nem született gyermeke, így nem volt egyenes ágú leszármazottja. Hatalmas vagyont hagyott hátra, amin összesen tizenkilencen osztoztak. Fogadott örökösei: Grassalkovich János és Czagányi Mihály, illetve Bottyán özvegye, Forgács Julianna, majd ennek örökösei évekig pereskedtek. Az ügyben királyi, országgyűlési, kancelláriai végzések születtek.¹²⁸ Ezzel kapcsolatban

---

¹²² Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes 2004. 343.

¹²³ Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes 2004. 313–317.

¹²⁴ Závodszy Levente 1931. 66.; Komáromi András – Pettkó Béla 1899. 147. Ürményben még ma is áll a Grassalkovich kúria földszintes, L alaprajzú épülete, ahol János gyermekei: Judit, Antal és Zsuzsanna éltek. Pertovay Reskó Sándor 2003. 254–256; Heckenast Gusztáv 2005. 168–169.

¹²⁵ Kántor Klára 1996. 369. szám

¹²⁶ Daróczy Zoltán 1933. 36.; Thaly Kálmán 1865. 491–494.; Archívum Rákócziánum 1883. 64–67.

¹²⁷ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi Könyvek XXV. k. 380–382.

¹²⁸ Archívum Rákócziánum 1883. 591, 595.

Grassalkovich János és Czagányi Mihály 1714-ben kérvénnyel folyamodott a pozsonyi diétához, majd 1716-ban a királyi ítélőtáblánál indítottak pert.¹²⁹ Grassalkovich János, Bottyán tábornok halála után (1709 ősze) is megmaradt Rákóczi oldalán. Ekkor hadbírói feladatot látott el. 1710. január 3-án ő olvasta fel Ocskay László ítéletét „kikiáltá az abban foglalt karóba vonatás helyett a főparancsnoktól pallosra adott enyhítést s kettétörte a feje fölött a pálcát.”¹³⁰

Bottyán vagyona vetette meg a Grassalkovich vagyon alapját, ahová jó érzékkel házasodott be Blaskovich Sámuel.¹³¹ A családi levéltárban két feljegyzés is megörökítette Grassalkovich és Blaskovich kapcsolatát. 1704. március 25-én kelt Grassalkovich János levele, mely Szabó Mihály és nemes Blaskovich Sámuel közötti megállapodás felbontásáról szólt.¹³² A másikban Grassalkovich János megerősítette Blaskovich Sámuel Bottyán János általi birtokadományról.¹³³ A széles látókörű, vállalkozó szellemű tábornok mentalitása minden bizonnyal példaként szolgált az esztergomi illetőségű Blaskovichra és annak késői leszármazottjaira is. Bizonyosság erre a tápiószelei múzeum Rákóczi-kori anyaga.

Ugyancsak a Grassalkovich családba házasodott be Beleznay János (1673–1754). Ő is a fejedelem oldalán harcolt, mégpedig éppen Ocskay László vezetése alatt. 1704-ben Ocskay hadnagya, majd főhadnagya, 1709-ben pedig Bercsényi főstrázsamestere lett.¹³⁴ Beleznay Grassalkovich Zsuzsannát, Blaskovich Sámuel feleségének húgát vette nőül. Talán nem véletlen, hogy Sámuel testvére, Blaskovich István is Ocskay László mellett szolgált.

A Blaskovich család Rákóczi korban élt tagjai közül ez idáig Sámuelnek az életútjába adtam bepillantást, annak a személynek, aki a hivatali, közigazgatási pályát választotta. A Blaskovichok közül Blaskovich István vállalt katonai szerepet a Rákóczi szabadságharcban. Ő a hadműveletek aktív résztvevőjének számított, Bercsényi Miklós táborában, Ocskay László seregében harcolt. Tetteiről, harci tevékenységéről kevés tudható, s neve a legújabb, 2005-ben megjelentetett adattárban sem szerepel, holott

---

¹²⁹ Archívum Rákócziánium 1883. 597.; 598.; 600.; a per alapja az volt, hogy a tábornok már 1700-ban örököseinek fogadta Grassalkovichot és Czagányit, s Bottyán csak 7 év múlva nősült újra.

¹³⁰ Thaly Kálmán 1905. 332.; 336.

¹³¹ Sámuelnek Judit asszonnyal legkésőbb 1705–07 között kellett házasságot kötnie, mivel 1712-ben a nemesi armálisban már négy gyermek neve szerepelt. Ez az időpont azt mutatja, hogy tudatában volt a Bottyán vagyon és az após, Grassalkovich János közötti összefüggésnek, mivel az örökössé tétel 1700-ban történt.

¹³² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.1. (1704)

¹³³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.2.

¹³⁴ Heckenast Gusztáv 2005. 53.

Thaly Kálmán és Markó Árpád munkáiban, Beniczky Gáspár naplójában több helyütt említették személyét, sőt hadi tetteiért a fejedelemtől két aranyos numizmat kapott ajándékba.¹³⁵

Blaskovich István 1705 augusztusától részt vett az Ocskay által vezetett morvai és ausztriai portyákban.¹³⁶ Három századával részese volt annak az augusztus 31-i sikeres katonai akciónak, aminek során a fejedelem seregei Bécs és Pozsony között a dunai közlekedést elzárták és szeptember elején Bécs környékét is feldúlták.¹³⁷ Rákóczi csapatainak fölényét a portyázás technikája adta, mivel a reguláris hadszervezet nem számított erősségüknek, ezzel szemben a császáriaknak a portyázás volt idegen.¹³⁸ Blaskovich is a portyákban és a felderítő hadmozdulatokban szolgálta a szabadság ügyét.

Blaskovich István 1707-ben Ocskay hadbiztosaként harcolt Morvában.¹³⁹ Áprilisban azt a feladatot kapta, hogy készítse el a morvai helyiségek listáját.¹⁴⁰ A felvidéki katonai eseményekkel kapcsolatban a lakhelyéről is információt kaptam. 1707 júliusában gróf Montecuccoli tábornok, a fejedelem katonái fennhatósága alatt állt Fehér-hegyek közötti várak meghódítását és a „nyakas” hegylakók megtörését tűzte ki célul. *„Az üresen talált Sasvárba és Szokolczára július 10-én őrséget vete, s itt Bokros Pálnét, Pauer Ferencnét és Blaskovichnét mindenükből kifosztá, fogva küldötte Hodolinba.”*¹⁴¹ Ez az adat tette bizonyossá számomra, hogy az Ocskay alezredeseként ismertté vált Blaskovich István Sámuel testvére volt és nem a klobusiczi ágból származott. Mivel a Thaly által leírt esetből világosan kitűnt, hogy István 1707-ben házas ember volt, így az ő felesége nem hozhatott negyven év múlva utódokat a világra (v.ö. a klobusiczi Blaskovichok leszármazási rendjével).

1707 nyarán már alezredesként vezette portyázó csapatait.¹⁴² Blaskovich Istvánról 1707. szeptember 14-én a fejedelem titkára azt írta, hogy Rákóczitól két aranyos numizmat adott neki ajándékba. II. Rákóczi Ferenc érmeit előszeretettel

---

¹³⁵ Heckenast Gusztáv 2005.; Thaly Kálmán 1905. Még Jókai Mór Ocskay Lászlóról szóló kétkötetes munkájában (Szeretve, mind a vérpadig) is többször esett szó Blaskovich Istvánról. Asztalos Miklós é. n. 285.

¹³⁶ Thaly Kálmán 1905. 59.

¹³⁷ Thaly Kálmán 1905. 63.

¹³⁸ Perjés Géza 1980. 211.

¹³⁹ Thaly Kálmán 1905. 105.

¹⁴⁰ Thaly Kálmán 1901. 517.

¹⁴¹ Thaly Kálmán 1905. 117.

¹⁴² Archivum Rákócziánum V. k. 460–503.; Thaly Kálmán 1905. 147.

osztotta érdemrendként és kitüntetésként.¹⁴³ 1708 áprilisában Blaskovichot küldték Besztercebányára Bercsényihez jelentést tenni. A sikeres hadmozdulatok hírére a tábornok utasította csapatait, hogy fokozzák a betöréseket Morvába, s a katonaság is a feles nyereség reményében mindinkább kedvet kapott a harcokhoz. Ocskaynak ez az akciója is kitűnő eredménnyel zárult, hatalmas zsákmányt szereztek. Bercsényi Miklós május 12-én Blaskovichot küldte Rákóczihoz, hogy a fejedelemnek az egri táborban adta át az osztrákoktól elnyert zászlókat.¹⁴⁴ Az 1708. május 15-i események között jegyezte le Beniczky Gáspár az átadást. Naplójában így írt erről: „*Asztal után érkezett Nemzetes Blaskovich István, Ocskay Uram Oberstlajtnantja, az ki is Morvában az ellenségtől öt zászlót nyervén, eő Felségének praesentálta*”.¹⁴⁵

Blaskovich István 1708 júniusában részt vett a Vág mellékének és a Fehér-hegyen túli területek felszabadításában.¹⁴⁶ Július 10-én végrehajtója volt annak a Bottyán által kitervelt cselnek, amiben Vág-Újhelytől csalták el az osztrák Viard túlerőben lévő seregét. Blaskovich azt kapta feladként, hogy nagy zajjal törjön be a Fehér-hegyen túlra. A betörés hírére Viard négy német ezredével és 1000 gyaloggal elindult a morvai határ védelmére, s a vágújhelyi 5-600 fős védősereg így a túlerőtől megszabadult.¹⁴⁷ Blaskovich aktívan részt vett július 26-tól 30-ig tartó hadműveletekben, amiket az utókor sorsdöntőnek tart. A fejedelem és tábora július 30-ig a Krakován környéki táborhelyen időzött, és aggódva várta Perki jelentését a július 28-i szakolczai támadásról. „*A reguláris hadak és a nemesi kompánia vitézsége a kurucok javára döntötte el az ütközet első részét.*”¹⁴⁸ Perki Lőrinc kémszemlére utasított három megbízható csapatot, az egyiket Blaskovich vezette. A szemléből visszatért tiszték tájékoztatták a tábornokot arról, hogy a környéken a „német nagyon megszorodott”. Blaskovichot Rákóczihoz irányították, hogy erről tájékoztatást adjon.¹⁴⁹ Július 29-én azt a szomorú hírt is Blaskovich alezredes vitte Rákóczi krakováni táborába, hogy Perki mocsáron átkelő csapatait Viard császári tábornok katonái megtámadták és súlyos vereséget mértek rájuk.¹⁵⁰ A fejedelem haditanácsot

---

¹⁴³ Asztalos Miklós 2000. 286. vö. Thaly Kálmán 1866.; Beniczky Gáspár naplója 1707–1710. 45.; Bánkúti Imre 2005. 55. Itt helytelenül a Blaskovich János név szerepel. István testvére, Sámuel 1736-os végrendeletében két francia numizmáról olvashatunk.

¹⁴⁴ Archívum Rákócziánum V. k. 656.; Thaly Kálmán 1905. 178–179.

¹⁴⁵ Bánkúti Imre 2005. 135.; Archívum Rákócziánum I. k. 124.

¹⁴⁶ Archívum Rákócziánum IX. k. 536–537.; Thaly Kálmán 1905. 192–193.

¹⁴⁷ Thaly Kálmán 1880. 200.

¹⁴⁸ Markó Árpád 2003. 190–191.

¹⁴⁹ Thaly Kálmán 1905. 236–239; 245–246.

¹⁵⁰ Markó Árpád 2003. 190.; Thaly Kálmán 1880. 249.

tartott, ahol elhatározták Trencsén ostromát. Rákóczi hadai 1708. augusztus 2-án elindultak a vár alá, Ocskayt, Blaskovichot, Szalayt hírszerzés céljából hátrahagyták. Ocskay két ezrede, amit Szalay és Blaskovich vezetett, a Fehér-hegyen túl maradt. Egyrészt azért, hogy Heister mozdulatait figyelemmel kísérje, másrészt pedig, hogy az összeköttetést Rákóczi serege és Bottyán hadteste között fenntartsa. Ez a különítmény kb. 1500 emberből állt.¹⁵¹ A fejedelem 14 ezer főnyi, felerészt gyalogos hadserege augusztus 3-án Trencsén alatt megütközött a vár megsegítésére vonuló Heister 5200 főnyi lovas haderejével és csatát vesztett. A trencsényi csatavesztés megghiúsította a sziléziai hadjáratot és további súlyos következményekkel is járt. Több ezredes, kapitány és főtiszt átállt a császáriakhoz. Ocskay, akivel Pálffy már a trencsényi csata előtt összeköttetést teremtett, nem sokkal később egész ezredét átvezette.¹⁵² Hozzá hasonlóan 1708. augusztus 28-án Blaskovich is Pálffy vára, Vöröskő alá vitte századát, ahol hűséget esküdtek a császárnak. Midőn az alezredes Nyitra felé elindult, gróf Eszterházy János császári ezredes észrevette Ocskay csapatát, s nem tudta, hogy azok már labancá lettek- így rárohant és szétverte őket. Még az alezredes paripáit is elnyerte, aki gyalog ment Vöröskőre. A császáriak 1708. szeptember 8-án Ocskayt Bécsbe vitték. Pozsonyig Papes Ádám és Blaskovich is vele tartott, innen ők Stomfa felé mentek. A fejedelem katonái nagy buzgalommal keresték őket.¹⁵³ A Bécsből visszaérkezett brigadéros a Fehér-hegyen túli születésű alezredesét újoncozni küldte Szokolcza tájékára. Később azonban Ocskay összeveszhetett Blaskovichcsal, mert az elvált tőle. Blaskovich Istvánt utoljára 1709 nyarán Pozsony megye kapitányaként jelölték a források.¹⁵⁴

Blaskovich Istvánnak Ocskayt követő átállása nem meglepő, mivel a szabadságharc ideje alatt az egész köznemesség sajátjának tekinthető a Rákóczi vagy a császári oldal közötti hányódás.¹⁵⁵ A Felvidék katonai erőviszonyai a trencsényi csata után jelentősen megváltoztak. 1709 első felében Hont vármegyében is erősen tért hódítottak az osztrákok.¹⁵⁶ A császáriak elfoglalván a bányavárosokat, saját embereiket tették a vármegyei vezetésbe. Blaskovich házassága révén került Hontba. 1709 elején Löffelholz altábornagy Selmecebányán Kisfaludy Kelkó Istvánt alispánná, Traitler Jánost és Blaskovich Samut szolgabírákká nevezte ki és értekezletre hívta meg őket Besztercebányára. Miután a kinevezett tisztviselők letették a hűségesküt, hozzáfogtak a

---

¹⁵¹ Markó Árpád 2003. 201–202.

¹⁵² R. Várkonyi Ágnes 1989. 231–232.; Thaly Kálmán 1905. 248–296.; Thaly Kálmán 1865. 259.

¹⁵³ Thaly Kálmán 1905. 311.; Thaly Kálmán 1865. 272–273.

¹⁵⁴ Thaly Kálmán 1905. 108–109.

¹⁵⁵ Nagy József Zsigmond 1980. 175.

¹⁵⁶ R. Várkonyi Ágnes 1989. 231.

császári sereg élelmezéséhez szükséges kenyér- és ló adag behajtásához.¹⁵⁷ Ők a kapott feladatot a császáriak nagy meglegedésére hajtották végre. Valószínűleg erre a megbízásra utalt gróf Heister császári tábornagy, aki 1709. október 29-én hűséges szolgálatai fejében Blaskovich Sámuelre íratta a magyarádi birtokot.¹⁵⁸ A Habsburg-házhoz való hűségét igazolta az okmány is, amely 1711. december 29-én keletkezett. Ebben Esztergom vármegye tett tanúbizonyságot arról, hogy Blaskovich Sámuel, ugyanennek a vármegyének szolgabírája a kurucok alatt „dicséretre méltóan” viselkedett.¹⁵⁹ Mint korábban leírtam, nem volt nehéz feladat Esztergomban császárhűnek maradni, mivel a város csak rövid ideig, 1706. szeptember 16. és október 12. között tartozott a fejedelem fennhatósága alá. Blaskovich Sámuelnek Rákóczi oldaláról biztonságot adott fivére és sógora, valamint a híres generális bizalmasaként működő após, Grassalkovich János tevékenysége, így a másik oldalon, ő képviselhette a család érdekeit. Ez a mentalitás igazolódott be azzal, hogy hivatali pályája töretlen lett, előmenetelét az a gróf Koháry István segítette, aki 1711-től Hont megye főispánja, 1714-től országbíró, 1723-31 között helytartótanácsos volt, s tipikus képviselője az aulikus arisztokráciának.¹⁶⁰

A két Blaskovich testvér hiába állt ellentétes politikai oldalon, a rokoni kapocs és összetartás megmaradt. Sámuel 1736-os végrendeletében gondoskodott fivére, István két árvájáról, Kata és József nevű gyermekeiről.¹⁶¹ Sámuel nemes úrfihoz méltóan nevelte testvére fiát, hiszen a nagyhírű nagyszombati egyetemen taníttatta. Blaskovich kapitány Szokolcán keltezett iratai igazolták azt, hogy az 1738/39. évi országos diákösszeírásban szereplő, Nagyszombaton tanuló nemes rangú, a Nyitra megyei Szokolcán lakó Blaskovich József nevű fiatalember Sámuel unokaöccse.¹⁶² Blaskovich István szakolcai lakhelyét igazolta az a korábban hivatkozott esemény is, mely szerint 1707-ben az osztrákok Szokolcán kifosztották és elfogták Blaskovichnéét.

Sámuel felesége, Grassalkovich Judit asszony 1748. évi testamentumában sem mulasztotta el, hogy az árva Józsefnek nevezett fiúra és annak családjára pénzt és

---

¹⁵⁷ Borovszky Samu Hont 342.

¹⁵⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.7. (1709)

¹⁵⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.8. (1711)

¹⁶⁰ Heckenast Gusztáv 2005. 237–238.

¹⁶¹ JNSzML Blaskovich család irata Fasc.2. No.13. (1736)

¹⁶² Fallenbühl Zoltán 1985. 64.

ingóságot hagyjon.¹⁶³ Blaskovich Sámuel özvegyének 1748-ban kelt inventáriumából megismerhető a család tulajdonában a 21. századig fennmaradt Rákóczi-kori anyag.¹⁶⁴

2.3. Blaskovich Sámuel (1670–1738); birtok- és lakóviszonyai, társadalmi kapcsolatainak hálója a 18. század első felében

Az 1711 után kibontakozó fejlődés az állami funkciók új rendszerének kiépülésével új vezető réteg, új arisztokrácia kialakulását hozta magával. A szatmári békét követő félszázad folyamán a részben megújuló nemesség már nem a rendi állam valamilyen modernizálása útján kívánt emelkedni, hanem az uralkodói hatalommal való politikai együttműködés révén.¹⁶⁵

A Rákóczi-szabadságharc leverése után mind gazdaságilag, mind társadalmi szerkezetében újjászerveződő országban a nemesség átrétegződésének jelei figyelhetők meg. 1711 után lehetőség nyílt arra, hogy a köznemesség soraiból számos család a főnemesség soraiba emelkedjék. A felemelkedés zálogát az udvari érdekek kiszolgálása jelentette. Ezekben az évtizedekben a köznemesek egész tömege jutott be a központi hivatalokba. 1711 és 1825 közötti időszakban a nemesség összetétele nagyfokú differenciálódást mutatott. A különféle helyi források alapján országosan 7-800 családot sorolhattak a jómódú birtokosok (bene possessionatus) közé. Birtokos nemeseknek azokat tekintették, akiknek nemcsak földjük, de rajta jobbágyuk is volt. A bene possessionatus nemes már tízesével számolhatta jobbágyait.¹⁶⁶ (Blaskovich Sámuel fia, József honti birtokösszeírásában majd szemléletes példát hozok erre.) A köznemesség körében nagy különbség volt társadalmi állás, tekintély és befolyás tekintetében. E korszakban a birtokos nemesség még nem nemzeti, hanem közjogi tényező, mert kézben tartották a megyéket, és befolyásuk lehetett országos ügyekben. A megyei életben csak a birtokos nemesek vettek részt, ők a főtisztviselők, táblabírák és követek, a közgyűléseken ők határoztak.¹⁶⁷ E korszakban tipikus életpályát futott be Sámuel és elsőszülött fia, József. A 18. század folyamán, a 16–17. század katonai érdemeit a jogi

---

¹⁶³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.13 (1748), Fasc.2. No.137.

¹⁶⁴ Gócsáné Móró Csilla 2006. 199–217.

¹⁶⁵ Vörös Károly 1989. 683.

¹⁶⁶ Vörös Károly 1990. 7–17.; ifj. Barta János 1997. 181–200.; Hudi József 1997. 219–227.; Tóth István György 1997. 229–234.; Pálmány Béla 1985. 3–41.

¹⁶⁷ Grünwald Béla 1888. 105–126.

tudás váltotta fel, ez lett a magyar nemesség legfőbb erénye.¹⁶⁸ Ezt a jogi végzettséget, mint a vármegyei közszereplés feltételét szerezte meg Blaskovich Sámuel és fia, József is.

Blaskovich Sámuel a Rákóczi-korban még Esztergom vármegyében, kezdetben esküdként, majd szolgabíróként dolgozott, amiről az előzőekben írtam. Hivatalnokként kimaradt a harci cselekményekből. Blaskovich lényegében mindvégig a Habsburg-ház szolgálatában maradt, amit elsősorban hivatali székhelyei tettek lehetővé. Másodsorban biztonságot nyújtott számára a korábban bemutatott családi kapcsolatrendszer, a Rákóczi fejedelem oldalán, Bottyán János tábornok bizalmasaként tevékenykedő após, valamint kapitányként harcoló testvére és őrnagy sógora, Beleznay János.¹⁶⁹

Iskolai végzettségéről, tanulmányairól a nagyszombati egyetem matrikulájából merítettem adatokat. Blaskovich Sámuel a jezsuita egyetemen három éven át tanult bölcsészetet, így 1693-ban szerzett philosophia szakon baccalaureatus fokozatot. A 23 éves fiatalembert ekkor magyar nemzetiségű és szabad társadalmi állapotú egyénnek jelölték, akinek származási helye Nyitra egyházmegyében, Nagy-Tapolcsányban volt.¹⁷⁰ A Rákóczi szabadságharc első felében Esztergom, majd Hont vármegye volt hivatali és magánéletének színtere. Samu házasságkötése után költözött Hontba, miután Heister császári tábornoktól megkapta a magyarádi birtokot (ez határos Deménddel), ezért 1709-ben már itt viselt szolgabírói hivatalt.¹⁷¹ Feltehetőleg az 1710-es évben Esztergom vármegyében továbbra is tevékenykedett, mert az 1715. januári külső tanács ülésén határoztak arról, hogy felkeresik Blaskovich Sámuelét annak érdekében, hogy adjon bizonyáglevelet a királyi pénzből kifizetett összegről, amit a vár építésén dolgozó munkások napi bérére fordítottak.¹⁷²

A szabadságharc után megváltozott helyzetben az egyik legjelentősebb hivatali karriert Grassalkovich Antal (1694–1771) futotta be. A bárói (1732), majd grófi (1743) rang megszerzése is bizonyíték hatalmas, mindvégig töretlen lendületű pályájának.¹⁷³ Grassalkovich nemcsak jelentős hivatalokat töltött be, hanem roppant birtokokra is szert tett, amin korszerűen gazdálkodott.¹⁷⁴ Mezőgazdaság terén való jártasságát apjától örökölhette, mint ahogyan korábban utaltam rá, Grassalkovich János Beckón tisztartó

---

¹⁶⁸ Gárdonyi Albert 312.

¹⁶⁹ Hont vármegye 1709-ben részben, 1710 nyarán egészen a császár uralma alatt állt. Borovszky Hont 348.; Köpeczi Béla – R Várkony Ágnes 2005. 670.

¹⁷⁰ Bognár Krisztina – Kiss József Mihály – Varga Júlia 2002. 207.

¹⁷¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.7. (1709)

¹⁷² Tóth Krisztina 2003. 900. szám

¹⁷³ Fallenbühl Zoltán 1996. 13–44.

¹⁷⁴ B. Gál Edit 1999. 147–175.

volt, majd felesége ürményi birtokát kezelte. Grassalkovich Antal különleges gazdasági érzékkel rendelkezett.¹⁷⁵ Vezető képességeivel, a kormányzati elittel fenntartott kiemelkedően jó kapcsolatával, műveltségével és mély vallásosságával minden bizonnyal hatással volt sógorára, Blaskovich Sámuelre, de elsősorban unokaöccsére, Blaskovich Józsefre is.

A szatmári békekötés előtt elhalálozott I. József császár örökébe lépő Károly magyar királlyá történt koronázása (1712. május) után gyakran élt királyi felségjogával és adományozott nemességet a császári ház híveinek a szabadságharc alatt szerzett érdemeikért. III. Károly a 18. század első felében a nemesítést, mint a híveket toborzó és jutalmazó eszközt alkalmazta, ugyanakkor a 17. század folyamán megfogyatkozott nemességet is pótolta vele. Az 1630-as törvény alapján nemesíteni csak a vármegye, vagy legalább három tanácsos ajánlásával lehetett.¹⁷⁶

Blaskovich Sámuel 1712. május 30-án kérvénnyel fordult III. Károly királyhoz, amiben új nemességért és címer használatáért folyamodott.¹⁷⁷ (K1. kép) Nemességre őt Hont vármegye, Körteessy András püspök és gróf Koháry István, Hont vármegye örökös főispánja, későbbi országbíró ajánlotta.¹⁷⁸ Sámuel ekkor a Koháry grófok jószágigazgatója volt.¹⁷⁹ Címeres nemeslevelet József, János, Erzsébet és Zsuzsanna nevű gyermekeivel együtt 1712. június 6-án Pozsonyban állították ki számára.¹⁸⁰ Az armálisban nem fogalmazódott meg az a különös érdem, amiért e királyi privilégiumban részesült. Csupán az, hogy „...észrevesszük hű alattvalóink közül Blaskovich Sámuel hívünk hűségét és eredményeit, melyben ő maga elsősorban fent említett Magyar – Korona Birodalomban és a mi császári házunk iránt különböző helyen és időben és kiváló alkalmakkor hűen és állhatatosan mutatott fel...” Az armális Sámuelt és

---

¹⁷⁵ 1720-ban királyi jogügyigazgató, 1727-től a Neoaquistica Commissio fontos ügyeit intézte, majd 37 éves korában III. Károly királyi személynöke (1731), később Mária Terézia királynő bizalmas embere lett. Különösen fontos 1748-tól kamaraelnöki tevékenysége. Wellmann Imre 1933. 7–13.

¹⁷⁶ Szabó István 1976. 322.

¹⁷⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.322. 1943-ban készült fotómásolat a JNSzML 72/1917. számú levelesládájában őrzött latin nyelvű eredetiről. Ez az armális Nagy Iván szerint 1892-ben Blaskovich Miklós birtokában volt (Komáromi András – Pettkó Béla 1899. 147.), akinek fia, Elemér 1917-ben a családi iratokkal együtt a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárnak adta. Sajnos az armális az irattár nagy részének anyagával együtt a második világháború alatt megsemmisült. Blaskovich György és János 1940. szeptember 7-én kelt feljegyzésében leírta, hogy aznap voltak Szolnokon, ahol Szinnyei Merse Félix főlevéltárnok jelenlétében átnézték a Blaskovich és rokon családok leveles ládját, amiben megtalálták a nemességért folyamodás kérvényét, a festett címeres armalist, de a függő pecsétellátott királyi adománylevelet nem. TBM Td. 68.1.327. Ez utóbbit eredetileg a Fasc.7. No.48. számon őrizték.

¹⁷⁸ Kempelen Béla 1911. II. k. 238–239.; J. Siebmacher's 1885–1894. 67. r.cs.k.

¹⁷⁹ Borovszky Samu Nógrád 1911. 592.

¹⁸⁰ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Királyi Könyvek Libri Regii XXIX. k. 99.

gyermekait a magyar birodalom és hozzá tartozó részek nemeseinek sorába iktatta.¹⁸¹ Az adománylevél a címer leírását is tartalmazta: egyenesen álló pajzs, természetesen katonai égkék színezettel: ennek alapjáról magasabb hármás domb emelkedik, melynek középsőjéről három-három ágon levő rózsza néz alá. A pajzs felett zárt katonai sisak látható, rajta királyi korona, amelyet félhold alakú aranyos trombita, felül az előbbihez hasonlóan egy ágból kinövő három rózsza ékesít. Takarók: jobbról kék-arany, balról ezüst-vörös.¹⁸² (K2. kép)

Blaskovich Sámuel életviszonyaira nézve közelebbi adatot nem szolgáltatott az armális. Az adománylevélben felesége nevét sem jegyezték fel, amire két magyarázat lehetséges. Első, ha a feleség az adományozáskor már nincs az élők sorában, második, ha már nemes asszony volt, s ez okból nem tartották szükségesnek nevét belefoglaltatni a diplomába. A mi esetünkben a második magyarázat a helytálló. A Blaskovichok és a Grassalkovichok rokonságát támasztja alá a címerük közötti, már korábban elemzett hasonlóság is, mivel az ekkortájt fölemelkedett Grassalkovich Antal (Judit öccse) címerében is ott szerepelt a hármás rózsza.¹⁸³

Blaskovich Sámuel pályájának felívelését gróf Koháry István is nagymértékben elősegítette. Ő, mint az udvari főnemesség tipikus képviselője köznemesek egész sorát segítette a közéleti és vagyoni érvényesülésben.¹⁸⁴ Ezért nem meglepő, hogy egyike azoknak, akik Sámuel nemesítését pártfogolták.

A szatmári békét követő években Koháry gróf és Blaskovich tevékenységi körében egyik közös pont a katolikus hit vármegyei terjedésének elősegítése, a protestáns hit visszaszorítása, a szabadságharc alatt elfoglalt katolikus templomok visszavétele. Koháry rendkívül kegyes adakozónak számított, nagy összegeket költött szegény katolikus plébániák megsegélyezésére és templomépítésre.¹⁸⁵ Blaskovich Sámuel is nagy fáradságot fordított a római katolikusok templomainak visszaszerzésére. Egy 1715-ben kelt ügyirat tanúsága szerint emiatt „életveszedelemnek” is kitette magát.¹⁸⁶ A Blaskovichok a katolikus hit terjesztése érdekében kifejtett tevékenysége párhuzamba hozható a kor vallásgyakorlatával, amit III. Károly 1731 márciusában kelt rendeletével hivatalosan is szabályozott. A Carolina Resolutio korlátozta a protestánsok

---

¹⁸¹ TBM Blaskovich család irata Td.68.1.321.; Kempelen Béla 1911. II. k. 238.

¹⁸² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.321.; Td. 68.1.326.

¹⁸³ Komáromi András – Pettkó Béla 1899. 147.

¹⁸⁴ R. Várkonyi Ágnes 1989. 131.

¹⁸⁵ Borovszky Samu Hont 371.

¹⁸⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.9.

szabad vallásgyakorlatát.¹⁸⁷ A 18. század első felében tért hódító katolikus hit pártolása, kápolnák építése, a későbbiekben is megfigyelhető a Blaskovich családban.

Blaskovich Sámuel az esztergomi és honti szolgabírótság után, az új nemesség megszerzésének évében, az 1712. esztendőben, a Koháry grófok jószágigazgatójaként szolgált. A gróf teljes bizalommal volt iránta. Blaskovich a neoaquistica korában ügyvéd, Hont vármegye főkomisszáriusaként kiválóan látta el feladatát, 1722 és 1727 között az adóbehajtást.¹⁸⁸ Gondos munkavégzésével, megbízhatóságával kiérdemelte a vármegye dicséretét, amiről korabeli ügyirat tanúskodott.¹⁸⁹ 1722-ben a törvényhatóság táblabírái közé választották, ami fontos példája az általános közmegebecsülésnek. Ekkor, mint Drégely birtokosát említették.¹⁹⁰ Vármegyei fizetése esztendőként 500 forintot tett ki.¹⁹¹ Végrendeletéből ismert az a tény, hogy harminc éven át viselt különféle tisztségeket a vármegyékben. (K3. kép)

1731-ben Koháry István országbíró halála után fia, András gróf birtokügyeit intézte Blaskovich. Koháryt, mint Pest megye legnagyobb földesurát nevezték a közgyűlési jegyzőkönyvekben. Az országbíró temetésén Pest törvényhatóságát egyébként Blaskovich József helyettes jegyző, Sámuel fia képviselte. Blaskovich Sámuel e főnemesi család gazdasági ügyeit ismét teljhatalommal irányította, a Koháry birtokok prefektusa lett.¹⁹² 1731-től eljár Pest-Pilis-Solt vármegye gyűlésére, de külön tisztséget nem tölthetett be, mivel a Koháry uradalom gondozása önmagában is jelentős megbízásnak számított. Kiemelt feladatot jelentet számára az elhunyt országbíró birtokai adóügyeinek intézése. Pontosságát mutatta az 1733-ban Deménдрől Eszterházy Istvánhoz írt levél, ami a Koháryakat illető kecskeméti adó elszámolásával kapcsolatos.¹⁹³ Blaskovichot olyan személyként tartották számon, akinek véleménye a pesti törvényhatóságban meghatározó volt. Erre példaként idézem azt a közgyűlést, amelyen közzétették, hogy Bél Mátyás Magyarország történetén dolgozik, s már elkészítette a Pest-Pilis-Solt vármegyével foglalkozó kötetet. A törvényhatóság egy 9 főből álló bíráló bizottságot állított fel, aminek feladata az írásos vélemény elkészítése lett, s e grémium tagja volt Blaskovich is.¹⁹⁴ Blaskovich Sámuel annak ellenére, hogy

---

¹⁸⁷ Ember Győző 1989. 412–413.

¹⁸⁸ Nagy Iván 1868. Pótlék k. 140.

¹⁸⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.10.

¹⁹⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.12.

¹⁹¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.16. (1737)

¹⁹² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.11. (1731); Borosy András 1994. 28, 139.

¹⁹³ MOL P szekció 1294 VI. A10. Eszterházy család zólyomi ágának levéltára, Eszterházy István (XI) úrhoz írt levél 1733.

¹⁹⁴ Borosy András 1994. 156.

Deménden lakott, Hont vármegye mellett Pest törvényhatóságának közéletébe is bekapcsolódott, 1731 és 1737 között vett részt közgyűlésein.¹⁹⁵ Korábban leírtam, hogy Blaskovich Sámuel jogvégzett nemesként Esztergom vármegyében kezdte pályáját, majd családalapításának színhelyén Hontban folytatta és élete végén Pest-Pilis-Solt vármegye új birtokosaként e törvényhatóságban fejezte be. Az 1733. évi nemesi összeírás alkalmával Sámuel a pesti törvényhatóság által elfogadott 75 köznemes között jegyezték.¹⁹⁶

Feltételezésem szerint Blaskovich Sámuel 1700–05 körül vehette feleségül Grassalkovich Juditot (1685k.–1748).¹⁹⁷ Korábban utaltam rá, hogy Judit, a később grófi rangra emelt, és az egyik legragyogóbb karriert befutó, a 18. századi új magyar arisztokrácia egyik legjelesebb és legtehetségesebb képviselőjének, Grassalkovich Antalnak volt a nővére.

A Blaskovich–Grassalkovich házaspár haláláig a Hont megyei Deménden élt. Nyolc gyermekük született: József, János, Erzsébet, Zsuzsanna, Ilona, Mária, László és Borbála. 1705-08 között első szülöttjük már meglátta a napvilágot, mivel az 1712. évi armális már négy gyermek nevét sorolta fel. Sámuel végrendekezésének évében, 1736-ban László és Boris még kiskorú, János és Zsuzsa halott volt, a többiek pedig házasak.¹⁹⁸ A legidősebb gyermek, József 1731-ben feleségül vette Dacsó Annát, Hont vármegye egyik legősibb családjának leányát. Blaskovich Erzsébet férje Konkoly Thege János, Komárom megye legrégebbi adományos családjának tagja volt.¹⁹⁹ Ilona házastársa Jeszenszky Mihály, Turóc megye egyik ősi családjának sarja, míg Mária hitvese Mágocsy János volt. Borbálát a Pest megyei illetőségű Kostyán Imre vezette oltár elé.²⁰⁰ Sámuel legkisebb fia fiatalon hunyt el, mivel az 1736-os végakarati készítésekor még tanulmányainak biztosításáról rendelkezett a családfő. Blaskovich László 1746-ban már nem élt, mivel édesanyja január 4-én készített testamentumában arról írt, hogy „szegény,

---

¹⁹⁵ Borosy András 1994. 50, 53, 69, 123.; Borosy András 1995. 22, 44, 78, 123.

¹⁹⁶ Borosy András 1994. 146–147.

¹⁹⁷ Grassalkovich Judit, gyaraki Grassalkovich János (1656k.–1716. Ürmény) és egresdi Egresdy Zsuzsanna (1662–1724) elsőszülött gyermeke. Az édesapa a Rákóczi szabadságharc idején Bottyán János generális íródeákja, fogadott fia, majd 1710-ben hadbíró volt Ocskay László perében. Édesanyja családja az Egresdyek Trencsén és Nyitra megyében kiterjedt rokonsággal bíró, régi birtokos nemesi család. Závodszy Levente 1931. 66–83.

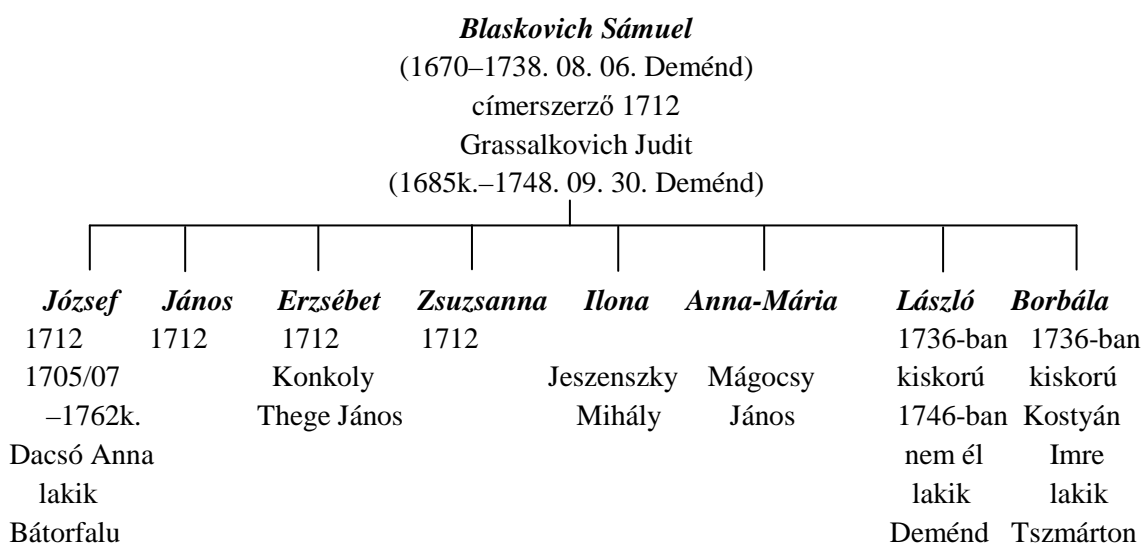
¹⁹⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.13. (1736. 10. 10.); Áldásy Antal 1938. 365.

¹⁹⁹ Boroszy Samu Hont 435–437.

²⁰⁰ PML IV.93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902.

kedves László fiunk ifjúságának virágjában történt halálával” a leszármazottak közötti tranzakció megváltozott.²⁰¹

Blaskovich Sámuel nemzedékrendje:

Blaskovich Sámuel születésének éve és halálának pontos ideje egykorú dokumentumokkal igazolható.²⁰² A deméndi római katolikus egyház halotti anyakönyve és a szolnoki levéltár egybehangzó irata szerint az ebeczki Blaskovich ágat megalapító ős, Sámuel 1738. augusztus 6-án, életének 68. évében Deménden halálozott el, s minden szentséggel megáldva a hébeci Szent Ilona templomban helyezték örök nyugalomra.²⁰³ (K.5. kép) Felesége, Grassalkovich Judit asszony halálának pontos idejét is megőrizte az deméndi egyházi matrikula, de életkorát sajnos nem jelölték. Özvegy Blaskovichné, Grassalkovich Judit 1748. szeptember 30-án hunyt el.²⁰⁴ A Blaskovich házaspár a hébeci Szent István korabeli templom kertjében nyugszik, ami ma neves búcsújáráhely. A kegytemplomtól balra áll egy feszület és egy harangláb. A feszület előtt feltételezik a Blaskovich család kriptáját. Ezt a helyi lakosok még a mai napig is így tartják.²⁰⁵ (K.6. kép)

²⁰¹ László halálának idejét és helyét nem ismerem, de feltételezem, hogy tanulmánya helyszínén hunyt el, mert a lakhelye szerinti deméndi római katolikus halotti anyakönyvben 1738 és 1746 között nem találtam nevét. JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.135. (1746)

²⁰² Státny Archív Banskej Bystrici (Állami Levéltár Besztercebánya) Farsky úrad: Demandice, Cirkvi: r.kat. Matrica D. zomreli 1732–1783. 177. Itt köszönöm meg a szlovákiai Demandicén (Deménd) lakó William Sumisracht és felesége, Emi segítségét, akik az adatok gyűjtésében és a helyszíni terepbejárásom mindvégig nagy szeretettel voltak segítségemre.

²⁰³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.35. (1821)

²⁰⁴ Státny Archív Banskej Bystrici (Állami Levéltár Besztercebánya) Farsky úrad: Demandice, Cirkvi: r. kat., Matrica D. zomreli 1732–1783. 181.

²⁰⁵ A szóbeli adatközlő Kossuth Lajos nevű 85 éves, magyar ajkú demandicei lakos, aki 2009. július 25-i terepbejárásom elmondta, hogy személyesen látta azt, hogy 1936–38-ban a kegytemplom szentélyénél lévő kő padozata beomlott. Az omlás következtében feltárult a templom alatti rész, ahol szemben és kétoldalt

2.3.1. Birtokszerző tevékenysége

Blaskovich Sámuel nemcsak nemességét erősítette meg III. Károly király 1712-es armálisával, hanem ő a család első jelentős birtokszerzője, a köznemesi lét gazdasági megalapozója. Blaskovich a szatmári békét követően a császáriaknak tett szolgálatai és érdemei miatt nem részesült a sok száz nemes vagy birtokos sorsában: azaz nem kobozták el addig szerzett ingatlanait, ingóságait. Ehelyett megerősítették nemességében és jószágai tulajdonjogában, sőt Heister császári tábornok 1709. augusztus 29-én a Hont megyei Magyarádot Sámuelnek adta.²⁰⁶ Deménd megszerzésében Grassalkovich Antal segített sógorának. Ez a falu ugyanis határos Magyaráddal.

Források hiányában pontosan nem tudható, hogy mikor és mi módon lett Deménd birtokosa Blaskovich, de a levéltári iratanyagból az kiderült, hogy ez a falu is újszerzeményi per alatt állt, mivel a Szolnokon őrzött anyagban Deménddel kapcsolatban olyan iratok vannak, melyek 1713-tól keltezettek, s a per anyagához tartozhattak.²⁰⁷ A határban mindvégig külön porciókként kezelték az ún. Zsámbokrét, a Barátnoky, Disznozy és a Balogh részeket, amikre külön-külön szerződések utaltak. Elég szövevényesek az egyes határrészek zálogos ügyletei, így nem csoda, hogy 1714-től 1724-ig még per alatt álltak.²⁰⁸ 1717-ben tanúkihallgatási jegyzőkönyv is készült, Bory György ügyében.²⁰⁹ Egy 1724-ben kelt bizonyító levél arról szólt, hogy Tőrei Ferenc elzálogosította Székely György és házastársa, Sánta Kata asszonynak deméndi földjeit.²¹⁰ E Tőrei részt 1727-ben már Blaskovich neve alatt említették.²¹¹ Blaskovich Sámuel a deméndi határrészeket külön - külön szerezte meg, erről és értékükről majd halálát követő vagyonösszeírásból szerezhettem tudomást.²¹² 1725-ben kelt tanúsító levél azt tudatta, hogy Balogh György által szerződött deméndi területre az elsőbbség

---

kriptákat találtak. Női és férfi elhunytat látott, de sajnos semmiféle feliratot, vésést nem láttak. A helyi emlékezet rögzítette, hogy a falu földbirtokosai és az itt élő remeték a 18. és 19. században szívesen temetkeztek e kegyhelyre. Itt köszönöm meg Dusan Dubraviczkynek, akkor Demandice plébánosának a terepbejárásomhoz nyújtott szíves segítségét.

²⁰⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.7. (1709)

²⁰⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.17. (1713) Az irat szerint Dúló György és házastársa Barátnoky Anna leszármazottjai, felsőszemerédi Dúló Ilona és Dúló Sophia 500 Rft-ért adták zálogba deméndi ötödfél házhelyüket.

²⁰⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.18. (1714), Fasc.6. No.20. (1724) Az iratokban még 1654. és 1691. évre vonatkozó utalásokat is találhatunk.

²⁰⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.19. (1717)

²¹⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.20. (1724)

²¹¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.24. (1727)

²¹² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.41. (1737)

Blaskovichot illette meg Papp Györggyel és házastársával, Balogh Annával szemben.²¹³ Ugyancsak 1725-os keltezésű irat az is, amely szerint Blaskovich a deméndi jobbágysági köztül Hegedűs Istvánt és Bíró Istvánt „szófogadatlanságuk és uruknak tartó dolgok” miatt megbüntette és tömlöcbe vetette.²¹⁴ 1728-as egyezséggel, tranzakcióval 629 Rft és 607 Rft-ért a Barátnoky porció került Blaskovichhoz, amiről a Hont megyei bírói irat rendelkezett.²¹⁵ Deménd ú. Zsámbokréty porciójáért 1728-ban 3050 Rft, 1730-ban 2010 Rft kiadást regisztráltak, ami összesen 5060 rénesi forintot tett ki.²¹⁶ Egy 1731. január 19-én keltezett tanúkihallgatási jegyzőkönyvben Blaskovich Sámuel deméndi jobbágysági ügyében folytattak vizsgálatot.²¹⁷ A tanúvallomások egy öt évvel korábbi esetről szóltak. A jegyzőkönyv szerint Blaskovich Sámuel jobbágysági köztül Bíró Pálné fia, István és Hegedűs János a deméndi határban lévő erdő egy darabját szántóvá tették és maguk között szétmérték. Mivel az egyik félnek, Hegedűsnek nem volt a műveléshez szükséges szántó marhája, ezért e földet zálogba kínálta. A földért viszont pénzt senki sem akart adni neki, mert féltek Blaskovich földesúr haragjától. Végül is az irtást végző másik fél, Bíró István 4 máriássyért zálogba vette. A bonyodalom öt év múlva történt, amikor Hegedűs italos állapotban „egy darab hasábfával úgy megdöfte Bíró András orcáját, hogy azonnal kétfelé hasadt.”²¹⁸ Az eset tipikus példája a jobbágysági földszerzésének, az irtásnak, de azért fontos, mert igazolta, hogy 1726-ban Blaskovich Sámuel már földesúr volt Deménden. Az 1733-as tanúkihallgatási jegyzőkönyv szintén Blaskovich deméndi jobbágysági köztül folyt verekedésről tudósított.²¹⁹ A deméndi birtok az alábbiak szerint alakult.²²⁰ Deménden volt öt nemes curia (nem úrbéres minőségű határrész):

Első curia: Sambokréti (Zsámbokréty). Ezen lakik 2 jobbágysági házhely. Ezen volt 11 portás házhely.

Második curia: Deméndi, ez mind puszta. Van hozzá 8 portás jobbágysági házhely.

Harmadik curia: Ganádi, ezen 3-an laknak. A többi puszta, van hozzá 9 portás házhely.

Negyedik curia: Lüle, 2 jobbágysági lakik rajta. Van hozzá 10 portás házhely.

Ötödik curia: Gesey, 4 házhelyre oszlik. Ezen egy portás jobbágysági házhely sincsen.

---

²¹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.21. (1725)

²¹⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.22. (1725)

²¹⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.29. (1728)

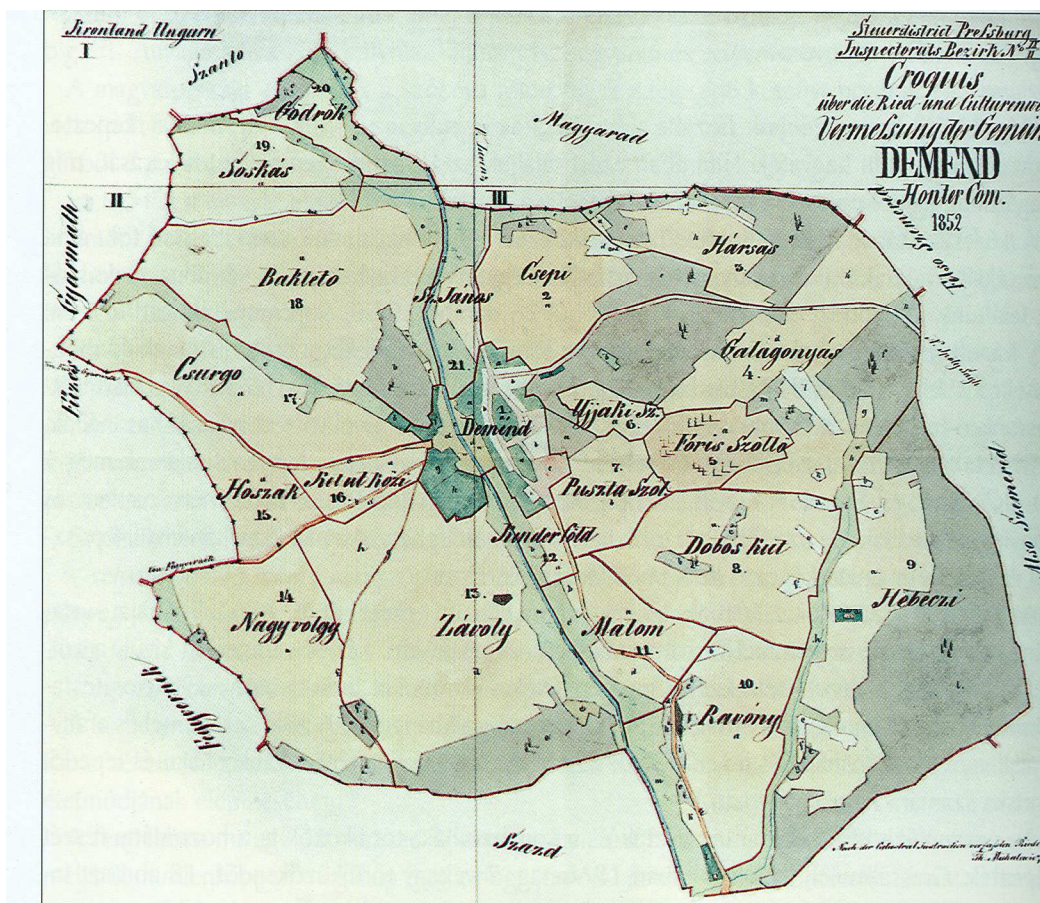
²¹⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.41. (1737)

²¹⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.30. (1731)

²¹⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.30. (1731)

²¹⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.33. (1733)

²²⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.63.

8. kép Deménd térképe, 1852. Forrás: OSZK Térképtár

Udvarnokról az első adat a családi levéltárban 1728-ból való, ami arra utalt, hogy Blaskovich Sámuel azt a birtokot is megszerezte.²²¹

Csalomia birtoklásával kapcsolatos első bejegyzés a családi levéltár latin nyelvű indexében 1699-ből való, mely szerint zálogos egyezség jött létre Lenkey Sándor és Lovas László között.²²² A következő bejegyzés 1734-ből származott, ami azt közölte, hogy 1735. február 12-től Blaskovich Józsefnek elsőbbségi jussa volt Nagycsalomia 3 lakott és pusztá helyére, mert 500 forinttal csökkent a visszafizetendő összeg.²²³ Az 1736. december 1-re datált indexbejegyzés szerint Blaskovich Sámuel végrendeletében rendelkezett arról, hogy Csalomia egyedül férfiágon öröklődhet.²²⁴ Ez a bejegyzés egybevág a testamentum fennmaradt teljes szövegével, amiben a családfő megjegyezte,

²²¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.41.

²²² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.4. No.79. Az 1699-ben megfizetett zálogár 800 forint volt, a teljes összeg 1945 forint.

²²³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.4. No.80.

²²⁴ JNSzML Blaskovich család iratai, Index 98.

hogy Csalomiát József számára váltotta ki.²²⁵ E birtokkal kapcsolatos következő bejegyzés 1739-ből származott, de ekkor Blaskovich Sámuel már nem élt.

A Nógrád megyei Ebeck birtoklástörténetében 1733-ból való az első Blaskovich névhez köthető irat, ami zálogfizetéssel kapcsolatos.²²⁶ A következő index bejegyzések 1736-ban keletkeztek. Ezek egyike Sámuel testamentumára utalt, amelyben az örökhagyó az ebecki jussnál is elrendelte, hogy az csak fiúágon öröklődhet.²²⁷

Tápiószentmárton, Pest-Pilis-Solt vármegyei település birtoklástörténeti adataiból pontosan megismerhetjük, hogyan alakult a török elleni felszabadító harcok során elnéptelenedett falu birtokviszonya. Az újratelepülést követően új tulajdonosként tűntek fel a Blaskovichok.²²⁸ E hosszabb folyamat és birtokszerző tevékenység egyedi leírásánál általánosítható tapasztalat mondható el azon jogügyletek bemutatása révén, ami a 18. század első évtizedeiben egy falu határának régi és új közbirtokosai között zajlott. Tápiószentmárton a 17. században a hódoltság területéhez tartozott, így a török kiűzése után fegyverjog címén a kincstárra szállt.²²⁹ Az országban hosszas küzdelem indult meg a nagyrészt elpusztult, elnéptelenedett birtoktestek megvételéért. Egyik oldalról az egykori földesurak próbálkoztak azzal, hogy birtokaikat visszaszerezzék. Ehhez nemcsak a régi tulajdonjogot kellett igazolni, de ki kellett fizetni az ún. fegyverváltságot, ami általában a birtok értékének 10%-át tette ki. Erre a felszabadító harcok utáni időkben igen kevesen voltak képesek. A régi birtokosok korábban megszerzett földjeikre a királyi Magyarország területén a török kiűzése után is igényt tartottak. A köznemesi családok többségének a 17. század végétől abban az esetben, ha falvaik elpusztultak, akkor birtokjogaikat igazolni kellett a bécsi udvar által felállított „Neoquistica Commissio” (Újraszerzeményezési Bizottság) előtt. Amennyiben hiteles oklevelekkel nem tudták bizonyítani az illető birtokra vonatkozó régi jogaikat, az gyakran az új birtokszerzők kezére kerülhetett. Előfordult, hogy az új birtokszerzők az ősi birtokosokat megszarolták azzal, hogy ügyeiket csak a birtok egy részének átengedése fejében intézik el az Újraszerzeményezési Bizottságnál. Az is gyakran

---

²²⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.13. (1736)

²²⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.40. (1733)

²²⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Index 320–321.

²²⁸ Tápiószentmárton történetére vonatkozó alap kutatásokat Soós István végezte el. 2001-ben megjelent kitűnő munkájára többször támaszkodtam annak érdekében, hogy egy köznemesi család, a Blaskovichok helye, szerepe egy település viszonylatában legyen értelmezhető.

²²⁹ Pest megye helységeinek porta számait 1647 és 1695 közötti összegző felmérésből ismerjük, Tápiószentmárton 1686-tól lakatlan, pusztá. Kosáry Domokos 1965. 16.

megegett, hogy az anyagilag megszorult birtokos helyett olyan feltételek mellett fizették ki az igazolási eljárás költségeit, hogy azok eladták nekik a visszakapott földet.²³⁰

A 18. század első felében hasonló jellegű birtokszerzésben „kimagasló érdemeket szerzett” a Comissio ügyésze, a királyi jogügyigazgató, Grassalkovich Antal. Ő pénzt és fáradságot nem kímélve hatalmas uradalomra tett szert. Grassalkovich birtokszerző tevékenységében kezdetben Esztergom (1721. Csolnok), Bars (1723. Endréd) és Hont (1724. Deménd) vármegyékben szerzett magának földeket, ezt követően Pest és Heves megye került előtérbe nála.²³¹ Mint a budai kerület ügyésze kiszemelte magának a Pesthez közel fekvő, kétes birtokjogú földesúri falvakat. Pest–Eger–Kassa és a Pest–Szeged országutakat különös figyelemben részesítette. Már jogügy-igazgatósága kezdetén, 1721-ben elkezdte a Pest megyei szerzéseket (Alberti falu felét, Pilis harmadát), majd 1723-ban Gödöllő falu egy részét is megszerezte.²³² Grassalkovich kortársai közül sokaknak visszatetsző volt a személynek hivatali karrierje, nagyarányú, olykor erőszakos birtokszerzése.²³³ Grassalkovich Antal törekvéseit Tápiószentmárton régi közbirtokossága, a Kubinyiak, Földváryak, Máriássyak is megszenvedték. Közülük a Kubinyi és Földváry famíliának sikerült hosszú küzdelem és pereskedés után ősi jusson birtokolt földjeit visszaszerezni, megtartani, de a Máriássyak elvesztették birtokaikat, ezt elsősorban Grassalkovich Antal „hathatós” közreműködésének köszönhették.²³⁴

A következőkben ismertetem azt a folyamatot, mely révén Tápiószentmárton birtoklástörténetében bekövetkezett ez a változás. Ennek eredményeként az 1715. évi, majd az 1728. évi regnicolaris és dicalis összeírásokban egyetlen egy örökös vagy bevándorolt jobbágy és zsellér családot sem írtak össze a faluban. 1744-ben 15, 1760-ban már 77 családot jegyeztek fel. A régi és az új birtokosok sikeresen végrehajtották az újratelepítést, melyben a Blaskovichoknak is jelentős szerep jutott.²³⁵

Tápiószentmárton területén a 16. században birtokot szerzett három család közül a Máriássy volt az egyetlen, amelynek a 18. század elején megszűnt birtoklási joga. Az 1700-as évek elején a Máriássyak – a Kubinyiakhoz hasonlóan – zálogba adták tápiószentmártoni részüket. Előbb Máriássy Sándor egri kanonok zálogosította el saját

---

²³⁰ Makkai László 1958. I. k. 128–130; B. Gál Edit 1997. 139–163.

²³¹ Makkai László 1958. I. k. 128–129; Závodszy Levente 1931. 66–83.

²³² Fallenbühl Zoltán 1996. 13–15.

²³³ Grassalkovich nem az az ember volt, akit érdekelt volna a kortársak rosszállása. Ha kellett felhasználta személyes hatalmát, kapcsolatait és mindig keresztülvitte akaratát. B. Gál Edit 1997. 142.

²³⁴ Soós István 2001. 139.

²³⁵ Petróczi Sándor 1965. 130.

örökrészen bírt porcióját báró Szelezky Mártonnak, aki tovább zálogosította azt Jeszenszky Miklósnak. Ő a zálogba vett birtokot ismét zálogba adta Grassalkovich Antalnak.²³⁶ 1717-ben Grassalkovich 500 forintért átruházta a birtok kisebb hányadát Bodonyi Pálnak és testvéreinek. Grassalkovich 1725-ben ezt az összeget kamataival együtt visszafizette a Bodonyi testvéreknek, és ezzel visszaváltotta a birtokrészt.²³⁷ A Bodonyiak a zálogösszeg kiegyenlítése után sem hagyták el a Máriássy porciót, sőt 1726-ban tovább zálogosították Bodó Gergelynek.²³⁸ Grassalkovich 1726-ban pert indított a Bodonyiak ellen a birtokrészek visszaadására, miután ő a zálogösszeget korábban megfizette, de a földeket a zálogidő lejártával sem szolgáltatták vissza számára.²³⁹ A Bodonyiakon, Szalagháryakon kívül szerepel a bepereltek között Berényi Ádám is. A Bodonyi testvérek: István, András, Miklós és unokatestvérük, András elveszítették a pert, de csak 1736. április 19-én mondtak le a zálogbirtokról és az általuk Szentmártonban épített malomról.²⁴⁰ Grassalkovich a per közben a Szalagháry Antal Ferdinánd által visszafizetendő 500 forintot 120 forintra mérsékelte, mivel Szalagháry a zálogidő alatt a birtokrészen épületeket emelt, melynek költségeit Grassalkovich a fizetendő summába beszámította.²⁴¹ A zálogbirtokosok elleni perekkel egyidejűleg a királyi jogügyigazgató a neki tett hűséges szolgálatok fejében felajánlotta a Máriássy-féle szentmártoni birtokrész 1/4-t Bajcsy János tápiószelei nemesnek. Az 1727 februárjában kötött előszerződés értelmében Bajcsy 100 forint előleget fizetett Grassalkovichnak, majd két hónappal később Bajcsy 1200 forintért a földet zálogba vehette, ami 1729 áprilisáig volt a kezén.²⁴² Grassalkovich ugyanazon napon, amikor Bajcsyval zálogbérleti szerződést írt alá, tehát 1727. április 24-én, egyik Pest megyei új szerzeményét, a tápiószentmártoni Máriássy-féle birtok 3/4-ének zálogjogát átruházta Blaskovich sógorára.²⁴³ 1731-ben határpert folyt Beregvölgy határrészének birtoklása miatt Blaskovich Sámuel, mint Tápiószentmárton zálogbirtokosa és Bicskey József, valamint Bicskey István között. Az ügy barátságos megegyezéssel decemberre lezárult, amiről Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlése is megemlékezett.²⁴⁴

---

²³⁶ PML IV-31/-e. F:5 N:8 (1726)

²³⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.43. (1725)

²³⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.45. (1726)

²³⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.50. (1727)

²⁴⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.75. (1736)

²⁴¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.53. (1727)

²⁴² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.47. (1727) Egy másik adat szerint Bajcsy a Máriássy-rátának nem egynegyedét, hanem felét vette zálogba JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.47., Fasc.10. No.58. (1730)

²⁴³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.48.; Fasc.10. No.54.; Fasc.10. No.46. (1727)

²⁴⁴ Borosy András 1994. 39–40. 53.

Tápiószentmárton több mint tízezer hold nagyságú területének birtoklását az 1727. évi új birtokmegosztás rögzítette, ami az 1646. évi birtokfelosztást tartotta szem előtt.²⁴⁵ E szerint a jobbágytelkek felének a tulajdonosai a Kubinyiak maradtak. Hasonlóképpen megőrizték birtokrészüket a Máriássyak, de a Földvály-ráta már három birtokos: Földvály Mihály, Beniczky Mátyás és Blaskovich Sámuel között oszlott meg.²⁴⁶ Az eredeti tulajdonosok 1727-ben pert indítottak Grassalkovich ellen, de az újszerzeményi per azzal végződött, hogy a Földvály, Kubinyi és Máriássy családokat alapjogaik alól felmentették.²⁴⁷ A Máriássyak az időközben 6500 rajnai forint adóssággal terhelt tápiószentmártoni birtokot anyagi helyzetük miatt nem tudták Grassalkovichtól visszaváltani, ezért ezt a porciót 4000 rajnai forintért örökre eladták a királyi jogügyigazgatónak.²⁴⁸ Grassalkovich az immáron örökre megszerzett Máriássy-féle részt, ami e Pest megyei település határának 3/8-át tette ki, mindössze 1500 rajnai forintért sógorának eladta. Blaskovich elfogadta a számára kedvező árajánlatot és 1734. július 30-án a váci káptalan előtt letette a Grassalkovich által kért összeget.²⁴⁹

A Blaskovichok gazdálkodása e településen közbirtokosság keretében folyt, ami a kor gyakorlatának megfelelt. Wellmann Imre meghatározó munkájában kifejtette, hogy a 18. században a köznemesség gazdálkodása túlnyomó többségben a közbirtokosság keretébe ágyazódott be.²⁵⁰ Még 1734-ben indult az eljárás, ami a tápiószentmártoni közbirtokosok, Blaskovich Sámuel, Földvály Mihály, Kubinyi István, Mágocsy Mihály, Gellért István, valamint Beleznay János és Bicskey István és József földesurak között folyt Tápiószentmárton határai miatt. A közbirtokosok kérésére a megye az alispánt küldte ki a határjárás céljából, de az ügyben még 1737-ben sem tudtak egyezsége jutni.²⁵¹

Az 1733. évi összeírás Blaskovich Sámuel Pest és Hont megyei birtokosként is jegyezte.²⁵² A nemességszerző 1737-ben osztály alá kerülő birtokai.²⁵³

---

²⁴⁵ Az 1646. évi tápiószentmártoni birtokfelosztás értelmében a falu 36 jobbágytelkét a Kubinyiak 2/4, a Földvályak és a Máriássyak 1/4 –1/4 arányban birtokolták. Soós István 2001. 157.

²⁴⁶ PML XIII-2a-e. 77. (1732)

²⁴⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.10. No.59.

²⁴⁸ MOL P szekci 429 Grassalkovich család I/2. No.24; Soós István 2001. 150.

²⁴⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.324.

²⁵⁰ Wellmann Imre 1981. 67.

²⁵¹ Borosy András 1994. 4881, 4023. sz.

²⁵² MOL K szekció Nemességet igazoló iratok 1145/1940. 311/1891; Galgóczy Károly 1877. 78. Az 1733-i összeírásban, mint több megyében birtokos nemest igazolták.

²⁵³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.41. (1737) A kurzívval jelölt birtokrész nem esett osztály alá.

<i>Blaskovich Sámuel birtokai</i>	<i>megye</i>	<i>megszerzés éve</i>	<i>értéke</i>
<i>Magyarád</i>	<i>Hont</i>	1709	nincs adat
<i>Deménd</i>	<i>Hont</i>	1725	
Zsámbokréty porció			6060 Rft 50 kr.
Baratnoki porció			1239 Rft 73 ½
Balogh porció (Deménd és Udvarnok)			5019 Rft
Disznosy porció			1245 Rft
<i>Tápiószentmárton</i>	<i>Pest</i>	1727	
<i>Máriássy portió (Grassalkovichtól vett)</i>			3772 Rft
Földváry porció			600 Rft
Kubinyi porció			945 Rft
<i>Udvarnok</i>	<i>Hont</i>	1727	
Vajda Imre és Mária porció			350 Rft
<i>Nagy Csalomia</i>	<i>Hont</i>	1734	
Skultéthi rész			500 Rft
<i>Ebeck</i>	<i>Nógrád</i>	1733	
Ebeczki rész			1207 Rft 75 kr
<i>Dalmad és Daróc</i>	<i>Borsod</i>	1720	
Sándor porció			2900 Rft
<i>Bori</i>	<i>Hont</i>		
Lestári porció			1691 Rft

Blaskovich Sámuel házai: lakhely Deménd 1725–1748, Selmec 1736.

A nemzedékrend alapítójának anyagi viszonyiról pontos képet kaphattam a halála után keletkezett „vagyonállag kimutatásból”.²⁵⁴

Blaskovich Sámuel birtokainak értéke:	25 529 Rft 98 ½ kr
Személyeknél lévő kölcsön:	3 000 Rft
Baross György	1 000 Rft
Gyurcsány Imre	2 000 Rft
Hátrahagyott készpénz:	5 331 Rft
Vagyonának teljes értéke:	33 860 Rft 98 ½

Ez a vagyonérték egyértelműen a jómódú birtokos nemesi státusz bizonyítéka. A pénz korabeli értékének viszonyításaként megemlítem, hogy 1731-ben Pest vármegye egyik bizottságában a felülvizsgálati bíró napidíja 2 forintot, 1734-ben az egy portára kivetett teljes évi adó 3 forint 26 dénárt tett ki. 1732-ben egy vármegyei tisztviselő a

²⁵⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.20. (1738)

törvényhatóság valamennyi járása adókivetési összeírásának elkészítéséért 45 forintot kapott.²⁵⁵

2.3.2. *Életkörülményei, lakóviszonyai*

A végrendelet

Blaskovich Sámuel 1736-ban kelt testamentumában rendelkezett az általa alapított ebeczki Blaskovich család vagyonának öröklési rendjéről, de ebből megismerhettem vagyoni helyzetét, lakó- és birtokviszonyait is. A nemességszerző ő végrendeletét jól egészítette ki felesége, Grassalkovich Judit 1748-as hagyatéki leltára és végrendelete.²⁵⁶ Egy família történetében kiemelkedő forrásértéke van a testamentumoknak. Ez a forrástípus az, amely sokoldalúan vall a végrendelkező személyéről és koráról, de mindenekelőtt a vagyoni állapotról nyújt hiteles képet. Az élettől való búcsúzás előtt nemcsak a távozó érdeke volt az, hogy valós képet adjon anyagi viszonyairól, hanem az örökösöknek is. A jogi formák, a szokásjog és a bevett formások egyaránt segítettek a rendelkezések csaknem maradéktalan érvényesülését.²⁵⁷

A család első ismert őse és feleségének 18. század első felében keletkezett végrendeletei jól példázzák azt, hogy az emberek évszázadok óta számoltak a földi élet végességével. Ezért sokan még ép testtel és ép elmével végrendelkeztek, de az is jellemző lett, hogy e lehetőséggel akkor éltek, amikor érezték utolsó órájuk közeledését. Blaskovich Sámuel 1736-ban még ép elmével döntött, mivel az általa alapított család öröklési rendjét ő akarta meghatározni. *„Én Blaskovich Sámuel tudván azt, hogy el vagyon rendelve minden embernek egyszer meg halnyi úgy nekem is. Elmémben azért fogatván ezen Istennek eő Szent Felségének elrendelését, addig még idős elmém helyes értelmem velem vagyon, senkinek nem kinyyszerítésébül, se ingerlésébül magam szánt szándékkal minden keresményemről, s ingó, s ingatlan, nehéz és nagy gondalmas fáradságaimmal, egészségemnek romlásával, keresett javaimról alább következő másíthatatlanul, és örökén megfartatandó rendelést és testamentumi dispositiót*

---

²⁵⁵ Borosy András 1994. 3078., 3959., 3305. sz.

²⁵⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.13. Blaskovich Sámuel testamentuma 1736.; Fasc.2. No.16. testamentumi kiegészítése 1737.

²⁵⁷ Apró Erzsébet 2006. 41–46.

tettem....” Az általam feldolgozott két hagyatéki irat annyiban tért el III. Károly korának szokásos végrendelezési módjától, hogy nem latinul, hanem magyarul írták őket. Sámuel, majd felesége tíz év múltán írott végakarata a kor szokásainak megfelelő kegyes hagyományokkal kezdődött, amelyben különböző összegeket egyházi célokra hagytak, de intézkedtek temetésükre vonatkozóan is.²⁵⁸ A családfő a hébeci templom helyreállítására száz forint költségvállalást rendelt el. Judit asszony arra a templomra, ahol eltemetik és ahol lelki üdvéért misét mondanak 100 tallért, a koldusoknak 25 forintot, a Dunántúlon lévő Szent Kereszt nevű remeték kápolnájára egy 20-as aranyat és egy pár ezüst gyertyatartót hagyott.

Blaskovich Sámuel 1736-os végakarata beleillik a III. Károly korabeli végrendelezések sorába, amely szerint a szülők általában azt akarták, hogy a birtok a fiú kezén maradjon, a lányoknak inkább pénzt és egyéb ingóságot juttattak. Blaskovich Sámuel birtokai közül a tápiószentmártoni pusztában lévő Máriaassy részt József és Lackó fiának hagyományozta, míg az ugyanitt a Kubinyiaktól örökáron vásárolt föld a mindenkori elsőszülött fiú, így József tulajdonát képezte. A többi Blaskovich birtok: Deménd, Udvarnok, Nagycsalomia, Drégely mind zálogból kivett terület volt, de ez is a fiúk jussa lett. A deméndi lakot felesége halála után László fiának hagyta, mivel elsőszülöttje, József 1731-től már házas ember volt, aki feleségével a bátorfalusi házban élt. Sámuel minden marhája, lova, juha, gabonája feleségére maradt, amelyek annak halála után a két fiú jussát képezték, de azokat addig is József adminisztrálta.

A készpénz és követelés

Blaskovich Sámuel 1736-ban hátrahagyott készpénze 5331 forintot tett ki. A selmeci ház ládájában 3682 Ft-ot, a végrendelezés helyszínén, a deméndi lak ládájában 1649 forintot őrzött. Ez igen jelentős pénzvagyonnak számított, mivel Blaskovich vármegyei szolgálatának fizetsége egy évre 500 forintot tett ki. A családfő előrelátóan – perek sorait megelőzendő – lányaira birtok helyett 2–2000 forintot hagyományozott. A testamentum évéig Ilona, Erzsébet, Mária és Boris lányai közül csak az utóbbit nem házasította ki, ezért a lányrészen felül neki 400 Ft-ot hagyott. A fiatalkorú László taníttatásáról is rendelkezett, 2000 forintot különített el erre a célra, amit Gyurcsányi

---

²⁵⁸ Gosztonyi Gizella 1911. 61–62.

Imre ilyen összegű tartozása fedezett, ami akkor igen magas költséget jelentett.²⁵⁹ Blaskovichnak 1000 forinttal tartozott Baross György, valamint két veje, mivel Erzsébet férjének, Konkoly Thege Jánosnak 1520 Ft-ot kölcsönzött, Maris férjének, Mágocsy János pedig 945 forintot. Az örökhatározó arról határozott, hogy vejeinek tartozását a 2000 forintos lányjussba be kell számítani.

Grassalkovich Antal folyamatosan szemmel tartotta nővére családjának ügyeit. Bizonyosság erre egy 1740-ben Deménden kelt feljegyzés, amely szerint a perszonális intézkedésére özvegy Blaskovichné már nagyobb összeget testált lányaira. Mágocsy János (Mária férje) 1740-ben kelt igazolása arról szólt, hogy feleségének járó 4000 forintból 2000 forintot „napamasszonytól” (anyósától) a deméndi házban „kezeihez vett”.²⁶⁰ Blaskovich özvegyének 1748-as készpénz jegyzékében már 7231 forint hagyatéki összeg szerepelt.²⁶¹ Grassalkovich Judit 1746-ban írott végakaratóban elrendelte a Blaskovich juss új tranzakcióját, mivel hites ura halála óta kisebbik fia már nem volt az élők sorában.²⁶² Mivel férje a fiúági öröklést szorgalmazta, „*nagyobb hajlandóságot kívánt volna tenni fiainkhoz semmint a leányokhoz*”, ezért az egész osztályon felül Józsefnek 4000 Rft-ot hagyott, a többi ingó és ingatlan javakból fiának négy lánytestvérével egyaránt osztozkodni kellett. Judit asszony tisztában volt azzal, hogy elsőszülöttje nem nyugszik bele az egyenlő osztályba, ezért megbízta öccsét, Grassalkovich Antalt ő excellenciáját a felmerülő vitás ügyek elintézésére.²⁶³

A deméndi ház

Jó családi kapcsolatokkal rendelkező, vármegyei tisztséget viselő, birtokos köznemes életkörülményeibe nyújtanak bepillantást azok az adatok, amelyeket a testamentumi rendelkezések, az inventárium és egyéb családi iratok tartalmaznak. A deméndi úrilak (a curia szót ekkor még nemesi telek értelemben használták, a rajta lévő lakóépületet residencionális háznak nevezték) két épületből állt. Az egyik ház hossza 6 öl, szélessége és magassága 2 öl, vagyis 11,4 m x 3,8 m volt. Az első ház területe összesen 43,3 m², a második hossza 8, szélessége és magassága 2 ölet tett ki. A nagyobbik 15,2 m hosszú és 3,8 m széles épület területe 57,7 m² volt.

²⁵⁹ Szirmay András köznemes fiai iskoláztatására 1700-ban 100 Ft-ot jegyzett naplójába a kiadások között.

²⁶⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.22. (1740)

²⁶¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.136. (1748)

²⁶² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.135. (1746)

²⁶³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.135. (1746)

Az egyik ház szoba, kamra, konyha helyiségekből állt. Az iratok a deméndi két lakóépület mellett még a következő építményeket említették: 4 pinceház, 5 verem (búza, árpa, zab tárolására). Tartozhatott hozzá istálló is, mivel Sámuel végrendeletében szerepelt 6 hámos ló, 1 bika, 2 fejőstehén, 2 szopós borjú és 1 üsző, s ezek tartása megkövetelte az efféle gazdasági építményeket.

Blaskovich Sámuel deméndi háza és beosztása a 18. század első felében szokásos méretűnek tekinthető, mivel ez időtájt vált általánossá a 3 szobás városi lakás és nemesi lak.²⁶⁴ Egy 1767-es hagyatéki leltár szerint Berzsényi Dániel anyai nagyapjának, nemes és nemzeti Thulman Pálnak a Somogy megyei Kis-Gombán álló residencionális háza két szobából, konyhából és kamrából állt.²⁶⁵

Blaskovich 1736-os hagyatéki leltárából megismerhetők a deméndi ház elosztása és berendezési tárgyai.²⁶⁶ Igaz a hátrahagyott javakat nem helyiségenként írták össze, de a használati, háztartási eszközök felsorolásánál kamrák kifejezést alkalmazták. A ház méreteit pontosan leírták, amiből azt feltételezem, hogy a két épületben összesen három szoba, egy konyha és két kamra volt. Ezt a háromszobás nemesi lakásbelső támogatja alá a szórványosan feljegyzett bútorok száma: 13 db bőr szék, 3 nagy fekete láda, 2 tükör, 3 bőrös láda, 1 pénzes láda, 2 vasas láda. (K.7. kép) Ágyak, asztalok mennyiségéről semmiféle adat nem szerepelt, pedig az „ágyi ruhát” nagyon részletesen felvették. A 13 szék, a 2 tükör, az 1 pénzes láda, a 3 nagy fekete láda, valamint a székekhez tartozó asztalok két helyiség berendezését adták. Az alvásra használt harmadik szobában lehetett Sámuel és felesége ágya, valamint a ruhaneműek tárolására szolgáló további 3 láda. A szobák világítását a 2 ezüst és a 3 réz gyertyatartó biztosította.

A háromszobás lakóház feltételezését erősíti a fentebb említett Berzsényi ősi inventáriumával történő összehasonlítás, mivel ott a két szobához tartozott 1 tükör és 8 szék. Blaskovichék háza a módosabb nemesi létet jelzi, mivel a székek nem közönséges fa székek, ellentétben a Berzsényi ősiével, hanem bőrrel borítottak voltak.²⁶⁷

A szobák ládáiban tartották az ezüstneműeket, az ónedényeket és a ruhaneműket. A viselőruhák mellett a fehéreneműek, mindenféle háztartási vászon neműk, köztük a feldolgozatlan anyagok elhelyezésére is a ládák szolgáltak. A 17.

---

²⁶⁴ D. Askercz Éva 1976. 93.; Benda Gyula 1984. 39–40.

²⁶⁵ Zentai Tünde 2003. 170.

²⁶⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.13. Blaskovich Samuel testamentuma.

²⁶⁷ Zentai Tünde az ágyról írott monográfiájában ismertette a Berzsényi ősi hagyatékát, amiről megállapította, hogy ennél egyszerűbbek voltak a vidéki nemesek többségének lakásai. Zentai Tünde 2003. 170.

századi polgári leltárak szerint a legfontosabb tároló bútor a láda volt, de a nemes családoknál is a 18. század közepén nagy jelentőséggel bírt.²⁶⁸ A deméendi ház szobáiban feljegyzett, Sámuel által végrendelkezésbe bevont tárgyak: 24 pár ezüst nyelű kés és villa, 24 ezüstkanál, 2 ezüst sótartó, 10 ólom tál, 34 ólom tányér, 2 ólom sótartó, 3 réz gyertyatartó, 1 réz mozsár. (K.8. kép)

A konyha bútorzatáról, mivel az sokkal egyszerűbb lehetett, semmiféle adatot nem rögzítettek. A leltár csak a különféle anyagú sütő- és főzőedények felvételére korlátozódott, de az itt talált eszközök árulkodnak a főzés módjáról. A Blaskovich házban nyílt tűzön főztek és sütöttek, ehhez vasrosta, vas főzőfazék, 4 nyárs, 24 sínvas, rostély állt rendelkezésre. A család rendszeresen kávézhatott, mert 4 kávé ibrik szerepelt a jegyzékben. Maguk főzték a pálinkát is, mivel 1 db pálinkafőző vasfazekat is feltüntettek a leltárban.

A 17–18. századi városi–polgári otthonok berendezésével sok hasonlóságot, de eltérést is mutat a Blaskovichok nemesi háza.²⁶⁹ A különbség egyik oka az, hogy Deméenden két épület szolgálta a nemes lakását. Mivel e korban a városi polgárházak udvari traktusában volt a konyha helye, azt a szobáktól mellékterekkel választották el, így ez megerősíti azt a feltételezésemet, hogy a Blaskovich portán a kisebbik épület töltötte be a konyha és kamrák (háztartási eszközök, élelmiszerek tárolásának) funkcióját. Száz év múltán az erki udvarház két épülete is e funkció szerinti elkülönülést mutatta, vagyis egyik a lakószobák, a másik a konyha és kiszolgáló helyiségek elhelyezését szolgálta.

A konyha készlete mutatta, hogy Blaskovichék háztartásában a kenyeret, a tésztát, vajat maguk állították elő (3 sütőlapát, 12 kis teknő, 2 paletta vaj). A kor szokásrendjéhez igazodóan e köznemesi család is törekedett arra, hogy önellátó legyen: szappant főzött (erre alkalmas vasfazék), vásznat szőtt. A len és kenderfeldolgozás faeszköze (gereben) és a leltárba vett gyolcs és vászon anyagok utaltak arra, hogy házilagosan is készítettek textilneműket, ez is a kor szokásrendjének megfelelő volt.²⁷⁰ A pincékben, vermekben felvett bor, őszi és tavaszi búza, zab, árpa, tönköly pedig az önellátó gazdaság képét vetíti elénk.

Blaskovichék deméendi háztartása a jómódú birtokos társadalmi helyzetének kifejeződése, mivel a lakás díszei, eszközei: az ezüstneműek, ónedények nagy száma, a

---

²⁶⁸ D. Askercz Éva 1976. 96.

²⁶⁹ D. Askercz Éva 1976. 39–113.

²⁷⁰ Vörös Károly 1989. 751.

kávészás mind-mind kizárólag a nemesi életvitelhez tartoztak. Az evőeszközök milyensége és mennyisége is magáért beszélt. A kanalak és kések nagy száma mutatta, hogy a kiterjedt családi élet és reprezentációs kívánalmaknak is megfelelt a deméndi háztartás. Az evőeszközök közül az ezüstkkanalak és kések mennyisége, a villa hiánya azt is jelzi, hogy a nemesek és a módosabb polgárok is az étkezés során a kanál mellett az ujjukat is használták ebben az időszakban. A villa elterjedése Európában csak a 17. század második felére tehető.²⁷¹

Az ingóságok

Blaskovich Sámuel 1736-os testamentumában az alábbi tárgyakat osztotta el gyermekei között. Ezüstművek: 24 kanál, 2 nagy osztani való kanál (szedőkanál), 24 pár ezüst kés, egy trancsírozó kés, 3 sótartó, 2 ezüstórácska, 2 gyertyatartó. Arany érmék: 1 db francia király (húszas) arany numizmája, 6 db Szent György (húszas) arany, 3 db Leopoldus tízes arany, 2 db 5-5-ös, 7 db 10-es arany. Az aranyak és ezüstök egy részét a selmeci, másik részét a deméndi ház ládáiban tárolták. A francia numizma egyike lehetett annak, amit testvére, Blaskovich István kapitány a vezérlő fejedelemtől kapott ajándékba. Az ezüstórákat a két fiú, József és Lackó örökölte, az ezüstművekből részesedtek a lányok is. Blaskovich Sámuel 1736-os végrendeletében és 1737. december 12-én kelt végakarati kiegészítésében minden jószágát és a deméndi residencionális házat „mindenestül” feleségére hagyta.²⁷² Ezért Grassalkovich Judit hagyatéki leltárából szerezhettem pontosabb információkat a család első ismert ősének életmódjára. Grassalkovich Judit asszony ingóságainak inventáriumát 1748. december 15-én vették fel vejei a deméndi házábanál.²⁷³

A Blaskovich házaspár Selmecen és Deménden lévő házai közül az elsőről nem maradtak fenn adatok, csak az 1736-os végrendeletben volt feljegyzés róla. A családi lak a deméndi rezidencia volt, hiszen e házban végrendelkezett a házaspár mindkét tagja, a levelek, iratok is ide íródtak.²⁷⁴ Blaskovichék végső nyughelye is a deméndi plébániához tartozó hébeci templomban és sírkertjében volt. Hébecen ma is megtalálható a Blaskovich család kriptája, ahová feltehetőleg Sámuel is eltemették.

---

²⁷¹ Németh Erika 1994. 87–98.

²⁷² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.16. (1737)

²⁷³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.137. (1748) A jegyzéket Konkoly János, Kostyán Imre és Gyurcsányi József vejek készítették.

²⁷⁴ MOL P szekció 398. KNLvT 07868. szám

Erre utal 1736-os végrendeletében az a végzés, hogy „*elhidegedett testem húszon négy óránál tovább föld felett ne tartassék, hanem eltelvén 24 óra másnap estefelé Hibecki Templomban közönséges mód szerint vitessék, és ott eltemettessék, másnap pedig...énekes mise prédikáció nélkül tartassék Deméndi Templomban.*” Tudomásom szerint a hébeci Szent István-kori templomocska kriptájában nyugszik Blaskovich özvegye, Grassalkovich Judit asszony.²⁷⁵ (K.6. kép)

Blaskovichné hagyatékában a készpénz, az állatok, a kocsik, a bor, a vermek tartalmainak pontos mennyisége mellett részletesen olvasható a háztartás és a ház asszonyának textilneműinek felsorolása. A 18. századi összeírásból látható, hogy a bútorokhoz képest a ruhaneműek az örökség nagyon fontos részét alkották. Mind a nők, mind a férfiak ruházata roppant értéket képviselt. Ma egy hagyatékban a ruhák alig nyomnak valamit a latban, ebben az időben viszont – az ékszerek mellett – a ruhák alkották a leltárak legértékesebb darabjait. Míg korunkban a bútorok sokkal nagyobb értéket képviselnek, mint a ruhák, a 18. században ez éppen fordítva volt – a ruházat vagyont ért – írta Tóth István György e korszak lakóhely és bútorzatának változásairól.²⁷⁶ A Blaskovich házaspár deméndi háza még a 17–18. századi lakáskultúra tükörképe, mivel a szobákban egyféle bútort, a ládát használták tárolásra, amiből 8-at találhattunk itt. A korszerűbb bútorfajták majd a következő nemzedék lakáskultúrájában jelentek meg. Özvegy Blaskovich Sámuelné fenti hagyatéki leltára nemcsak lakására, hanem a nemes viseletére, háztartására is adalékkal szolgált. A lakás mellett ruházat is megmutatta tulajdonosa társadalmi és vagyoni helyzetét. A ruházat a személyes reprezentáció eszközének számított, szabása, színe és anyaga jelezte a társadalmi különbségeket, az újabb kutatások pedig arra mutatnak rá, hogy az öltözék az adott társadalmi csoport közös tudatának jelzője is lehet. A divatos és drága ruhadarabok a presztízsfogyasztás tárgyainak számítottak.²⁷⁷ A hagyatéki jegyzék alapján teszek kísérletet Grassalkovich Judit öltözetének rekonstruálására, melyhez Bél Mátyás 1730 táján készített leírása az irányadó.²⁷⁸

A nemesi öltözet

Az asszonynépre a női ing illett, s ezt lenből és kenderből szőtték. Ujját gyakran

---

²⁷⁵ Hébec tartományi kegyhely, Hont megyében Ipolyságtól 15 km-re fekszik.

²⁷⁶ Tóth István György 1998. 147.

²⁷⁷ Bikei Irén 2007. 61.

²⁷⁸ Bél Mátyás 1984. 449–460.

jobb vászonból varrták, ami ráncolva vette körül a kart. Grassalkovich Juditnak rövid ingből 10, hosszú ingből 8 darabbal rendelkezett. A női inghez szoknya csatlakozott. Grassalkovich Judit ruhatárában egy-egy fekete kamelot (nehéz selyem) és fekete kamuka szoknya sorakozott. A 17. századi magyar nyelvű forrásokban kamukaként a damaszt előállításakor az alap és a mintázat két ellentétes kötésmóddal készült textiljét nevezték. Az alapanyagok közül az egyik legdrágább, az arannyal egyenértékű selyemnek számított.²⁷⁹ Judit asszony szoknyái, mentéje mind jobb anyagból való ruhadaraboknak tekinthetők, mind posztóból, gyolcsból készült darabok. A nők patyolatból és finom lenvászonból varrott mellrevalót viseltek. Ez a ruhadarab csak a mellet vette körül bő és ráncos nyakkal, bő ujjal, vállban és felső karon ráncoltan. Grassalkovich Judit ingvállait nyakra való keszkenőként írták össze, ebből 8 darabbal rendelkezett.²⁸⁰

A női öltözethez kötény is társult, amit a szoknya elülső része elé kötöttek, s a köldöktől a lábíg ért. Anyaga lenvászon, patyolat, finom vászon gyapjú és selyemszövet lehetett. A magyarországi asszonyok a szoknya fölött egyre szélesedő kötényt hordtak. Grassalkovich Judit kötényeinek anyagát nem jegyezték fel, csak a színét. Fehér kötényből 7, kékből 3 darabbal, valamint egy darab hosszú házi ruhával, slafrokkal rendelkezett.

Ezidőtájt a magyar asszonyok leginkább prémes posztóból vagy finomabb anyagból készült ködmönt hordtak, amit róka-, nyúl-, vagy juhszörme díszített. Fejükre fátlyat, főkötőt tettek. A férfiakhoz hasonlóan csizmát viseltek, de kissé könnyebb, finomabb, a fehérszínű anyagból valót. Grassalkovich Judit hagyatéki leltárában felső ruházatként nem ködmönt, hanem mentét jegyezték fel. Ez egy fekete selyem posztó, rókaszörrel prémezett kabátka volt. Ezt a térdközépig érő nemesi ruhadarabot Bél Mátyás szerint 1730 táján még kevesen hordták. Judit asszonynak ez a téli mentéje lehetett, mivel rókabundával volt bélelve. A felvidéki téli idők ellen védelmet nyújtott a farkasbőrrel bélelt bundája, míg a hűvös időkben szürke posztó köpönyeget hordott.

A nemesi viselet egyes darabjai és díszei csak konkrét ruhatárakba rendezve képesek világosan érzékeltetni gazdáik életszínvonalát – írta Vörös Károly az 1711–

---

²⁷⁹ Tompos Lilla 2001. 12.; Radvánszky Béla 1986. 85–86. vö. városi polgári viselettel, ágyneművel Szende Katalin 2003. 405–458.

²⁸⁰ A köznemesség felső rétegéhez tartozó márkusfalvi Máriássy Anna hozományában 10 db varrott ingváll, 1 hosszú farkú fekete bársony szoknya, 2 kék atlasz szoknya, 1 dupla tafota kerek szoknya, 1 ezüst színű uszályos atlasz szoknya volt, ami a család társadalmi presztízséhez illő öltözködési luxust jelentet a 16. században. J. Újvári Zsuzsa 1994. 42–46.

1765 közötti társadalom életmódjának elemzésében.²⁸¹ Grassalkovich Judit ruházatából megállapítható, hogy az egy jómódú nemesasszony öltözete. Ruházata tartalmazta a jellegzetes magyar nemesi viseleti darabot, a mentét. E kabátka, valamint bundája, szoknyáinak anyaga azt jelezte, hogy módosabb, nemes rendű személy viseletének darabjai. A bársony és a nehéz selymek közül való kamuka szoknya a drágább női öltözetek tartozékának tekinthető.

Blaskovich asszony lábbeliként finom karmazsinbőrből készült vörös csizmát viselt, ebből 2 párral rendelkezett, ami szintén a jómód kifejezésének számított. A lábbelik ebben az időben általában élénk színben, főleg sárga és piros színben készültek, feketét inkább csak a gyász idején viseltek. A csizmát ekkoriban meglehetősen drága lábbeliként tartották számon. A magyar nemesi viselet szépsége még a korabeli külföldi utazókat is lenyűgözte, azt is érdekesnek tartották, hogy mind a nők, mind a férfiak bőreszizmát hordtak, olyat, ami nem érte el térdüket.²⁸² Ugyancsak a jómód jelének tekinthető az óra birtoklása, mivel ez ekkor csak a nemes rendűek kiváltsága volt. Grassalkovich Judit saját zsebórával rendelkezett, ami ebben az időben igen nagy értéket képviselt, így jelentős vagyontárgynak számított.²⁸³ Grassalkovich Judit viseletének egészét a hagyományos magyar jelleg uralta, azonos volt a 18. századi köznemesség felső rétegéhez tartozó nők nemesi ruházatával, de a kora újkori főúri öltözködés pompáját, textiljeinek finomságát nem érte el.²⁸⁴

Az ágy- és asztalnemű

Az ágyi ruhát az asszonyok hozták a házhoz, az mindig az ő külön vagyonukat képezte. Grassalkovich Judit hagyatéki leltárában ezért az ágynemű igen részletes leírása olvasható, míg magáról az ágyról egy szó sem esett. A 16–17. század ágyneműi között találoztunk a dikta hajjal, ami azon legfelső tok volt, amit a derékaljra húztak.²⁸⁵ Judit asszony háztartásában egy dikta dunyha haj és két dikta vánkoshaj állt rendelkezésre. A mindezt eltakaró alsó lepedőből 26 darabot, felső, selyemmel varrottból 5-öt és egy kopott fehérét írtak össze. A keményebbre tömött vánkoshajból két méretet is megkülönböztettek, kis fehérből 8 db, posztó vánkoshajból 21 db, valamint 16

²⁸¹ Vörös Károly 1989. 755.

²⁸² G. Györfy Katalin 1991. 123–125.

²⁸³ Tóth István György 1998. 151.

²⁸⁴ Radvánszky Béla 1986. 316–337.

²⁸⁵ Radvánszky Béla 1986. 29–38.

db fehér vászonból varrott sorakozott ládáiban. Alsó vánkosra való hajból 12 darabbal rendelkezett, a felsőre már selyemmel varrott hajakat használtak. Összeírtak 4 fekete, 5 zöld és 5 kék selyemmel varrott vánkos haját. A háznál rendelkezésre állt még 9 db alsópárna és hozzá 7 kopott alsó párnahaj. Az ágyban testük befedésére paplant és dunyhát használtak, de az előbbiből több volt. A hidegben használt két dunyhán kívül 4 posztó és 1 selyem paplan képezte az ágyneműk fontos részét. Az ágyi ruhák között számba vettek 14 selyemmel varrott (fekete, zöld, kék) párnahaját, valamint hozzájuk való selyemmel varrott gyolcs lepedőt. A fekete, kék selyemszálon kívül, a zöldet aranyszállal is díszítették. Ezeket az igen értékes darabokat Judit asszony 1746-os testamentumában két unokájának örököltette, az ő hozományaikba ígérte. A zöld selyemmel és arany szállal varrott vánkos haját és lepedőt Zsuzsi, a kék selyemmel varrott 4 vánkos haját és lepedőt Boriska számára hagyományozta.²⁸⁶

Az ágy neműkhöz hasonlóan az asztali és a konyharuhák, törülközők is a hozomány részét képezték. Grassalkovich Judit leltárában 19 vastag, 7 vékony törülközőkendőt, 18 abroszt írtak össze. Viszonyításként említem meg, hogy Máriássy Anna 19 lepedővel (ebből 11 egyszerű, 4 recés, 2 varrott, 2 arannyal varrott) és 40 db abrosszal rendelkezett, ami a család kiterjedt rokonsági körét, az ezzel járó vendégeskedési szokásokat is jelezte.²⁸⁷ Blaskovichné által használt, fentebb felsorolt ágy- és asztalneműk megfeleltek a korabeli köznemesi háztartások leltáraiban összeírtaknak, de természetesen a Radvánszky-féle leírásban szereplő, elsősorban főrendűek hagyatéki anyagát sem szövetének minőségében, sem számában nem érték el.²⁸⁸

A Blaskovich házaspár hagyatéki iratainak elemzése után megállapíthatom, hogy megkezdődött a família felemelkedése. Az ezüst tárgyak, pénzek, drága edények és ékszerek jól mutatják a vagyon felhalmozásának kezdetét. A deméndi háztartás és az úrasszony viselete tükrözi a Blaskovichok társadalmi presztízsét. Az asztali edények, asztalneműk száma arról a jólétről tudósítanak, amelyben egy bene possessionatus família ebben az időszakban élt.

---

²⁸⁶ JNSzML Blaskovich család iratai: Fasc.2. No.135.

²⁸⁷ J. Újvári Zsuzsanna 1994. 43–46.

²⁸⁸ Radvánszky Béla 1986. 26–38.

2.3.3 Blaskovich Sámuel társadalmi kapcsolati hálója

A köznemesség társadalomtörténetének jobb megismerése érdekében fontos megvizsgálni a társadalmi kapcsolatok térbeliségét. E vizsgálati szempontra Szíjártó István kutatása hívta fel a figyelmet, aki rámutatott arra, hogy a házasodás földrajzi kiterjedésből fontos következtetéseket lehet levonni a nemesség társadalmi helyzetére. Az általa végzett kutatást vettem alapul a Blaskovichok esetében.²⁸⁹ Egy család életének jobb megismeréséhez nélkülözhetetlenül szükséges a rokoni kapcsolatok feltárása. Ez a megállapítás különösen érvényes a nemesi családokra, akik kapcsolataikat kevésbé a személyes érzelmek, inkább a gazdasági és társadalmi érdekek mentén alakították. Ritkábban a politikai érdek is közrejátszott, de ez inkább a főnemesi, birodalmi és nem a köznemesi szinten jelentkezett.

A közvetlen rokonság, sógorság

Már korábban utaltam arra, hogy Blaskovich Sámuel felemelkedését, vagyonosodását Bottyán János kuruc tábornok, a 17–18. század fordulójának igen vagyonos katonája alapozta meg. Blaskovichnak a Grassalkovich családba történő beházasodása kezdetben ezt, a Bottyán atyafiságot jelentette, mivel apósa annak fogadott fia, így örököse volt. Akkor még nem tudták, hogy a feleség öccse a 18. század legnagyobb magyar közéleti karrierjét futja be, aki majd egy köznemesi ügyvédből a császári udvar bizalmasa lett. Grassalkovich Antal ezt a kapcsolati tőkét hatalmas vagyonának kiépítésében kamatoztatta. Kamarai ügyész és királyi jogügyigazgatóként a neoaquistica korában roppant birtokot szerzett, főleg a Duna-Tisza közén. Első neje Lang Erzse, Lang Ádám kamarai igazgató leánya, és Bajthay István Pest-Pilis-Solt vármegye alispánjának özvegye volt. Grassalkovich miután felesége elhalálozott, másodszor is megnősült. Már személynöki hivatalt viselt, amikor elvette báró Klobusiczky István és Kapy Klára leányát, Klobusiczky Krisztinát, majd ennek halála után Klobusiczky Teréziát. Blaskovich Sámuel sógornői révén így már a főrendűekkel került kapcsolatba. Grassalkovich 1731-től már királyi személynöki funkciót töltöttbe, majd e personalis tisztségében és az alsó tábla elnökségében Mária Terézia megerősítette. Ő cserébe a királynő szorongatott katonai helyzetének megoldásában

---

²⁸⁹ Szíjártó M. István 2006. 19–38.

segített. Grassalkovich agitációjára Pest megye két ezred lovasságot (800–800 fő) ajánlott fel. A királynő egyik ezredesnek Beleznay Jánost (Grassalkovich sógorát) nevezte ki. Grassalkovich felszerelte, felruházta, fel is fegyverezte a két ezredet, amit 1741 májusában Sziléziába küldtek. Már ez a gyors cselekvés is megmutatta Mária Teréziának, kire számíthat, s mit ér Grassalkovich és annak negyedszázados közéleti tapasztalata. Ezt követően karrierje tovább emelkedett, 1748-ban kincstári elnök, 1751-ben koronaőr, belső titkos tanácsos, Nógrád megye főispánja, királyi főlovászmester és gróf lett.²⁹⁰

A családi iratok jól mutatják azt a társadalmi korlátot, ami a két rokon között létrejött azzal, hogy Sámuel jó módú köznemes maradt, míg sógora nemcsak a főnemesek sorába tartozott, hanem a császári ház kegyeltje is lett. A királyi személynök folyamatosan „szemmel tartotta” nővére családját, annak birtok és pénzügyeit.²⁹¹ Grassalkovich Antal azonnal kifejezte nemtetszését, ha az egyik Blaskovich családtag tervével, tettével nem értett egyet, amire bizonyság unokaöccséhez Gödöllőről 1738-ban írott levele, amelyben kifejezte ellenérzését József szándékával kapcsolatosan.²⁹² A rokoni kapcsolatot Sámuel elsőszülött fia, József jól kamatoztatta, mivel a personalis nagybáty segítségével jutott nádori adományhoz Nógrád vármegyében. Grassalkovich a segítő közreműködés mellett felügyelt nővére jussára is, így 1749 márciusában felszólította unokaöccsét az anyai végakarát tiszteletben tartására. Kinyilvánította, hogy az apai és anyai végrendelet szerint József köteles leány testvéreinek az 1500 forintot, férjhez menetel után az 500 forintot megfizetni.²⁹³ A Blaskovich família felemelkedése, töretlen gazdasági-társadalmi szerepvállalásával szemben a Grassalkovich család a 19. században nem tudta megőrizni a 18. században megszerzett pozícióit, a 19. század első felében a Grassalkovich uradalom összeomlott, a família 1841-ben férfiágon kihalt.²⁹⁴

Értekezésemben már korábban találkoztunk Blaskovich Sámuel másik sógorának, Beleznay Jánosnak (1673k.–1754) a nevével.²⁹⁵ Pest megyében, Pilis környékén élő birtokos kisnemesi család tagja, Beleznay János 1717. január 17-én vette el gyaraki Grassalkovich Zsuzsannát, Blaskovich Sámuelné és a már kincstári ügyészként tevékenykedő Antal húgát. A Rákóczi kor tárgyalásánál utaltam arra, hogy Beleznay a fejedelem oldalán szolgált hadnagy, főstrázsamester és alezredes rangban,

²⁹⁰ Závodszyky Levente 1931. 66–83.; Szluha Márton 2003. 445–446.

²⁹¹ MOL P szekció 398. KNLvT 07867, 07868.

²⁹² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.19.

²⁹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.147.

²⁹⁴ Kerényi Ferenc 2002. 21–22.

²⁹⁵ Beleznay Jánosról készült olajkép a múzeum állandó tárlatán 67.568.1. leltári számon látható.

majd 1711-ben felesküdt a császárra. A szatmári békét követő évtizedekben is katonai szolgálatot látott el. 1741-ben sógora őt bízta meg a császárnak segítettő Pest-Pilis-Solt vármegyei huszár ezred vezetésével, aminek haláláig tulajdonosa maradt.²⁹⁶ Beleznay katonai karrierje is beérett, császári tábornok lett, így nem csoda, hogy fiai, Miklós és Mihály is ezt a pályát választották. Blaskovich Sámuel unokaöccsei közül az idősebb, a császári hadsereg tábornoka, míg a fiatalabb alezredese volt a 18. század második felében. Beleznay János tábornok unokája, Sámuel 1800-ben bárói, 1805-ben grófi rangot szerzett.²⁹⁷ A fent bemutatott két személy rövid pályaképe jó példa arra, hogy a szatmári békét követő félszázad folyamán belsőleg is átalakuló, részben megújult főnemesség már nem a rendi állam modernizálása útján akar emelkedni, hanem az uralkodói hatalommal való együttműködés révén.²⁹⁸ Blaskovich Sámuel mindkét sógora, Grassalkovich és Beleznay is társadalmi rangban ott kezdte, ahol Blaskovich, de ők felemelkedésükben a császári udvarig jutottak, ami az adott korban a társadalmi presztízcsúcsát jelentette.

A fentiek alapján Blaskovich Sámuel közvetlen rokonságáról megállapíthatom, hogy az túlmutatott saját rétegbeli kapcsolatrendszerén. Társadalmi presztízcs, hivatali pozíció tekintetében a sógorok túlléptek Blaskovich státuszán. Sámuelék ezzel a főrendű, császári udvarban járatos rokonsággal nem tudták tartani a közvetlen kapcsolatot. Grassalkovich Judit ruhái között egyet sem találunk, ami a bécsi udvarban megfelelő lehetett volna, de valószínű, hogy erre a jelenlétre nem is törekedtek. A magas presztízcsű sógorság viszont vármegyei szinten emelte Blaskovich tekintélyét. Nem véletlen, hogy Sámuel Hont vármegye táblabírája lett, majd fia, József, 1759-ben honti alispán. Ezzel mindketten elérték a köznemes által betölthető legmagasabb presztízcsű hivatalt. Korábban utaltam arra, hogy Grassalkovich sógorának vagyongyarapodásában, birtokszerzésében is szerepet játszott, családi ügyeit mindvégig figyelemmel kísérte, segítette. Blaskovich Sámuel közéleti előmenetelét pályája kezdetén még nem sógora, hanem egy aulikus főúr, gróf Koháry István segítette. Ő nemcsak Hontban állt kapcsolatban Blaskovichcsal. Koháry gróf Pest-Pilis-Solt vármegyében szerzett falvakat úgy, hogy 1702-ben a fegyverválság megfizetése alól is felmentették. Tápióság, ahol Koháry birtokkal rendelkezett, szomszédos a Sámuel által megvett Tápiószentmártonnal. A Koháry család teljes bizalommal és megelégedéssel

---

²⁹⁶ Szluha Márton 1998. 75–77.

²⁹⁷ Nagy Iván 1858. III. k. 132–133.

²⁹⁸ Vörös Károly 1989. 683.

volt Blaskovich iránt, mivel az országbíró 1731-es halála után, fia megbízásából ismét Blaskovich Sámuel lett a Koháry birtokok prefektusa.

Házassági stratégia

A családfő fontosnak tartotta, hogy gyermekeinek régi nemesi család tagjai közül válasszon férjet, feleséget. Blaskovich Sámuel elsőszülött gyermeke, József számára, Hont vármegye egyik legősibb családjából választott társat. E régi magyar nemesi família tagjait már a 13. századtól jegyezték. Blaskovich József dacsóhalmi és keszihóczy Dacsó Péter és Ebeczky Éva lányát, Annát vette nőül.²⁹⁹ A Dacsó család a Hont megyei Keszihócz és Dacsóhalom helységben törzsökös birtokos volt, több tagja viselt hivatalt a honti és a nógrádi törvényhatóságnál.³⁰⁶ Dacsó Anna nagyapja, Dacsó Istvánt már 1685-ben az esküdtek sorába választották Nógrád vármegyében.³⁰⁰

Blaskovich Erzsébet férje Konkoly Thege János, Komárom megye legrégibb adományos családjának tagja volt. A Konkoly Thege család tagjai már 1485-ben királyi adományt kaptak. Nagy Iván a Konkoly-Thege és Blaskovich házaspárnál csak egy leszármazottat jelöl, Erzse személyét.³⁰⁸ Blaskovich Erzsébet férjével feltehetőleg Komárom megyében élt. Ezt igazolta III. Károly király által Bécsben 1731. január 4-én kiállított birtokzálogosítási irat, amiben Konkoly Thege János és neje, Blaskovich Erzsébet, valamint Konkoly Thege László és neje, Zavodszky Julianna javára írták a Komárom megyei Taggyos helységet.³⁰¹

Blaskovich Ilona házastársa Jeszenszky Mihály lett, ő Turóc megye egyik régi családjának sarja volt.³⁰² A nagyjeszeni Jeszenszky család ősei a 13. századtól ismertek. Az 1754–55. évi nemesi összeíráskor kilenc megyében is birtokos családtagokat írtak össze. Blaskovich Ilona férjét, Jeszenszky Mihályt Pest-Pilis-Solt vármegyei nemesként jelölték. Jeszenszky Mihály szolgabíró, 1731-ben Pest–Pilis–Solt vármegye táblai

---

²⁹⁹ Dacsó Annának két testvéréről van tudomásom. Dacsó Péter és Ebeczky Éva asszonynak 1716-ban született Ádám és 1718-ban Tamás nevű gyermeke. Feltehetően ők fiatalon elhunytak, ezért kérhette lányként Dacsó Anna az Ebeczky család jussait. A Dacsó család születési dátumait Bús József lukanényei plébános kutatta ki és írta meg 1940. 11. 21-én kelt levelében. TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

³⁰⁶ Nagy Iván 1858. III. k. 215–217.

³⁰⁰ NML IV.1. a. Nemesi közgyűlések jegyzőkönyvei 4.68.144./1685.02.05.

³⁰⁸ Nagy Iván 1860. VI. k. 339–341.; Kőszegi Sándor 1899. 186

³⁰¹ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár, Libri Regii XXXVI. k. 491–492.

³⁰² Nagy Iván 1859. V. k. 336–43.; Kőszegi Sándor 1899. 157.; Borovszky Samu Hont 435.

ülnöke, majd a másod alispán halála miatt 1731-ben a vármegye helyettes alispánja lett.³⁰³

Blaskovich Mária hitvese Mágocsy János volt, Mágocsy Mihálynak, Pest-Pilis-Solt vármegye alispánjának a fia. Mária apósa, Mágocsy Mihály az 1730-as években volt a pesti törvényhatóság első embere. Mária apja, Sámuel és apósa így együtt munkálkodtak a pesti közgyűléseken.

Blaskovich Borbálát 1750-ben már házasként jegyezték, Kostyán Imrével lépett frigyre. A kostyánfalvi Kostyán család Túrócz megyei adományos família, amely a 17. században virágzott. Első ismert őse András, aki 1610 táján született. Ennek unokája, Imre vette nőül Blaskovich Sámuel legkisebb leányát.³⁰⁴ Kostyán Imre a 18. század elején a pesti törvényhatság főbírája volt, különösen a nagy pestis idején tüntette ki magát. Blaskovich Bora és Kostyán Imre házasságából 1751-ben született János fiuk.

Blaskovich Sámuel négy lánya közül három Pest-Pilis-Solt vármegye közéletében fontos szerepet játszó férfi házastársa lett. A megyei magisztrátusi adatokból az tűnt ki, hogy a tisztségeket vélhetően a házasságkötés előtt már betöltötték e férfiak. Blaskovich családfő választásánál mindez nagy szerepet játszott. Ilona férje, Jeszenszky Mihály először 1722-ben szerepelt a jegyzékben, amikor megyei esküdt lett.³⁰⁵ Blaskovich Bora hitvestársa, Kostyán Imre 1736-tól 1757-ig viselt szolgabíró hivatalt Pest megyében.³⁰⁶ Társadalmi megbecsülését jelzi, hogy 1765-ben Pest-Pilis-Solt vármegye táblabírájának nevezték ki.³⁰⁷ Ez az ág végig ebben a megyében maradt. A Kostyán–Blaskovich házaspár a tápiószentmártoni juss mellé a szomszédos Tápiószelén, Tápiógyörgyén és a félegyházi pusztán (Tápiószele–Tápiógyörgye határán) 1775-ben Komjáthy Ábrahámtól zálogos birtokot szerzett.³⁰⁸ Fiuk, Kostyán János 1783-tól egészen 1806-ig látott el Pest megyei hivatali funkciót, s tápiószelei birtokosként jegyezték.³⁰⁹

A Blaskovich család házassági stratégiáját a 18. században az jellemezte, hogy hitvestársak főként azokból a megyékből kerültek ki, ahol a família birtokai is feküdtek. Sámuel igyekezett gyermekeit jól kiházasítani, az előnyös frigyek révén a család társadalmi presztízsét és gazdasági erejét is növelni. Elsőszülöttje, József egy ősi

---

³⁰³ Borosy András 1994. 3203, 3220. sz.

³⁰⁴ Nagy Iván 1860. VI. k. 381.; Kőszegi Sándor 1899. 190.

³⁰⁵ PML IV-93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902. Nomina Dominorum Magistratualium

³⁰⁶ PML IV-93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902. Nomina Dominorum Magistratualium

³⁰⁷ PML IV-93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902. Nomina Dominorum Magistratualium

³⁰⁸ NML D. Különféle családi levéltárakból összegyűjtött iratok 2276, 2281. sz. (1775)

³⁰⁹ Magyarország történeti helységnévtára 1988. 106.

felvidéki, gazdag család leányát vette nőül. Sámuel leányait is jó hírű, a vármegyei közigazgatásban fontos tisztségeket betöltő családok tagjaihoz adta férjhez, erősítve ezzel a Blaskovich família társadalmi helyzetét. Lányai férjeinek családjaival különösen újbirtokosi színterét, Pest-Pilis-Solt vármegye társadalmi kapcsolatrendszerét erősítette. E törvényhatóságban éppen a Kecskeméti járásban élt (Tápiószentmárton ide tartozott) a Pest megyei nemesség döntő többsége. A vármegye tisztviselői pozíciói így gyakran az arisztokráciával és egymással összeházasodott középnemesei családok kezében voltak.³¹⁰ Ezért akceptálható Blaskovich családfő házassági stratégiájának ilyen iránya. Az általam vizsgált család házasság által kialakított kapcsolatrendszere alátámasztja Szíjártó M. István kutatását, mely szerint a jómódú birtokos köznemesség esetében a megye, a gazdag és befolyásos vezető családok esetében pedig egy ennél tágabb földrajzi környezet alkotja a társadalmi kapcsolatok térbeliségét.³¹¹ A Blaskovichok esetében ez nem maradt egy megye, Hont keretei között, ami a lakhely és a hivatali tisztségviselés helyszíne volt, hanem több törvényhatóságra is kiterjedt (Pest, Nógrád). Ez a társadalmi kapcsolatrendszer a későbbiekben bővült, hiszen újabb megyékben szereztek birtokokat pl. Sámuel fiának és dédunokájának már öt vármegyében volt jussa, így családtagjaik párválasztása is eszerint alakult. A házastársválasztásban fontos szerepet játszott a vallási hovatartozás is. Blaskovich Sámuel római katolikus famíliákba házasította be gyermekeit, ezért nem kötöttek frigyét például a protestáns Beleznyakkal. Az eltérő vallás mellett ennek az is lehetett oka, hogy a két család határperben állt egymással. Blaskovich családfő házasságok révén nem erősítette kapcsolati hálóját további tápiószentmártoni és tápiószelei köznemesei famíliákkal, mert ezek többsége a protestáns felekezethez tartozott, holott tagjaik a 18. században is különféle megyei tisztségeket láttak el.

2.4. Blaskovich József (1705k.–1762k.) honti alispán társadalmi és gazdasági szerepvállalása, életkörülményei a 18. század derekán

A család felemelkedésében fontos tényező volt a gazdasági pozíciók megszerzésén túl a társadalmi szerepvállalás, a közéleti tevékenység, főként a megyei tisztségek betöltése, amik tekintélyt és befolyást jelentettek. Szintén fontosak voltak a

---

³¹⁰ Berényiné Kovács Gyöngyi 2009. 3.

³¹¹ Szíjártó M. István 2006. 37.

rokonsági kapcsolatok, amikre az előzőekben már utaltam. A kedvező házasság, mint Blaskovich Sámuel elsőszülöttje esetében, birtokgyarapodáshoz vezetett, s hivatali karrierjét is előmozdította.

Blaskovich József születésének adatait kutatásaim során nem sikerült kiderítenem, de házasságleveléből arra lehet következtetni, hogy legkésőbb 1708-ban, inkább 1705 körül születhetett.³¹² (K.11. kép) Feleséget magának a 14. századtól honti birtokkal rendelkező Dacsó családból választott.³¹³ 1731-ben vette nőül keszihóczi és dacsóhalmi Dacsó Péter és inácsi Ebecky Éva leányát, Annát.³¹⁴ (K.12. kép) Igen népes családot alapítottak. Blaskovichné tíz alkalommal 11 gyermeknek adott életet. Elsőként Pál (1733), majd Károly (1734), Márton, utána Renáta (1740), őt követően az ikerpár: Mihály és Mária (1741) látta meg a napvilágot. Néhány év múlva született Anna (1744), Ferenc (1746), Zsuzsanna (1747), János (1748) és végül Terézia (1751). Az utódok születési évszámaiból arra következtethetünk, hogy Dacsó Anna fiatalon, 14–15 évesen mehetett férjhez, mivel utoljára 1751-ben hozta világra Terézia nevű lányát, amikor 34–35 éves lehetett. A 11 gyermekből 6 bizonyosan megérte a felnőtt kort. Blaskovich Márton 1775-ben Hont vármegyei szolgabíróként kapta a horvátországi Blaskovich András korábban említett levelét. Ő már nem élt a Blaskovich–Dacsó utódok (Pál, Renáta, Ferenc, Zsuzsanna, Terézia) között létrejött osztályegyezség évében, 1797-ben. A családi iratokban nem talákoztam Anna, János és az ikrek közül Mária nevével, ami azt valószínűsíti, hogy korán, fiatalon (talán csecsemőként) hunyhattak el. Ezt feltételezi 1940-ben írott levelében a lukanényei plébános.³¹⁵

---

³¹² TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.1. Blaskovich Ernő levele 1940. 11. 1. Blaskovich József 1708-ban bizonyosan az élők sorában volt, mert apja 1712. évi armálisa négy gyermek nevét sorolta fel. 1705-nél sokkal korábban nem születhetett, mert utolsó gyermeke 1751-ben látott napvilágot. A feltételezett 1705-ös születési dátum esetén is 46 éves férfi volt Terézia születésekor.

³¹³ Dacsó Anna 1714/15-ben születhetett, mivel testvéreinek születési adatai a lukanényei plébánián fennmaradtak. E szerint Dacsó Péter és Ebeczky Éva asszony gyermeke, Dacsó Péter 1716-ban, Dacsó Tamás 1718-ban látott napvilágot. Dacsó Annak utánuk nem születhetett, mert 12 évesen biztosan nem ment férjhez, ha 1717-ben született volna, akkor az ő nevét is megtalálta volna Bús József plébános. TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

³¹⁴ Blaskovich–Dacsó pár házasságkötésének pontos idejét a már említett lukanényei plébános levele mellett Majthényi Márton meghívójából is tudhatom. Az 1731-ben kelt levél Lovas Lászlónak, Kiscsalomiára szól, amiben mostohalánya, Dacsó Anna és Blaskovich József esküvőjére invitált. NML D. Különféle családi levéltárakból összegyűjtött iratok, Majthényi (kesselőkeői) család iratai. 2875.

³¹⁵ Blaskovich József és Dacsó Anna házasságkötésének és gyermekeik születésének időpontját Bús József lukanényei r.k. plébános leveleiből ismerem, amelyeket 1940 őszén írt íjf. Blaskovich Ernőhöz. A levelek TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Lukanénye Bátorfaluval szomszédos település, azonos pappal, az anyakönyvezés Lukanényén folyt. Blaskovich Ernő és a múzeumalapító Blaskovich fivérek a lukanénye-bátorfalusi anyakönyvben kerestették ősük, Blaskovich Sámuel nevét is. A plébános 1940-ben azt írta, hogy Sámuelre vonatkozólag alighanem negatív lesz az eredmény, mert csak 1700-tól vannak anyakönyvek a plébánián. Nem is olvashatta nevét, mert a deméndi r.k. halotti anyakönyvben szerepel Sámuel, amit 2009 óta ismerek.

Blaskovich József genealógiai rendje:

Blaskovich Sámuel – Grassalkovich Judit

ebeczki

Blaskovich I. József

1705k.–1762k.

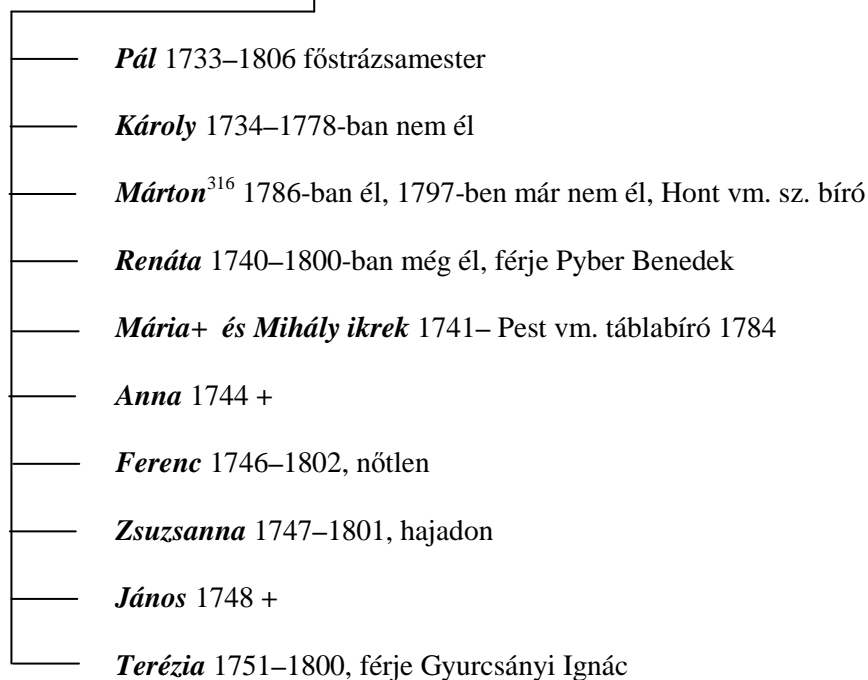
+

Dacsó Péter – Ebecky Éva

keszihóczi és dacsóhalmi

Dacsó Anna

1714/15–1778 Bátorfalu

Blaskovich József 1738-ban folyamodványban fordult III. Károly királyhoz annak érdekében, hogy két szomszédos falu, a Nógrád megyei Ebeck és a Hont megyei Ipolykeszi határában lévő Ebecky birtokok, anyósa családjának fiági kihalása folytán reá maradjanak.³¹⁷ Kérvénye kedvező elbírálásában ekkor már királyi személynökként működő nagybátyja, báró Grassalkovich volt segítségére. A kérelmet még Blaskovich Sámuel is támogatta, mert 1737-ben tett végrendeleti kiegészítésében 300 forintot elkülönített fia bécsi útjára.³¹⁸ A császárvárosban véghezvitt sikeres ügyintézés alapján Blaskovich József 1738-ban nádori adományt kapott az Ebecken lévő 13, valamint az Ipolykeszin lévő 3 és fél telekből álló részbirtokra.³¹⁹ A donációban az szerepelt, hogy Ebeczky József elhalálása következtében az ebecki 8 jobbágy és 5 kuriális telek,

³¹⁶ Blaskovich Márton születési adatait nem ismerem, csak testvéreihez viszonyítva feltételezzem, hogy 1735 és 1739 között született. Valószínűleg nem Bátorfaluban látta meg a napvilágot, mert a lukanényei r.k. anyakönyvben egyedül az ő neve nem szerepelt. Az 1797-es osztályegyezségen már nem olvasható neve, de 1786-ban még az élők sorában volt, mivel testvérétől, Blaskovich Zsuzsannától 1782-ben felvett 200 Ft kölcsönből 12 Ft-ot fizetett. JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.259. (1786)

³¹⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.45.

³¹⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.16. (1737)

³¹⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.47. (1738)

valamint az Ipolykeszin lévő 3 és fél telekből álló részbirtok Blaskovich Józsefre és fiúági örökösire száll.³²⁰ József Bécsben elrendezte az adományozott birtok illetékének kifizetését. 1738 júniusában az udvari kamarai fogalmazó „kezeibe számolta le” az átruházott 16 és fél telek után előírt 42 rénesi forintot és 3 krajcárt.³²¹ Az adománnyal kapcsolatban ellenkezés nem volt, így a Garam menti konvent beiktatási jegyzőkönyvben rögzítette Blaskovich József ebecki és ipolykeszi részbirtokokba való bevezetését.³²² Az adománylevelet III. Károly király Bécsben 1738. július 16-án adta ki. A diploma minősítése birtokadomány, magszakadás miatt a Nógrád megyei Ebeck és a Hont megyei Ipolykeszi helységekre vonatkozóan. Az előző birtokost Ebeczky József személyében jelezték.³²³ Az ebeczki előnevet a família így az 1738-as nádori adomány alapján használta.³²⁴

Blaskovich József vagyona a Dacsó lánnyal kötött frigy alapján szépen gyarapodott. Sorra szerezte meg felesége édesanyja, Ebeczky Éva asszony hátrahagyott földjeit, amiket a későbbiekben részletezem. Jelentősen gyarapodó birtokai révén az ún. „bene possessionati” azaz a jómódú középnemesek sorába tartozott. Vagyonának növekedésével együtt járt társadalmi szerepvállalásának erősödése, közhivatali előmenetelének kedvező alakulása.

Blaskovich József fiatal éveiről, iskoláiról, végzettségéről dokumentumok hiányában nincs adatom.³²⁵ Mivel pályáját aljegyzőként kezdte, ezért feltételezem, hogy apjához hasonlóan ő is jogi végzettséggel rendelkezett. Élete során megosztotta idejét a gazdálkodás és a hivatal között, mivel mindvégig fontos tisztségeket töltött be Hont és Pest-Pilis-Solt vármegyében. Pályafutását a pesti törvényhatóságában kezdte, ahol 1733-ig dolgozott. 1726-ban esküdtként tevékenykedett a vármegye igazságszolgáltatásában. Az alispán megbízásából sógorával, Jeszenszky Mihály szolgabíróval több tanúkihallgatási perben is együtt munkálkodott, például 49 személyt hallgattak ki Kecskemét város kontra Kóka és Szentmártonkáta közötti tulajdonlási

---

³²⁰ MOL E 227 Magyar Kamara Archívuma Libri Donationum XXI/53–54. 1738. Donatio; JNSzML Blaskovich család iratai Fasc7. No.48. (1738)

³²¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.46. (1739)

³²² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.49. (1738)

³²³ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi könyvek XXXVIII. k. 76–77.

³²⁴ MOL K szekció Nemességet Igazoló Iratok 593/1931, Blaskovich Miklós folyamodványa az ebeczki előnév tárgyában 1145/1940.

³²⁵ Apjának iskolájában, a Nagyszombati Egyetem 1635–1777 között fokozatot szerzett diákjai között sem olvasható neve. Egy főt 1746–48 között Blaskovich Josephus néven jelölnek, de ő sem életkora, sem lakhelye miatt nem lehet azonos vele. Bognár Krisztina – Kiss József – Varga Júlia 2002. 311. A Habsburg birodalom bécsi és kisebb egyetemein a 16–18. században végzett hallgatók között sem találkoztam Blaskovich József névvel, aki 1726 és 1730 között végezhetett jogi fakultást. Kissné Bognár Krisztina 2004.; Varga Júlia 2004.

perben.³²⁶ A család társadalmi presztízsét jól mutatja, hogy korán helyettes jegyzői megbízatást kapott, már 1725. június 21-én, majd 1730. április 20-án a pesti törvényhatóság aljegyzője lett.³²⁷ Az 1730–31-es megyei közgyűléseken Blaskovich József helyettes jegyző több alkalommal együtt jelent meg apjával, Sámuellel, két nagybátyjával (Grassalkovich Antal és Beleznyai János), sógorával, Jeszenszky Mihállyal, valamint húgának apósával, Mágocsy Mihály alispánnal.³²⁸ Blaskovich hivatali ténykedésének helyszíneit a kancelláriai iratok készüléseinek helységei is mutatták. Mint hivatalból eljáró személy neve 1730-ban egy Pest megyei birtokadományon szerepelt.³²⁹ Ugyancsak III. Károly által, de 1740. augusztus 22-én kiadott birtokadományozó iraton Blaskovich József neve már Hont megyei település ügyében intézkedő hivatalos személyként olvasható.³³⁰ Blaskovich aljegyzőt ugyanis Pest-Pilis-Solt vármegye 1733. január 20-i közgyűlésen elbúcsúztatták, mert Hont vármegye szolgabírójává választották.³³¹ A hivatalváltás oka a nősülés és családalapítás volt.³³²

Miután 1731-ben megnősült, felesége révén megszerzett Bátorfaluban telepedett le. Ezt követően már lakhelye szerinti honti törvényhatóságban folytatta tisztviselői pályáját, 1733-tól szolgabíróként tevékenykedett.³³³ A szolgabírók egy személyben képviselték a megye hatóságát a járásokban. E funkció és a pesti aljegyzőként szerzett közigazgatási tapasztalata hozzásegítette Blaskovichot a hivatali ranglétrán történő továbblépésekhez. A megyékben nemritkán az al- és főjegyzőt alispánná választották. Ezt történt Blaskovich József esetében is. Az 1742-es Hont megyei tisztújítás során már a vármegye közgyűlésén közfelkiáltással másod alispánná választották.³³⁴ 1744-ben Hont vármegye esküdt jegyzőjeként intézte az adóügyeket.³³⁵ A legnagyobb presztízzsel és függetlenséggel együtt járó közfunkciót 1759-ben érte el, amikor Hont nemesi közönsége első alispánná emelte.³³⁶ Blaskovich József, az ebeczki ág második

³²⁶ Borosy András – Szabó Attila 2000. 430, 435. sz.

³²⁷ Kőszegi Sándor 1899. 45.

³²⁸ Borosy András 1994. 3220, 3245, 3323, 3406, 3561. sz.

³²⁹ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi könyvek XXXVI. k. 406–407.

³³⁰ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi könyvek XXXVIII. k. 320–321.

³³¹ Borosy András 1994. 3565. sz.

³³² Blaskovich József, mint hivatalos személy neve olvasható egy 1759-ben kelt kancelláriai iraton is.

MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi könyvek XLV. k. 134–136.

³³³ NML Filer-pecsét- és címergyűjtemény XIV.3. D/1. 266 (1738); JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.46. (1739)

³³⁴ 1820-ig az ősi szokás szerint közfelkiáltással választották meg a megyék tisztviselőit, csak a főjegyző és aljegyző személyét nevezte ki a főispán. Soós István 2009. 115–117.

³³⁵ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi könyvek XXXIX. k. 576–578.

³³⁶ Ifj. Palugyai Imre 1855. 553.; Borovszky Samu Hont 397, 371.

nemzedékének jeles személyeként, hivatali előmenetelében ezzel elérte azt a legmagasabb funkciót, amit egy köznemes a vármegyei közigazgatásban betölthetett, s mivel a vármegyei közigazgatás és igazságszolgáltatás élén az alispán állt, e vezető hivatal révén a megyei hivatali hierarchia élére került. A vármegyei szerepvállalás a gazdasági pozíció erősödését is magával hozta. Blaskovich József pályafutásában erre nemcsak Hontban, de Pest megyében is akadt példa. Még aljegyzősködése idején állította össze a vármegye azoknak a birtokosoknak a nevét, akik vadászhattak, s a listán feltüntették a vadászati helyeket is. A Koháry család nevével kezdődő, 21 birtokost feltüntető jegyzéken Tápiószentmárton Beregvölgy határrészénél egyedül csak Blaskovich nevét rögzítették. Ezt a többi földesúr, köztük a szomszédos Bicskeyek is többször nehezményezték.³³⁷

2.4.1. Blaskovich József birtokviszonyai

A köznemesi birtokosoknál ránk maradt 18. századi írásos emlékek nem annyira magáról a gazdálkodásról, mint inkább annak feltételéről adtak hírt. A legfontosabbnak ezek közül egy-egy nemes úr birtokának nagysága és jobbágynépessége számított. Jelentős mértékben a birtok kiterjedése és a rajta munkálkodó nép száma határozta meg a nemes úr helyzetét – állapította meg Wellmann Imre.³³⁸ Blaskovich József fennmaradt iratai alapján ezt meg tudom erősíteni. A Blaskovich földek sorát azért fontos számba venni, mivel ennek birtoklása a társadalmi és gazdasági pozíció meghatározójának számított.

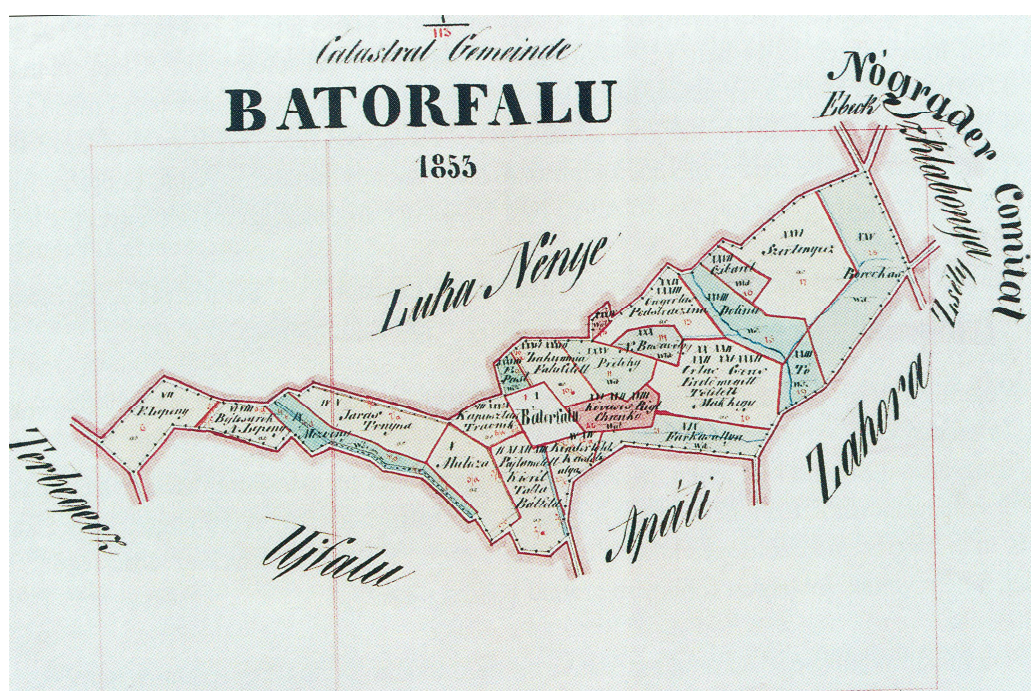
A Blaskovich-Dacsó frigy révén került a Blaskovichokhoz Bátorfalu, Apáti, Újfalu, Dacsó pusztá, Nemes Palojta. A házaspár 1737-ben zálogból váltotta ki a Heves megyei Erk helységben fekvő birtokot. Blaskovich József tudatos, mondhatni erőszakos birtokszerzőnek számított, nemcsak felesége rokonságával, de saját testvéreivel szemben is. Édesanyja testamentuma arról tudósított, hogy József 1737-ben – aki már házas lévén önálló életet élt– idős, beteg édesapját, Sámuel atok alatt kényszerítette arra, hogy eredeti végakarát módosítsa. Az apa ezért 1737-es testamentumi kiegészítésében jelentős engedményt tett József számára lánytestvéreivel szemben. Az édesanya, Grassalkovich Judit 1746-ban írott végrendeletében anyai átokkal fenyegette

---

³³⁷ Borosy András 1994. 3284. sz.

³³⁸ Wellmann Imre 1981. 61.

fiát, ha az általa elrendelt osztályt nem tartja be és leánytestvéreivel emiatt perre megy.³³⁹ Blaskovich József édesanyja, Grassalkovich Judit 1748-ban bekövetkezett halála után a tápiószentmártoni birtokrészből és ingóságaiból egy bizonyos hányadot (valószínűleg a kötelező leány negyed) hűgának adott. Blaskovich Borbálát és férjét ettől fogva szentmártoni birtokosnak nevezték a források. Például egy 1752. évi birtokperben, amiben Blaskovich József, Földváry György és Beniczky Farkas mellett Kostyán Imre, mint szentmártoni tulajdonos tiltakozott a falu határterületeinek megsértése ellen.³⁴⁰ József harmadik hűgának, Anna-Máriának is kiadta a kötelező leány negyed, akinek férje, Mágocsy János így vált szentmártoni birtokosá.

9. kép Bátorfalva térképe, 1853. Forrás: OSZK Térképtár

Blaskovichék a feleség féltestvéreivel (Majthényi Károly, Imre és Péter) történt osztozkodás után megörökölték Heréd, Cseri, Daróc, Penc, Pribó, Peszerény, Felső-Pribel, Újfalva birtokait, pusztáit.³⁴¹ Ez az örökség nem volt problémamentes, mivel több birtok esetében korábbi tulajdonosok leszármazottai perrel próbálták jussukat megszerezni. Például Cseri birtokperében az Ebeczky–Dacsó–Majthényi ággal szemben álltak az 1658–1675-ben a földet uraló Csery János örökösei.³⁴² A periratok 1750 és 1761 között keletkeztek.³⁴³ Ugyancsak Dacsó Anna édesanyja, Ebeczky Éva asszony

³³⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.135. (1746)

³⁴⁰ PML IV1-1. (1752)

³⁴¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.115.

³⁴² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.5. No.51, 54.; Fasc:5. No.55. (1757)

³⁴³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.5. No.35–64.; Fasc.5. No.300–301.

révén, három Majthényi féltestvérrel történő örökségként kapták a Borsod megyei Kács Geszt, Nagy Mihály, Dorogma helységekben és Fehéregyháza, Pély, Leányfalu, pusztában lévő birtokokat. Blaskovichné asszony ezeket a jószágait 1757-ben 10 000 rénesi forintért féltestvéreinek, Majthényi Károlynak zálogba adta.³⁴⁴ A tíz éves zálog letelte után, 1768-ban saját kezelésébe visszavette azokat.

Heves megyében a Tarna mellett fekvő Erk helység nemesi birtoka is a Dacsó házasság révén került a Blaskovich családhoz. 1737-ben Blaskovich József anyósától, Ebeczky Évától kiváltotta az erki birtokot, amit még 1676-ban annak szülei zálogosítottak el.³⁴⁵ Ebeczky Éva azonban levelet írt Jankovich Miklós personalis ítélmesternek, amelyben visszavonta az erki birtok örökös jogú átadását. Ebeczky úrasszonynak 1736. december 23-án Jankovich ítélmesterhez írott levele indította el az erki birtokkal kapcsolatos kusza jogügyletet.³⁴⁶ Ebeczky Ádám és Barátnoky Anna lánya, Éva ugyanis kétszer ment férjhez. Első férje Dacsó Péter volt, s e frigyből született Dacsó Anna is. Ebeczky Éva második férje Majthényi Márton lett, akinek leszármazottai Majthényi Károly, Imre és Péter. Dacsó Anna a királyi táblánál pert indított Erk nevű helységért és Gyó nevű pusztáért, mivel a zálogos birtokot férjével kiváltotta, de azt édesanyja az ítéltáblánál visszavonta. Az ügyet az 1764-es örökös csere oldotta meg, amit Dacsó Anna és féltestvérei, a Majthényi leszármazottak kötöttek.³⁴⁷ Az örökös csere lebonyolításának idején Blaskovich József már nem élt, özvegye Dacsó Anna intézte a jogügyletet, amiben hathatósan segített Grassalkovich gróf, amit az irat is rögzített: „*Eő Excellentiája érdemünk fölött való közben vetését és valóban Atyai munkálkodását.*”³⁴⁸ 1781-ben történt meg Erk szétosztása 4 részre Majthényiak és a Blaskovichok között.

Blaskovich József hitvestársa révén nemcsak sok földet, de szépszájú birtokpert is kapott. A fentebb leírt mellett több évtizedig elnyúló peres eljárás lett az ebecki donációból is. Blaskovich 1738. évi ebecki adományába ugyanis nem törődtek bele az esetlegesen jussoló családok. Sárközi István és Géczi Klára, Lukovits Károly házastársa 1756-ban indított pert Ebeck birtokjogára vonatkozóan. A jogügylet során hatalmas iratanyag keletkezett, ebben az 1750-es évekből a Blaskovich–Dacsó házaspár javára

³⁴⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.226. (1768)

³⁴⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.266.

³⁴⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.263.

³⁴⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.28. Az irat Grassalkovich Antal székhelyén, Gödöllőn kelt 1764. március 20-án, s Grassalkovich címeit is felsorolja „Fölséges Császár és Királyné Asszonyunk titkos Tanácsosa, s Magyar- Országnek Fő-Lovász-Mestere, Fölséges Magyar Kamarának Praesesse, tekintetes Nemes Neograd Vármegyének Fő-Ispánja.”

³⁴⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.280.

szóló több certifikációs levél, tanúkihallgatási jegyzőkönyv található.³⁴⁹ Az egész latin nyelvű peranyag 205 oldalas fűzött könyv formájában megmaradt. 1762. március 15-én Nógrád vármegyében kihirdetett ítéletben Blaskovich József birtokjogát erősítették meg, de a per nem ért véget, a Királyi Táblánál folytatódott, s csak 1799-ben zárult le.³⁵⁰

A Blaskovich–Dacsó házaspár birtokának központjául Bátorfalut választotta, amit és a szomszédos falvakban lévő uradalmakat a családfő, majd özvegye maga irányított. Más helységben lévő földjeit következő formában adminisztrálták:³⁵¹

Tápiószentmárton	tisztartó és közbirtokosság
Tibolddaróc, Kács, Geszt, Nagymihály, Dorogma	közbirtok a Majthényiakkal
Fehéregyháza, Pély, Leányfalu puszta	közbirtok a Majthényiakkal
Deménd	ispán
Heréd	közbirtok a Majthényiakkal

Blaskovich József birtokaiból származó jövedelmeit források hiányában részletesen nem tudtam feltárni, de néhány adattal pontosítottam.

A Dacsó–Majthényi féltestvérek a Borsod megyei daróci jószágokat közösen adminisztrálták, ennek bizonyítéka az a jegyzék, amely felsorolta jövedelmeiket.

	1745–1752 között	1751–1755 között
Blaskovich–Dacsó házaspár	320 Rft 15 kr	896 Rft 62 kr
Majthényi Károly	344 Rft 23 kr	1360 Rft 05 kr
Majthényi Imre	452 Rft 24 kr	906 Rft 92 kr
Majthényi Péter	61 Rft 20 kr	737 Rft 38 kr
		összeg. ³⁵²

A nemességszerző özvegyének, Grassalkovich Juditnak 1748-as halála után Deméndet Tóth László ispán gondozta, de az erdőt közbirtokosság keretében kezelték. Nemcsak a szakirodalom szerint, de a tápiószentmártoni jószágnál sok gond volt a közbirtokossággal kapcsolatban, például a deméndi közbirtoklású erdő problémás helyzete miatt 1766-ban arányosítást kellett végrehajtani.³⁵³

A 18. század közepén szokás volt, hogy a jobbágyok földesúri kötelezettségüket megváltották. Erre példa a deméndi birtok Barátnoky részén élő jobbágyok árendás

³⁴⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.80–81.

³⁵⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.82. (1762); Fasc.7. No.133.

³⁵¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.115. (1749)

³⁵² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.209. (1752); Fasc.8. No. 210 (1755)

³⁵³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.112. (1767) Kilenc sorsot alakítottak ki, melyből Blaskovichné asszonynak a 8 és fél helyre való jutott.

levele 1760-ból. E birtokrészen élő jobbágyok évi 130 Rft-ért mentességet kaptak a földesúrnak járó munkálkodás, kilenced és tized fizetése alól. Blaskovich József kötelezte magát és a jobbágyait arra, hogy „nem különben lévén ugyan deméndi határban valamely majorság réttyeim, földeim és szőlőhegyen szőlőim azokat is kezük alá bocsaitottam, hogy azokat is egyenlő akarattal istenesesen művelvén abból is árendázzák ki, fizetésre való pénz összeve gyűjtve kifizetessék a fölleb valóját pedig egymás között föloszthassák. Kötelesek lesznek mindazonáltal azon szőlőimet jó rendben s állapotban tartani és trágyázni, pusztulásra ne jussanak, másképp adják meg az árát. Ugyan ezek gondviselése az ispánnak, Tóth Lászlónak kötelességében is létszen... Amint mindenütt az jobbágy konyhára való baromfit szokott adni maga földesurának azért én is azt fönntartván magamnak ki-ki maga ház helyiből esztendőnként egy ludat, négy tyúkot, húsz tojást és egy itze vaját tartozni fog adni.”³⁵⁴ Ez az árendálás valószínűleg működött, mert Blaskovich özvegye 1764-ben ugyanerre a birtokrészre teljesen azonos szövegű szerződést kötött, csak az összeg volt már 200 forint.³⁵⁵

A köznemesek gazdálkodásánál leginkább földjük nagyságát, és jobbágyaik számát vehetjük sorra, mivel a nemesek maguk irányították gazdaságukat, általában nem vezettek feljegyzést, arra sem volt szükségük, hogy írásba foglalják gazdálkodásuk rendjét. Ezért különösen becsesek azok a források, amelyek betekintést engednek a több vármegyében lévő birtokrészek irányításába. Blaskovich József árgus szemmel figyelte azt, hogy árendásai, hogyan kezelik a földet, ezért ha azt nem találta megfelelőnek, azonnal váltott. Így történt ez Ipolykeszi esetében, amikor 1749-ben egy házhelyének árendását megváltoztatta, mert az a hozzá tartozó szőlőt nem gondozta, parlagon hagyta. Blaskovich úr új szerződést kötött és 7 évre kivette a dézsmaszolgáltatásból a földet annak érdekében, hogy azon „rendes szőlőt csináljanak.”³⁵⁶

A 18. századi magyar nemesség birtokviszonyai legjobban az 1767–1773 között készült úrbéri tabellákból ismerhető meg. Az utóbbi években egyre több megyében adták ki az úrbérrendezés legfontosabb forrásait, de a Blaskovichok által birtokolt honti, nógrádi, hevesi urbáriumok nyomtatott közlése még várat magára.³⁵⁷ A megyei

---

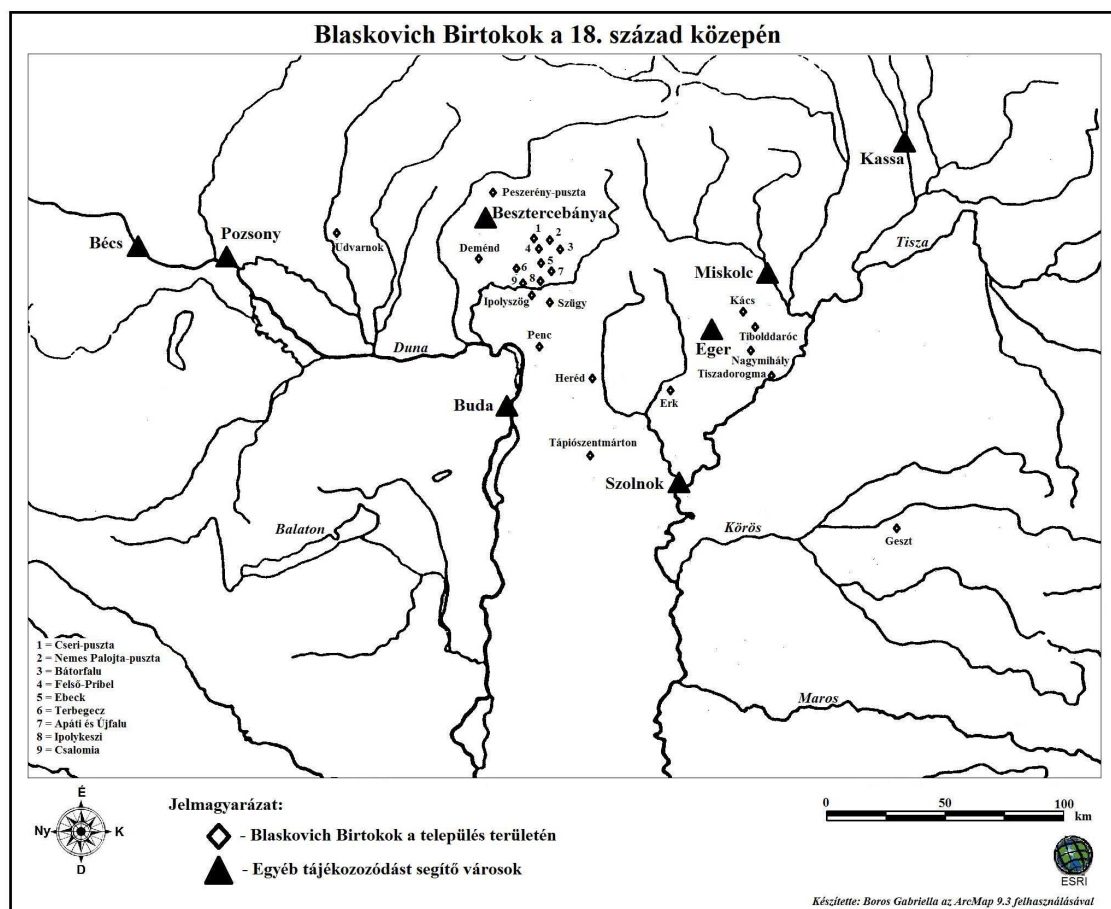
³⁵⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.85. (1760)

³⁵⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.111. (1764)

³⁵⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.5. No.22. (1749)

³⁵⁷ Bársony István – Papp Klára – Takács Péter 2001–2004. 7–13. Pest megye úrbéri összeírását Novák László Ferenc 2005-ben közreadta.

forráskiadványok hiányát bizonyos fokig pótolja Fónagy Zoltán által ismertetett adattár, mely az egész országra vonatkozó birtokos névsort is tartalmaz.³⁵⁸

10. kép Blaskovich birtokok a 18. század közepén, Szerkesztette: Boros Gabriella 2011.

A Blaskovich család esetében az úrbéri felmérések mellett kitűnő adatokat szolgáltatnak a Szolnok megyei családi levéltár iratai, így a családfő saját kezű birtokösszeírása, valamint az 1778. évi Hont megyei falvak birtokait számba vevő conscriptio is kiemelt forrásom.³⁵⁹ A fentebb közölt térképen összegeztem a birtokok magyarországi elhelyezkedését, az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a Blaskovich–Dacsó házaspárnak Hont, Nógrád, Heves, Pest, Borsod megye mely településin voltak birtokai.³⁶⁰

(Zárójelben azt az évszámot adtam meg, amelytől családi iratok Blaskovich jussként említik őket.)

³⁵⁸ Fónagy Zoltán Kandidátusi disszertáció melléklete. Kézirat. A mellékletéhez hozzáférést Barta János professzor volt szíves számomra biztosítani.

³⁵⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.24.

³⁶⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.4; Fasc.5. No.442.

<i>Helység neve</i>	<i>Megszerzés éve</i>	<i>Megye</i>
Udvarnok	1725	Hont
Tápiószentmárton	1727	Pest
Deménd	1728	Hont
Nemes Palojta puszta	1731	Hont
Bátorfalu	1733	Hont
Terbegecz	1734	Hont
Csalomia	1736	Hont
Szügy	1736	Nógrád
Erk	1737	Heves
Ebeck	1738	Nógrád
Ipolykeszi	1738	Hont
Tibolddaróc	1739	Borsod
Heréd	1739	Nógrád
Cseri puszta	1739	Hont
Peszerény puszta	1745	Nógrád
Riba-malom	1748	Hont
Apáti és Újfalu	1749	Hont
Felső-Pribel	1749	Hont
Pencz	1749	Pest
Szemeréd	1777	Hont
Kács	1757	Borsod
Geszt	1757	Borsod
Nagymihály	1757	Borsod
Dorogma	1757	Borsod
Fehéregyháza puszta	1757	Borsod
Pély és Leányfalu puszta	1757	Borsod

A falvak többsége Hont és Nógrád megye határán feküdt, Bátorfaluval illetve egymással szomszédosak voltak, egy tömbben helyezkedett el Apáti, Újfalu, Dacsó puszta, Lukanénye, Ebeck, Peszerény, Ipolykeszi, Cseri, Csalomia. Palojta. A másik tömb Hontban Deménd körül, Magyarad, Szemeréd, a harmadik Borsod vármegyében volt.³⁶¹

11. kép Peszerény puszta, 1770. Forrás: JNSzMI F:1.N:1.

³⁶¹ A birtoktérképeket Boros Gabriella a Debreceni Egyetem okleveles geográfusa készítette 2011-ben.

2.4.2. Úrbéri viszonyok, földesúri javadalmak

Az úrbéri birtokviszonyok vizsgálatánál fontos azt figyelembe venni, hogy az úrbéri összeírásban a földesúri birtokoknak csak az úrbéres részét, azaz a jobbágyoknak az urbárium szerint járó belső telek, szántóföld és rét együttes kiterjedését rögzítették. A majorsági kezelésben lévő földeket, a falvak határának többi részét ezekből nem ismerhettem meg. Néhány település urbáriuma rendelkezésre állt, amiből pontos képet kaptam a Blaskovich földesurak úrbéri állományáról. Az alábbi táblázat Blaskovich Józsefné úrbérrendezésre rögzített úrbéres földjeit tartalmazza.³⁶²

<i>Megye</i>	<i>Helység</i>	<i>Telek</i>	<i>Hold</i>	<i>Jobbágy</i>	<i>Zsellér</i>	<i>Házatlan</i>
Borsod	Tibolddaróc	1 500	59	4	5	0
Borsod	Tiszadorogma	3 375	152	6	2	0
Borsod	Geszt	1 000	39	2	2	0
Borsod	Kács	0.250	6	1	2	0
Borsod	Nagymihály	1 750	78	7	0	0
Hont	Apáti	0.500	15	2	0	1
Hont	Cseri	8 000	250	13	2	0
Hont	Deménd	6 000	154	6	1	0
Hont	Felsőpribe	1 250	34	2	0	0
Hont	Újfalu	10 500	263	12	17	0
Nógrád	Ebeck	5 000	147	5	3	0
Nógrád	Heréd	5 000	170	5	0	0
Nyitra	Kisbosán	0	0	0	0	0
Nyitra	Dlzsén	5 000	135	5	0	0
Nyitra	Kosztolnafalva	1 375	41	3	0	0
Pest	Tápiószentmárton	9 000	374	15	4	0

A kurzívval jelölt falvak nem ebeczki Blaskovich birtokok, ezért ezeket az összesítésbe nem számítottam bele.

A fenti összesítés alapján az állapítható meg, hogy Blaskovich József és neje 1741 hold úrbéres földdel, 53,2 jobbágytelekkel, 80 jobbággal, 38 házas és 1 házatlan zsellérral rendelkezett az úrbérrendezés korában. Az adatok alapján az ebeczki Blaskovichok egyértelműen a tehetős középbirtokosok közé, vagyis a köznemesség felső, vékony rétegébe sorolhatók. Az ebeczki Blaskovich családfő egyike volt annak a 293 tulajdonosnak, akik 1000–5000 hold közötti területtel rendelkeztek, akik a nemesi

³⁶² Fónagy Zoltán: *A nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában (Adattár)* kandidátusi disszertáció melléklete. Kézirat. 72.

birtokosok 5,3%-át alkották, illetve akik az úrbéres birtokok 12%-át tartották kezükben.³⁶³ Viszonyításként néhány példát említek, az ország különböző részeiről. Zala megyében Deák Gábor (a haza bölcse nagyapja) 1769-ben 736 hold úrbéres telekkel rendelkezett, amivel őt is a bene possessionátus rétegbe sorolták.³⁶⁴ Zemplén megye jómódú köznemesi csoportjába tartozó Kazinczy Józsefnek (Kazinczy Ferenc 1759–1831 édesapjának) három településen, 17 ¾ telken 18 jobbágya volt 342 hold szántóval, 150 kaszás réttel rendelkezett.³⁶⁵ A Kazinczy család úrbéres birtokaihoz képest a Blaskovich familia több mint háromszoros földdel és jobbággal gazdálkodhatott. A Sréter famíliának Nógrád megyei Szadán 10 jobbágytelkét írtak össze, ami 159 hold szántóföldnek és 64 embervágó rétnek felelt meg. A Sréterek surányi uradalma 11 jobbágytelket tartalmazott, amibe 241 hold szántó és 60 embervágó rét tartozott.³⁶⁶

Tápiószentmárton földesúri adózásáról és szolgáltatásairól az 1760. évi adóösszeírásból és az 1768. évi, az ún. úrbéri kilenc pontra adott paraszti vallomásokból tudhatunk.³⁶⁷ Ebben az időben Blaskovich Józsefné, Dacsó Anna volt az egyik földbirtokos. Tápiószentmárton urbáriumát – a faluban végzett előzetes felmérés és összeírás alapján – 1770. április 20-án terjesztették a Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlése elé.³⁶⁸

Az első pont a jobbágytelek nagyságát határozta meg, ami a megye többi településéhez hasonlóan 1200 négyszögölt, vagyis 1 magyar holdat tett ki. A külső telekrész egy egész jobbágyteleknél 26 hold szántóból (1 holdra 2 pozsonyi mérőt számoltak), 12 kaszás rétből állt, amit évente egy alkalommal kaszáltak. Egy hold rétet 1100 négyszögölből határoztak meg, amiről 8 szekérszénát gyűjtöttek össze.³⁶⁹ A tápiószentmártoni közbirtokossághoz tartozó 24 egész jobbágytelekből, a 977 hold jobbágyföldből az Urbárium szerint Blaskovichné asszonynak volt 9 jobbágytelke, összesen 374 holddal. A tekintetes asszony 5 egész, 6 fél és 4 negyed telkes, illetve 4

---

³⁶³ Fónagy Zoltán 1999. 1141–1185.

³⁶⁴ Turbuly Éva 1993. 21.

³⁶⁵ ifj. Barta János 2009. 283–285.

³⁶⁶ Horváth István 1982. 192.

³⁶⁷ Wellmann Imre 1967. 80–247.

³⁶⁸ PML IV-1/h. 6. doboz 147–149. Tápió Szent Mártonyi Helségnek Urbarioma, Pest 1770. 05. 28. A falu urbáriumát elsőként és teljes alaposággal Soós István a már említett és hivatkozott falumonográfiájában dolgozta fel.

³⁶⁹ A Pest megyei úrbéri adatokat feldolgozó Spira György megállapította, hogy az első osztályba sorolt községek egész telkeire 24, a másodosztályúra 26, a harmadosztályúra 28, a negyedosztályúra 30 holdnyi szántó jutott. Pest megye községeiről készített összesítésében Tápiószentmártonnál egy egész telek tartozékának 26 hold szántót és 1 hold rétet jelölt. vö. Novák László Ferenc 2005. 294.

házas zsellérral rendelkezett.³⁷⁰ Számára egy egész telkes jobbágy igaereje függvényében (tehát 6 vagy 4 ökrös ekével szántott-e) a tavaszi és őszi vetések alá évenként 4 nap négyszer szántott, vagyis háromszor az őszi, egyszer a tavaszi gabona alá. Egy esztendőben 3 napot kellett kaszálnia, 3 napig a lekaszált szénát begyűjtenie. Az őszi és tavaszi gabona, valamint a széna behordására 6 és 4 ökrös szekérrel 17 igásrobotot teljesített. A birtokos asszony gabonájának és az aratórésznek az elszállítására 16 napot szabott ki, amennyiben a jobbágy 6–4 ökrös szekérrel rendelkezett. Ha a szállítást kétlovas kocsival végezték, akkor az igásrobot 1 napot tett ki. A gyalogrobot évi 20 napban állapították meg, ekkor a jobbágyok a majorságban kétkezi munkát végeztek. Az Urbárium nemcsak a jobbágy robotterheit, hanem adófizetési kötelezettségét is egységesítette, amely szerint mind a telkesek, mind a zsellérek évi egy forintot fizettek. Ezt két részletben tehették meg. A házatlan zselléreknek nem volt adófizetési kötelezettsége. Blaskovich úrnő számára természetbeni szolgáltatásként évente az egész telkeseknek 2 csirkét, 2 kappant, 12 tojást, 1 icce vajat kellett beszolgáltatniuk, de ha ezen állatokkal nem rendelkeztek, akkor mentesültek a vaj és lúd beszolgáltatásától.

A szentmártoni jobbágyok a kilenced helyett egységesen hetedet adtak a földesuraiknak, így Blaskovich asszonynak is. Ezt tették a búza, árpa, zab, köles, kukorica, kender, mák termése és a bárány esetében. A heted kivétele után még minden kereszt búzából, 10 petrence tavaszi gabona után - sarlópénz címén - személyenként 1–1 krajcárt fizettek az úrnőnek. Nem kellett hetedet adni a jobbágy veteményes kertjében megtermelt növényből. A közbirtokosok engedélyhez kötötték a falu határában a folyókban (Tápió, Hajta) és tavakban történő halászsást, de a hal harmadát be kellett szolgáltatni. A jobbágyoknak fizetni kellett az urasági legelő használatáért, mert a falu legelője kicsi volt. A földesurak tiltották, hogy a határban lévő erdőből a szentmártoniak tűzi- vagy épületfát vágjanak ki. A falu kocsmáját is kizárólagosan a földesurak működtették.³⁷¹ Az urbárium szerint Blaskovich Józsefné számára a tápiószentmártoni jobbágyok által fizetett adók és szolgáltatások a következőképpen alakultak: igás robot évente 468 nap, gyalog robot 1008 nap, pénzben fizetett évi adó 19 forint. Természetbeni adó volt: 18 db csirke, 18 db kappan, 108 db tojás, 9 icce vaj, 54 font

---

³⁷⁰ Tápiószentmártonnak ekkor hat földesura volt: Blaskovichné, valamint Kubinyi Sándor (4 egész, 1 fél), Kubinyi Antal (4 egész 1 fél), Beniczky Farkas (3 fél, 6 negyed), Földváry Miklós (2 fél, 5 negyed), Ambrózy György (1 fél, 1 negyed telkes jobbágya volt). Tulajdonukban összesen 626 hold szántó, és 288 hold rét úrbéres föld volt, amihez 12 egész, 30 fél és 36 negyed telkes jobbágy, 109 házas, 13 házatlan zsellér tartozott. Spira György 1958. 625–643.

³⁷¹ Wellmann Imre 1967. 246–249.

kender és lenfonás. Blaskovichéknak földesúri haszonvétele volt még a négykerekű szárazmalom és a kocsmá működtetéséből.³⁷²

Deménd úrbéri táblája a szolnoki levéltár családi irattárban maradt fenn.³⁷³ Egész telkes jobbágy 3 fő, fél telkes jobbágy 3 fő, örökös jobbágy 6 fő, a jobbágytelkek összes száma 4 ½ volt. Jobbágyhelyek száma belsőség 7 ¾ pozsonyi mérőre való, szántóföld 27 ¼ hold, rét ember vágó 9 ½. A deméndi jobbágy kötelezettsége: igás robot 78 nap (13 nap/fő), gyalog robot 156 nap (26 nap/fő), pénzben fizetett adó 6 Ft (1 forint/fő), tűzre való fa 6 ½ öl (1/4 öl/fő), fonás 9 font (1 1/2/fő), vaj 6 ½ icce (1/4 icce/fő), kappan 3db (1/2/fő), csirke 3 db (1/2/fő), tojás 18 db (3 db/fő).

Erk határát az 1770. évi úrbérrendezés során második osztályúnak minősítették, s ezért 28 hold szántót, 10 kaszás rétet mérnek ki minden egész telekhez. A gyói határban bírt telki földek megmaradtak a jobbágyok használatában. 1788-ban Orczy bárónak 162, Majthényi Imrének 140, valamint tíz kisebb birtokosnak 72 hold majorsági szántóföldje volt a falu határában.³⁷⁴ Erk urbáriumát 1770. december 30-án jegyezték.³⁷⁵ Az összeíráson Orczy László neve szerepelt, de a birtokhoz kapcsolódó iratok azt tükrözték, hogy a Blaskovichok (Márton és Mihály, Dacsó Anna fiai) majd csak 1777-ben zálogosították el az erki possiót Orczynak. Az úrbéri összeírásnál is fontos kiegészítő információk megszerzése, mert könnyen téves következtetések vonhatók le a tulajdonosokról, ha a tabellákon nem találtuk a keresett család nevét. A Blaskovich család erki helyzete hasonló volt a Bihar megyei Csákyakéhoz, akiknek bihari domíniuma az úrbéri felmérés időszakában szintén zálogban volt.³⁷⁶ Az erki úrbéri adatok így is jól mutatták, hogy mekkora és milyen jövedelmezőségű és haszonvételű volt e Heves megyei Blaskovich birtok, annak ellenére, hogy az összeíráskor még nem vagy már zálogba adták.

Erken rendelkezésre állt 22 egész telkes, 4 fél telkes, 4 negyed telkes jobbágy. A jobbágytelkek száma összesen: 24. A jobbágytelkek nagysága 912 hold, a házas zsellérek száma 10. Egy egész házhelyre 28 hold szántót (minden holdban egy pozsonyi mérőt számoltak), és 10 hold kaszáló rétet (mivel esztendőként kétszer kaszáltak). Az egész telkes jobbágyok évi 52 igás és 104 gyalogrobottal, a fél telkes 26 nap igás és 52 nap gyalog robottal tartoztak, de a házas zsellérnek is kötelező volt évi 18, a házatlan

³⁷² PML IV-1/h. 6. doboz 147-149. Tápió Szent Mártonyi Helségnek Urbarioma, Pest, 1770. május 28.

³⁷³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.6. No.117. Tabella Urbarialis Deméndiensis

³⁷⁴ Soós Imre é.n. 191–193.

³⁷⁵ HML IV-1/h/2. 2489. Erk Helyégnek Urbarioma, 1770. 12. 30.

³⁷⁶ Papp Klára 1998. 191.

zsellérnek 12 nap gyalogrobotot adni. Az egész telkes jobbágy ajándékként évente 2 db csirkét, 2 kappant, 12 db tojást, 1 icce vaját és 1 borjút adott (vagy 1 Ft 30 krajcárt). Az erki jobbágyok évi kötelezettségének számított 1248 nap igás robot, 2488 nap gyalog robot biztosítása. Pénzben fizetett évi adó 1 forintot, a természetbeni adó (egész telkenként és évente) 44 db csirkét, 44 db kappant, 264 db tojást, 22 icce vaját, borjút vagy 28 Ft 60 krajcárt tett ki. A jobbágyot négy marhas szekérrel esztendőként egyszer hosszú fuvarozásra kötelezheték (ez a kétnapi járóföldet nem haladhatta meg, ha igen ezt a robotba be kellett számítani). A föld minden terményéből kilencedet kellett adni. A földesúr egyéb haszonvételének számított Erken a halászat, vadászat és madarászat joga, a vásárok és a mészárszékek fenntartásából származó jövedelem. A jobbágyok haszonvétele lehetett a szabad bormérés Szent Mihály naptól Szent György napjáig, az irtás földeket a földesúr nem vehette el, a házhely földek közé nem számolhatta, az erdőből szabad volt a faizás, tehát tűzrevaló és épülethez való fát ingyen szedhettek.

Az úrbéri anyagból a következőket állapíthatom meg. Tápiószentmárton földje nagyon jó minőségűnek számított, termésátlagként egy holdra két pozsonyi mérőt számoltak, ezért az egész telek nagyságát 26 holdban állapították meg. Erk határa kevesebb hozamú földből állt, itt egy pozsonyi mérőt számoltak, egy egész telekre pedig 28 hold földet. Nagy különbség mutatkozott a beszolgáltatandó termény mennyiségében is. Erken az országos átlagot, a kilencedet kérte a földesúr, míg Szentmártonban a heted részt, de a természetbeni ajándék az országos mértékhez igazodott. Az előírt robot nagyságában hatalmas különbség volt. A deméndi 13, a szentmártoni 17 napi igás robottal szemben Erken 52 napot kellett teljesíteni az egész telkes jobbágyoknak. A jobbágyi haszonvételekre vonatkozóan kedvezőbb volt az erki jobbágyok helyzete, ők tűzi és épületfát szedhettek az erdőből (a deméndiek is), a szentmártoniak nem. A mártoniak halászhattak, vadászhattak, de a zsákmány harmadát be kelet szolgáltatni, az erkieknek tilos volt a halászni és vadászni.

A Nógrád megyei Ebecken az 1770–71-es Urbárium szerint összesen 6 egész telek és 11 úrbéres családfő élt, amiből Blaskovich Józsefné 5 egész jobbágytelekkel és 8 úrbéres családfővel rendelkezett.³⁷⁷ (K.9. kép) Heréd helység 38 egész telkes jobbágyából 4 egész telekkel (16/32) és 4 úrbérest bírt Blaskovichné asszony.³⁷⁸

A Blaskovich család Borsod megyei birtokán, Tibolddarócon 1770-ben készült el az urbárium, ami megállapította, hogy az ottani jobbágyoknak semmiféle szerződésük

³⁷⁷ Hlavacsáné Kérdő Katalin 2002. 436.

³⁷⁸ Hlavacsáné Kérdő Katalin 2002. 452–453.

sincs, hanem az „*uraság szolgálatjait mintegy 30 esztendőktől fogva végzik*”.³⁷⁹ (K.15. kép) A jobbágyoknak a dézsma kiadásán kívül sem pénzbeli, sem természetbeni adózással sem tartoztak. A helység jó bortermő hegyvel rendelkezett, amin 2 kapás után közönséges időben is megtermett egy hordó bor, de volt legelőjük is. A jobbágyok módjában állt a földesurak szőlőjében kapálni és pénzt keresni. Az egész házhelyes gazdának 4 marhája és 35, 34, 30, 28 és 24 pozsonyi mérő alá való földje, a 2 marhásoknak fele annyi volt. Pusztai házhelyet nem írtak össze. A jobbágyok többnyire szabad költözésűek voltak. Blaskovich uraságnak a 4 jobbágy után 208 marhás vagy 568 gyalog robot járt, valamint jobbágyonként egy öl tűzifa, egy icce kifőzött vaj, 2 db kappan 2 db csirke és 12 db tojás. A természetbeni szolgáltatások nagysága azonos volt a dorogmai, geszti és kátsi javakon.³⁸⁰ A rendelkezésre álló adatok szerint a Blaskovichok tápiószentmártoni, deméndi, erki és daróci úrbéres földjei után 2002 igás, 4220 gyalog robot, 49 csirke és kappan járt. Kazinczy József alsóregmeci és kistárkányi jobbágyai összesen 957 igás-, kétszer annyi gyalogrobotot, 39 csirkét és kappant adtak uruknak évenként.³⁸¹

Az úrbéri felmérésekből megállapítható birtokviszonyokat más forrásokkal kell kiegészíteni, mivel az úrbáriumokból csak a jobbágytelkek nagyságát és az azok után járó szolgáltatások mértékét lehet megismerni, a saját kezelésben lévő, a majorsági földek mennyiségét nem. Pedig a jövedelemszerzés szempontjából az úrbéres földeken kívül rendkívül fontosak voltak az uraság kezelésében lévők (allódiium, majorság) és a közös haszonvételek (korcsmáztatás, malom) is.³⁸²

Néhány Blaskovich birtokról részletesebb leírás is rendelkezésre áll. A családi levéltár őrzi Blaskovich József saját kezű feljegyzését, amiben részletezte földjeit, jussait.³⁸³ „Bátorfalu: *Residentionális ház, 16 bolthajtás alatt lévő szobák, boltozott kamrák, udvari kápolna, ló- és szarvasmarha istállók, kocsi és szekérszínek, cselédek házai, akoly, nagy kő pajta, nagy veteményes és gyümölcsös kertek, kő kutak, pinczék. Vagynak szántó földek, melyek két vetőre osztanak, azon rész, mely most bé vagyon vetve, vetődött beléjük 121 ½ kila, ezek mind trágyás földek, az harmadik vető mely a Hegymegettinek neveztetik, ennél nagyobb, de földjei alább valók. Vagynak kaszálók, az idén termett rajtok 19 szekér széna és 4 szekér sarujú. Vagyon 2 jobbágy, egy-egy*

³⁷⁹ Tóth Péter 1991. 249. Tibolddaróc

³⁸⁰ Román János 1977. 255, 119, 89, 56.

³⁸¹ ifj. Barta János 2009. 285.

³⁸² Benda Gyula 2006. 240.

³⁸³ JNSZML Blaskovich család iratai Fasc.1. No.148. Blaskovich József birtokainak leírása

helyes. Vagynak zsellérek. Vagynak dézsma alá való szőlők, különösen ezen a részen. Szabad kortsmáltatás. Közös legelő és erdő vagyis... hely, kender, bab és krumplis földek különösen. (K.13. kép)

Apáti: vagyon egy jobbágy, vagyon egy kis majorság szőlő, szőlő dézsma közös és portió... osztatik fel, közös kortsmáltatás, közös legelő.(K.10. kép)

Újfalu: Kerülő ház kerített kerttel, udvarral, istálló és egy kis rossz pajta. Majorság földek, melyek két rendes vetőre vagynak osztva, azon vető, mely most bé vagyon vetve, vetődött beléje 137 kila, a második vető ehhez hasonló, vagyon ezen kívül egy harmadik calcatura ... 30 kilát az én részemre, hanem ez promisaere használtatik. Vagynak kaszállók az idén termett rajtuk. Majorság szőlő bor és présházzal. Vagyon 6 házhelyes jobbágy, Vagynak zsellérek N:18. Ezen helységben vagynak zselléreknek dézsma alá való kiosztott földje, usque bene placitumi Dominii. Vagynak dézsmás szőlők, melyek közösek, ezen részre fele esik. Vagynak dézsma alá való ... káposztás földek, közös kortsmáltatás, jó karba levő erdő, közös legelő.

Dacsó pusztá: Vagyon kőből épített malom 2 kerékre, molnár ház és istálló, vagyon egy kőből épített nagy juh akolly, juhász házzal. A szántó földek három calcaturára vagynak felosztva, második ehhez hasonló, a harmadik ennél kisebb. Vagyon egy nagy majorság szőlő, a többi ezen pusztán lévő szőlők dézsmájukat ezen részre adják. Kaszáló rétek, az idén volt rajta 200 szekér. Vagyon szép növendék erdő, melyben szarufáknak való található, ezen kívül jó tágas legelője, lóherés kertek.

Cseri: Ezen határnak nagy a kiterjedése, erdei, erdőhelyei és legelői igen tágasak és közösen használtatik. Vagyon N:17 jobbágy, melyek árendálás által használtatnak, vagyon ott egy kő malom. Vagyon egy majorság házhely, mely most zálogba vagyon. De akár mikor kézhez vehető.

Felsőpalojta: Ezen határnak kiterjedése hasonlóan nagy, azon különbséggel, hogy itt a proportio bé hozatván ezen részre, egész határnak negyed része tartozik. Vagynak három házhelyes jobbágyok és zsellérek, de még pusztá házhelyek is vagynak. Vagynak valami majorság földek és rétek.

Vagynak dézsmás szőlők. vagynak nagy kiterjedésű erdők, melyek a legjobb karban találtnak.

Ezen a birtokon a termés idén 287 szekér széna és 42 szekér sarjú, mivel a réteknek mennyiségét fel nem tekinteni? az idei noha tsekély termés is tétetett.”

Ebeck (K.9. kép): Ebeczki jobbágyok földjeinek összeírása 1772-ből:³⁸⁴

<i>Kis András</i>	<i>7 darab föld +</i>	<i>1 irtvány</i>	<i>összesen 31 kila</i>
<i>Bartók András</i>	<i>8</i>	<i>+4</i>	<i>41 kila</i>
<i>Bartók János</i>	<i>8</i>	<i>+3</i>	<i>30 kila</i>
<i>Juhász Mátyás</i>	<i>5</i>		<i>15 kila</i>
<i>Bagintó Mátyás</i>	<i>4</i>	<i>+1</i>	<i>7 kila</i>
<i>Új jobbágy</i>	<i>4</i>	<i>+1</i>	<i>25 kila</i>

Heréd: *Blaskovich József úr herédi jussainak öszvességes mennyisége:*³⁸⁵

<i>Jobbágyoknak, azok birtokaiban</i>	<i>5 4/5 sessio</i>	<i>121 hold</i>	<i>60 4/8 kapás</i>
<i>Szőlőben lévő jussok mennyisége</i>		<i>6 12/16 hold</i>	<i>41 kapás</i>
<i>Allodális vagy Majorsági földek és rétek</i>		<i>31 1/8 hold</i>	<i>2 4/8 kapás</i>
<i>Az egész juss mennyisége:</i>		<i>158 hold</i>	<i>63 kapás</i>

A Blaskovich javak teljes állományának meghatározásához, melyben az úrbéri, majorsági földek és egyéb haszonvételek is benne vannak, rendelkezésre álló forrás az 1797. évi osztályszerződés, amely Blaskovichné, Dacsó Anna halála után keletkezett gyermekei között. Ez a Blaskovich–Dacsó házaspár gazdasági, vagyoni helyzetét tárta fel. Figyelembe kell venni, hogy csak a felvidéki jussról ad felvilágosítást, mivel ez volt mindenki számára örökölhető, Tápiószentmártont és Ebecket csak a fiúágon jussolhatták.³⁸⁶

(Az osztályszerződésben négyszögölben megadott területeket magyar holdra számítottam át: 1200 □öl)

Az 1797. évi osztályszerződés szerinti Blaskovich földek

<i>1. Bátorfalu:</i>	<i>házhely és belsőség</i>	<i>1 hold</i>	<i>761 □öl</i>
	<i>szántóföld</i>	<i>42 hold</i>	<i>387 □öl</i>
	<i>rét és kert</i>	<i>5 hold</i>	<i>348 □öl</i>
	<i>erdő</i>	<i>11 hold</i>	<i>1080 □öl</i>
<i>2. Újfalu:</i>	<i>belsőség</i>	<i>6 hold</i>	<i>644 □öl</i>
	<i>12 jobbágy által bírt belsőség</i>	<i>11 hold</i>	
	<i>zselléréké</i>	<i>2 hold</i>	<i>354 □öl</i>
	<i>szántóföld</i>	<i>192 hold</i>	<i>638 □öl</i>

³⁸⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.89. (1772)

³⁸⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.157.

³⁸⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.3. Blaskovich József és Dacsó Anna örököseinek osztályegyezsége (1797)

	jobbágyoké	264 hold	14 ööl
	zselléreké	79 hold	617 ööl
	rétek	33 hold	461 ööl
	jobbágyoké	63 hold	331 ööl
	zselléreké	11 hold	1111 ööl
	kenderföld	9 hold	71 ööl
	káposztás föld	2 hold	16 ööl
	kocsma helye		699 ööl
	szőlő	1 hold	457 ööl
	dézmás szőlő	22 hold	21 ööl
	erdőség	156 hold	1041 ööl
3. Deménd:	belsőség	2 hold	922 ööl
	szántóföld	94 hold	589 ööl
	rét	14 hold	761 ööl
	szőlő	1 hold	268 ööl
	erdő	35 hold	312 ööl
4. Ipolykeszi	belsőség	2 hold	210 ööl
	szántóföld	27 hold	1039 ööl
	rét	12 hold	844 ööl
	dézmás szőlő	1 hold	1179 ööl
	erdő	2 hold	
5. Szügy és Kaplány	belsőség		232 ööl
	szántóföld	14 hold	697 ööl
	rét	2 hold	110 ööl
	dézmás szőlő	1 hold	6 ööl
6. Heréd	5 és fél házhely belsősege	6 hold	971 ööl
	földek	163 hold	825 ööl
	zsellérek földjei	4 hold	159 ööl
	kenderföld	3 hold	105 ööl
	rét	52 hold	41 ööl
	dézmás szőlő	4 hold	353 ööl
	osztatlan erdő	29 hold	1021 ööl
7. Nemesi Puszta (Nemespalojta)	jobb földek	62 hold	998 ööl
	középszerű föld	34 hold	173 ööl
	éppen haszontalan föld	18 hold	307 ööl
	rét	16 hold	537 ööl
8. Peszerényi puszta	rét	5 hold	461 ööl
9. Cseri puszta	erdő	31 hold	8 ööl

Földesúri egyéb javadalmak: Apáti és Dacsó pusztán zálogos porciók (részek), Cseriben 6 házhely, Felső-Príbelen 1 házhely. Parocsán fél házhely, a ribai és Nagycsalomia malomrész, Erk: 6 házhelyből álló rész negyede, dunavecsei és cibakházi 230 forintokból álló jövedelem.

A fenti osztály csak a felvidéki birtokok nagyságáról nyújt pontos képet. A teljes birtokállományhoz ismernünk kell a fiúágon öröklődő Pest megyei jussot is. Az osztály alá nem vont birtokterület nagyságát jugerában adja meg a latin forrás, amit 1200 magyar holddal váltottam át.

10. Tápiószentmártoni Blaskovich ráta 4261 magyar hold 86 ölelet tett ki a 18–19. század fordulóján.³⁸⁷

Blaskovichék tápiószentmártoni birtokát Králik János kezelte. Ő megbízható, hűséges embere volt a családnak, hiszen 1759-ben a Blaskovich–Dacsó házaspár adott számára fölszabadító levelet. Ebben kifejtették, hogy Králik János ősei örökös jobbágyok voltak, de őt az uraság felnevelte, ruháztatta, taníttatta és gondját viselte. Hűségéért és hasznos szolgálataiért a személyes örökös jobbágyi kötelezettség alól libertálták, felmentették.³⁸⁸ Králik olyan hűséges szolgálója, majd tisztartója lett a Blaskovich famíliának, hogy a szabadságlevelet adó házaspár gyermekei, Mihály és Ferenc 1785-ben Tápiószentmártonban írott hivatalos levelükben Králik özvegyéről is gondoskodtak, a telke után járandó földesúri szolgáltatásról lemondtak. Az irat érdekessége, hogy felsorolta milyen kötelezettség terhelte 1785-ben a földesúr jobbágyát. E szerint Blaskovich uraságnak 50 kila búzát, 50 kila árpát, 3 szekér szénát, 2 szekér árpaszalmát és egy eke utáni szántóföld után heted dézsmát tartoztak adni.³⁸⁹

A Blaskovichok a fent leírt birtoknagysággal Tápiószentmárton legnagyobb földbirtokosainak számítottak.³⁹⁰ A 19. század első harmadában már a falu határának $\frac{3}{4}$ részét bírták.³⁹¹ A borsodi birtokok: Tibolddaróc, Kács, Nagymihály, Dorogma, Geszt, Fejéregyháza, Pély, pontos nagyságát nem tudtam megállapítani, csak az úrbéri összeírásban szereplő föld mennyiségét, ami 341 holdat tett ki. (K.14, 15, 16. kép) Ebeck is kimaradt az osztályból, mivel fiúági juss volt. Teljes nagysága nem ismert, de úrbéri földjeinek nagysága 147 holdat tett ki, 5 jobbággal és 3 zsellérral bírtak. Erket

³⁸⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.175.

³⁸⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.350.

³⁸⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.352.

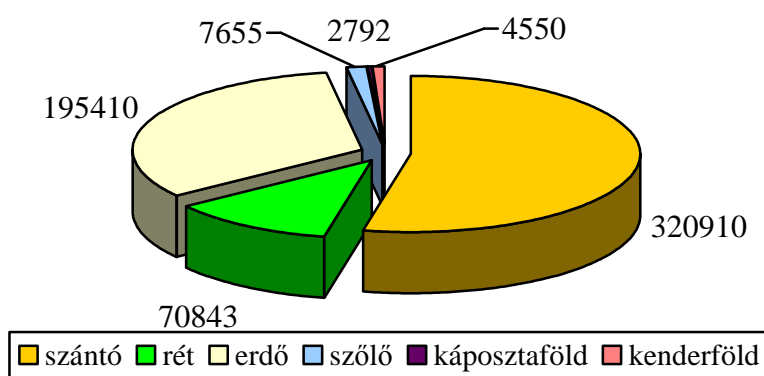
³⁹⁰ Soós István táblázata és számítása alapján 1803-ben a falu határának 37%-át birtokolták a Blaskovichok.

³⁹¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.5.

az osztályegyezség megemlíttette, de sem pontos nagysága, sem a jövedelem értéke nem szerepelt benne, csak annyi tudható, hogy Blaskovichék 1,5 telekkel rendelkeztek itt.

Blaskovich József felvidéki és a Pest-Pilis-Solt vármegyei földjeinek területe a 18. század második harmadában összesen 5379 magyar hold és 1182 ööl nagyságot tett ki, s ha ehhez hozzászámítom a borsodi, ebecki földeket, akkor egy 5868 holdas uradalom képe tárul elénk. Ehhez járultak az egyéb földesúri bevételek. A családfő birtokviszonyai, földesúri javadalmai alapján joggal állítom, hogy Blaskovich József a 18. század második harmadában valóban a köznemesség elitjéhez, a bene possessionatus felső rétegéhez tartozott.

A Blaskovich–Dacsó házaspárnak az előzőekben részletesen bemutatott jelentős felvidéki birtokainak felosztását az 1797. április 2-án Bátorfaluban keletkezett osztályegyezség rögzítette.³⁹² A köznemesi juss öt részre történő szétosztását egy 18 oldalas irat tartalmazta. Eszerint minden gyerek kapott 1961 ööl belsőséget. Blaskovich Pál Újfaluban, Zsuzsanna Bátorfaluban, Renáta Újfaluban (ő eddig is ott lakott), Ferenc Újfaluban (testvére Pál mellett), Terézia az addig bírt újfalusi belső fundusát tarthatta meg.

1. diagram Bátorfalva, Újfalva, Ipolykeszi majorsági földek megoszlása, Saját szerkesztés

A fenti diagram azt mutatja, hogy Bátorfalva, Újfalva, Ipolykeszi határában a majorsági földek hogyan oszlottak meg művelési ágak szerint (az adatokat öölben jelöltem).

A bátorfalusi, újfalusi és ipolykeszi határokat (első vetőre használt földek) öt részre osztották, így mindenkinek 36 252 ööl föld jutott. Blaskovich Pálnak Ipolykeszi és Újfalva, Zsuzsanna Bátorfalva, Renáta Újfalva, Ferenc Újfalva, Terézia Újfalva határában kapott földet. A bátorfalusi, újfalusi, ipolykeszi és peszerényi határban lévő majorsági rétek összterülete 70 843 ööl volt, így ebből mindenki 1/5 részt, tehát 14 168 ööl

³⁹² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.2. (1797)

kapott. A második vetőre (akkor tarló) használt föld összterülete 139 650 ööl volt, ennek egyötödét, 27 930 öölet osztottak ki személyenként. A majorsági káposztások 2792 ööl területéből minden testvérnek 558 ööl, a majorsági kenderfölből (4550 ööl) fejenként 910 ööl járt. Ugyanilyen pontossággal osztották szét a 12 egész jobbágytelket, az újfalusi zsellér helyeket és kerteket (ez 997 ööl járt egy főnek), valamint a bevetett zsellér földeket (8409 ööl testvérenként) és zsellér ugarokat (7817 ööl/fő). Szétosztották az újfalusi határban a jobbágyok és a zsellérek kender földjeit (1112/399 ööl), valamint az ugyanitt lévő majorsági szőlőt. Ebből mindenkinek 1531 ööl jutott, a dézsma alá eső 2379 ööl szőlőt Pálnak egyben hagyták, a bátorfalusi erdőből mindenkinek 39 082 ööl járt. A Nemes-pusztán lévő földeket minőségük szerint tagolták szét. Mindenkinek jutott 12 910 ööl jó, 10 363 ööl közepes és 4305 ööl sovány föld.

A vagyonhoz tartozott az Újfaluban és Deménden lévő korcsmaház és istálló fundusa, amiket egyben hagytak annak érdekében, hogy árendába adhassák, s az így kapott bérleti díjat osztották öt felé. A deméendi földet is osztályozták minőségük szerint. Éppen tavaszi tarló alatt volt a jó föld, amiből 1668 ööl, a közepes földből 4647 ööl, a sovány földből 6080 ööl jutott egy-egy testvérnek. A deméendi határban lévő kétszer kaszálós rétekből 2055, az egyszer kaszálósból 1456 ööl járt testvérenként. A deméendi erdőből fejenként 8045 ööl jutott, de kis része közös kezelésben maradt. A deméendi 1468 öles szőlőt is öt részre osztották. A szügyi, koplányi, felső-pribeli házhelyeken lévő portiákat összetették 7 és fél házhellyé és így osztották öt felé. A szügyi határban lévő dézsmát adó szőlő kis területe miatt (1206 ööl) nem osztották fel.

A herédi 5 és fél házhely és a zsellérek által bírt földekkel együtt fejenként 42 636 öölet, a Nemes-Pusztán lévő rétek pedig 16 434 öölet tettek ki személyenként. Az Ipolykeszin és Felső-Cseriben lévő erdők azonos minőségűek lévén, ezért egybekapcsolásuk után mindenkinek 7921 ööl jutott. A nagy-csalomi és ribai malombeli portiákat is egyben tartották, aminek árendáját osztották esztendőnként öt részre.

Az erki négy házhely el volt zálogosítva, így ez nem került osztály alá. A dunavecsei és cibakházi pénzbeli jövedelem, ami évenként 205 rénesi forintot tett ki, ebből 120 forint Blaskovich Terézia asszonynak járt, a többit öt részre osztották. Mivel

a Dacsó puszta és Apáti földjei zálogban voltak, így ezeket a többivel nem vonhatták össze, ezt Blaskovich Zsuzsanna kezelésében hagyták.³⁹³

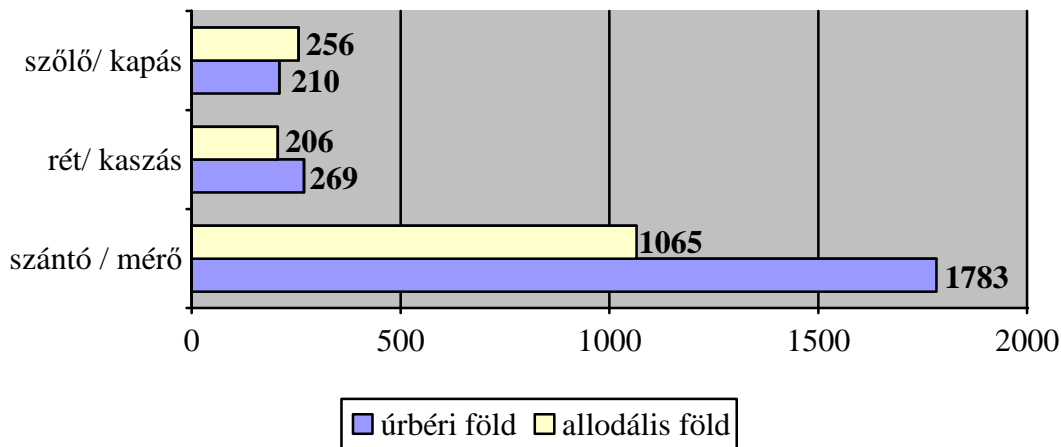
Blaskovich I. József ingatlan vagyontárgyai, amit leszármazottainak örökül hagyott:³⁹⁴

<i>Falu neve</i>	<i>Jobbágy</i>	<i>Számtó</i>	<i>Rét</i>	<i>Szőlő</i>	<i>... rét, kender</i>	<i>Allodális föld</i>			<i>Jövedelem</i>	
						<i>szántó</i>	<i>rét</i>	<i>szőlő</i>		
	<i>(száma)</i>	<i>(mérő)</i>	<i>(kaszás)</i>	<i>(kapás)</i>		<i>(mérő)</i>	<i>(kaszás)</i>	<i>(kapás)</i>	<i>kender</i>	<i>(Rft kr)</i>
T. Daróc	8	178 ½	20	-	-	36	266 ½	63	98	1
Kács	-	40	3 ½	-	-	1 ¼	-	-	-	1
Dorogma	5	53	60	-	-	-	-	16	-	-
Nagymihály	-	314	14 ½	-	-	11	-	-	-	-
Geszt	1	118	8 ½	-	-	4	-	7	-	-
Leányfalu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fehéregyháza	-	-	-	-	-	-	18 ½	-	-	300
Pély	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Heréd	-	172	33	11 ½	30 ½	5 ½	-	-	-	113 74
Újfalu	20	576	90	186	192	20 ½	475	81	90	11
Bátorfalu	-	-	-	-	-	-	93	-	-	2
Dacsó	-	-	-	-	-	-	35	-	-	-
Peszerény	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-
Ipolykeszi	-	-	-	-	-	-	-	10	-	25
Cseri	-	282	33	-	15 ½	-	1 ½	-	-	-
Felső-Pribel	-	50	7	13	-	1 ½	-	5	-	-
Felső-Cseri	-	-	-	-	-	-	24	4	-	-
Nemespalojta	-	-	-	-	-	-	152 ¼	15	-	-

A fenti adatok alapján grafikusán is ábrázoltam egy 18. századi földbirtok szerkezetét, az úrbéri és majorsági földek arányát. Ez az ábra is igazolja a szakirodalomban és általam korábban leírtakat, hogy az úrbéri összeírásokkal az uradalmaknak csak egyik részét lehet pontosan bemutatni. A felvázolt szerkezeti arány akkor is igaz, ha az csak az osztály alá eső földeket tartalmazza. A fiúágon öröklődő (Tápiószentmárton, Ebeck), a zálogban lévő (Erk) földbirtokokra ilyen adatokkal nem rendelkezem.

³⁹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.2.

³⁹⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.4.

2. diagram A Blaskovich uradalom földszerkezeti megoszlása a 18. század második felében,
Saját szerkesztés

A fenti birtokleírás utalt a Blaskovichok földművelési rendszerére. A 18. században legelterjedtebb rendszernek a kétnyomásos számított, amibe a községek 45%-a tartozott. Három nyomással 27%-uk foglalkozott, ami 1828-ra kiterjedt, ekkor már a települések 66%-ában a három nyomást használták.³⁹⁵ A fenti adatok azt mutatják, hogy a deméndi, bátorfalusi, újfalusi, de a tápiószentmártoni földeket is három nyomásban (calcutura, vető) művelték. Ez az adott korban, az 1760-as években korszerű földművelési rendszernek számított. Az összeírtakból megállapítható, hogy a hagyományos gabonatermesztésben a kétszeres búza vitte a hangsúlyt, de takarmányt is termeltek, igaz kisebb mértékben.

A Blaskovich földeket trágyázták (Bátorfalunál az „mind trágyás föld”). Többféle növényt is ültettek: babot, káposztát, kendert, kukoricát, krumplit, de a lóherét még kisebb mennyiségben a kertben termesztették. A termelt növények széles választéka egyértelműen mutatta, hogy a köznemesi gazdaság teljes önellátásra törekedett, de a gabona és szőlőtermesztés már jövedelemképző tényező volt.

Dacsó Anna inventárium a hasznos forrás a korabeli állattartás, a haszonállatok fajtáit illetően. A bátorfalusi uradalom állattenyésztése hagyományos keretek között folyt. A felvidéki lankákon juhok legeltettek (296 db juh és 168 bárány). Az elnevezések azt mutatták, hogy a Blaskovich gazdaságban nem váltottak fajtát, még a magyar racka juhok tartották. A magyarországi juhtenyésztésben a 18. század utolsó harmadától indult meg a változás, a fajtaváltás, ami a névhasználatban tükröződött. Luxusnak számított a finom gyapjú, s ennek legfontosabb ipari nyersanyagát a merinói juh adta, amit

³⁹⁵ Kaposi Zoltán 2002. 80–82.

birkának hívtak. Az ősi magyar racka elnevezése a juh maradt, amit elsősorban tejéért, húsáért neveltek.³⁹⁶ A Blaskovich uradalomban sertéstartással is foglalkoztak, ami valószínűleg a népes család saját szükségleteit biztosította. A bátorfalusi portán 80 öreg sertést hizlaltak, a 20 fiatal malacot Darócra hajtották. A szarvasmarha állomány átlagos, 12 jármos ökör, 4 fejős és 10 meddő tehén, 2 bika, 1 tinó, 1 hizott ökör látta el az uraság mindennapi szükségleteit. A gazdasághoz tartozott 6 pej ló, 2 kanca, 1 kiherélt ló is. Az önellátást biztosította a pálinkafőzés is, aminek eszközeit a pálinka házban írták össze.

12. kép Bátorfalva háza és határa, 1770. Forrás: JNSzML F:1 N:1
A B betűnél lévő templomos telken, melynek határa a patak, állt Blaskovich József és Dacsó Anna kúriája

2.4.3. Blaskovich József alispán lakó - és életviszonyai

A kora újkori nemesi ház, az úgynevezett nemesi telken állt. Az udvarházak alsó szintjén pince volt. A téglából vagy kőből épült szobák a tornácról nyíltak. A tetőt csak ritkán borította cserép, ez drága luxusnak számított. A nemesek háza nemcsak a család lakóhelyéül szolgált, de ezek egyben a birtok központjai is voltak, a „rezidenciát” istállók, pajták, gazdasági épületek vették körül.³⁹⁷ Ezt az általános képet pontosítom a

³⁹⁶ Wellmann Imre 1999. 234.

³⁹⁷ Tóth István György 1998. 146.; Gergely András 2009. 21–27.

tehető birtokosok közé tartozó Blaskovich József alispán bátorfalusi udvarházának bemutatásával.³⁹⁸

Blaskovich József családjával a Hont megyei Bátorfaluban lakott. A ház egy 1961 m² területen feküdt, amely a patakig húzódott le.³⁹⁹ Ez volt a birtok központja. Az ámbitusos (oszlopos, egyik oldalán nyitott tornácos) úrilak kőből épült, amire a boltíves építési mód utalt. A ház 16 bolthajtás alatt lévő szobákból, boltozott kamrákból állt. A kúriát veteményes és gyümölcsös kert vette körül. Sajnos az épület méretére nem találtam adatokat, de a később ismertetett inventárium leírta a kilenc szoba, konyha és kamra felszerelését, és berendezési tárgyait. E leltárban a Grassalkovich Juditéval ellentétben már felsorolták a bútort, ezáltal rekonstruálható egy magyar köznemesi család 18. század második felére jellemző lakóviszonya.⁴⁰⁰ A Blaskovich kúria helyiségeinek funkciói már elkülönültek, így külön szobája volt az úrasszonynak és az úrnak, valamint a kisasszonynak és az inasnak. Ez utóbbi szobájának berendezése egy kopott nyoszolyából és egy négyszögletes asztalból állt. Az úrasszony lakószobájában egy zöld posztóval borított kanapé, két kecskelábú diófa asztalka, egy darab egyszemélyes ugyancsak diófa nyoszolya és hat darab nádból fonott ülőlapú karszék állt. A dohányzó töltötte be a későbbi dolgozónak nevezett helyiség feladatát, mivel itt jelezték az íróasztalt, igaz még német elnevezéssel. E szoba berendezését még egy zöld posztóval borított kanapé, két kecskelábú diófa asztalka, két karnélküli, kecskelábú, posztóval borított szék, asztali óra, és a bőr láda alkotta. A nemes úr lakószobájának berendezéséhez egy diófa asztalka, három darab egy személyes fenyőfa nyoszolya, valamint bőrrel borított karszékek tartoztak. Határozottan különvált az ebédlő helyisége, amely igen nagy terem lehetett. Ebben sorakoztak a kor presztízis bútordarabjai, a diófa pohárszék és a karszékek. Az ebédlőben kihúzható tölgyfa asztal, falitükör, transzírozó asztalka, pohár tárolására szolgáló asztal és 22 darab sárga posztóval bevont, bükkfából készített karszék állt. Ez utóbbiak száma mutatja, hogy e helyiségben zajlottak a népes család étkezései. A kúriában két szoba jelentette a vendégfogadás és a mindennapi élet színterét. A zöld szobának nevezett lakrész lehetett a nagyobb helyiség, mivel ebben 10 darab fekete bőrrel bevont kecskelábú széket írtak össze. Állt itt még egy fenyőfa asztalka és két darab nyoszolya, az egyik egy, a másik két személyes volt. A sárga

³⁹⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.2. Dacsó Anna inventáriuma 1778. 01.29.

³⁹⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.1. No.148.

⁴⁰⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.2. Dacsó Anna inventáriuma 1778. 01. 29.

szobában egy diófa kecskelábú és egy fenyőfa esztergált lábú asztalka állt, de volt itt egy párnákkal díszített szófa és egy darab kétszemélyes diófa nyoszolya.

A Blaskovich úrilak berendezési tárgyai között néhányat nézzünk meg alaposabban. Ágyat, vagyis nyoszolyát a dolgozón és ebédlőn kívül minden szobában találtam, összesen 7 darabot. Ezeknek a tető- és függőnélküli fekvőhelyeknek a nagy száma jelezte azt a folyamatot, hogy a 18. század végére eltűntek a korábban használt mennyezetes ágyak, amiket a színezetlen puha vagy keményfa ágyak váltottak fel.⁴⁰¹ E bútordarab megújulása tükröződött a névhasználat változásában. Az ágy megjelölés a 18. század elejétől terjedt el.⁴⁰² Blaskovichék otthonában fekvőhelyként dió- és fenyőfa nyoszolyákat használtak, mert a leltár még a hagyományos kifejezést alkalmazta a fekvőhelyekre.

Blaskovich honti alispán 18. századi lakása más vonatkozásban is mutatta a régi és az új egymásmellettségét. A szobákban már megjelentek a szekrényfélék, a tálaló almárium, amit a kor egyik reprezentatív bútoraként tartottak számon. Számos asztalfélét is összeírtak, köztük a nagy kihúzható ebédlőasztalt, valamint író- és kávéasztalt, a székeket már párnázták, bőrrel és textillel vonták be. A század derekától előfordultak az egyforma huzatú kanapéból és hat székből álló garnitúrák, amire példa Blaskovich József dolgozója. A bükkfa székeket posztóval és bőrrel fedték, csak az úrasszony szobájában álló 6 darab szék ülőlapját fonták nádból. Asztal és szék mindegyik szobában állt: az ebédlőben kihúzható asztal, a dolgozóban pedig íróasztal („schreibtisch”). A szakirodalom szerint a 18. század végén jelent meg a lakásokban a pad helyett egy sajátos bútordarab, a kanapé.⁴⁰³ Ebből, az általam tárgyalt időszakban igen modernnek mondható ülőbútorból egy zöld posztóval borított darab Blaskovichné asszony, a másik a kisasszony lakóhelyiségének berendezését alkotta. Szekrényből csak egy volt a bútorok között, ezért feltehetően a harminc évvel korábban összeírt ládákat is használták tárolásra.

A Blaskovich család batorfalusi úri lakában korszerű módon már kialakultak az alvásra, mindennapokra és vendégfogadásra alkalmas színterek. A házban már megtalálhattam a kényelemre törekvés nyomait. A kúria elsősorban a család lakóigényét szolgálta, ezért a reprezentációt mindössze egy helyiség, a többnyire központi

---

⁴⁰¹ D. Askerz Éva 1976. 94.

⁴⁰² Zentai Tünde 2003. 178–179.

⁴⁰³ Szabolcsi Hedvig 1972. 104–105.

elhelyezkedésű, nagyobb méretű, több ablakos, boltíves ebédlő látta el.⁴⁰⁴ A bátorfalusi kúria a Blaskovich család lakóigényeit kielégítette. Az inventáriumban összeírt evőeszközök (43 ezüstkés, 48 ezüstkánál, 48 nagy tál, 7 tucat ezüstitányér, 3 tucat holicsi kerámia tányér) és edények nagy száma, az ebédlőben található 22 darab bükkfa, sárga posztóval borított szék és kihúzható tölgyfa asztal azt is jelezte, hogy a háztartás felszereltsége népes család igényeit is ki tudta szolgálni. A Blaskovich József udvarházában már megtalálható volt a jómódú birtokosi lét reprezentációjához tartozó ebédlő, valamint annak módos felszereltsége, ami alkalmasnak bizonyult a nagy családi étkezésekre, de a házban lehetőség nyílt a mindennapok csendes elvonulására is (asszony, kisasszony, úr szobája). A 18. század korszerű lakáskultúráját jelentette a dohányzónak nevezett helyiség elkülönülése is. Az udvarház a leírtak alapján a nemesség lakóviszonyai között az erősen módos kategóriába sorolható.⁴⁰⁵ Blaskovich József kúriája részint az igényes életformára, részint a családi, rokoni kapcsolattartás reprezentációs igényeire enged következtetni.

Blaskovich József úri lakáshoz képest Deák Ferenc söjtöri kúriája kevesebb helyiséggel és szerényebb berendezéssel rendelkezett.⁴⁰⁶ Kazinczy Ferenc széphalmi házában is kevesebb, nyolc szoba állt.⁴⁰⁷ Ha a Blaskovichokét 18. század közepi zalai köznemesi család, a Parraghyak hagyatékával, életkörülményeivel vetem össze, akkor is nyilvánvalóvá válik, hogy ők a birtokos nemesség igazán vagyonos, vékony felső rétegéhez tartoztak. A Parraghyak a köznemesek tehetősebbjei közé számítottak 17 500 forintra becsült földvagyonukkal és három szobás sümegi házukkal.⁴⁰⁸ Ezért talán nem meglepő, ha Blaskovich József házat és annak felszerelését egy főúri lakkal is összehasonlítom. A berendezési, felszerelési tárgyak között voltak olyan ingóságok, amelyek egy vidéken élő bárói család számára is rendelkezésre álltak. Az ezüst és porcelán tárgyakat, damaszt abroszokat, asztalkendőket megtalálhattuk a Blaskovich kúriában is, de természetesen kisebb számban, mint ahogyan a ház is kevesebb helyiségből állt. Fontos megjegyezni, hogy a gyöngyösi Haller és a Blaskovich családnál is rendelkezésre állt a hitelet gyakorlásának színtere. Hallerék kápolnáját házon belül alakították ki, amelynek elhelyezkedését a városi színhely határozta meg.⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁴ Hogyan éltek elődeink? 1980. 123.

⁴⁰⁵ Praznovszky Mihály 1981. 123–142.

⁴⁰⁶ Molnár András 1993. 43–44. Összehasonlításként szolgál a Deák család másik tagjának kúriája és gazdálkodása: Turbuly Éva 1993. 17–25.

⁴⁰⁷ Dobszay Tamás 2007. 47.

⁴⁰⁸ Benda Gyula 1984. 9–11

⁴⁰⁹ B. Gál Edit 2003. 401–443.

Blaskovichék kápolnája a nemesi portán belül külön épületben helyezkedett el. (K.17. kép)

A Blaskovich rezidencián a szobákat két óra is díszítette. A házban egy asztali és egy ütős óra mutatta az idő múlását. A kora újkorban egy fali óra árért egy falusi házat is lehetett venni, ezért az óra egyike lett a társadalmi válaszfalnak: a gazdagabbak elővehették saját zsebórájukat – pl. Blaskovich Sámuel ezüst zsebóráját – de tarthattak házukban is ilyen időmérő eszközöket, míg a szegényebbek csak a nap járása, vagy a toronyóra szerint oszthatták be idejüket.⁴¹⁰ Blaskovich alispán az apjától örökölt ezüst zsebórát használta. A bátorfalusi úrilak megvilágítására gyertyák szolgáltak, így a leltárban 5 nagyobb és 4 kisebb réz gyertyatartót, valamint 8 db hamvevőt, vagyis gyertyakoppantót soroltak fel, amivel eloltották azokat. Ezek hordozható darabok lehettek, mert 6 rézből készült fali gyertyatartó fénye is szolgáltatta a világosságot.

A család nagy, 22 székkal körülvelt ünnepi asztalát damaszt abrosz borította, amihez damaszt asztalkendőt használtak (három damaszt terítőhöz 33 asztalkendő társult). Ehhez ezüst, illetve virágos holicsi tányért és ezüst evőeszközöket szervíroztak. Ezüst tányérból 7, a holicsi kerámiából 3 tucatot is tartottak. Porcelánból készült kávé, teás ibrikeket, csészéket is összeírtak. Érdekes, hogy az ezüst evőeszközök között kanalat (48 db) és kést (43 db) szép számmal találtam, de villát, egyet sem, illetve kés párként nevezték meg. Az ünnepi étkek tálalása ezüst tálakban történt, mivel 4 db leveses ráfos tál, sima nagy tál 4 tucat is sorakozott Dacsó Anna háztartásában. A finom ételekhez a bort külön boros, ún. aszú szőlőnek való, arany karimájú metszett pohárból, a vizet aranyos pohárból itták. A Blaskovichok asztaláról nem hiányzott a cukor, a „nádméz” sem, mert egy ezüst és egy porcelán cukortartóval is rendelkeztek. Az ekkor divatban lévő édes italnak, a rozsólisnak speciális pohárkái is sorakoztak a pohárszékben. Úri szokásnak tartották a kávé fogyasztását.⁴¹¹ A Blaskovich házaspárnál ez igen kedvelt lehetett, mert kávé ibrikből több féle anyagút, ezüst, réz, porcelán és holicsi, közönséges fehéret is használtak.

Az ünnepi és hétköznapi étkezés elkülönülésére utalt az ezüst, a holicsi virágos, valamint a tiszta fehér tányér megléte. Az említett zalai köznemesi családnál fa és óntányér használata jelentette a különbséget az ünnepi és hétköznapi étkezés között. A Parraghyak sümegei házában a szobák funkcióit még a bútorok alapján sem lehetett

---

⁴¹⁰ Tóth István György 1998. 168.

⁴¹¹ Radvánszky Béla 1986. 316–337.

elkülöníteni, ezzel szemben a Blaskovich úrilak 9 lakóhelyiségének egyértelmű, és más-más feladata, hasznosítása volt.

Az ebeczki Blaskovich család gyakran elhagyta szűkebb pátriáját, ellentétben azzal a közfelfogással, hogy a magyar köznemes ki sem mozdult falujából. A megyei tisztséget viselő családfő sokat utazott a honti megyeközpontba és birtokainak színhelyére, Nógrád, Pest, Heves és Borsod megyébe. Ezeken az utakon feltehetőleg felesége is vele tartott, így szerevén jártasságot a gazdaság irányításában. Erre utalnak a családi iratok, melyeken rajta van a feleség aláírása, vagy személyesen neki címezték azokat, amit más hitvestársak esetében nem tapasztaltam. Blaskovichné asszonynak határozottságát, jó adminisztrátori képességét mutatta az, hogy férje halála után ő irányította az öt vármegyére kiterjedő uradalmat. Ő fejezte be a szentmártoni kápolna építését, de katona fia, Pál is őt bízta meg jussainak felügyeletével, gondozásával. A Blaskovich házaspár utazását egy hintó, egy postakocsi és egy félfedeles kocsi szolgálta.

Fontosnak tartom a birtok működtetéséhez, a gazdálkodáshoz kapcsolódó tárgyak, eszközök bemutatását. Ezek az adatok segítenek megismerni, hogy a Blaskovich házaspár bátorfalusi rezidenciáját környező földeken hogyan, milyen eredménnyel gazdálkodott. Lakásuk berendezésének leírása után a gazdasági eszközök, és szerszámok sorát veszem számba.

A gazdaságban ökrös és egy „paruczli/parucsh” nevezetű szekeret használtak. Minden felszereléssel ellátott hat ökrös vasas szekérből 2 darabbal, lovas szekérrel, 1 darabbal rendelkeztek. Szerszámaik között felsoroltak 9 fejszét, 4 szekercét, 2 fűrész, vastag és vékony láncokat (3-3 db), fúrókat (8 db), vésőket (4 db), molnár bárdot, széna csatló kötelet, három ekére való vasat, búza tisztításához szükséges nagy vas rostát, közönséges rostát, 12 db bőr szitát. A gabonatermesztés mellett a szőlőművelés eszközei is megtalálhatók voltak a birtokon: vasabroncsú kád volt 3 db, faabroncsú kád 1 db, a szőlő szűréséhez szükséges dézsa 2 db, a szüreteléshez szükséges puttony 4 db, a bor töltéséhez szükséges bádigos kanna 2 db.

A szőlőművelés eredményességére adattal szolgált a hagyatékban összeírt bor mennyisége, de a számba vett üres hordók is jelzik, hogy általában milyen mennyiségű borral rendelkeztek. A bátorfalusi pincében $33 \frac{2}{4}$ akó vasabroncsú hordó bort, a pálinka házban 13 akó vas, 5 akó faabroncsú hordó bort, az újfalusi pincében $53 \frac{2}{4}$ akó bort írtak össze, azokból ó és újbort $87 \frac{3}{4}$ akóval, dézsma bort $48 \frac{1}{4}$ akóval. A

gazdaságban ezen kívül 73 akó vasabroncsú, és 1 akós faabroncsú hordó is rendelkezésre állt, amit a leltár idején üresen találtak.

A gabonafélék közül az összeíráskor kétszeres búzából 878 kiloval rendelkeztek Blaskovichné örökösei, valamint kisebb mennyiségű zabbal (15 kila) és árpával (30 kila). Mennyiségük mutatja, hogy január végén már fogytában volt az előző évi termés, takarmány és bor. A bátorfalusi kúriához tartoztak még ló- és szarvasmarha istállók, kocsi- és szekérszínek, aklok, kőpajták, pincék és cselédházak. A gazdaság építményeihez tartozott Újfaluban a kerülő ház kerttel, udvarral, istállóval és pajtával. Dacsó pusztán kőből épített két kerek malom, molnár ház és istálló, juhakol és juhász ház állt.

A bátorfalusi Blaskovich portán udvari kápolna is rendelkezésre állt. (K.17. kép) Borovszky Hont megyei monográfiájában említést tett a falu úrilakjai között a Blaskovich családról. Megjegyezte, hogy e família a település négy régi udvarházának építtetője között volt. Borovszky faluleírásában nem tett említést arról, hogy a Blaskovich kúria környezetében udvari kápolna is állt, pedig ezt a korabeli térképen is jelezték, s ez az épület – igaz teljesen átépítve – megérte a 21. századot is.⁴¹² (15. kép)

Blaskovich József saját birtokai között legértékesebb föld a Pest megyei Tápiószentmártonban feküdt. A levéltári, szakirodalmi adatok egybeestek a családi emlékezet azon tényével, hogy a tápiószentmártoni földön már az 1750-es években úrilaknak kellett állnia mivel ebben az időben József legfiatalabb testvére, Borbála élt itt férjével, Kostyán Imrével. A ház meglétéről tanúskodott 1778-ban Dacsó Anna, aki végrendeletének végrehajtásával kapcsolatos iratban a szentmártoni háznál lévő 24 jármos ökör, 20 fejőstehén, 4 kan ló, s házi mobiliákat minden osztályon felül fiú gyermekei számára hagyományozta.⁴¹³ A mai is meglévő családi kápolnával szemben állhatott az épület, amit az első katonai felmérés térképei jeleztek, illetve Badál Ede is említ monográfiájában.⁴¹⁴ A családi emlékezet szerint itt született Blaskovich Gyula, s ezt az úrilakot a Kubinyi kúria megvétele után lebontották.

Dacsó Anna a 3000 forint értékű házát az összes ingóságokkal együtt még öt élő gyermekére hagyta. A szentmártoni jószág csak fiúágon történő öröklését azzal a feltétellel engedte meg elsőszülöttjének, Pálnak és utódainak, ha ő az örökös testvéreinek 4-4000 forintot megfizet. A Blaskovich lányok: Renáta és Terézia,

---

⁴¹² Dr. Varga Kálmán 1999-ben készített fényképfelvétele bizonyos erre. A kápolnára lásd Borovszky Samu Hont 30.

⁴¹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.3. Fasc.2. No.15.

⁴¹⁴ Badál Ede 1987. 35.

valamint az utóbbi fia, Gyurcsányi József pert indítottak a szentmártoni jussért. A hosszan elhúzódó pereskedés 1815-ben zárult le a fiúági öröklés elsődlegességének elismerésével.⁴¹⁵

Sámuelhez hasonlóan József is nagy patrónusa volt a katolikus egyháznak. Bátorfaluban 1745-ben alapított kápolnájában a ferences atyák folytattak igehirdetést.⁴¹⁶ Blaskovich József 1754-ben a váci püspökségtől kért és kapott engedélyt arra, hogy az egyházmegye területén önálló jogú családi kápolnát létesítsen.⁴¹⁷ Tápiószentmártonban a Blaskovich–Dacsó házaspár még együtt kezdte a családi templomocska építését. A családfő az épület átadását már nem érthette meg, de özvegye férje akarata szerint járt el. Mivel a kápolna ügyét az alispán nagyon fontosnak ítélte, ezért özvegye egy 1764-ben kelt iratban gyermekeit arra kötelezte, hogy annak fenntartását minden időben illendőképpen biztosítsák.⁴¹⁸ A tápiószentmártoni templomocskát 1763-ban Migazzi bíboros érsek engedélyével Blaskovich Józsefné, Dacsó Anna emelte. A barokk kápolnának Nagyboldogasszony tiszteletére történő felszentelését 1768-ban Dacsó Anna intézte.⁴¹⁹ Az egyhajós barokk épület homlokzatán Szent József és Szent Anna, a család védőszentjei és a Blaskovich címer látható.⁴²⁰ (K.18,19. kép)

2.5. Blaskovich Pál (1733–1806) és testvérei

A köznemesség tagjait – mint ahogyan a Blaskovich család példáján keresztül eddig is bemutatam – nem elégítette ki birtokos voltuk, politikai, közéleti tekintély megszerzésére törekedtek, ennek érdekében hivatali tisztséget vállaltak. Jellemzően nemesi pálya volt a katonai szolgálat is. A 18. század második felében a Blaskovich famíliában mindkettőre találtam példát. Blaskovich József felnőtt kort megért fiú gyermeke közül három megyei tisztségviselői, míg az elsőszülött a katonai pályát választotta.

---

⁴¹⁵ Soós István 2001. 153.

⁴¹⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc:1. No.247–248.

⁴¹⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.300.

⁴¹⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.8.

⁴¹⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.8.; JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.300.; Genthon István 1961. 293.

⁴²⁰ Dercsényi Dezső 1958. 201. TBMA 285–73. A kápolna magántulajdonként átvészelte a 20. századi államosítást, Forrai Tamás tulajdonából az 1990- es évek elején az Egészséges és Erkölcsös Ifjúságért Alapítvány (Sülysáp, Kápolna út 3. kuratóriumi elnök Szabó László plébános) tulajdonába került a hozzá tartozó telekkel.

A Blaskovich–Dacsó házaspár legidősebb gyermeke, Pál a házasságkötés után két évvel született.⁴²¹ Blaskovich Pál (1733–1806) 22 éves korától 34 éven át a Habsburg Monarchia császári-királyi hadseregében szolgált.⁴²² (K.20. kép) Korának háborúi kívül estek az ország határain, mivel Mária Terézia dinasztikus jellegű háborúkat folytatott a Habsburg-ház és birodalom fennmaradásáért és megerősítéséért. Igaz Magyarországot ezek csak közvetve érintették, ennek ellenére derekasan kivette részét belőlük.⁴²³ Az uralkodó második fegyveres összetűzésében, Ausztriának Poroszország ellen vívott hétéves háborújában Blaskovich Pál császári kapitányként vett részt.⁴²⁴ A hétéves háború Európa legnagyobb katonai konfliktusa volt a 18. században. Szilézia birtoklásáért folyt 1756-tól 1763-ig a harc. Ez gyakorlatilag az osztrák örökösödési háború (1740–48) folytatásának volt tekinthető, azzal a különbséggel, hogy az addigi szövetségek felbomlottak, a korábbi ellenfelek szövetkeztek egymással, Anglia Poroszországgal, a Habsburg Birodalom pedig a francia királlyal.⁴²⁵

Blaskovich Pál kapitányként részt vett azokban a hadműveletekben, amiket azért hajtottak végre „Pomerániában” az osztrák csapatok, hogy megakadályozzák a poroszoknak az angol segély átvételét. A Magyar Országos Levéltárban fennmaradt két olyan magyar nyelvű levél, amit 1761-ben és 1762-ben Blaskovich e hadmozdulatokról írt tábornokának.⁴²⁶ 1761. augusztus 15-én kelt levélben arról számolt be, hogy báró Lusinszky ő nagysága Halléban 95 ezer tallér contributumot tett, s 110 gyalogos rabbá lett, kik között volt egy kapitány és egy hadnagy is. Princ generális Wittenberg felé, Seioflitz nevű generális 12 000 emberrel Hallén „által küldetett”. Az 1761. évi hadmozdulatok osztrák és francia sikerrel jártak, Poroszország éppen az összeomlástól menekült meg, de 1762-ben bekövetkezett orosz fordulat miatt az erőviszonyok újrarendeződtek.

Blaskovich Pál 1762-ben már a Balti-tenger mellékén harcolt csapataival. Részese volt a hátsó-pomerániai katonai sikernek, amelyben az osztrákok elfoglalták

---

⁴²¹ A leletanyagot, Blaskovich tábornok földi maradványát a váci Tragor Ignác Múzeum őrzi, 043. 1996.01.01 nyilvántartási számon. Itt köszönöm meg Forró Katalin történész-igazgatónak, hogy az erről készült fotódokumentációt rendelkezésemre bocsátotta.

⁴²² Kempelen művében konkrét dátumot közölt Blaskovich Pál haláláról 1803. 10. 12, de ez pontatlan. Halála utáni inventáriumot 1806. július 8-án készítették Vácott. Pontatlan az életkorára vonatkozó adat is. A váci anyakönyvben az szerepel, hogy 75 éves korában csendesesen elaludt. Ha ez így lenne, akkor 1731-ben kellett volna születnie, de az szüleinek házasságkötési éve. A lukanényei r.k. egyház születési anyakönyvében 1733-ik születési bejegyzés szerint, amiről 1940 őszén Bús József r.k. plébános írt életkora helyesen 73 év. A régi írásban a 3-as az és 5-ös szám könnyen összetéveszthető.

⁴²³ Ember Győző 1989. 373.

⁴²⁴ MOL P szekció 398 KNLvT 07859, 07860.

⁴²⁵ Glatz Ferenc 1996. 317.

⁴²⁶ MOL P szelció 398 KNLvT 07859, 07860.

Kolberg városát. Ezt tanúsítja az a levél, amit Blaskovich kapitány Naunburgban 1762. január 7-én írt katonai vezetőjének. A levelében közölte a csapatmozgások lényegét, mely szerint az osztrák seregek bevették Kolberg városát, majd egy ezreddel Berlin felé masíroztak. Kifejtette, hogy a tengerparti Kolberg megvételevel azt az előnyt nyerték az osztrákok, hogy a porosz király az angol segélyhez csak nagy kerülővel, Hamburgon keresztül juthat. Blaskovich Pál a magyar generálissal (a levél magyar és nem német nyelven íródott) igen jó kapcsolatban állhatott, mert levele végén külön is üdvözölte a tábornok feleségét. Az említett előny nem sokáig tartott, mert a júliusi buckersdorfi és az októberi freibergi csatában III. Frigyes legyőzte az osztrákokat. Blaskovich Pál 1755-től 1789-ig tartó katonai pályáján szép karriert ért el. Császári kapitányból a huszárezred. őrpáncsnoka lett, majd 1778-ban főstrázsamesteri rangot kapott. 1794. május 28-án vezérőrnaggyá (General major) nevezték ki. Nyugdíjba vonulása alkalmából generalis campi vigiliarum prefektus (Generalfeldwachtmeister) vagyis táborőrnagyi rangra emelték.⁴²⁷ Mária Terézia 1760-ban alapított magyar nemesi testőrségének az 1795-ig fennállt régi szervezeti rendje szerint ez az alkaptányi-tábornagyi tisztség a négy főtiszt egyike volt.⁴²⁸

Blaskovich Pál, a família történetében egyedülként nem magyar nőt vett feleségül. Ez foglalkozásából és több évtizedes külhoni szolgálatából adódott. Egy német birodalmi báró család leányát, Sophie von Reizensteint választotta élete párjává. Házasságukból két gyermek született, akik a külföldi katonai szolgálat alatt látták meg a napvilágot, Pál ekkor a császári huszárezred kapitánya volt. Első szülöttjüket 1772-ben egy tábori káplán (a nagypapa nevét tovább örökítvén) József János Félix névre keresztelte.⁴²⁹ Leánygyermekük a keresztségben a nagymama nevét, az Annát kapta.⁴³⁰ Blaskovich Pál korán megözvegyült. Választott hivatása és életmódja miatt saját maga nem nevelhette árváit. Így írt erről: „*becsületemet és előmeneteletem keresvén két árva gyermekem becsületes nevelésére elégtelen vagyok, így nevelésüket édes testvéreim: Zsuzsanna, Márton, Mihály és Ferenc magukra vállalták.*”⁴³¹ 1778-ban úgy rendelkezett gyermekei sorsáról, hogy anyja, Dacsó Anna halála után minden osztály

---

⁴²⁷ Österreichischen Staatsarchiv. Liste Generale Kaiserliche 1618–1815, http://www.oesta.gv.at/Docs/2006/11/20/Kaiserliche%20bzw_%20k_%20k_%20Generale%201618-1815%20_Liste_.pdf, Blaskovich, Paul v. (+ 29.6.1806 [21.10. 1803. ?]), 28.5.1794 mRv. 6.3.1794 GM-Char. u. i.R. A forrás azt jelenti, hogy Blaskovich Pál 1794. május 28-án március 6-ától számított ranggal vezérőrnagy (General-Major) lesz, vö. Nagy Iván 1858. 122–123.

⁴²⁸ Pallas Nagylexikon XII.186.

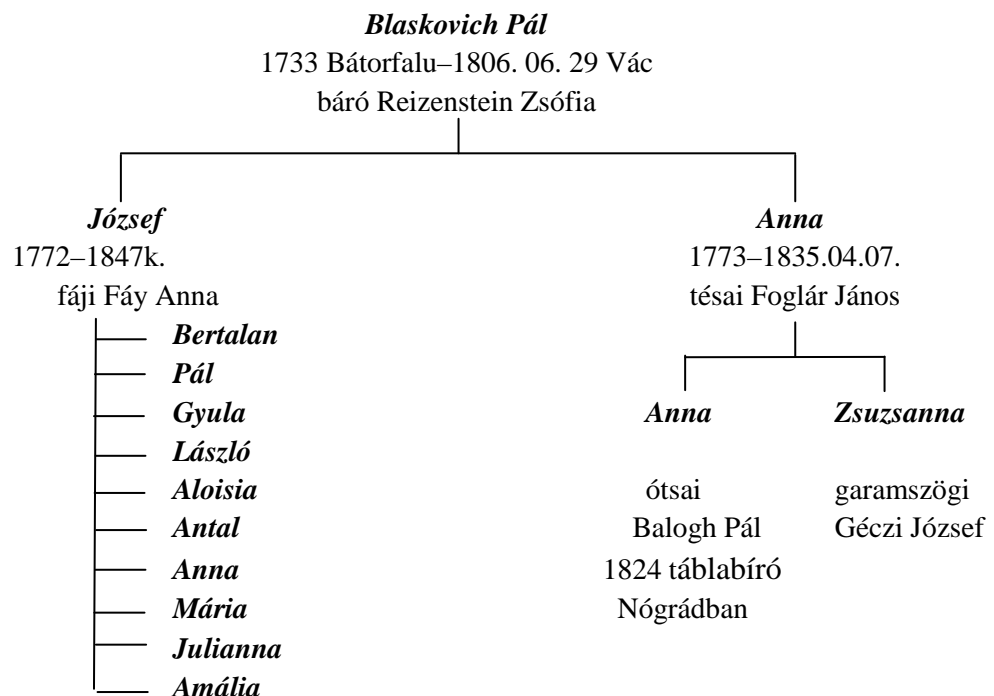
⁴²⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

⁴³⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16/7.

⁴³¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.1

szerint reá eső rész jövedelmét gyermekei nevelésére fordítja.⁴³² Blaskovich főstrázsamester fiatalon, 14 éves korában férjhez adta lányát, Annát, akit tésai Foglár János jegyzett el. Az 1787. augusztus 10-i eljegyzés tényét Foglár János Bátorfaluban írott levele tanúsította, ami azt is mutatta, hogy Anna valóban nagynénjével, Blaskovich Zsuzsannával lakott.⁴³³ Az írásból megtudható az is, hogy egy császári főstrázsamester és egy birodalmi bárónő fiatal lányáért igen magas jegyajándékot kellett fizetni. Tésai Foglár János 1000 körmöci aranyat adott át az eljegyzés nyomatékaul. Blaskovich Anna gyermekei, a Foglár lányok nagyapjuktól a Borsod megyei porciókat jussolták, így a tibolddaróci, geszti, nagymihályi, dorozsmai és kácsi birtokokból örököltek.⁴³⁴

Blaskovich Pál genealógiai rendje:

Blaskovich Pál nyugdíjazása után Vácot telepedett le, ott vett városi házat.⁴³⁵ E Duna parti városka jó választás volt öreg évei színhelyének, mivel közel volt Balassagyarmat, Nógrád megye akkori székhelye, de nem voltak messze unokái és testvérei, illetve azok családtagjai Tápiószentmártonban és Bátorfaluban sem. A tábornok az aktív szolgálat után nem szakadt el teljesen a katonaságtól, mert ő intézte a Nógrád megye területén élő császári szolgálatban álló katonák szabadságolásával,

⁴³² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.2.

⁴³³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.2. (1787)

⁴³⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.22.

⁴³⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.12. No.380.

hazabocsátásával kapcsolatos feladatokat.⁴³⁶ Az 1791–93-as évekből több olyan irat maradt fenn, amely Blaskovich és a megyei közgyűlés között, a szabadságos katonák ügyében keletkezett.⁴³⁷

Blaskovich Pál nem felejtette el a külhoni katonai szolgálata alatt tapasztaltakat, hogy a harci cselekmények milyen nehézséget okoztak a polgári lakosságnak. Ezért nem véletlen az, hogy a századvég legnagyobb európai fegyveres összetűzésében, a napóleoni háborúban, a „*francia ellenség által megkárosított ausztriai lakosok*” megsegítésére 1806-ban 50 forint adományt tett. Az összeg befizetését egy német nyelvű nyugta igazolta.⁴³⁸

Pál birtokai árendában voltak, ezért nem kellett magának foglalkozni a gazdálkodással, amihez nem volt tapasztalata, sem affinitása. Magas katonai rangja után járó díjazás, valamint birtokrészei után kapott javadalmak biztosították számára presztízséhez méltó és nyugodt életet. Így például az osztály szerint neki járó gabona, bor, állat juszt azonnal három részre, testvére Blaskovich Zsuzsanna, veje Foglár János és fia ifjabb József számára adminisztrálta. Az 1797-ben keletkezett megállapodás képet ad arról, mit és mekkora mennyiségben adott számára a bátorfalusi és deméndi Blaskovich birtokrész.⁴³⁹

<i>Javadalom</i>	<i>Bátorfalu</i>	<i>Deménd</i>
Tiszta búza	13 ½ kila	44 kila
Feles búza	85 kila	20 kila
Rozs	62 kila	31 kila
Tönköly	28 kila	25 kila
Zab	126 kila	53 kila
Árpa	29 kila	53 kila
Dézsma búza	71 kila	195 kila
Újfalusi újbor	45 akó	8 akó
Ó bor	60 akó	-
Juh	177db	74b
Szarvasmarha	17db	-
Igás ló	-	4db
Igás ökör	-	4db

⁴³⁶ NML IV.1.a. Nemesi közgyűlések jegyzőkönyvei 66.408.1095/1792.

⁴³⁷ NML IV.1.a. Nemesi közgyűlések jegyzőkönyvei 65.512.704/1791, 66.282.791/1792, 66.107–108.289/1792, 67.46.116/1793, 67.64–65.171/1793.

⁴³⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.364/2. (1806)

⁴³⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.3. (1797)

A tápiószentmártoni birtok közös adminisztrációban volt, amit 1796-ban testvérével, Ferencsel kötött egyezsége is tanúsított.⁴⁴⁰ Az árendába kiadott szentmártoni porció után a tábornok esztendőnként 8000 Ft-ot kapott.⁴⁴¹ Ennek pontos összege hagyatéki irataiból tudható, mivel halálának évében a fél esztendőre járó 4000 Ft-ot összeírták Blaskovich Pál hátrahagyott ingóságai között. Blaskovich Pál tápiószentmártoni birtokának jövedelméről tájékoztató adattal szolgált az 1805. december 30-án keltezett főszolgabírói levél, mely szerint az inszurgens katonaság felállítására és tartására Pest-Pilis-Solt vármegyében lévő birtokai alapján 1800 forintot kell fizetni.⁴⁴² Másik irat azt igazolta, hogy 1806. Szent Iván havának 5. napján a kivetett összeg felét, a 900 forintot Blaskovich tábornok megfizette.⁴⁴³

A Borsod megyei birtokokat is közösen kezelték, mivel Ferenc testvére ott lakott, így a gazdálkodás ellenőrzését rábízta. Blaskovich Pál után a lány ágat megillető tibolddaróci birtokrészt két unokája, Foglár Anna (ótsai Balogh Pál hitvese) és Foglár Zsuzsanna (garamszögi Géczi József özvegye) örökölték. Ezt a porciót a Foglár lányok 1807-ben sógoruknak, Józsefnek, valamint Brogyán Gábor és Pyber Skolasztika házaspárnak 32 esztendőre 24 000 forintért elzálogosították.⁴⁴⁴

Blaskovich Pál katonai pályafutásáról keveset tudtam meg, mert a családi levéltár vele kapcsolatban mindennapi életének, birtokigazgatásának emlékeit őrizte meg. A szolnoki levéltárban fennmaradt testamentuma, hagyatéki leltára, de egyedülálló módon megőrződött mumifikálódott holtteste és koporsója a váci Fehérek Templomában. Elmondhatom, hogy holta után fennmaradt dokumentumokból többet tudtam meg életéről, mint az életében keletkezettekből. (K.21, 22. kép)

Lakhelyén, Vácott készült hagyatéki leltárból megismerhető az a tény, hogy jelentős készpénzvagyonot hagyott maga után, ami 1267 arany és ezüst forintból, 1373 forint bankóból, valamint 1544 forint értékű ezüstneműből tevődött össze. Az inventárium 229 tételben sorolta fel Blaskovich Pál hátrahagyott ingóságait.⁴⁴⁵ A leltár sajnos nem szobánként vette számba a tárgyakat, csak a konyha, cselédszoba, kamra, padlás, udvar, pince felszerelését jelölte külön meg. A leltárban olyan darabokat is felsoroltak, amik a műgyűjtő és értékőrző szenvedély megnyilvánulására utaltak. Így 30 forint értékűre becsülték az ezüst markolatú puskáját, 20 forintra a bőr tokban lévő

⁴⁴⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.109. (1796)

⁴⁴¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.153. (1805)

⁴⁴² TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16./1.

⁴⁴³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16/1a.

⁴⁴⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.22. (1807)

⁴⁴⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.480, 484.

vadászpuskáját, ugyanennyire az egy pár ezüst markolatú pisztolyát, 6 forintra a három tajtékipipáját, kettőre a kupakos tajték, valamint 18 krajcárra a fekete cseréppipáját.

A hagyatéki összeírás alapján kép alkotható a nemes férfi öltözetének elemeiről is. A ruhaneműek között legnagyobb értéket Pál egyenruhája alkotta. A 300 forintra becsült uniformis mentéből, lajbiből és nadrágból állt. A csákó értéke 50, az acél hüvelyű kardé és hozzávaló tarsolyé 90 forint volt.

A hagyatéki feljegyzésből elsősorban egy 18. század végi 19. század eleji katona nemesember felső ruházata ismerhető meg. Blaskovich Pál a zord hideg ellen farkas bundát és posztó bekecset viselt, míg a hűvösebb időkben sötétkék selyemposztó köpönyeget hordott. Felsőruházatát nadrág, lajbi (mellény) és kaput, a hosszú felsőkabát alkotta. A lajbi és a kaput a férfi öltözékek tartozékának számított. Az öreg Blaskovich öltözetében a lábbelik között a 18. század jellegzetes nemesi darabja, a csizma (2 pár) mellett, sarut (4 pár) is találhattam. A fekete tafota nyakravaló is e kor nemesi öltözetére utalt. A nyakravaló az a 18. század végén kedvelt asztalkendőszerű ruhanemű volt, amit elől tűvel vagy csattal szorítottak le.⁴⁴⁶ Blaskovich Pál öltözetében a katonai egyenruha képviselte a különleges és a nagy értéket, de civil, ünnepre és hétköznapra való ruhatára a nemes férfi viseletét jelezte.

A viselet tekintetében Blaskovich Pál hagyatéki leltára és a váci lelet összhangja tapasztalható, mert a jegyzékben összeírtak egy veres paszomántos lajbit és nadrágot. Az 1996-os feltárás során megtalált holttest ruházata arra utalt, hogy egy pirosnak tűnő, fémszálaz zsinórozású nadrágban és fémszálaz ujjvégződésű gombos mentében temették el, ami alatt selyem mellényt vagy inget viselt.⁴⁴⁷ (K.23, 24, 25. kép)

2.5.1. Birtokok

A 18. század vége és a 19. század első évtizedeiben birtokpererek terhelték a Blaskovich családot, igaz korábban is voltak peres ügyleteik. A 18. század végén Blaskovich Pál, mint a legidősebb testvér zárta le azt az „arányosító pert”, ami még

---

⁴⁴⁶ Nagy Rózsa 1912. 23–40.

⁴⁴⁷ A mentegombolás és az ujj zsinórozása, a ráncos bőr csizma, a kötött sapka, a csont mellkereszt, az olvasó rézlemezes keresztrel a koporsóban megmaradt, ami festetlen pogácsalábú, végein és közepén öntöttvas fogantyúkkal ellátott duplakoporsó volt. Tetején vésett kereszt, közepén vésett bádoggal díszített névlemez és titulusainak feltüntetésével. A koporsólepel fekete szalagokkal díszített, két szélből összevarrott, fodros, cakkozott szélű fehér vászonból készült. A fehér párnát is fekete szalagokkal díszítették.

szülei ellen indult. 1758-ban Csery János perelte a Blaskovich–Dacsó házaspárt a Hont vármegyei felső és alsó-cseri helységekben lévő részek kiváltása miatt. A 37 éven át folyó jogügyletet Blaskovich Pál 1795. december 1-jével befejezte.⁴⁴⁸ Ugyancsak hosszú évtizedek óta folyt per a Sárközyiek és Blaskovichok, majd utódaik, Majthényi László, illetve Blaskovich Zsuzsanna, Pál és Ferenc között az Ebeczky család régi örökségéért, amit Blaskovich József honti alispán kapott adományba. Az ügy 1801-ben a királyi tábla előtt a Blaskovichok javára dőlt el.⁴⁴⁹

A pereskedés nemcsak külső személyek, de családtagok között is folyt. Blaskovich Pál fia, József állandó harcot vívott apjának testvéreivel és rokonaival. Blaskovich Borbála és Kostyán Imre fia, János perelt az anyját megillető örökség miatt. Kostyán János kérte Blaskovich Pált, hogy a jogos juszt adja ki számára. Nagybátyjai, Blaskovich Ferenc és Márton korábban ezt azért nem tették meg, mert arra hivatkoztak, hogy amíg Pál „hadi hivatalából” haza nem érkezik, addig a kiadásról nem dönthetnek.⁴⁵⁰

Blaskovich Pál testvérei, Renáta (Pyber Benedekné) és Terézia (Gyurcsányi Ignácné) is pert indított Blaskovich Sámuel örökségével kapcsolatosan, a leányrészek kiadása miatt. Az ügy 1780-ban kezdődött, 1815-ig tartott, majd Renáta, valamint Terézia fia, Gyurcsányi József folytatta. Ekkor a jogügyletet már Pál fia, Blaskovich II. József vitte.⁴⁵¹

Blaskovich József honti alispán halálát követően a tápiószentmártoni birtokot a legidősebb fiú, Pál örökölte. Mivel ő évtizedeken át külhoni szolgálatot teljesített, ezért a birtokkezelést anyja, Dacsó Anna látta el 1778-ban bekövetkezett haláláig. Blaskovichné elhunytá után a tábornok kiadta húgainak, Renátának és Teréziának a szentmártoni birtok két allodális (majorsági) földjéből az őket megillető leány negyedét (2/7 rész), öccseinek, Mártonnak és Mihálynak pedig a rájuk eső örökrészt.⁴⁵² 1782-ben Márton és Mihály 6000 forint összeg ellenében lemondtak összes apai és anyai jogon nekik járó örökségükről a legifjabb fivér, Ferenc javára.⁴⁵³ A köznemesi birtok legértékesebb része így Blaskovich Pál és Ferenc jussa lett. A két fivér között 1796-ban

---

⁴⁴⁸ Nagy Iván 1858. 122–123.

⁴⁴⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.7. No.117. (1801)

⁴⁵⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.147. (1804)

⁴⁵¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.30. nyomtatott latin perirat a helyzet állásáról, Fasc.8. No.21.

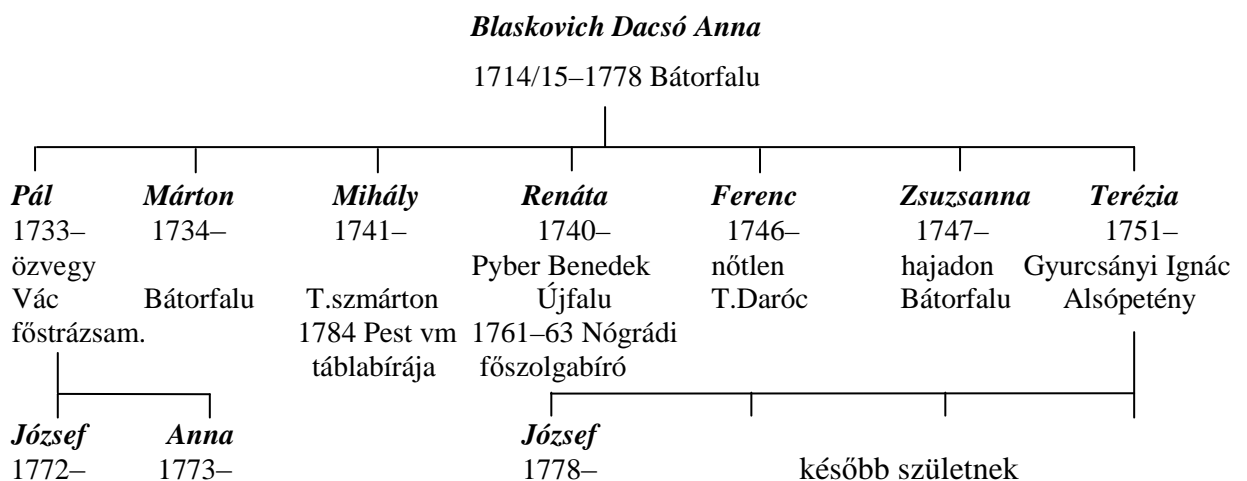
⁴⁵² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.113.; Fasc.8. No.34.

⁴⁵³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. N.28. (1872)

egyezség született a férfiágon öröklött családi javak közös igazgatásáról.⁴⁵⁴ A következő évben Pál húga, Zsuzsanna a Blaskovich jószág hatodát a tábornok fiára és Anna két leányára hagyta.⁴⁵⁵

A Blaskovich fivérek elzálogosították tápiószentmártoni földjük egy részét. Blaskovich Ferenc 1799-ben vagy 1800-ban tíz évre adta zálogba birtokának bizonyos hányadát Dalmady Istvánnak.⁴⁵⁶ Nem tudható milyen feltételekkel történt ez, de annyi ismeretes, hogy Blaskovich 1801-ben 50 forint zálogdíjat átvett Dalmadytól.⁴⁵⁷ Egy évvel később 2250 forint összeg kifizetését igazolta Dalmadynak,⁴⁵⁸ aki nem sokáig bérelte a Blaskovich földet, mivel feltehetően 1803-ban elhunyt. Dalmady özvegye 1803-ban a területen lévő épületek javítására, rendbetételére 300 forintot fizetett a Blaskovichoknak.⁴⁵⁹ A zálogbérleti jog valószínűleg ezután megszűnt.

Blaskovichné Dacsó Anna élő gyermekei és unokái 1778-ban:⁴⁶⁰ (K.26. kép)

Özvegy Blaskovich Józsefné, Dacsó Anna 1776-ban jegyezte le végakarátát, amit még 1778-ban saját kezűleg kiegészített.⁴⁶¹ Eszerint a szentmártoni juss továbbra is csak férfiágon öröklődött. A bátorfalusi házban maradó gyermekeknek kötelességévé tette a kápolna fenntartását, akik ezért az apáti és dacsói zálogos földek jövedelméből 2000 forintot kaptak. Minden gyerekére hagyott 1000 forintot, Pál leány unokájára 500 aranyat, fiú unokájára 100 aranyat, fiaira 50-50 körmöci aranyat. Zsuzsanna lányának,

⁴⁵⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.109. (1796)

⁴⁵⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.264. Blaskovich Susanna végrendelete (1797)

⁴⁵⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.138.

⁴⁵⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.141. (1801)

⁴⁵⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.142. (1802)

⁴⁵⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.146. (1776)

⁴⁶⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.3. (1778)

⁴⁶¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.1. Dacsó Anna végrendelete (1776)

aki őt betegségében ápolta a rendes rész (1000 Ft) mellé 100 aranyat juttatott. A Blaskovich testvérek 1778 áprilisában összegyűltek, hogy a testamentumának végrehajtásáról rendelkezzenek.⁴⁶² Ebben leírták, hogy a bátorfalusi háznál felvett inventáriumban foglaltak: házi mobíliák, marhák és borok Zsuzsannára maradnak, míg a tápiószentmártoni háznál lévő házi mobíliák, 24 jármos ökör, 20 fejős tehén, 4 kan ló, a fiútestvérek jussa lett.

A 18. század második felében a Heves megyei Erket a Blaskovichok és a Majthényiek bírták. Blaskovich Márton és Mihály 1777-ben ingatlanukat Orczy Lászlónak zálogosították el. Az erki Blaskovich jussból József fiai: Márton, Mihály és Ferenc az osztály szerint nekik jutott 4 házhelyet 1784-ben Majthényi Imrének 10 000 forintért zálogba adták, aki Orczy bárónak 15 évre árendába adta. A tizenöt esztendő leteltével 1799. február 2-án Blaskovich Pál fia, ifjabb József és felesége Fáy Anna a 4 házhelyet báró Orczy Lászlótól kiváltotta.⁴⁶³

A 18–19. század fordulóján a fent felsoroltakon kívül Tápiószentmártonban Blaskovich Ferenc, Mihály és Pál rendelkezett birtokkal. A Borsod megyei Kács, Nagymihály, Tiszadorogma, Tibolddaróc falvakban, valamint Fehéregyháza és Pély pusztán lévő jusst Blaskovich Ferenc örökölte.⁴⁶⁴ Blaskovich honti alispán birtoka a 18. század végére szétaprózódott, de csak rövid ideig. Az élet sora úgy hozta, hogy két testvér: Zsuzsanna és Ferenc is utód nélkül halt meg, így az ő földjeik visszazálltak a legidősebb fivér, Pál fiára, Blaskovich II. Józsefre.

Blaskovich Pál testvérei közül kettőről írok részletesebben, Zsuzsannáról és Ferencről, akik az egyedüli életet választották, sohasem házasodtak meg.

2.5.2 Blaskovich Zsuzsanna (1747–1801)

Blaskovich Zsuzsanna 1747-ben Bátorfaluban született és 1801 decemberében ott fejezte be életét. Míg leánytestvérei neves Nógrád megyei családokból találtak társat, addig ő hajadon maradt. Mégsem élt egyedül, mivel apja, a honti alispán 1761 körül bekövetkezett halála után édesanyjával, Dacsó Annával maradtak egy háztartásban. A

---

⁴⁶² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.3.

⁴⁶³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.300. (1799)

⁴⁶⁴ A falu birtokosa volt még Földváry Károly, Sembery Sándor és András, valamint Kubinyi Lajos, László és Károly. Szaszakóné Sin Aranka 1988. 240.; 108–109.; Barsi János 1991. 158.; 34.; JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.4.

bátorfalusi rezidenciális házban éltek, itt ápolta idős, beteg édesanyját. Saját gyermeke nem volt, de a sors akaratából több gyermeket is felnevelt. Elsőként bátyja, Pál korán megárvult két gyermekét, ifjabb Józsefet és húgát, Annát, majd annak két unokáját, ifjabb Annát és Zsuzsannát.

Blaskovich Zsuzsanna 1797. március 30-án kelt végrendeletében ezért minden jussát, „*kevés gyűjteményét*” testvére, Pál, két gyermekére: Józsefre és Annára örökített.⁴⁶⁵ Anna már ekkor térsai Foglár János özvegye volt, aki két leánykáját maga nevelte. Ezért a nagynéni, a két árvát nevezte meg József mellett örökösnek. Blaskovich Zsuzsanna a bátorfalusi házban lakott tovább, mert anyja halála után az ősi fészket fivéreitől megváltotta. Végrendeletében nyilatkozott arról, hogy a házrész kifizetése céljából kölcsönt vett fel, amivel fivérei jussát egyenlítette ki. Ezt tette annak ellenére, hogy fiú testvérei az édesanyjuk, Dacsó Anna 1778-as elhalálása után őt sem a deméndi, sem a szentmártoni, sem az ebecki jószágok jövedelméből nem részesítették, pedig hajadon fővel élő személyként a fiúk közé volt számítandó. Zsuzsanna ezért úgy rendelkezett, hogy fivérei tartozását a ház adósságába kell beszámítani, s az ezen felül maradt pénzt unokaöccsének és a két Foglár árvának juttatta. Blaskovich Zsuzsanna a bátorfalusi házon kívül unokaöccsére hagyta minden szarvasmarháját, juhait, cin, réz, vas edényeit, és egyéb házi eszközeit, apáti hegyén lévő szőlőjét és a Dacsó határban lévő birtokot. Az erki helységben és Gyó pusztán lévő birtokrészét (1/6) Blaskovich Józsefnek adta.⁴⁶⁶

Blaskovich Zsuzsanna hagyatéki leltárát Bátorfaluban 1801. december 10-én vették fel.⁴⁶⁷ Az inventárium összesen 290 tételt tartalmaz, sajnos nem helyiségenként vették számba a tárgyakat. A sorszámok között három alkalommal említették meg az elhelyezés színterét, pl. új szobában lévő schreibtisch, sárga szobában lévő schreibtisch, ámbitusba első, második, harmadik láda. A tárgyakat egymás után sorolták fel, kezdték az értékes ezüsttel és befejezték az apró eszközökkel.⁴⁶⁸ Az állatokat (1 db tehén, majd követte a masulya nevezetű tehén, 1 db paripa ló, a sárga kanca csikóval, 204 kos alá való juh, 43 idei bárány, 10 öreg kos, 2 ürü, 11 udvari sertés, 5 hízott sertés), a borokat, a szekereket (béres 1, lovas szekér 1), a mezőgazdasági szerszámokat és terményeket összeírták. Az utóbbiakat vermekben tárolták. Három veremben őszi gabonát, egyben tönkölyt és egyben zabot tartottak. A hagyatékbba vont ingóságokból egy jómódú, de

⁴⁶⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.262. (1797)

⁴⁶⁶ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.264. Blaskovich Susanna végakarata 1801. 09. 30.

⁴⁶⁷ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.269. (1801)

⁴⁶⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.266. Blaskovich Susanna hagyatéki leltára 1801. 10. 1.

szerényen élő nemes asszony képe tárul elénk, aki birtokán állattenyésztéssel, juhok tartásával és gabonatermesztéssel foglalkozott.

2.5.3. Blaskovich Ferenc (1746–1802)

Dacsó Anna és Blaskovich honti alispán legkisebb fia, Blaskovich Ferenc a Borsod megyei birtokot, Tibolddarócot választotta lakhelyének és uradalmi központjának. Viszonylag fiatalon, 56 éves korában halt meg. Nála 13 évvel idősebb bátyja, Pál, négy évvel túlélte őt. (K.27. kép)

A 18. század végi és 19. századi birtokok értékéről igen hasznos információkkal szolgálnak a háborús segélyekkel kapcsolatos összegek, felajánlások. Blaskovich Ferencel kapcsolatban rendelkezésre áll ilyen forrás. Borsod megyei birtokai alapján 1796-ban összesen 108 Rft 47 kr, 145 kila rozs, 218 kila zab subsidiumot kellett fizetnie, 1792-ben pedig a tápiószentmártoni 5000 forint jövedelem után 400 forintot.⁴⁶⁹ Ez az irat is igazolja, hogy Blaskovich Ferenc a Borsod megyei földeket saját kezelésben tartotta. A tibolddaróci lakhelyétől távol eső Tápiószentmárton, Pál testvérével együtt Dalmady Istvánnak adta ki haszonbérbe. A hadisegélyt kivető iratban felhívták Ferenc figyelmét arra, hogy a tápiószentmártoni jószág 5000 forintos jövedelméből 400 forint jut rá, de ebből Dalmady úr a föld használatért csak 100 forintot fizet.⁴⁷⁰

Blaskovich Ferenc hátrahagyott készpénz vagyonát az 1802-es specificatio moneta (pénzek és érmék részletes felsorolása) tudatta, ami igen jelentősnek mondható: garasokban 50-, petákban 162-, tallér 37 db 74-, koronás tallér 126 db 285.36, húszasban 390, dupla aranyban van 320 db 1440-, körmöci aranyban van 940 db 4230-, 105-, négy garasokban 1618-, bankó 8000-, a teljes summa: 16 354.36 forint.⁴⁷¹ Ez a jelentős készpénz vagyona azért is keletkezhetett, mert Ferenc nagyon szerényen élt, ami a fennmaradt személyes tárgyaiból is kiderült. Hagyatékában nem maradtak luxus, reprezentatív tárgyak, három szobás úrilakjának berendezése is igen szerény volt. Inkább a gazdasági eszközök töltötték ki a leltár lapjait.

---

⁴⁶⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.360. (1796)

⁴⁷⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.364. (1792)

⁴⁷¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.237. (1802)

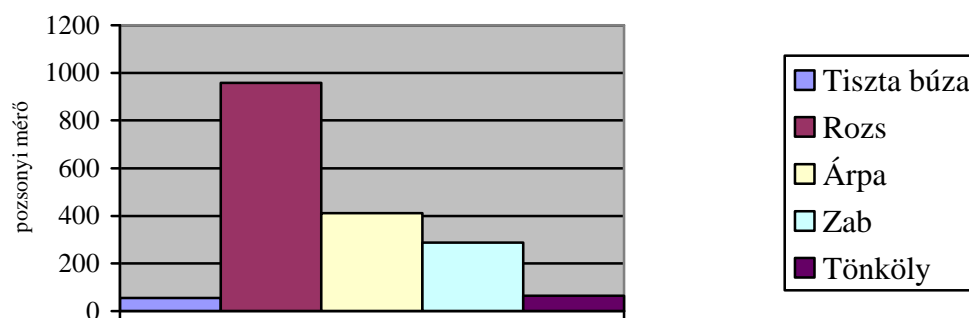
Blaskovich Ferenc eredményes gazdálkodására példa birtokközpontjának, a tibolddaróci "jóságában tett mindenféle termett szemes élettyeinek bájövelele Tabellája" 1792-ből:⁴⁷²

	<i>Tiszta búza</i>		<i>Rozs</i>		<i>Árpa</i>		<i>Zab</i>		<i>Tönköly</i>	
	<i>köböl</i>	<i>véka</i>	<i>köböl</i>	<i>véka</i>	<i>köböl</i>	<i>véka</i>	<i>köböl</i>	<i>véka</i>	<i>köböl</i>	<i>véka</i>
1791 mumentia	31	1	519	1 ¼	196	1	116	-	34	2
1792 malomból	-	2 ½	21	1	8	-	-	-	-	-
malomból vám	-	-	40	-	5	-	-	-	-	-
júl. malomból	-	2 ½	60	-	8	3	-	-	-	-
aug. malomból	3	1 ½	94	3	55	-	-	-	-	-
1792. évi										
daróci termés	18	3	207	-	133	2	159	3	29	1
cselédek	1	-	15	3	5	-	11	3	2	-
bájövedelmek summája	55	2 ½	958	8 ¼	411	2	287	2	65	3
kimenetel: vetett,										
eladott, cseléd conventió	12	2	240	3	49	2	99	2	45	1 ½
uraságnak van	43	½	717	1 ¼	361	3 ½	188	-	20	1 ½

A táblázat adatai azért is figyelemre méltóak, mert tükrözik a korabeli nemesi gazdálkodási gyakorlatot.⁴⁷³ Blaskovich Ferenc leginkább rozst termesztett, az tette ki a gabona 54%-át. A 18. században Magyarországon ez volt a legkedveltebb gabonafajta, amit adataim is megerősítenek. A századfordulóra a zab és az árpa iránti kereslet is megnőtt, a zab kb. 25%-ot tett ki. A tibolddaróci birtok termésében a zab 16%-ot, az árpa igen magas, 23%-ot képviselt. A zab aránya az átlag alattinak mondható, míg 1789-ban az árpa jelentősen az országos átlag 3-4% fölött állt. A tiszta búza mindössze 3%, a tönkölybúza 4%-os aránya jelezi, hogy nem ez volt a meghatározó kenyérgabona. Blaskovich Ferenc által termesztett gabona megoszlása 1791–92-ben:

⁴⁷² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.24. (1792)

⁴⁷³ Kaposi Zoltán 2002. 102–104.

Blaskovich Ferenc 1802. évi inventáriumából újabb adatokat szerezhettem a 18. század végi magyar köznemes lakóviszonyairól. A Borsod megyei tibolddaróci Blaskovich birtokon a következő épületek álltak.⁴⁷⁴ Úrilak: nagy lakószoba, kandallós szoba, ebédlő szoba, pitvar, cselédház/cselédszoba, cselédház „komorája” a kamra, konyha, cselédház kettős „komorája”. Ezen kívül kocsiszín, istálló, borház alsó pince, felső pince. A Blaskovich ház helyiségeinek elnevezése már azt mutatja, hogy megindult az egyes szobák funkció szerinti (ebédlő, háló, fogadó) elkülönülése. Ez a polgári életben és polgári berendezésekben a 19. század első negyedére alakult ki.⁴⁷⁵ Blaskovich Ferenc 18. század végi udvarháza három szoba, konyha, cselédszoba, cseléd konyha, cseléd kamra helyiségeiből állt. A három szoba funkciója már megkülönböztethető. A lakószoba tölthette be a nappali és a háló szerepét, az ebédlőt egyértelműen megnevezték. A kandallós szoba a vendégfogadás színtere lehetett, amit később fogadó vagy szalon néven említenek.

A szobák bútorzata átlagosnak mondható. A lakó helyiségben 2 diófa nyoszolya, 1 diófa asztal, egy kis asztal, egy furnérozott komód, 12 bőrös karszék, egy falióra volt, ugyanitt két kocsiláda, két fogas is állt. Az egyik asztalon egy bádóg tintatartót, kalamárist helyeztek el. Az összeírásban foglaltak szerint a kandallós szoba bútorzatát egy fogas, négy bőr karszék, egy szennyesláda alkotta. Az ebédlő szobában 3 keményfából készült nyoszolyát, egy asztalt, egy üveges pohárszéket, egy faliórát neveztek meg az apróbb ingóságokon kívül. A jegyzék a nemesi életformához képest igen egyszerű ház berendezését mutatta. Ez feltehetően abból következett, hogy a tulajdonos aglegény életvitelt folytatott. Amíg a lakószobák bútora puritánnak, minden reprezentációtól menteseknek mondhatók, addig az udvaron és a gazdasági épületekben igen sokféle szerszám és eszköz sorakozott.

⁴⁷⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.374. Blaskovich Ferenc inventárium 1802. 12. 15.

⁴⁷⁵ D. Askercz Éva 1976. 112.

A földesúr közlekedését három lovas szán és egy bőrülékes fedeles kocsi biztosította. Régebben rendelkezhetett hintóval is, mert egy hintó szánkó alját is összeírtak. Az inventárium a ház körüli alkalmazottakról is információval szolgált. Blaskovich uraság közvetlen szolgálatában három kerülő, két kocsis és egy lovász volt. A házi szolgák tevékenysége is tükrözte, hogy Blaskovich Ferenc életterének leginkább a gazdaság, gazdálkodás mondható.

Blaskovich Ferenc után nem maradt saját utód, ezért halálát követően vagyonát Pál fia és bátyjának két lány unokája örökölte. A jelentős készpénzből tehát jussoltak a Foglár lányok, de birtokait József örökölte. Ferenc öröksége igen tetemes volt, amiből Blaskovich József fiainak (Bertalan, Pál, Gyula, László) fejenként 20 000 pengő forint járt. Erről az összegről majd egy 1845-ös adásvételi szerződésből kaptam információt, amikor az idős Blaskovich József elismerte, hogy ezt az összeget Bertalan fiának még nem fizette ki.⁴⁷⁶

2.6. A család társadalmi kapcsolatainak térbelisége és mobilitása a 18. században

Egy család életvitelének, értékrendjének, mentalitásának jobb megismerése érdekében fel kell tárnunk a homogénnek tűnő társadalom belső struktúráit. Benda Gyula szerint a köznemesség vertikálisan a vagyon, rendi állás, tekintély, horizontálisan a vallás, műveltség, életmód alapján tagolódik.⁴⁷⁷ Az előzőekben 18. századi adatokkal szolgáltam egy köznemesi család felemelkedési, birtokszerzési folyamatához, gazdasági és társadalmi szerepvállalásának alakulásához. A nemesség társadalmi kapcsolatrendszerének mindenekelőtt házasságkötéseiben nyilvánult meg. A családi-rokoni kapcsolatokat teremtő, vagyonokat egyesítő, vagy éppen felaprózó frigy, a vármegyei nemesség tagolódását tükrözte. Ennek következtében a párválasztás nem két fiatal egyéni döntése volt, hanem a családokat, sőt a tágabb rokonságot is érintő lépés.⁴⁷⁸ Ezért a Blaskovichok házasságkötéseinek elemzése hozzásegített e köznemesi família helyzetének, korabeli megítélésének meghatározásához.

A nemesek házasságkötéseinek térbeli hálóját kiterjedtebb volt, mint a jobbágyoké. Érvényesült benne a köznemesi társadalom belső hierarchiája, a különböző

⁴⁷⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.6. (1845)

⁴⁷⁷ Benda Gyula 1984. 313.

⁴⁷⁸ Glósz József 2002. 378.

eredetű csoportok évszázadok alatt rögzült viszonyrendszere.⁴⁷⁹ Blaskovich Sámuel gyermekeinek párválasztását korábban bemutattam. Ki kell emelnem, hogy Sámuel hithű katolikus lévén gyermekeinek is római katolikus társat választott. Fia, József és annak felesége, Dacsó Anna is buzgó katolikus volt, melyről a korábbiakban szóltam. A Hont megyében törzsökös Dacsó család megalapozta a társadalmi kapcsolatok és mozgásterek színterét. Sámuel és elsőszülöttje Hont vármegye közéletében jeleskedett, de a testvérek és azok gyermekei leginkább Nógrádban.

A nemességszerző unokái házasságkötésénél is azt figyelhetjük meg, hogy a lányokat neves, vármegyei hivatalos viselő, római katolikus vallású családok fiaihoz adták. A párválasztásnál az északi megyék, Hont, még inkább Nógrád, majd Borsod vármegye famíliái kerültek előtérbe. Pest-Pilis-Solt törvényhatóságának nemesi közönségével Blaskovich Sámuel a lányain keresztül került rokoni viszonyba. E törvényhatóságban a Mágocsy és Kostyán családokba történt beházasodással Tápiószentmárton és Tápiószele földbirtokosaival lettek atyafiak. E települések többi nemes családjai azért nem jöhettek szóba, mert azok protestáns vallásúak voltak.⁴⁸⁰ Egy házastárs sem került ki közülük annak ellenére, hogy vármegyei pozíciójuk miatt igen megfelelőek lettek volna. Ugyanis a Tápiószelén birtokos Dubraviczky, Sárközy, Ruttkay, Rákóczi, Káldy családok tagjai közül a reformkor végéig 12 fő kapott Pest megyében táblabírói címet, hosszú évekig ők töltötték be az első alispáni és megyei főjegyzői, valamint más tisztségeket e törvényhatóságban.⁴⁸¹

Az első ismert ős fiú unokái közül csak Pál hitvestársának neve maradt fenn. Károly és Márton házasságáról nincs adatom, de az ismert, hogy Ferenc, a nemességszerző legkisebb fiú unokája, nőtlen maradt. A leány unokák között is volt egy, Zsuzsanna, aki nem házasodott meg. Az elsőszülött unoka, Pál, sokéves külhoni szolgálata miatt nem hazai, hanem külföldi nemes asszonyt vett nőül, magasabb társadalmi rangút, a Reinseintein família ekkor birodalmi bárói ranggal rendelkezett. Pál lányát, Annát tései Foglár János vette el. Ezzel a friggyel újabb ősi és rangos családdal gyarapodott a Blaskovichok rokonsága. Foglár János királyi tanácsos volt, 1793-tól másod-, majd 1795-től első alispán Hont megyében, mely pozíciót 1809-ig töltötte be.⁴⁸² Blaskovich Anna és Foglár János házasságában két leány született, akik szintén

---

⁴⁷⁹ Paládi-Kovács Attila 2004. 1. 178–179.

⁴⁸⁰ Gócsáné Móró Csilla 2001. 387–398.

⁴⁸¹ PML IV-93.2 Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902. Nomina Dominorum Magistratualium

⁴⁸² Ifj. Palugyai Imre 1855.; Borovszky Samu Hont 376.

korán árván maradtak.⁴⁸³ Foglár Anna és Foglár Zsuzsanna nevelését, nagyapjuk húga, Blaskovich Zsuzsanna vállalta. Ő volt a katona nagyapa azon testvére, aki édesanyjukat, Blaskovich Annát is gyámolította. A két Foglár lányt kellőképpen kiházasították, mindkettőjüket régi Nógrád megyei és jeles hivatali tisztségeket betöltő családok tagjaihoz adták. Foglár Annát ótsai Balogh Pál vezette oltár elé, aki Nógrád megye táblabírája volt. 1818-ban nádori adományt kapott a Nógrád megyei Borsos-Berinkére és Szomolyára.⁴⁸⁴ Foglár Zsuzsannát garamszegi Géczi József vette nőül. A garamszegi Géczi famíliát is Nógrád megye egyik ősi családjaként tartották számon, aminek leszármazottait a 17. századig eredeztették vissza. Az ő rokonságában volt garamszegi Géczi István, Zólyom megye főispánja, aki ótsai Balogh Karolinát vette feleségül.⁴⁸⁵

Sámuel leány unokái közül a legidősebb, Blaskovich Renáta, 1740-ben született. Őt a gyerkényi Pyber családba házasították be, amelynek ősei a 15. században a német birodalomból jöttek Magyarországra. A Komárom megyei família birtoka kiterjedt Fejér, Pozsony, Nógrád megyékbe is. Őseik között magas egyházi személyeket, kanonokokat, püspököket is találtam. Blaskovich Renáta apósa, Pyber József 1737-től Nógrád vármegye alispánjaként tevékenykedett. Fia, Benedek vette nőül Renátát. Pyber Benedek követte apját, Nógrád megyében telepedett le, ott viselt megyei hivatalt, 1761 és 1763 között főszolgabíróként dolgozott. E házassággal a Blaskovichok újabb ágon rokonságba kerültek a Majthényiakkal, mivel Pyber Benedek húgának, Erzsének férje Majthényi Péter lett.⁴⁸⁶ A Majthényi család már korábban rokonságban állt, igaz nem vérrokonságban a Blaskovichokkal. Blaskovich Józsefné, Dacsó Anna mostohaapja Majthényi Márton volt. Gyerkényi Pyber Benedek és Blaskovich Renáta egy leszármazottjáról van tudomásom. Ágoston fiuk neve az 1800. szeptember 17-én kelt birtokátruházással kapcsolatos peres ügy iratából ismerhető, amiben a Bihar megyei Pánt helység tulajdonjogát ruházták át a Pyber családra.⁴⁸⁷

A nemességszerző legfiatalabb unokája, Terézia 1751-ben született. Nővérehez hasonlóan jó nevű Nógrád megyei családból választottak számára férjet. A Gyurcsányi família a Trencsén megyei Moysfalváról kapta előnevét, de Bars és Nógrád megyében volt honos és birtokos. Gyurcsányi Imre aransarkantyús vitéz, királyi táblai ülnök (1741–47) fiát, Ignácot választották Blaskovich Terézia párjául. Alsópetényben

---

⁴⁸³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.2.

⁴⁸⁴ Nagy Iván 1858. I. k. 142–143.

⁴⁸⁵ Nagy Iván 1858. IV. k. 343.; 1868. Pótlék k. 248–250.

⁴⁸⁶ Nagy Iván 1862. XI. k. 511.

⁴⁸⁷ MOL A57 Magyar Kancelláriai Levéltár Libri Regii Királyi Könyvek LX. k. 400–401.

telepedtek le, ahol kastélyt építettek. Gyurcsányi Ignác (1742–1792) és neje, Blaskovich Terézia (1751–1800) itt a lakhelyükön Werbőczy István emlékére márvány emlékkövet állítottak.⁴⁸⁴ Négy fiuk közül a legidősebb, Gyurcsányi József 1806 és 1811 között Nógrád megye főszolgabírójaként tevékenykedett. Gyurcsányi–Blaskovich házaspár kisebbik fia, Gábor igen szép karriert futott be. 1818-tól tíz éven át Nógrád vármegye másod, majd 1828–32 között az első alispán feladatát látta el.⁴⁸⁸ Ebben követte nagyapját, Blaskovich Józsefet, aki a 18. század közepén Hontban töltötte be ezt a tisztséget. Gyurcsányi Gábor apai nagyszülője pozícióját is elérte, sőt ettől rangosabbat. 1832-ben a királyi tábla ülnöke, majd altárnok, később septemvír, a hétszemélyes tábla ülnöke lett.⁴⁸⁹ A leszármazottak tisztségei jól mutatják, hogy a hagyományos jogi képzettség, latinus műveltség nemzedékeken át fontos volt a családban.

Amíg Sámuel dédunokái, a Gyurcsányi fivérek Nógrád megye közéletében vittek vezető szerepet, addig másik dédunokája társadalmi rangja is szépen emelkedett. Blaskovich II. József életpályáját a későbbiekben részletezem. A birodalmi bárónő és a császári tábornok fia, József számára az egyik legrégebb magyar nemesi családból választottak feleséget. A fáji Fáy család nemzedékrendjét egészen 1241-ig, IV. Béla idejére vezették vissza.⁴⁹⁰ Abaúj megyében volt törzsökös a család, az 1754–55. évi nemesi összeírás során Borsod, Gömör, Heves, Máramaros, Nógrád és Pest megyében is feljegyezték családfőiket. A Fáy család tagjai fontos megyei és országos tisztségeket viseltek. Fáy Anna édesapja, fái Fáy János Bertalan 1787-ben Torna vármegye alispánja volt, majd (1810-ben) császári királyi udvari tanácsos, és Turóc vármegye főispánja.⁴⁹¹ Fáy Anna nagybátyja, Fáy Ágoston Ugocsa megye főispánja lett, de 1809-ben grófi rangot kapott. Ez a Fáy Ágoston volt birtokosa Blaskovich Ferencsel (Blaskovich II. József nagybátyjával) együtt a Borsod megyei Tibolddaróc, Kács, Dorogma, Nagymihály helységeknek, így adva volt a famíliák közötti ismeretség.⁴⁹² Fáy Anna testvéreinek tisztségeiről, címeiről a Fáy család 1810. évi osztálybéli jegyzőkönyvéből pontos információkat szerezhettem.⁴⁹³ Blaskovich Józsefné testvérbátyjai közül Fáy Bertalant több vármegye táblabírájaként, Fáy Antalt Verőce vármegye főjegyzőjeként, Fáy Lászlót táblabíróként, Fáy Józsefet Heves megye felkelő ezredbeli kapitányként

---

⁴⁸⁴ Nagy Iván 1859. IV. k. 493–494.; Borovszky Samu Nógrád 13.

⁴⁸⁸ Szluha Márton 2006. 238–240.

⁴⁸⁹ Praznovszky Mihály 1984. 36–37.

⁴⁹⁰ Nagy Iván 1859. IV. k. 125–126.

⁴⁹¹ Kempelen Béla 1912. IV. k. 50–56.

⁴⁹² Barsi János 1991. 28–34.

⁴⁹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.309. (1810)

jegyzték. A Blaskovich család magas társadalmi presztízsét jelzi, hogy míg a Fáy család idősebb lányát, Annát, Blaskovich Józsefhez adták, húgát, Fáy Konstantinát gróf hallerkői Haller Jánoshoz.

A Blaskovich–Fáy frigy jól mutatja azt, hogy a felekezeti hovatarozás fontos választási szempont volt a Blaskovichoknál. A fáji Fáy család esetében ugyanis Fáy Bertalan–Kende Mária ága volt az egyetlen katolikus ág.⁴⁹⁴ Fáy Anna édesanyja, kölcsei Kende Mária ősrégi Szatmár vármegyei családból származott.⁴⁹⁵

Blaskovich I. Pál másik gyermekét, Annát, mint korábban leírtam nagynénje nevelt fel és korán férjhez adták. A Foglár család még 1583-ban kapott címeres nemeslevet Rudolf királytól, majd 1725-ben nádori adományt nyertek Tésa helységre. Blaskovich Anna férje, téasai Foglár János 1806-tól Hont vármegye alispáni tisztét töltötte be. Anna sógorai is magas pozíciókat láttak el, Foglár György egri kanonok, Foglár Imre királyi tanácsos volt.⁴⁹⁶ Az ő felesége Fáy Erzsébet lett, így Blaskovich Anna sógori viszonyban állt testvére, Blaskovich József feleségének, Fáy Annának családjával.⁴⁹⁷

Valószínű, hogy a vallási különbség miatt nem erősítette a Blaskovich család a Beleznay famíliával rokoni kapcsolatát. A nemességszerző Sámuel sógora, Beleznay császári tábornok ugyanis az evangélikus vallást gyakorolta. Ezért ez az előnyös, Pest megyei rokonság ezzel a régi kapcsolattal abbamaradt, további házasságok nem kötöttek. Pedig Beleznay Sámuel (János unokája) 1800-ban bárói, 1805-ban grófi címet kapott, így nem csoda, hogy egyik lányát Fáy Péter vette nőül. Ez a Pest megyei Fáy ág viszont protestáns volt, így a Beleznay família esetében megfelelőnek számított. Érdeemes megfigyelni, hogy a pilisi Beleznay család leszármazottainak 18. század végi házastársainál a Fáy mellett a Kostyán és a Majthényi nevekkel is találkozom.⁴⁹⁸ A Majthényi családdal a Blaskovichok már Dacsó Anna korától rokoni viszonyba kerültek, emellett több falut együtt birtokoltak (Erk, Tibolddaróc, Kács, Nagymihály).

Mindez igazolja Szíjártó M. István korábban említett kutatását, hogy a bene possessionatus családok csak bizonyos körökből házasodtak. Azt is megállapíthatom,

---

⁴⁹⁴ TBM Td 69.21.16. Pausz Aladár tibolddaróci lelkész levele ifj. Blaskovich Ernőhöz 1940. 11. 06. A család leszármazottai tudni szerették volna Fáy Anna születésének dátumát, ezért érdeklődtek a római katolikus plébánián 1940-ben.

⁴⁹⁵ Kölcsei Kende Mária, Fáy Bertalan tornai főispán hitvese 1800. december 30-án hunyt el. Nagy Iván 1859. VI. k. 189.

⁴⁹⁶ Nagy Iván 1858. I. k. 42–143.; 1868. Pótlék k. 51.

⁴⁹⁷ Borovszky Samu Hont 376, 431.

⁴⁹⁸ Gróf Beleznay Sámuel lányát, Zsuzsát Fáy Péter, Erzsébetet Kostyán Sándor vette nőül, fia, Beleznay Károly hitvestársa Majthény Emília lett. Kempelen Béla 1912. II. k.

hogy a Blaskovichok családi kapcsolatainak térbelisége az ország egy bizonyos régiójához kötődött. A 18. században a Blaskovich család esetében ez Észak- és Közép-Magyarország volt. Egyetlen egy dunántúli, dél-alföldi vagy erdélyi házastársat sem találtam. Ez a helyzet száz év múlva megváltozott, amikor a Blaskovichok Biharban és Csanád megyében birtokosként megjelentek.

A Blaskovich család rokoni kapcsolatai révén is segítette egymást. Példa rá a Cserivel kapcsolatos örökösödési per, amelyben Dacsó Anna féltestvérei, a Majthényi fivérek a Blaskovich–Dacsó házaspár birtokjogát támogatták. A család történetében arra is találtam példát, hogy a földek adásvételekor a rokonok elővásárlási joga volt, vagy ha gazdaságilag megszorultak, akkor előszeretettel adták zálogba valamelyik rokonok kisebb-nagyobb birtokrészüket. Így történt ez Blaskovich Pál unokái, a Foglár lányok, és Blaskovich II. József közötti vételkor is. Nem a gazdálkodás volt az egyetlen terület, ahol a rokonok segítették egymást. A korabeli rosszabb halandósági viszonyok miatt, valamely rokon vette át az elhalt apa vagy anya szerepkörét, Blaskovich Pál gyermekeinél már utaltam e tényre.

A Rákóczi szabadságharcot követő száz esztendőben a Blaskovich család történetét áttekintve megállapíthatom, hogy e család az egyik legteljesebb hivatali karrier egyikét mondhatta magáénak Hont vármegyében. Blaskovich Sámuel indította el a családot a felemelkedés útján. Az általa kialakított családi stratégia, mely szerint a hivatali tisztség mellett a nősülés, házasodás fontos karrier nyitányát, tekintélyes földbirtok megőrzését, illetve megszerzését jelenti, fia pályáivénél jól tetten érhető. Blaskovich József a tradicionális hivatali pályán ígéretesen haladt előre. A család 18. századi presztízsét jelzi, hogy az aljegyzői, szolgabírói megbízások után másod, majd 1759-ben Hont megye első alispánjává választották. Ehhez hasonló pályáíveket, karriertípusokat sokat ismer a szakirodalom.⁴⁹⁹ A család 18. századi presztízsének emelkedését jól tükrözik a vármegyei funkciók és vagyongyarapodás mellett a lakhely és lakóház fejlődése. Sámuel fiának bátorfalusi rezidenciája egyértelmű fokmérője a jómódú birtokos elitezhez való tartozásnak.

A Blaskovich család tagjainak az általuk viselt hivatalok ellátása során nemcsak közigazgatási gyakorlata bővült, hanem látóköre is szélesedett. Az árutermelésbe bekapcsolódó rétegek kezdték felismerni országuk függő helyzetét. A korszakvégi felvilágosult abszolutizmus új készségekre nevelte a nemesi társadalom módos

---

⁴⁹⁹ Ódor Imre 1995. 253–262.

elemeinek tekintélyes részét. Az egyik csoport az ország gazdasági helyzetével békétlenkedett, a másik viszont a kultúra problémájára lett érzékeny: a nyelv, a műveltség szintjének emelésével akarta a nemzet egészét felemelni. Gazdasági szakemberként az első csoportba tartoztak a Blaskovichok.⁵⁰⁰ A korábban megismert férfiak, valamint a nők férjeinek társadalmi és gazdasági szerepvállalása bizonyították a fentebb említett folyamatra.

III. A REFORMKOR NEMZEDÉKEI

A 18. század második felében a nemesi társadalomban szemléletbeli változás indult meg. E renden belül a század végére kialakult egy észrevehető és számottevő réteg, amely nagyobb fogékonysággal rendelkezett a felvilágosodás eszméi, a reformok, a változás iránt, mint elődei. Belőlük nőtt ki a reformkor és az 1848-as átalakulás politikai elitje. A műveltebb polgárosuló nemesség körében indultak meg azok az új szellemi folyamatok, melyek a rendiség egységét meglazították és a polgári életforma kialakulásához vezettek. A polgári társadalomszerkezet a késői rendiségből folyamatosan, annak szervezeti elveiből építkezve alakult ki.⁵⁰¹ A magyar reformkort Veliky János joggal nevezte a változások korának. A változás generálásában a jómódú birtokos nemesség fontos szerepet játszott, mivel az évszázados uralmi technika, a közigazgatási gyakorlat, illetve a társadalomhoz fűződő szoros viszony ezt a csoportot tette a reformkor egyik legsikeresebb csoportjává.⁵⁰² A Blaskovich család tagjainak életútjában, gazdasági és társadalmi szerepvállalásában e változás irányait tárom fel, tovább azt, hogy egyes tagjai hogyan fogtak vállalkozásba és szervezték birtokaikat a polgári piac racionalitása szerint.

3.1. Blaskovich József (1772–1847k.) birtokai és kúriái a 19. század első felében

A kor, amiben Blaskovich II. József és családja élt, rendkívül összetett. Férfivá válásának, az önálló élet megteremtésének ideje az ún. „kényszerpályák nemzedékének”

---

⁵⁰⁰ H. Balázs Éva 1989. 1123.

⁵⁰¹ Tóth Zoltán 1991. 15.

⁵⁰² Veliky János 2009. 38.

időszakára esett. A 18–19. század fordulóján általános volt a befelé fordulás, részben a magánszféra, részben a szellem világába.⁵⁰³ Blaskovich Józsefnél ez a családalapítás és az önálló birtokkezelés megkezdésének időszaka volt. Családi indíttatása révén fogékonyabbá vált a rendi-nemzeti politikához kapcsolódó új nemesi mentalitás befogadására. Gondolkodásmódjának alakulására művelt, jól gazdálkodó ősein kívül „világlátott”, magasan képzett, a világ dolgaiban tájékozott katona édesapja és birodalmi bárónő édesanyja is nagy hatással lehetett.

Blaskovich József születésének pontos dátumát (1772) igen, de halálának időpontját sajnos nem sikerült kiderítenem, mert személyéről a tápióbicskei plébánia halotti anyakönyveiben nem találtam bejegyzést. (K.28. kép) Elhunytának éve 1847 lehetett, mivel 1846. november 16-án még aláírásával igazolta, hogy Gyula fiától az erki vétel kapcsán átvett 15 000 pengő forintot.⁵⁰⁴ Őseihez hasonlóan jogi végzettséget szerzett.⁵⁰⁵ Igen fiatalon házasodott meg, 21 éves korában híres és vagyonos családba nősült.⁵⁰⁶ 1793. november 24-én feleségül vette fáji Fáy Bertalan borsodi alispán és kölcsei Kende Mária leányát, Annát.⁵⁰⁷ (K.29. kép) Házasságkötésük után a Borsod megyei Tibolddarócon laktak, ahol elsőként 1794-ben Bertalan, 1802-ben Pál fiuk megszületett.⁵⁰⁸ Harmadik gyermekük, Gyula 1806-ban Tápiószentmártonban jött a világra.⁵⁰⁹ 1806 táján Blaskovich József családjával a bátorfalusi ősi lakba költözött, amit nagynénjétől, Zsuzsannától örökölt. Felesége itt hozta világra László (1808), Aloisia (1809), Antal (1810), Anna (1811), Mária (1812), Julianna (1813), Amália (1814) nevű gyermekeit.⁵¹⁰

---

⁵⁰³ Poór János 1988. 98–99.

⁵⁰⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.6. (1846)

⁵⁰⁵ Feltehetőleg ő is a nagyszombati egyetemen tanult, mint fia Gyula, mert az egri Érseki Joglíceumban 1789/90-ben a jogtanítás szünetelt, az 1791/92-es tanévben végzett diákok között nem szerepelt neve, de majd László fia itt tanult (1793-ban már nősült). Nem találkoztam nevével a bécsi egyetemen sem az 1790–1852 között végzett diákok névsorában. Dr. Udvardy László 1898. 672.; Szögi László 1994.

⁵⁰⁶ A Heves megyei ecsédi birtokot házasság útján megszerző Fáy István már 1639-ben alispáni tisztséget viselt Borsod vármegyében. Fáy Anna testvérét, Fáy Ferencet alszolgabírónak és táblabírónak nevezték ki 1810-ben Pest-Pilis-Solt vármegyében. PML IV-93/1. Series Magistratualium Chronológia 1638–1906.

⁵⁰⁷ Kempelen Béla 1913. V. k. 431–434.

⁵⁰⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Blaskovich Pál keresztlevelének másolata (tibolddaróci római katolikus egyház) 1940. 03. 19.

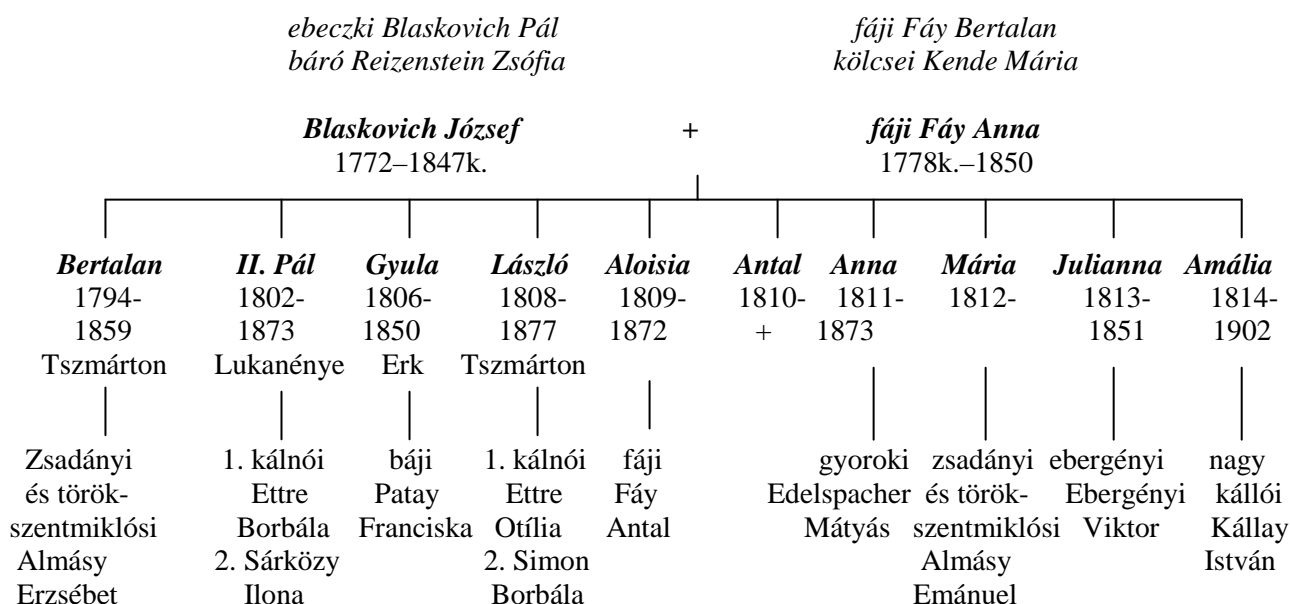
⁵⁰⁹ Blaskovich Gyula születésének helyét csak feltételezték unokái, ami a TBM Td. 69.123.22. iratból ismert. A tápiószelvi Blaskovich fivérek levélben fordultak az 1940-es években a tibolddaróci és a lukanényei római katolikus plébániákhoz, annak érdekében, hogy pontos adathoz jussanak. A pap válaszából kiderült, hogy Gyula még Tibolddarócon sem (itt csak két bátyja: 1794-ben Bertalan és 1802-ben Pál), de már Bátorfaluban sem született. Bátorfalu ugyanis mindig a lukanényei plébániához tartozott, majd itt születettek Gyula öccsei László, Antal és húgai. Az unokák a harmadik lehetséges születési helyszínen is érdeklődtek, az erki római katolikus plébánián, de 1800 és 1810 között itt sem szerepelt Gyula neve.

⁵¹⁰ Gócsáné Móró Csilla 1993. 35.

Blaskovich József nagy gondot fordított gyermekei neveltetésére. A korszak jómódú nemesi szokásaihoz híven a Blaskovichok is házitanítót fogadtak. Valószínű, hogy mindegyik gyermeke így, magántanulóként kapta meg az alapfokú oktatást, de van adat arról, hogy a középszigintig neves katolikus pap oktatta őket. József két kisebb fiát, Lászlót és Antalt 1821 és 1823 között Laky János teológiai doktor, római katolikus plébános tanította.⁵¹¹ Pál 16 évesen a bécsi katonai akadémián, Gyula nagyszombati papnövendékként szerezte középfokú ismereteit.

Blaskovich József vagyonának gyarapodását nemcsak jó házassága, de családon belüli örökségei is elősegítették. A kapott juszt kitűnően használta, jó gazdálkodással tovább gyarapította. A birtokvezetés mellett nagy gondot fordított közszereplésre, jótékonykodásra. Az 1808. évi országgyűlést főleg a nemesi fölkelés, a Nemzeti Múzeum és a Ludovika Akadémia alapítása tette emlékezetessé. Blaskovich József talán édesapja emlékének tisztelegve, a katonai iskola létrehozására 1000 forintot adományozott.⁵¹² E jelentős felajánlás mellett más haladó nemzeti ügyet is segített. Két ízben is támogatást nyújtott a „*Nemzeti Nyelv palléroztatásának előmozdítására, és a Nemzeti Múzeumnak felállítására*”, így 1808-ban 15 forint 21 kr-t, 1810-ban 7 ft 40 kr-t fizetett Hont és 6 ft 53 krajcárt Nógrád megye közgyűlésén keresztül. A befizetés nyugtái a szolnoki levéltár iratai között megtalálhatók.⁵¹³

Blaskovich József genealógiai rendje:

⁵¹¹ Laky János a teológiát a bécsi Pazmaneumban 1817-től 1820-ig végezte. Fazekas István 2003. 354.; 1821-től az esztergomi papok intézetében alkalmazták; majd Pestre nevelőnek ment Blaskovich József fiaihoz. Pallas Nagylexikon. Elektronikus kiadás 1998.

⁵¹² Borovszky Samu Hont 377.

⁵¹³ JNSZML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.63. (1808, 1810.)

Blaskovich II. József személyét több vármegyében is nagy tisztelet övezte. Elsősorban őseinek tekintélyében, de saját gazdasági szerepvállalásában eredeztethető, hogy több vármegye is táblabírájának választotta. Az 1810-es években Hont és Nógrád, 1818. március 31-én pedig Pest-Pilis-Solt vármegye is megtisztelte e titulussal.⁵¹⁴ Ugyanakkor egyik vármegye közigazgatásában sem vállalt konkrét pozíciót, hivatalt, de személye mégis köztiszteletnek örvendett. Erre bizonyosság az, hogy az 1820–30-as években rendszeresen tagja volt a pesti törvényhatóság nádort fogadó küldöttségének.⁵¹⁵

A táblabíró címet a független vármegye adta. Magyarországon kialakult a táblabíró típusa, aki bizonyos jogi végzettséggel rendelkezett, gazdasága porát, sarát lerázva jelent meg a tanácskozássra a megye, vagy a birtokos nemesség törvénykezési és közigazgatási ügyében. Jórészt tapasztalt, volt szolgabírókat neveztek ki – írta a magyar társadalom elemzésében Hajnal István.⁵¹⁶ A táblabíró elnevezés a rendi Magyarország emblemikus figurájaként rögzült a köztudatban. A táblabíró eredetileg a törvényszék bírója volt, de a 19. század első felében már e kinevezés tiszteletbeli megbízatásnak számított, a törvényhatóságok ezzel fejezték ki elismerésüket. A közérdekében végzett bírósági és közigazgatási munkáért állandó fizetés nem járt, ami feltételezte azt, hogy az aktív táblabírák az anyagilag független, jobb módú köznemesek közül kerültek ki. A 19. század első felében a táblabírói réteg a magyar köznemesség társadalmilag-politikailag legtevékenyebb, legképzettebb részét képezte.⁵¹⁷ Tényleges hivatalt nem viseltek, mégis tevékenyen részt vettek a közgyűléseken, ami ennél is fontosabb azonban, hogy ott voltak a munkák érdemi részét végző bizottságokban.⁵¹⁸ Magas társadalmi presztízsértéke volt annak, ha egy személyt nemcsak egy megye, hanem több is megtisztelt e címmel. Blaskovich II. Józsefet három törvényhatóság is táblabírónak választotta, így a missilisekben hivatalos megszólítása is így szólt: „*Ebeczki Blaskovich József Úr Tekintetes Több Vármegyék Táblabírája*”. (K.28. kép)

Blaskovich József pályafutása az 1795–1815 közötti időszakban indult, s a reformkor végéig tartott. Birtokgyarapításának ideje erre az újabb, a reformeszmék kidolgozásának korára tehető. Mérsékelt közszereplése mellett gazdasági megerősödése ezen időszakban teljesedett ki. Blaskovich táblabíró társadalmi szerepvállalásának aktivitása párhuzamba állítható az ország közéletének felpezsdülésével. Igaz, közéleti

---

⁵¹⁴ PML IV-93/1. Series Magistratualium Chronológia 1638–1906.

⁵¹⁵ PML IV-3/a. Nemesi közgyűlések iratai. Prot. Cong. 1829/III.1769; 1836/IV. 1858.

⁵¹⁶ Hajnal István é. n. 171.

⁵¹⁷ Hudi József 2006. 39–43.

⁵¹⁸ Kiss Anita 2009. 1–12.

palettáján, nagyapjától, Blaskovich I. Józseftől és dédapjától, Blaskovich Sámueltól eltérően nem viselt hivatali pozíciókat, nem volt politikai karrierje, ellenben a közügyektől mégsem maradt távol. Folyamatosan részt vett a pesti törvényhatóság közgyűlésein, s itt abba a szűk körbe tartozott, akik „ő császári felségét”, a nádort, mint a vármegye főispánját rendszeresen fogadták. Blaskovich élenkülő közszereplésében nagy szerepe lehetett Széchenyi Istvánnal való megismerkedésének. Blaskovich II. József feltehetően itt találkozott gróf Széchenyi Istvánnal, aki 1831-től rendszeresen részt vett a pesti közgyűléseken.⁵¹⁹ Ismeretségük bizonyítéka a gróf naplójában olvasható.⁵²⁰ Blaskovich táblabíró könnyen magáévá tette a haladó gondolatokat. Ennek konkrét példája az, hogy támogatta Széchenyi István tervét a magyar lóversenyzés megteremtéséről. 1828-ban a Pesti Gyep megalapítói között található Blaskovich József neve.⁵²¹ Bizony a grófnak nagy szüksége volt a haladó mentalitással rendelkező köznemesek támogatására, mivel e korban ez a réteg volt a haza és a haladás képviselője. Széchenyi könyveit kiművelt embereknek írta, s azok körében nyert híveket, akik képesek voltak az eszmék nagy jelentőségét belátni.⁵²² Ilyen művelt személyekből állt a Blaskovich család.

Blaskovich József fogékony volt Széchenyi gazdaságélénkítő elképzeléseire, ezért mindvégig támogatta őt a lóversenyzés, az „angol játék” meghonosításában. 1830-ban a lóversenyeket még egy alkalmi szerveződés, az Állattenyésztő Társaság rendezte. Ez a szervezet foglalkozott a minőségi juhtenyésztés népszerűsítésével is. Ekkor a lótenyésztés mellett a nemesített juhok tenyésztése angol és úri foglalatosságnak tekinthető, olyan divat lett, amely már meghódította a kontinenst, így aztán a mi uraink is nyugodtan foglalatostkodhattak vele – állapította meg Vári András.⁵²³ A harmincas években a nagybirtokosok mellett a középbirtokosok közül csak a leghaladóbb gazdák látogatták a társaság közgyűlését, állatkiállításait. Blaskovich a juhtenyésztésben is érdekelt volt, mivel csak tápiószentmártoni birtokán 6000 darabos állománnyal rendelkezett, de a honti legelőkön is tartott juhokat. Ez az Állattenyésztő Társaság intézte a lóversenytér telekvásárlási kötvényeinek kibocsátását. 1832-ben a részvényvásárlók között bukkant fel neve: Blaskovich Józsefet 1 darab 60 pengőforint

---

⁵¹⁹ Makkai László 1958. 156–157.

⁵²⁰ Széchenyi egyik 1833-as naplójegyzetében leírta, hogy az Első Ferenc Gőzhajón utazva találkozott az öreg Blaskovichcsal, ki bizalmas egyetértésben utazott egy Talbot bárónóval. „Uram segíts! – kiált fel magában a gróf”. Széchenyi István 1982. 746.

⁵²¹ Dr. Fehér Dezső 2003. 232.

⁵²² Mályusz Elemér 1923. 60.

⁵²³ Vári András 2009. 61.

értékű részvény tulajdonosaként jegyezték, mivel a részvények vásárlói között a fiatal arisztokraták és mintabirtokosok között már feltűntek a köznemesek, pesti honoráciorok, sőt kereskedők is.⁵²⁴

Széchenyi lótenyésztéssel és versenyzéssel kapcsolatos haladó gondolatai olyan követőkre találtak Blaskovich József és fia személyében, hogy e köznemesi család letette névjegyét a magyar és a nemzetközi lóversenyzés asztalára. József és legidősebb fia, Blaskovich Bertalan, akiknek neve a Pesti Gyep alapítói között olvasható, Tápiószentmártonban magánménest alapítottak. Ebben sok-sok kiváló versenyló született, köztük egy csodakanca is, Kincsem.

Blaskovich táblabíró az egyre bonyolultabbá váló birtok- és pénzügyeinek intézésében igen jó hasznát vette jogi ismereteinek. A 18. század utolsó éveiben apjának testvérei: Blaskovich Renáta és Terézia, illetve utóbbinak fia, Gyurcsányi József pert indítottak ellene. A jogügylet tárgya Dacsó Anna 1778-as végrendelete volt. A hosszan elhúzódó per 1815-ben zárult le a fiúági öröklés elsődlegességének elismerésével.⁵²⁵ Jogos javainak visszaszerzéséért József is indított eljárást. Blaskovich József jó anyagi helyzetét mutatta az is, hogy birtokvásárlásai mellett még kölcsönt is tudott adni, amit éppen egy olyan jogügyletből tudtam meg, amiből később per lett. 1833-ban a Dunán – Innen Kerületi Ítéző Tábla foglalkozott azzal a beadvánnyal, miszerint Blaskovich József 3360 császári aranyat adott kölcsön gróf krasznahorkai Andrássy Lászlónak, aki azt addig nem törlesztette. Végül az alperesek elismerték a tartozást és kötelezték magukat a kölcsön visszafizetésére.⁵²⁶ A korabeli magyar jogorvoslat nehézségét jól példázta, hogy e tartozást még 1850-ben sem rendezték, mivel József gyermekei között létrejött osztályszerződés még, mint behajtandó követelésről tett említést.⁵²⁷

3.1.1. Blaskovich József birtokviszonyai és jövedelmei

Blaskovich II. József élete során megőrizte, fejlesztette, visszaváltotta felmenőinek öt vármegyében lévő birtokrészeit, majd a konjunktúrát kihasználva pénzét új ingatlanok vásárlásába fektette. E családi földeket a 18. század végén többen

---

⁵²⁴ Ez a részvénymennység nem kevés, mivel Blaskovichon kívül 14 fő vett 1 db-ot, 11 fő 2 db-ot, s a híres grófi családok is csak 10 db-ot vásároltak. Vári András 2005. 106.

⁵²⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.8. No.1–20.

⁵²⁶ MOL O szekció 106. N:4035.

⁵²⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.9.

jussolták, de mint korábban leírtam Blaskovich Zsuzsanna és testvére, Ferenc nem alapított saját családot, így e földek visszazálltak Pál egyetlen fiára, ifjabb Józsefre.

Blaskovich József 1799-ben a Heves megyei Erken Orczytól átvette a zálogjogot, majd a Majthényi részt is megszerezte.⁵²⁸ Először Majthényi Katalinnak (Majthényi Imre lánya, aki Ebeczky Éva unokája) 10 000 rajnai forintot fizetett az egész erki helység ¼-dét kitevő birtokért. Ezt a zálogos egyességet 1810-ben újabb 32 évre meghosszabbították.⁵²⁹ Blaskovich 1821-ben újabb Majthényiak által bírt földet vett zálogba. Majthényi Károly 20 000 váltó forintért adta zálogba számára Erk helység és Gyó puszta egészének 1/12 részét, amit 1826-ban további 32 esztendőre 3000 forintért meghosszabbítottak. Ezen a birtokrészen úrbális vagy sessionalis hellyel bíró jobbágyok között két fő egész helyes, 4 fő fél helyes volt, házas zsellérből 11-et tartottak nyilván. Az uraság háza akkor három szobából és egy kamrából állt.⁵³⁰ Blaskovich József jó gazdaként gondozta a visszavett földeket is, például 1805-ben 247 forint 10 krajcárt fordított a gazdasági épületek javítására.⁵³¹ 1810-ben az erki birtok becsértéke a következőképpen alakult: lakóház 930 Rft, kettős kocsmá 92 Rft, ökör istálló 305 Rft, a kiskertben lévő 112 db gyümölcsfa 28 Rft, szőlő a benne lévő gyümölcs- és haszonfákkal.

Blaskovich József saját Borsod megyei jussai és Blaskovich Ferenc borsodi örökrészei mellé korán elhalt testvére, Anna gyermekeinek tibolddaróci földjét is megszerezte. 1807-ben tésai Foglár János királyi tanácsos árváitól: Anna és Zsuzsanna nevű unokahúgaitól 1839-ig (32 évre) 24 000 rénesi forintért zálogba vette azt.⁵³² A táblabíró a zálogos ügyletekbe hitvese örökségét is visszaforgatta. Adat van arról, hogy 1810-ben felesége révén a fáji Fáy család Borsod megyei javaiból mennyit jussolt. A Fáy lányok nem földet kaptak a császári királyi udvari tanácsnokként elhalálozott apjuk örökségéből, hanem pénzt, mert fiútestvéreik megváltották részüket. Az osztályegyezség szerint a három nagykorú lány fejenként 3437 Rft 54 kr összeget kapott.⁵³³

József 1805-ben árendálta Gyurcsányi József Hont megyei Újfalú, Ipolykeszi és Cseri községbeli földterületeit, ami Újfaluban 1/3 részt, Ipolykeszin egy kuriális

---

⁵²⁸ Erken 1773–1808 között 79 házat, 706 lakost, földesurait br. Orczy Lőrinc, Majthényi és más uraságok személyében jegyezték. P. Kovács Melinda 1998. 140. sz.

⁵²⁹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.294; 300; 322; 342; 336. (1821, 1826)

⁵³⁰ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.337.

⁵³¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.320.

⁵³² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.22. (1807)

⁵³³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.310. (1811)

házhelyet tett ki.⁵³⁴ Blaskovich táblabíró a Nógrád megyei Ebecken is gyarapodott. 1827-ben 2178 Rft-ot adott takarmányért, házért, istállóért, pincéért és hombárért.⁵³⁵

A 18–19. század fordulóján a Habsburg birodalmat sújtó hadi események szükségessé tették az inszurrekció hadba hívását. Erre a napóleoni háborúk idején négy ízben került sor, 1797-ben, 1800-ban, 1805-ben és 1809-ben. A törvény alapján, saját költségen személyes felkelésre kötelezett minden nemest.⁵³⁶ A nemesi felkelésekkel, majd az országgyűléseken elhatározott önkéntes nemesi felajánlásokkal kapcsolatos költségek kivetésekor összeírást végeztek. Ezek tartalmazták a családfő jövedelmét, jövedelemforrások szerinti rovatos bontásban.⁵³⁷ Az összeírások megyei anyagai a levéltárakban megtalálhatók. Ezeknek a dokumentumoknak, különösen az 1809. évinek igen nagy a forrásértéke, mivel a korabeli jövedelmi viszonyokról ad pontos képet, ezért az általam vizsgált köznemesi család jövedelmi viszonyainak bemutatásához is kitűnő forrásként szolgáltak.⁵³⁸ A szolnoki családi levéltár anyagában szerencsére megmaradtak Blaskovich II. József „hadi segedelemmel” kapcsolatos nyugtái, elismervényei (latin, német és magyar nyelven).⁵³⁹ A történész szakma már korán rámutatott arra, hogy a subsidiummal és az inszurrekcióval kapcsolatos iratok a 18–19. század fordulóján élt nemesség vagyoni viszonyainak felderítésére minden másnál alkalmasabb forrásként szolgálnak. Ugyanakkor azt is leszögezték, hogy ezek a források inkább csak a vagyoni rétegződés vizsgálatához nyújtanak kellő támpontokat, áttételes voltak miatt, az eltérő kulcsokkal, különböző módszerekkel számított számadatok ugyanis nem a tényleges, a gazdálkodásból származó jövedelmet jelentették. Az eltérő módszerek szerint készített összeírások általában csak önmagukon keresztül hasonlíthatók össze.⁵⁴⁰ Vörös Károly ugyanakkor sajnálattal jegyezte meg, hogy viszonylag kevés az olyan dokumentum, amely az egyes személy által fizetendő összegnek, tehát a kivetésnek vagyoni alapjait is megadta volna.⁵⁴¹ Ezért különösen fontos, hogy a Blaskovich család anyagában, még ha nem is teljes körűen, de

⁵³⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.22; Fasc.1. No.487.

⁵³⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.5. No.17.

⁵³⁶ Vörös Károly 1981. 93–101.

⁵³⁷ Erdmann Gyula 1987. 85.

⁵³⁸ Ezen források felhasználásának forrásértékére elsőként Vörös Károly, Erdmann Gyula és Ódor Imre mutatott rá. Ódor Imre 1987. 111–124.

⁵³⁹ Mivel az összeírásokat a megyék végezték, így a hadi segélyeket is az adott törvényhatóságban fekvő birtokokra vetették ki. A különböző évekből, megyékből fennmaradt nyugták nem minden esetben vethetők össze egymással, mivel más szempont szerint szedték be 1800-ban és 1809-ben a segélyt. Volt olyan megye, ahol nem a pénzösszeget írták le, hanem terményben adták meg a hadisegélyt, s ezt kellett az adott megye szorzóértékével átszámítani.

⁵⁴⁰ Szaszko István 1989. 236–237.

⁵⁴¹ Vörös Károly 1990. 7–9.

megmaradtak a vármegyei pénztárakba befizetett nyugták, valamint a kivetési iratok mellett a családfő által készített feljegyzések, számítások. Általuk pontosabb adatokat kaptam Blaskovich táblabíró olyan ingó és ingatlan vagyontárgyairól, jövedelemforrásairól, a nemesi allódium vonatkozásában is, aminek értéke a subsidium alapjául szolgált. Az inszurrekciós dokumentumok alapján Blaskovich táblabíró ingatlan és ingó vagyona után az alábbi segély összegeket volt köteles fizetni.⁵⁴²
(nincs adat=na)

Összefoglaló táblázat

<i>Megye</i>	<i>1800</i>	<i>1806</i>	<i>1809</i>	<i>1815</i>
Borsod	169 frt	169 frt	382 frt	139 frt segély fizetendő
Hont	112 frt	522 frt	307 frt	284 frt segély fizetendő
Nógrád	31 frt	39 frt	176 frt	210 frt segély fizetendő
Pest-P-S	na	na	1066-1813 frt	1183 frt
Heves	na	na	260 fr	na

Az inszurrekciós adó megállapításokhoz készített bevallások alapján az alábbi földekkel és javadalmakkal rendelkezett Blaskovich II. József a 19. század első évtizedében.

<i>Heves vármegye</i> ⁵⁴³	
<i>Erk</i>	<i>Rft</i>
<i>összesen 17 jobbágy</i>	<i>460</i>
<i>24 fő zsellér</i>	<i>96</i>
<i>majorság föld három vetőre</i>	<i>180</i>
<i>30 hold majorság kaszáló</i>	<i>90</i>
<i>árendások fizetnek</i>	<i>110</i>
<i>.....nevezetű földek</i>	<i>100</i>
<i>dézsomás szőlők</i>	<i>40</i>
	<i>Összesen: 1076 Rft</i>
<i>Ingó javak</i>	
<i>2 öreg bika</i>	<i>120</i>
<i>6 tehén pár</i>	<i>2400</i>
<i>9 tinó</i>	<i>450</i>
<i>7 üsző</i>	<i>140</i>
<i>15 szopós üsző</i>	<i>120</i>

⁵⁴² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.362.

⁵⁴³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.361.

9 pár ökör		180
9 pár....		900
4 pár borjú		600
150 pár juh:	<i>magyar juh</i>	120 2448
	<i>merinó</i>	25 450
	<i>Kos</i>	5 60
	<i>toklyó</i>	20 240
		<hr/>
		Összesen: 8108 Rft

Ingatlanok jövedelme:1076 Rft, utána fizetendő összeg: 179 Rft. Ingóságok: 8108 Rft, utána fizetendő összeg: 81 Rft. Heves megyei hadi segély összesen: 260 Rft. Ez alapján Blaskovich József Heves megyei javainak 1808. évi jövedelme 9184 Rft volt.

Hont vármegye ⁵⁴⁴	
Bátorfaluban	<u>Rft</u>
vagyon három házhelyem, 30 hold föld	
1 classisba	90
rétek 15 hold után	75
kertek és gyümölcsösök 2 ½ után	12
	<hr/>
	Összesen: 177 Rft
Újfaluban	
vagyon 2 jobbágy annak házhelye	72
majorsági föld 5 hold	15
kert 1 ½	4
rétek 8 hold	40
majorság szőlő 8 kapás	12
dézmás szőlők	20
erdő	30
6 házas zsellér	24
	<hr/>
	Összesen: 217 Rft
Dacsó pusztában	
vagyon 100 hold föld	400
rétek 25 hold	125
majorság szőlő 50 kapás	75
dézmás szőlő	75
malom haszna	100
legelőért	12
	<hr/>
	Összesen: 787 Rft

⁵⁴⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.362.

Apátiban	
vagyon egy fél helyes jobbágy	18
majorság szőlő 6 kapás	12
dézsma szőlő	12
	<hr/>
Összesen:	1223 Rft
Összes igás	
24 ökörnek az ára	1680
12 tehén	480
lovak	1200
juhok	800
sertés	90
méhek 2 köpű	8
búza.....javak	6000
	<hr/>
Összesen:	10258 Rft

A hadi segélybe a javak jövedelmének 1/6-od részét, egyéb javaknak 1/100-ad részét kellett fizetni. Így a honti földek jövedelme után 204 Rft 30 kr-t, az egyéb javak után 102 Rft 30 kr, összesen 307 rénesi forintot kellett fizetnie. Blaskovich József Hont megyei javainak 1808. évi jövedelme 11 612 Rft volt.

Borsod vármegye	
Daróc	Rft
negyed helyes jobbágy N 2	17
házas zsellér N 9	36
háztalan zsellér nincsen	
majorság földek	80
alrodális kaszálók	84
dézsma borok	27
káposztaföld 1/8 köből, kenderföld 1 köből	4
6 ökör és 4 lovak közönséges legeléssel	2
malom behoz rozst (54 köből x6)	324
malom behoz rozst (26 köből x5)	130
	<hr/>
Összesen:	704 Rft
Kács	
házas zsellér N 2	8
majorság földek (összességben 3 köből, ennek 1/3 ugar)	2
majorság kaszáló 1 kaszás	1
bor dézsma (daróczinál beszámított)	
kenderföld 1 vékás	1
Korcsmábul	3

<i>erdők ezeknek jövedelme makkos</i>	24
Összesen:	39 Rft
Geszt	
<i>negyed helyes jobbágy N 2</i>	17
<i>allodális kaszálók 2 köblös</i>	4
<i>majorság szőlők (10, 6, 2 kapás)</i>	54
<i>bor dézsma bejött a daróczival</i>	
<i>korcsma árendából</i>	3
<i>erdőske, ritka</i>	3
Összesen:	81 Rft
Leányfalu	
<i>allodális szántófield</i>	
<i>rét 11 köblös, rét 8 köblös</i>	38
<i>kaszáló</i>	6
Összesen:	44 Rft
Nagymihály	
<i>negyed helyes jobbágy N 3</i>	24
<i>allodális szántóföldek (őszi alatt)</i>	60
<i>allodális szántófield tavaszival</i>	60
<i>kaszáló (8, 6 kaszás)</i>	28
<i>korcsma árendából</i>	40
<i>Mészárszék</i>	4
<i>nádbul 20 kéve</i>	2
<i>sertések legelése</i>	1
Összesen:	219 Rft
Fejéregyháza	
<i>az egyik jussnak árendája a gesztivel</i>	900
<i>pélyi jussnak árendája gesztivel együtt</i>	120
Összesen:	1020 Rft
Dorogma	
<i>az egyik jussnak árendája a gesztivel együtt</i>	120
<i>halászat árendája</i>	14
Összesen:	134 Rft
Ingó javak	
<i>ökör 3 pár (per 100 ft)</i>	300
<i>igás vagy kocsis lovak 3 (per 30 ft)</i>	90
<i>sertés 24 pár (per 20 ft)</i>	480
Összesen:	870 Rft

A borsodi földek jövedelme után 373 Rft 50 kr-t, az egyéb javak után 8 Rft 70 kr-t, összesen 382 rénesi forintot kellett fizetnie. Blaskovich József Borsod megyei javainak 1808. évi jövedelme 3111 Rft volt.

Pest-Pilis-Solt vármegye⁵⁴⁵

Tápiószentmárton

Részletes összeírás nem maradt fenn, de az 1815. évi önkéntes ajánlás alkalmával Blaskovich József Pest-Pilis-Solt vármegyebeli birtokai után kirótt terményekből számoltam vissza, és adtam meg jövedelmét.

tisza búza	33 pozsonyi mérő	198 Frt
kétszeres vagy rozs	135 pozsonyi mérő	540 Frt
zab	135 pozsonyi mérő	175 Frt 50 kr

(A megyei beszámítás szerint a búza váltsága pozsonyi mérőként 6 frt, a rozsé 4 frt, a zabé 1 frt 30 kr, katona alá való ló váltsága 270 frt, szekeres ló 220 frt, igás ló 170 frt.)

E számítás alapján Blaskovich József 1815. évi tápiószentmártoni ingatlan javai után 738 frt-ot kellett fizetnie, ami 4428 forintos jövedelmet tett ki. Sajnos az ingóvagyonhoz tartozó jelentős állatállomány összesítésének eredeti forrása nem állt rendelkezésre.

Nógrád vármegye

<i>Ebeck</i>	<i>Rft</i>
vagyon 6 egész helyes jobbágy	192 ft jövedelem
zsellér 7 ennek haszna	28
majorság föld 53 hold	79,30
rétek 21 hold	42
káposztás 1 hold	3
dézmás szőlő	120 /94 ft 6 kr segedelem

Összesen:

<i>Heréden</i>	
vagyon 4 jobbágy ennek haszna	128 ft
kotsma és mészárszék	50 ft /29 ft segedelem
300 juh ára	1200 ft /12 ft segedelem

Összesen:

---

⁵⁴⁵ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.9. No.364.

Az insurrekciós összeírások alapján Blaskovich József vagyoni viszonyairól, öt megyében fekvő ingatlan és ingó javairól az alábbi képet kaptam:

<i>Megye</i>	<i>Ingatlan vagyon</i>	<i>Ingó vagyon</i>
Borsod megye	2241 frt	870 frt
Hont megye	1223 frt	10 258 frt
Heves megye	1076 frt	8108 frt
Nógrád megye	592 frt	1250 frt
Pest megye	4428 frt	na

Blaskovich táblabíró ezzel a jövedelemmel a leggazdagabbak közé tartozott, benne volt abban a 191 főben, akik Magyarországon ebben az időben 3000 forint jövedelemnél nagyobb összeggel rendelkeztek. Vörös Károly számításai szerint 173 fő rendelkezett 2–3000 frt, 864 fő 1–2000 frt, 1522 fő 1000 frt jövedelemmel.⁵⁴⁶ Blaskovich II. József a magyar nemesség azon vékony rétegéhez tartozott, aki vagyoni helyzete alapján az inszurgens seregben saját személyében volt köteles szolgálni, vagy helyettest állítani.

Az összesített megyei adatok után az alábbiakban a legnagyobb és legfontosabb uradalom, a tápiószentmártoni birtokot mutatom be részletesen.

<i>Tápiószentmártoni földek nagysága</i>	
Belsőség	173 hold 9 □öl
Szántóföld	
1. Első nyomás	849 hold
2. Második nyomás	849 hold
3. Harmadik nyomás	1179 hold 12 □öl
Rét	295 hold 15 □öl
Kukoricás föld	106 hold
Kenderföld	48 hold 15 □öl
Szőlő	100 hold 20 □öl
Erdő	29 hold 17 □öl
Nádas	29 hold 16 □öl

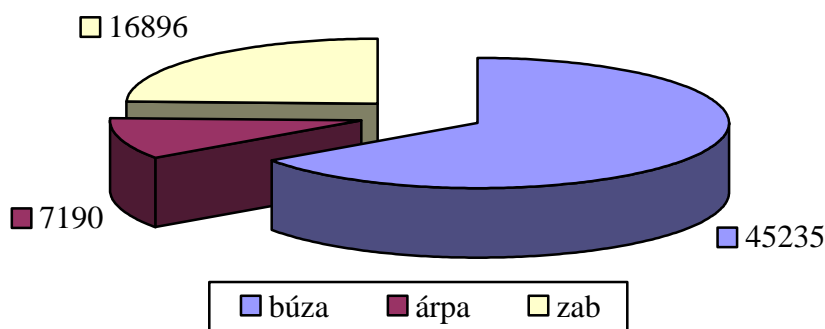
Az összeírás jól mutatja, hogy a tápiószentmártoni Blaskovich földeket 18–19. század fordulóján háromnyomásos gazdálkodási formában művelték. A gabonatermesztés túlsúlya mellett az állattartás terménye a kukorica és a nagyobb hasznot hozó szőlőtermelés is jelen volt.

⁵⁴⁶ Vörös Károly 1980. 488. vö. Vörös Károly 1981. 95.

Blaskovich család gazdálkodási viszonyainak ismertetése miatt sorra veszem a gazdasági épületeket. A portán állt két magtár, a nagyobb, a 288 m² területű téglából építették és zsindelel fedték, ami ekkor még egy kúrián is korszerűnek számított. A kisebbik 173 m² területű volt, amiről csak az tudható „szilárd anyagból állítottatott fel”. A melléképületek sorába két hajdinatorló (72,2 és 60,8 m hosszú), egy 173 m²-es kocsiszín, egy 288 m²-es lóistálló tartozott. Hatalmas, 693 m²-es marhaistálló biztosította a 140 db szarvasmarha elhelyezését. A birtokon állt egy téglaház is, amiben 40 ezer téglát tároltak. A Blaskovich uradalomban jelentős juhtenyésztés is folyt, de a 6000 darabos állatállomány elhelyezésére szolgáló 1155 m²-es juhakol a szomszédos település területén, Nagykátán helyezkedett el.

Blaskovich József tápiószentmártoni birtokának állatállománya 1825-ben 140 db szarvasmarhából, 12 tehénből, 6000 db juhból, 250 db sertésből tevődött össze, amiből évente 50 darab a háztartás szükségleteit biztosította. A gazdasághoz tartozott 300 darab kétfogatos szekér és 179 darab kétfogatos szénásszekér. A 12 tehénhez rendelkezésre állt 12 darab kétfogatos szekér és 20 darab szénásszekér. A juhállomány értéke 12000 forintot, a szekerek értéke 2637 és 144 forintot, a birkanyírás 300 forintot tett ki. A konyhakertben a disznók etetésére burgonyát termeltek, mérőnként 123 forintértékben.

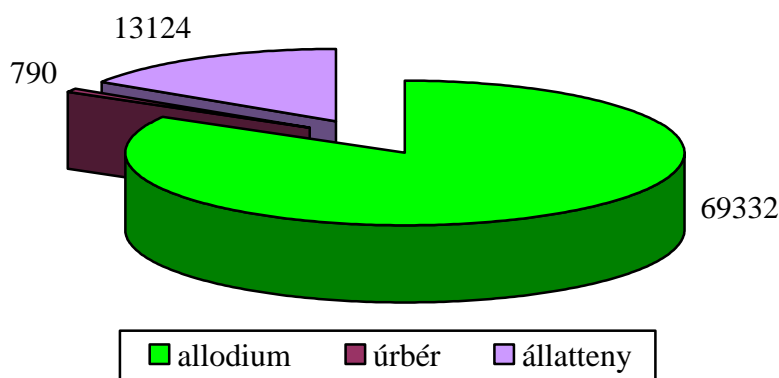
Tápiószentmárton földterületének 3/8-ad része az uraság majorságához tartozott, amely öt részre volt osztva, és amelyet részenként 50–50 jobbágy művelt. A földek minősége a térségben legjobbak és igen termékenyek közé tartozott. Erdő nem volt a jobbágyok birtokában, de az uraság erdeit használhatták. A földeket három részre osztották, amiben három különböző gabonafajtát termeltek: 18 848 pozsonyi mérő búzát, 45 235 forintértékben; 6 959 pozsonyi mérő árpát, 7 190 forint; 15 840 pozsonyi mérő zabot, 16 896 forint; összesen 69 332 forintértékben. A termesztett gabona arányát az alábbi kördiagram mutatja:

A birtok úrbéri terhei a következőkből tevődtek ki: 30 pozsonyi mérő búza, összértéke 72 forint; 60 pm, összértéke 68 forint; 50 pm árpa, összértéke 51 forint; 32

pm zab, értéke 55 forint; 2 pm bab, összértéke 4 forint; 3 pm kender, értéke 18 forint; 6 pm pohánka, 30 forint összértékben. Ezen kívül 40 font faggyú, értéke 12 forint; 100 font hús, értéke 13 forint; 100 font só, értéke 20 forint; 50 font sajt, értéke 10 forint; 2 darab sertés, értéke 16 forint; 6 hordó bor, értéke 24 forint; 2 szekér tűzifa, értéke 16 forint; 9 szekér széna, 63 forintértékben; összérték 790 forint.

Látható, hogy Blaskovich József birtokának jövedelme döntően a gabonatermesztésből és juhtenyésztésből tevődött ki. Az igavonókon kívül tartott jelentős mennyiségű marhát, valamint sertést, ami nemcsak saját háztartásának szükségleteit biztosította. Állattenyésztésének központjában a juhtenyésztés állt. Blaskovich József tápiószentmártoni uradalmának jövedelmezőségét, valamint a majorságban termesztett növények arányát az alábbi kördiagram mutatja:

Blaskovich táblabíró számára a legnagyobb jövedelmet majorsági földjei adták 69 332 forintértékben az állattenyésztés 13 124 frt, az úrbéri terhek 790 frt jövedelmet biztosítottak számára. Az allodális szántóföld jövedelmének 66%-át a búza, 10%-át az árpa, 24%-át a zab alkotta.

Hasznos összevetni Blaskovich József tápiószentmártoni jövedelmét más kortársakéval. A Baranya és Somogy megyében is birtokos, középbirtokosnak számító Jeszenszky testvéreket 1325 forintos jövedelemmel tüntették fel.⁵⁴⁷ A költő Kisfaludy Sándor nemesi és földesúri jövedelmei 1835-ben 1011 pengőforint körül voltak, ez 2545 váltóforintot jelentett. Kisfaludy gazdasági naplója 7700 (váltó) forintos bevételt tüntetett fel.⁵⁴⁸ A hasonlítás különösen figyelemre méltó a hasonló társadalmi presztízszű Csapó Dániel esetében, aki Tolna megye első alispánja, valamint országgyűlési

⁵⁴⁷ Szaszko István 1989. 237. A különféle összeírásokban használt pénzfajták miatt nehézkes az összehasonlítás. 1 rajnai (rénes) forint=100 dénár=60 krajcár=20 garas, 1 magyar forint=100 dénár=60 krajcár, 1 máriás=17 vagy 20 krajcár. A krajcár a 17. századtól kezdve a legfontosabb váltópénz volt, a rajnai forint 1/60 része. Az 1816-os devalváció után megállapították, hogy 250 váltóforint 100 ezüst forinttal egyenlő. A 19. első felében kétféle pénz volt használatban, a fém, ez volt a pengő vagy konvencionális forint, a papír vagyis váltóforint, aminek átszámítása 1pengőforint=2,5 váltóforint.

⁵⁴⁸ Völgyesi Orsolya 2007. 42.

követeként volt ismert, de Csapót kortársai egyik legkiválóbb mezőgazdászként tisztelték.⁵⁴⁹ Tengelici birtokán az igaerőt 32 jármos ökör és 6 bivaly, juhállományát 1830-ban 2362 db juh adta, Baracson 31 pár ökör mellett mintegy 2000 juhhal rendelkezett. Csapó Dánielnek a juhászatból 1825-ben 8776 pft, 1830-ban 6730 pft jövedelme, Blaskovich Józsefnek 6000 juhából 12 000 frt jövedelme származott. Csapó gabonatermesztésből származó jövedelme 1825-ben 3219 pft, 1830-ban 8487 pft. Blaskovich Józsefnek gabonatermesztésből 69 332 frt jövedelme volt. Az összevetésből megállapíthatom, hogy annak ellenére, hogy Blaskovich Józsefről nem maradt fenn kortárs gazda dicsérete, a számok azt mutatják, hogy nagyon eredményesen gazdálkodott, sikeres gazda volt.

3.1.2 Blaskovich táblabíró lakóviszonyai

Blaskovich József az általam tárgyalt időszakban lakházzal rendelkezett a Borsod megyei Tibolddaróc helységben. Az itt lévő három szobás, pitvaros úrilakot Ferenc nagybátyjától örökölte, ahol a házasságát követő néhány évben élt feleségével, első két fia is itt született. Az 1800-es évek elejétől Bátorfaluba telepedett át. Ezt az úrilakot Zsuzsanna nagynénje hagyta rá. A korábbi leírtam, hogy az ősi ház kilenc szobájával és kiszolgáló helyiségeivel népes család kényelmes elhelyezésére is megfelelőnek bizonyult. József és családja a nagynéni halála után, 1801-ben költözhetett ide, ahol egészen az 1830-as évekig élt. Ebben az időszakban Bátorfaluba érkeztek hivatalos levelei. E házban született a Blaskovich–Fáy házaspár negyedik fia, László és további hat gyermek, utolsóként 1814-ben Amália. Blaskovich József a 19. század első harmadában Hont megyéből a Pest megyei Tápiószentmártonba tette át lakhelyét.

A vármegyék életét meghatározó bene possessionatus családok építkezései a 18–19. századi kúria és kastélyépítés fellendüléséhez igazodott. A szakirodalomban fellelhető vizsgálatok tanúsága szerint a második hullám a 19. század első felére esett.⁵⁵⁰ A háborús időszak kedvező terményértékesítési körülményeivel is magyarázható építési divat Blaskovich József személyére másként hatott. Kedvező anyagi lehetőségei ellenére nem épített, hanem vásárolt épületeket, s a társadalmilag kötelező

---

⁵⁴⁹ Glósz József 1991. 92–95.

⁵⁵⁰ Kiss Ákos 1979. 34–380.; Kaposi Zoltán 1997. 261–272.

reprezentációnak így tett eleget, amit pesti és tápiószentmártoni jussainak gyarapodása bizonyít.

1812-ben Blaskovich József feleségével, Fáy Annával házat vett Pesten, majd 1817-ben kúriával ellátott újabb birtokot Tápiószentmártonban. A pesti ház megszerzése után már nem volt akadálya annak, hogy Blaskovich a pesti törvényhatóság gyűléseire rendszeresen eljárjon. Éppen azokban az időkben, amikor ellenzéki magatartása, haladó állásfoglalásai miatt Pest-Pilis-Solt az ország vezérvármegyéjévé vált. 1810-ben Blaskovich szerződést kötött Szemerédy Andrással, amelyben Szemerédy Pesten a 325. szám alatt egy 374 négyszögöles telken ezután építendő ház 1/3-át Blaskovichnak eladta. Az úri palota felépítésére 45 000 forintot kellett fizetni, amiből 1811-ben az első részt, a 25 000 forintot Szemerédy megkapott.⁵⁵¹ Az új épület a Duna partján a „hídon alól” állt. Blaskovich a házért először 6 egész házhelyet kínált a Nógrád megyei Ebecken, de ezt Szemerédy nem fogadta el.⁵⁵² A megállapodás végül 31 000 frt értékű váltó cédula átvállalásával kötött meg.⁵⁵³ József a pesti úrilakot 1817-ben jelentősen felújította, kibővítette. E munkálatok iratanyaga, az anyagszükséglet, a mesteremberek által végzett munkák és költségszámítások a szolnoki levéltárban fennmaradtak.⁵⁵⁴ Blaskovich pontos kimutatása alapján az iratokból azt is megtudható, hogy milyen mesterekre volt szükség egy módos, korszerű ház felépítéséhez a 19. század elején.⁵⁵⁵

Blaskovich táblabíró tovább terjeszkedett Tápiószentmártonban is. A fiúágon öröklődő, Sámuel vásárolta birtok mellé 1817. november 22-én 15 000 rajnai forintért megvette Kubinyi Dénes szentmártoni belsőségét, ami zálogos per alatt állt. Ezt az egész Kubinyi-birtok 1/8-át kitevő földet még Kubinyi Dénes nagybátyja, Kubinyi László 1799-ben 32 évre zálogosította el Glosius Dánielnek. Blaskovich a zálogban lévő, per alatt álló részbirtokot és annak tartozékait 1831-ben Glosius Dánieltől, ill. a Kubinyiaktól teljes egészében megváltotta. Ezen a birtokon álló úrilakot még Kubinyi

---

⁵⁵¹ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.12. No.3.

⁵⁵² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.12. No.8.

⁵⁵³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.12. No.9. Az árba beszámították Szemerédy által Blaskovichtól a ház építésére kölcsönként 50 000 forintot, Blaskovich átvállalta Szemerédy Andrásnak a gróf Károlyi családnál lévő 20 000 forint értékű adósságlevelét, valamint 3 hónap alatt 26 000 forint váltó kifizetését, ezen kívül vállalta, hogy az eladónak élete végéig évente 2000 forint váltócédulát fizet ki. Az egyezség tartalmazta azt is, hogy Blaskovichék Szemerédynek a házban 3 szobát, 1 konyhát és fa kamrát lakásnak átengednek, amiért az évente 30 forint bérleti díjat fizet.

⁵⁵⁴ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.12. No.1–49.

⁵⁵⁵ Az eredeti lista ABC rendben sorolta fel a mesterembereket: aranyozó, asztalos, bognár, bádogos, canalis tsináló, cserépfödő és cserép, égetett téglák, fazekas, ..., kőműves, kovács, kőfaragó, képfő, lagírozó ?, képfaragó, kavics és homokhordás, kerékgyártó, kéményseprő, kőbányai canalisra, kőbánya és kőrakás, lakatos, lámpás gyújtó, mész, rézműves, szíjgyártó, stukatúr tsináló, tapezírer (tapétázó), üveges, vasáros.

Ádám építtette 1777-ben, amit már az első katonai térkép is jelölt.⁵⁵⁶ A Blaskovich család ezért a kápolna környékén álló régi házat lebontatta.⁵⁵⁷

13. kép A tápószentmártoni régi kúria, Forrás: TBM Fotótára

A birtok vétele ügyében felső kubinyi Kubinyi András táblabíró és felső kubinyi Kubinyi Miklós táblabíró megjelentek Pest vármegyének 1819. július 12-én tartott közgyűlésén, ahol elfogadták a Szentkirályi László első alispán elnöklete mellett alakított bizottságot, ami a tápószentmártoni jussoknak Blaskovich József által „szerzendő egyezés eszközésére” jött létre.⁵⁵⁸ E birtokon álló udvarházat és a szentmártoni földek 1/8-át Blaskovich József negyedik fiára, Blaskovich Lászlóra (1808–1877) hagyta. László a neki jutott ún. Kubinyi-féle rátán található minden épületet, kertet és annak tartozékát, így az 1844-ben osztályrészül kapott nemesi lakot is leányára, Máriára örökítette tovább.⁵⁵⁹ Blaskovich Mária később elvált férjének, Blaskovich Antalnak adta el.⁵⁶⁰ (K.31. kép)

Blaskovich József 1817. évi vásárlása miatt állhatott elő az a helyzet, hogy a Kubinyiak két újabb úrilak építésébe fogtak. 1820 körül Kubinyi Géza emelte azt a szerényebb kivitelű úrilakot, ami a település központjában ma is látható. A másikat, az

⁵⁵⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.130.1.; TBMA 285–73. Blaskovich János feljegyzése. A Blaskovich család eredete.

⁵⁵⁷ Badál Ede 1987. 35.

⁵⁵⁸ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.11. No.172.

⁵⁵⁹ Soós István 2001. 161.

⁵⁶⁰ Blaskovich Antal (1834–1914) a megszerzett kúriát 1885-ben felújította. E munkálatokhoz Sonhartl Lajos által készített tervrajzok a tápószelei múzeum történeti tárában jelenleg is megvannak. E dokumentumokból ismerhetjük e nemesi lak külső képét, alaprajzát és méreteit. A kúria a 20. században a múzeumalapító Blaskovich György tulajdonába került, amelyen 1937-ben részleges bontást végeztek, majd a második világháború alatt teljesen megsemmisült. TBM Blaskovich család irata Td. 69.100.1.

impozánst pedig Kubinyi László építette.⁵⁶¹ Ezek a gyarapodások egybeestek a magyarországi kúriaépítkezések fellendülésének második hullámával, ami a francia háborúk konjunktúrája utánra tehető. Pest megyében, az 1820-as években az ötvenet is meghaladta a kastély és kúriaépítések száma, ami korábban a húszat sem érte el egy évtizedben.⁵⁶² A gazdaságtörténészek megrovóan említik, hogy a jómódú nemesek, ahelyett, hogy gazdaságukat modernizálták volna, luxusépítkezésekre fecsérelték a konjunktúra hasznát, ezzel szemben a művészettörténészek pedig elismerőleg nyilatkoznak e tendenciáról. Kövér György álláspontja szerint gazdaságtörténetileg sem indokolt a szigorú ítélkezés, a kétszeri pénzeértékelést (1811, 1816) figyelembe véve a kúriaépítés célszerű befektetésnek tekinthető.⁵⁶³

Blaskovich II. József és fia, Bertalan az impozáns úrilakot Kubinyi Gézától vásárolta meg, aminek építési idejére és körülményeire pontos adatokkal nem rendelkezem, ráadásul az egyes szakirodalmi utalások is ellentétes álláspontot képviselnek. A forráshiánynak az is oka, hogy a 19. század első felében még a feudális előjogok miatt nem volt engedélyezési eljáráshoz kötve a vidéki kastélyok építése. Így a pesti és a budai építkezésekkel ellentétben nem keletkeztek okmányok, iratok, amelyek hiteles forrásul szolgálhatnának. Az építészettörténeti szakirodalom több tervezőt és más-más építési kort jelölt meg. 1943-ban Zádor Anna és Rados Jenő által a magyarországi klasszicista építészetéről készített alapvető monográfiában a klasszicista épületek között szerepelt a szentmártoni Kubinyi–Blaskovich kúria. Az úrilak építési idejét az 1820-as évekre tették, az épület arányai, monumentális hatása miatt Pollack Mihály művei közé sorolták. „*A klasszicista stílusban emelt épület szervesen illeszkedik az Alföld kastélyépítészetének azon vonulatába, amely Pest környékén e korban készített kastélyok, kúriák gazdag sorát jellemzi...a tápiószentmártoni nagyobb méretű földszintes kastély építésének történetét teljes homály fedi.*”⁵⁶⁴ Az építész személyéről hasonlóan vélekedett Imrényi- Szabó Imre is 1944-ben kiadott könyvében, amikor még állt az épület.⁵⁶⁵ Rados Jenő később, Hild József szerzőségét tartotta elfogadhatónak.⁵⁶⁶

---

⁵⁶¹ Borovszky Samu Pest 1911. 146.

⁵⁶² Badál Ede 1987. 53.

⁵⁶³ Kövér György 2003. 128.

⁵⁶⁴ Zádor Anna – Rados Jenő 1943. 224–225. Majd két évtized múltán Zádor Anna művészettörténész Pollack Mihályról írott művében az építés idejét már 1830 körülre tette. E későbbi dátum miatt már nem kötötte Pollack nevéhez.

⁵⁶⁵ Imrényi - Szabó Imre 1944. 14–15.; 117.

⁵⁶⁶ Rados Jenő a tervekészítés és megvalósítás időpontját 1832 és 1837 közötti időszakra tette. Azért sorolta Hild József tervezői munkái közé, mert szerinte a szentmártoni épület középrésze a mester néhány villájával mutat határozott rokonságot. A nemesi lakóépület a „telke előtt elvonuló úttal párhuzamosan a park háttérében áll, harmadmagával alkot festői épületegyüttest. Oldalt, merőlegesen a főépület irányára

A művészettörténeti találgatások óta ismertté vált egy levéltári forrás, ami alapján pontosíthattam ezt az adatot. Blaskovich József szentmártoni birtokairól 1825-ban a Pest megyei közgyűlési jegyzőkönyvekhez készítettek feljegyzéseket, amiben szerepelt a 22 szobás úrilak.⁵⁶⁷ (K.32, 33, 34. kép)

A tápiószentmártoni kúria 133 jugera nagyságú belső ingatlanon állt, U alakban helyezkedtek el az uraság és cselédség épületei. A középén az úrilak állt, amit téglából építettek. Kiterjedése 50 öl hosszú és 2 öl széles, vagyis 95 x 3,8 m volt, ami igen jelenős, 361 m² alapterületű kúriát jelentett. A földszintes, téglalap alaprajzú épületben 22 szobát, 1 konyhát és 1 kamrát alakítottak ki. Ezzel az alaprajzi elrendezéssel a leggyakoribb típusba tartozott, mert a kúriák 72%-ánál ez a mód fordult elő. Főhomlokzatát 4 korinthuszi oszlop által tartott timpanonos portikusz díszítette. E középrészhez két oldalt két-két oszloppal ellátott beugró tornácrész csatlakozott, ami a fal síkjába simult. A tornácok mellett 3 tengelyes falrészek húzódtak. Az emelt lábazatú épülethez szemből lépcső vezetett fel, két oldalt kocsifelhajtót képeztek ki, ami között gömbalakra nyírott örökzöld díszlett. Az úrilak udvari homlokzatán kissé előrelépő oszlopok között falsíkba épített toszkán oszlopos tornác húzódott. „Az urasági kúria homlokzata abszolút méreteihez képest erősen tagozott. Zárt oldalszárnyai, tornácos középrészt fogtak össze... Ez sajátos aaa–bbb–CCC–bbb–aaa betűjelzéssel érzékelhető ritmust adott.”⁵⁶⁸ Az egész ház alatt emelt szintű alagsor (pince) húzódott, melynek kisméretű rácsos spalettás ablakai a zsalugáteres nagy ablakok alatt futottak. Az udvari homlokzat jobb- és baloldalán 3–3 ablak, az oszlopos tornácnál is 3–3 ablak és 1–1 ajtó volt. Az úrilak falát talpazatig hófehérre festették. A timpanonos előrelépőről három nagyméretű ajtó vezetett a kúria fogadójába. A fehér tömörfa külső- és talpig üvegezett belső ajtók fölött egy-egy ablak is elősegítette a terem megvilágítását.

Az urasági lak két oldalán oszlopos homlokzatú gazdatiszti és személyzeti épület helyezkedett el. Az U alak egyik szárát alkotó urasági hivatal a maga 202 m² -ével igen nagyinak számított. Az U másik száránál a cselédház állt. A 70 öl hosszú és 3,5 öl széles, vagyis 133x6,65 m kiterjedésű, 884 m² területű épületet három részre osztották.

---

tiszti lak és személyzeti épület határolta le építészeti keretézéssel, a hatalmas fákkal szabadon alakított levegős parkot. Így a maga logikus egyszerűségében, viszonylag szerény kialakítással megragadó kompozíció keletkezett.” Rados Jenő 1958. 80–81.

⁵⁶⁷ PML IV-3/c/9. 1826. Fasc.9. No.234. Itt köszönöm meg Bradács Gábornak az irat fordításában nyújtott segítségét.

⁵⁶⁸ Badál Ede 1987. 177.

A melléképületeket az egyenletes ritmika jellemezte, ami a viszonylag karcsú toszkán oszlopok sűrű, egymás utáni elhelyezéséből adódott.⁵⁶⁹

14. kép A tápiószentmártoni klasszicista kúria, Forrás: TBM Fotótára

A Blaskovich uradalom tiszti lakának kolonnádja reprezentálta azt, hogy az a klasszicizmus legfőbb építészeti díszje, a nemzetien sajátos architektúra hordozóinak egyike.⁵⁷⁰ Az úrilak és melléképületei U alakú teret formáltak, melyben kör alakú díszkertet képeztek ki. A Blaskovich kúriát gyönyörű angolpark övezte, aminek séta és lovagló útjait az 1884. évi térképrészlet dokumentált.⁵⁷¹

Véleményem szerint a tápiószentmártoni Blaskovich urasági lak a maga 22 szobájával, korinthuszi oszlopokkal díszített, timpanonos homlokzatával korának legszebb köznemesi hajlékai közé sorolható. Építési ideje 1825 előttre tehető, ezért álláspontom szerint Pollack Mihály tervezte. A helyiek nem véletlenül nevezték Blaskovich kastélynak, mert a szakirodalom is a 20–25 szoba közé teszi a kastély és kúria határvonalát. A 19. század első felében épült kúriák többsége 3–15 szobát foglalt magába.⁵⁷² A tápiószentmártoni Blaskovich úrilak impozáns méreteivel, 22 szobájával a család nagyon jó anyagi helyzetét mutatta, egyben biztosította a köznemesség elitjéhez tartozó életteret.

Arra a kérdésre, hogy Blaskovich József miből fedezte igen népes családjának bene possessionati famíliákhoz méltó életviszonyait, fejlesztéseit már részben megadtam a választ. Az öt vármegyére kiterjedt birtokainak és jövedelmeinek

⁵⁶⁹ Virág Zsolt 2000. 267.

⁵⁷⁰ Mojzer Miklós 1971. 56–57.

⁵⁷¹ 1884. évi kataszteri térkép 10. szelvény, Tápiószentmárton, Nagykáta Városi Földhivatal.

⁵⁷² Kövér György 2003. 128.

bemutatása a válasz egyik fele. A reformkori nemesekhez hasonlóan Blaskovich táblabírónak is szüksége volt az ingatlan vásárlásnál, fejlesztésnél nagyobb tőkére, ezért ennek biztosítására hitelt vett fel. A köznemesi családok reformkori vagyoni helyzetéről kitűnő forrásul szolgáltak a betáblázási jegyzőkönyvek. Pest megyében szerencsére fennmaradtak ezek az iratok. Az 1805-től 1850-ig vezetett könyvekben először 1828-ban szerepelt Blaskovich József neve, mert a tápiószentmártoni beruházás, kúriavásárlás miatt kölcsönre volt szüksége. 1827-ben Budán kelt az adóslevél, mely szerint 9500 forinttal a nagyváradai Politico Fundationalis Cassanak tartozott.⁵⁷³ Blaskovich attól az intézményi hitelezőtől vett fel pénzt, amely Pest-Pilis-Solt vármegyében 1810 és 1844 között a legmagasabb összeget, 777 840 konvenció forintot kölcsönzött. A kassa ezt az összeget mindössze 15 adósnak 33 alkalommal biztosította, ami azt is mutatja, hogy igen nagy összegekről és állandó kuncsaftkőről volt szó.⁵⁷⁴ 1828 júniusában Blaskovich újból innen vett fel 3000 forint, majd decemberben 20 000 forint hitelt, ez utóbbit már 1829-ben táblázták be. 1830 májusában ismét 20 000 forintos pénzösszeget igényelt.⁵⁷⁵ A következő 13 évben Blaskovich József Pest megyei birtokára nem tábláztak adósságot. Blaskovich hitelfelvételei beletartoztak abba a 616 esetszámba, ami Pest megyében 1821 és 1830 között ment végbe. Az általa felvett intézményi hitelek viszont nem estek arra az időszakra, amikor e megyében legtöbb betáblázási eset történt.⁵⁷⁶ Blaskovich József e betáblázási számmal nem sorolható az eladósodott nemesek közé. Példaként említem, hogy későbbi nászának rokonsága, a Kállay család 1824–1829 között 9 tétellel szerepelt a Szabolcs megyei betáblázási lajtromban.⁵⁷⁷

A genealógiai rendből kitűnik, hogy az ebeczki Blaskovich család a 19. század folyamán meglehetősen szerteágazott. Blaskovich József és Fáy Anna tíz gyermeke igen népessé tette ezt a köznemesi famíliát, az első és a legkisebb gyermek születése között húsz év korkülönbség volt. 1794-ben Bertalan nyitotta, majd 1814-ben Amália (Kállay Béni édesanyja) zárta a gyermekek sorát. Az öt fiúgyermekből négy élte meg a felnőtt kort, ők vitték tovább a gazdálkodást. Az öt lány a Blaskovich juss 1/9-ét kapta (ezek a birtokrészek általában önálló gazdálkodásra alkalmatlanok voltak).⁵⁷⁸ A fiúágon

---

⁵⁷³ PML IV-3/a/4. Betáblázások mutatója 14. k. 1824–1829.

⁵⁷⁴ Somorjai Szabolcs 2010. 5–18.

⁵⁷⁵ PML IV-3/a/4. Betáblázások mutatója 15. k. 1829–1834.

⁵⁷⁶ Pest megyében 1841–1850 között volt a legtöbb betáblázás, összesen 1687 db, és a legmagasabb összeg 8 383 985 Ft.

⁵⁷⁷ Kövér György 2010. 45–75.

⁵⁷⁸ Blaskovich Alojzia és Fáy Antal úr ebből a nagymihályi birtokrészből 285 hold földet árverésre bocsájtott. Az árverési feltételekben a birtok hátrányaként jelölték, hogy tagosítatlan az állapot, a rajta lévő épületek lényeges javításokat igényelnek, a gazdaság rendes vezetéséhez szükséges épületek részben

öröklődőkből pénzbeli megváltást kaptak, mint ahogyan a családban szokás volt. Az 1850. május 4-én kötött osztály Gyula, Bertalan, Pál, László, Amália özv. Kállay Istvánné, Anna, Alojsia, Júlia és Mária között jött létre. A Borsod megyei apai és anyai javakat kilenc egyenlő részre osztották, amit a következőképpen adtak birtokba. Blaskovich Mária és Almásy Emánuel hajda és gyikinyesi puszták részek, Bertalan, Gyula és László fivéreknek az ún. szomollói és kenyérvárói puszták részbirtokok, Alojsia, Júlia és Pál részére Nagymihály, Dorogma és Bábolna birtokrészek, Blaskovich Anna asszony részére tibolddaróci, kácsi, geszti, leányfalusi birtokrészek jutottak. Blaskovich Amália asszony részére László osztálybeli részlete fejében az ún. Kaszás puszták. A cibakházi és dunavecsei ősi részt sajátos természeténél fogva osztatlan maradt, így az ebből származó jövedelmet osztották egyenlő arányban szét. Blaskovich Gyulát és Amáliát bízták meg ennek intézésével. Az erki birtokot Gyula már korábban megvette, de a közosztály alatt maradt terület fejében testvéreinek 400 pengő forintot kellett kifizetnie. Mivel a bátorfalusi birtokrészt gazdasági szempontból nem volt szétosztható, s ezek Pál „keze ügyében” voltak, ezért azt Pál számára kínálták megvételre.⁵⁷⁹

Blaskovich táblabíró az 1840-es években jelentős pénzbeli követeléssel és tartozással is rendelkezett. Gróf Andrássynak adott 3360 db arany ügyéből bírósági per lett, ezt az osztályos egyezségben, mint kintlévőséget jelölték. Blaskovich József tartozott 15 000 pengő forinttal a Pesti Takarékpénztárnak, 6000 pft-tal Rajner püspök úrnak, 3200 pft-tal Boronkay Jánosné asszonyságnak. Blaskovich táblabíró ezeket az adósságokat az erki birtok eladásából fizette ki, amikor 1845-ben tőle Blaskovich Gyula 44 200 pengő forintért megvásárolta az erki földeket.⁵⁸⁰

Blaskovich József követte azt a házassági stratégiát, hogy gyermekeit magas társadalmi presztízsű, vagyonos famíliák tagjaival házasította ki. Egyik fiának és lányának (Bertalan, Mária) a zsadányi és törökszentmiklósi Almásy családból, két fiának (Pál, László) a Nógrád megyei kálnói Ettore, Gyulának a Pest megyei báji Patay családból választott hitvestársat. Lujza lányát anyósa, a Fáy család leszármazottjához, Fáy Antalhoz, Anna lányát Edelspacher Mátyás altábornagyhoz adta nőül. Julianna hitvestársa Ebergényi Viktor lett, kiknek leszármazottjai nem ismertek. Blaskovich

---

hiányoznak. A nagymihályi birtokrész kikiáltási becsára 30 350 ft volt. Pestovics János <http://archivportal.arcanum.hu/mltk/opt/a100322.htm?v=pdf&q=WRD%3D%28Blaskovich%29&a=list>

⁵⁷⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.9. osztályszerződés 1850.

⁵⁸⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.6. adásvételi szerződés 1845.

Julianna 1851-ben Tápiószentmártonban halt meg.⁵⁸¹ Legkisebb lányát, Amáliát Szabolcs vármegye táblabírájának fia, Kállay István vezette oltárhoz.

Blaskovich József leszármazottai között néhány kiváló személy életével később részletesebben foglalkozom. Leírásomban ezután különösen fontosnak tartom annak a genealógiai ág történetének előnyben részesítését, akikhez majd a tápiószelei múzeum alapítása köthető. Ahogyan a 19. század első fele és közepe Magyarország történetében nagy jelentőségű kor, úgy a Blaskovichoknál is ez az ún. „nagy generáció” korszaka. Ezért mutatom be Blaskovich József mind a négy fiának élettörténetét, genealógiai rendjét. Teszem ezt annak érdekében, hogy feltárhassam a változások ívét, mikéntjét egy igen szerteágazó köznemesi família 19. századi históriájában.

3.2. Blaskovich Gyula (1806–1850) hevesi alispán lakóviszonyai, gazdálkodása és közeleti szerepvállalása a 19. század derekán

Blaskovich József és Fáy Anna harmad szülött fia, Gyula – házasságlevele szerint – 1806-ban Tápiószentmártonban látta meg a napvilágot.⁵⁸² (K.39. kép) Az idő tájt még állt a Blaskovich kápolnával szemközti partoldalon az ősi ház, amit Blaskovich Bertalan a Kubinyi kúria megszerzése után alapjáig lebontott.

Blaskovich Gyula 28 éves korában, 1834. május 27-én nőül vette a 16 éves báji Patay Franciskát (1818–1883).⁵⁸³ (K.38. kép) Házasságkötésük után feleségének bényei ingatlanán laktak, itt születtek gyermekeik is.⁵⁸⁴ A Blaskovich–Patay házaspárnak hat utóda lett. 1836-ban született Anna, 1837-ben Malvin és 1843. június 26-án Gyula. Három korán elhunyt gyermekük közül Mariska 1848-ban Pesten kolerában halt meg.⁵⁸⁵

---

⁵⁸¹ Meghaltak Anyakönyve V. kötet Római Katolikus Plébánia Tápióbücske.

⁵⁸² TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.18. Blaskovich Gyula és báji Patay Franciska házasságlevelében csak az állt, hogy Blaskovich Gyula származása: Tápiószentmárton, kora 28 év, római katolikus. Esketés időpontja: 1834. május 27. lakhely Bénye. Td. 69.123.16. Blaskovich Gyula és báji Patay Franciska házasságlevele. Olajkép róla a múzeum állandó tárlatán: Ismeretlen festő: Blaskovich Gyula 67.567.1. leltári számon.

⁵⁸³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.11. báji Patay Franciska keresztlevele. Született: 1818. november 29. lakhely: Gomba, apja báji Patay Pál, anyja: Pogány Zsuzsanna, reformátusvallásúak voltak. TBM Blaskovich család irata Td. 73.68.1. Gyászjelentések. Patay Pál és csebi Pogány Zsuzsanna gyermekei: Lajos, Borbála, Franciska. László 1839. január 31-én 4 napos korában meghalt. Olajkép róla a múzeum állandó tárlatán: Haller 1888. Blaskovich Gyuláné, báji Patay Franciska 67.460.1. leltári számon.

⁵⁸⁴ Bénye a Patay család birtoka volt, tehát itt felesége jussán éltek.

⁵⁸⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 69.130.1.

Gyulának, édesapja nagyszámú birtokai közül, az 1844-ben kötött osztályegyezség szerint a következő ingatlanok jutottak, az egész tápiószentmártoni birtok mintegy 1200 holdat kitevő 1/8 része; a fehéregyházi pusztai rész birtok; az andornaki, az egedi és a miskolci szőlő.⁵⁸⁶ Fiú testvéreivel kötött osztály értelmében a szentmártoni rész a község melletti Székes-táblán, Nagylaposon és a Bicskei-táblákon jelöltetett ki. E földek azonban – mindössze egy pusztai épület lévén akkor rajtuk – külön gazdálkodásra alkalmatlannak bizonyultak, ezért 1845. március 29-én atyjától 44 200 pengő forintért, részletfizetésre megvásárolta az erki 2700 holdas birtokot.⁵⁸⁷ A vételár törlesztésére szentmártoni jussát 1846. november 15-én Bertalan testvérenek 20 000 pengő forintért eladta.⁵⁸⁸

Blaskovich Gyula és családja az 1840-es években költözött a Heves megyei Erkre, ahol ígás és haszonállata az első időben alig volt. Az egyszerű, gerendás lakóház is elhanyagolt, pusztá udvaron állott, ezért e régi lak mellé új kúriát építtetett. Ez az adat összhangban állt a megyebeli kúriaépítkezések általános tendenciájával, miszerint Pest megye esetében az 1820-as, addig Hevesben az 1840-es években emelkedett kétszeresére az úrilakok építése.⁵⁸⁹

Blaskovich és tisztartója, Bártfai Szabó Pál nagy ambícióval fogott hozzá a munkához, s így eredményesen működő uradalom épült ki. A családfő nemes ízlését hirdette a Tarna menti 80 holdas erdejében létesített fácános és az új kényelmes úrilak építése, aminek pontos leírását az 1851-es inventáriumából ismertem meg. Korszerű gazdálkodását az is jellemezte, hogy birtokán csatornát építtetett annak érdekében, hogy a Tarna árvízétől az erki határt megmentse. (E munkálatokról a Tarnaörsi malom tulajdonosának, Orczy bárónak az egri császári és királyi kormánybiztosi hivatalhoz benyújtott panaszából informálódtam).⁵⁹⁰ A lovak szeretete hagyományos volt e köznemesi családban, így nem meglepő, hogy Blaskovich Gyula szívesen hajtotta maga lovait, az egri megyeházára rendszeresen egyedül járt be kocsijával. Természetesen korának szokásrendje szerint kocsist is tartott. (Ez az öreg kocsis később a délvidéki harcokba is elkísérte gazdáját). Gyula Pest megyében lévő bényei birtokát tisztartója

---

⁵⁸⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.5.

⁵⁸⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.9, Td. 68.1.6.

⁵⁸⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.8.

⁵⁸⁹ Badál Ede 1987. 53.

⁵⁹⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.79., Td. 69.123.1.

kezelte, a Borsod megyei Patay jusson lévő Nagyszécs határában található részbirtokot haszonbérbe adta ki.⁵⁹¹

3.2.1. *Blaskovich Gyula birtokai, gazdálkodása és lakóviszonyai*

A Tarna-patak mentén elterülő falucska, Erk határában 1838-ban indult a 7 úrbéri birtok és legelő elkülönítése, a tagosítás iránti per. Az úrbéri tagosítást 1847-ben hajtották végre. Az erki határ terjedelme (holdban) a következőképpen alakult.⁵⁹²

	1770	1771	1788	1847
Jobb. szántó	702	504	923	687
Úrbéri rét	232	180		215
Elkül. legelő				302
Majorsági szántó			374	762
Telkes gazdák, zsellérek				
Úrb. teleknagyság	24	24		30 k.h.
Telkes gazd.	36	26		45 k.h.
Úrb. házas zsellér		10		80 k.h.

Blaskovich Gyula birtoka Erken 2828 magyar hold földet tett ki.⁵⁹³ Uradalmát képezte a fejéregyházi pusztai részbirtok, amit árendába adott ki, valamint a miskolci 50 kapás szőlő, és az Eger környékén lévő andornaki és az egedi 50 kapás szőlő.⁵⁹⁴ Birtokrésszel rendelkezett a Pest megyei Bényén, amely felesége hozománya volt, úgy szintén Patay jussból került hozzá a Borsod megyei Nagyszécs helységben lévő részbirtok. A haszonbérlet 1840-ben indult, amit 1846-ban újabb 6 évvel meghosszabbított, amely évi 500 ezüst forint jövedelmet jelentett számára.⁵⁹⁵ A fejéregyházi pusztai részbirtokot árendába adta ki, míg a bényei Patay jusst és az erki gazdaságot tisztartó kezelte.⁵⁹⁶ Blaskovich Gyula az erki birtokon a szántóföldi művelés és állattartás közvetlen irányítását a főszolgabírói és alispáni tisztségei miatt önmaga nem tudta ellátni, ebben gazdatisztje segített neki. Ő szinte családtagként, saját

⁵⁹¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.23.

⁵⁹² JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.3. No.337.; Soós István 2001. 191–193.

⁵⁹³ Ez a birtoknagyság az 1845 után megszerzett földekkel együtt alakult így. Pontos nagyságát az 1883. évi adásvételi szerződésből ismertem meg, amikor az alispán fia a 2700 holdas erki birtokot eladta a jászárokszállási közbirtokosságnak. TBM Td. 68.1.302.

⁵⁹⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.285.

⁵⁹⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.23.

⁵⁹⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.72; Td.1.23; Td.68.1.285.

lakóházban, a Blaskovich kúria környezetében élt. Blaskovich Gyula fentebb leírt birtokai tisztos megélhetést biztosítottak maga és családja számára. Birtokos köznemesi társaihoz hasonlóan ez a háttér számára is lehetővé tette, hogy az anyagi függetlenségére támaszkodva vármegyei tisztséget vállaljon, ugyanúgy, mint az 1830-as években 1200 holdas nemesi birtokkal, valamint 130 kapás szőlővel rendelkező zalai Deák család tagja, Ferenc.⁵⁹⁷

Blaskovich Gyula életkörülményeiről, lakóviszonyairól korai halála után felvett inventárium szolgált hiteles forrásul, amiben olyan erki épületek pontos leírása is szerepelt, amelyek a kutatás, a műemléki leírások számára ismeretlenek. A tápiószzelei családi levéltárban őrzött irat alapján pontosabb kép alkotható a 19. század közepén élő magyar köznemes életkörülményeiről. Blaskovich Gyula 1850. december 4-én hunyt el, feleségét báji Patay Franciskát három kis gyermekkel hagyta hátra. A hagyatéki leltárt sógora, báji Patay Lajos 1851-ben vette fel, amelyben összeírta az erki épületeket, ingóságokat, konyhai és gazdasági eszközöket.⁵⁹⁸ A részletesen és lelkiismeretesen felvett jegyzék számba vette az épület helyiségeit, azok méreteit, az ajtók és az ablakok jellegét, a mennyezet és a padozat anyagát és állapotát, valamint a tüzelőberendezésekről is információt szolgáltatott.

Az erki úrilak, elrendezése, állapota

Blaskovich Gyula erki kúriájának építése a köznemesi építészet legaktívabb időszakára (1750–1850) esett.⁵⁹⁹ A régebbi épület keletkezésének idejét pontosan nem tudtam kideríteni, mert a családi levéltár sem tartalmazott ezzel kapcsolatos iratot, ugyanakkor a későbbi szakirodalom (Fényes Elek, Borovszky, Dercsényi, Badál) egyik Blaskovich úrilakról sem tett említést, pedig az inventáriumból kiderült, hogy 1851-ben egy portán két lakóépület is állt. Blaskovich Gyula az új épületet 1843–45 között emelhette. Az általa vezetett vegyes kiadások 1845. évi jegyzékében szerepelt a tetőre való 25 000 zsindeley ára, amely 127.30 forintot tett ki.⁶⁰⁰

A család korábbi lakóépületeinél residencionális ház kifejezés használata volt helytálló, míg a szentmártoni és az erki úrilak esetében már a kúria. Ennek az a magyarázata, hogy a 18. század második felétől vált egyértelművé a kúria, mint nemesi

---

⁵⁹⁷ Molnár András 2003. 126.

⁵⁹⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.20. Erki inventárium 1851.

⁵⁹⁹ Praznovszky Mihály 1981. 127.

⁶⁰⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68. 1.24.

udvarház jelentése. Jogi helyzete emelte ki a kúriát a falusi világból: a nemes úr saját telkéről, portájáról volt szó, amelyet nem lehet adó alá vonni, ahova a tulajdonos engedélye nélkül nem szállásolhattak el katonákat, ahova nem léphettek be kedvük szerint a megye pandúrijai.⁶⁰¹

Az erki Blaskovich portán álló régi épület alapja kövekből és téglákból, fala téglával vegyes vályogból épült, tetejét zsúppal vegyes nád fedte. Egyik vége tűzfalra, másik faragatra ment, a csurgón körül négy sor zsindelet helyeztek el. Az új épület alapja téglából, fala vályoggal vegyes téglából, teteje zsindeletből készült. A régi ház 38 m hosszú és 9,5 m széles, míg az új ház hossza 38 m, szélessége 11,4 m, így alapterületük 361 m²-t, illetve 433 m²-t tett ki. Ezek a méretek egyértelműen a nagyméretű kúriák közé sorolták a Blaskovich úrilakot. A Nógrád megyei 19. századi nemesség lakóviszonyainak elemzésénél Praznovszky Mihály azt állapította meg, hogy az udvarházak 14,8%-a rendelkezett 6–7 szobával, leggyakrabban 3 és 4 szobaszám fordult elő. A 19. század első felének nemesi udvarházai 3–15 szobát foglaltak magukba.⁶⁰² E képbe illett Deák Ferenc kehidai családi kúriája, amelyben öt, egymásba nyíló szobát alakítottak ki, majd az északi szárnyban további négy helyiség: konyha, gazdasági iroda, cselédszoba, valamint éléskamra következett. Az épület nyugati végén még egy kisebb, kiszögélést emeltek, amiben a belső hajdú lakása kapott helyet, valamint itt volt a padlásfeljáró, illetve a pincébe vezető lépcső.⁶⁰³ Az átlagos köznemesi úrilakra találtam példát a Pest megyei Abonyban, ahol ma is áll a Márton kúria, és fennmaradt környezetének az 1843-as leírására. Ebben 7 lakószoba, 1 konyha, kamra és cselédszoba, 2 folyosó, 1 árnyékszék volt megtalálható.⁶⁰⁴ Nemcsak a földrajzi közelség miatt, de Blaskovich erki rezidenciájához méretben, szoba számban, funkcióban legközelebb Szentkirályi Medárdnak a Nógrád megyei Varbón lévő kúriája hasonlított. Ott a kastélynak nevezett zsindeletetős épület hossza 83 m volt, amiben 8 szoba, egy nagy ebédlő, egy konyha, egy cselédszoba állt, de rendelkezett még egy 3 szobás, konyhával és kamrával ellátott vendégházzal is.⁶⁰⁵

Az összehasonlító adatok alapján megállapítom, hogy Blaskovich Gyula erki lakóháza, a benne található helyiségek száma (13 szoba, 1 konyha, spejz, 2 cselédszoba, 4 gang, 4 árnyékszék), valamint 794 m² összes alapterülete alapján megfelelt a

---

⁶⁰¹ A curia kifejezést eleinte a nemesi telek megjelölésére használták. Gergely András 1998. 30–32.

⁶⁰² Kövér György 2003. 128.; Praznovszky Mihály 1981. 132.

⁶⁰³ Molnár András 2003. 126.

⁶⁰⁴ Balogh Sándor 1973. 118–120.

⁶⁰⁵ Praznovszky Mihály 1982. 161–162.

köznemesség felső rétegének és a módos városi polgárok lakóviszonyainak. A 19. századi magyar polgári lakáskultúrát feldolgozó tanulmány azt szögezte le, hogy a legnagyobb polgári lakás 11–12 szobával és 250–300 m² alapterülettel rendelkezett.⁶⁰⁶

Blaskovich Gyula portáján a régi lak szolgált a család tartózkodási helyéül, de csak az egyik szoba funkcióját nevezték meg pontosan, mivel a hatodikat ebédlőnek nevezték. E ház csak szobákból (7 db) és a megközelítésükhöz szükséges folyosókból, gangból, valamint illemhelyből állt. A kúria külseje a korban szokásos formájúnak számított, fehér falait vadgalambszínűre festett 15 ablak és 2 bejárati (kerti és udvari) ajtó tagolta. A szobákat fenyőfa padló borította, míg a gang alját téglából rakták ki. A mennyezet fenyőgerendából és deszkából készült. A kúriában cserépkályhával fűtöttek, ebből öt darab állt rendelkezésre. Három gömbölyű (két szürke és egy zöld) és egy négyszögletes zöld kályha egy-egy helyiséget fűtött, míg a 3–4. szoba közé beépített zöld színű cserépkályha mindkét szobát melegítette. A vadszőlővel befuttatott tornácos, nádfedelű kúria részletének fennmaradt egy ábrázolása. Az erki udvart 1876-ban akvarellen festette meg Almásy Irma. A képen háttérben a lóistálló téglá épülete, jobbra a nádfedelű kúria kis részlete volt látható.⁶⁰⁷ (K.44. kép)

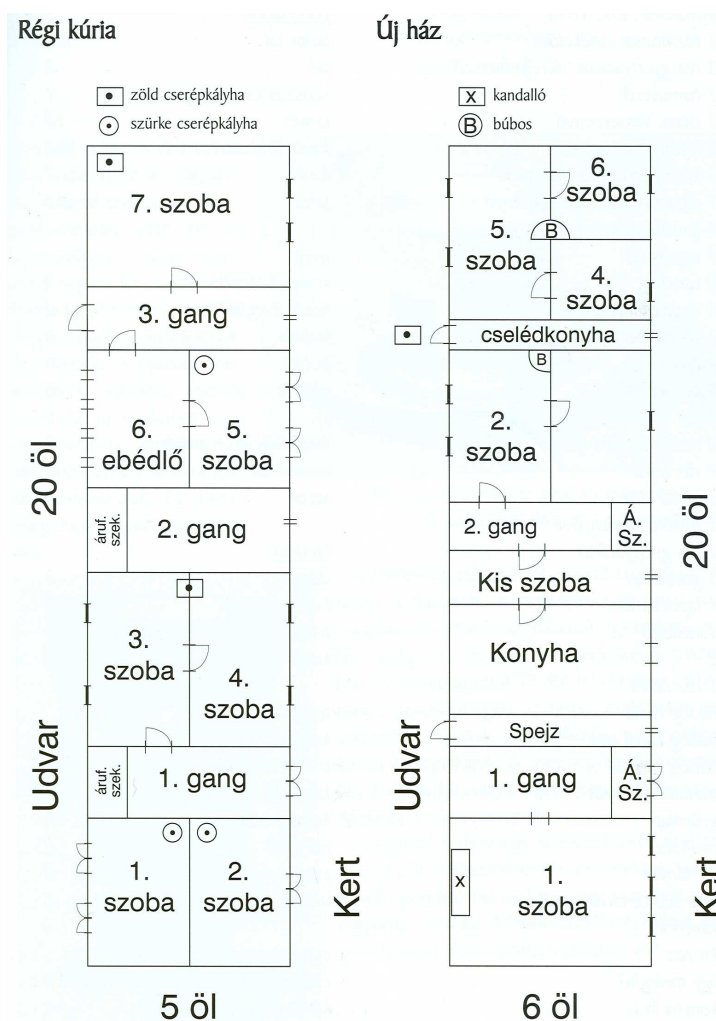
Az új épület ablakait, átvezető ajtóit már nem írták le részletesen. Ebben helyezték el a konyhát, amelynek udvarra nyíló ajtaján keresztül lehetett a másik házban lévő ebédlőbe az étkeket átvinni. Itt sorakoztak a kiszolgáló helyiségek: spejz, kis szoba (az inas szobája), cselédkonyha. E házban összesen hat szobát alakítottak ki, melyek mennyezetét fagerendából, járófelületét padlóból készítették. Ezek fűtését – az első kivételével – búbos kemencével oldották meg. Az első szoba tölthette be a vendégváró szalon szerepét, amelynek mennyezete stukatúros volt, a fűtést léghúzás, vörös márványlappal díszített kandalló biztosította. A szoba funkciója megszabta azt, hogy milyen mívű kályhát használtak benne, ezért a fogadóba, szalonba mindig a díszesebb darabok kerültek. E helyiség mérete is nagyobbnak számított, mivel három zsalugáteres ablak biztosította a természetes fényt. Feltehetően e helyiség falára kerültek Blaskovich alispán által 1848 tavaszán Pyrker János László egri érsek hagyatékából megvásárolt festmények és metszetek.⁶⁰⁸ Ősök portréi nem díszítették a dolgozót, de egy festmény kora alapján már függhetett itt, mégpedig Blaskovich Gyula portréja. Az alispán az 1840-es években egy ismeretlen vándorfestővel megfestettette magát. Karneol gombos

⁶⁰⁶ Hanák Péter 1984. 136–137.; Badál Ede 1987. 145.

⁶⁰⁷ Almásy Irma a fiatalabb Blaskovich Gyula féltestvére volt, Erken született.

⁶⁰⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 72.15.1. Blaskovich képgyűjtemény c. füzet.

fekete mentében, bekötött nyakkal, ujjain gyűrűkkel, derékgig ábrázolta a festő Blaskovichot.⁶⁰⁹

15. kép Az erki kúriák alaprajzai, 1852. Forrás: Gócsáné Móró Csilla 2003.

Blaskovich kúria 13 szobájának egyike bizonyára a férfiszoba, a dolgozó funkcióját is betöltötte. A tápiószelei múzeum mai dolgozójának empire bútorzata ékes példa erre. E szobában állhatott az a kovácsoltvas láda, amit Grassalkovich Judit 1778. évi inventáriumában cassa ládaként említettek.

Blaskovich Gyula törekedett arra, hogy az általa épített és átépített úrilak magasabb életminőségre nyújtson lehetőséget. Ezért a főzéshez szükséges helyiségeket (konyha, spejz) és a belső cselédség szobáit külön épületben rendezték be, mert

⁶⁰⁹ A festményt lásd a képmellékletben (K.39. kép).

korszerűnek számított az a törekvés, hogy a főzést igyekeztek kivinni a ház falain kívülre. Kazinczy Ferenc széphalmi kúriájánál is ez figyelhető meg.⁶¹⁰

Az erki udvarház konyhája

A tápiószelei családi irattárban az erki inventáriumon kívül a konyha és a gazdasági eszközök leltárát is megtaláltam. Sajnos a lakóhelyiségek felszerelési tárgyairól, bútorairól, a férfi öltözet ruhadarabjairól nem maradt vagy nem készült feljegyzés. Az ágy- és asztalneműk összeírását nem is feltételeztem, hiszen a családfő halála utáni leltár a kútfőm, s már korábban említettem, hogy a textilműk a nők hozományát, tulajdonát képezték. Az erki konyhaleltár és Grassalkovich Judit 1778-as hagyatékában található konyhai eszközök összehasonlítása után elsőként azt állapíthatom meg, hogy a 19. század első felében még e köznemesi háznál is szabadkéményű konyhában főztek, a nyársak, vasrostélyok, vaslábak utaltak erre. Az új épületben lévő cselédkonyhát úgy írták le, hogy a főzőtűzhelyt lábakra épített kémény alá helyezték, ami fenti megállapításomat támasztja alá.

A Blaskovich család a 19. század közepén az étkezések, a háztartás, a mindennapi élet során már sokféle anyagból készült eszközt vett igénybe, így bádog-, porcelán-, üveg-, fa-, és cserépedényeket használtak. A cseréptányérok (7 db) feltehetően a mindennapi, míg a porcelánok (12 db tányér, 3 db tál, 1 db lapos tál, 1 db szószos csészealj) az alispán családjának ünnepi étkezését szolgálták. A kávé fogyasztása közkedvelt volt, mert 1 db kávéőrlő, 1 db kávé „perkelő vas serpenyő”, 4 kávé finzsa, 2 ibrik sorakozott a leltárban. A tisztálkodás, a mosdás, fürdés eszközeit is felsorolták: az üveg tárgyaknál 2 db mosdótál, 2 db serbli, vagyis éjjeliedény, a faedényeknél 2 dézsa és 1 kupa szerepelt. A konyhai textilműk között jegyzett kredenc abrosz (3 db), cseléd abrosz (4), kéztörölő (6), konyharuha (4), portörölő (6) csak a mindennapokon használt darabokat mutatta.

Személyzet

Egy család életmódját nemcsak a szobaszám, de a hozzájuk rendelt személyzet is minősítette. A nemesi udvarház birtokközpont volt, ezért az erki cselédek

---

⁶¹⁰ Dobszay Tamás 2007. 47.

felsorolásánál a gazdasági munkák elvégzői is megismerhetők. A Blaskovich család életét bizonyára belső személyzet is segítette (szakácsnő, cselédlány), mivel egy alispán háztartása megkívánta ezt. Blaskovichék belső szolgálói közül csak az inas személyéről volt adat, ugyanis az 1847-ben számára megrendelt ruházat a korabeli „nota”, feljegyzés szerint 135 forintba és 24 krajcárba került. Ez állt 2 posztó nadrágból, 2 kis lajbiból, 2 nyakravalóból, 2 kötényből, 1 kalapból, 1 nyári spenzelből (derékig érő kabátka, zubbony), 3 pár csizmából, 2 pár téli kesztyűből, 1 nyári és 1 utazó nadrágból.⁶¹¹ Az erki Blaskovich birtokon foglalkoztatott cselédek és fizetségük a következők voltak: fácános 1 fő 15 Ft 20 kr, kerülő 2 fő fejenként 12 Ft, béres 6 fő fejenként 12 Ft, gulyás 1 fő 16 Ft, fejős 1 fő 13 Ft 20 kr, fejős bojtár 1 fő 10 Ft, juhász 2 fő, 23 Ft 20 kr, 16 Ft 40 kr, kocsis 1 fő 12 Ft, kovács 1 fő, kondás 2 fő fizetségüket nem jelezték.⁶¹² Az erki birtokon a családfő a személyzet költségeire évi 220–230 forintot fizetett ki, de ebben a közvetlen házi személyzet bére nem volt benne. Ez a kiadás a nagyszécsi föld hasznobérének felét elvitte. Blaskovich Gyula birtoka állandó, udvari személyzetének összetétele, bére (mint ahogyan lakóháza is) hasonló a Szentiványiak varbói-nézsai birtokán alkalmazottakéval. Praznovszky Mihály Nógrád megyei vizsgálataiból tudható, hogy az 1813–1848 közötti években keletkezett, általa elemzett 47 köznemesi birtokösszeírás közül mindössze hét helyen talált utalást állandóan alkalmazott, konvenciószemélyzet meglétére, ahol a legkevesebb 3 fő, a legtöbb 9 fő volt. Ezek a következő foglalkozások voltak: ispán, béres, erdei kerülő, juhász, kanász, gulyás, gazda, kocsis, kéményseprő, szolgálgó, gazdasszony.⁶¹³ Blaskovich Gyula 14 fős udvari és 3–4 fős belső személyzete biztosította bene possessionatus életének kényelmét és gazdálkodásának eredményességét.

A kúria környezete, gazdasági épületek

A két lakóépületet kert és udvar övezte. A kúriák környezetét különféleképpen hasznosították, kiépíthettek angolparkot, gyümölcsös vagy konyhakertet és külön gazdasági udvart. „A klasszicista kastély és az angolkert – terjedésükhöz relatív „olcsóságuk” is hozzájárult – világosan elkülönítette gazdáik életterét a falutól, míg a szintén klasszicista kúria ott állott a parasztházak között, diófáival, jegenyesorával

⁶¹¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.24.

⁶¹² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.18.

⁶¹³ Praznovszky Mihály 1982. 163–164.

belesimult a faluképbe, és messzebből csak a timpanon vagy a zindelytető jelezte úri gazdáját.”⁶¹⁴ Ez a megállapítás a jobb módú köznemes kúriájára nem helytálló, mivel a nemesi telken nemcsak az úrilak, hanem gazdatiszti ház és sokféle gazdasági épület is sorakozott. A kastélyok és kúriák legtöbbször nem épültek egybe a szomszédos házakkal, de a körülöttük elterülő szabad tér kiképzése nem volt egyöntetű. A szakirodalom szerint park vagy kert és gazdaság vette körül a kastélyok 34%-át, a kúriáknak pedig 20%-át.⁶¹⁵ Korábban a tápiószentmártoni Blaskovich kúriánál angolparkot, díszkertet és személyzeti épületeket találhattunk. Az erki háznak a környezete pedig abba a 20%-ba tartozott, amit park vagy kert, illetve gazdaság vett körül. Blaskovich alispán jól és eredményesen gazdálkodott, amit az is bizonyít, hogy sokféle gazdasági építményt jegyeztek fel a hagyatéki leltárában.⁶¹⁶ Ha a Deák család kehidai kúriájával és környezetével összevetem, akkor látható, hogy Deák Ferenc fehér, egyszerű, földszinti úrilakja téglából épült, fazsindely fedte, míg gazdatisztjének téglaházát már cserép borította. Kehidán a gazdasági udvarban téglafalú és náddal fedett cselédházak, tehén-, ökor-, és lóistállók, nádtetős pajták, sertés- és tyúkólak sorakoztak.⁶¹⁷ Ehhez képest a Blaskovichok erki nemesi birtokán nemcsak az úrilak épületei voltak nagyobbak, hanem gazdasági építményei is többfélék. Blaskovich Gyula erki udvarházához tartozott egy téglalapú, vályogfalú, zindelytetős 216 m²-es lóistálló, ugyanilyen falú, de náddal és zsuppal fedett juhhodály, ami 541 m²-es területével nagynak mondható, de fele a tápiószentmártoni hodályának. Az erki birtokon állt egy 227 m²-es tehén-, egy 252 m²-es ökoristálló, valamint sertéshizlaló és sertésakol.

Gazdasági épületek között fontos a gazdatiszt háza. A téglalap alapú épület egysoros elrendezésű, egymásba nyíló helyiségekből állt. Bejárata az utca felőli első szobából nyílt, innen vezetett ajtó a második, majd harmadik szobába. Ebben egy búbos biztosította a meleget, a konyhában pedig „kémény alatti tűzhely”, vagyis szabadkéményes tüzelőberendezés szolgált a szabadtüzi főzést, sütést. A konyhából vezetett kijárat az udvarra. Ez a háromszobás 140 m² alapterületű tiszt lak a kisebb nemesi úrilakok nagyságával megegyezőnek tekinthető. A gazdatisztnek is rendelkezésére állt egy cseléd, aki a gazdatiszt udvarán egy szoba-konyhás, 29 m² nagyságú épületben lakott. A birtokhoz tartozott egy zsúptetős majorház, valamint két

---

⁶¹⁴ Csorba László 2000. 55.

⁶¹⁵ Badál Ede 1987. 171.; Dobszay Tamás – Fónagy Zoltán 2003. 90.

⁶¹⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.21.

⁶¹⁷ Molnár András 2003. 127.

szobás, konyhás cselédház, egy tölgyfa oszlopokra fenyődeszkából épített hombár, régi és új csőszház.

A Blaskovich kúriát övező gazdasági épületek között volt egy „bólház” is, ebben alakították ki a bolthelyiséget és a boltos lakását. A bolt bejárata az utca felől nyílt, míg az épület végén képezték ki a boltos lakószobáját, konyháját és kamráját. Az egymásba nyíló helyiségekből álló épület hossza 19 m, szélessége 4,7 m, az egész alapterülete 90 m² volt. Blaskovich alispán gazdaságához tartozott a „korcsmaház”, amely ivószobából, a kocsmáros lakószobájából, kamrájából, pincéből állt. A „korcsmaház” mellé különálló pince is tartozott.

Blaskovich Gyula inventáriumában a gazdasági épületek mellett számba vették a gazdálkodáshoz szükséges eszközöket, tárgyakat. A leltár legfontosabb, legjellemzőbb darabjai: 6 db ökrös szekér, 2 db új béres szekér, 2 db ígás szekér, 7 db régi és egy új eke, 7 db csoroszlya, 10 db szántóvas, 13 db járom, 8 db ökrös hám, 4 db vaseke, 2 db henger, 4 db vasborona, 6 db faborona, 151 db méhkas.⁶¹⁸ Blaskovichnak ez a technikai felszereltsége összhangban volt korának köznemesi birtokaival, amiken a gépesítés még nem terjedt el. Gyürky Antal korabeli visszaemlékezésében kitért arra, hogy a legrendezettebb köznemesi gazdaságban is a szecskavágón és szeletelő rostán kívül más hasznos gazdasági gépet és eszközt alig lehetett találni. Az uradalmak, s a jobb módú földbirtokosok is csak faekével szántottak úgy, mint a közönséges földművelő.⁶¹⁹ Blaskovich Gyula gazdasági leltárában sem lelhetők fel mezőgazdasági gépek, de a haladást már a 4–4 vaseke és vasborona jelentette.

A gazdasági épületek és eszközök fajtája pontosan mutatta Blaskovich Gyula birtokának fő jövedelemforrását, mely szerint az erki uradalomban a szántóföldi művelés mellett az állattartás kapott nagy hangsúlyt. Legfontosabb állatnak a juh számított, mivel az 513 m²-es juhodályban igen nagyszámú állatállományt tarthattak. A korszerű gazdálkodás tényét mutatták a jó karban lévő melléképületek, a zsindeletetős, 22,8 x 9,5 m-es istálló, hatalmas juhodály. A birtokon nem szokványos állattartás, a fécánnevelés, valamint az ősi magyar foglalatosság a méhészkedés is megtalálható volt. Ezt a szántóföldi gazdálkodást és fentebb röviden leírt állattartást jól egészítette ki a Blaskovichok szőlő- és bortermelése, amit az Eger és Miskolc környéki szőlőkben folytattak.

---

⁶¹⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.21.

⁶¹⁹ Gyürky Antal 1874. 154–155.

3.2.2. *Blaskovich Gyula közéleti szerepvállalása a 19. század derekán*

Blaskovich Gyula ifjú korában papnak készült. Egy ideig nagyszombati papnövendék volt, később Pesten jogászkodott, majd ezután közigazgatási pályára lépett.⁶²⁰ Blaskovich Gyula bényei lakhelye miatt Pest-Pilis-Solt vármegye pesti járásában kezdte pályafutását, ahol 1829-től alszolgabíróként dolgozott, majd 1832-ben megerősítették e tisztségében. Munkájának és személyének általános közmegebecsüléseként 1836-ban a pesti törvényhatóság táblabírái közé választották.⁶²¹

Blaskovich Gyula pesti hivatalkodása idején került kapcsolatba Széchenyi reformgondolataival. A reformerök találkozási színterének a gróf által 1828-ban alapított pesti kaszinó számított. Széchenyi nem egyszerűen valamiféle zártkörű társaság megalapításán fáradozott, hanem azt szerette volna, ha az arisztokrácia, melyet ő továbbra is az ország vezető erejének tartott, nemcsak egymással érintkezzen rendszeresen, hanem a nem arisztokrata, esetleg még csak nem is nemesi származású értelmiséggel is. Szerinte ebből az érintkezésből a nemzet számára hasznos eszmecsere alakulna ki.⁶²² Blaskovich már az alapítást követő harmadik évben a Nemzeti Casino tagjai sorába lépett, de a pesti kaszinónak csak addig volt tagja, amíg e törvényhatóságban élt és dolgozott.⁶²³ Az 1840-es években már az egri kaszinó életébe kapcsolódott be.

Miután családjával Bényéről elköltözött a Tarna melletti Erkre, itt nemcsak maga irányította újonnan kiépített gazdaságát, hanem folytatta hivatali pályafutását is. Pest megyei tapasztalatai és tisztségei alapján 1837-től a tarnai járás főszolgabírójának választották. 1841. december 4-én tartott tisztújításon megerősítették e tisztségében.⁶²⁴ Ezt a hivatalt 1844-ig látta el. A tarnai járás közigazgatásának első embereként pontosságot követelt meg az irányítása alá tartozó községek vezetőitől. A Heves megyei és családi levéltár irataiból ismeretes, hogy nagy gonddal intézte az adóügyeket, rendszeresen készítettetett kimutatásokat a hadi- és házi adók befizetéséről, a vetés és az

---

⁶²⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.2. Blaskovich Gyula élete

⁶²¹ PML IV-93/2. Series Nomina Dominorum Magistratuallium; IV-3/a. Pest-Pilis-Solt megye Protocullum Congregationum 10/III. k. 1780., és 120/IV. k. 2235.

⁶²² Novák Béla 2004.

⁶²³ A Pesti Casino 1831.

⁶²⁴ Szederkényi Nándor 1893. 378–385.

évi termés minőségéről.⁶²⁵ Visznek község az ő szorgalmazására határozta el 1844-ben takarékmagtár alapítását, hogy elkerüljék a szűk esztendőök okozta éhínséget.⁶²⁶

Blaskovich Gyula gondossága nemcsak gazdálkodására, hanem közigazgatási munkásságára is jellemző volt. Korának haladó személyeként már olyan polgári életesményt és értékrendet tett magáévá, mint a pontos, korszerű gazdálkodás, valamint a pénzügyi fegyelem, a lelkiismeretes közszolgálat, a tájékozottság, a műveltség, a történeti és a művészeti értékek megbecsülése. Nyolc éves főszolgabírói és négyévnyi alispáni munkája bizonyosság erre.

A vármegyénél felfigyeltek Blaskovich Gyula kimagasló szolgabírói tevékenységére, ezért az 1845. január 8-i tisztújításon Heves megye másod alispánjává választották. Az első alispán ekkor Almásy Pál lett. A korabeli híradás szerint a hevesi törvényhatóság e választásokkal a nemzeti ellenzék erős bástyájává vált.⁶²⁷ Heves megye az 1830-as években még egyes kérdésekben haladó, másokban olykor konzervatív álláspontot képviselt. A 40-es évek közepén vált itt uralkodóvá és egyedülivé az ellenzéki magatartás. A liberális szemlélet Heves megyei elterjedése, a reformok támogatása Blaskovich Gyula személyéhez is köthető, akinek az 1848–49-es eseményekben betöltött szerepe nemcsak a család, de a vármegye története szempontjából is figyelemre méltó. A haladó szellemiség elterjedésében a hevesieknek példaként szolgált Pest-Pilis-Solt vármegye. Mivel Blaskovich hivatali pályafutását a pesti törvényhatóságban kezdte, sőt e megyének táblabírájává választották, illetve sógora és testvérei még itt éltek, ezért tudomása volt a Pest megyei rendek haladó döntéseiről.

Blaskovich és Almásy alispán tevékenységét erősen korlátozta az új főispáni helytartó, Brezovay József.⁶²⁸ Ezt a helyzetet javította az, hogy Blaskovich alispán már a modern közigazgatási elvek alapján végezte munkáját. Ő készített elsőként statisztikai adatokra alapozott alispáni jelentést, amit az 1846. júliusi közgyűlésen előadott.⁶²⁹ Blaskovich Gyula pontos, precíz ügykezelését mutatta az a családi irattárban őrzött füzet is, amelynek címe *„Tekintetes Heves és Külső Szolnok Vármegyék Másod Alispányát különösebben érdeklő hivatalos irományok sorozata és kivonata”*. Blaskovich ezt a jegyzéket 1845. május 8-án tartott tisztújítás után kezdte írni, utolsó bejegyzése

---

⁶²⁵ HML IV-25/I-IV. Blaskovich Gyula a tarnai járás főszolgabírói iratai 1843–48.

⁶²⁶ HML IV-25/I-II. Főszolgabírói iratok. Tarnai járás

⁶²⁷ Szederkényi Nándor 1893. 389.

⁶²⁸ Hajagos József 1998.

⁶²⁹ Borovszky Samu Heves 609.

1848. szeptember 1-i, a hevesi nemzetőröknek a délvidéki táborba szállítását elrendelő végzésre utalt.⁶³⁰ Külön füzetben vezette azt a számadást, ami a másodalispáni hivatalához befolyt bírói pénzeket rögzítette. Pontosan leírta, hogy mely hónapban hány napot volt ilyen kiküldetésben, s közben mire költött. A kimutatás olyan részletes, hogy nemcsak utazási, vagy étkezési költségeit jegyzete fel, de azt is „*író tollat vettem a cancellária számára*” vagy a „*hivatal számára naptárt vettem.*” A bejegyzések 1845. augusztus 12-én kezdődnek és 1847. december 9-én fejeződnek be.⁶³¹ Ez a precízesség egész életét végig kísérte. Blaskovich Gyula mindvégig különös gondot fordított a vármegyei, vagyis közpénz felhasználásának elszámolására, amelyre később több példát is hozok.

Blaskovich megyebeli ismertségére és elismertségére bizonyíték, hogy az egri kaszinó tagjaként 1843-ban választmányi tagnak jelölték.⁶³² Amikor 1848-ban az egri kaszinó őt bízta meg az elnöki feladatok ellátásával, ez a tény így került a társulás naplójába: „*Ez a választás is azt mutatja, hogy az egri kaszinó valóban az ellenzéki politikához csatlakozott.*” A Casino Társulás elnöki tisztségét Blaskovich Gyula 1848 és 1849 között töltötte be.⁶³³ Az alispán adományaival támogatója volt több jótékony ügynek, így például a Heves megyei kiseddóvó és óvóképző egri intézet felállításának.⁶³⁴ Csatlakozott az egri Casino Egyesület szervezésében megkezdett gyűjtéshez, melyen Barabás Miklós által gróf Keglevich Miklósról festendő életnagyságú képre kértek adományt. Blaskovich nevét – 20 pengő forinttal – e célra a legtöbbet adományozó 4 fő egyike között találtam.⁶³⁵ Pénzt természetesen nemcsak jótékony célra adott, hanem befektetésre is félretett. Heves és Külső-Szolnok vármegye jómódú másod alispánjaként természetes, hogy 1846-ban a Heves Megyei Takarékpénztár alapítói között jegyezték személyét. A pénztárat Almásy Pál hozta létre, aki 10 db, 1000 forint értékű részvénnyel rendelkezett, Blaskovich alispán 2 db, összesen 200 forint névértékű részvény tulajdonosaként jegyezték, amit majd később fia örökölt.⁶³⁶

---

⁶³⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.142.

⁶³¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.141. Számadás 1845–1848.

⁶³² Breznay Imre 1934. 45–46. Az 1832-ben 87 alapító taggal megalakult egri Casino Társaság fővédnöke Pyrker János László egri érsek volt, így e társulat összejövetelei jó alkalmat jelentettek arra, hogy Blaskovich Gyula megismerje az érsek műgyűjteményét.

⁶³³ Breznay Imre 1934. 63.; 125.

⁶³⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.165.

⁶³⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.163. A gyűjtéshez 69-en csatlakoztak, 10 fő 10–10 pengőt, 14 fő 5 pengőt a többi személy 1–2 pengő forintot ajánlott a festmény elkészítéséhez.

⁶³⁶ Ifjabb Blaskovich Gyula nevét 1896-ban a takarékpénztár részvényesei között találjuk. Szederkényi Nándor 1896. 134.; 144.

Az 1840-es évek közepén a Blaskovich házaspárt a megyei közélet aktív tagjaként tartották számon. Az alispán feleségét, Patay Franciskát, mint a műkedvelő társulat létrehozásában és működtetésében, bálók szervezésében, jótékonyági munkákban jeleskedő személyt jegyezték a korabeli híradások.⁶³⁷

1847-ben jelentős változás történt a megyei vezetésben. Pyrker János László érsek halála miatt nem volt főispán, Almásy Pál első alispán is lemondott. Az 1848-as esztendő hiányos vezetéssel kezdte meg Heves megye.⁶³⁸ A lemondások miatt Blaskovich Gyula lett a hevesi törvényhatóság hivatali életének első számú vezetője. 1848. március idusáig szokványos tevékenységforma jellemezte a vármegyei hivatali ügymenetet, így a követi jelentések, bizottmányi állásfoglalások tárgyalása történt meg. Még a március 1-re Blaskovich alispán által összehívott kisgyűlés témáin, hangulatán, de a korábban említett alispáni ügyiratjegyzékből, a végzéskivonatok tartalmából sem derült ki semmi rendkívüli, nem érződött az, hogy a párizsi forradalom híre igen felpezsdítette a pozsonyi diéta tárgyalásait.⁶³⁹

Heves és Külső-Szolnok vármegyét ténylegesen irányító Blaskovich Gyula másod alispán magánúton elterjedt híradások után március 19-én kapta az első hivatalos tudósítást a pesti és pozsonyi eseményekről.⁶⁴⁰ Ekkor érkezett meg hozzá az a március 16-iki keltezésű hivatalos levél is, amit Pest-Pilis-Solt vármegye küldött Hevesnek, amely a pesti törvényhatóságának a rend és béke fenntartása érdekében hozott intézkedéseit taglalta. Ezen híradások hatására az alispán a pesti forradalom után öt nappal, március 20-ra megyei kisgyűlést hívott össze. A kisgyűlésekhez képest szokatlanul nagy számban gyűltek össze, amin Blaskovich Gyula másod alispán elnökölt. Kifejezte „... a Hon felvirulása feletti örömét, s jelen átalakulási korszak igényének a mozgalmi terén csendes és békés úton kifejlődését...” Ismertette a Helytartótanács sajtószabadságról hozott rendeletét, és Pest megyének a rend és béke fenntartására hozott intézkedéseit. A gyűlésen elhatározták, hogy ezeket kinyomtatják, szétküldik a járásokba, hogy a szolgabírák a népnek megmagyarázhassák. A kinyomtatás költségeit Almásy Emánuel (Gyula sógora) „hazafiúi buzgó készséggel” magára vállalta.⁶⁴¹ A jelenlévők a 12 pontnak a sajtószabadságra, a cenzúra eltörlésére vonatkozó követelésének azonnali életbelépése mellett döntöttek. Ennek érdekében

---

⁶³⁷ Breznay Imre 1934. 45–46.

⁶³⁸ Hajagos József 1998.

⁶³⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.142.

⁶⁴⁰ Blaskovich testvérei (Bertalan és László) Pesthez 70 km-re lévő Tápiószentmártonban éltek, míg feleségének testvére és rokonsága az 50 km-re található Bényén lakott.

⁶⁴¹ HML IV-1/a 151. k. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, március 20-i jegyzőkönyv 495–496.

felhatalmazták Blaskovichot, hogy két küldöttel keressék fel a kanonokot, hogy azonnal hagyjon fel a cenzúrázással. Blaskovich Gyula március 21-én vette kézhez a miniszterelnök 1. számú körlevelét, amiben tudatta kinevezését és a törvényhatóságok elnökeit tette felelőssé a rend és béke fenntartásában. E levél másolatát az alispán azonnal szétküldte a járások vezetőinek, majd másnapra újabb kisgyűlési tanácskozást rendelt el.

Blaskovich alispán a fővárosi események következtében gyakran hívott össze kisgyűlést. A forradalmi események hatására a március 22-i megyei összejövetelre oly sokan jöttek el, hogy a tanácsteremben nem is fértek. Blaskovich az általa elmondott beszédében felhívta a figyelmet arra, hogy a hazának békés úton történő átalakulása során roppant fontos és szükséges a közcsend és a közbiztonság fenntartása, felolvasta az első felelős miniszterelnök ezzel kapcsolatos levelét is. Döntöttek arról, hogy a „*haza viszonyait és jövőjét*” tárgyaló iratok gyors végrehajtásáról továbbra is a kisgyűlés rendelkezzen nem pedig egy választmány, amit Blaskovich javasolt. Zúgó éljenzés közepette a gyűlés tagjai elfogadták, hogy annyiszor hívják össze őket, ahányszor a körülmények ezt szükségessé teszik.⁶⁴² A következő napok problémái az alispán gyakorlati érzékét igazolták, mert a gyors megoldások megtalálása igen nehézkesen haladt a kisgyűlések által. A forradalom első napjainak megmozdulásairól pontos ismereteket szerezhetünk Blaskovich Gyulának a Helytartótanácsához írott hivatalos jelentéseiből.⁶⁴³ Blaskovich Gyula március 28-án kapta kézhez azt a miniszterelnöki rendeletet, ami a nemzetőrség felállítására vonatkozott. A rend fenntartása miatti halaszthatatlan feladat, az állandó rendőri választmány létrehozása, megegyezett Blaskovich elképzelésével is, aki már március 22-én felvetette a hasonló testület felállításának szükségességét. Az elnöklő alispán az április 1-re összehívott kisgyűlésen javaslatot tett egy 27 tagú állandó rendőri testület létrehozására, amely ellenzéki szemléletű, közismert személyekből állt, ami később újabb 14 taggal bővült.⁶⁴⁴ A rohamosan fejlődő megyebeli eseményekről hű képet nyújt az a beszéd, amellyel Blaskovich másod alispán az 1848. április 10-i közgyűlést megnyitotta: „*Uraim, Tisztelt Honfi- és Polgártársaim*” – így szólította a megjelenteket az addig szokásban volt megszólítás helyett. A sorsfordító helyzetet értékelve kijelentette: „*a megye hű fiai élénk részvétellel viseltetnek azon nagyszerű események iránt, melyek csaknem egész*

⁶⁴² HML IV-1/a 151. k. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, március 22-i jegyzőkönyv 497.

⁶⁴³ Az 1848. március 24-i és április 10-i jelentés nyomtatásban megjelent: Jároli József 2001. 163.; 190–194.

⁶⁴⁴ HML IV-1/a 151. k. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, április 1-i jegyzőkönyv 510–519.

*Európában a zsarnok... uralmát lerombolva a magyar nemzetet is önmagának visszaadták, és idegen elemektől függetlenül szabaddá varázsolták és mindenütt a polgári szabadság és jog élvezésében és közterhek arányos viselésében egyenlőkké tettek. Nincs tehát többé a törvény előtt azon különbség mi csak néhány napok előtt is volt nemes és nem nemes polgár és nem polgár, földesúr és jobbágy közt, mindnyájan egyenlő jogú és terhű lakosai vagyunk polgári tekintetben az újjászületett magyar hazának.*⁶⁴⁵ Tárgyalták a nemzeti őrsereg felállításának ügyét, melynek felfegyverzése érdekében Blaskovich 3000 lőfegyvert kért a minisztériumtól. Batthyány miniszterelnök utasította a törvényhatóságokat a nemzetőrségi szolgálatra kötelezett egyének országos összeírására.⁶⁴⁶ Ez a feladat Hevesben Blaskovich Gyulára hárult. A tápiószelei családi levéltár őrzi azt az alispán által készített feljegyzést, amelyben helységenként írta össze a júliusban önkéntesen jelentkező nemzetőrök neveit.⁶⁴⁷ Batthyány április 19-én küldte meg a vármegyéknek a diétán elfogadott törvényeket, ezért Blaskovich alispán május 1-re rendkívüli közgyűlést hívott össze. A hatalmas érdeklődés mellett zajló összejövetelen gyakorlatilag minden település képviseltette magát. A résztvevők meghallgatták az országgyűlési követek hivatalos jelentését. Kifejezték meglepedésüket, hogy a megye várakozásának mindenben eleget tettek, a beléjük helyezett bizalomnak megfeleltek. A gyűlésen elfogadták a megye új választókerületi beosztását, végezetül megalakították a megyei bizottmányt, ami 314 tagból állt.⁶⁴⁸ Az állandó bizottmány a megye közönsége nevében tartotta a kapcsolatot a minisztériummal, s rendelkezett a megyei tisztviselőkkel. Vezetője a főispán vagy alispán lehetett. Hevesben a központi bizottmány elnöke Blaskovich Gyula alispán lett. Az állandó bizottmány május 25-i rendkívüli ülésén ismertették Szemere Bertalan belügyminiszter rendeletét, amelyben a szerbek mozgolódására, az országot fenyegető veszélyre hívta fel a vármegyék figyelmét. A belügyminiszter a törvényhatóságok vezetőit felszólította nemzetőrség gyors rendezésére, valamint arra, hogy önkéntes adakozást szervezzenek a haza javára. A minisztérium elrendelte a megyékben lakó arisztokraták összeírását. Ennek szervezése is Blaskovich alispán feladta volt, amiről május 22-én adott ki utasítást.⁶⁴⁹

---

⁶⁴⁵ HML IV-1/a 151. k. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, április 10-i jegyzőkönyv 519.

⁶⁴⁶ A törvény értelmében a 20–50 év közötti egészséges férfiakat, ha fél jobbágytelek nagyságú birtokkal, illetve 200 Ft értékű ingatlannal rendelkeznek, lakhelyükön végzendő nemzetőri szolgálatra kötelezték. Urbán Aladár 1998.

⁶⁴⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.168.

⁶⁴⁸ HML IV-1/a 151. k. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, május 1-i jegyzőkönyv 578.

⁶⁴⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.168. Önkéntes nemzetőrök összeírása, 1848. július

A tarnaerki Blaskovich birtok rendezését, fejlesztését az országos és megyei események, feladatok természetesen félbeszakították. Az alispánnak a különböző hazafias célokra nagy összegekre volt szüksége ezért ő elsősorban erki birtokából vonta ki a nélkülözhető pénzösszeget. A hazát fenyegető veszély növekedésével egyéb ingóságokkal együtt díszmagyar ruháját és az általa vásárolt ékszereket is eladta. A családi levéltárban őrzött általa készített feljegyzésből tudható, hogy 1848 nyarán milyen vagyontárgyakat értékesített: díszmagyar ruha 120 Ft, gyöngyösi föld 354 Ft, ludasi ingóság 2980 Ft, ékszerek 5694 Ft, pesti ingóság 296 Ft, gyöngyösi ház 5000 Ft, részvények 800 Ft, kamat 240 Ft.⁶⁵⁰ A felsorolásból kitűnik, hogy Blaskovich alispán bizony jelentős anyagi áldozatot hozott hazafiúi „felbuzdulásának” teljesítésére azért, hogy hazájának szolgálatára lehessen.

Blaskovich Gyula családi régiségeit, ereklyéit a háborús zűrzavarok idején is féltékeny gonddal őrizte, így antik fegyvergyűjteményét és vadászfegyvereit szobájában elfalaztatta. Ékköves kardját, a többi ősi karddal együtt bab közé, antik pipáit és egyéb apróságokat a bútorok titkos fiókjába eldugdosta, mely tárgyak – ellentétben az elfalazottakkal – halála után nyomtalanul eltűntek. A műtárgyak nemes szeretetére vallott Blaskovich Gyula azon cselekedete, hogy a nehéz idők ellenére 1848 tavaszán Pyrker János László egri érsek hagyatékából hét olajfestményt, tizenkét rézmetszetet, egy írószekrényt és egy érseki címeres lószerszámot is megvásárolt.⁶⁵¹

Heves és Külső-Szolnok vármegyében a szabadságharc ideje alatt nem volt általános tisztújítás, ami a hároméves ciklus miatt 1848-ban lett volna esedékes. Az áprilisi törvények rendelkeztek a megyei tisztújításokról, miszerint csak a hiányok pótlására, az új hivatali tisztek betöltésére volt lehetőség, így az 1848. június 2-i bizottmányi ülés tagjai Blaskovich Gyulát választották meg első alispánná.⁶⁵² A felgyorsult események következtében igen nagy teher szállt a megye első számú vezetőjére. Blaskovich Gyula minden jogi tudására, szervezőképességére, közigazgatási tapasztalatára, emberismeretére szükség volt ahhoz, hogy az országgyűlés törvényeiben meghatározott átalakulási, változási folyamatot törvényhatóságában megfelelően és pontosan végrehajtsa, felügyelje. A rövid határidő miatt is megfeszített munkát igényelt az új választókerületek kialakítása, népképviselői országgyűlési választások

---

⁶⁵⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.24.

⁶⁵¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.8. Blaskovich Gyula életrajza

⁶⁵² Borovszky Samu Heves 1909. 613.

megszervezése, az állandó bizottmány tagjainak kiválasztása, tevékenységi és hatókör meghatározása, az összeírások koordinálása.

Számára a legnagyobb feladatnak a nemzetőrség megszervezése bizonyult.⁶⁵³ A kormány határozatát, amiben a „királyi trón és haza védelmére” a nemzetőrség toborzás útján történő felállítását rendelte el, Hevesben is végrehajtották, de kezdetben a szervezést nem nagy lelkesedés kísérte. Sok településen komoly ellenszenv mutatkozott a nemzetőrség miatt. Erről szóltak Blaskovich jelentései.⁶⁵⁴ Feljegyzése szerint– amit a családi levéltár őriz – a hevesi törvényhatóságban 1848 júliusáig csupán 678 fő jelentkezett önkéntes szolgálatra. Az alispán az iratban pontosan lejegyezte „*azon nemzetőröknek helységenkénti számát, kik a Ráczok ellen a Kulai táborba menetelésre önként vállalkoztak.*”⁶⁵⁵ A megyében még a nyári hónapokban sem fejeződött be az összeírás, de már megkezdték a nemzetőri zászlóaljok parancsnokainak kinevezését, mivel június 6-án kezdetét vette a délvidéki háború. A nemzetőrség feladata a személyes és vagyonbiztonság, a közcsend és belbéke védelme lett volna, a mai fogalmak szerint karhatalmi-rendvédelmi feladatokat kellett ellátnia. 1848 nyarán kibontakozó fejlemények: a szerb és horvát nemzeti mozgalmak, a horvát bán szembeszegülése a magyar kormánnyal azt eredményezte, hogy a nemzetőrséget tartósan tábori szolgálatra rendelték.⁶⁵⁶ Heves megyében július 7-én Lenkey Károlyt, július 10-én gróf Almásy Ernőt nevezték ki a nemzetőrség őrnagyi rangú parancsnokainak.⁶⁵⁷ A július 15-i megyei választmány döntése alapján Blaskovich Gyula Pestre utazott annak érdekében, hogy a minisztériumban megtudja a felfegyverzés és élelmezés kérdéseit. Erről az útról részleteket nem tudunk, de július 21-én már ismét Egerben volt.⁶⁵⁸ Mészáros valószínűleg Blaskovichtól értesült a hevesi nemzetőrök fegyverhiányáról, s emiatt 2000 db kiegyenesített „hadikaszt” küldött Szolnokra. A hadügyminiszter július 13-án, több vármegye nemzetőrsége számára adott parancsot a Délvidékre vonulásra, s megjelölte a célállomást is. E szerint a hevesieknek Kulára kellett vonulniuk. Az 1848. július 15-én Egerben tartott bizottmányi ülés felhatalmazó levelet adott Blaskovichnak ahhoz, hogy kölcsönt vehessen fel.⁶⁵⁹ Blaskovich látva a szerb és horvát határ védelmére toborzott nemzetőrök

⁶⁵³ Blaskovich Gyula szervező munkájáról bővebben Gócsáné Móró Csilla 2008. 205–235.

⁶⁵⁴ Hajagos József 1995. 97–98.

⁶⁵⁵ TBM Blaskovich család irata Td.68.1.168.

⁶⁵⁶ Urbán Aladár 1998.

⁶⁵⁷ HML IV-1/a 151–152. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve, július 27-i jegyzőkönyv 1200–1214.

⁶⁵⁸ A Heves megyei nemzetőrök szervezéséről és délvidéki harcokban való részvételéről alapos feldolgozást közöl Hajagos József 1995. 99–100.

⁶⁵⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.169.

jelentkezésének lanyhaságát, döntő elhatározásra jutott. Július 22-én összeült közgyűlésen kijelentette, hogy *„mint egyszerű polgár, mint egyszerű nemzetőr vállalkozó, polgártársaival egyetemben Kulára fog menni. Vívandó a hazáért, s meghalni örömmel ott, ha kell a nemzet boldogulásáért.”*⁶⁶⁰ A bizottmány kitörő lelkesedéssel vette elhatározását tudomásul. Az első alispán példája hatott, csakhamar együtt volt a háromezer főnyi csapat.

Blaskovich Gyula saját kijelentését komolyan véve július 30-án a Heves megyei nemzetőrök első zászlóaljával Kulára, a délvidéki táborba ment.⁶⁶¹ Az alispánt 31 megyei tisztviselő követte. Útja közben a zászlóalj költségeinek előteremtésében s a számadások ellenőrzésében volt a parancsnoka, Lenkey Károly őrnagy segítségével. Blaskovich intézte a katonákat fuvarozók költségeinek, a nemzetőrök illetményeinek elszámolását is.⁶⁶² Blaskovich pontosságára és alaposságára jellemző, hogy minden kiadásról kimutatást vezetett, emellett feljegyezte a nemzetőrök kiadásaira felvett összegeket.⁶⁶³ Mindezt meghatalmazással tette, aminek dokumentumát az illetmény kimutatásokkal egyetemben még az unokák is megőrizték.⁶⁶⁴ Az alispán nyilvántartotta a Délvidéken szolgált Heves megyei nemzeti őrsereg 1 zászlóalja mind a 6 századának illetményét: név, rang, napi zsold, kenyér adagját olyan bontásban, hogy mennyit fizetett ki a megyétől, mennyit az állam pénzből.⁶⁶⁵ Blaskovich alispán ugyanilyen pontossággal vezette a fuvardíjak elszámolását, a vasedények biztosítását.⁶⁶⁶ Alaposságának bizonyítékeként itt említem meg a Bach-korszak egyik tisztviselőjének levelét, amelyben arról értesítette az akkor már özvegy Blaskovich Gyulánét, hogy elhunyt férje 1848. évi számadásait átvizsgálva *„52 forint 59 krajczár ezüstpénzben a vármegyei kasszából a megboldogult úr örököseinek visszajár.”*⁶⁶⁷

Blaskovich Gyula a hevesi nemzetőrökkel Szolnokon át Szegedre, majd augusztus 11-én Szabadkára vonult. Itt már a hadszíntér közvetlen közelébe ért, ahol azzal a problémával szembesült, hogy a hiányos fegyverzetű, kiképzetlen nemzetőröket

---

⁶⁶⁰ HML IV-1/a 151–152. 1250.

⁶⁶¹ Borovszky Samu Heves 614.

⁶⁶² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.197.; 68.1.198.; 68.1.170–175.; 68.1.179–180.

⁶⁶³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.170–171.1. Blaskovich Gyula által írt feljegyzés: „megye adott 4000 pengőt, káptalantól 1700 pengőt, Taróditól 5000 pengőt. Ez utóbbi kölcsönökről nyugtát adott, mely szerint elismeri, hogy az egri megyei egyház alapítványtól 1700 és Taródiné özvegytől 5000 ezüst forintot (minden forintba három ezüst húszast számítván) átvett, amit 1848. október 1-ig Heves megye pénztárából köteles lesz visszaadni.”

⁶⁶⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.169.

⁶⁶⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.180–185. Blaskovich Gyula által írt illetmény kimutatások

⁶⁶⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.174.; 175.; 179.

⁶⁶⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.205.

konkrét katonai feladatra, például a megerősített szerb táborok elleni ostromra nem lehetett használni. Blaskovich 20-án már Verbászon állomásozott, erről tanúskodott a honvéd dandárparancsnokság által számára kiállított menlevél.⁶⁶⁸ A hevesi nemzetőrök azonnal harcba keveredtek, s ennek során Járek települését védték, de az augusztus 29–30-i sikeres szerb támadás miatt állásaikat feladták. A falu elvesztése elsősorban a katonai vezetés hibájának és Temerin előzetes elestének volt tulajdonítható. A kudarc miatt a Heves megyeiek még augusztus 30-án Ókéről Verbászra vonultak. A nemzetőrök négy hetes szolgálatából még néhány nap hátra lett volna, de engedélyt kaptak a hazaindulásra.⁶⁶⁹ Blaskovich alispán a főügyész levelére, mely azt közölte, hogy a kormány felmenti a nemzetőröket a tábori szolgálat alól, szeptember 9-én visszatért.⁶⁷⁰

Blaskovich a nemzetőrség szervezésével kapcsolatosan 1849 szeptemberében konfliktusba keveredett Görgeyvel. Ennek lényege, hogy szeptember 13-án Görgey felszólította Blaskovichot (mert ő már 10 napja a szolnoki táborban volt), hogy semmi érdemleges szervezést sem tapasztalt a Heves megyei nemzetőr csapatokkal kapcsolatban, ezért kötelezte az alispánt, hogy a hevesi önkénteseket azonnal Szolnokra indítsa. Mivel a hevesi nemzetőrzászlóalj 1605 főnyi csapata augusztus elejétől szeptember elejéig a délvidéki táborban állomásozott, ezért Blaskovich helyett a másod alispán válaszolt Görgeynek. A konfliktus tovább mélyült azzal, hogy Görgey az első 40 nemzetőrt nem fogadta el, mert azok önkéntesek voltak. Blaskovich első alispán a hadügyminiszter rendeletére hivatkozva kérte Görgeyt az önkéntesek elfogadására és besorolására.⁶⁷¹

Blaskovich alispán miután a Délvidékről hazatért, Puky Miklós másodalispánnak kormánybiztossá történő kinevezése miatt, feleslegesnek látta további megyei szolgálatát. Az 1848. szeptember 29-i ülésén lemondott megyei tisztségéről, de csak december 1-jével vált meg hivatali székétől.⁶⁷² Leköszönő beszédének szövegét a családi levéltár megőrizte, mely így szólt: *„Mind azon perczig még láttam személyemre való szükségét (...) e megyét el nem hagyám. Azonban szeretett másod al Ispányunk haza jöttével ki ígérete szerint köztünk maradni óhajt, és kormány biztosi hivatallal felruházva van, szerény személyemre szükség nincs, és így én is rég óhajtott ház*

---

⁶⁶⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.196.

⁶⁶⁹ Hajagos József 1995. 115–116.

⁶⁷⁰ Borovszky Samu Heves 613–616.

⁶⁷¹ Hermann Róbert 1996. 131–131.

⁶⁷² HML IV-25/II. 2668.; TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.200.

*csendembe visszavonulhatok, melyet eddig is letenni csupán megyém eránt való szeretet nem engedett. Most jól tudom, hogy hivatalos foglalatosságaim olly terjedelmű, hogy ezt november 1. napjáig vinni óhajtom azért, hogy addig szeretett másod al Ispány úrnak megyénkből régebben távozáván el, dolgaink folyamaiba bele avatva nem lévén minden határozatokra nem emlékezhetik, a most (...) súlyosodott kormány biztosi hivatal végett pedig magának annyi időt nem nyerhet, hogy a múlt végezetekben kellő tudomást szerezhessen. Másként azért, hogy az első Ispány hivatal megüresülését az egész megyében kihirdetni óhajtom, hogy minden választó tudja meg és választó jogával élhessen. Megyék urai hála köszönetemet eddig erentam tanúsított szereteteként legyenek meg győződve, hogy mindig örvendetes lesz azon hű emlékezés, hogy (...) barátjuk lehettem és leszek még élek.”*⁶⁷³ Blaskovich Gyula leköszönő beszédéhez híven a folyamatban lévő, nagy fontosságú ügyeket még lezárta, befejezte. Így elvégezte a hevesi nemzetőrök délvidéki hadmozdulatainak költségelszámolását, amire már fentebb utaltam. Így Lenkey Károly őrnagy Blaskovich Gyulának, mint hivatalban lévő első alispánnak benyújtotta 1848. október 22-én a nemzeti őrsereg első zászlóaljának pontos elszámolását.

A hevesi törvényhatóság nem akarta elfogadni lemondását, mivel nagyra értékelte „*Blaskovich hivatalkodása idején tanúsított áldozatos buzgalmát. Az egész megye közszeretetét vívta ki azzal, hogy fölismerte a haza vészes perceiben a béke s a polgári jólét megalapítását célzó közmunkák szükségességét*” – írták róla a vármegyei közgyűlési jegyzőkönyvekben.⁶⁷⁴ Lemondásába ezért nehezen tudtak beletörődni, így két ízben is küldöttséget menesztettek Erkre, hogy álljon el a szándékától, de ennek ellenére hajthatatlan maradt.⁶⁷⁵

Az alispán, hivatalát csak november 1-ig akarta viselni, de végül december 1-én tartott bizottmányi ülésen tette le végleg megbízatását.⁶⁷⁶ Blaskovich Gyula visszavonult erki birtokára. Rég óhajtott házi csendjét azonban nem sokáig élvezhette. A függetlenségi nyilatkozat proklamálása után Kossuth Lajos ismét közpályára szólította, a kormányzó ugyanis 1849. május 9-én kelt oklevélben Heves és Külső-

---

⁶⁷³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.200.

⁶⁷⁴ HML IV-1/a 151–152. Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve 1552.

⁶⁷⁵ Borovszky Samu Heves 613–617. Erről tanúskodik a családi irattárban őrzött, Hanák Sándor aljegyzőnek az 1848. december 15-én Egerben tartott bizottmányi ülés jegyzőkönyvéből készített kivonata. TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.201

⁶⁷⁶ HML IV-25/II. IX. Blaskovich Gyula, a tarnai járás főszolgabíró iratai 1843–48. 2668.

Szolnok vármegye főispánjává nevezte ki.⁶⁷⁷ Blaskovich Gyula főispáni székét az 1849. június 2.-i közgyűlésen minden különösebb szertartás nélkül foglalta el. A megye közönsége kifejezte abbéli örömét, hogy a kormánytól olyan férfiút nyertek főispánul, „*ki a kormány bevallott elveinek – melyek a haza szabadsága, függetlensége és jóléte – nyilvános hivatalbéli pályáján egyik legbuzgóbb bajnoka volt, s amelyek lobogója alatt vezérlendi e megyét.*”⁶⁷⁸ Szemere Bertalan belügyminiszter 1849. május 16-án a kinevezési rendelethez mellékelt levelében ekképpen fogalmazta meg a főispán feladatait: „*Az a különbség és távolság, mely a zsarnok rendszer alatt a főispánt a megyétől elválasztá, nem létezik többé. Ön az első hivatalnok, nem ura senkinek, barátja és társa mindenkinek.*”⁶⁷⁹ A kormány e szellemiség érvényesítésére Hevesben Blaskovich Gyula közvetlen, áldozatkész, tapasztalt, gondos és megfontolt személyénél jobbat nem is találhatott. Hivatali tisztsége miatt az 1848–49. évi első népképviselői országgyűlés meghívottjai között rögzítették személyét, de olyan felsőházi tagok között, akik az országos összejöveteltől távol maradtak.⁶⁸⁰

A Heves megyeiek 1849. június 15-i és 26-i bizottmányi gyűlése Blaskovich Gyula elnöklete alatt zajlott.⁶⁸¹ A június 26-i gyűlésén Blaskovich főispán bejelentette, hogy a túlnyomó ellenséges haderő a magyar sereget egészen Miskolcig visszaszorította. Ezért a megyei bizottmány július 1-jével Egerből Szolnokra tette át székhelyét, de ezeken a bizottmányi üléseken Blaskovich főispán már nem jelent meg.⁶⁸² Az orosz csapatok fenyegető előrenyomulása miatt a bizottmány július 21-én, Törökszentmiklóson, 28-án, Fegyverneken tartotta ülését, ahonnan augusztus 3-án Dévaványára mentek, itt értesültek az augusztus 16-i világosi eseményekről.⁶⁸³

Blaskovich Gyulát erki birtokán érte a fegyverletétel híre, ami villámcsapásként hatott rá, mivel mindvégig bízott a magyar ügy győzelmében. A Világos utáni

---

⁶⁷⁷ Medgyesi Somogyi Zsigmond 1902. 92. E névjegyzékben Blaskovich Gyula neve ts-sel szerepel a következőképpen: „1849. A magyar minisztérium által neveztetvén ki, csak néhány hónapig volt e megye élén.” Eredeti kinevezési oklevél: TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.2.

⁶⁷⁸ HML IV-1/a 154. Az 1849. évi köztárgyak jegyzőkönyve 431.

⁶⁷⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.204. Szemere Bertalan levele 1849. május 16.

⁶⁸⁰ Pálmány Béla 2002. 1130. Ebben több téves közlést olvashatunk, mert Blaskovich Gyula főispánt tápiószelei földbirtokosként jegyzik. Ő soha sem rendelkezett e településen földdel, de az unokái is csak 1912-ben költöztek oda. Gyula születési dátumát is helytelenül közlik. A 2002-es almanachban a következő szerepel róla: „Blaskovich Gyula, ebeczki (1807. Pest-Bénye, 1850. XII. 3) tápiószelei birtokos, 1847 és 1848 Heves és Külső Szolnok vármegye alispánja, 1848 tavaszán a közgyűlés elnöke, 1849. V. 9. Heves és Külső Szolnok vármegye főispánja, 1850. gr. Kállay Béni családja bújtatta, öngyilkos lett.”

⁶⁸¹ HML IV-1/a. 154. Az 1849. évi köztárgyak jegyzőkönyve 474.

⁶⁸² HML IV-1/a. 154. 1849. évi köztárgyak jegyzőkönyve 519–550.

⁶⁸³ Borovszky Samu Heves 616.

üldöztetések idején testvéréhez, Amáliához, özv. Kállay Istvánnéhoz menekült.⁶⁸⁴ Az izgalmak felőrölték életerejét, megtört egészséggel élt erki, majd bényei birtokán. Tisztartója 1850 szeptemberében kelt levelében már arról írt, hogy gazdája igen nagyon beteg. Az 1850. november 30-án, Bényén írott végrendelete arról tanúskodott, hogy hosszas betegségben elgyengült állapotban, de ép elmével fejezte ki végső szándékát.⁶⁸⁵ Halálával kapcsolatban a család mindig finoman fogalmazott: életerejé megroppant és elhalálozott. Blaskovich Gyula 1850. december 4-én fejezte be életét. Földi maradványa Tápiószentmártonban, az ősi családi sírkertben talált örök nyugalomra.⁶⁸⁶

3.3. Blaskovich József fiai: Bertalan (1794–1859), Pál (1802–1873) és László (1808–1877)

A Blaskovich család reformkori nemzedékének következő tagjait az alábbiakban mutatom be. A három fivér, Bertalan, Pál és László személyét, birtokait, életkörülményeit nem írom le olyan részletesen, mint Gyuláét, aki a múzeumalapító genealógiai szál miatt fontos családtag.

3.3.1. Blaskovich Bertalan (1794–1859)

Blaskovich József és Fáy Anna első szülött gyermeke Blaskovich Bertalan 1794. augusztus 27-én született Tibolddarócon és 1859. január 3-án Tápiószentmártonban hunyt el.⁶⁸⁷ Bölcsészeti tanulmányokat folytatott, 1811-ben kapott bölcsész tudori

---

⁶⁸⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16.

⁶⁸⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.288/b

⁶⁸⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.9. Blaskovich Gyula halotti levele. Kivonat a tápióbicskei római katolikus plébánia halotti anyakönyvéből. Az unokák 1924-ben kelt feljegyzése szerint jeltelen sírban fekszik, amely erősíti az öngyilkosság lehetőségét. A tápióbicskei római katolikus plébánia halotti anyakönyvében az szerepel, hogy 1850. december 4-én elhalálozott Blaskovich Gyula, Patay Franciska férje, 43 éves, nemes, lakhely Erk, szentséggel el volt látva, orvosi bizonyítvány nélkül, Tápiószentmártonban december 6-án lett eltemetve. Meghaltak Anyakönyve V. kötet 1849. február 1-től 1882. december 31-ig, Római Katolikus Plébánia, Tápióbicske

⁶⁸⁷ Blaskovich Bertalan és felesége, valamint Sándor, Albert, Ernő, Anna nevű gyermekeinek sírja a tápiószentmártoni kápolna melletti családi sírkertben található. Blaskovich Bertalan nevét megtaláljuk a tápióbicskei római katolikus plébánia halotti anyakönyvében, míg a fent említett gyermekek és feleség nevét nem. Mivel a tápiószentmártoni családi kápolnának külön uradalmi lelkésze volt, valószínű ő végezte az anyakönyvvezetést, ezért az egyházmegye által illetékes tápióbicskei plébánia máig fennmaradt anyakönyveiben csak esetlegesen találkozhatunk a Blaskovich család tagjaira vonatkozó bejegyzésekkel. Ez a keresztelesekre is fennáll, mert Bertalan mindegyik gyermekének ismerjük születési évét, de egyikük neve sem szerepel a tápióbicskei kereszteleési anyakönyvekben.

oklevelet.⁶⁸⁸ Őseihez hasonlóan fiatal éveiben vármegyei szolgálatot vállalt. 1816-ban lakhelye szerint Pest-Pilis-Solt vármegye kecskeméti járásában nevezték ki alszolgabíróvá, s ezt a hivatalt 1827-ig töltötte be.⁶⁸⁹

Blaskovich Bertalan nyitott gondolkodású, felvilágosult, művelt nemesnek számított. Vonzódott az irodalomhoz, értett a lovakhoz és nem utolsó sorban a gazdálkodáshoz. Ez tette lehetővé, hogy a kor haladó irodalmi életét összefoglaló almanach létrehozásában mecénásként közreműködjön, mivel 1822-ben a Kisfaludy Károly szerkesztette Auróra első számának kiadását Kubinyi Ferencsel együtt Blaskovich Bertalan támogatta.⁶⁹⁰ A magyar lóversenyzés iránt is érdeklődött, 1828-ban édesapjával együtt a Pesti Gyep aláírói között jegezték nevét.⁶⁹¹ Széchenyi István által fontosnak tartott másik reformkori ügyet is támogattott azzal, hogy Blaskovich Bertalan 2000 forint adományt adott a Magyar Nemzeti Színház építésére.⁶⁹²

Bertalant, mint a család legidősebb tagját nemcsak a legfontosabb birtoktest, a tápiószentmártoni ősi ráta illette meg, hanem az apjáról való gondoskodás kötelessége is. Blaskovich József 48 éves korában saját kezű feljegyzést készített arról, hogy ő Bertalan fiával együtt fog lakni Tápiószentmártonban. Az 1820-ban írott jegyzék arról is szólt, hogy Bertalan fiának ezért esztendőként 3000 forintot fizet addig, amíg leszármazottja saját jószágot nem örököl.⁶⁹³ Bertalan, mint a család elsőszülött fia, az ősi, Sámueltól örökölt részt kapta. A tápiószentmártoni földből neki jutott 1/8-ad rész mellé először Pál, majd Gyula részét is megvette, s így a területek 2/3-ával szabadon rendelkezhetett.⁶⁹⁴ E mellett az ő jussa volt az impozáns klasszicista kúria is.⁶⁹⁵

Bertalan igen előnyös házasságot kötött, 1825 táján nőül vette Almásy Erzsébet grófnőt, aki a népes és gazdag zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy család leszármazottja volt.⁶⁹⁶ Bertalanhoz e főrangú frigy révén jutott Kengyel, Törökszentmiklós-szenttamás egy része.⁶⁹⁷ Az Almásy család tulajdonában volt Heves és Külső-Szolnok vármegye egyik legnagyobb összefüggő birtoka, amelynek területe

---

⁶⁸⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.325.

⁶⁸⁹ PML IV-93/1. Series Magistratualium Chronologica 1638–1906.; Borovszky Samu Pest 146.

⁶⁹⁰ Blaskovich Bertalan és Kubinyi Ferenc nevét együtt említették a magyar irodalom pártolói közt, mert anyagilag segítették Kisfaludy Károly első évi Aurorájának megjelenését. Borovszky Samu Hont 504.; Vasárnapi Újság 24. évf. 14. sz. (1874. 04. 05.)

⁶⁹¹ báró Hoeller Móric 1942. 9–10.

⁶⁹² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.325.

⁶⁹³ JNSzML Blaskovich család iratai Fasc.2. No.384.

⁶⁹⁴ Soós István 2001. 161.

⁶⁹⁵ Badál Ede 1987. 47.

⁶⁹⁶ Nagy Iván 1868. Pótlék k. 14–16.; Kempelen Béla 1911. I. k. 74–78.

⁶⁹⁷ Az Almásy család birtoklástörténetére lásd B. Gál Edit 2005. 217–250.

1850-ben 56 209 magyar holdat, értéke 2 688 659 pengő forintot tett ki, aminek örökségéből 9 ág részesült. Blaskovich Bertalan felesége révén a 7. rátát húzta. Ez állt 6115 magyar holdból, amiből 3601 a kengyeli, 2514 hold a tényői pusztában feküdt, amit 289 814 pforintra értékelték.⁶⁹⁸ A korabeli forrásokban, de még a 20. század elején is vegyesen alkalmazták a magyar és katasztrális holddal történő számítást, így ez sokszor félrevezető lehet. Blaskovich Bertalan Szolnok megyei nemesi birtokát halála előtti évben, 1858. augusztus 30-án a következőképpen jegyezték: Törökszentmiklós-puszta Tényő 1964 kat. hold 1568 öl, Törökszentmiklós-puszta Kengyel 2735 k. hold 397 öl rét és legelő, 504 k.h. 34 öl szántó, összes kengyeli föld 3239 k.h. 431 öl.⁶⁹⁹

16. kép A Törökszentmiklós-szenttamási kúria, 2002. Saját fotó

Blaskovich Bertalan igen sikeres gazdálkodónak és nagy vagyonszerzőnek bizonyult, mert eredetileg 2–3000 hold földet bírhatott. Jelentős gyarapodás volt az, amikor a Bajzáth családtól Gyapjút, Podmaniczky Hermantól Királyhegyest megvásárolta. 1839 táján vette meg a Bihar megyei Pánt pusztát és Jánosd helység felét.⁷⁰⁰ A Csanád megyei Királyhegyest még 1827-ben Keglevich Miklóstól vette zálogba, majd 1830-ban megvásárolta gróf Keglevich János és Károly birtokrészeit is. Az egyesített, 5200 kataszteri holdas uradalom Nagykirályhegyes nevet viselte. Bertalan a birtokon úrilakot is emelt. Az alapvetően klasszicista formaelemeket tartalmazó, de romantikus stílusú tornyocskákkal díszített kúria építése 1853-ra tehető. Egy 1855-ös leírás urasági lakot, nyolc cselédházat, valamint több gazdasági épületet említett a

⁶⁹⁸ Az 1850. augusztus 7-én, Törökszentmiklóson keltezett osztálylevelet Szabó Antal dolgozta fel. Szabó Antal 1999. 325–366.

⁶⁹⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.345./19

⁷⁰⁰ Borovszky Samu Bihar 624.

Blaskovich majorban.⁷⁰¹ Öröklött tápiószentmártoni földjeit is gyarapította, 1853. augusztus 3-án 1000 hold területet vett Kubinyi László örököseitől.⁷⁰²

Blaskovich Bertalan életvitelét elsősorban a sikeres gazdálkodás jellemezte, korának pezsgő közéletébe csak mérsékelten kapcsolódott be. 1848-ban Pest megye népképviselési átalakulását segítő az állandó bizottmányban tevékenykedett László öccsével együtt, mivel érezték a haladás szükségességét. Bertalant a családi emlékezet császárhű egyénnek tartotta, mivel Haynaunak egy hátsólevelet is küldött.

Blaskovich Bertalan gyermekei:

Blaskovich Bertalan és Almásy grófnő házasságából öt fiú és egy lány született. 1824-ben Sándor, majd 1827-ben Bertalan, két év múlva István, 1832-ben Miklós, 1834-ben Ernő, végül 1836-ban egy lány, aki a keresztségben a nagymama és az üknagymama nevét, az Annát kapta. A korabeli egészségügyi viszonyokat és a rendkívül magas gyermekhalandóságot figyelembe véve talán a gyerekekre való átlagosnál nagyobb odafigyelés és gondoskodás is hozzájárult ahhoz, hogy a felnőttkort mind a hatan megélték.⁷⁰³ Az öt fiú életével és családjával a későbbiekben külön foglalkozom. A Blaskovich–Almásy házaspár hatodik gyermeke, az egyetlen lány 1836-ban született. Blaskovich Annát a kor szokásrendje szerinti korban, 19 évesen férjhez adták. Hitvestársa baráti Huszár István olyan régi nemesi család tagja volt, amelynek első ismert őse 1591-ben nyert Rudolf királytól nemességűjtő címerlevelet. A família Bars vármegyéből származott, de Hont, Nógrád, Esztergom és Pest vármegyékben is elterjedt. Huszár István 1855-ben vette nőül Blaskovich Annát. Házasságukban csak

⁷⁰¹ Virág Zsolt 2005. 26–28.

⁷⁰² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.335/13.

⁷⁰³ Fáy András 1837–1846 közötti vizsgálataiból kiderült, hogy Magyarországon átlagosan a gyerekek fele 10 éves kora előtt meghalt. Gergely András 1998. 58.

egy fiú, Béla született, mert Blaskovich Anna nagyon fiatalon, 22 éves korában elhalálozott.⁷⁰⁴ Nyughelye a tápiószentmártoni családi sírkertben található. Huszár Béla hitvestársat a közvetlen rokonságból választott. 1861-ben nőül vette unokatestvérét, Blaskovich Jolánt, aki Blaskovich Istvánnak volt lánya. (függelék 3. TÁBLA)

3.3.2. *Blaskovich Pál (1802–1873)*

Blaskovich Pál 1802. október 3-án vagy 30-án Tibolddarócon született.⁷⁰⁵ Legénykorában nagyapja hivatását választotta, a katonai pályán helyezkedett el. Tizenhat éves korától a bécsi Hadmérnöki Akadémián tanult. Ez a hadmérnöki iskola volt a Habsburg birodalomban a műszaki tudományok legrégebbi felsőfokú tanintézete. Blaskovich Pál 1818-ben kezdte meg a kétéves előkészítő tanfolyamot, ami inkább a középiskolai tanulmányoknak fogható fel, majd 1821-ben tisztként diplomázott.⁷⁰⁶ 1819-től 1843-ig az 5. huszárezrednél szolgált, ahol kezdetben kapitány, majd századosi, később alezredesi rangot kapott.⁷⁰⁷ Gróf Széchenyi István naplójában a tisztek között említette nevét az 1821-es csapatszemplével kapcsolatban.⁷⁰⁸ Blaskovich Pál 24 éves katonai szolgálata után honti és nógrádi birtokain gazdálkodott és családot alapított. Feleségül vette kálnói Etre Borbálát, aki fiatalon, 26 éves korában elhalálozott.⁷⁰⁹ Második felesége Sárközy Ilona lett. Blaskovich Pálnak két fia született: József és 1834-ben Antal. Mivel apja időközben Tápiószentmártonba tette át székhelyét, ezért Pál a család ősi fészkeben, Bátorfaluban, majd házasságát követően a vele szomszédos Lukanényén lakott, ami már Nógrád megyéhez tartozott.⁷¹⁰ Itt lévő kúriájáról fényképfelvételt ismerünk, de róla is maradt fenn fotó.⁷¹¹ (K. 36. kép) Blaskovich II. Pálhoz első házassága révén került Kálnó, ez az Ipoly-völgyi kisközség, amit a kálnói Etre család ősi fészkeként tartottak számon. Az Ipoly bal partján fekvő

---

⁷⁰⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Feleletek genealógiai kérdésekre 1949. 05. 16.

⁷⁰⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Másolat a keresztlevélről Sáray István plébános által, 1940. 03.19.

⁷⁰⁶ Szögi László 1994. 226.

⁷⁰⁷ TBM Td. 69.21.16. Blaskovich János levele Blaskovich Nesztihez (Ernöhöz) 1949. 05. 16. vö. Bona Gábor 1987. 114.

⁷⁰⁸ Gróf Széchenyi István 1982. 233.

⁷⁰⁹ Blaskovich Pál első felesége, Etre Borbála sírja is a tápiószentmártoni családi sírkertben található. Neve szerepel a tápióbicskei Római Katolikus Plébánia Meghaltak Könyve IV. kötetében. Az elhalálozás ideje 1840. 06. 14.

⁷¹⁰ Gócsáné Móró Csilla 1993. 43.; Borovszky Samu Hont 56.

⁷¹¹ A fényképfelvétel egyikét az ipolysági, a másikat a tápiószelvi múzeum fotótára őrzi. Lásd a képmellékletben.

Kálnógaráb a 18. századtól a kálnói Etre család, majd 1848 előtt a Blaskovich család birtokaként (Pál és László) jegyezték.⁷¹²

Blaskovich Pál katonai pályafutásának lezárulása után életviszonyaiban a hangsúly a családalapításra és a gazdálkodásra tolódott. „*Óriási kiterjedésű birtokain kitűnően gazdálkodott. Ebeck – ahonnan a család előnevét is vette –, Lukanénye, Bátorfalu, Cseri, szinte azt képzelhette az ember, nincs is több úr Hont megyében, csak Blaskovich Pál meg a Semberyek. Nagy gazdasága miatt el is nevezték tót császárnak*” – tudósított róla egy korabeli újságcikkben gróf Vay Sándor.⁷¹³ Blaskovich II. Pál kitűnő birtokvezetéséről volt ismert Nógrádban. Kálnón kő- és agyagbányával, valamint gubacsszárító házzal rendelkezett.⁷¹⁴ A gazdasági fejlődésre utaló épületek egyúttal jelzik korai kapitalisztikus törekvéseit, vállalkozói mentalitását.⁷¹⁵

17. kép Blaskovich Pál lukanényei kastélya. Forrás Borovszky Samu Hont

Blaskovich József gyermekei között 1843-ban létrejött egyezség alapján, Pál a tápiószentmártoni jussból neki járó 1/8-ad részt 1843. december 17-én testvérbátyjának, Bertalannak zálogba adta. A zálogidő 32 évre szólt, értéke 81 375 conventionalis ezüst forintot tett ki (minden forintot 3 császári-királyi ezüstpengő húszasokkal számítván).⁷¹⁶ Pál négy év múlva testvérével újabb tranzakciót kötött, amivel Bertalan fivérének a korábban elzálogosított 1/8 birtokrészt 1847. június 8-án 120 000 forintért örökre eladta. Az eladás összegébe benne foglaltatott Pál tápiószentmártoni jószága, minden épülettel, kerttel szántóval, kaszálóval, jobbágyokkal, zsellérekkel, regálékkal, belső és külső

⁷¹² Borovszky Samu Nógrád 60., 65.

⁷¹³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.325.

⁷¹⁴ NML Misc. IV.1843/47.

⁷¹⁵ Praznovszky Mihály 1981. 135–137.

⁷¹⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.280.

jövedelmekkel. A vételnek az volt a feltétele, hogy Bertalan a Hont megyei Blaskovich jusson öt illető 1/9 részt, – amivel ekkor még apjuk, József rendelkezett – Pálnak és örököseinek adja át, valamint átvállalta Pál által apjának eddig esztendőként adott életjáradékot, ami 525 ezüst forintot tett ki. Ezt Blaskovich Józsefnek élete végéig fizették. Pál ennek fejében kötelezte magát, hogy a másik tápiószentmártoni föld ¼ része (csak a fiúkat illetőt), ami Kubinyi László úrtól megvett zálogos juss, az Bertalan bátyját illeti. Ezen tranzakciók által egyszerűsödött Blaskovich József fiainak birtokviszonya, Bertalan Pest, Pál Hont és Nógrád megyében bővítette birtokait.

A 19. század nemesi életviteléhez is hozzátartozott a vármegyei közéletben való részvétel, úgymint a megyegyűléseken, a választásokon való közreműködés is. Blaskovich Pál birtokai mivel éppen két megye határán voltak, ezért Hont és Nógrád közéletébe is bekapcsolódott. A két kisebb felvidéki törvényhatóság közül a reformkorban Hont, majd a dualista időkben Nógrád került előtérbe nála.

Az alább ismertetett epizód igen jellemző e korra, de azt is jelzi, hogy a Blaskovichok között a lóval való foglalkozás régtől fogva hagyományosnak tekinthető. Hont vármegye 1842. évi tisztújításakor első alispánnak jelölték felső-kubinyi Kubinyi Vilmost, akit olyan megyei előkelőségek, mint Nyári Antal, gróf Tihanyi Ferenc, báró Majthényi és Blaskovich Pál is támogattak. A korteskedés idején „*Blaskovich Pál három hosszú szekeret nemzeti színűre festett, melyek első kettőjébe 4-4, az utolsóba 5 lovat fogatott. Az utóbbiakat maga hajtotta, s e szekeret kortes vezérekkel és zenészekkel megrakva, ezekkel zeneszó és zászlók lobogtatása mellett bejárta a falvakat és gyűjtötte a szavazatokat a Kubinyi párt részére.*”⁷¹⁷ A Blaskovichokhoz híven ő is szerette a lovakat, sőt korának egyik leghíresebb fogathajtójaként tartották számon. Ötös fogatáról, utolérhetetlen gyors hajtásáról volt híres Nógrádban, miatta terjedt el az a mondás: „*Hajt, mint egy Blaskovich.*”⁷¹⁸ Két emlékezetes eset is történt vele. Az egyik 1847-ben, amikor István főherceget maga vitte fogatán Vácra, majd a másik, amikor 1857-ben Ferenc Józsefet szállította saját fogatával Ipolyságtól Balassagyarmatra.⁷¹⁹ Mindkét esetet gróf Vay Sándor írta le.

Az első hajtás még a reformkorban történt. József nádornak 1847. január 13-án bekövetkezett halálával a király István főherceget királyi helytartóvá nevezte ki, amíg a nádorválasztás a legközelebbi országgyűlésen le nem zajlik. Az új királyi helytartó

⁷¹⁷ A kampány nem volt sikeres, mivel a másik jelölt győzött. Kubinyi Ferenc 1903. 421.

⁷¹⁸ Ez a mondás még korunkban is él. Az értekezés szerzőjével 2010 szeptemberében Ipolyszakálloson közölték, hogy az idősök ott, ha valaki rohan, ma is ezt a kifejezést használják.

⁷¹⁹ TBMA 285–73. Blaskovich János feljegyzése.

1847-ben báró Vay Miklóssal több, mint hathétig tartó körutat tett az országban. István főherceg országjárását Nógrádban fejezte be, s amikor ide megérkezett, az előzetes megállapodások szerint Pulszky tartotta az üdvözlőbeszédet, amelyre a főherceg válaszolt. Ezután bemutatta magának a vármegye urait és mindegyikkel váltott néhány barátságos szót. Este a tiszteletére rendezett vacsorán megjelent Blaskovich Pál is. Ekkor beszélhették meg, hogy másnap Blaskovich – akit korának egyik leghíresebb lovasának tartottak – ötös fogatán, beviszi a főherceget Balassagyarmatról Vácra, aki onnan vasúttal továbbutazhatott Pestre. Másnap Blaskovich, ötös fogatával, a két postakocsi állomás közötti távolságot nem egészen két óra alatt tette meg.⁷²⁰

Blaskovich Pál öccsével, Lászlóval együtt tagja volt a Hont megyei úri kaszinónak.⁷²¹ A kaszinók fontos szerepet játszottak a megyék nemességének szemléletformálásában. Széchenyi éppen azért szorgalmazta az angol minta alapján, a pesti kaszinó után a megyei szervezetek létrehozását, hogy ott is legyenek a polgári társas életnek olyan formái, amelyek fellazítják a társadalom feudális kötöttségeit. A kaszinót úgy tekintette, mint az erők összefogásának eszközét.⁷²² Ezek valóban olyan törvényhatóságokban is felszították az ellenzéki szellemet, ahol addig az udvarhű álláspont volt tapasztalható. Blaskovich Pál a haladás iránt elkötelezett nemesek körébe tartozott, így nem véletlen, hogy az ország sorsfordító időszakában a forradalom ügye mellé állt.

A szabadságharc idején katonai múltjához hűen fegyverbe szállt. Haladó szellemű mentalitása miatt öccse, Gyula és sógora, Perczel Mór példáját követte, így Kossuth hívei közé tartozott. Míg öccse civilként, addig ő katonaviselt személyként vállalt jelentős szerepet a nemzetőrség megszervezésében. 1848. június 19-én a Hont megyei nemzetőrség őrnagyának nevezték ki, ezt a funkciót a szabadságharc végéig látta el. A nemzetőrség vezetőjeként feladatai közé tartozott a belrend és közbiztonság fenntartása, de 1849-ben részt vett a felső-magyarországi harcokban.⁷²³ 1849 januárjában Aulich ezredes katonáinak járó illetmény, az arany és ezüst készlet biztosítását látta el.⁷²⁴

Blaskovich számára nem volt kérdés, hogy a forradalom- és szabadságharc ügyében katonai szerepet vállaljon. Tiszti múltja, rátermettsége, megyei elismertsége

---

⁷²⁰ Borovszky Samu Hont 510.

⁷²¹ Pongrácz Lajos 1886. 13–18.

⁷²² Goda Éva 2001. 24.

⁷²³ Bona Gábor 1987. 114.; Borovszky Samu Hont 387.

⁷²⁴ Varga János 1988. 43–44.

vagy kapcsolatai járultak-e ahhoz, hogy ő lett a megyei nemzetőr parancsnok? Ezt pontosan nem tudhatom, inkább azt feltételezem, hogy mindez együtt. Az tény, hogy Pál második felesége, Sárközy Ilona és Perczel Mór tábornok hitvese, Sárközy Julianna édestestvérek voltak, így Blaskovich az 1848–49-es hadvezetéssel személyes, jó kapcsolatban állt.

Blaskovich Pál a szabadságharc bukása után passzív rezisztenciába vonult, gazdálkodott és lovakat tenyésztett. Egy korabeli újságcikk azt írta, hogy olyan hátaslovakkal Hontban senki sem rendelkezett, mint ő, mivel méneséből egy-egy anyakanca, mesés áron kelt el.⁷²⁵ Ehhez kapcsolódott második híres hajtása is, ami szintén egy régi újságcikkből ismertes. 1857-ben Ferenc József császár második körútját tette az országban. Az ipolysági nagy vendégfogadóban gyülekezett „bús” magyarok, a honti nemesség egyhangúan azt akarta, hogy Blaskovich Pál vigye fogatján az uralkodót. Blaskovich nem akart ráállni, azzal hárította a felkérést, hogy ez mégsem lehet, hiszen sógora, Perczel Mór 48-as emigráns, de addig kapacitálták a Majthényiak, Huszárok, hogy hat szürkéjéből összeállította fogatát, saját maga által hajtott hat paripájával szinte elrepítette a császárt Ipolyságtól Vácig úgy, hogy kísérői csak fél órával később érkeztek meg.⁷²⁶

Blaskovich Pál a politikai élet konszolidációja után, 1861-ben ismét vállalt közeleti tisztséget, eszerint Nógrád megye közgyűlésében együtt tevékenykedett Madách Imrével. 1861 januárjában mindketten tagok voltak az évi tisztújítás szavazatszámlláló bizottságában, majd választmányi tagok Nógrád vármegye bizottmányában.⁷²⁷ Blaskovich később törvényszéki táblabíró lett.⁷²⁸ 1861-ben kapcsolódott be az országos politikába azzal, hogy jelöltként indult a képviselő választáson, amit a németi-i kerületben megnyert.⁷²⁹ A Hont megyei honvédegyelet tagja volt. Köszerepléséről utolsó adat 1867-ből való, amikor az egész vármegyei tisztikar

---

⁷²⁵ Az újságcikk kivágás egy családi levél melléklete volt. 1878-ben Blaskovich II. Gyulához írta Blaskovich Pál özvegye, amiben segítséget kért a régi családi ékszerek zálogból történő kiváltásához. Nem tudom, hogy ez megtörtént-e, mert akkor még élt Gyula édesanyja, báji Patay Franciska, s az erki birtokon sok teher volt. TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.305.

⁷²⁶ A kissé romantikus cikkből megtudható, hogy a császár megkérdezte Blaskovichot, mennyiért adná el neki lovait, amire azt a választ kapta, hogy semennyiért, de ha megtetszett, fogadja el alattvalói hódolatként. Ezt az uralkodó nem fogadta el, de megkérdezte tehet-e neki valami szívességet. Blaskovich válasza erre az volt, családja részére nincs kérni valója, de sógora, Perczel Mór emigráns honvéd generálist hazabocsájtathatná. A fiatal uralkodó válasza – a cikk szerint – majd meggondolom. Perczel az osztrákok königráti csatavesztése után, az általános amnesztia idején került haza.

⁷²⁷ Varga János 1988. 344–345.

⁷²⁸ Adatok és források 1984. 259.; 266. sz.

⁷²⁹ Borovszky Samu Hont 395.; 397.; vö. Bona Gábor művében az szerepel, hogy 1867-től országgyűlési képviselő. Bona 114.

névjegyzékében az 1827-28-as tanévben szerepelt.⁷³⁴ Végzettsége alapján a vármegyei közigazgatásban helyezkedett el. Mivel az 1830-as években még apja bátorfalusi birtokán lakott (ide érkeztek személyes levelei), így e törvényhatóságban vállalt hivatalt.⁷³⁵ 1833-ban alszolgabírói, majd 1834-ben főszolgabírói tisztséget látott el Hont vármegyében.⁷³⁶ Az 1830–40-es években fivérével együtt tagja volt a Hont megyei kaszinó társaságnak.

Blaskovich Lászlónak bátyjával, Pállal szoros kapcsolata lehetett, mivel fiatal éveikben szomszédos településen laktak (László Bátorfaluban, Pál Lukanényén), közös volt kaszinói tagságuk, de még feleséget is ugyanabból a családból választottak. Egy Nógrád megyei nemesi família testvérpárját vették nőül. Családi életükben közös vonásnak tekinthető, hogy első házastársukat mindketten korán elvesztették, ezért újra kellett nősülniük. László első felesége kálnói Etre Otília, míg Pál hitvese kálnói Etre Borbála volt. Blaskovich László másodszorra Simon Borbálával kötött házasságot, s mivel közös gyermekük nem született, ezért adoptáltak egyet. Örökül fogadott leányuk, Mária, rövid ideig unokatestvére, Blaskovich Antal felesége volt.

Blaskovich László leszármazottjai:

Blaskovich László

1808. 01. 25. Bátorfalu–1877. 05. 25. Tápiószentmárton

1. kálnói Etre Otília
2. Simon Borbála

|

Mária adoptálva

1. ebeczki Blaskovich Antal 1834–1914
2. lukanényei Luka Pál

Blaskovich László 1840 derekán Tápiószentmártonba költözött, mivel testvéreivel kötött osztályegyezség alapján e birtok 1/8-át örökölte, összesen 974 holdat. 1844-es megegyezés értelmében László az ún. ősi, Blaskovich rátát kapta, mert ez a birtokrész külön gazdálkodásra alkalmasnak számított, lakóház és gazdasági épületek is álltak rajta. Ezt a kúriát – mint ahogyan korábban leírtam – 1777-ben Kubinyi Ádám építette, és Blaskovich József 1817-ben vásárolta meg.⁷³⁷ Ennek az úrilaknak a kertjében állt az a három évszázados szilfa, amit Barabás Miklós 1838-ban

⁷³⁴ Udvardy Árpád 1898. 685.

⁷³⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.237/1–2.

⁷³⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.237.

⁷³⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 69.130.1.

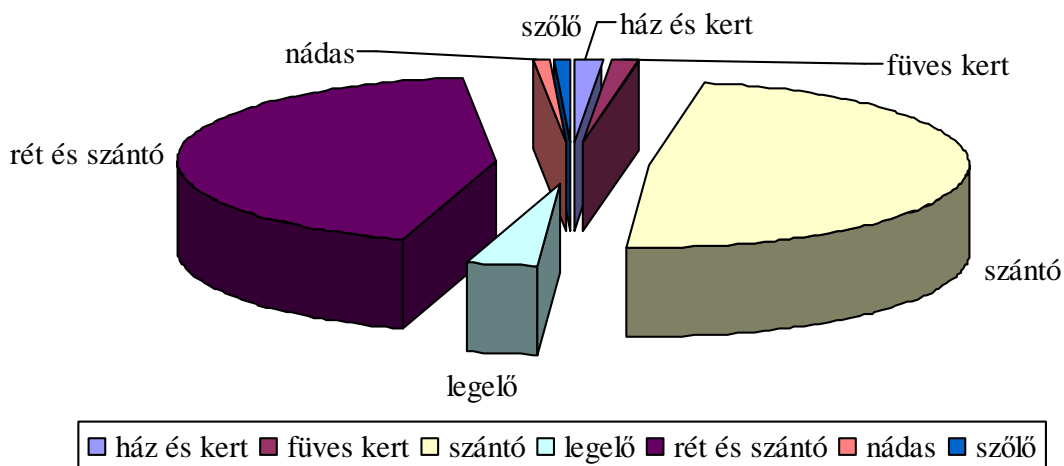
megrajzolt.⁷³⁸ Ezt a házat László lánya, Mária kapta örökül, aki férjével, Antallal lakott itt.⁷³⁹ (K.31. kép)

Blaskovich László birtokán nem rendelkezett nagy személyzettel, de minden fontos tevékenységre akadt ember, így a házban 3 szolgálóleány, 1 szakács segédkezett. A gazdasági munkát Cseh Antal gazda irányította, eszerint dolgozott a birtokon 1 kovács, 1 bognár, 1 kertész, 1 csósz, 8 béres, 2 kocsis, 1 lovász, 1 csikós, 4 kisbéres, 1 kanász, 1 tehenész, 2 kertészbojtár.⁷⁴⁰

Blaskovich László tápiószentmártoni nemesi birtoka az alábbiakból állt:⁷⁴¹

1. ház és kert	12 kat. hold	1163 ööl
2. szérús és füves kert	15 kat. hold	1285 ööl
3. szántó föld	895 kat. hold	90 ööl
4. legelő	33 kat. hold	1200 ööl
5. nádas	10 kat. hold	800 ööl
6. szőlő	6 kat. hold	330 ööl
Összesen:	974 kat. hold	68 ööl

Blaskovich László nemesi birtoka művelési ágak szerinti megoszlása: ház és kert 1,3%, füves kert 1,6%, szántó föld 48,3%, legelő 3,5%, rét és szántó 43,5%, nádas 1%, szőlő 0,7%.

⁷³⁸ TBMA 12–70, Blaskovich János: Adatok a Blaskovich kápolnára és a tápiószentmártoni birtokra.

⁷³⁹ Blaskovich Antal (1834–1914) ezt az úrilakot 1885-ben felújította. TBM Blaskovich család irata Td. 69.138.1. A házat Blaskovich Antaltól 1912. július 11-én Blaskovich György vásárolta meg. A vásárlás után a haszonélvezeti jog haláláig Blaskovich Antalt illette, aki 1914-ben elhalálozott. Blaskovich György ezt a régi kúriát lebontatta, s házhelynek igénybe nem vett belsőséget parcellázva bérbe adta. TBMA 12–70.

⁷⁴⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.251.

⁷⁴¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.300/C

Blaskovich László birtoka a tagosítás után a következőképp alakult: kovácsház 582 ööl, úrilak és cselédházak kerttel 29 k.h 52 ööl, szőlő 6 k.h. 330 ööl, téglaverő 3 k.h. 330 ööl, szántó és kaszáló 959 k.h. 99 ööl, nádas 10 k.h. 880 ööl.⁷⁴²

Szórványosan fennmaradt gazdasági irataiból kiderült, hogy tápiószentmártoni földjén dohánytermesztéssel is foglalkozott, mivel egy 1866. évi feljegyzésben a dohány beszolgáltatás időpontjáról értesítették őt.⁷⁴³ (Ez a tevékenység a faluban még a 20. század végén is fennállt). Blaskovich László korszerűen gazdálkodott, amire bizonyosság az, hogy már 1868-ban saját vetőgéppel rendelkezett, mivel annak a Budapest-ceglédi vasúton történő szállítási dokumentuma ismert számomra.⁷⁴⁴ Birtoka egy évi termésének adatai rendelkezésemre álltak, mert jégkárszerződést kötött az Első Magyar Általános Biztosító Társasággal. E szerint az 1876. évi várható tiszta búzatermés értéke 17 820 forintot tett ki.⁷⁴⁵ Blaskovich László életformáját elsősorban a gazdasági és nem a társadalmi szerepvállalás határozta meg. Ő testvérébátyjaitól eltérően szerényebben, közszereplést kevésbé vállalva élt. A földek művelése mellett személyénél is fontosnak számított a lótenyésztés. Pest megye monográfiában unokaöccse, Ernő tápiószentmártoni telivérjei mellett Blaskovich László ménését is a jelentősek között említették.⁷⁴⁶

Blaskovich László hivatali karrierje Pest megyébe történő áttelepülésével lezárult. Mire az 1840-es évek közepén birtokhoz jutott, ahol kialakította saját gazdaságát, úrilakjának kényelmét, addigra jött a forradalom- és szabadságharc. Korábban bemutattam, hogy közte és bátyja, Pál között milyen szoros családi kötelék alakult ki. Pál 1848-as nemzetőr parancsnoki tevékenysége után a passzív rezisztenciában vonult, ezért László is ezt tette. A kiegyezés után, már elég idősen vállalt közfunkciót, ezt is szerény módon, amire példa az, hogy 1870-ben a Pest-Pilis-Solt vármegye kecskeméti járásában a közmunkatanács bizottmányába választották be.⁷⁴⁷ 1873-ban Pest törvényhatóságának közgyűlése arról értesítette Blaskovich Lászlót, hogy a legtöbb adófizetői megyei bizottsági tagok sorában megerősítették személyét.⁷⁴⁸ Blaskovich László 1877. május 25-én Tápiószentmártonban hunyt el, sírja itt a családi sírkertben található. (K.76. kép)

---

⁷⁴² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.300/C.

⁷⁴³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.258./7.

⁷⁴⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.258./8.

⁷⁴⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.254.

⁷⁴⁶ Borovszky Samu Pest 66–67.

⁷⁴⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.267.

⁷⁴⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.271.

A reformkor nemzedékéhez tartozó Blaskovich családtagok társadalmi, gazdasági tevékenységének, életmódjának fenti áttekintése hozzásegít ahhoz, hogy árnyaljam a köznemesség életformájáról kialakított képet. A jelenkori kutatások szerint a napóleoni háborúk időszakától kezdve statisztikai vizsgálatokkal kimutatható az építkezési hullámok szoros összefüggése a gazdasági konjunktúrával. Országszerte kastélyok, kúriák épültek, majd a napóleoni háborúkat követő dekonjunkturális szakaszban már a jómódú köznemesség kúriaépítkezései törtek az élre.⁷⁴⁹ Ezt a tendenciát igazolta a Blaskovichok házvásárlásai és építései Tápiószentmártonban, Pesten és Erken.

A Blaskovich család fentebb megismert tagjai törekvő, ambiciózus és minden bizonnyal tehetséges férfiak voltak, akik iskolázottságuk révén járási és megyei hivatalokat nyertek el, valamint a családi vagyont is jelentősen gyarapító házasságokat kötöttek. Földesúri jövedelmeik tisztas megélhetést biztosítottak számukra, ami Blaskovich Gyulának lehetővé tette, hogy több éven át vezető vármegyei tisztséget töltsön be. A férfiak a jómódú birtokos nemesi réteg jeles képviselőiként, a családi élet fontosságának megtartása mellett, már aktív résztvevői, közreműködői voltak a magyar reformgondolatok megvalósításának, így a reformkornak nemcsak részesei, de alakítói is lettek. Mind Blaskovich József, mind pedig fiai, Bertalan, Pál és Gyula reformkori társadalmi szerepvállalását, gazdasági, közéleti tevékenységét az is minősíti, hogy 1848-ban Pest megye állandó bizottmányának mind a három Blaskovich fivér, Bertalan, Gyula és László is tagja volt.⁷⁵⁰

A forradalom és szabadságharc időszakát követő önkényuralmi korszakban a nemesség körében eltérő magatartásformák alakultak ki. Jellegzetes figurává vált az elvhűségre dermedve, kétségek közt hanyódó, belső száműzött, és az egyéni érvényesülést kizárólagos céllá emelő emberek csoportja.⁷⁵¹ Az ebeczki Blaskovich családban mindkét magatartásforma fellelhető volt. Az első csoportba sorolható Blaskovich Gyula és Pál, míg a másodikba Bertalan. Eltérő mentalitásukat és családi kapcsolataikat az előzőekben már megismertettem, de néhány kiegészítést azonban meg kell tennem.

A passzivitás ezekben az években politikai programnak és életformának számított. Ezt vállalta fel Blaskovich Pál, aki az 1850-es években a politikai élettől

---

⁷⁴⁹ Kövér György 2003. 128.

⁷⁵⁰ Simon V. Péter 1990. 289.

⁷⁵¹ Szabad György 1989. 486–487.

visszavonulva csak a gazdasági ügyeit vitte, ezért a közügyekkel újból csak 1861-től kezdett foglalkozni. Mivel két megye határán lévő birtokokkal rendelkezett, így mindkét felvidéki törvényhatóságban szerepet vállalt. 1861-ben Nógrád megyében törvényszéki táblabíró, Hontban pedig országgyűlési képviselő lett.

A belső száműzetés, az őrlődés, az életerő megroppanását láthattuk Blaskovich Gyula esetében. Ő nem katonai áldozata volt a szabadságharcnak, hanem polgári. Alapos, gondos háttérmunkájával, szervező erejével, tekintélyével és nem utolsósorban jelentős anyagi áldozatvállalásával segítette az átalakulás ügyét. A nemes célért folytatott küzdelem elbukását lelkiileg nem tudta feldolgozni, életereje megtört, 1850 decemberében feltehetően öngyilkos lett.

Bertalan a család legvagyonosabb, legidősebb (ekkor 55 éves) tagjaként, magas társadalmi kapcsolatokkal, főnemesi származású feleséggel a háttérben, más magatartásformát követett. A szabadságharcban jelentősebb közfeladatot nem vállalt. A család Habsburg-hű egyénnek tartotta, olyannyira, hogy 1850-ben Haynaunak hátaslovat küldött ajándékba. Haynau köszönőlevelét a szolnoki levéltár családi anyaga tartalmazta, de ma már csak a tárgymutatóból szerezhethetünk róla tudomást.⁷⁵² Lehet az is, hogy két öccse rebellis szerepvállalását próbálta így – az ebeczki Blaskovich család számára – „jóvátenni”. Bertalannak a császári házhoz való hűségét vaskorona kitüntetéssel ismerték el, mert halála előtt két évvel, 1857-ben a vaskorona rendjel III. osztályát kapta.⁷⁵³

A Blaskovich család tagjait, mivel a köznemesség korszerűen gazdálkodó, vagyonos felső rétegébe tartoztak, a jobbágyfelszabadítás sem viselte meg. Sikerült gazdasági pozíciójukat és életformájukat az új viszonyok közt is fenntartaniuk. A család férfi tagjait érdekelte Magyarország gazdasági fejlődése, ezért a Blaskovich fivérek mindegyikét, Bertalant, Pált, Gyulát és Lászlót is annak az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek tagjai sorában találtam, amelynek feladata volt a korszerű gazdálkodási szemlélet terjesztése, az ország gazdasági megújítása.⁷⁵⁴

Az ebeczki Blaskovich család reformkori generációját követően igen szerteágazó a família nemzedékrendje. Így minden egyes leszármazott életútját

---

⁷⁵² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.325.

⁷⁵³ Német nyelvű irat, amin a Blaskovich fivérek kék ceruzás jegyzete olvasható: Blaskovich Bertus 1857-ben vaskorona rendet kapott. TBM Blaskovich család irata T.68.1.335/2. A vaskorona rendet I. Ferenc osztrák császár alapította 1816-ban. A III. osztály tulajdonosai a nemesség köréből kerültek ki.

⁷⁵⁴ Alapító tag Blaskovich Bertalan és örökösei 420 forinttal, évdíjas tag 10 pfirt-val 1859–64 között Blaskovich László földbirtokos Tápiószentmárton, Blaskovich Miklós fb. Kengyel, Blaskovich Pál fb. Hont. Az OMGE 1860. 20.; 44.; 58.

részletesen nem kívánom leírni. Azon személyeket, életvitelüket viszont bemutatom, akik reprezentánsai a család történetének.

IV. A POLGÁRI ÁTALAKULÁS NEMZEDÉKEI

4.1. Blaskovich birtokok és birtokosok a 19. század végén

A 19. század második felében Blaskovich II. József unokái igen szerteágazó nemzedékrenddel és birtokokkal rendelkeztek. Kilenc gyermeke közül az első négy fiú volt. Ők örökölték az öt megyében fekvő Blaskovich földeket. Egymás közötti osztályegyezséggel szereztek, majd vették meg egymástól a jussolt részeket, annak érdekében, hogy azokon gazdálkodni és élni lehessen. Korábban leírtam, hogy a legidősebb és legkisebb fiú, Bertalan és László Tápiószentmártonban élt és gazdálkodott, Blaskovich Pál maradt a Felvidéken, Hont és Nógrád vármegyébe, míg Gyula Hevesbe került. A lányok a Borsod megyei birtokokból jussoltak. Leszármazottaik birtokainak rövid áttekintéséhez segítségemre vannak a korabeli gazdacímtárak és családi iratanyagok.⁷⁵⁵

Blaskovich Bertalan és gróf Almásy Erzsébet elsőszülöttje Sándor (1824–1905) a Bihar megyei birtokokat kapta. Gyapjút még Bertalan vásárolta a Bajzáth családtól.⁷⁵⁶ Blaskovich Albert (1827–1890) a Pest megyei Abonyban élt, István (1828–1917) a Csanád megyei Királyhegyesen, míg Miklós (1832–1895) a Szolnok megyei Kengyelen. A legfiatalabb fiú, Ernő (1834–1911) örökölte a tápiószentmártoni uradalmat.⁷⁵⁷ Feltehetően azért ő, mert Blaskovich Bertalan özvegye 1872-ig itt a tápiószentmártoni kúriában élt. A kor szokásrendje szerint az özvegyet haláláig haszonélvezeti jog illette a residencionális birtokon. A Blaskovich–Almásy házaspár legkisebb gyermeke Anna (1836–1858) húsz éves korában baráti Huszár Istvánhoz (1826–1889) ment feleségül.

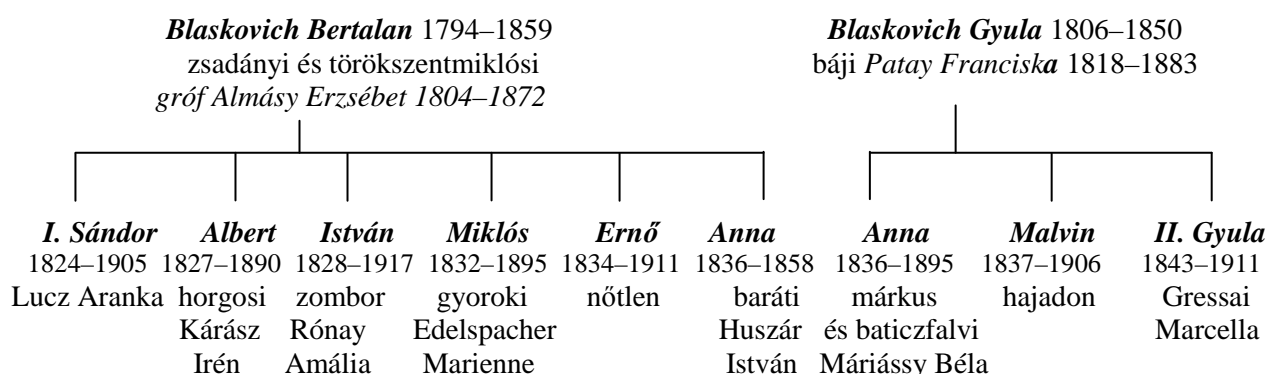
---

⁷⁵⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.331–350. Blaskovich István hagyatéka, Gazdacímtár 1897. 220–221.

⁷⁵⁶ Gyapjú a Nagyvárad–szalontai vasútvonal mentén fekvő nagyközség, a múlt század második felében Blaskovich Sándornak, József főhercegnek, most pedig báró Königswarter Hermannak van itt nagyobb birtoka és szép, régi úrilaka, melyet még a Csákyak építettek. Borovszky Samu Bihar 87.; 95.;

⁷⁵⁷ Gazdacímtár 1897. 220–221.

Blaskovich Bertalan és Gyula gyermekei:

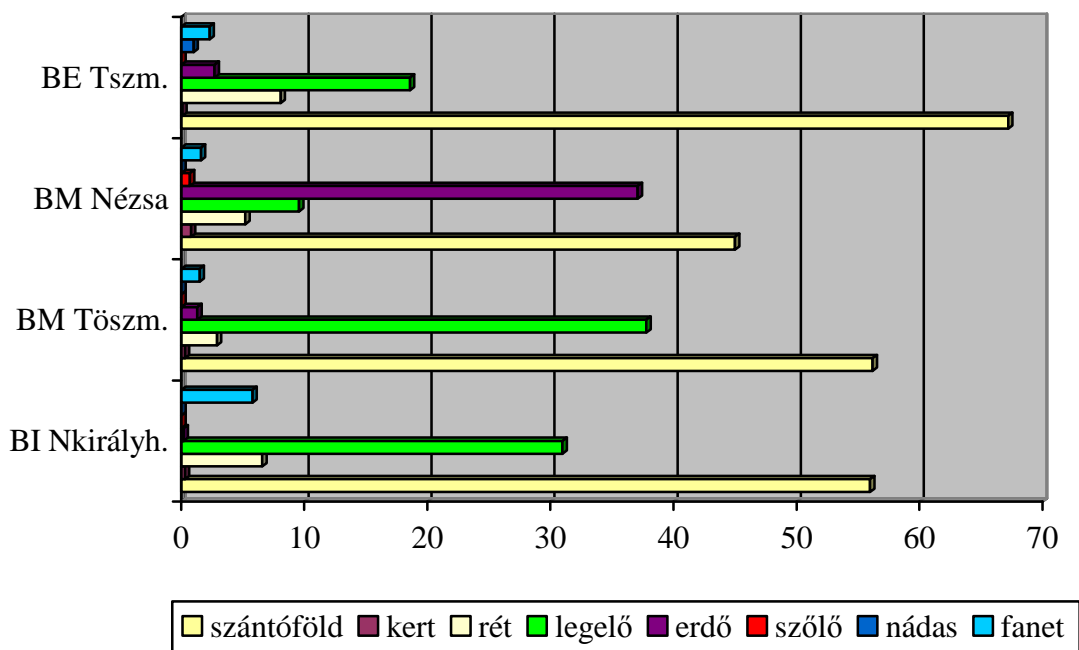
A Blaskovich család anyagi helyzetének és társadalmi elhelyezkedésének ismertetéséhez hozzátartozik, hogy a korszak jómódú birtokosaihoz hasonlóan, a vidéki kastélyok, kúriák mellett polgári lakást is fenntartottak. Volt olyan családtag, aki életvitelszerűen rendezkedett be a fővárosban (Blaskovich Sándor, Amália), de volt olyan is, aki rendszeres elfoglaltságai, a lóversenyzés és a társasági élet eseményei miatt tartózkodott hosszabb ideig a fővárosban. A fiúk közül 1882-ben már saját házzal bírt Blaskovich Sándor Budán, Miklós Pesten a Szerb utcában és Ernő a Reáltanoda utcában.⁷⁵⁸ Blaskovich István pedig Szeged belvárosában rendelkezett házzal.

Az 1893-as gazdacímtár szerint a következő helyeken volt az ebeczki Blaskovichoknak birtoka.⁷⁵⁹

<i>Birtokos neve</i>	<i>Birtokának helyszíne</i>	<i>Birtoknagyság</i>	
		<i>katasztrális hold</i>	<i>magyar hold</i>
1. Blaskovich Ernő	Tápiószentmárton (Pest vm)	6872	9162
2. Blaskovich István	Nagy-Királyhegyes (Csanád vm)	4956	6608
3. Blaskovich Aladár	Nagy-Királyhegyes (Csanád vm)	260	346
4. Blaskovich Miklós	Tiszaföldvár (J-Nk-Szolnok vm)	1187	1582
	Törökszentmiklós (J-Nk-Szolnok vm)	5147	6862
5. Blaskovich Miklós	Nézsza (Nógrád vm)	2445	3260
6. Blaskovich Albert	Abony (Pest vm)	695	926
7. Blaskovich II. Gyula (1883)	Erk (Heves vármegye)	2025	2700

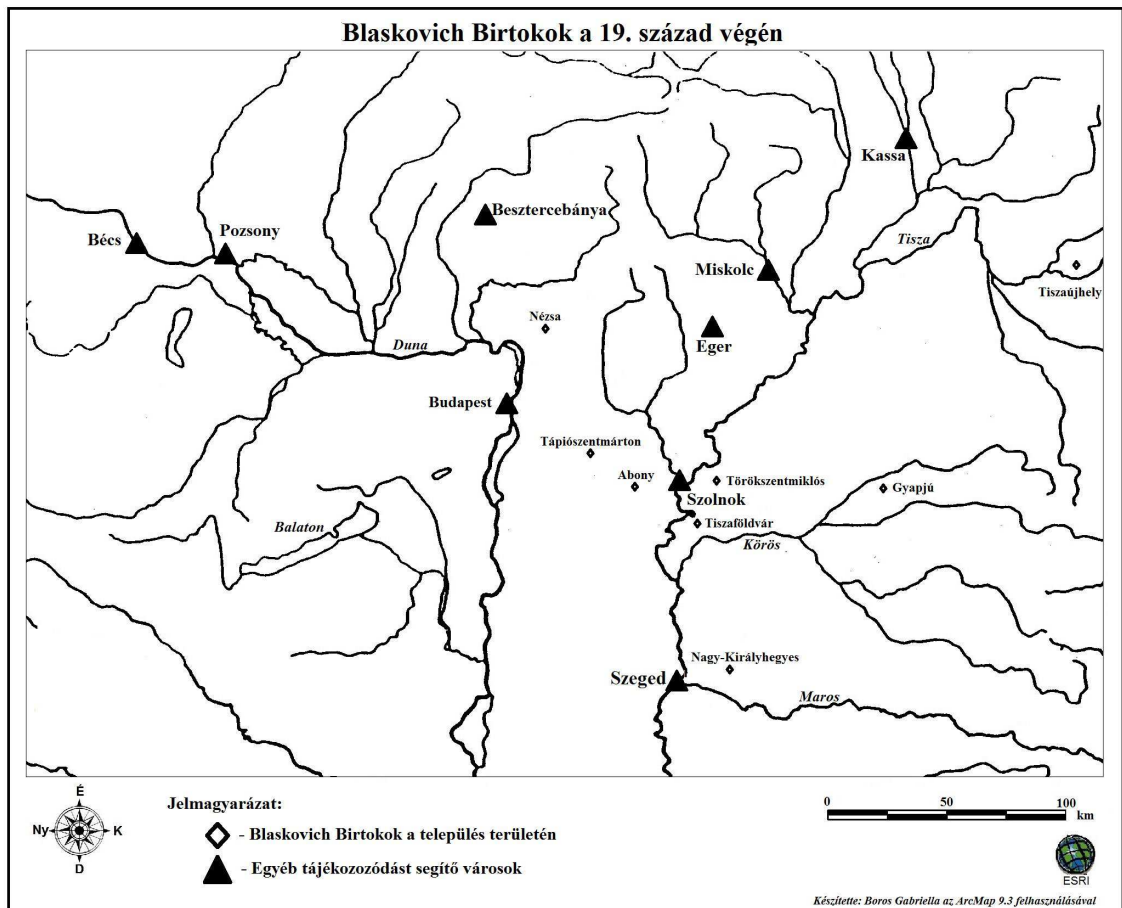
⁷⁵⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.335./14.

⁷⁵⁹ Magyarország földbirtokosai 1893. 19.; 318.; 333.; 453.; 483.; 487.

A fenti diagramban négy Blaskovich birtok földjének művelési ág szerinti megoszlását ábrázoltam. Blaskovich István nagykirályhegyesi, Miklós törökszentmiklósi és nézsai, valamint Ernő tápiószentmártoni földjeinél a művelési ágak arányát nézve a legfőbb jellegzetesség egyértelmű, a szántóterület a legkiterjedtebb. A nógrádi lankás területen 45%, az országos átlag (42%) körüli Blaskovich Miklós szántója, de az alföldi földeken már 56%-át és 67%-ot tett ki. Mindegyik uradalomban a kert és a rét művelési ág jóval az országos átlag (11,5%) alatt maradt. A dualista korszak mezőgazdasági földbirtokrendszerét jellemezte, hogy 1867 és 1911 között a legelő területe 14,8%-ról 11,8%-ra összeszűkülte.⁷⁶⁰ A három Blaskovich birtokon az országos átlaghoz képest e művelési ágnál találtam a legnagyobb eltérést, a törökszentmiklósi földeken 37,8%, a nagykirályhegyesin 31%, a tápiószentmártonin 18,6% volt a legelő aránya. Ez az állattenyésztés jelentőségét mutatta, de arról is rendelkezem adattal, hogy Miklós törökszentmiklósi uradalmában 7000 db birka, Ernő tulajdonában 4678 juh volt. Nemcsak a korszak egész agráriumát határozta meg a szántóföldi növénytermesztés, hanem a Blaskovichok 19. század végi uradalmait is. Az egyes birtokosok bemutatásánál később példát mutatok arra, hogy a mezőgazdasági technika szélesebb körű alkalmazása, a gépesítés is segítette a Blaskovichok szántóföldi gazdálkodását.

⁷⁶⁰ Kaposi Zoltán 2002. 231–232.

18. kép Blaskovich birtokok a 19. század végén. Szerkesztette: Boros Gabriella, 2011

A nemesi családoknál a lányok jussairól, az általuk megöröklött földekről általában kevés adat szerezhető, mert a gazdacímtárak házaspárok esetében csak a férfi nevével jelölték. Asszonynev csak akkor szerepelt, ha özvegy vagy elvált státuszú volt, ezért becses az olyan adat, ami a család női tagjának birtokával kapcsolatos. A fenti 19. század végi térképről hiányoznak a korábban látott Hont és Borsod megyei Blaskovich földek. Ennek az lehet az oka, hogy annak ellenére, hogy Blaskovich József (II) mindegyik gyermeke 1/9 arányban örökölt a borsodi földekből, többnyire a nők birtokolták. Mivel a család férfitagjainak (Bertalan, Pál, Gyula, László) rendelkezésre álltak a korában ismert helyeken a lak- és gazdálkodási feltételek, így a borsodi földeket a női örökösök bátyjaiktól megválthatták. Így például a geszti és nagymihályi részirtok Blaskovich Alojzia és férje, Fáy Antal tulajdonába került. Ezt a tényt az 1861. október 29-én, Miskolcon kiadott árverési hirdetmény és becslési jegyzőkönyv tudatta.⁷⁶¹

⁷⁶¹ Pestovics János 2000.

4.1.1. Blaskovich Sándor (1824–1905)

A Blaskovich–Almásy házaspár első gyermekének életéről kevés adattal rendelkezem. Mivel az értekezés vezérfonala szempontjából nem jelentős személy, ezért csak röviden mutatom be. Blaskovich Sándor 1824-ben Gyapjún született és 81 éves korában halt meg.⁷⁶² Pesten végezte gimnáziumi tanulmányait, majd 1844-től, 18 éves korától a Pozsonyi Jogakadémián tanult, ahol ügyvédi oklevelet szerzett.⁷⁶³ Ezt követően közigazgatási pályára lépett. 1868-ban tiszti alügyészi posztot töltötte be a pesti törvényhatóságnál.⁷⁶⁴ Apjától a Bihar megyében lévő gyapjúi birtokot kapta, amely a második világháborúig az ő leszármazottjainak tulajdonában maradt, de rendelkezett földdel Jánosda településen és Pánt pusztán.⁷⁶⁵ Unokája és dédunokája, Blaskovich Mihály és fia, Sándor 1944-ben a front elől Gyapjúról menekültek el.⁷⁶⁶ Blaskovich Sándor 1882-ben házzal rendelkezett Budapesten, az I. kerület Mikó út 1. szám alatt.⁷⁶⁷ Ettől kezdve itt élt, így tudta ellátni Pest megyében a közmunka tanácsnoki megbízatását. Blaskovich I. Sándor Lucz Arankát vette nőül. 1869-ben már középkorú férfi volt, amikor világra jött fiú örököse, aki a keresztségben a Sándor nevet kapta. Később Melanie nevű lánya született.

Fia, ifjabb Sándor (1869–1945k.) az országos politikában is részt vett. 1896 és 1901 között országgyűlési mandátumot szerzett Bihar vármegyében. A képviselőházban a Szabadelvű Párt tagjaként tevékenykedett, amiből 1898-ban kilépett. Erről nyílt levél formájában értesítette a párt elnökét, amit a Mikszáth Kálmán szerkesztet Országos Hírlap közölt le.⁷⁶⁸ Blaskovich Sándor e tisztségével kötődött a jómódú birtokosok hagyományos társadalmi szerepvállalásához, míg másik tevékenységével már a polgári-értelmiségi életmódhoz. Blaskovich Sándor életét elsősorban írói, irodalomszervező munkássága határozta meg, nem a politikusi. 1900-ban Ambrus Zoltánnal együtt Új Magyar Szemle címen politikai, társadalmi, irodalmi és művészeti folyóiratot indított.⁷⁶⁹

---

⁷⁶² Sírja egy szürke gránit kereszttel megjelölve a tápiószentmártoni Blaskovich családi sírkertben található.

⁷⁶³ M. Novák Veronika 2007. 449.

⁷⁶⁴ PML IV-93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902.

⁷⁶⁵ Borovszky Samu Bihar 87.; 95.; 129.; 624.

⁷⁶⁶ Blaskovich Mihály feleségével és fiával, Alex-szal 1944 őszén az orosz csapatok elől menekülve érkeztek rokonaikhoz Pest megyébe, ahol a tápiószelei Blaskovich fivéreknel nyertek befogadást, míg a tápiószentmártoni rokon, Blaskovich Ernő, azaz Erneszt nem volt ilyen készséges. Lásd erről Blaskovich János 2009. 160–183.

⁷⁶⁷ Budapesti Czim- és Lakjegyzék 1882. 347.

⁷⁶⁸ Országos Hírlap 2. évf. 309. sz. (1898. 11. 9.)

⁷⁶⁹ Vasárnapi Újság 47. évf. 8. sz. (1900. 02. 25.); 17. sz., 21. sz., 41. sz.

Az induló számban a szerkesztők következőképpen fogalmazták meg a lap célját: *„Megindítjuk az Új Magyar Szemlét, hogy a magyar műveltségnek legyen egy időszaki orgánuma, mely hivatásának azt tartja, hogy a közdolgozóról, a társadalom, a tudományosság, az irodalom és művészetek nagy kérdéseiről a hozzájuk méltó komolysággal és részletességgel, de egyszersmind olyan formában elmélkedjék, amely ne csak a politikust, tudóst, írórt vagy művészt érdekelje, hanem az egész művelt magyar olvasó közönséget.”*⁷⁷⁰ A folyóirat erőteljesen hangsúlyozta a nyugati kulturális kapcsolatok szükségét, ezért a rövid életű lapot a Nyugat úttörőjének tartották. Blaskovich a századelő magyar irodalmáraihoz hasonlóan párizsi kötődéssel rendelkezett, évekig élt ott. Már 1898-ban a Gymnase nevű színházban egyik művét előadták, amit a korabeli sajtó szerint nagy lelkesedéssel fogadtak.⁷⁷¹ 1908-ban a francia fővárosban, la Nouvelle Europe című folyóiratot indította el, mivel Párizs mértékadó köreiből már jó nevet szerzett magának.⁷⁷²

Blaskovich Sándor publikált a Nyugat című folyóiratban is. Így írtak róla: *„Blaskovich Sándor, kinek külügyi gondolataival eddig névtelenül találkoztak a Nyugat olvasói, s aki a mai magyarság egyik legerősebb s legeredetibb politikai koponyája, könyvet írt a mi monarchiánk életfeltételeiről ilyen címen: A negatívizmus, mint államprincípium. Az osztrák–magyar monarchia a huszadik század elején.”*⁷⁷³

Blaskovich Sándor személyét találóan jellemezte Supka Géza 1944-ben megjelentetett újságcikkében: *„Blaskovich Sándor az ember, akiről a múlt század utolsó évtizedében úgy írtak volna, hogy ő a 'Nagy Idők Tanúja'. Tessék elgondolni, hogy ez a ma hetvenöt esztendőes ember már a millennium évében is képviselő volt, és pedig a Tiszák ősi fészkeiben, Biharban, anélkül, hogy közelebbi meleg szálak fűzték volna a 'generálishoz'... Blaskovich a Berzeviczy Gergelyek kései utóda, egyformán otthon volt a Quai d'Orsay-n, vagy a szarajevói konakban, a Ballhausplatzon vagy a Nemzeti Casinóban. Fél évszázada mindenkit ismer egész Európában, s – ami ennél is többet mond – mindenkiről mindent tud.”*⁷⁷⁴ Annak ellenére, hogy életvitelét ma inkább világpolgárnak mondanánk, Blaskovich II. Sándor tartotta kapcsolatát a tápiószelei és tápiószentmártoni rokonsággal. A második világháború idején a fővárosban, az

---

⁷⁷⁰ Új Magyar Szemle 1900. I–III. füzet Budapest 1900. január. A folyóirat számai a tápiószelei múzeum könyvtárában az 1626–1630 leltári számon találhatóak.

⁷⁷¹ Vasárnapi Újság 45. évf. 25. sz. (1898. 06. 19.)

⁷⁷² TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.7.

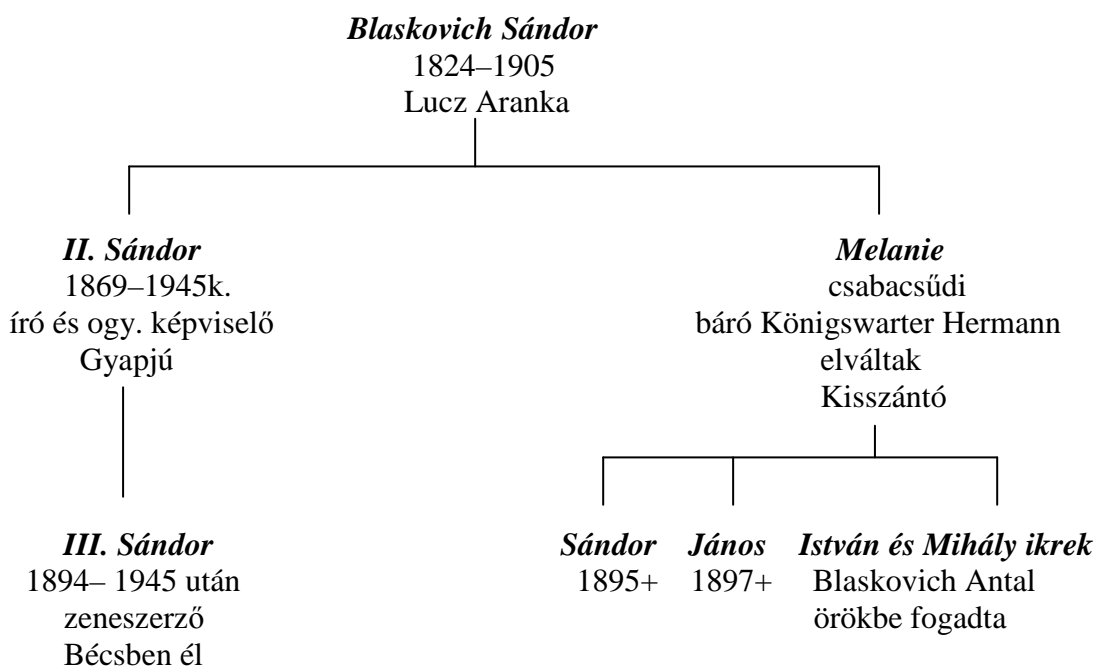
⁷⁷³ Nyugat 1913. 6. sz.

⁷⁷⁴ A mai nap 1944. 06. 17.

Országház utca 29. számú lakásában élt, a bombázások elől többször a tápiószelei Blaskovich fivérekhez menekült.⁷⁷⁵

Blaskovich III. Sándor (1894–19?) örökölte apja művészi hajlamát, igaz nem prózai, hanem zenei téren volt tehetséges, így zeneszerző lett. 1936-tól az 1940-es évek elejéig Bécsben élt, de a második világháború alatt ő is többször megfordult Budapesten és a tápiószelei kúriában.⁷⁷⁶

Blaskovich Sándor leszármazottjai:

Blaskovich I. Sándor leánya, Melanie a família megszokott házassági stratégiájához képest eltérő utat választott. Egy izraelita bankár család tagjához, Königswarter Hermannhoz ment nőül, akinek nagyapja, Königswarter Jónás az 1860-as években az állam összes pénzügyletében részt vett, de tagja volt több vasúti társaságnak és hitelbanknak. Végrendeletében kitért arra, ha valamelyik családtagja keresztény hitre tér, annak 1 millió forintot kell jótékony célra fizetnie. Mivel Blaskovich Melanie római katolikus családból származott, ezért férje, Hermann ezt az összeget ki is fizette.⁷⁷⁷ A Königswarter–Blaskovich házaspárnak 1894-ben fia született, akit a nagypapa nevére

⁷⁷⁵ TBM Blaskovich család irata Td.69. 21.7. Blaskovich György és János magánlevelezése.

⁷⁷⁶ Blaskovich III. Sándor lakása Bécs Hinterbrühl részén a Dreistein str. 43. alatt állt. Az 1930-as években írott leveleiben érdeklődött a tápiószelei régészeti ásatásokról, de 1940-ben már adótartozása rendezését, a háború alatt hosszabb elszállásolást kért. TBM Blaskovich család irata Td. 69. 69.21.7. Blaskovich György és János magánlevelezése.

⁷⁷⁷ Révai Nagylexikon XII. k.1915. 170.

keresztetek. A fiúcska, Königswarter Sándor 8 hónapos korában elhalálozott.⁷⁷⁸ Csabacsúdi Königswarter Hermann és felesége, ebeczki Blaskovich Melanie számára a bárói címet Ferenc József adományozta 1897-ben. Ebből az iratból az is kiderült, hogy a házaspárnak ekkor János nevű fia is élt.⁷⁷⁹ A jó nevű, katolikus ebeczki Blaskovich családba történő benősülés és a nagy vagyon együttesen meghozta Königswarter Hermann számára az általános közmegebecsülést, tiszteletet.⁷⁸⁰

Königswarter Hermann kisszántói birtoka és kastélya közel feküdt apósa gyapjú uradalmához.⁷⁸¹ Egy korabeli újság mintagazdaságnak nevezte, ahol szép gazdasági épületek, tágas raktárak, csűrök, magtárak, tiszta cselédházak, gyönyörű istállók sorakoztak. Az újság által használt kifejezések a gazdasági építmények vonatkozásában igen szokatlanok, de a leírásból mindenképpen kitűnt, hogy a kisszántói Königswarter uradalom az igen modern és jól felszereltek közé volt sorolható, ahol "házilag kezelt" cukorgyár is állt, amelynek berendezése „*a technika legújabb vívmányainak diadalát*” jelentette.⁷⁸² Nem meglepő, hogy a 19. század végen a kisszántói Königswarter–Blaskovich házaspár uradalmának istállóiban pompás versenylovak sorakoztak. Báró Königswarter rokonai, Blaskovich Miklós és Ernő példáját követte, amikor bekapcsolódott a lovassportba, ami nemcsak hírnevet, de jó hasznot is hozott számára. Sötétkék-aransárga mezben futott lovai 1898-ban 10.860 korona értékű versenydíjat nyertek, így személyét is, mint kiváló „magyar sport man” tartották számon.

Blaskovich Melanie és a báró házassága a fiúcskák megszületése, illetve a házasságkötés érdekében hozott nagy pénzügyi áldozat ellenére sem volt szerencsés. Melanie elvált férjétől, ugyanis gyermeke született egy házitanítótól. A fiú ikerpárt (Mihályt és Istvánt) Blaskovich Antal fogadta örökbe.⁷⁸³

---

⁷⁷⁸ Vasárnapi Újság halálozási rovata: „KÖNIGSWARTER SÁNDOR, a nem rég kikeresztelkedett b. Königswarter Herman és neje, Blaskovich Melánia 8 hónapos kis fia, a Bihar megyei Kis-Szántón.” Vasárnapi Újság 42. évf. 16. sz. (1895. 04. 21.)

⁷⁷⁹ MOL K19 Király Személye Körüli Minisztérium Királyi könyvek LXX. k. 349–355.

⁷⁸⁰ Magyarország és a Nagyvilág III. évf. (1898. 06. 30.)

⁷⁸¹ Kisszántó Bihar megyében, Nagyváradtól északnyugatra található.

⁷⁸² Magyarország és a Nagyvilág III. évf. (1898. 06. 30.)

⁷⁸³ Az adoptálás fejében Melanie 1902-ben átvállalta Blaskovich Antaltól a nagyszebeni Földhitelezettől felvett 30 000 korona jelzálog törlesztését. TBM Blaskovich család irata Td. 69.100.1. Blaskovich György feljegyzése 1912-ből.

19. kép Báró Königswarter Hermann és Blaskovich Melanie kisszántói kastélya, 1898.
Forrás: Magyarország és a Nagyvilág 1898. 12. 11. szám

Blaskovich I. Sándor és neje a pesti ház megvétele után jelentős földet bocsájtott áruba, mégpedig 1883. április 22-én 4500 magyar holdat és szép gyapjúú kastélyukat 500 000 forintért adták el József főhercegnek. A Vasárnapi Újság így értékelte a vétel tényét. *„A népszerű és általánosan szeretett főherceg ez által Bihar megyei birtokos lett, aminek örülhet a megye, mert a főherceg mintaszerű gazda és új birtokát is így kezelve, egy mintagazdaságot rendez be itt, melyre Bihar megyének nagy szüksége van.”*⁷⁸⁴ A gyapjúú földeket a főhercegtől később visszavásárolták, mert az 1893-as gazdacímtár a 3159 kat. holdas birtok tulajdonosaként még József főherceget, de az 1911-es már báró Königswarterné, Blaskovich Melaniet említette. Ebben az összeírásban a bárónét gyapjúú lakosként és birtokosként összesen 3150 kataszteri hold földtulajdonnal és 18 125 forint tiszta jövedelemmel tartották nyilván.⁷⁸⁵ Melanie feltehetőleg válása után költözött Kiszántóról vissza a szülői birtokra, Gyapjúra.

4.1.2. Blaskovich Albert (1827–1890)

Blaskovich Bertalan és Almásy Erzsébet másodszülött gyermeke Albert személyéről, életéről kevés adatot tudtam összegyűjteni. Mindössze születési és halálozási dátuma, feleségének és gyermekeinek személye ismert, amelynek oka az, hogy a szolnoki levéltárban a második világháború alatt megsemmisült a családi iratok azon része is, amely Blaskovich Bertalan és leszármazottaihoz kötődött. Így

⁷⁸⁴ Vasárnapi Újság 30. évf. 16. sz. (1883. 04. 22.)

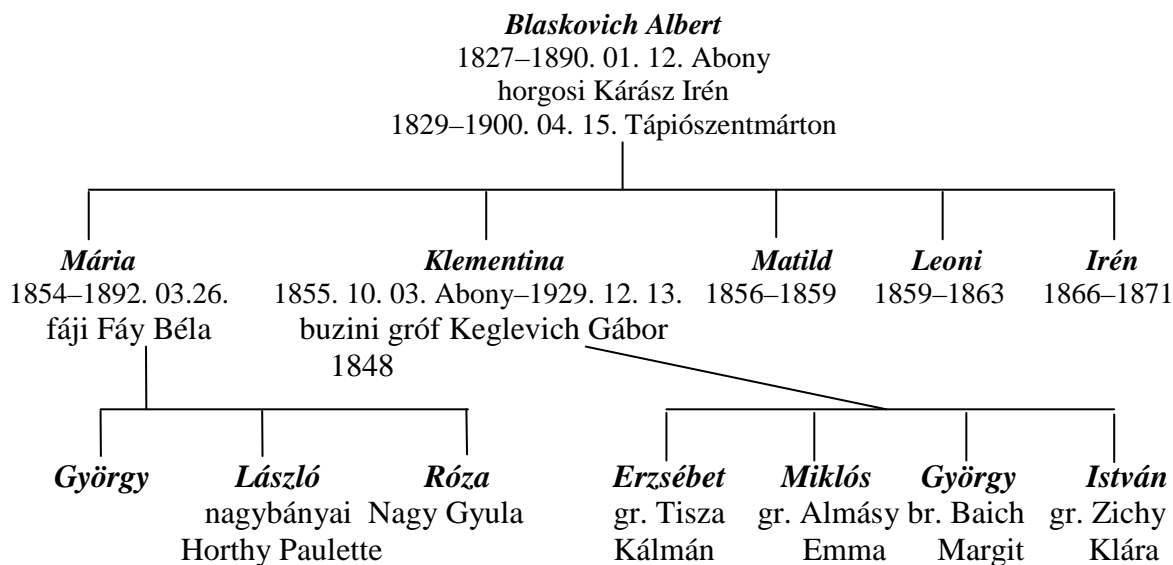
⁷⁸⁵ Magyarország földbirtokosai 1893. 153.; Gazdacímtár 1911. 154.

végrendeletét és az ellene, illetve örökösei ellen, valamint örökösei között lezajlott perek részleteit sem tudtam feltárni. A dokumentumok egykori létéről az 1924-es iratleltárból rendelkezem információval.

Blaskovich Alberttal kapcsolatosan nincs adat arról, hogy apjának milyen birtokait örökölte, illetve helyettük mekkora pénzüsszeget kapott. Azt lehet tudni, hogy a legfontosabbat a tápiószentmártoni birtokot öccse, Ernő, a gyapjúi földeket bátyja, Sándor, a Szolnok megyeiek öccse, Miklós, míg a nagykirályhegyesiek másik öccse, István örökölte. Az 1893-as gazdacímtár adatai szerint Blaskovich Albert a Pest megyei Abonyban 695 katasztrális hold földet birtokolt.⁷⁸⁶

Blaskovich Albert nem volt rövid életű. 1827-ben született és 1890-ben 63 éves korában halt meg. Feleségével, Kárász Irénnel (1829–1900) együtt a tápiószentmártoni kápolna melletti sírkertben nyugszanak. Blaskovich Albert követte a család házassági stratégiáját, jó nevű és gazdag nemesi famíliába nősült. 1852-ben kötött frigyet horgosi Kárász Benjamin, Csongrád megye első alispánjának (1838), majd főispánjának (1848) leányával, Irénnel.⁷⁸⁷

Blaskovich Albert leszármazottjai:⁷⁸⁸

⁷⁸⁶ Ebből szántóföld 627 k.h., kert 3 k.h., rét 12, legelő 24, erdő 11, szőlő 5, fanet 13 kat hold. Magyarország földbirtokosai 1893. 483.

⁷⁸⁷ Nagy Iván 1860. VI. 89–91.; Kempelen Béla 1913. V. k. 365–366.; Kárász Irén testvére, Borcsa férje Rónay Lajos Csongrád vármegye főispánja volt. TBM Blaskovich család irata Td. 73.68. Gyászjelentések.

⁷⁸⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Blaskovich György levelének piszkozata Blaskovich Ernőhöz (Nesztihez) 1949. 05.16. Feleletek genealógiai kérdésekre. vö. Vasárnapi Újság társasági rovata: Eljegyzés. Tisza Kálmán gróf, Tisza Kálmán, a volt miniszterelnök második fia Nagy-Kátán eljegyezte Keglevich Erzsébet grófkisasszonyt, Keglevich Gábor gróf és neje született Blaskovich Klementina leányát. Vasárnapi Újság 44. évf. 10. sz. (1897. 03. 07.)

Blaskovich Albert és Kárász Irén Abonyban éltek, itt született két leányuk, 1855-ben Klementina, 1856-ban Mária.⁷⁸⁹ Albert nagyon jól házasította ki gyermekeit. Klementina 1873-ban Nagy-Abonyban kötött házasságot gróf Keglevich Gáborral, akivel Nagykáta-Egreskátán lakott.⁷⁹⁰ A Keglevich család többek között abonyban is rendelkezett birtokkal és kúriával. A Keglevich unokák már csak grófi famíliákból (Tisza, Zichy, Almásy) választottak maguknak házastársat. Blaskovich Mária fái Fáy Béla hitvese lett.

4.1.3. Blaskovich István (1828–1917)

Blaskovich Bertalan harmad szülött fia, István (K.69. kép) 1863-ban kapta a nagykirályhegyesi földeket. Nejevel, zombori Rónay Amáliával (K.68. kép) és nyolc gyermekével élt a majd ötezer katasztrális holdas uradalomban 1917-ben bekövetkezett haláláig. Az ő személyéhez köthető az eredetileg 7 szobából álló úrilak 28 szobásra bővítése, valamint 1910 körül a színes üveglakokkal ellátott kápolna építése. Blaskovich István a templomcska építését felesége 1910-ben bekövetkezett halála miatt szorgalmazta. A nagykirályhegyesi Blaskovich birtok ingóságainak értéke 1882-ben 60 000 forintot tett ki, mivel a tűzkárbiztosítás becslésben ez szerepelt.⁷⁹¹ (K.66, 67. kép)

Blaskovich István a Csanád megyei uradalom mellett Szeged belvárosában is rendelkezett házhellyel. A Széchenyi tér és Klauzál tér között lévő telket 1875. november 30-án anyósától, özvegy Rónay Jánosnétól 12 030 forintért vásárolta meg.⁷⁹² A 866 □ ölt kitevő házhely Szeged Palánk városrészében a 211. szám alatt állt. Blaskovich István 1876-ban kérelemmel fordult Szeged városához, hogy telkét kétfelé mérettesse, melynek közepén 113 □ öles területet új utca számára felajánlott.⁷⁹³ A megosztással létrejött egyik telken, ami a Klauzál térre esett, így elég volt egy emeletes házat emelni. A kétemeletes épület készítésének kötelezettsége a Széchenyi téri nagy út felé, a híd utcára néző házhelyre továbbra is fennmaradt. A városi hatóság engedélyezte

---

⁷⁸⁹ Mária fiatalasszony korában halt meg életének 38. évében. Vasárnapi Újság 39. évf. 14. sz. (1892. 04. 03.)

⁷⁹⁰ Daróczi Zoltán 1923. 96.

⁷⁹¹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.348.

⁷⁹² TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.334./1–22. A szegedi telekkönyvben 2865 helyrajzi számon tartották nyilván a telket.

⁷⁹³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.334./5.

az ún. Rónay telek megosztását és 6 öl széles utca nyitását. Blaskovich 1878-as újabb kérelemmel fordult a városhoz, hogy az építkezési határidőt két évvel hosszabbítsák meg. Ezt a városi tanács engedélyezte, de az építési kötelezettség biztosítására 25 000 forint zálogjogot a telekre betábláztak.⁷⁹⁴

20. kép A nagykirályhegyesi kúria, 1910 körül. Forrás: TBM Fotótára

Blaskovich István tulajdonainak áttekintése után fontos annak tisztázása, miből fedezte a vásárlásokat és építkezéseket. A válasz egyszerű, kölcsönökből. A családi levéltár megőrizte a kölcsönügyletek iratait, törlesztési könyveit. Blaskovich 1863-ban 6%-os kamatra 100 000 forintot, majd 1874-ben 25 000 forintot vett fel a Szabad Osztrák Nemzeti Banktól. 1881-ben 99 000 forintot az Osztrák–Magyar Banktól, majd 1889-ben 200 000 forintot a Pesti Hazai Első Takarékpénztártól. A banki könyvecskék jól mutatják, hogy Blaskovich rendszeresen, félévente törlesztette a kölcsönöket (az 1860-as években 5-600 forint, 1880-as években 1000-1200 forint közötti részletfizetéssel).⁷⁹⁵

Blaskovich István eredményes gazdálkodását, vállalkozó szellemét nemcsak az mutatja, hogy birtokán fejlesztett, gépesített, például 1874-ben gőzgépet vásárolt 7269 forint értékben. Ezt követően házat épített és bővített, de az ehhez szükséges kölcsönöket rendszeresen visszafizette. Gazdasági és pénzügyi nyitottsága abban is megmutatkozott, hogy megtakarításának egy részét részvényekbe fektette. 1876-ban a Pesti Hengermalom Társaságnál egy egész és két tized részvényt jegyzett. A kezdetben jónak tűnő befektetés 1876 és 1895 között nem hozott jelentős osztalékot, mindössze 957

⁷⁹⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.334./9.

⁷⁹⁵ TBM Blaskovich család irata Td.68.1.336–334./1–8.

forint 60 krajcárt.⁷⁹⁶ A nem igazán sikeres részvényügylet azért történhetett, mert az 1880-as évek elejétől általános trend volt a malom-részvénytársaságok körében a nyereség csökkenése. A fővárosi malom-részvénytársaságok nyeresége 1873 és 1882 között 10%-kal nőtt, ez indokolta Blaskovich vásárlását, de 1886-ig csökkent, majd stagnált, s csak 1906-tól emelkedett újból, ekkor 5%-ra.⁷⁹⁷ Blaskovich Istvánnak a fővárosi gazdasági és a hengermalmi ügyeit 1876 és 1896 között Pordán Imre budapesti ügyvéd intézte, ami nem kevés költséggel járt. Példa erre két év ügyvédi elszámolása. Amíg Blaskovichnak az 1874–75. évi hengermalmi jövedelme 275 forint bevételt hozott, addig az ügyvéd a gőzgép vételének bonyolítása és pesti vásárlások, kisebb ügyek intézése fejében évi 360 forint illetményt számolt fel.⁷⁹⁸

Blaskovich István 1890. április 23-án kelt végrendeletében minden jussát két fiára, Aladárra és Ernőre hagyta. Így ők nemcsak a földbirtokokat, de a hengermalmi részvényeket is megörökölték.⁷⁹⁹ Blaskovich István lányainak 65 000 Ft-ot juttatott a vagyonból, amiből 25 000 Ft-ot férjhez menetelük alkalmával kaptak.⁸⁰⁰

Az 1911-es gazdacímtár már István két fiát: Blaskovich Aladárt (1862–1937) és II. Ernőt (1871–1949) jegyezte tulajdonosként, akik fejenként 2611 holdat bírtak. Aladár emellé a tápiószentmártoni uradalmat is jussolta nagybátyjától, I. Ernőtől, mivel ő nőtlen és gyermektelen maradt. Így Aladár Pest megyébe tette át lakhelyét.⁸⁰¹ Blaskovich Aladár sem alapított családot, nem nősült meg, ezért unokaöccse, III. Ernő örökölte a tápiószentmártoni uradalmat.

A nagykirályhegyesi birtokon 1925-ben már a fiatalabb Blaskovich fiút, II. Ernőt jegyezték a gazdacímtárak. (K.72. kép) Az uradalomban eredményes gazdálkodás folyt, az állattenyésztésből különösen a ménes érdemel említést. Blaskovich II. Ernő neje, mogyoródi Urbán Erzsébet (1888–) (K.71. kép) fiai Péter (1902–) és Ernő (III) (1903–1964) vitték a major ügyeit egészen a második világháborúig.

---

⁷⁹⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.333. 1876–20 db 110 frt, 1877–10 db 55 frt, 1878–15 db 82,5 frt, 1879–10 db 55 frt, 1880–5 db 27,5 frt, 1881–0, 1882–12 db 66 frt, 1883–8 db 44 frt, 1884–10 db 55 frt, 1885–8 db 44 frt, 1886–0, 1887–5 db 27,5 frt, 1888–5 db 27,5 frt, 1889–tőkeviszafizetés, a részvény névértéke már nem 500 frt, hanem 400 frt, 1890–12 db 49,5 frt, 1891–5 db 22 frt, 1892–5 db 22 frt, 1893–8 db 32 frt, 1894–6,5 db 27,5 frt, 1895–4,2 db 15,6 frt.

⁷⁹⁷ Klement Judit 2009. 382–398.

⁷⁹⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.346./29.

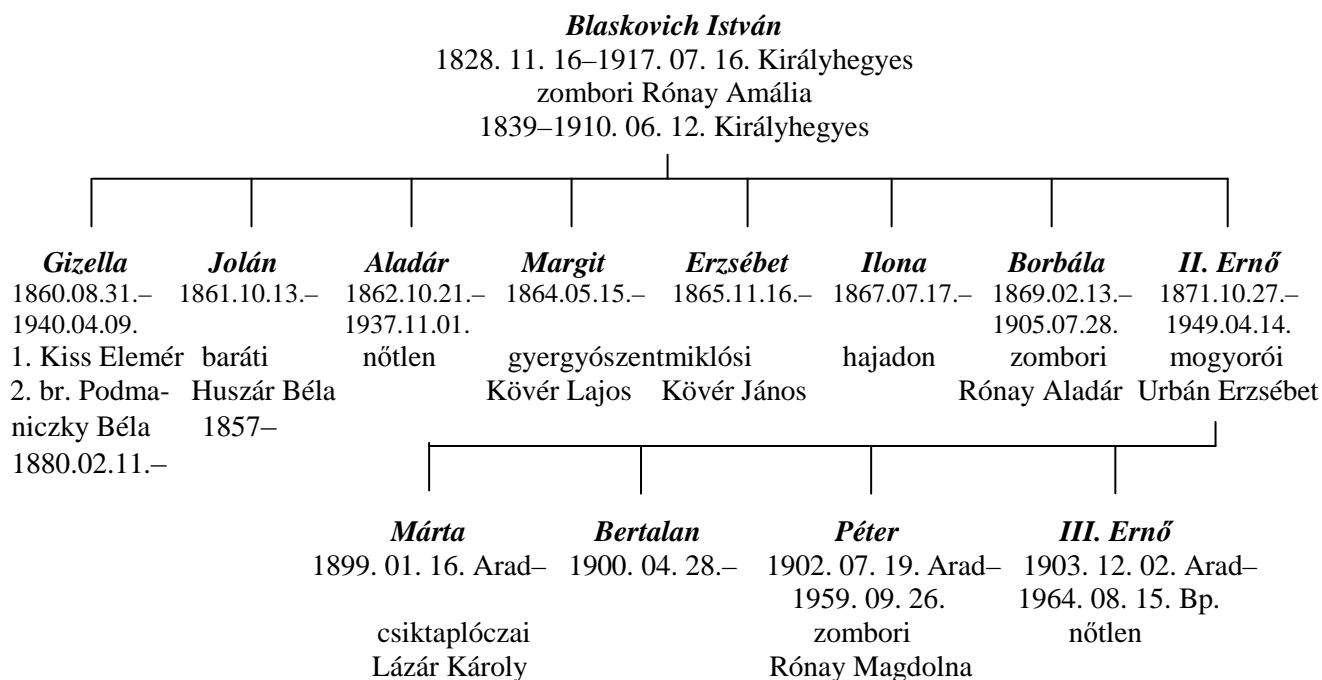
⁷⁹⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.333./8. Blaskovich Ernő 1897-ben hozzájárult, hogy a Pesti Hengermalom Társaságnál lévő részvényeket Aladár nevére írják át.

⁸⁰⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.340. Blaskovich István végrendelete.

⁸⁰¹ Gazdacímtár 1911. 196, 555, 816.; Gazdacímtár 1903.

A Blaskovich család 1944 augusztusában hagyta el a királyhegyesi rezidenciát. Vagyonuk döntő többsége a kúriában maradt.⁸⁰² A Blaskovich család tagjainak uradalmi a 19. század végén és 20. század elején hasonlóak voltak a jó gazdálkodás és a kiváló magán ménés tartása terén, mind Pest, Szolnok és Csanád vármegyében.

Blaskovich István leszármazottjai:⁸⁰³

4.1.4. Blaskovich Miklós (1832–1895)

A Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, Törökszentmiklóshoz tartozó Kengyelen és Tényő pusztában lévő nemesi birtokot az 1862. december 21-én kelt osztálylevél alapján Blaskovich Bertalantól fia, Miklós örökölte. Tulajdonjogát 1863. április 25-én jegyezték be. A nemesi birtokot a tápiószelei családi levéltárban őrzött irat alapján mutatom be, amiben a területeket magyar holdban számolták (1200 □öl).⁸⁰⁴ A birtok összterülete 7031 hold 1129 □ölből állt, amiből a kengyeli rész megoszlása művelési áganként a következőképpen alakult. A szántóföld területe 59% (4156 hold 73

⁸⁰² A Blaskovichok nagykirályhegyesi birtokáról bővebben Gócsáné Móró Csilla 2008. 49–57.

⁸⁰³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Blaskovich Aladár levele Blaskovich Gyulához Nagybányára, 1899.

⁸⁰⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.345./ 17, 19. sz. A kengyeli és tenyői puszták becslési jegyzőkönyvei, 1866.

□öl), a legelő 18% (1271 hold 788 □öl), a rét 23%-ot (1604 hold 268 □öl) tett ki. A két pusztai birtok összes becsértéke 846 269 forint volt, amiből a birtok értéke ebből 401 040 forintot jelentett, mivel földjei kivétel nélkül első osztályba tartoztak.

21. kép A kengyeli kúria részlete, 2011. Saját fotó.

Blaskovich Miklós 25 öl hosszú és 8 öl széles (47,5 x 15,2 m) úrilakja a kengyeli uradalomban áll, amit téglából és vályogból, de többségében téglából építettek. Mennyezete stukatúros volt, tetejét zsindeley borította.⁸⁰⁵ A 722 m² alapterületű kúriában 10 kárpitozott szoba, 3 előtér, 2 kamra, 1 konyha, valamint árnyékszék, padláslépcső és egy folyosó volt megtalálható. A portán állt egy másik ún. vendégépület, ami újabb építésű lehetett, mert falai már csak téglából készültek és zsindeleytető fedte. Helyiségei funkció szerint különölte el, 10 szobát, 2 konyhát, 2 árnyékszéket, zárt folyosót, padlásfeljárót, pincét alakítottak ki benne. Az 555 m²-es házat magasabbra értékelték, mert 11 516 forintra becsülték. A két épület Blaskovich Miklós és vendégeinek kényelmét jól szolgálta, a majd 1300 m²-es nagyságával, húsz lakószobájával és három konyhájával. A kengyeli kúriáról még a korabeli újság is azt írta, hogy „építészeti fogatékosságait, az ősök primitív építészetét” a belső termek eleganciája feledtette el.⁸⁰⁶ (K.53, 54, 56, 57, 58. kép) Így ez megfelelt a bene possessionati élettérnek, míg a nézsai kastély és a fővárosi Szerb utcai palota már az arisztokrata életmód színterébe illett.

Mivel a köznemesi uradalom a gazdasági központ szerepét is betöltötte, ezért az úrilak mellett kiszolgáló épületek is sorakoztak, amik igen jó karban álltak. A lóistállót

⁸⁰⁵ A Magyar Kastélylexikonban leírtakkal ellentétben Kengyel- Jókútmajorban áll még a Blaskovich kúria, nem bontották le, igaz jelentősen átalakították. Az épületben korábban TSZ központ volt, ma raktárként hasznosítják. Ellenben a kúria körül, a birtokon lévő istállót és magtárat már elbontották, ezen épületek maradványai még ma is fellelhetők vö. Virág Zsolt 2005. 167–168.

⁸⁰⁶ Magyarország és a Nagyvilág III. évf. (1898. 12. 11.)

téglából építették és zsindelytető fedte, ebben rendeztek be egy szobát a lovász számára, de szerszámos kamrát, hintószínt, tehénistállót, folyosót és lóistállót alakítottak ki még benne. A vörös márvány jászollal felszerelt lóistálló értéke 7414 forintot tett ki. Nem véletlenül készítettek ilyen „impozánsra”, mert ebben tartották a versenylovakat. Blaskovich Miklós öccséhez, Ernőhöz hasonlóan tartott telivéreket és rendszeresen versenyeztette őket, erről a későbbiekben írok. A 600 m² területű magtárat is téglából építették, zsindellyel fedték.

A legelő és rét nagy kiterjedése mutatta az állattenyésztés fontosságát. A kengyeli földekhez tartozott egy nagy kukoricagóré, valamint hatalmas ökor istálló és szecskavágó szín. Ekkora gazdaságban szükséges volt egy bognár és kovácsműhely létrehozása is. A birtokot irányító gazdatiszt háza nádtetős, deszkapadlójú épület volt, amiben állt négy szoba, egy konyha, két kamra. Külön ház szolgált az aratók elhelyezésére. A gazdasági építmények számát gyarapította két birkaistálló, a téglafalú, zsindelytetős lóistálló és egy náddal fedett széles fészter, amit a kerti szerszámok tárolására használtak. Az uradalomban négy béres lakot alakítottak ki, amiből három, nádtetős, jó karban lévőnek mondható, míg a negyediket zsindely fedte. A birtokon két, 8 öl mély, szivattyús kút is üzemelt. A kengyeli pusztabirtok épületeit összesen 101 604 forintra becsülték. A tényői pusztabirtokon csak tisztai lak és gazdasági épületek álltak (L alakú fészter, hatalmas birkaistálló, sertésól).

A becslési jegyzőkönyvből megállapíthatom, hogy igen jól felszerelt volt ez a Blaskovich birtok, mivel tartozott hozzá 200 db jármos ökor, 7000 db birka, sertésnyáj és gulya marha, valamint két, jó állapotú, angol gözcséplőgép. A gazdálkodást segítette 3 db teljesen felszerelt sorvető gép, több kukoricamorzsoló és szecskavágó gép, és egy amerikai aratógép. Összegezve, Blaskovich Miklós jó karban lévő épületekkel, jó minőségű földekkel, korszerű felszereléssel ellátott uradalommal rendelkezett a Szolnok megyei Kengyelen.

Blaskovich Miklósnak a Nógrád megyei Nézsán is feküdt birtoka. A 2445 kataszteri hold (3260 magyar hold) földjének művelési ágak szerinti megoszlását korábban bemutattam. Ebből kiderült, hogy a szántóföldi gazdálkodás az országos átlag szerint alakult, de a táj adottságai miatt itt az erdőgazdálkodás is jelentősnek mondható.

Blaskovich Miklós életvitelét a gazdálkodás mellett a lótenyésztés, lóversenyzés jellemezte. Korábban az eredményes és jó gazdák között tartották számon, amit az bizonyít, hogy ő is bekapcsolódott a nemes lovak tenyésztésébe és futtatásába, amihez rendelkezésre állt megfelelő anyagi háttere. Igaz olyan sikereket nem ért el lovaival,

mint öccse, akiről a következőkben lesz szó. Miklós telivérjei 1870-től 1896-ig rendszeresen részt vettek a magyarországi versenyeken és az osztrák derbin (1895-ben lova 2. helyezést ért el).⁸⁰⁷ Csalogány nevű lova 1876-ban 2. és 1877-ben 3. helyezést ért el Pesten a Polgár-díj és a Nemzeti-díj futamán.⁸⁰⁸

22. kép A nézsai kastély, 2011. Saját fotó.

Blaskovich Miklós magas társadalmi presztízsét jól mutatja az a tény, hogy beletartozott abba a gróf Batthyány Elemér, gróf Sztáray János és Blaskovich Ernő alkotta szűk baráti társaságba, akik 1870-ben társul szegődtek a Káposztás-Megyeren tréningben lévő Blaskovich lovak kihasználására. 1881-től 1886 végéig tartott Blaskovich Miklós, gr. Károlyi Gyula és gr. Batthyány Elemér közötti konföderáció, ami az akkor kétéves Bálvány nevű ló futtatására állt össze. Blaskovich Miklós nemcsak a híres magyar és osztrák lóversenyeket részesítette előnyben. A korabeli társas élethez hozzátartozott az is, hogy a földesurak a helyi (megyebeli) versenyeken is megmérettették lovaikat, juhaikat, sertéseiket. Erre példaként említem a törökszentmiklósi rendezvényt, ahol a 10 arany díjazású ügető versenyen kocsija is elindult, a sertések között gr. Szapáry István közönséges kanja mellett az övé bronzérmet nyert.⁸⁰⁹

Blaskovich Miklós (K.50. kép) unokatestvérével, Edelspacher Mariannéval (1838–) alapított családot (K.49. kép). Feleségének szülei Blaskovich Anna (Bertalan

⁸⁰⁷ Hoeller Móric 1942. 174–175.; 232.

⁸⁰⁸ Hoeller Móric 1942. 141–143.

⁸⁰⁹ Vasárnapi Újság 1854–1860.

húga) és gyoroki Edelpacher Mátyás altábornagy voltak.⁸¹⁰ 1858-as esküvő után az Edelpacher–Blaskovich házaspár a Kengyelen és a Nógrád megyei Nézsán lakott, így Blaskovich Miklós és leszármazottjai ezt a birtokot is megörökölték (K.51. kép). Blaskovich Miklós 1891-ig a Szolnok megyei Kengyelen élt, majd Nézsára költözött, ahol apósától öröklött úrilakot emelettel és két toronnyal bővítette.⁸¹¹ (K.59, 60, 61, 62, 63, 64, 65. kép) A szépen felújított kastély a település központjában ma is áll, körülötte a birtok gazdasági épületei (magtár, istálló, gazdatiszti lak) és az egykori angolkert fái hirdetik az egykori tulajdonosok nemes ízlését. Az 1893-as gazdacímtárban a nézsai 2445 katasztrális holdas birtoknál ezért Blaskovich Miklós neve szerepelt, de az osztrák derbiben induló tenyésztők felsorolásánál is e kettős lakhely (Kengyel-Nézsai) megjelölést alkalmazták.⁸¹²

23. kép Blaskovich Miklós fővárosi palotája, Szerb utca 9. szám alatt. 2011. Saját fotó.

⁸¹⁰ Kempelen Béla 1912. III. k. 407.

⁸¹¹ A kastélyt gróf Klobusitzky István építtette 1770 körül, 1891-ben Blaskovich Miklós átalakította, 1910 körül már dr. Reviczky Tibor birtokolta. Borovszky Samu Nógrád 90–91. A kastély téglalap alaprajzú, emeletes, DK-i homlokzata sarkain toronyszerű rizalitokkal, ÉNy-in tornyokkal. DK-i homlokzatán timpanonos középrizalit, előtte kocsis áthajtó, tetején terasszal. ÉNy-i homlokzata középtengelyében erőteljesen előreugró, emeletes, törtívű oromzattal lezárt elő építmény, emeletén kovácsoltvas-rácsos erkéllyel. Az épületrészeket egymástól részben független manzárdtetők fedik. A földszinten teknőboltozatos és csehsüveg boltozatos helyiségek, építés kori állapotú lépcsőház, kovácsoltvas korláttal, néhány 19. század végi nyílászáró is található az épületben. Műemléki nyilvántartási száma:10128. Magyarország műemlékjegyzéke, Nógrád megye. <http://www.e-epites.hu/1130>. Az emeletes kastélyban ma iskola működik.

⁸¹² Magyarország földbirtokosai 1893.

Blaskovich Miklós társadalmi presztízsét és gazdasági erejét jól mutatja, hogy a kengyeli kúria, az új építésű nézsai emeletes úrilak mellett a fővárosban is rendelkezett házzal. Budapest IV. kerületében a Szerb utca 9. szám alatt volt saját lakása, amire pesti tartózkodása, lóversenyek idején nagy szüksége volt.⁸¹³ Miklós és öccse, Ernő pesti házát csak néhány utca választotta el egymástól, ami gyalogosan is rövid távolságot tett ki. A Szerb utcai Blaskovich palota feltehetően 1870-80-as években épült, neoreneszánsz stílusa nagyon hasonlít a Reáltanoda úti „Kincsem” házhoz.⁸¹⁴ Blaskovich Miklós Dunához közeli, kétemeletes palotája lehetőséget nyújtott számára, hogy rendszeresen eljárjon a Nemzeti Kaszinóba (ennek választmányába bevásztották), illetve feleségével együtt bekapcsolódjon a pesti úri társasági életbe.⁸¹⁵

Blaskovich Miklós életvitelével már a magyar társadalom elitjéhez tartozott. Halálakor a korabeli Vasárnapi Újság a következőképpen írt róla: *„a magyar úri világ egyik legismertebb alakja, kiváló sportsman, meghalt, Budapesten márcz. 20-ikán, 64 éves korában. Testvérbátyja volt Blaskovich Ernőnek, a Kincsem tulajdonosának. Blaskovich Miklós versenyistállója is a leghíresebbek egyike, s lovai nagy díjakat nyertek, így Mágus az osztrák Derbit, Csapláros, a Szent-László díjat Budapesten és a százezer koronás Ausztria-díjat Bécsben. A múlt évben Blaskovich Miklós istállója 307,000 koronát nyert versenydíjakban. A még mindig erős és jókedvű úr a társaságokban is kedvelt ember volt s rövid betegség után, influenzában történt halála nagy részvétet gerjeszt. Özvegye, szül. Édelsbacher Marianne és két felnőtt fia gyászolja. Temetése e hó 22-ikén ment végbe s holttestét Nézsára, a családi sírboltba szállították.”*⁸¹⁶

A Blaskovich családnál nagyon erős volt a családi kötelék. Természetesen nem csak az unokatestvéri házasságokra gondolok, hanem arra, amikor az elvált unokatestvér ikergyermekeit fogadta örökbe egy családtag. Illetve arra, hogy két azonos évben (1862-ben) született unokatestvért ugyanarra az egyetemre írták be. Így történt az, hogy Blaskovich István fia, Aladár és Blaskovich Miklós fia, Bertalan 1879 és 1880 között a müncheni egyetem jogi fakultásán tanult. Mindketten egy napon lettek az iskola hallgatói (1879. 10. 31.), de nem tetszhetett a távoli iskola, mert csak egy évet töltöttek

⁸¹³ Budapesti Czím- és Lakjegyzék 1882. 347.

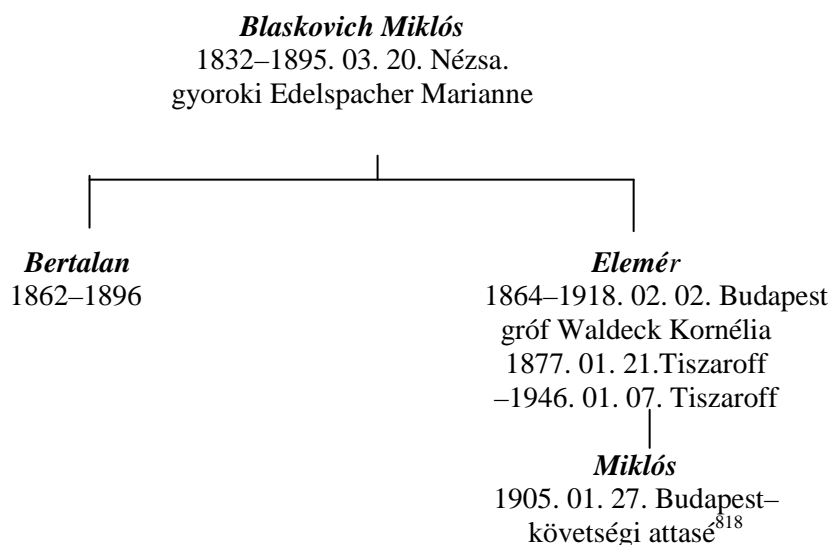
⁸¹⁴ Az épület 2011-ben nagyon jó, felújított állapotban áll, magánlakások vannak benne.

⁸¹⁵ Vasárnapi Újság 16. évf. 7. sz. (1869. 02. 14.), Vasárnapi Újság, 12. évf. 10. sz. (1865. 02–03.)

⁸¹⁶ Vasárnapi Újság 42. évf. 12. sz. (1895. 03. 24.)

ott.⁸¹⁷ Arról nincs adatom, hol folytatták a fiúk egyetemi tanulmányaikat. Később éppen Blaskovich Aladár lépett nagybátyja, I. Ernő örökébe.

Blaskovich Miklós leszármazottjai:

Blaskovich Miklós nemcsak a gazdálkodás tudományát adta át fiainak, hanem a lovak és a lóversenyzés szeretetét. Ifjabb Bertalan és Elemér lovai is jó eredményeket értek el a magyar és osztrák futamokban.⁸¹⁹ 1901-ben Elemér indította „Nézz rám” nevű lovát az osztrák lóversenyen. Blaskovich Miklós jelentős vagyona nem aprózódott, mivel az idősebb fiú, Bertalan halála miatt, minden Elemér jussa lett.

Blaskovich Bertalant (1862–1896) nagy tehetségű, olyan művelt ifjúnak tartották, akire a diplomáciai pályán fényes jövő várt rá (ebben feltehetőleg nagynénje, Amália fia, Kállay Béni segíthette), ezért a család számára tragédiát jelentet az, amikor franciaországi Beaulieu-ben folytatott üdülése során 34 éves korában hirtelen elhalálozott.⁸²⁰

A nézsai és kengyeli uradalmat így Elemér (1864–1918) örökölte. 1911-es adatok alapján Blaskovich Elemér Szolnok megyei Pusztakengyelen lévő 5190 kat. holdas birtoka évi 42 573 forint tiszta jövedelmet adott számára.⁸²¹ A Blaskovich Elemér haladó szellemű gazdálkodására példaként említem azt, hogy nemcsak pártolta,

⁸¹⁷ Szögi László 2001. 444.

⁸¹⁸ Gerő József 1938. 69–70.

⁸¹⁹ Ifjabb Blaskovich Bertalan Csúfondár és Botond lovainak sikere. Vasárnapi Újság 38. évf. 19. sz. (1891. 05. 10.)

⁸²⁰ Ebeczki Blaskovich Bertalan, özv. Blaskovich Miklósné fia, 34 éves korában meghalt, ahonnan holttestét P. Kengyelre, a családi sírboltba szállították. Vasárnapi Újság 43. évf. 15. sz. (1896. 04. 12.)

⁸²¹ Gazdacímtár 1911. 354

de tervezte egy Nógrád megyei helyi érdekű villamos vasút kiépítését. Blaskovich Elemér 1899. március 19-én kapott engedélyt a Rád–Penc–Bánk–Balassagyarmat közötti vasútvonal építésére, mely érintette volna Rád–Penc–Nézsza–Bánk községeket. Az engedélyt 1903-ban meghosszabbították, de ez nem készült el, magányos vasútépítési próbálkozás maradt.⁸²²

Blaskovich Elemér 29 évesen elvette a 16 éves gróf Waldeck Kornéliát, házasságkötésükre 1893 szeptemberében került sor.⁸²³ (K.55. kép) 1905-ben fiuk született, aki a keresztségben a nagypapa nevét kapta. Ifjabb Blaskovich Miklós diplomácia pályára lépett, követségi attaséként dolgozott, sokat tartózkodott külföldön és Budapesten, ezért a kengyeli és nézsai úrilakos birtokokat eladta.⁸²⁴

4.1.5. Blaskovich Ernő (1834–1911), Kincsem tenyésztője

Blaskovich Bertalan legkisebb fia volt Ernő, aki a család ötödik tagjaként 1834. január 14-én született. Ernő kissé különc életűnek számított, többnyire ilyen a sokfiús családok kényeztetett, legkisebb gyermeke. A jobbára szálas, nagy csontú Blaskovichok közül már külsejével is kirítt, mivel alacsony termetű, vékony ember volt, aki hatalmas bajuszt növesztve igyekezett külsejét férfiasabbá tenni. (K.75. kép) Bertalan nem legidősebb, hanem legkisebb fiára hagyta a tápiószentmártoni birtokot és ménest, aminek oka az lehetett, hogy felesége, 1872-ben bekövetkezett haláláig itt élt. Blaskovichné, Almásy Erzsébet fiával, Ernővel lakott a 21 szobás kúriában. Blaskovich Ernő az öröklött uradalomban hatékonyan gazdálkodott. E megállapításom ékes bizonyítéka azon adat, amely szerint Pest megye viriliseinek 1876-ban készített

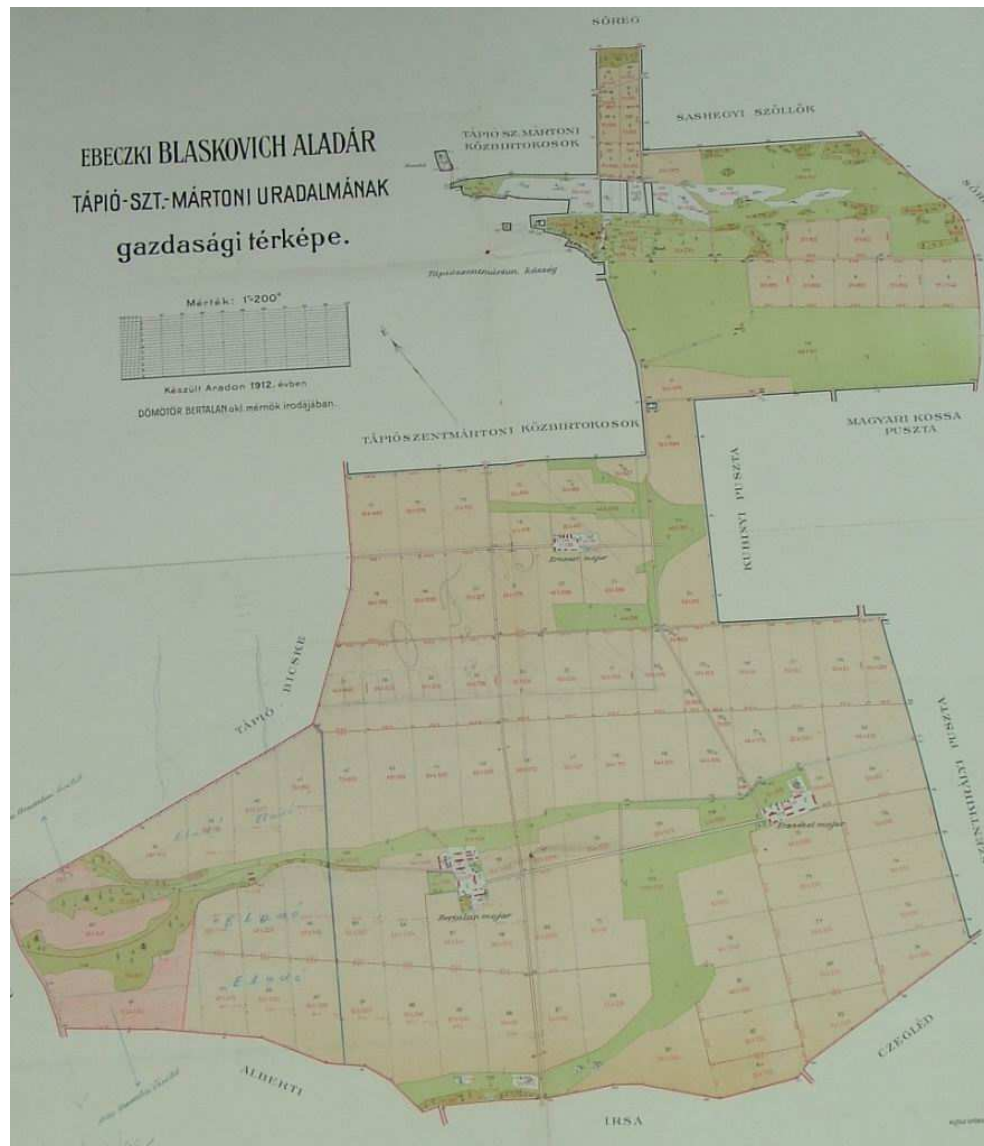
---

⁸²² Szvircsek Ferenc 1979. 53–117.

⁸²³ Waldecki és pyrmonti Waldeck I. Frigyes Waldeck-Pyrmont Frigyes-Lajos-Hubert német uralkodó herceg morgonatikus (rangon aluli) házasságából származott, amelyet 1816-ban kötött Poll Orsolyával Bonnban. A házaspárnak három gyermeke született, I. Frigyes, Mária és Gusztáv; Poll Orsolya előbb Waldeck néven bárói, majd 1843-ban grófi címet kapott gyermekeivel. A waldecki és pyrmonti gróf Waldeck család 1844-ben szerzett birtokot Tiszaroffon, amikor Waldeck I. Frigyes házasságot kötött bethleni Bethlen Kornélia grófnővel, aki Tiszaroffon kiterjedt birtokokkal rendelkező losonczy báró Bánffy Pálné roffi Borbély Amália örökbe fogadott lánya és örököse volt. Waldeck I. Frigyes leánya volt, Kornélia, Blaskovich Elemér hitvese. <http://www.angelfire.com/realm/gotha/gotha/waldeck.html>, Virág Zsolt 2005. 210.

⁸²⁴ Blaskovich Elemértől a nézsai kastélyt 1910 körül dr. Reviczky Tibor vásárolta meg, ezért a helyiek Reviczky és nem Blaskovich kastélyként tartják számon. Borovszky Samu Hont 90–91.

jegyzékében Blaskovich Ernő igen előkelő helyen szerepelt, mivel birtokának 8798 forintos évi jövedelmével a megye 8. legtöbb adót befizető személyeként jegyezték.⁸²⁵

24. kép A tápiószentmártoni Blaskovich uradalom gazdasági térképe, 1912. Forrás: TBM Td.69.21.22.

Ernő tápiószentmártoni földjeinek művelési ágak szerinti megoszlása a következőképp alakult.⁸²⁶ A nemesi birtok 6872 katasztrális hold volt (illetve 9162 magyar hold), ebből szántóföld 4740 katasztrális hold, kert 5 k.h, rét 585 k.h, nem rendelkezett szőlőterülettel, legelő 1175 k.h, erdő 156 k.h, nádas 69 k.h, fanet (földadó alá nem eső terület) 142 k. holdat tett ki. A birtokon 113 cseléd dolgozott. Ernőnek 5 autó szolgálta kényelmét. Az állatállomány 765 szarvasmarhából, 51 lóból, 1150 sertésből, 4678 juhból állt. Ménesében a félszáz ló között nemcsak munkavégzésre

⁸²⁵ Galgóczi Károly 1875. I. 228–235.

⁸²⁶ Gazdacímtár 1897. 220–221.

alkalmas igavonó állatot neveltek, hanem angol telivéreket is. Az uradalomban három major működött, amik családtagokról kapták elnevezésüket. A községközponthoz közelebb eső volt az Erneszt major, Albertirsa felé esett a Bertalan major, míg a ceglédi határrészben feküdt az Erzsébet major. (Blaskovich Ernő uradalmát, földjeinek kiterjedését pontosan mutatja, közvetlenül halála után, 1912-ben örököse, Aladár által készítettett, fentebb közölt gazdasági térkép.)

Blaskovich Ernő életvitelét a gazdálkodás mellett a lótenyésztés és lóversenyezés határozta meg. Fivéreivel együtt úgy nevelték, mint a kor arisztokratáinak gyermekeit, de amikor eljött a mezei munkák, főként az aratás, a betakarítás ideje, akkor az öt Blaskovich fiúnak ott kellett lenni a földeken. Ernő sokszor elmondta: életében csak egyetlen aratásnál, 1878-ban nem volt kint a tápiószentmártoni mezőkön, amikor elkísérte Kincsemet Goodwoodba, Deauville-be és Baden-Badenbe. Blaskovich Ernő a lóversenyek mellett a falka sport hívének is számított. 1877-ben Eszterházy Miklóstól vett át 10 pár harriert, amivel Tápiószentmártonban nyúlra vadászott. Ezeken a néhány résztvevőből álló falkavadászaton Blaskovich maga vezette kopóit.⁸²⁷

Blaskovich Ernő, a pehelysúlyú úrlovas, először 1857-ben lovagolt versenyen (ifjú korában sohasem volt több 55–60 kilónál). Versenyzőként nem lovagolt rendszeresen; 19 éves lovas-pályafutása alatt mindössze 84-szer szállt nyeregbe és 25 legitim futamban győzött. Ezen kívül számos kihívásos versenyen vett részt, amik akkoriban mindennapos velejárai voltak az úri társasági életnek. Blaskovich Ernő 1863-ban – Aranka és Palmyra nevű angol import kancák megvásárlásával – kezdett foglalkozni a telivértenyésztéssel. Az 1864-ben megvett Gipsy Girl már komolyabb értéket jelentett, de az első jelentős tenyészkancahoz Waternymph megvételével jutott.⁸²⁸ Blaskovich Ernő lovai rendszeresen indultak hazai versenyeken. A debreceni lóverseny díját 1864-ben Waternymph, 1869-ben Zivatar nevű telivérje nyerte meg.⁸²⁹ 1874–75-ben hat-hét lova volt tréningben. Az 1874-es lellés is túl jól sikerült, s mivel egy ilyen gazdának túl sok volt tíz telivér tartása, ezért Blaskovich elhatározta, hogy a csikók egy részét eladja. A hat csikót két csoportra osztották, egy mén és két kanca került egy-egy csoportba. Csakhamar vevő is jelentkezett: Orczy báró és Lónyay gróf. Szerencsétlenségükre még egy szakértőt is vittek magukkal, a valóban rendkívül képzett, de másnál mindent „jobban tudó” Majthényi Izidort. Neki nem tetszett a

---

⁸²⁷ Az 1880-as években Blaskovich Albert és Elemér nevei szerepelnek a falka beszámolókbán. Erdődy Rudolf 1940. 38.

⁸²⁸ Dr. Fehér Dezső 1998. 17.

⁸²⁹ Vasárnapi Újság 11. évf. 43. sz. (1864. 10. 23.) és 16. évf. 41. sz. (1869. 10. 10.)

csoportosítás, mire újabb beosztás készült. Ezzel sem voltak megelégedve, mert amelyeket ők akarták, oda volt besorolva Kincsem is, amit semmi esetre sem kívántak megvenni. Blaskovich megelégelte a hosszú huzavonát és megszólalt: „*nem hagyom ezt a lovam pocskondiázni*” és kivette a csoportból Kincsemet, a többit – a három kanca- és két méncsikót – 700 forintért eladta a vevőknek. Blaskovich Ernő is meg volt elégedve.

A tápiószentmártoni ménésben maradt Kincsem már ősszel „lábón” elindult a 40–45 kilométeres útra. Kétnapos séta után Árvai ménesmester fiának vezetésével megérkezett Gödre, Hesp Róbert telepére, hogy a következő évben – mint a mesék szárnyas Pegazusa – szálljon a világhír, majd a halhatatlanság felé. Kincsemet már a pályára lépése előtt „felfedezték”. A tavaszi idény kezdete előtt a Bécsi Sport elküldte két munkatársát a magyar tréningtelepekre, hogy a pozsonyi, illetve a freudenaus kapunyitó előtt beszámoljanak a telivérek teleléséről. Göd iránt eleve nagy érdeklődés mutatkozott, amit érthetővé tett, hogy a telepet a kor elismert egyénisége, Sztáray János vezette, az idomár pedig a Csikvárról 1874 novemberében Gödre költözött angol Robert Hesp volt. A bécsi derbymeeting után a Hesp-istálló kilenc lovát, közöttük a még versenyben nem futott Kincsemet is kivitték Németországba, ahol a telivérek hétről hétre más és más országrészben futottak a hazainál jelentősebb díjakért, főként nagyon értékes tiszteletdíjakért. Az expedíciót megelőző napokban a gazdák és barátai megnézték a gödi munkát, már akkor látták, hogy az agárszerűen szikár, magas farú, máj sárga kétéves jobb, mint a többi.⁸³⁰

Ez a csodaló, Kincsem 1874-ben született Blaskovich Ernő ménésében. Apja Cambuscan, anyja Waternymph volt. A pompás angol telivér két éves korától versenyzett, négy éven át futott, s ezalatt 54 versenyen indult és 54 győzelmet aratott. A világon máig sincs olyan ló, ami ezt az eredményt megközelítette volna. Kincsem négy éves teljesítményével, valamint korának legjelentősebb európai lóversenypályáin szerzett első helyezéseivel bizonyította rendkívüli tehetségét. A versenyzést 1876-ban Berlinben kezdte, de több alkalommal futott és nyert Bécsben, Prágában, Baden-Badenben, Hannoverben, Hamburgban, Frankfurtban, Deauville-ben, Pozsonyban és természetesen Pesten. Blaskovich Ernő lova 1877-ben már olyan hírnévre tett szert, hogy festmény készült róla. A Vasárnapi Újság hírei szerint a királyné megbízást adott Pállik Béla fiatal festőnek, hogy számára a megyeri ménésből két állatképet fessen. Ugyancsak Pállik Béla fogja lefesteni Blaskovich Ernő „Kincsem” paripáját is, mely

---

⁸³⁰ Dr. Fehér Dezső 2003. 238–239.

már 19 versenyben volt győztes – adta hírül a korabeli újság.⁸³¹ A csodaló leghíresebb és világhírt hozó futása az 1878. évi goodwood-i kupa volt. Ekkor e magyar tenyésztésű, magyar köznemes méneseiben kinevelt angol telivér, Angliában megverte az angol telivéreket. E győzelem után Kincsemet már az angolok is magyar csodának, hungarian wonder-nek nevezték.⁸³² (74. kép) Kincsem nemcsak világhírt hozott gazdájának azzal, hogy Európa minden nevezetes pályáján futott és győzött, hanem az 54 versenyen összesen 384 815 korona pénzdíjat is gyűjtött.⁸³³

Blaskovich Ernő számára a lótenyésztés nemcsak sikert és hírnevet, hanem jó üzlet is jelentett. Példa erre, hogy még Kincsen versenyeztetése előtt öt kancából olyan 32 lovat nevelt, amik 1869-től 1875-ig 80 000 forintnál többet nyertek a pályákon. Később Kincsem egyedül az 1878-as évben 30 000 forint tiszta bevételt hozott gazdájának. A Blaskovich istálló mérlege 1878-ban a következőképpen alakult:⁸³⁴

Kiadások összesen: 35 308 frt	
- 8 ló tartása és idomítása 12 hónapon át	4800 frt
- utazási költségek belföldön 6 lóval és kísérettel	2925 frt
- utazás Németországban 6 lóval és kísérettel	3352 frt
- utazási költség Angliában 2 lóval és kísérettel	2112 frt
- utazási költség Franciaországban	1148 frt
- tét- és bánatpénzek belföldön	8020 frt
- tét- és bánatpénzek Németországban	1150 frt
- ugyanez Angliában	260 frt
- ugyanez Franciaországban	150 frt
- nyereményekből a trénereknek 10%	6541 frt
- a zsoké évi fizetése lovaglási díjjal együtt	3196 frt
- különfélék	1654 frt
Bevételek összesen: 65 415 frt	
- nyeremények összege belföldön	38986 frt
- nyeremények összege Németországban	12372 frt
- nyeremény Angliában	5225 frt
- nyeremény Franciaországban	8832 frt
<hr/>	
1878-as tiszta bevétel: 30 107 frt	

⁸³¹ Vasárnapi Újság 16. évf. 7. sz. (1877. 06. 03.) Pállik Béla 1878. Kincsem c. olajfestménye a múzeum állandó tárlatán 67.650.1. leltári számon megtalálható.

⁸³² Dr. Fehér Dezső 1998. 90–93.

⁸³³ Borovszky Samu Pest 66.

⁸³⁴ Hoeller Móric 1942-ben írott könyvéhez az eredeti, a Blaskovich család akkor még a tápiószentmártoni kúriájában őrzött dokumentumokat használta, az akkori tulajdonos, Blaskovich II. Ernő segítette. br. Hoeller Móric 1942. 127.

Széchenyi István gazdaságélénkítő hatása miatt szorgalmazta a telivértenyésztést és honosította meg az angol játékot, a lóversenyt és nem szórakoztató jellegét tartotta szem előtt. Sokkal magasabb cél megvalósításának, az ország modernizálásának egyik eszközét látta benne, de ő is fontosnak tartotta a futtatások társaséleti szerepét. A dualizmus korában a sportok királyának tekintett lóverseny segítette a társasélet szervezését és élénkülését, egyfajta „zöld” színpadként rendelkezett mindazokkal a társas reprezentációs funkciókkal, amelyekkel a színház is.⁸³⁵

Blaskovich Ernő csodakancája a kimagasló eredményeivel nemcsak a lovas társadalom, a közfigyelem, de a sajtó érdeklődésének középpontjában is állt. Indulásairól, eredményeiről folyamatosan beszámolt a korabeli sajtó.⁸³⁶ Az 1879. évi Vasárnapi Újságból megtudható, hogy „*Kincsem ellen nagy készülődések történnek a baden-badeni nemzetközi lóversenyeken, melyek aug. 28-án kezdődnek. A nagy díjért az idén is versenyezni fog Blaskovich paripája. Ellenei lesznek Haynau hg „Amaranthus”-a és Hohenlohe-Oettingen hg „Künstlerin”-je a hamburgi Derby nyerője. Madden jockey, ki 42-szer lovagolta Kincsemet, a múlt őszön megvált a Blaskovich-istállótól s helyébe Wainwright lőn szerződötve. Madden pedig Hohenlohe herceghez szerződött szept. 1-én a Künstlerint fogja Baden-Badenben lovagolni. Bízik benne, hogy Kincsemet megveri, sőt fogadott is ellene*”⁸³⁷ Ez a futás is Kincsem győzelmével végződött. Blaskovich telivérje utolsó győzelmét 1879. október 21.-én Pesten aratta, ezután elhagyta a versenypályát és élete a tenyésztési vonalon folytatódott. Kincsem vérének kanca vonalon Buda Gyöngye, Olyan nincs, Kincs vitte tovább, két mén ivadéka közül Talpra Magyar és Kincsőrd érdemel említést.⁸³⁸

Ernő 1875-ben egy palota építése miatt telket vett Pest akkor legdrágább részén, a Reáltanoda utcában.⁸³⁹ A vásárláskor azzal is számolt, hogy az utca másik oldalán, majdnem szemben állt gróf Szapáry Iván háza, néhány lépésnyire a Zichyeké, valamint a Szép utcában Győry grófnő ékszerdobozhoz hasonlító palotája díszlett, de három utcával lejjebb, a Szerb utcában épült fivére, Miklós kétemeletes háza is. A kiváló telivértenyésztő jó barát, Üchtritz Zsigmond is az egyik közeli házban bérelt lakást. Itt a Nemzeti Múzeum körül és a Nemzeti Lovarda szomszédságában lakott szinte az egész

---

⁸³⁵ Tuli Andrea 2004.

⁸³⁶ Vasárnapi Újság 24. évf. 50. sz. (1877. 05. 27.)

⁸³⁷ Vasárnapi Újság 26. évf. 30. sz. (1879. 07. 27.)

⁸³⁸ Kincsem 1887. március 17-én, 14. születésnapján ötnapos betegség után kimúlt. Tetemét az Állatorvosi Főiskolán felboncolták. Csontváza 1952-től napjainkig a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban van. Matolcsy János 1971. 193–234.

⁸³⁹ Téves az a Krúdy Gyula által elterjesztett, az Álmoskönyvben megírt nézet, hogy Blaskovich Ernő Kincsem nyereményeiből építette fel palotáját a Reáltanoda utcában.

baráti kör. Ez a telekvétel lehet a magyarázat arra, hogy Blaskovich két jó lovát, Hírnököt és az első Miczit eladta. Blaskovich Ernő pesti palotája már 1878 nyarán, tehát még Goodwood előtt készen állt. Benne rendelkezésre állt minden, ami tulajdonosának kedves lehetett: a földszinten az élettárs, a „kékszemű Lady” lakosztálya, az udvaron a lófejvel díszített márványtetetős kocsiló istálló, a világítóudvarban a kutyák számára ház. Az emeleten rendezték be Ernő lakosztályát, ahol egy tágas előtérből nyílt egy nagy terem, ahonnan a dolgozó-és hálószobát lehetett megközelíteni. A másik oldalról nyílt a tágas ebédlő, aminek falát fával burkolták. A lépcsőfeljáró mellett az üvegszekrényekben tiszteletdíjak, a lovas, a tenyésztő, a futtató életének örömteli emlékei; képek, ezüst talpra montírozott paták sorakoztak, amit a ház vendégei végig csodálhattak. Blaskovich Ernőt pesti palotája nem mindennapi látogatókat is fogadott. Pesti utazása során VII. Edward walesi herceg, II. Vilmos és Milán szerb exkirály, valamint XIII. Alfonz spanyol király is meglátogatta Ernőt. Ez a megtiszteltetés azért érthette személyét, mivel ő volt Kincsem tenyésztője.⁸⁴⁰

25. kép Blaskovich Ernő fővárosi palotája, Reáltanoda utca 12. szám alatt, 2003. Saját fotó.

A Reáltanoda utca 12. szám alatt álló Kincsem palotát Bukovics Gyula tervezete, amit a szakirodalom az építész egyik remekművének tart. Az egyemeletes, belsőudvaros

⁸⁴⁰ Dr. Fehér Dezső 2003. 232–268.

neoreneszánsz városi palota zártsorú beépítésben 1877–1878 között készült, jelenleg műemléki védetség alatt áll. A homlokzat, elsősorban az emelet építészeti megoldása miatt az olasz reneszánsz paloták szellemét és főemelet-sorának kiképzését idézik. A szobrászati munkákat Schaffer Károly készítette.⁸⁴¹

Blaskovich Ernő eredményes telivér tenyésztését jól mutatják azok az adatok, mely szerint 1864-től (ez az első évjárat) 1911-ig eltelt 47 évjárat alatt lovai 1460 futáson 261 győzelmet arattak, amivel 2 294 490 összeget nyertek. Lótenyésztésében különösen fontos a Kincsem vérvonal és leszármazóinak eredményessége. A Kincsem dinasztiáját máig számon tartják, családfáját Veszényi Gábor 1999-ben külön kötetben összesítette. Kincsem vérvonala 1872-től 1938-ig 24 nyertes kancát és 42 nyertes mént adott. Blaskovich csodakancája a nemzetközi versenylótenyésztés és lóversenyzés világában olyan kiemelkedő szerepet töltött be, hogy neve védett. 1966-óta Párizsban összeülnek a világ országainak lóversenyztetési vezetői. A „Conférence Internationalé des Autorités Hippiques” nevű konferencia 1974. október 7-én, Kincsem születésének centenáriumán, a csodakanca nevét nemzetközileg védetté nyilvánította. Ezzel a névvel más ló soha többé nem versenyezhet.⁸⁴²

Blaskovich Ernő nem alapított saját családot, nem nősült meg. Volt egy élettársa Szabó Karola színésznő személyében, akinek a Kincsem palota földszintjén külön lakosztályt alakítottak ki, de gyermekük nem született. Blaskovich Ernő 1911. május 18-án bekövetkezett halála után a tápiószentmártoni uradalom és ménes, valamint a Reáltanoda utcai ház unokaöccsére, Blaskovich Aladár (1862–1937) szállt.⁸⁴³ A nagybáty halála után Aladár elköltözött születésének és addigi életének színhelyéről, Nagykirályhegyesről. Személyében méltó utódot találtak a szentmártoni Blaskovich uradalom és ménes irányítására. Aladár is jó gazda hírében állt Pest megyében (K.94. kép). Az általa vezetett Blaskovich istálló lovai 1912-től, a ménes 48-ik évjáratától 1937-ig, a 73-ik évjáratig 1455 futamon indultak, 263 győzelmet arattak és 1 045 867 korona összeg pénzdíjat kaptak. A tápiószentmártoni Blaskovich ménes

---

⁸⁴¹ Az épület négytengelyes homlokzatát az alagsor és a földszint fölött övpárkány tagolja és ballusztetes mellvéd alatt három részes főpárkány koronázza, képszékében triglifsorral és fogazatos geiszonnal, rusztikus alagsori falfelületben fekvő téglalap alakú hátrahúzott ablakok helyezkednek el. Műemléki törzsszáma 15981. helyrajzi száma 24203. <http://www.muemlekem.hu/muemlek?id=588> Budapest V. kerületében lévő épületet korábban az Úttörő Áruház raktáraként használták. Jelenleg üresen, rossz állapotban áll, ablaküvegei törtek, kopottak. Bugár–Mészáros Károly 2008. 189–205.

⁸⁴² Dr. Fehér Dezső 2003. 238–262.

⁸⁴³ Budapesti Czim- és Lakásjegyzék 1928. 78. Az 1925-ös gazdacímtár szerint 6805 kat. holdas tápiószentmártoni birtok tulajdonosa Blaskovich Aladár volt. Országos Mezőgazdasági Címtár II. k. 1937. 320–321.

eredményességét és folytonosságát mutatja, hogy 1874-től 1928-ig 23 lovával 35 klasszikus futást nyert, többek között több alkalommal a Nemzeti, Hazafi és Kancadíjat, Osztrák Derbit, Trial Stakest, Magyar St. Legert, osztrák Stutenpreist, Union-Rennent, Norddeutsches Derby.⁸⁴⁴ Pedig a ménes életében megrázkódtatást okozott 1919, amikor a románok Tápiószentmártonból az összes kancát elvitték, de szerencsére kettő, az Alagon és a Kisbéren tréningben lévő megmaradt.⁸⁴⁵

A Blaskovichok a 18. században, de a 19. század első felében is jellemzően népes családot alapítottak, ezt korábban leírtam. Bertalan legkisebb fia, Ernő viszont nőtlen maradt, ezért jussait unokaöccse, Aladár örökölte, aki szintén az agglegény életet választotta, utódja nem lett. Örökös hiányában az ősi Blaskovich földeket Aladár testvérének, Ernőnek (II) a fia, ifjabb Ernő (III) kapta meg. Blaskovich Ernő (1903–1964) 1938-ban tovább versenyeztette a tápiószentmártoni istálló lovait, amelyek 1938-ban a 74. évfáratban 4 futáson, 2 győzelmet, 1939-ben 5 futás során 3 győzelmet arattak. A családi feljegyzések szerint a ménesben 1940-ben kettő, 1941–42-ben öt-öt, 1943-ban hét, 1944-ben három telivér ellett, majd a ménes állománya 1944 őszén teljesen elpusztult.⁸⁴⁶

A tápiószentmártoni Blaskovich ménes volt Magyarország legrégebbi magánménese, amelyben 1864-től kezdődően 80 évfáratot neveltek fel. Nemzetközi méneskönyvi rekord ez és a világon máig sincs arra példa, hogy valaki a teljes állományt sok generáción át, egy kancára visszamenőleg ugyanazon a helyen neveljen. Tápiószentmárton, ahol Kincsem, a csodakanca és a magyar telivértenyésztés legjobbjai is nevelkedtek ezért különleges a magyar lovassport, kultúr- és gazdaságtörténet szempontjából.

4.2. A család társadalmi kapcsolatainak térbelisége és mobilitása a 19. században

A 19. századi magyar köznemesség társadalomtörténetének jobb megismerése érdekében a Blaskovich család tagjainak példáján keresztül arra teszek kísérletet, hogy egy kiemelkedő társadalmi jelenség, a házasság földrajzi kiterjedését felvázoljam. Emellett a házasságkötéseknek a család mobilitási irányára gyakorolt hatását

---

⁸⁴⁴ br. Hoeller Móric 1942. 58–61.

⁸⁴⁵ br. Hoeller Móric 1928. 19.

⁸⁴⁶ Blaskovich György saját kezű bejegyzése br. Hoeller Móricz könyvébe. Az írás szerint az adatokat 1951. június 10-én Blaskovich Ernő bocsátotta rendelkezésére.

elemezzem. Erre alkalmasak ebeczki Blaskovich József és Fáy Anna utódainak párválasztása, házasodásuk hátterének feltárása. (Egy-egy családtag élettörténetének leírását külön is megtettem, a genealógiai rendet a függelékben közlöm.) A párválasztás annak a stratégiai rendszer kulcsfontosságú elemének tekinthető, amely a nemesi világ számára is számos alapvető dolgot biztosított, így a genealógiai értelemben vett család, a rokoni csoport fennmaradását, sőt számszerű növekedését. Lehetővé tette, hogy az abban részt vevők földbirtokukat, vagyonukat megőrizhessék, gyarapíthassák és fenntarthassák.

Blaskovich II. József elsőszülött fiának nemcsak vagyonos, de a császári házhoz hű, ezért magas tisztségeket betöltő családból választott hitvestársat. Bertalan volt az, aki a családban először magyar főnemesi famíliába nősült, gróf Almásy Erzsébetet vette feleségül.⁸⁴⁷ A zsadányi és törökszentmiklósi Almásy család felemelkedése párhuzamba hozható a Grassalkovichok, illetve a Beleznayak meggazdagodásával. Az Almásy família felemelkedése is a Rákóczi szabadságharc utáni időszakra tehető, de gazdasági-társadalmi befolyásuk Mária Terézia uralkodása idején erősödött meg. Almásy II. János (?–1763) az 1728-as országgyűlésen, mint Heves megye követe vett részt, majd 1742-ben a Jászkun kerületek élére nevezték ki nádori főkapitánynak. Mária Terézia 1751-ben titkos tanácsosi rangban részesítette majd 1754-ben kinevezte a hétszemélyes tábla ülnökének.⁸⁴⁸ Almásy II. János hatalmas vagyont hagyott maga után. Az ő unokája volt Almásy II. József (1773–) hevesi alispán, 1822–24 között főispáni helytartó, gömöri főispán.⁸⁴⁹ Blaskovich Bertalan Almásy II. Józsefnek 1802 körül született leányával, Erzsébettel kötött házasságot, ami a família társadalmi emelkedését jelentette. Blaskovich Bertalan házasságok révén a gr. Festetics, br. Wenckheim, gr. Keglevich famíliákkal került rokonságba.⁸⁵⁰ Blaskovich Bertalan unokája, Klementina (Albert lánya) hitvese az 1848. január 6-án született buzini gróf Keglevich Gábor lett. Az ő élete már jellegzetes arisztokrata, mivel tanulmányait Pesten a piaristáknál és az egyetemen folytatta, majd utazást tett Olasz- és Görögországban, Kis-Ázsiában, Egyiptomban. Haza térése után a Heves megye politikai életébe kapcsolódott be, 1872. és 1875. között a pétervásári kerület képviselőjeként tevékenykedett.⁸⁵¹ Heves megyében élt ekkor Blaskovich II. Gyula, valamint Anna és férje, Máriásy Béla, és a

---

⁸⁴⁷ A főrangú frigyre Blaskovich I. Pálnál is találtam példát, de az ő felesége nem magyar, hanem német főnemesi családból származott.

⁸⁴⁸ Nagy Iván 1857. I. k. 219–23.; Kempelen Béla 1911. I. k. 74–78.

⁸⁴⁹ B. Gál Edit 2005. 217–228.

⁸⁵⁰ Nagy Iván 1857. I. k. 219–23

⁸⁵¹ Magyar Országgyűlési Almanach 1897. 92–93.

Patay–Almásy házaspár. Keglevich Gábor gróf 1873-ban vezette oltár elé a Pest megyei Abonyban élő Blaskovich Klementinát. E településen a buzini gróf Keglevich család is rendelkezett kastéllyal.⁸⁵² Klementina férje, Keglevich Gábor gróf a századelőn is a főrendiház tagja (1897–1901, 1910–15) volt, így nem meglepő, hogy leányukat gróf Tisza Kálmán vette nőül.⁸⁵³

Blaskovich József különösen fontosnak tarthatta, a 18. században részben házasságok, részben királyi adományok, részben vásárlások révén hatalmas birtokokra és nagy politikai befolyásra szert tett Almásyakkal való rokonságot, mert 1812-ben született Mária leányát is e famíliába házasította be.⁸⁵⁴ (K.35. kép) Blaskovich Mária (1812–?) férje, a család nemesi (nem grófi) ágához tartozó Almásy Emánuel, közkedvelt néven Manó lett. Almásy Manó is főrendi ősökkel rendelkezett, apja III. János gróf Haller Krisztinát vette nőül. Manó nagyapja, Almásy Antal 1768-ban kapitányként, később a Pálffy-ezred alezredeseként harcolt a hétéves háborúban a táblabíró édesapjához, Blaskovich Pálhoz hasonlóan. Almásy Manó és gróf Almásy Erzsébet unokatestvérek voltak, nagyapjuk volt édestestvér.⁸⁵⁵ Bár az Almásy családnak az uradalma kiterjedt Gyöngyös, Törökszentmiklós, Pásztó városokra, 14 falura, 13 pusztára, állt kastélyuk Tarnaszádányban és Tarnamérán, székhelyül mégis Gyöngyöst választották.⁸⁵⁶ A gyöngyösi illetőségű Haller családdal a Blaskovichok már rokonságba kerültek, mivel Blaskovich Józsefné, Fáy Anna sógora, gróf Haller János lett, aki Fáy Konstanciát vette feleségül. A Blaskovich család atyafisága ezután Heves megyére is kiterjedt.

Blaskovich II. József két fiát, Pált és Lászlót a Nógrád megyei kálnói Etre család leányaival házasította össze. Az Etre család a genealógiai szakirodalom szerint egyik legrégebb nemesi famíliák közé tartozott, amelynek őseit a 14. századig vezették vissza. A Nógrád megyei Kálnót már a 16. századtól bírták.⁸⁵⁷ A Blaskovichok e friggylal rokonságba kerültek a Tápiószentmártonban birtokos Szentkirályi családdal. E famíliá tagjait Hont megyéből is ismerték a Blaskovichok, mivel Szentkirályi László 1839–45 között főszolgabíróként tevékenykedett e törvényhatóságban. Testvére, Szentkirályi Móric (1807–1872) Pest-Pilis-Solt vármegye közéletében vitt kiemelkedő

---

⁸⁵² Virág Zsolt 2000.237.

⁸⁵³ Magyar Országgyűlési Almanach 1910. 107.

⁸⁵⁴ Blaskovich Máriáról készült olajkép a múzeum állandó tárlatán 67.565.1. leltári számon látható.

⁸⁵⁵ A tápiószelvi Blaskovich fivérek kézírásos bejegyzése Nagy Iván családtörténeti munkájában levezeti Almásy Sándor (mostoha nagyapjuk), és Almásy Manó leszármazását. Nagy Iván 1857. I. k. 20–21.

⁸⁵⁶ B. Gál Edit 2005. 217–228.

⁸⁵⁷ Nagy Iván 1858. IV. k. 102–103.; Kempelen Béla 1912. III. k. 476.

szerepet. Nemcsak a törvényhatóság alispánjává, de 1839-től három országgyűlésen át követté is megválasztották. Az 1847. évi diétán követtársa Kossuth Lajos volt.⁸⁵⁸ Szentkirályi felesége Ettore Konstancia lett, aki 1847-ben 28 éves korában elhunyt. Blaskovich László hitvese, Ettore Otília és Pál neje, Ettore Borbála is fiatalon, 26 évesen halt meg.⁸⁵⁹ A 38 éves Blaskovich Pál ezért újra nősült, ekkor Sárközy Ilonát vette el. Blaskovich Pál e frigy révén lett Perczel Mór sógora.⁸⁶⁰

Pál és László életében más, ritkább kapcsolat is létrejött. Amellett, hogy ugyanabba a családba nősültek és mindketten elvesztették nagyon fiatal feleségüket, az újranősülés után sem alapítottak népes családot. Blaskovich Pálnak mindössze két fiú gyermeke született, József és Antal. Blaskovich Antal (1834–1914) vette el László egyetlen, örökbe fogadott leányát, Máriát. (K.70. kép) A két Blaskovich fivér így nemcsak testvérei, de apósai is voltak egymásnak. Blaskovich Antal egyrészt megörökölte apja, Pál honti és nógrádi birtokainak egy részét, illetve házassága révén nagybátyja, László tápiószentmártoni jussát is. Antal részese volt a Hont megyei nemesi társas életnek, 1893-ban a Honti Casino tagjai sorában találkoztam nevével, de már a virilisták között nem olvasható a neve.⁸⁶¹ Ellenben lajstromban a legtöbb adót fizető honti urak között felsorolták Luka Pált, aki Blaskovich Máriának 2. férje lett. Mivel Blaskovich Antal életvitelszerűen Tápiószentmártonban tartózkodott egészen 1914-ben bekövetkezett haláláig, ezért joggal feltételezhető, hogy a honti földek felesége, Mária és annak férje, lukanényei Luka Pál (majd örököseik) kezére jutottak. Teljesen életszerű az, hogy Mária elcserélte apja tápiószentmártoni jussait, elvált férje honti és nógrádi birtokaival, mivel ezeket könnyebben lehetett a Lukanényén lakó második férjével kezelni. A válás után Antal pedig Blaskovich László tápiószentmártoni örökségét kapta.⁸⁶² Blaskovich Antal újból megházasodott, de második hitvesének már egy polgári származású egyént, Juhász Máriát választott, akivel együtt örökbe fogadta Blaskovich Melanie ikreit, Istvánt és Mihályt.

Blaskovich II. József harmadik fia, Gyula házasságával a Pest megyei atyafiságot erősítette, igaz a család házassági szokásaitól kissé eltérően. A párválasztási stratégiában szempont volt, a jómódú birtokosi lét, ami nála is fennállt. A báji Patay

---

⁸⁵⁸ Borovszky Samu Pest 482.

⁸⁵⁹ Ettore Constantia 1847. július 13-án hunyt el, Ettore Borbála 1840. június 14-én. Meghaltak anyakönyve IV. kötet, Római Katolikus Plébánia, Tápióticske.

⁸⁶⁰ Perczel Móric tábornok felesége Sárközy Julianna, kitől nyolc gyermeke született. Nagy Iván 1862. IX. k. 212.

⁸⁶¹ Pongrácz Elemér 1893. 101–106.

⁸⁶² Tápiószentmártonban Blaskovich Antal által birtokolt belső falurészt még ma is a köznyelv Tóni kertnek nevezi.

család Zemplén megyéből eredt, egyik ősük, Patay Sámuel Rákóczi fejedelem biztosa volt a szabadságharc idején, s mint consiliarius, tekintélyes vagyonra tett szert. Birtokai Abaúj, Bereg, Borsod, Máramaros, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa megyékben feküdtek, majd a család tagjai Pest megyébe húzódtak.⁸⁶³ Ezt a vagyont két fiú és egy leány unoka kapta örökül. A különbség tehát nem a javak, a jómód, hanem a kiválasztott hitves vallásában volt, mivel a Patayak a református felekezethez tartoztak. Blaskovich Gyula feleségének apja, báji Patay Pál (?–1841) bényei birtokos volt. Az após felmenői között jeles, de protestáns családok; Beleznay, Darvas, Fáy (gombai birtokos református ág) tagjait találhattam.⁸⁶⁴ Itt említem meg, hogy Blaskovich II. Józsefhez hasonlóan nagy összeget adományozott a Ludovika alapítására Patay Pál testvére, Sámuel. Blaskovich József nászurának testvére, Patay II. Sámuel 1808-ban 2000 forintot ajánlott a katonai akadémia létrehozására.⁸⁶⁵ Patay Pál és neje, csebi Pogány Zsuzsanna (1782–1846) házasságából három gyermek született, Lajos, Borbála és Franciska. Patay Franciskát (1818. 11. 29–1883. 06. 27) a nála 12 évvel idősebb Blaskovich I. Gyula vette nőül.⁸⁶⁶ Testvére, Patay Borbála 19 évesen 1831-ben egy német-magyar származású főnemessel, gróf Wartensleben Ágostonnal (1804–1875) kötött házasságot.⁸⁶⁷ Blaskovich Gyula és Patay Franciska egyik házassági tanújuknak Wartensleben Ágostont kérték fel.⁸⁶⁸

Blaskovich Gyula sógora, Wartensleben Ágoston 1848–49-ben a hevesi nemzetőrségben szolgált, így 1848 decemberétől a Heves megyei lovas nemzetőrség őrnagya, majd osztályparancsnoka lett, s részt vett a felső-tiszai harcokban. 1849 februárjától Klapka György parancsőrtszjeként szolgált, majd a márciusban újonnan alakuló 18. huszárezred egyik szervezője, később őrnagy parancsnoka, júliustól alezredese lett. A szabadságharc idején vitt katonai szerepéért Aradon 16 évi várfogságra ítélték, de 1850 nyarán amnesztiában részesült.⁸⁶⁹

Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idején Heves megyében a Blaskovich és rokon családok vezető szerepet tölthettek be. Ezt a tényt erősíti az, hogy Almásy III. Pál, akit 1818-ban Heves megyei alispánnak választottak, majd Blaskovich

---

⁸⁶³ Kempelen Béla 1914. VIII. k. 207–208.

⁸⁶⁴ Patay Pál apja József, akinek első felesége Darvas Borbála, második hitvese Fáy Borbála. Patay József testvére Ferenc, kinek hitvese Fáy Kata, valamint Erzsébet, akinek férje Beleznay Mihály.

⁸⁶⁵ Nagy Iván 1862. IX. k. 149–150.

⁸⁶⁶ Patay Franciska keresztapja tekintetes Szilasy László úr, és tkt. Fáy Krisztina asszony volt. TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.11. Patay Franciska keresztlevele

⁸⁶⁷TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16. Gróf Wartensleben Ágoston (1804–1875. 09. 19.) és Patay Borbála (1812–1893. 12. 06.) gyermekei: Amália, Jolanda, Károly, Lajos, Ilka, Eszter, Franciska, Ida.

⁸⁶⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.18.

⁸⁶⁹ Bona Gábor 1987. 334.

Gyula másod alispánsága alatt is ő volt az első alispán, 1848-ban, a képviselőház egyik alelnöki, majd a debreceni ülészakon elnöki tisztét töltötte be. Almásy III. Pál a família nem grófi ágából származott, az ő dédapja, Almásy I. Pál, valamint Blaskovich Bertalanné és Almásy Manó nagyapja édestestvérek voltak. A nem grófi Almásy család társadalmi rangját mutatta, hogy Almásy III. Pál hitveséül Batthyány Amália grófnőt választotta.⁸⁷⁰

A Blaskovich–Fáy házaspár első leánya, Aloisia 1809-ben látta meg a napvilágot. Viszonylag későn, 24 éves korában adták férjhez, fáji Fáy II. Antalhoz. Ő Blaskovich Józsefné, Fáy Anna unokaöccse, vagyis II. Antal, Fáy Bertalan tornai főispán unokája volt. A Blaskovich fivérek genealógiai feljegyzése szerint, Blaskovich Aloisia férje, Fáy II. Antal 1872-ben hunyt el életének 67. évében, ami azt jelenti, hogy 1805-ben látta meg a napvilágot.⁸⁷¹ Blaskovich Aloisia és Fáy Antal házasságában két leány született, Gizella és Albéna.⁸⁷²

Blaskovich II. József 1811-ben született leányának, Annának a gyoroki Edelspacher családból választott társat. E famíliát Arad megye egyik vagyonos családjaként tartották számon, előnevét is e törvényhatóságban lévő Gyorok helységről kapta. Blaskovich József nászura, Edelspacher Zsigmond királyi tanácsos, aransarkantyús vitéz, 1796-ban az Arad megyei fölkelt nemes sereg ezredese, 1802-ben Arad vármegye első alispánja és országgyűlési követe volt. Fia, Edelspacher Mátyás (1777–1859. 02. 22.) vette nőül ebeczki Blaskovich Annát (1811–1873. 06. 10.).⁸⁷³ Edelspacher Mátyás a nemesi fölkeltő seregnél kezdte katonai pályafutását, majd áttment a császári és királyi állandó hadsereghez. 1804-ben már kapitány, utóbb pedig a nádor huszárezred ezredese, majd altábornagya lett. Szolgálatiért a valóságos belső titkos tanácsosi megtisztelő címet kapta.⁸⁷⁴ A Nógrád megyében fekvő Nézsán laktak,

---

⁸⁷⁰ Nagy Iván 1857. I. k. 21–22. Almásy Pál miniatűr arcképe a tápiószelei Blaskovich Múzeum állandó kiállításán megtekinthető. A Blaskovich gyűjtemény része volt a Batthyány Amália grófnőt ábrázoló porcelán festmény is, amit sajnos 1996-ban a kiállításból elloptak.

⁸⁷¹ TBM Blaskovich család iratai Td. 69.21.16

⁸⁷² Fáy Gizella férje Reményi Ede, Fáy Albéna férje, Fáy Barnabás. A fáji Fáy család igen szerteágazó, az azonos nevek miatt nehéz kiigazodni közöttük. Szerencsére van a családi levéltárban irat, ami elősegítette a nemzedékek pontosítását. A Fáy család 1810-es osztálykönyvében fáji Fáy János Bertalan császári királyi udvari tanácsos, Torna vm. főispánjának örökösei között Bertalan, I. Antal, László, József, Gábor, Aloisia, Anna, Constatia nevét találtam. Fáy Antalnál az szerepelt, hogy Verőce vm. főjegyzője. JNSzML Blaskovich család iratai Fasc:9. No.310.

⁸⁷³ Edelspacher Mátyás és neje sírkövén Kempelel ellentétben nem b, hanem p betűvel írták az Edelspacher nevet.

⁸⁷⁴ Ez a cím udvarképes személyt jelzett, akinek illet legalább egyszer elmenni az audienciára. A valóságos belső titkos tanácsos, ahogyan akkor rövidítették. v. b. titkos tanácsos és az udvari kamarás címet bizonyos szolgálatért adományozta az uralkodó, míg a császári és királyi kamarás méltóságért

ahol 82 éves korában 1859. február 22-én, felesége ebeczki Blaskovich Anna 1873. június 10-én hunyt el, mindketten a nézsai temetőben nyugszanak.⁸⁷⁵ Nejétől egyetlen leánya maradt. Edelspacher Marianne unokatestvérével, Blaskovich Miklóssal kötött házasságot, akitől Bertalan és Elemér nevű fiú született.⁸⁷⁶ Miklós és neje a nézsai újonnan épült kastélyban lakott, de Pesten is tartottak fenn házat, amiről már korábban említést tettem.

Miklós és neje, Edelspacher Marianne beletartozott a budapesti előkelők társaságába. A kortársak is úgy tartották, hogy rendkívül zárt, homogén világ volt a 122 családból álló fővárosi elit, amibe csak egy köznemesi famíliát számítottak be, a Blaskovich–Edelspacher házaspárt, a többi 121 főrangú volt vagy legalábbis a mama főrangú születésű. Blaskovich Miklós és neje rendszeres vendégeskedett korának egyik leghíresebb pesti szalonjában. A Wohl–nővérek társaságát a főrangú vendégek mellett számos művész, író is megtisztelte, mint például Szász Károly, Fraknoi Vilmos, Kandó Kálmán, Vámbéry Ármin, Stróbl Alajos. Az itt vendégeskedő idősebb generációból, Arany János és Liszt Ferenc érdemel említést. A híres zeneszerző utolsó éveit a Wohl lányok társaságában töltötte. A Wohl szalonba bekerülésnél elsősorban nem az előkelő származás volt a feltétel, hanem a műveltség, a tájékozottság, a szórakoztató modor.⁸⁷⁷ Justh Zsigmond a Wohl szalonról ezt írta: „*És hány szépasszony, leány fordult meg a tűzhelyöknél! Hány hozta el szépségével szellemét és tehetségeit, hogy így felejthetetlen óra emlékét fűzze a Wohl nővérek szalonjához. Itt vonulnak el előttem: Blaskovich Miklósné, Edelspacher Mária bárónő (egy finom arczélú, a XVIII. század grande-dame-jaira emlékeztető szépasszony).*”⁸⁷⁸ Blaskovich Miklós felesége nemcsak műveltségével, nemes arcvonásával, de zongorajátékával is kivívta a társaság elismerését. Liszt Ferencsel nemcsak a Wohl nővéreknél találkozott, hanem saját otthonában, a Szerb utcai palotában is. „*Liszt évek óta eljár hozzájuk, s a jó kapcsolatot végig megőrzi. Blaskovichné otthon sokszor zongorázik Liszt előtt. Biztosan előjátssza neki Lisztnek azt a magyar rapszódiaját és „Lohengrin-átiratát”-t, mellyel a budai várszínházban a Nőképző Egyesület javára adott műkedvelő hangversenyen ő aratja a*

---

folyamodni kellett. Ezt olyan személy tehetné, aki 16 nemes öst tudott felmutatni és a kamarási adót, ami komoly summa volt, ki tudta fizetni. Gyáni Gábor – Kövér György 1998. 101.

⁸⁷⁵ A nézsai temetőben egy sírkövön olvasható nevük, de emlékükre lányok és unokáik emlékszóbotot is emeltek, amit a helyiek 2009-ben szépen felújítottak.

⁸⁷⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.16; Barna János – Sümegehy Dezső 1998. 53.

⁸⁷⁷ Fábri Anna: 2004. 365.

⁸⁷⁸ Justh Zsigmond 1892. 405–407.

legnagyobb tapsot.”- olvashattuk egy 1874-es írásban.⁸⁷⁹ Blaskovich Miklós köznemesi származása ellenére a pesti elit ismert tagjának számított. Sőt a korabeli közélet a Blaskovich–Edelspacher házaspár Szerb utcai palotáját is úgy tartotta számon, mint ami az 1870-es és 1880-as években nagy szerepet játszott a budapesti társasági életben, hogy gyűjtőhelye volt nemcsak a rang, hanem a szellem arisztokráciájának is. Általuk szervezett számtalan estély középpontjaként Liszt Ferencet tartották, aki az „elragadóan kedves” Blaskovich Miklósné kérésére mindig leült a zongorához. Blaskovichné Edelspacher Marianne özvegye és fia korai halála miatt inkább a fővárosi palotában tartózkodott, de sokat időzött a Riverán is.⁸⁸⁰ Életformájának fentebb bemutatott részletei már nem a jómódú birtokos, hanem az arisztokrata lét velejárói, jellemzői. Blaskovich Miklós iagz nem viselt főrangú címet, de magas társadalmi presztízse, birtokai, fővárosi palotája, nézsai kastélya, kengyeli kúriája révén már megfelelő násznak bizonyult a gróf Waldeck család számára. Fia Elemér, mint ahogyan korábban említettem, gróf Waldeck–Pyrmont Kornéliát vette feleségül, aki Waldeck Frigyes gróf és roffi Borbély Etelka leányaként látta meg a napvilágot. Kornélia nagyatyai és nagyanyai ágon is fejedelmi ősökkel rendelkezett. Idősebb Waldeck Frigyes abból a Waldeck–Pyrmont uralkodói családból eredt, amelyből Emma, Hollandia királynéja, s anyja révén Vilma királynő is való, de nagyanyja Bethlen Cornelia grófnő volt, akinek anyja báró Bánffy Erzsébet volt, az erdélyi fejedelmek leszármazottja.⁸⁸¹ Blaskovich Elemér és gróf Waldeck Kornélia esetében a társadalmi rangbéli különbséget enyhítette az ebeczki Blaskovichok magas társadalmi elfogatottsága és a szerelem. Kornélia ugyanis abban a fővárosi nőképző intézetben tanult, amely Blaskovich Miklós Szerb utcai palotájával volt szomszédos, így megismerkedésük ehhez a helyszínhez köthető.

Blaskovich József és Fáy Anna 1813-ban született Julianna nevű lányáról keveset tudunk. Ő ebergényi Ebergényi Viktorhoz ment feleségül. Az ebergényi Ebergényi család Zala megyéből származott át a dunántúli kerület több helyére, Sopron és Vas megyékbe, őseiket egészen a 14. századig vezették vissza. Ebergényi István királyi tanácsos, Vas vármegye követe tisztségét látta el az 1790. és 1792. évi országgyűlésen. Ebergényi Benedek szintén Vas megye nemességét képviselte az 1832-es diétán.⁸⁸² Blaskovich Julianna férjével, Ebergényi Viktorral, annak vasszécényi

---

⁸⁷⁹ Legány Dezső 1986. 16., 252.

⁸⁸⁰ Magyarország és a Nagyvilág III. évf. (1898. 12. 11.)

⁸⁸¹ Magyarország és a Nagyvilág III. évf. (1898. 12. 11.)

⁸⁸² Nagy Iván 1859. IV. k. 7.; 1868. Pótlék k. 213–218.; Kempelen Béla 1911. III. k. 402–403.

birtokán lakott, kastélyukat még az após, Ebergényi István építette.⁸⁸³ (K.52. kép) 1837-től 1839 márciusáig náluk élt Karacs Teréz írónő, aki így vallott erről. 1837 őszén „jutottam egy ifjú barátnőm és férje (Blaskovich Julianna és Ebergényi Viktor, Vasszécsény) azon szerencsééhez, hogy Vas megyének legszebb részében... majd két évet töltöttem.”⁸⁸⁴ Az írónő 1840-től Julianna húgánál, Blaskovich Amáliánál dolgozott nevelőnőként. Ebergényi Viktorné, Blaskovich Julianna fiatalon, 33 éves korában hunyt el. Leszármazottjairól nem rendelkezem adatokkal.⁸⁸⁵

Blaskovich Józsefnek 42 éves korában született utolsó gyermeke, Amália. Az ő élete nemcsak a hagyományos birtokosi nemesi női lét elemeit tartalmazta, mint a gyermekek nevelése, a háztartás irányítása, hanem pártolója, támogatója volt a korabeli magyar irodalomnak és nőnevelésnek. Amália élete is úgy kezdődött, mint a többi Blaskovich lányé. Férjet az igen rangos Kállay családból kapott. István, Kállay Antalnak, Szabolcs vármegye táblabírájának a fia volt, aki kora ifjúságától kezdve a közpályán szerepelt. Kezdetben Szatmár vármegye aljegyzőjeként, azután az udvari kancelláriánál, majd 1817-től 1830-ig az udvari kamaránál fogalmazóként dolgozott. 1833-ban Heves és Közép-Szolnok egyesült vármegyék helyettes alispánja lett, később a Hajdú kerület és Debrecen város királyi biztosává nevezték ki. 1837-ben Csanád vármegye főispáni helytartója tisztséget töltötte be. E vármegye főispánjai között ő volt az első, aki ünnepélyes beiktatásakor a hivatalos esküt nem latin, hanem magyar nyelven mondta el. Később, mint főispáni helytartót Máramarossziget királyi kamarai adminisztrátorává nevezték ki.⁸⁸⁶ Magas tisztségeivel járó elfoglaltsága miatt későn, 48 éves korában nősült. 1838-ban vette feleségül az akkor 24 éves Blaskovich Amáliát, akitől négy gyermeke született, 1839-ben Benjamin, 1840-ben Márk, 1841-ben Melissa és 1842-ben Gemma.⁸⁸⁷ Márk még kisgyermekként hunyt el. A Kállay–Blaskovich házaspár az 1840-es évek elején, Máramarosszigeten élt, a város kincstári épületében

---

⁸⁸³ Borovszky Samu Vas 99. A vasszécsényi Ó-Ebergényi kastély kitűnően felújítva ma is áll, exkluzív kastélyszálló üzemel benne.

⁸⁸⁴ Karacs Teréz (1808–1892) pedagógus, író. Az 1830-as, 40-es években szépirodalmi folyóiratokban tűnt fel versekkel, fordításokkal, pedagógiai és politikai eszméit hirdető cikkeivel. A 40-es évek elején Máramarosszigeten a Kállay családnál házvezetőnő volt. Itt kezdett érdeklődni a tanítónői pálya iránt és itt kötött barátságot Löwey Klárával. 1845-ben Teleki Blanka őt a felállítandó főúri leánynevelő intézetében akarta alkalmazni, de elvi ellentét miatt a felajánlott nevelői állást nem fogadta el. Az 1846-ban megalapított miskolci nőnevelő intézetet vezette 1859-ig. 1859-től a kolozsvári városi felső leányiskola igazgatója, 1863-tól a Teleki családnál nevelőnő volt. Magyar Életrajzi Lexikon I. k. 1967. 856.

⁸⁸⁵ Ebergényi Viktorné, Blaskovich Julianna Tápiószentmártonban 1846-ban hunyt el. Meghaltak Anyakönyve, V. kötet. Római katolikus plébánia, Tápióbszék.

⁸⁸⁶ Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv 1905. 306–307.

⁸⁸⁷ Nagy Iván 1859. VI. k. 32.; Kempelen Béla 1913. V. k. 319–326.

laktak, mivel a családfő kamarai adminisztrátorként dolgozott. Feltehetően Amália nővére, Julianna javaslatára érkezett hozzájuk 1840 februárjában Karacs Teréz.⁸⁸⁸ Az író nő érkezése felkavarta a várost, az irodalomkedvelők siettek őt köszönteni. Karacs Teréz a Kállay–Blaskovich házban ismerkedett meg Löwey Klárával, aki e városban született, s aki 1836-tól tevékenykedett a máramarosszigeti jótékony egyesület műkedvelő színjátszó társulatában.⁸⁸⁹ A híressé vált író nő, Karacs Teréz öt és fél évig töltött be „házbiztosi állást” a Kállay családnál, vagyis nevelő női feladatot látott el a kis Benjamin mellett. Az író nő egy-egy munkájában később megjelent a magas műveltségű Kállay család körében eltöltött időszak és a közös utazások élménye.⁸⁹⁰

Kállay István sajnos nem sokáig élvezhette családi életét, mert 55 éves korában 1845. március 16.-án Pesten hirtelen meghalt. Blaskovich Amália annak ellenére, hogy ekkor 31. évét töltötte és fiatalasszonynak számított, s nagyon kicsi gyermekekkel maradt özvegyen, a kor szokásrendjétől eltérően nem házasodott újra. Amália gyermekei nevelésének és a magyar irodalom pártolásának szentelte életét. Karacs Terézia javaslatára Benjamin fia nevelőjeként, Táncsics Mihályt alkalmazta.⁸⁹¹ Kállayné kisfia házi tanítójával, Táncsics Mihállyal mindvégig jó kapcsolatban maradt, még Táncsics 1846-os letartóztatása után is. Ezt igazolta, hogy Táncsics Mihály 1848 szeptemberében, a budai börtönben feleségéhez írt leveleit tartalmazó könyvét Kállayné, született Blaskovich asszonyságnak ajánlotta.⁸⁹² Amália az 1850 utáni megtorlások idején segített az író bújtatásában. Kállayné Blaskovich Amália nemcsak a magyar irodalom iránti vonzódását köszönhette Táncsicsnak és Löwey Klárának, hanem rajongó tiszteletét Kossuth iránt is.⁸⁹³ Kossuth Lajos iránti hűségét erősítette két testvérbátyja, Blaskovich Pál és Gyula, valamint két sógora, Wartensleben Ágoston és Huszár István szabadságharcos tevékenysége. Amália e nyitott, hazafias szellemben nevelte fiát, Bénit.

---

⁸⁸⁸ Karacs Teréz (1808–1892) pedagógus, író nőről lásd Sáfrán György 1963. 121–128.

⁸⁸⁹ Löwey Klára (Máramarossziget, 1821–1897) pedagógus, író nő. 1836-tól a máramarosszigeti jótékony egyesület műkedvelő színjátszó társulatában tevékenykedett. 1843–44-ben a diéta ideje alatt Pozsonyban tartózkodott. 1846-tól 1849-ig, az iskola megszűnéséig Teleki Blanka pesti nőnevelő intézetében tanítónő, ahol munkatársa volt Vasvári Pálnak. 1849 elején Teleki Blankával együtt Debrecenbe ment, ott sebesült honvédeket ápolt. Hazafias cselekedeteiért 1851-ben elfogták, 5 évi várfogságra ítélték és Teleki Blankával együtt a kufsteini várbörtönbe zárták. 1856-ban, kiszabadulása után Máramarosszigeten leánynevelő intézetet alapított, melynek megszűntével 1862-ben Teleki Blankával Párizsba ment. Hazatérése után 26 esztendőn át a Teleki családnál nevelő nő volt. Magyar Életrajzi Lexikon II. k. 1969. 63–64.

⁸⁹⁰ Pásztor Emil 1996. 32.

⁸⁹¹ Szinnyei József XIII. k. 1909. 1279.

⁸⁹² Szörényi László 1985. 74.

⁸⁹³ Kövér György 2008. 83.

A Blaskovich családban a legnagyobb politikai karriert Blaskovich Amália fia, Kállay Béni érte el, aki 1839-ben Pesten született, és 1903-ban Bécsben hunyt el. Tanulmányait a Blaskovichoknál szokásos módon, házilag, magánnevelők segítségével végezte. Diplomáciai pályára készült. Fiatal éveiről azt tartották „*maga csak annyiban gazdálkodott, amennyiben, mint fiatalember megpróbált mindent, kapálástól, kaszálástól, zsákhordástól egész egy gulya megitatásáig, és igyekezett mindezt arra a virtuozitásra vinni, mint aminőre a vívást, lövést, lovaglást vitte.*”⁸⁹⁴ A Blaskovichok a gyermeknevelésben fontosnak tartották a gyakorlati életben, gazdálkodásban való jártasság megszerzését, erre korábban hoztam példát Ernőnél, amellet, hogy a magántanítók és az iskoláztatás révén a megfelelő műveltségi alapot is biztosították.

Kállay Béni életpályája igen gyorsan ívelt, előbb v. b. titkos tanácsos, majd császári és királyi kamarás, tehát udvarképes ember lett. Ez utóbbi méltóság már azt jelezte, hogy Benjamin 16 nemes őst fel tudott mutatni és volt olyan jövedelme, hogy a tekintélyes kamarai adót is befizesse. 1867–75 között belgrádi főkonzulként tevékenykedett. Az ún. „keleti kérdés” nemzetközileg egyik legelismertebb szakértője, az Osztrák–Magyar Monarchia viszonylatában első számú szaktekintélye lett. 1882-től közös pénzügyminiszter és Bosznia-Hercegovina ügyeinek irányítója lett. Kiemelkedő címekkel, kitüntetésekkel is rendelkezett. Megkapta a Szent István és a Lipót-rend nagykeresztjét, de tiszteletbeli tagja volt a Magyar és a bécsi Tudományos Akadémiának. Kállay Béni házassága már nagyravágyó terveit szolgálta.⁸⁹⁵ A naplóját elemző Kövér György szerint a kezdeményezés nem a férfi bensőjéből fakadt, leginkább leánytestvéreit és édesanyját sejtethjük a háttérben.⁸⁹⁶ Amália fia, Benjamin házasságával már átlépte rokonságának földrajzi, vallási, presztízsbeli korlátait. Feleségül egy főrangú, reformátusvallású, erdélyi nemes hölgyet vett el, gróf Bethlen Pál és gróf Bethlen Mária leányát, Vilmát vezette oltár elé. E friggyel a Blaskovich család térbeli kapcsolatrendszere Erdéllyel bővült.⁸⁹⁷

Kállayné megtartotta kapcsolatát a saját rokonságával, aminek ékes példája az, hogy a szabadságharc leverését követően bújta Gyulát, aki félt erki birtokára visszamenni. Amália fenntartotta a kapcsolatot a hevesi főispán fiával, ifjabb Gyulával

---

⁸⁹⁴ Új Magyar Lexikon III. k. 2002. 686.

⁸⁹⁵ Szinnyei Merse József XIII. k. 1909. 1279.

⁸⁹⁶ Kövér György 2008. 97–99.

⁸⁹⁷ Magyar Nemzeti Zsebkönyv 1905. 307. Kállay Béni özvegye, gróf Bethlen Vilma 1906-ban a Nógrád megyei Bercelen kastélyt vásárolt, amiben jelenleg szálloda üzemel. A római katolikus temető díszsírhelyében nyugszik Kállay Béni és felesége. A település a Kállay család tönkrement kriptája helyett 2004-ben díszemlékművel ellátott sírhelyet alakított ki.

is. Családi feljegyzés tanúskodott arról, hogy Blaskovich II. Gyula fiatal korában többször tartózkodott unokatestvérénél, Kállaynéél, akinek leánya, Gemma hímzett Gyula számára egy gyöngyös dohányzacskót, ami a tápiószelei múzeumban mai is látható.

Blaskovich József és Fáy Anna gyermekei közül Gyula ágán kerültek rokonságba a Blaskovichok a Máriássy famíliával. Blaskovich I. Gyula leányát, Annát márkus és batizfalvi Máriássy Béla vette nőül. A Máriássyakról is azt tartotta a genealógiai szakirodalom, hogy egyike a legrégebb felső-magyarországi nemes családoknak. Ősi fészke Szepes és Gömör vármegyében feküdt, de az idők folyamán Sáros, Borsod, Heves, Nógrád és Pest megyébe is települtek. Máriássy Zsigmond gömöri alispán és Szepessy Mária házasságából 1824-ben született Béla, aki történetíróként vált ismertté.⁸⁹⁸ Máriássy Béla jogi végzettséggel rendelkezett, 1834-től részt vett a közügyekben, a szabadságharcot, mint önkéntes nemzetőr küldötte végig. 1864-ben az Almásy Pál-féle összeesküvésben való részvétel miatt elfogták, de nem ítélték el. 1869–75 között országgyűlési képviselőként tevékenykedett, majd a törvényhozás történetével foglalkozott.⁸⁹⁹ Máriássy Béla kétszer nősült, első hitvesétől, Sturman Herminától született fia, Manó. Második feleséget az ebeczki Blaskovich famíliából választott magának. Blaskovich Gyula hevesi főispán leányával, Annával kötötte össze életét. A Máriássy–Blaskovich házaspár a Heves megyei Ecséden lakott. Régi, tömör, földszintes háznak írták le az ecsédi kúriát, amely pezsgő köznemesi társas életnek nyújtott helyszínt. A kártyázás, társasjáték rendszeres elfoglaltságnak számított a nemesek körében, így náluk is, amiről korabeli fotókat is őriz a tápiószelei múzeum (K.47, 48. kép). Speciális magyar sportnak tartották számon az agárvadászatot, amit nem az arisztokraták (nálunk a falkavadászat terjedt el), hanem a köznemesi férfiak űztek, de a nők is részt vettek ezeken az eseményeken. A hölgyek hintókról figyelték az agárvadászatot, ugyanakkor ők feleltek a vendéglátásért. Egy korabeli újság tudósított a Heves megyei úri társaság e programjáról, ahol a „fess” Máriássy Béláné kocsija körül állították fel a büfét, ahol a hajtás után hideg sültet, forró brandyt fogyasztottak el. Máriássyné Blaskovich Anna nemcsak ilyen finom étkekkel kínálta a társaság tagjait, hanem sultan flórral, (szivardohány) mert „tündérujjai” pillanatok alatt megsodorták a

---

⁸⁹⁸ Nagy Iván 1860. VIII. k. 303–310.; Kempelen Béla 1913. VII. k. 68–76.

⁸⁹⁹ Máriássy Béla munkái még: Helyzetünk (Budapest, 1873); Magyarország közjoga (Győr, 1893). A szabadelvűség múltja, jelene és jövője (Győr, 1896). Ez a könyv a múzeumban 1634 leltári számon megtalálható.

finom cigarettát.⁹⁰⁰ Blaskovich Anna maga is dohányzott, mivel a tápiószelei múzeum őrzi monogramos tajték szipkáját és pipáját, emellett a róla készített gyönyörű, nagyméretű olajképet, amit korábban Barabás Miklós munkájának tulajdonítottak.⁹⁰¹ (K.45. kép) Férjéről, Máriássy Béla történetíróról valóban festett Barabás Miklós egy kitűnő akvarellt. (K.46. kép). A híres festő 1857-ben készített arcképe ma a Blaskovich Múzeum egyik gyöngyszeme.⁹⁰² Máriássy Béla 1884-ben kiadott fő művének tiszteletpéldányát egy levél kíséretében elküldte Blaskovich Gyulának Nagybányára. Ebben így írt: *”Édes Sógor, ösmerve hazánk ügyei iránti érdekeltségedet itt küldöm munkámnak „A magyar törvényhozás és Magyarország történelme” tiszteletpéldányát. Ha a 18. kötetes munkával te magad nem foglalkoznál is, kedves olvasmánya lehet fiaidnak, mert bátran mondhatom, hogy Magyarországnak ilyen szabadon és alaposan írt történelme nincs, és valószínűleg nem is lesz, mert tekintve a korszellemet nem akad, másik bolond ki ezeket költene rá és 30 évig tanulmányozza...”*⁹⁰³

Blaskovich II. Gyula tágabb rokonságához is tartozott író személy, ugyanis féltestvére, Almásy Viola apósa, Kazinczy Gábor (1818–1864) volt, aki a korban jellemzően (gondolok itt Kölcsey Ferencre) kettős életpályát vitt, írói és országgyűlési követi feladatot látott el. Kazinczy Gábor 1835-től részt vett a pozsonyi diétán, ahol barátságot kötött Wesselényivel. Írói munkássága révén kapcsolatba került a reformkori irodalmi elittel, Fáy Andrással, Vörösmarty Mihállyal és Toldy Ferencel.⁹⁰⁴ Kazinczy Gábor fia, Artúr (1840–1909) vette nőül Almásy Violát.⁹⁰⁵

A tágabb családtagokkal és rokon famíliákkal kötött házasságok elsősorban Blaskovich Bertalan ágán figyelhetők meg. Blaskovich István lányai közül kettőt, Jolánt és Borbálát közeli rokonságban álló férfiakkal házasították össze. Blaskovich Jolánt (1861–1933) unokatestvére, baráti Huszár Béla (Huszár István és Blaskovich Anna fia)

---

⁹⁰⁰ Magyarország és a Nagyvilág (1898. 12. 11.)

⁹⁰¹ A mai szakmai álláspont szerint Blaskovich Anna képmása nem Barabás Miklós alkotása, hanem 19. századi ismeretlen festő munkája. A nagyméretű olajkép a tápiószelei múzeum állandó kiállításán megtekinthető. leltári száma: 67.528.1. lásd képmelléklet.

⁹⁰² Barabás Miklós: Máriássy Béla képmása, 1857. lásd képmelléklet.

⁹⁰³ A levél az 1636. leltári számú könyvbe van beragasztva.

⁹⁰⁴ Kazinczy Gábor (1818–1864) Kazinczy Ferenc unokaöccse volt. A reformkori országgyűlésen követként vett részt, Zemplénben majd Pesten élt. Petőfi Sándor verset írt hozzá. 1848-ban képviselővé választották, a kormányt Debrecenbe is követte. A szabadságharc bukása után vád alá helyezték, de amnesztiát kapott. Az MTA levelező tagja, a Kisfaludy Társaság rendes tagja volt. Részt vett az 1861. évi országgyűlésen, majd visszavonult. Íróként munkatársa volt Toldy Ferenc által szerkesztett Új Magyar Museumnak, alapítója és szerkesztője az Újabb Nemzeti Könyvtárnak. Magyar Életrajzi Lexikon 1967. I. k. 882–883. Kazinczy Gáborról újabb munka Erdmann Gyula: Fények és árnyak. Kazinczy Gábor a reformkorban. 2002.

⁹⁰⁵ Kazinczy Gábor neje Fáy Eszter volt, kitől Artúr nevű fia született. Kazinczy Artúr neje Almásy Viola, leányuk Kazinczy Otília, akit Patay Sámuel vett nőül. Kempelen Béla 1913. V. k. 410.

vezette oltár elé. Blaskovich Borbála (1869–1905) hitvestársa édesanyja családjából származott, őt zombori Rónay Aladárhoz adták nőül. A Blaskovich–Rónay házaspárnak két gyermeke született, Márta (1888–?) és Béla (1891–?). Blaskovich István hat lánya és két fia közül két lányt ugyanabba az erdélyi származású családba házasította be, a gyergyószentmiklósi Kövér famíliába.⁹⁰⁶ Blaskovich Margit (1864–?) hitvese Kövér Lajos, Blaskovich Erzsébet (1865–?) férje Kövér János lett. Leszármazottjaikat a függelék 5. táblájában közlöm. Blaskovich István két gyermeke, Ilona (1867–) és Aladár (1862–1937) nem házasodott meg, így a család nevét Ernő öröközte tovább. Blaskovich II. Ernő (1871–1949) nejével, mogyoródi Urbán Erzsébettel (1880–?) három fiúnak és egy lánynak adott életet. (K.71, 72. kép) Leszármazottaikat a függelék 5. táblájában mutatom. Blaskovich István legidősebb gyermekének, Gizellának (1860–1940) első férje Kiss Elemér, majd második férje báró Podmaniczky Béla lett. Az aszódi születésű báró a mezőhegyesi ménes parancsnoki tisztét töltötte be. Blaskovich Gizella és br. Podmaniczky Béla utódairól nincs adatom.

Blaskovich József és Fáy Anna unokái házasságainál megfigyelhető a földrajzi tér bővülése. Blaskovich Bertalan fiának, Albertnek neje, horgosi Kárász Irén vagyonos, békési és csongrádi birtokokkal rendelkező famíliából származott.⁹⁰⁷ Blaskovich Bertalan harmad szülött fiát, Istvánt a kiszombori Rónay család leányával, Amáliával házasította össze.⁹⁰⁸ Bertalan lányát, Annát 1856-ban baráti Huszár Istvánhoz adták nőül, ki a család hagyományosnak számító nógrádi kapcsolatot erősítette. Anna apósa, Huszár Károly jelentős szerepet játszott a nógrádi törvényhatóság életében, 1844-ben országgyűlési követe volt.⁹⁰⁹ Huszár István jogot végzett, 1848 tavaszán Nógrád megye szolgabírói tisztét látta el. 1849. április végén önkéntes parancsőr lett Görgey tábornok mellett, majd hadnagyi rangban a feldunai hadsereg hadipénztár kezelőtiszt feladatát látta el. A világosi fegyverletétel után rövid időre besorozták.⁹¹⁰ Felesége házasságkötésük második évében elhalálozott. Az özvegyen maradt Huszár István ismét

---

⁹⁰⁶ Nagy Iván szerint több nemes család ismert Kövér családnévvel. A Csanád megyei Kövér Tivadar 1842-ben számvevő, 1846-ban csendbiztos volt. Nagy Iván 1860. VI. k. 454.

⁹⁰⁷ Nagy Iván 1859. VI. k. 89–90.

⁹⁰⁸ A családot eredetileg Öixelnek hívták, s alighanem bajor eredetű volt. A magyar nemességet VI. Károlytól 1714-ben Oexel Jakab s gyermekei, József, Ignác, Mária, Róza nyerték. II. József császártól 1783-ban birtokadományt kaptak Kis-Zomborra. Móricz, Lajos, János, József és Mihály 1846-ban a zombori előnév egyidejűleges adományozásával nevüket Rónayra változtatták. Barna János – Sümeghy Dezső 1998. 170.

⁹⁰⁹ Nagy Iván 1859. VI. k. 204–205.

⁹¹⁰ Bona Gábor 1998. 33.; Kempelen Béla 1913. V. k. 148–149.

közpályára lépett, 1861-ben szolgabíró lett. Ezt követően 1865-ben, 1867-ben, 1872-ben és 1884-ben Nógrád megye egyik országgyűlési képviselőjévé választották.⁹¹¹

A Blaskovichoknál a házassági partner kiválasztási szempontjait sorra véve megállapíthatom, hogy a legfontosabb motívumnak a család stratégiai törekvéseinek érvényesülése tekinthető, így a megfelelő származás, azonos vagy magasabbnak ítélt vagyoni helyzet, a lokalitásbeli, felekezeti, etnikai, társadalmi azonosság, a jelölt családjának és személyének hírneve, morális elfogadhatósága. A Blaskovichok a 19. században római katolikus vallású, magyar nemzetiségű famíliákból választottak házastársat. Vallási szempontból mindössze két kivétel adódott, mégpedig Blaskovich I. Gyulának a református Patay, illetve Blaskovich Melaninek az izraelita Königswarter famíliába történő beházasodása, de mindkettő esetében erős volt a vagyoni és a lokális választási elem. Mindezekkel nem kívánom tagadni azt, hogy a szerelem is szerepet játszhatott a párválasztásban, de meglétére csak egy esetben, Blaskovich II. Gyula és Gressai Marcella kapcsolatánál rendelkezem biztos információval. Mint ahogyan korábban leírtam, Gyulának már legénykorában megtetszett az erki lányka, Marcella. Blaskovich II. Gyula a nála 15 évvel fiatalabb, erki uradalmi gazdatiszt lányát szerette meg, akivel – édesanyja rosszallása ellenére – családot alapított, de házasságot csak a mama, Patay Franciska halála után köthetett, s akivel igazán szeretetteljes családi körben élt élete végéig. Mivel a családi szokásrend a rangon aluli házasságot nem támogatta, ezért Blaskovich Ernő, a Kincsem tenyésztője meg sem nősült. Ő rangban nem hozzá illő nőt, Szabó Karolina színésznőt szerette, ezért inkább az agglegény, utód nélküli életet választotta. A Blaskovichoknál a 19. század második felében és a 20. század elején több férfi vállalta az agglegény életvitelt, Blaskovich I. Ernő, Aladár, III. Ernő, majd György és János.

A Blaskovichok a házassági és stratégiai céljaik elérése érdekében időközönként sajátos megoldásokat alkalmaztak, rokonházasságokat kötöttek. A legtöbb esetben unokatestvéreket házasítottak össze. Gondolok itt Edelspacher Marianné (Edelspacher Mátyás és Blaskovich Anna gyermeke) és Blaskovich Miklós (Blaskovich Bertalan és Almásy Erzsébet fia) házasságára, ezen kívül Blaskovich Mária (Blaskovich László lánya) és Blaskovich Antal (Blaskovich II. Pál fia), valamint özv. Blaskovich Gyuláné Patay Franciska és Almásy Sándor (Blaskovich Mária és Almásy Manó gyereke) frigyére, Blaskovich Jolán (Blaskovich István lánya) és baráti Huszár Béla (Blaskovich

---

⁹¹¹ Baráti Huszár István 1826. 09. 04-én született Tereskén, jogot végzett. Bona Gábor 1998. 33.

Anna fia) egybekelésére. A családon belüli rokonházasságok aránya nem magas, s ez megfelelt az országos tendenciának, ami a 19. század utolsó harmadában kevesebb, mint egy százaléka volt az összes házasságkötésnek.⁹¹²

A Blaskovich család házassági szokásait elemezve megállapíthatom, hogy egyedi példákkal a szakirodalmi kutatásokat tudtam megerősíteni, miszerint a 19. század második felére a nőknél kitolódott a házasságkötés ideje.⁹¹³ A 18. századhoz képest ritkultak a 15–16 évesen házasságra lépő lányok sora (Dacsó Anna, Blaskovich I. Pál lánya, Anna, valamint Fáy Anna), de ennek ellenére találtam példát arra, hogy az 1890-es években 16 éves korában házasodott (gróf Waldeck Kornélia, Elemér hitvese). A család női tagjai leggyakrabban 19–20 évesen házasodtak (Almásy Erzsébet, Rónay Amália, Huszár Istvánné Blaskovich Anna, Blaskovich Miklósné Edelspacher Marianne). Gressai Marcella is 20 évesen szülte első fiát, Blaskovich Györgyöt, igaz házasságot csak 26 évesen kötött. Találtam arra is példát, hogy érettebb korban, de mindenképpen 25 éves kor alatt mentek férjhez a Blaskovich lányok, így Aloisia és Amália 24 évét töltötte házasságkötése idején.

A Blaskovich család férfi tagjai átlagosan 26–31 év között léptek házasságra (Bertalan, I. Gyula, II. Pál, Albert), de voltak köztük, akik igen fiatalon nősültek. Blaskovich II. József 21 évesen vette el Fáy Annát, és Fáy Béla is 21 évesen kötött frigyét Blaskovich Máriával. Voltak kiugróan későn nősülők, ami külső körülményen múlt, ezért Blaskovich I. Pál katonai szolgálata miatt házasodott 38 éves korában, ifjabb Gyula 41 évesen vehette el élete párját, Gressai Marcellát, annak polgári származása miatt. Legidősebben, 48 éves korában Blaskovich Amália férje, Kállay István kötött házasságot, de 55 éves korában hirtelen elhalálozott.

A korábban bemutatott genealógiából megállapíthatom, hogy a kor szokásrendjéhez igazodóan a Blaskovichok egy-egy nemzedéke is sok gyermekkel bírt. Blaskovich II. József igen népes családot alapított, első gyermeke 22 éves, utolsó pedig 42 éves korában jött a világra. Ugyanilyen korú volt fia, Bertalan is, amikor megszületett hatodik gyermeke, Anna. Blaskovich István (Bertalan fia) legkisebb gyermekének születésekor 43. életévét töltötte, míg felesége 32. évét. Blaskovich II. Gyula 45 éves volt, de felesége csak 30, amikor Nagybányán két fia mellé Mária nevű leánya is megszületett. A Blaskovich családfők között az eltelt száz év során a gyermekvállalásban nem találtam különbséget. Hasonló korú, 43 év körüli férfi volt

---

⁹¹² Faragó Tamás 2000. 393–484.

⁹¹³ Benda Gyula 2006. 510–518.

Blaskovich József honti alispán is, amikor utolsó gyermeke, Terézia 1751-ben megszületett.

A família által kialakított kapcsolati hálójában néhány csomópont kirajzolódik. Voltak olyan családok, amelyekkel a 19. században többszörösen házasodtak, ilyen a Blaskovich–Fáy, Blaskovich–Almásy, Blaskovich–Rónay atyafiság. A tágabb rokonságot erősítette a Fáy–Haller, Haller–Almásy, Fáy–Kárász, Kárász–Rónay leszármazottak frigyei. A Blaskovichok magas társadalmi presztízsét az is mutatja, hogy a 19. században arisztokrata családokkal (gróf Waldeck, gr. Keglevich, gr. Tisza, gr. Zichy, br. Podmaniczky, br. Königswarter) is házassági kapcsolatba kerültek. Blaskovich II. József gyermekei és Bertalan leszármazottjai mind a jómódú birtokos nemességből, a köznemesség elitjéből házasodtak, de több személy, mint a példák mutatták, főrangú párt választott.

Blaskovich Ernő és testvére, Miklós személyét már egyértelműen a jeles főrangú famíliák között jegyezték. Blaskovich Ernő agglégény életvitele miatt a fővárosi úri társasági életbe szerényebben kapcsolódott be, inkább a férfias tevékenységekben vett részt. Blaskovich Miklós és felesége már szélesebb, a fővárosi úri szalonok világának elismert tagjai közé számítottak. Bár mindét fivér lovagolt és hajtott fogatot, a főúri reprezentációkon inkább Miklós vett részt. Ezek között legjelentősebbnek számított Rudolf trónörökös és felesége, Stefánia belga hercegnő 1881. május 10-i házassága tiszteletére szervezett budapesti ünnepség. A fővárosi ünnepi rendezvényen főurak lovascsapata vezette fel a trónörökös pár négyes, nyitott fogatát. E főúri bandériumban lovagolt Blaskovich Miklós.⁹¹⁴ Korábban utaltam rá, hogy a Blaskovich–Edelspacher házaspár magas társadalmi presztízse miatt természetesnek számított, hogy kisebbik fiukat, Elemért megfelelő partinak tartották gróf Waldeck Kornélia számára.⁹¹⁵ A főrangú párválasztásra a vagyon mellett lehetőséget adott az azonos földrajzi tér, mivel a Waldeck család tiszaroffi lakhelye mintegy 50 km-re fekszik Kengyeltől, mindkettő Szolnok megyében található. Az 1890-es évek végén Blaskovich Elemér és neje személyével rendszeresen lehetett találkozni a fővárosi elitről közölt társasági híradásokban.⁹¹⁶

---

⁹¹⁴ Vasárnapi Újság 35. évf. 21. sz. (1881. 05. 22.)

⁹¹⁵ A Magyarországra költöző Waldeck I Frigyes grófi rangját 1844-ben ismerték el Ausztriában. 1885-ben bekövetkezett halála után tiszaroffi 2954 katasztrális holdas birtokát és kúriáját nyolc gyermeke közül egyetlen fia, II. Frigyes örökölte. Virág Zsolt 2005. 210.

⁹¹⁶ Vasárnapi Újság 41. évf. 20. sz. (1894. 05. 20.)

A Blaskovichok házassági stratégiájának másik fontos elemének tekinthető a lokalitás, mert a párválasztás szempontjából továbbra is azoknak a megyéknek famíliáit részesítették előnyben, ahol birtokaik feküdtek (Nógrád, Hont, Borsod és Pest megye), de a 19. század folyamán bővült Heves és Külső-Szolnok, Csanád, Csongrád és Vas vármegyékkel. A Blaskovich familia 18. századi közép-magyarországi földrajzi kiterjedése kitágult a dél-alföldi régióval, a Dunántúllal és Erdéllyel. Blaskovich II. József unokája, Kállay Béni házassága már a magyarországi bene possessionati és erdélyi grófi család házassági összeköttetésére példa, ami elsősorban nem a vagyon, hanem sokkal inkább a presztízis- és kapcsolati tőke szempontjából mutatkozott ígéretesnek, mert a köztük lévő vagyoni különbség nem volt éles.⁹¹⁷

A párválasztási kezdeményezés a Blaskovich családban a 18. században és a 19. század elején egyértelműen a szülők kezében volt, annak érdekében, hogy a familia házassági stratégiája érvényre jusson. A 19. század közepén és második felében a kezdeményezés már jobban az ifjú generációtól indult, s a kölcsönös rokonszenven alapult, amit a vallási szempontból vegyes frigyek is jeleztek. Ha legalább a rokonszenv nem volt meg, inkább választották a nőtlenséget, vagy ha a szerelem túl erős volt, akkor a „rangon aluli” házasságot.

A 19. század végére és a századfordulóra a Blaskovichok a birtokos nemesek között igen magas társadalmi presztízst értek el, amit jól mutat a Vasárnapi Újság cikke. *„Esterházy grófnak az volt a célja, hogy az angol sportokat nálunk a tőkély magas fokára emelje. Az ügynek meg tudta nyerni Magyarország legelőkelőbb családjait is: az Esterházyakat, az Andrássykat, Batthyány, Bánffy, Bethlen, Cziráky, Dessewffy, Bezerédy, Jósika, Kinsky, Khuen-Héderváry, Csekonics, Csernovits, Blaskovich, Edelsheim-Gyulay, Hadik, Festetics, Károlyi, Karátsonyi, Latinovics, Lónyay, Üdeschalchi, Pálffy, Bévy, Széchenyi, Teleki, Zichy, stb. családokat.”*⁹¹⁸ A Blaskovich familia egyik ágára a bene possessionati túlmutató, főrangú kapcsolati háló volt a jellemző.

---

⁹¹⁷ Kövér György 2008. 99.

⁹¹⁸ Vasárnapi Újság 1900. 47. évf. 41. sz. (1900. 10. 14.)

4.3. Blaskovich Gyula (1843–1911) a köznemesi gyűjtemény kiteljesítője

Blaskovich I. Gyula végső akarata szerint egész vagyonának haszonélvezetét hitvesének, Patay Franciskának biztosította, arra az esetre is, ha újra házasságot köt.⁹¹⁹ A három gyermekével özvegyen maradt Patay Franciska nem sokáig maradt egyedül, mert hozzáment férje unokaöccséhez, Almásy Sándor (1822–1909. 12. 08.) szolgabíróhoz (K.73. kép), aki Blaskovich Mária és Almásy Manó fiaként látta meg a napvilágot.⁹²⁰ Az Almásy–Patay házasságban három gyermek született, Miklós, Mária és Viola.⁹²¹

A Blaskovich családban a 19. század második feléig nem találtam olyan férfit, aki a nemesi pálya harmadik útját, a papi hivatást választotta volna. Almásy Sándor és Patay Franciska gyermekei közül ketten is a római katolikus egyház szolgálatába szegődtek, Almásy Miklós pap, Almásy Mária apáca, az angolkisasszonyok intézetének fejedelemasszonya lett. Almásy Viola férjhez ment. A dualista korszakban Almásy Sándor több évtizedig országgyűlési képviselőként tevékenykedett és a függetlenségi párt egyik szervezőjeként tartották számon. 1861-től 1892-ig Heves megye fügedi járásában minden országgyűlési választáson mandátumot szerzett. Az 1892-es országgyűlési almanachban a képviselőház egyik legrégebbi tagjaként nevezték meg.⁹²² Almásy Sándor hosszú politikusi élete jelentős anyagi terhet rótt Blaskovich főispán hátrahagyott vagyonára. A bényei birtokot már az 1860-as évektől jelentős adósság terhelte, majd 1866-ban csődeljárás indult Almásy Sándor és neje ellen.⁹²³

Blaskovich I. Gyula legkisebb gyermeke, ifjabb Gyula 1843. június 26-án az anyai nagyszülő lakhelyén, Bényén született.⁹²⁴ (K.42. kép) Még csak hét éves volt, amikor édesapját elvesztette, így őt gyakorlatilag mostohaapja, Almásy Sándor nevelt fel. Édesanyjával, édes és mostoha testvéreivel együtt Erken élt, ahol gyerekkorát és

---

⁹¹⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.288.

⁹²⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.6. Almásy Manó és Blaskovich Mária fia, Sándor Heves megyei születésű köznemes volt, 48-as honvéd, a szabadságharc kormánybiztosaként dolgozott.

⁹²¹ Almásy Mária Irma (1853–1919. 11. 15.) az angolkisasszonyok budapesti „Santa Maria” Intézet főnöknője, Almásy Viola (1854–1936. 01. 02.) Almásy Miklós (1860–1920. 04. 13.) kalocsai főegyházmegyei áldozó pap. TBM Blaskovich család irata Td. 73.68. Gyászjelentések.

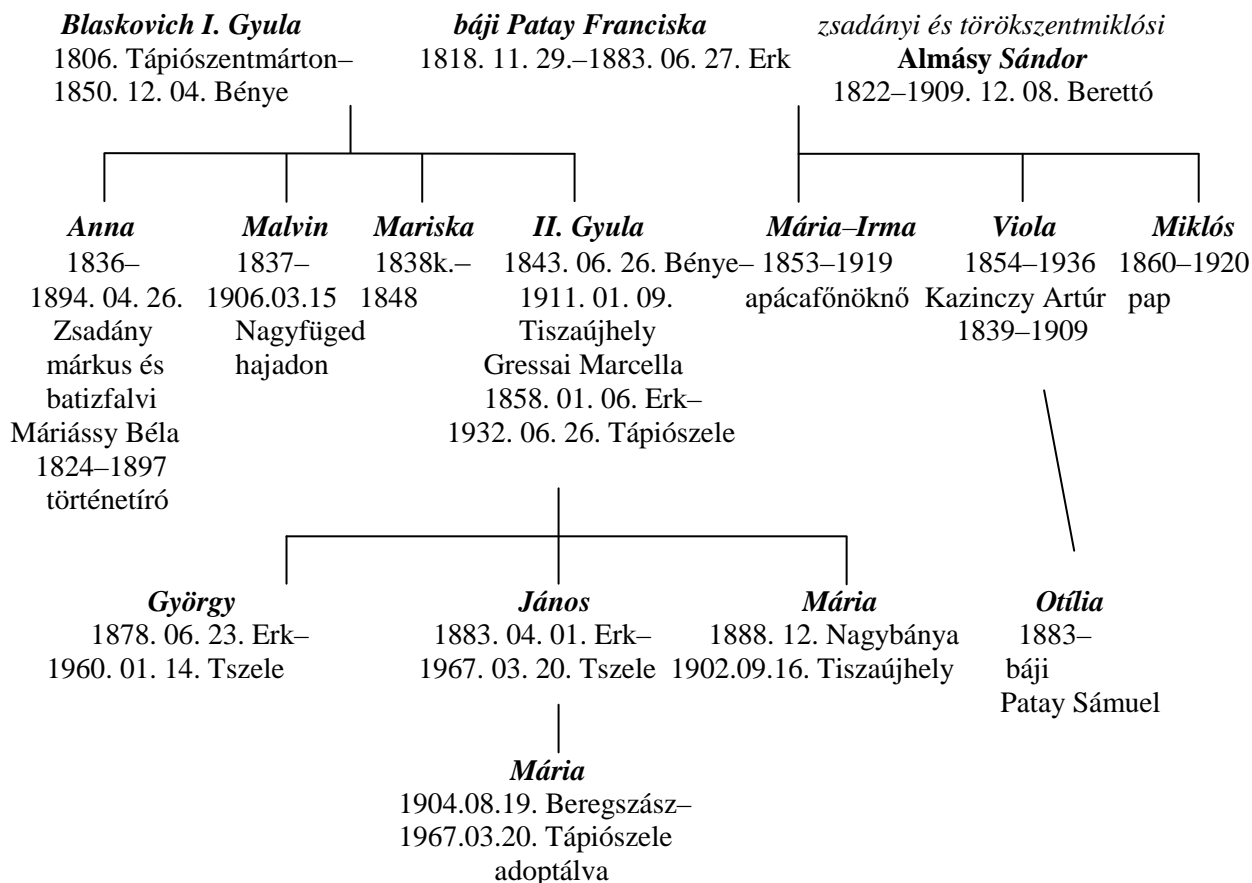
⁹²² Sturm Albert 1892. 163. Borovszky Samu Heves 619–634.

⁹²³ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.303.

⁹²⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.17. Blaskovich Gyula keresztlevele

fiatalságát töltötte. A kis úrfiról még ma is úgy tartják, hogy szívesen játszott a faluban élő gyerekekkel. Már fiatal fiúként megtetszett neki gazdatisztjük lánya, Marcella.⁹²⁵

Blaskovich–Patay és Almásy–Patay házaspár leszármazottjai:

Az alispán özvegye az erki földeket 1851-ben haszonbérbe adta ki, amit Gressai László gazdatiszt kezelt. Blaskovich Gyula (1843–1911) nagykorúsítási kérelemmel fordult a hatóságokhoz, hogy a családi birtokot maga irányíthassa, mivel erre törvényesen csak 24 éves korában, 1867-ben kerülhetett volna sor. (K.42. kép) A beadványban tápiószentmártoni unokatestvére, Blaskovich Ernő segített neki. A kérelem sikerrel járt, így Gyula 1863-ban saját kezelésbe vette az erki birtokot, amit mostohaapjának 16 évnyi képviselősege igen megterhelt. Blaskovich alispán gyermekei között 1865-ben osztályegyezség jött létre. Ifjabb Gyula az erki 2700 magyar holdas birtokot, míg testvére Anna, aki már ekkor Máriássy Béla hitvese volt, a fehéregyházi, andornaki, egedi és miskolci szőlőket örökölte. Blaskovich Malvin (Nina), mint hajadon lány Erk 1/16-od részét, vagyis 156 hold földet kapott, de jussát nem különítették el, hanem azt

⁹²⁵ Ócsai Ferencné (Erk, Orczy út 9. sz.), Gressai Marcella testvére egyik unokájának szóbeli közlése. Blaskovich Múzeum hangtára.

haláláig testvére, Gyula kezelte. Elszámolások mutatták azt, hogy Nina nővérének jövedelmét milyen pontosan vezette. Mivel a haszonélvezet édesanyját illette, ezért csak Franciska asszony halála után, 1883-ban tudta ifjabb Blaskovich Gyula az erki birtokot áruba bocsátani.⁹²⁶ (K. 44. kép)

Blaskovich Gyula jövedelmi viszonya a Heves megyei virilisták kimutatásából ismerhető meg. A családi iratanyag őrzi az 1881–1883. évi névjegyzéket, amely szerint személye a megye első húsz legtöbb adót fizető birtokosa között volt. 1881-ben 1559 forint (20. hely), 1882-ben 1621 frt 57 kr (17.), 1883-ban 1530 frt (19. hely) adót fizetett. Ezzel az összeggel a 209 fős névsor elején szerepelt, amelyben hat fő fizetett 2000 és 5000 frt, valamint két fő 26-28 000 frt adót.⁹²⁷

A családi műgyűjtemény az alispán halálával Gyula fiára szállt, aki nagy becsben tartotta, sőt tovább is gyarapította apjának hagyatékát. Segítségére volt ebben sógora, Máriássy Béla történétíró, aki – miután örökös nélkül maradt – minden történelmi ereklyéjét neki ajándékozta. Blaskovich Gyula nem vállalt közhivatalt, hű maradt apja 48-as szellemiségéhez, de érdeklődött a közügyek iránt. Az 1870–80-as években részt vett a vármegye közgyűlésein.⁹²⁸ Heves megye köztisztületben álló személyének tartották, amire bizonyosság, hogy 1880-ban több vármegyei választmány tagja volt.⁹²⁹ A birtok vezetésével, gazdálkodással és a családi kollektív bővítésével foglalkozott. Pénztári naplóját tanulmányozva nemcsak jó gazdasági érzékéről, hanem szabadidejének eltöltéséről is képet kaphattam. Gyakran utazott Erkről Pestre, hogy színházban, kaszinóban töltse idejét. A Királyi Magyar Természettudományi Társulat tagjaként 1874-től részt vett annak rendezvényein.⁹³⁰ Kedvelt elfoglaltságának számított a vadászat, szívesen járt agárversenyekre, ahol saját állatait is futtatta. Apja legsebesebbnek ítélte Fondor nevű agarának méltó követői voltak az 1870-es években már nála versenyző Holló, Ficzkó és Rajta.⁹³¹ E kutyák által nyert gyönyörű ezüst tiszteletdíjak a múzeum állandó tárlatán ma is láthatók. Ő is szívesen lovagolt. (K. 43. kép)

⁹²⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.288/d.

⁹²⁷ A legmagasabb adót az egri érsek (28 695 frt) és gróf Károlyi Gyula (26 055frt) fizette. Heves megye legtöbb adót fizető bizottsági tagjainak 1881, 1882, és 1883. évre összeállított névjegyzéke. TBM Blaskovich család irata Td. 68.1.315.

⁹²⁸ 1871-ben az egri megyei közgyűlésen megjelentek között Blaskovich Gyulát a királyi bíróságok szervezésére megválasztott küldöttség tagjai sorában találjuk. Borovszky Samu Heves 282.

⁹²⁹ 1880-ban Blaskovich Gyula a vármegye bírálói, központi és állandó választmányának is tagja volt. Alispáni jelentés 1881. 9–10.

⁹³⁰ Emlékkönyv a Királyi Magyar Természettudományos 1892. 765.

⁹³¹ Retski András 1851. 51. Gyula agarai által nyert ezüst tiszteletdíjak a tápiószelei múzeumban ma is megvannak.

Blaskovich Gyula családalapításában eltért a kor szokásrendjétől és a família házassági stratégiájától. Ő nem földért, társadalmi kapcsolatokért, érvényesülésért házasodott, hanem szerelemből. Élete párjául az erki birtok gazdatisztjének, Gressai Lászlónak a lányát, Marcellát (1858–1932) választotta.⁹³² (K.41. kép) Ezt a rangon aluli házasságot Gyula édesanyja, Patay Franciska asszony ellenezte és nem engedélyezte. Így házasságkötésre csak az ő halála után, Erket elhagyva, 1884-ben Szegeden került sor.⁹³³ A nagymama annak ellenére sem járult fiának Gressai Marcellával történő egybekelésére, hogy 1878-ben György és 1883-ban János nevű unokája is megszületett. (K.87. kép)

Blaskovich Gyula 1884-ben családjával Szegedre költözött. Itt feltehetőleg rokona, Blaskovich István frissen épült házában laktak, mivel a rokon Nagykirályhegyesen élt. Azt, hogy unokatestvére fogadta be szegedi házába, azt Gyula házassági anyakönyvi kivonata is mutatta. Ebben a házaspár lakhelyéül Szeged-Palánkvárat jelölték meg, s a Blaskovich–Rónay telek is itt állt. A családi emlékezet azt tartotta, hogy a gyerekek számára nem volt jó a levegő, ezért három év után, 1887-ben Nagybányára települtek át. Itt a mai óváros központjában, az egykori Rák utcában, közel a Szent István toronyhoz, közel a gimnáziumhoz bérelt házat Blaskovich Gyula.⁹³⁴ (K.88, 90. kép) E partiumi városka ideális természeti és szellemi környezetet biztosított gyermekei felnevelésére. Blaskovichéknak sikerült beilleszkedni a város eleven társadalmi és közéletébe. A helybeliek tisztelték és szerették őket, amiről a családfőhöz ez időben írott magánlevelek, meghívók és üdvözlőkártyák vallanak.⁹³⁵ Nagybányai megtelepedésük után egy évvel nagy boldogság érte Blaskovichékat. 1888 decemberében a két nagyobb fiúcska mellék megszületett leányuk, Mariska. (K.93. kép)

Blaskovich Gyula már a városba költözésük évétől tagja lett a nagybányai Casino Egyesületnek. E város színhelye a Blaskovich gyűjtemény első nyilvánosság előtti bemutatkozásának.⁹³⁶ A Magyar Történelmi Társulat 1889. évi máramarosi kirándulása alkalmából „*a város intelligens polgársága az ünnepélyes alkalomból az*

---

⁹³² TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.12. Gressai Marcella keresztlevele. 1858. január 6-án született Erken. Keresztlevelén jegyzet: 1884. január 6-án, mint szabad, házasságra senkinek le nem kötelezett egyén távozott.

⁹³³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.16. Blaskovich Gyula és Gressai Marcella házassági levele. Esküvési év: 1884. február 23. Lakhely: Szeged–Palánk

⁹³⁴ A lakásról régi képeslap ábrázolás van a TBM tulajdonában, amin a Blaskovich testvérek tollal bejelölték házukat. Az épület 2008-ban már nagyon rossz állapotban, de még állt, 2011-ben tetőt cseréltek rajta.

⁹³⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 69.52.1.

⁹³⁶ Gócsáné Móró Csilla 1997. 196.

által adta a tudomány iránti érzékenységének bizonyosságát, hogy összegyűjtötte a város területén található történeti és régészeti emlékeket és minden olyan régiséget, mely történeti vonatkozása vagy műbecse által a szakemberek figyelmére számot tarthatott." Dr. Schönherr Gyula az Archeológiai Értesítő 1889. évi számában jegyezte le a nagybányai kiállítás létrejöttének körülményeit, valamint röviden értékelte a látott anyagot is. Írásából ismerhető meg, hogy Blaskovich Gyula milyen iparművészeti tárgyakkal képviseltette magát: *„A fegyverek csoportjában Blaskovich Gyula földbirtokos pompás díszkardokból, jatagánokból, rakott művű pisztolyokból álló gyűjteménye vonta magára a figyelmet, melyet értékes lószerszámok és nyeregtakarók egészítenek ki."* A szerző a bemutatóból Blaskovich Gyula *„igen szép, régi magyar ékszereit: kard- és mentekötőit, mentegombjait, gyűrűit, valamint pipagyűjteményét"* külön említésre méltónak találta.⁹³⁷ (K.40. kép) A nagybányai történelmi kiállítást még csak egy kisváros polgárságának buzgalma hozta létre, de ennek sikere ösztönözte Blaskovich Gyulát arra, hogy műgyűjteményének értékes darabjait 1896-ban a budapesti Ezredéves Országos Kiállítás történelmi főcsoportjában szerepeltesse.⁹³⁸ A tulajdonos jelölése és a szervezőbizottság választása után, a millenniumi kiállítás történeti főcsoportjában – annak hivatalos katalógusa alapján – Blaskovich Gyula gyűjteményéből 11 db 18–19. századi pipát, 2 garnitúra 18. századi lószerszámot, továbbá 1 db 18. századi ezüstveretes pisztoly párt, 1 db ezüst hüvelyű handsárt, 1 db bársony hüvelyű és csont markolatú, aranyozott és ezüst foglalatokkal díszített 19. századi díszkardot, 1 db türkizzel kirakott aranyozott 18. századi díszkardot és kardkötőt, 2 db 17. századi mentekötőt, tehát 21 tárgyat mutattak be.⁹³⁹

Blaskovich Gyula a tárgykölcsönzésért az ezredéves kiállítás zsűrijének javaslata alapján elismerő oklevélben részesült.⁹⁴⁰ A Blaskovich műgyűjteménynek fontos része a pipaanyag.⁹⁴¹ Blaskovich Gyula három 18. századi tajtékipájának képe bekerült a Szilágyi Sándor által szerkesztett Magyar Nemzet Története című munka „Magyarország emlékei az 1896. évi ezredéves kiállításon – A magyar művészeti ipar”

---

⁹³⁷ Archeológiai Értesítő IX. évf. 4. sz. 1889. 342–346.

⁹³⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.21.1.; Td. 69.23.1.

⁹³⁹ Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás katalógus 1896.; TBM Blaskovich család irata Td. 69.81.1.

⁹⁴⁰ Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás közleménye. Melléklet a Budapesti Közlöny 1896. november 15-iki számához. 1896. november 15. 32. sz. 1243.

⁹⁴¹ A tápiószelei múzeumban őrzött Blaskovich pipagyűjtemény korunkban is kiemelkedő, Magyarország második legnagyobb ilyen kollekcója a Nemzeti Múzeum után. Lásd erről: Haider Edit – Ridovics Anna: Pipagyűjtemény a tápiószelei Blaskovich Múzeumban. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Szentendre, 2005.

című fejezetbe.⁹⁴² A családfő fontosnak tartotta, hogy műgyűjteményének értékes darabjait a nyilvánosság számára bemutassa. A nagybányai és a millenniumi tárlatok után 1903-ban a kassai Rákóczi Ereklýe Kiállításon szerepeltette kollekciónak Rákóczi-kori darabjait, pipákat és fegyvereket.⁹⁴³ A szervezők nemcsak meghívót küldtek a tárgyakat kölcsönzőknek, hanem névre szóló vasúti jegyet is, amit Blaskovich Gyula idős kora miatt nem vett igénybe, így a jegy megmaradt.⁹⁴⁴

Nagybányai tartózkodásuk alatt készültek el a családi galéria arcképei. Blaskovich Gyula 1888–89-ben festette meg Haller müncheni művésszel édesanyja, felesége és saját portréját.⁹⁴⁵ Blaskovich Gyula által Nagybányán kialakított humanista társasági kör mutatott példát fiai számára. A Blaskovich testvérpár a 20. század első felében Tápiószelén hozott létre budapesti régészekből, történészekből, művészekből és a környékbeli földbirtokosokból olyan baráti társaságot, akik a régészeti kutatómunkában, múzeumalapítói tevékenységükben segítségükre voltak. A nagybányai időszokról elmondhatom, hogy a századvégén itt kibontakozó képzőművészeti élet idős kora miatt már nem Blaskovich Gyulára, hanem fiaira, Györgyre és Jánosra hatottak leginkább.

26. kép Blaskovich Gyula nagybányai lakása, 2006. Saját fotó.

⁹⁴² Szilágyi Sándor 1898. 479.

⁹⁴³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.58.1.

⁹⁴⁴ Lásd erről bővebben Gócsáné Móró Csilla 2006. 199–217.

⁹⁴⁵ A fényképfelvételek alapján festett olajképek a múzeum állandó kiállításán megtekinthetők, leltári számuk: 67.454.1. és 67. 455.1.

A családfő már a nagybányai megtelepedés kezdetén törekedett arra, hogy az erki birtok helyett újat szerezzen, hogy az eladás árát befektesse. Fontos volt számára, hogy rendelkezésre álljon olyan föld, aminek jövedelméből a városban élhettek, házat bérelhettek. Blaskovich Gyula hosszú keresgélés után 1891-ben vásárolt birtokot a Felső-Tisza vidéki helységeiben, Bökényben és Tiszaújhelyen. Az 1121 magyar holdat kitevő uradalmat vett, amit tíz évre, városi tartózkodásuk idejére haszonbérbe adott ki.⁹⁴⁶

4.3.1. Blaskovich Gyula tiszaujhelyi gazdasága

A tíz éves haszonbérlet letelte után, 1901-ben Blaskovich Gyula elhagyta a családi „aranykor” városát és a Felső-Tisza mentén fekvő Tiszaújhelyre költözött azzal a szándékkal, hogy fiait a gyakorlatban is bevezethesse a gazdálkodás tudományába.⁹⁴⁷ Erre azért is szükség volt, mert János a magyaróvári mezőgazdasági akadémián tanult.

Blaskovich Gyula uradalma az 1911. évi eladás során készített nyomtatott hirdetésből pontosan ismerhető.⁹⁴⁸ A birtok *„Szatmár megye határán, a felső Tisza mentén fekszik, az országút és vasúti fővonal mellett, a megyeszékhelytől 9, a várostól 5 km-re, színen magyar falu határában. A birtok négyzet alakú, egy tagban fekvő. Jelenleg is házi kezelésben közvetlen a birtok mellett a falu határában 25 holdas szép belsőség. A birtokon 2 tanya és 1 téglavető van.”* A tiszaujhelyi uradalom 25 magyar holdnyi belsőségből, egy tagban lévő 1050 hold földből, valamint 46 hold külön részből tevődött össze. A birtok teljes területe 1155 magyar holdat (866 kat. hold) tett ki.

A tiszaujhelyi kúria 481 □ öles belső telken állt, amit 1 k.h. 396 □ öl udvar és 3 k.h. 1080 □ öl kert vett körül. Az úrilakot téglából építették, tetejét zsindelyezték. A házban volt nyolc szoba, egy veranda és egy folyosó, az egész ház alatt pincét képeztek ki. Külön épületben helyezkedett el a konyha, mosókonyha, két kamra, egy cselédszoba, egy előszoba. A belsőségen többféle gazdasági építmény jelezte az önálló gazdálkodás tényét, így rendelkezésre állt ló- és tehénistálló (40 ló és 12 db marha számára), kovácsműhely és lakás, magtár, csűr, kukoricagóré, tyúkólak, fáskamra, méhes, két karám. A személyzet számára készült egy cselédház, amiben 6 szobát, 6 kamrát és 2 konyhát alakítottak ki. Az alsó tanya gazdasági épületei között ló- és marhaistálló (50

⁹⁴⁶ Der Ungarinsche Grundbesitz. 1905. 70, 210, 334.

⁹⁴⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 69.31.1

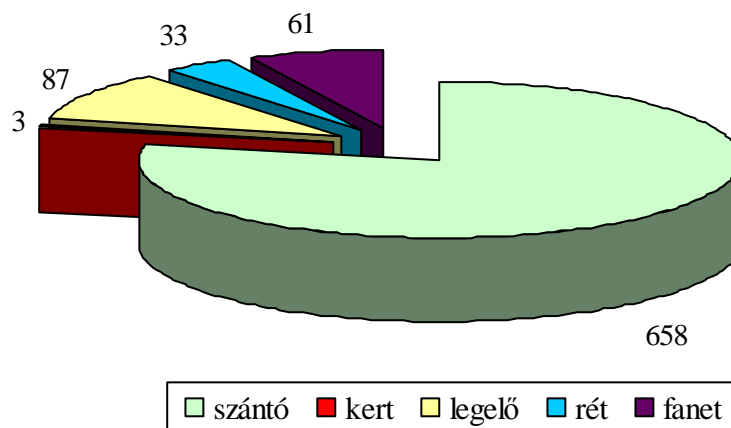
⁹⁴⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.30.1. 481. számú eladó birtok.

db állat számára), valamint ököristállót (32 db állat számára) is volt, valamint egy 7 szobából, kamrából, 3 konyhából álló cselédház, disznó- és tyúkólak, karám és kút. Itt helyezkedett el a gazdatiszt lakása, ami két szobából, egy kamrából és konyhából, egy sütőházból állt. A felső tanyán magtár, csűr, istálló, gép- és szekérszín, tengeri góré és 8 lakásos cselédházat írtak össze. A leírásból megállapítható, hogy a tiszaujhelyi birtokon minden feltétel adott volt az eredményes gazdálkodáshoz. (K.96, 97, 99. kép)

27. kép A tiszaujhelyi kúria, 1908. k. Forrás: TBM Fotótár

Blaskovich Gyula 866 kataszteri holdas birtokának művelési ágak szerinti megoszlását az alábbi kördiagram mutatja. A földek 76%-át szántó (658 k.h 107 □öl), 10%-át a legelő (87 k.h. 1175 □öl), 4%-át rét (33 k.h. 661 □öl) tette ki. Ez utóbbihoz képest volt jelentős, a 7%-nyi (61 k.h. 683 □öl) a földadó alá nem eső terület, ami nemcsak utat, árkot, hanem mocsarat is magába foglalt.

Blaskovich Gyula uradalmában hagyományos gazdálkodás folyt. A szántóföldön a gabonafélék mellett kukoricát, napraforgót, valamint marharépat is termesztettek. Ezek feldolgozásához szükséges szerszámok (1 db tengeri tépő, 1 db szecskavágó, 2 db répavágó, 1 db olajpogácsa húzó) szerepeltek az uradalom gazdasági leltárában. Az állattenyésztés feltételét biztosította a 33 katasztrális hold rét és 87 k. hold legelő, valamint a szántóföldön a kukorica és marharépa termesztése, de elegendő istállóval, karámmal is rendelkeztek. 1911-ben az állatállományt 20 darab 6–7 éves ökör, 12 db igás ló és 6 db 2 éves bika alkotta. A gazdaság igen felszereltnek számított, mivel egy darab cséplő- és 3 db aratógép (marokrakó) mellett 2 db Kühne-féle és 2 db Backer-féle mezőgép, valamint gereblyező gép is rendelkezésre állt. Kühne Ede találmánya a lófogatú sorvetőgép jól mozgatható, könnyű eszköz volt, melyben a vetőszerkezetet merítő hengerek képezték, ezeket futókerekek mozgatták. A kapák és a merítő hengerek kiemelése, egy emeltyű megnyomásával történt. A gépet a legrögösebb talajon is célszerűen lehetett használni, ami Blaskovichék dimbes-dombos Felső-Tisza vidéki szántóin különösen hasznosnak számított.⁹⁴⁹ A földművelés eszközei között 16 db ekét, 5 extirpátort, 8 különféle boronát (1 nehéz csuklós, 2 db könnyebb háromtagú, 4 db fakerekű, 1 db magas takaró négytagú), valamint 4 hengert is használtak. A speciális eszközök (lókapa, extirpátor) léte azt is mutatta, hogy a Blaskovich birtokon takarmánynövényeket is termesztettek.

A szállító eszközök között 10 db ló szekér, 8 db ökörszekér, 2 db ponyvás szekér szolgálta a terményszállítást, télen pedig 10 szán állt rendelkezésre. A 12 lószerszám mellett, jármok, zsákok, ponyvák, kötelek, láncok, kézi szerszámok, létrák jelezték, hogy minden alapvető gazdasági felszerelés rendelkezésre állt a birtokon. A Tisza közelsége miatt 1 db ladikot is tartottak.⁹⁵⁰

A Blaskovich család 19. század végi életvitelében a hagyományos birtokos nemesi és a modern polgári élet elemei, valamint szerepei ötvöződtek. Ez a megállapítás minden családtagra igaz, de személyenként a hangsúlyok eltolódtak. Volt, akinél a birtokos nemesi életvitel maradt a mérvadó, de volt, akinél a polgári elemek váltak erősebbé. Ahogyan a társadalmi környezet polgárosodott, és ahogyan az idő előrehaladt, úgy változott ez a Blaskovichok két nemzedéke alatt. Gondolok itt Blaskovich Sándor és fia, Bertalan és Ernő, illetve Blaskovich István és fia, Miklós életvitelének

---

⁹⁴⁹ Kühne Ede (1839–1903) a magyar mezőgazdasági gépgyártás megteremtője <http://mernokleszek.hu/cikk/hiresmernokok/55-kuhne-ede>.

⁹⁵⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.25.1./2

módosulására. A fiatalabb generációnál a hangsúly már a modern polgári élet elemeire tevődött át.

V. A POLGÁROSULT NEMZEDÉK

Az előző fejezetben a Blaskovich család szerteágazó nemzedékrendjének történetét a 19. század végéig mutattam be. Rövid kitekintést adtam a különböző ágakra, miszerint a második világháborúig lényegesen nem változtak meg a família birtokviszonyai, életkörülményei. A 20. századi generációknak sikerült megtartani az öröklött tápiószentmártoni, gyapjúi, nagykirályhegyesi uradalmakat, ami biztosította jómódú birtokosi életmódjuk folytatását, de az egyik ág, Blaskovich Gyula hevesi főispán leszármazottainak életvitele teljesen más fordulatot vett. Már a főispán fiát is jellemezte a műgyűjtés szenvedélye, értékei közreadásának, bemutatásának szándéka. Városi lakhelye, életvitele következtében a polgárosult nemesség képviselőjének számított. A polgárosodás, mint társadalmi változás a dualizmus korának minden társadalmi rétegét érintő jelenség volt. A polgári életeszmenyt alkotó elemek közül a kultúra és életmód területén különösen fontos vonásnak számított a módszeres életvezetés, a rendszeres munka, az egyéni teljesítmény tisztelete, a képzés, a tudomány, a magas kultúra fontosságának igénye. Ezek a vonások Blaskovich I. Gyula fia és unokái életében megfigyelhetők. A főispán unokái Magyarországon is egyedülálló életutat jártak be, hiszen régiségbúvár, irodalmár, műgyűjtő, értékközvetítő tevékenységük révén életük végére családi kollekciójukból nemzeti közgyűjteményt szerveztek. Mivel az ő életük jelentősen eltért a többi ebeczki Blaskovich leszármazottól, ezért az ún. múzeumalapító, Blaskovich testvérpár életútját kísértem végig, az ő egyedi pályaképüket tártam fel.

5.1. Blaskovich György (1878–1960) és Blaskovich János (1883–1967) a tápiószelei múzeum megalapítói

5.1.1. Blaskovich György (1878–1960)

Blaskovich György 1878. június 23-án született Erken.⁹⁵¹ Elemi iskoláját itt kezdte, majd a nagy hírű nagybányai Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban tanult, ahol 1896-ban tett érettségi vizsgát.⁹⁵² Ezt követően 1896–97-ben a Kassai Királyi Jogakadémia, 1897–98-as tanévben az Egri Érseki Joglíceum, majd 1899–90-ben a budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem joghallgatója volt. 1901. február 13.-án a budapesti egyetemen tett sikeres államvizsgát.⁹⁵³ György tanulmányait megszakítva 1898-ban a K.u.K 4-ik huszárezredében látott el önkéntes katonai szolgálatot. (K.89, 91. kép)

Blaskovich György még gimnazista korában került közeli kapcsolatba a nagybányai születésű festővel, Réti Istvánnal (1872–1945). Blaskovich a fiatal festő unokaöccsével járt egy gimnáziumi osztályba, s így kerülhetett sor arra, hogy az 1893-ban készült híres Réti képnek, a „Bohémek karácsonya idegenben” című alkotásnak az egyik modellje lett.⁹⁵⁴ Blaskovich György és Réti István között jó barátság szövődött, amit igazoltak a családi levéltárban őrzött levelek. Réti az egyiket 1901 februárjában joghallgató barátjának írta. Már a boríték címezése is egy kis fricska: „*Nagyságos Blaskovich György Úrnak Máramaros Sziget, Jogakadémia?*” A címezésen szereplő vidékre ugyanis vadászni járt a Blaskovich család, s jogi tanulmányait György ekkor Budapesten végezte. A kérdőjel éppen azt ironizálta, hogy nem a jogi egyetemen, hanem vadászaton tartózkodott barátja. Réti levele Blaskovich György lefestése előtt íródott, s közös farsangi multság szervezéséről szólt. A festő erre hívta barátját: „*Jöjj, mert kevesen vagyunk. Eztán még tán le is festelek. Én semmiről sem állok jól – se magamat, se mást illetőleg. Még ez utóbbit hamarabb. Isten áldjon kedves Györgyöm a viszontlátásig is, ölel öreg barátod Réti Pista.*”⁹⁵⁵ Réti István 1901-ben portrét készített

⁹⁵¹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.3. Blaskovich György keresztlevele.

⁹⁵² TBM Blaskovich család irata Td. 69.81.1./25. Blaskovich György érettségi bizonyítványa.

⁹⁵³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.81.1./47; Td. 69.81.1./27. Blaskovich György 20/1901 sz. államvizsgálati bizonyítványa, 1901. 02. 13.

⁹⁵⁴ Az asztal mellett széken ülő alak Blaskovich György 6. gimnazista korában. Gócsáné Móró Csilla 1997. 196–203.

⁹⁵⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 67.70.1./1.

róla, amit ebben az évben Arckép napsütésben címmel kiállítottak a Nemzeti Szalon tárlatán.⁹⁵⁶ (K.95. kép)

A másik levelet 1903-ban írta a művész, aminek hangvétele még barátiabb, önmagával szemben is ironikusabb. *„A képedről intézkedtem, hogy Marika? bepakolja és elküldje neked. Eddig is elküldtem volna neked, de vártam, reméltem, hogy ellátogatsz majd ide s akkor majd magaddal viszed. Mert nem nagy az egész, rámástól se. Bizony édes fiam szívesen csináltam volna neked jobbat is, de hát nem csupán rajtam múlt, hanem a kedves modell uramon is. Egyébként nem tudunk rólad semmit, legalább én sem. Hol jársz, mit csinálsz, jön-e már az eszed, vagy megy, avagy vesztegel? Magadról írd már egyszer. Küzd le magadban azt az óriási betűiszonyt.”*⁹⁵⁷ Réti azért kért barátjától tájékoztatást, mert ő akkor önkéntes katonai szolgálatát teljesítette. A levelekben néhol előforduló atyáskodó hangvétel a fiam, az öreg barátod kifejezés mind a szeretet és a barátság humoros megjelenítésének tekinthető, hiszen csak hat évvel volt idősebb a művész, s ez férfiak esetében nem jelentős különbség.

Blaskovich György fiatal éveit legfontosabb elfoglaltságának a vadászat számította. Édesapja már korán bevonta fiait a vadászat rejtelmeinek megismerésébe. György így nyilatkozott erről: *„Édes jó apám hat éves korom óta tanítgatott a puskával való bánásra, el mert ereszteni a puskával már 12–13 éves koromban.”* Blaskovich György első özbakját 16 évesen Nagybánya környékén ejtette el. Vadásznaplójának bejegyzései tanúsították, hogy a huszonéves fiatalember milyen sok időt töltött a Kárpátok erdeiben, például 1904-ben összesen 88 napon át vadászott.⁹⁵⁸ 1908-ban ritka vadászsákmányáról a korabeli Kis Újság is beszámolt.⁹⁵⁹ (K.98. kép)

Blaskovich György jogi diplomája ellenére nem hivatali, közigazgatási pályát választott, hanem a katonait. Több mint tíz esztendőig szolgált a császári és királyi hadseregben, s újabb négyet a Magyar Királyi Honvédségnél. Saját kérésére 1912. december 31-én szerelték le. Elbocsájtó igazolását, mint a magyar királyi pápai 7. honvéd huszárezred hadnagya kapta.⁹⁶⁰ Ekkor már nem Tiszaújhelyre, hanem a tápiószelei kúriába tért haza. Blaskovich György életében még egyszer szerepet játszott

---

⁹⁵⁶ A festmény ma a Blaskovich Múzeum állandó kiállításán tekinthető meg, leltári száma: 67.456.1.

⁹⁵⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 67.70.1/2.

⁹⁵⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.95.1.; 69.96.1.; 69.97.1. Blaskovich György vadásznaplói.

⁹⁵⁹ Blaskovich György 1908. november 11-i vadászatának érdekessége az volt, hogy két lövéssel három medvét lőtt, az anyamedvén átment a golyó és a bocsot is leterítette. Ezt a történetet írta meg a lap. Kis Újság 22. évf. (1908. 11. 25.)

⁹⁶⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.80.2.

a katonaság. Az első világháború idején, Budapesten a XVII. számú helyőrségi kórházban töltötte tiszti szolgálatát, ahonnan 1918. december 11-én szerelt le.⁹⁶¹

5.1.2. Blaskovich János (1883–1967)

Blaskovich János 1883. április 1-én született Erken.⁹⁶² A nagybányai Községi Tanodában végezte elemi iskoláját, majd a nagybányai Magyar Állami Főgimnáziumban tanult tovább. Érettségi vizsgáját 1901-ben tette le.⁹⁶³ (K.925. kép) 1904-től a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémián tanult, ahol 1906-ben diplomázott. 1906. július 28-án kelt végbizonyítványa szerint nagyon szorgalmas és jól tanuló diáknak számított, mivel a két iskolaév alatt 28 tantárgyból 26-ot kitűnő és jeles eredménnyel zárt, csak kettőt jó minősítéssel. Diplomáját 1907. augusztus 12-én, Ugocsa vármegye törvényhatósági bizottságának közgyűlésén, Nagyszőlősön kihirdették. Blaskovich János diplomás gazdatiszté lett, s a képviselő választói névjegyzékbe is felvették értelmiségi jogcímen az 1878. 18. törvény alapján.⁹⁶⁴

Blaskovich János tanulmányai végeztével katonának állt. Egy évet önkéntesként szolgált a nyíregyházi császári és királyi tüzérezredben, ezzel teljesítette katonai szolgálatát. Minthogy édesapjának egészsége időközben megroppant, hazament Tiszaújhelyre, hogy az uradalom ügyeinek intézésében részt vehessen.⁹⁶⁵

Blaskovich János annak ellenére, hogy képzett mezőgazdász lett, a történelem, a festészet és az irodalom felé vonzódott, s a szellemi alkotómunkában találta meg személyiségének kiteljesedését. Blaskovich János tárcacikkei, irodalmi elbeszélései, történeti témájú dolgozatai, tudósításai tanúskodnak arról, hogy igen széleskörű, haladó szellemű ember volt.⁹⁶⁶ Blaskovich János első írásai az 1920-as években jelentek meg a Budapesti Hírlapban.⁹⁶⁷ Ugyancsak az 1920-as évek végén került kapcsolatba a Pesti Hírlappal. Az 1940-es évekig publikált ebbe az országos napilapba, amelynek

⁹⁶¹ Blaskovich György főhadnagyként szolgált a XVII. számú helyőrségi kórházban (Budapest, Alkotás út 25.) TBM Blaskovich család irata Td. 69.68.1.

⁹⁶² TBM Blaskovich család irata Td. 69.123.4. Blaskovich János keresztlevele.

⁹⁶³ TBM Blaskovich család irata Td. 69.81.1./1 Kitüntetési jegy a szorgalom és jó magatartás jutalmául Blaskovich Jánosnak 1892/93-as tanévben Td. 69.81.1/6 Blaskovich János érettségi bizonyítványa.

⁹⁶⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.81.1/3. Blaskovich János végbizonyítványa, 1906. 07. 28.

⁹⁶⁵ TBMA 1100-04. Blaskovich János önéletrajz, kézirat 1962.

⁹⁶⁶ Blaskovich János publicisztikai munkásságáról lásd bővebben Bükki Attila 2003. 270–274.

⁹⁶⁷ A Budapesti Hírlapban megjelent Az ajándék kakas című cikkében máramarosi vadásztörténetet mesélt el, de beszámolt a Blaskovich gyűjtemény érdekességeiről, „Sokatmondó pipáiról”. A Budapesti Hírlap 1881 és 1939 között megjelenő napilap volt, de 1928–29. és 1934–36. között hetente megjelenő szépirodalmi melléklettel is rendelkezett.

megszűnéséig kapcsolatban állt a szerkesztőkkel, s igyekezett mind több tárcacikkét, novelláját és egyéb írását megjelentetni.⁹⁶⁸ Az 1930-as években elbeszéléseivel rendszeresen részt vett az Új Idők című közkedvelt irodalmi újság pályázatán. A művelt középosztálynak szóló legolvasottabb irodalmi lapnál egy alkalommal A vadállat című elbeszéléssel az első díjat is elnyerte.⁹⁶⁹ A Nimród Vadászújság úgynevezett külsős szerzőjének számított, rendszeresen levelezett Kittenberger Kálmánnal.⁹⁷⁰ Megjelentek vadászati élményeivel kapcsolatos emlékezései, például a Hihetetlen vadászszerencse című munkájában testvérével közös máramarosi medvevadászatot írta le. A Kárpáti Vadász képes szaklap 1932. évi két száma folytatásban közölte Blaskovich János írását. A tápiószelei múzeumban őrzik ki nem adott kéziratait, mint a „Lehel” kürt, A vadállat, Cigányaink, A tót juhász öröksége, Becsüljük meg a magyart, A halottak is élnek című cikkeit, amelyek érdeklődési körét jól tükrözik. Mivel nem tekintette magát hivatásos írónak, újságírónak ezért arról írt, ami őt érdekelt, ami egyéniségét, szellemiségét jellemezte. (K.107. kép)

Blaskovich János nemcsak az irodalom iránt vonzódott, hanem a képzőművészet is nagyon foglalkoztatta. Nemcsak a festmények, műkincsek által érdeklődött e művészeti ágról, hanem maga is szívesen rajzolt és festett. A tápiószelei múzeum ma is bemutatja édesapjáról készített grafikáját, Nagybányát, Árva várát megörökítő festményeit és festékkészletét is.

Az ifjabb Blaskovichot érdekelte a régmúlt, különösen a Tápió-vidék története. 1923-ban írta meg az Attila városa című munkáját, amit saját kiadásban jelentetett meg. Blaskovich János egy korabeli leírás alapján Attilának és a bizánci követségnek 448-ban lezajlott találkozási helyét – saját számításai, elgondolásai alapján – a Dél-Tápió mentére feltételezte. A füzetre figyelt fel a Magyar Nemzeti Múzeum, s e területen régészeti feltárást kezdtek. E munkálatok során 1923-ban Tápiószentmártonban, Magyarország területén elsőként, egy hamvasztásos sírban megtalálták a szkíta aranyszarvast. (K.116. kép)

---

⁹⁶⁸ E lapban tette közzé a Hová lett Kisfaludy Károly képgyűjteménye? című cikkét. 1943-ban a Pesti Hírlap közölte Nem a ruha teszi az embert című tárcáját, Az itt vannak a locskák, Az időjós, A virágok, Az állatok beszéde című publicisztikáját is.

⁹⁶⁹ A kor népszerű kiadványai között találjuk a Herczeg Ferenc szerkesztette Új Idők című hetilapot, amelynek munkatársai népszerű írók voltak. Így Csathó Kálmán, Kosáryné Réz Lola, Harsányi Zsolt, Pósa Lajos és mások. A hetilap 1933. évi elbeszélés pályázatán a Gyűjtő és a Zámoly című írásaival pályázott.

⁹⁷⁰ A Nimród Képes Vadászújság munkatársa 1919-ben levelében arra kérte Blaskovichot, hogy „írjon valamit a lapnak”. György és János írásait rendszeresen közölte vadászújságjában Kittenberger Kálmán is, aki 1920-tól volt a Nimród főszerkesztője.

Blaskovich János életvitelét meghatározta az a kettősség, hogy képzett gazdaszként ő intézte a gazdálkodással kapcsolatos teendőket, de publicisztikai tevékenységet is ő folytatott. Nyitottságát jellemezte, hogy a gazdálkodás terén is igénye volt a korszerű ismeretek megszerzésére, amire legalkalmasabb színtérnek az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) tekinthető, aminek 1907-től 23 éven át tagja volt, de 1930. július 1-én takarékosági okra hivatkozva kérte kilépésének elfogadását.⁹⁷¹

A Blaskovich fivérek eltérő egyéniségét nemcsak a feltétlen, testvéri szeretet kapcsolta őket össze, hanem az a törekvés, hogy családi hagyományait és értékeit megőrizték, s gyarapítsák, majd a köznek felajánlják.

5.1.3. Blaskovich György és János birtokai, gazdálkodása

Már Blaskovich II. Gyulát is foglalkoztatta az a gondolat, hogy a Felső-Tisza-vidékéről visszaköltözzön Pest megyébe, rokonai közelébe.⁹⁷² A kiterjedt ebeczki Blaskovich családból a Tápiószentmártonban lakó Ernővel tartotta leginkább a kapcsolatot, ő segítette nagykorúsítását is. Az anyai nagyszülők leszármazottai, a Patayak is Pest megyében, Pánd környékén éltek, ezért a Blaskovich fivérek apjuk akarata értelmében a Tápió-vidéken kerestek eladó úrilakot és birtokot. Tápiószelén az 1906-ban épített Viczián kúrárt találták alkalmasnak a vételre, de ehhez a tiszaujhelyi javakat el kellett adniuk. Ezeket az adás-vételeket és az átköltözést a családfő, Blaskovich Gyula 1911-ben bekövetkezett halála miatt nem érthette meg. A Blaskovich testvérpár először értékesítette az 1121 magyar holdas (840 kat. hold) Felső-Tisza-vidéki birtokát. Az 1911. június 13-án kötött szerződés szerint Dr. Komoróczy István nagybányai lakos 620 000 korona összegért vásárolta meg az uradalmat, ami magába foglalta a tiszabökényi, tiszapéterfalvi, tiszaujhelyi és fancsikai összes ingatlant.⁹⁷³ A Blaskovich testvérek vétel során nem kapták meg a teljes összeget, mert a vevő 225 000 korona kölcsönt vett fel, amiből Komoróczy 1913-ig 95 000 koronát törlesztett.⁹⁷⁴

A fivérek a tápiószeléri úrilakot 1911. október 9-én 24 000 koronáért megvásárolták. A háznak több tulajdonosa volt, Viczián Kálmán mellett, Viczián István

⁹⁷¹ TBM Blaskovich család irata OMGE 343/1930. számú levele Blaskovich Jánoshoz

⁹⁷² TBM Blaskovich család irata Td.69.30.2. Tiszaujhely eladásával kapcsolatos levél 1910.

⁹⁷³ TBM Blaskovich család irata Td.69.25.1/1. Adásvételi szerződés, 1911. június 13.

⁹⁷⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 69.30.2.

budapesti, Viczián Mária, Gizella és Etelka tápiószelei lakosok. Valószínű e tulajdonjogi helyzet miatt kellett ezt a korszerű épületet értékesíteni.⁹⁷⁵ Blaskovich György és János 1912-ben édesanyjukkal együtt költözött Tápiószelére. A Blaskovich testvérpár miután eladta uradalmát, Tápiószelén és környékén nem tudott megfelelő birtokot vásárolni, ilyen nagyságú földet sem itt, sem a Tápió mentén nem árultak. Blaskovich György számára csak kisebb föld megvételére nyílt lehetőség a szomszédos Sőregen és Göbolyjáráson.⁹⁷⁶ Az első világháború következtében viszont jelentős értékvesztést szenvedett az a pénz, amit a tiszaujhelyi uradalomért kaptak, s amit nem tudtak új birtokba befektetni.

A tápiószentmártoni földek

Blaskovich György 1912-ben 32 000 koronáért vett földet rokona, Blaskovich Antal tápiószentmártoni birtokából, amit ő Blaskovich Lászlótól örökölt.⁹⁷⁷ A 31 kat. hold 116 □öles terület szántóföldet, kaszálót és belsőséget foglalt magába. A belső ingatlanon állt egy lakóház, a 18. században épült Kubinyi kúria, egy baromfi és sertésól. A tulajdonváltás ellenére a haszonélvezeti jog haláláig Blaskovich Antalt illette, aki élete végéig ebben az úrilakban lakott.⁹⁷⁸ Blaskovich György tápiószentmártoni földjeit testvére, János kezelte. Elsősorban azért, mert gazdásznak tanult, másodsorban azért, mert György katonai szolgálatot látott el. Az első világháború kezdetén ezért kapott Blaskovich János mentességet a „*népfelkelői fegyveres szolgálat*” alól, mert az ingatlan tulajdonosának, Györgynek katonai szolgálata miatt a birtok, kezelő nélkül maradt volna. János számára ezt az igazolást 1914. december 28-án a tápiószentmártoni községi elöljáróság adta ki.⁹⁷⁹

György később is vásárolt földet Tápiószentmárton göbolyjárású részén. Blaskovich Györgynek Tápiószentmártonban a következő birtokai voltak, amelyeket haszonbérben műveltek. Belsőség épülettel együtt 30 kat. hold 354 □öl, göbolyjárású

⁹⁷⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 69.75.1. Adásvételi szerződés 1911. 10. 9.

⁹⁷⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.77.1.

⁹⁷⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 69.100.1/1. Adásvételi szerződés 1912. 07. 11. A birtokot 30 000 korona jelzáloghitel terhelte, amit Blaskovich Antal vett fel a nagyszabeni Földhitelezettől, s amit 1902-ben Blaskovich Melanie átvállalt ikergyermekeinek örökbefogadása fejében. Ezt az összeget csak 1924-re rendezték, ekkor került le a jelzálogteher az ingatlanról.

⁹⁷⁸ Blaskovich László lánya, Mária később elvált férjének, Blaskovich Antalnak eladta. Blaskovich Antal a megszerzett kúriát 1885-ben felújította. Ez a kúria került Blaskovich György tulajdonába, amelyen 1937-ben részleges bontást végeztek. A ház a második világháború alatt megsemmisült. TBM Blaskovich család irata Td. 69.100.1.

⁹⁷⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.80.2.

dűlőben legelő és kaszáló 26 kat. hold 400 ööl, Legelő dűlőben 28 k. hold 236 ööl, összesen 57 kat. hold 1219 ööl.⁹⁸⁰ Az 1949-es népszámlálás adatai szerint Blaskovich György Tápiószentmártonban 56 k.h. 1041 ööl földdel és 3 k.h. belsőséggel (ún. Tóni kert) rendelkezett.⁹⁸¹

A Felsőbaka-Horny-Prandorf községnél fekvő birtok

Blaskovich János és György 1917-ben ingatlant vett, ezúttal az ősi földön, Hont vármegyében, Lévától 17 km-re. Az augusztus 24-én kelt adásvételi szerződés szerint a birtokért özv. Móry Emilnének 90 000 korona vételárat fizettek, amelyből 70 000 koronát az ingatlan, 20 000 korona az ingóság értéke tette ki. A fivérek a vételhez 20 000 korona hitelt vettek fel az Osztrák–Magyar Banktól, így a földet jelzálog terhelte.⁹⁸² Ezt a kölcsönt 1919-ben törlesztették, így a jelzálogterhet törölték. A vételkor birtok elhanyagolt állapotúnak minősült, mert a fivérek a nagy lakóház és istálló javítására 1918-ig összesen 33 000 koronát költöttek.⁹⁸³ A Blaskovich testvérpár a vásárláskor még nem gondolhatta, hogy néhány év múlva már útlevelel jutnak birtokukra, mivel Felsőbaka 1920 után Csehszlovákiához került, ma pedig Szlovákia területén fekszik.

A Blaskovich testvérpár birtoka Felsőbaka, később Horny-Prandorf és Pukanec község határában a Levice (Léva)–Stiavnica út mentén, közvetlenül a községi belsőségek mellett egy tagban feküdt 127 magyar hold terjedelemben (95 k.h.). Talaja termékeny, heretermő árpa és heretermő búzatalajnak minősült, amelynek sík fekvésű részét szántónak, míg szelíden lejtős másik felét kaszálónak és legelőnek használták. Ez utóbbi részen egy 5 holdas parkszerű erdő ültetvény is állt, 40 éves luc-, erdei és vörös fenyő, kevés tölgy és akácfa állománnyal. A birtokra és a kúria gyümölcsös kertjébe nagyobb számú gyümölcsös fát telepítettek. A birtok a 19. században a herceg Eszterházyak tulajdonában állt. A kúriát a későbbi tulajdonosok, Hajdú Ferenc, majd Leidenfrost Aurél építették. Ekkor az úrilakhoz két major is tartozott, megfelelő szántóföldekkel. A szántó művelési ág tette ki a terület nagy részét (72 kat. hold), de

---

⁹⁸⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.106.1. Blaskovich György végrendelete 1935. 03. 19.

⁹⁸¹ A Blaskovich fivérek tápiószentmártoni–göbolyjárasi földjeiket 1951-ben államosították, de az ún. Tóni kertet, a belterületi ingatlanukat 10 házhelyre felosztva 1960 elején értékesítették. TBM Blaskovich család irata Td. 69.74.1.

⁹⁸² TBM Blaskovich család irata Td. 69.27.1.

⁹⁸³ TBM Blaskovich család irata Td. 73.22.2. Kis füzet a Horny-Prandorf (Felsőbaka) birtokról, amiben Blaskovich János nagyon pontos kimutatást vezetett az összes költségről.

volt 6 k.h legelő és 2 k. h. rét, valamint ugyanannyi kert. A beltelken 8 k. hold szilvafás ültetvény emelte a birtok értékét.⁹⁸⁴

Az ingatlanon lévő kúria a község feletti fennsíkon, nyugatról és északról erdő koszorúzza hegyek által védve, teljesen különálló fenyves parkban feküdt. Mérete 22,5x15,7 m volt. Vastag kőfalait palatető fedte, ablakait spaletta védte. Az épületben 6 tágas parkettás lakószobát alakítottak ki, amelyekben cserépkályhák biztosították a fűtést. Ezek a helyiségek is a köznemesi lakásokhoz hasonlóan funkció szerint elkülönültek – kis ebédlő, kis háló, szalon, nagy ebédlő, kis nappali, hálószoba –, de volt a házban még egy garderober szoba, egy éléskamra, hosszú T alakú, cementlappal burkolt folyosó, closet, téglával lerakott padlás, húsfüstölő kamrával. A kúrai alatt kézi pince, előtte kőlapos terasz állt. A folyosóról nyílt az úrilakkal összeépített konyhaépület, amelynek mérete 14,6x6,4 métert tett ki. Ebben a nagy, cementlappal burkolt konyhahelyiségben állt egy porcelán csempés takaréktűzhely. A melléképületben lévő a cselédszobában kisebb csempés takaréktűzhelyt helyeztek el. A konyhaépület elé kerámia lapokkal kirakott verandát emeltek. (K.109, 110, 111, 112, 113, 114. kép)

28. kép A Felsőbaka-prandorfi Blaskovich kúria 1920 körül. Forrás: TBM Fotótár

A ligetes kertben állt egy vendégház is, aminek hossza 13,7 m, szélessége 8,8 m volt, s ez a Blaskovich fivérek idejében a házfelügyelő lakásaként szolgált. Az épületet palatető fedte, két darab parkettás szoba és egy parkettás konyha, closet, valamint kerámiaburkolatú nagy veranda alkotta beosztását. A gazdasági épületek sorában egy kb. 15 m hosszú, cseréppel fedett ház is rendelkezésre állt, amiben 3 helyiséget

⁹⁸⁴ TBM Blaskovich család irata Td. 73.22.2.

alakítottak ki. Ezt régebben virágháznak, de az 1930-as években már fáskamraként használták. (K.107. kép) Egy 65,5x10 m, cseréppel fedett építményben istállókat, mosókonyhát, csukott kocsiszínt, baromfi ólakat, kamrákat és cselédlakásokat alakítottak ki. Szintén cseréptetővel látták el a 25,8x5,9 m-es színt és sertésólat. Külön kertben állt a 17,7x9,6 m-es, cseréptető, kőfalú csűr. Az udvari, 20 m mélységű kerek kút biztosította az ivóvizet, amit az a forrásvíz táplált, ami a faluban a felszínen fakadt. A birtokon villanyáram is rendelkezésre állt, ami ekkor igen korszerű felszerelésnek számított, mivel a tápiószelei kúriába csak 1952-ben vezették be a villanyt. A Blaskovich fivérek Felsőbaka-prandorfi birtokának épületeit a bútor és a gazdasági felszerelések nélkül 150 000 Korona értékre becsülték, a lévai Szlovák Biztosítónál erre az összegre kötötték a tűzbiztosítást.

Arra a kérdésre, hogy miért szerette a Blaskovich testvérpár ezt, az őseik földjén vásárolt földet, feljegyzésükből kaphattam választ, mivel kitűnő vadászati lehetőség nyílt itt. A pukanecki 4000 holdas vadászati erdő szarvas, őz, vaddisznó és erdei szalonka elejtésére adott lehetőséget. *„A környező balzsamos levegőjű hegyek tele vannak kényelmes sétautakkal, amelyekről fáradtság nélkül élvezhetők a szebbnél-szebb panorámák. Gyalog kirándulással a Szitnyán (1011 m) lévő menedékház is elérhető, olyan úton, amely a vadontermő rózsák legklasszikusabb helye, amellyel még Tirol és Svájc sem vetekedhet.”*⁹⁸⁵ Szinte mesebeli tájként írta le Blaskovich György ezt a vidéket, ami gyermek- és ifjú kora nagybányai és máramarosi környezetéhez hasonlítható, teljes ellentéte a tápiószelei alföldi rónának.

A Blaskovich testvérek felsőbakai birtokának kiterjedése és művelési ágak szerinti megoszlása 1936 előtt: szántó 73 kat. hold 917 □öl, kert 2 k. h. 1194 □öl, rét 68 □öl, legelő 15 k. h. 630 □öl, fanet 2 k. h. 885 □öl, összesen: 95 kat. hold 494□öl, azaz 127 magyar hold 94□öl. A fivérek a felsőbakai földet a vétel után haszonbérbe adták ki, Fendt Vilmos 1915-től 1921-ig 6 évre évi 2000 koronáért bérelte.⁹⁸⁶ Blaskovich György és János a későbbiek során is ezt a hasznosítást választotta, amellelt hogy vadászni ide jártak. 1929 és 1933 között Tanító Gyula és Kun László bérelte évi 120 q búza áráért, s az érte járó összeget a pozsonyi tőzsde mindenkori búza árában állapították meg, s évi két részletben, áprilisban és októberben fizették ki. A fivérek figyelemmel kísérték a gazdálkodást, a fakivágást, a közterhek befizetését is, ami a bérlők dolgának számított. Éppen ilyen hiányosság miatt váltottak bérlőt, mert az előzők

⁹⁸⁵ TBM Blaskovich család irata Td. 69.27.4/1.

⁹⁸⁶ TBM Blaskovich család irata Td. 69.27.1. Haszonbérleti szerződés, 1915. 07. 18.

nem fizették az adóterheket. 1934 októberétől Bándy Endre pukaneci állatorvos vette át 120 q búza készpénz egyenértékéért, 3000 K adóátalányért és a tűzbiztosítás fedezéséért. Az úrilaknál gondnok is rendelkezésre állt Sluka Stefan és neje személyében, akik rendben tartották a házat, illetve főztek a fivérek számára ott tartózkodásuk idején, amit ők külön megfizettek. Egy főre általánosan 40 koronát számoltak, így pl. 1930 májusában 5 és félnapi kosztért 220 cseh koronát adtak Slukáéknak. Kezdetben a fivérek megelégedésére végezték munkájukat, de ez a helyzet megváltozott, később csak ügyvédi segédlettel tudták őket a vendégházból eltávolítani, mivel igen jelenős összeget 5000 koronát követeltek a lelépésért. 1935-től Csabók István nyugalmazott gazdasági ispán gondozta az úrilakot, aki szintén a vendégházban lakott.

A Blaskovich fivérek a haszonbérlet összegét egészen 1944-ig a szlovák bankon keresztül megkapták, ami évi 10-15 000 cseh korona bevételt jelentett számukra. A Felsőbaka-prandorfí birtokkal kapcsolatos feljegyzések között fennmaradt egy újságkivágás, amiből megtudható, hogy 1930-ban a búza tőzsdei ára 125–127 cseh korona volt mázsánként. A fivérek 126 koronával számoltak, ami 15 120 cseh korona bevételt jelentett, de ebből jött le a jövedelem-, föld-, ház- és forgalmi adó. A gondnok évi 2 q búza árát kapta feladatának ellátásáért, illetve a lakást. A birtokon mindig kellett valamit javítani, hol a kút, a veranda, a virágház, vagy a kisház rendbetétele jelentett költséget 500–1500 K közötti összegben. A Blaskovich fivérek átlagosan évente két alkalommal, április végén, május elején és októberben utaztak Felsőbakára.⁹⁸⁷ Blaskovich György és János 1939 júniusában ismét bérlőt váltott, akit a pozsonyi magyar újságba leadott hirdetésen keresztül találtak. E szerződés szerint is az évi haszonbért ismét 120 q súlyú tiszta búza értékében szabták meg, aminek megfizetését két részletben, április és október első napján igényelték. A bérlőt terhelte a tűzbiztosítás díja és az adó. A szerződés hat gazdasági évre vonatkozott.⁹⁸⁸ Az átlagos gazdasági ügymenetbe azonban a világtörténelem közbeszólt.

A Blaskovich fivérek 1920–1945 között összesen 211 kat. hold 401 □öl földdel a következő településeken rendelkeztek:⁹⁸⁹

- Tápiószele, Szent László utca 304. úrilak és kert és gazdaság 4 k.h. 810 □öl
- Tápiószele, Szent László utca 312. vendégház és kertje 620 □öl

⁹⁸⁷ TBM Blaskovich család irata Td. 2003.4.5. Napló a Horny-prandorfí birtok bérlőiről 1929–1933.

⁹⁸⁸ TBM Blaskovich család irata Td. 69.27.4/2.

⁹⁸⁹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.106.1. Blaskovich György 1935-ös végrendelete, Td. 69.75.1.

Tápiószentmárton / György	56 k.h. 1041 □öl
- Tápiószentmárton / János (göbolyjárasi és juttatott legelő)	54 k.h. 636 □öl
- Felsőbaka-Horny-Prandorf	95 k.h. 494 □öl

Ez a birtoknagyság az értelmiségi életvitelüknek biztos alapot adott, de beosztó életmóddal lehetőséget biztosított műgyűjtésük folytatására, illetve a régészeti feltárások finanszírozására.

A Blaskovich testvérpár életkörülményeiről 1930. április 5-én egy kérvényhez készített feljegyzés ad pontosabb képet:

<i>Blaskovich György vagyonának értéke, bevétele és kiadása:</i> ⁹⁹⁰	
- bérbe adott 26 k.h. földből és 2 hold kertből	
- 52,5 q rozs hasznóbér	577 P
- 2 hold kertből 4 q búza érték	100 P
- saját lakás értéke	190 P
- Tápiószelén fél ház és 2 hold kert	7000 P
- Tápiószentmártonban 26 hold 400 öl homok szántó és rét	12 000 P
- 30 h. 354 öl föld özv. Blaskovich Antalné életfogytiglani hasznélvezete alatt (becsértéke)	20 800 P
- 50 tyúk	200 P
- saját házban 5 szobás lakásban 1/2 részben	
- egy háztartási alkalmazottat (konyhaszolgálot) tart (fivérével közösen)	10P
- özv. Blaskovich Gyuláné 74 éves édesanyja eltartottja	
- adó	310 P
<i>Éves jövedelme:</i>	556 P
<i>Blaskovich János vagyona és jövedelme:</i>	
- 26 h. 400 öl homok szántó és rét (kat. tiszta jöv.213.50 korona) értéke	20 800 P
- ½ ház és kert becsértéke	12 000 P
- bérbe adott 26 hold 400 öl földből 52,5 q rozs értéke	557 P
- 2 hold kert	100 P
- ½ ház haszn értéké	190 P
- Geri Mária 25 éves adoptált lánya eltartása	
- egy háztartási alkalmazottat (konyhaszolgálot) tart (fivérével közösen)	10 P
- adó	310 P
<i>Éves jövedelme:</i>	556 P

⁹⁹⁰ TBM Blaskovich család irata Td. 69.155.1.

A Blaskovich fivérek személyenkénti 556 pengős évi jövedelme és kettejüknek évi 10 000 cseh korona (1700 pengő) körüli nettó bevétele az alsóbb középosztályi élet alapjait biztosították számukra úgy, hogy édesanyjukat és Máriát, János örökbe fogadott lányát is eltartották.⁹⁹¹ Az 1930-as években a középiskolai tanárok, mérnökök, orvosok vagy a minisztériumon kívül foglalkoztatott ügyvédek havi 300–500 pengőt kerestek, a tanítók 200, míg az egyetemi tanárok 800–1200 pengő javadalmazásban részesültek. Ez utóbbi már nagypolgári színvonalú élet feltételét biztosította. A tekintélyesebb középpolgári lét 350 pengő havi jövedelmet feltételezett. A havi 200 pengő tette lehetővé a családalapítást, a középosztály társadalmi helyzetének megfelelő, vagyis 2-3 szobás lakás fenntartását, valamint legalább egy cseléd lány vagy bejárónő foglalkoztatását.⁹⁹² A fentiekből látható, hogy a tápiószelei Blaskovich fivérek magyarországi jövedelme még a felvidéki haszonbérlettel együtt is igen takarékos életmód alapját teremtette meg.

5.2. Köznemesi kúria a 20. század első felében, a Blaskovich fivérek életkörülményei

A Blaskovich család 20. században élt tagjai közül legfontosabb és legszerteágazóbb szerepe a kulturális értékörzésben Blaskovich Györgynek és Blaskovich Jánosnak volt. A fivérek 20. századi életkörülményeinek leírásával, feldolgozásával az a célom, hogy árnyaljam a középosztály életmódjáról kialakított képet, oldjam a gyakori sztereotípiákat. A magyar társadalomfejlődés jellemző sajátosságaként a középosztály meghatározó részének tekintették az egykori nemesség birtokkal rendelkező részét. A 20. század első éveire mintegy 7000 család alkotta a nemesi eredetű birtokos osztályt. A birtokukat elvesztők vagy adóságokkal küzdőknek egyfajta lehetőséget nyújtott a hivatalvállalás, különösen a közpályákon. Egyre gyakoribb lett, hogy a közhivatali, politikai funkciókat már a megélhetés érdekében vállaltak el. Száz év alatt nagyot változott a világ. Blaskovich József, a dédszülő és Blaskovich Gyula, a nagyszülő táblabírói világában a nemesek a politikáért és nem a politikából éltek. Egzisztenciálisan nem függtek a megyei, országos közélet tényezőitől. Az unokák korára, a 20. század fordulójára a középosztályon belül megtörtént az

---

⁹⁹¹ 1 cseh koronát 17 garasban számoltam

⁹⁹² Gyáni Gábor – Kövér György 1998. 281–283.

átrétegződés.⁹⁹³ A századelőre a Blaskovich család társadalmi státusz tekintetében kettészakadt. Korábbi leírásból kitűnt, hogy a tápiószentmártoni, gyapjúi és nagykirályhegyesi leszármazottak az úri rendben, a középosztály felső rétegében maradtak, sőt néhány családtagra (Blaskovich I. Ernő, Miklós és leszármazottai) az arisztokráciával, a hagyományos elittel egyenértékű életmód volt a jellemző, míg belső indíttatásból vagy külső kényszerből a kettős, értelmiségi és nemesi életvitelt folytatók rokonaikhoz képest társadalmi státusz tekintetében lesüllyedtek. Ez a megállapítás érvényes a tápiószelei Blaskovich testvérpárra.

A család tápiószelei tagjainak életvitelében a tanulmányaik (gazdatiszt) és a foglalkozásuk (hivatásos katonatiszt), a felnevelésük városi körülményei alapján a középréteghez kötődő társadalmi réteg, a (nemesi) úri és a polgári középosztály közül az utóbbi értékrendjét, mentalitását követhetem nyomon. A középosztály a legnehezebben körülhatárolható társadalmi réteg, lent is, fent is lehetetlen pontosan meghúzni határát. Értekezésemnek nem célja a magyar középosztály megteremtésével kapcsolatos viták bemutatása, így a polgárság és középosztály összefüggéseivel, a gentry vagy dzsentri kérdéskör elemzésével nem kívánok foglalkozni, mivel tudós kollégák korábban megtették ezt.⁹⁹⁴ Kövér György említett 2003-as tanulmányában a 19. századtól kezdődően összefoglalta a középosztállyal kapcsolatos művek lényegét, amelyre napjaink kutatói konkrét családi életpályák megrajzolásával is reagálnak.⁹⁹⁵

Fontos rétegeképző elem a jövedelem. A kis- és középpolgári jövedelmek közötti határvonalat az évi 3500–4500 pengő közötti sávban határozza meg a kortárs szakirodalom. E jövedelem biztosította a középosztályi léttől elválaszthatatlan polgári életmód vagy életstílus fenntarthatóságát. Ezen kívül a középosztálybeli életvitel mutatója a lakáshelyzet, cselédtartás és egyéb fogyasztási szokások, például kulturális fogyasztás, önművelés igénye. A tápiószelei Blaskovich fivérek jövedelmi helyzetét fentebb részleteztem, ezért a következőkben lakásuk milyenségét tárom fel.

A 19–20. század fordulóján a városi és vidéki középosztály nem tudta, vagy nem akarta a lakások minden szobáját étellel megtölteni. Az ebédlő sokszor üresen állt, ezért ha vendég nem volt, rendszeresen a konyhában étkeztek. Általánossá vált a bútorok kímélése, így csak egy szobát laktak.⁹⁹⁶ Ezt a valós, de egysíkú életvitelről kialakított képet kívánom a Blaskovich család példája alapján pontosítani, színesíteni. Alapvető

⁹⁹³ Gyáni Gábor – Kövér György 1998. 258–262., Hanák Péter 1983. 449–452.

⁹⁹⁴ Gyáni Gábor 1997. 30–46., Tóth Zoltán 1997. 46–73., Kövér György 2003. 1119–1169.

⁹⁹⁵ Lácza Magdolna 2009. 37–47., Gál Zsuzsa 2009.

⁹⁹⁶ Gergely András 1971. 406–440.

munkák léteztek a polgári életmód és lakáskultúra, a parasztság és munkásság, zsellérség élet- és lakóviszonyairól, a rendi világ egykori tehetős, birtokos köznemességének 20. századi hétköznapijaira a jelenkori kutatások adnak példát. Ez utóbbiak azért fontosak, mert az úri rend, a középosztály életkörülményeire korábban, csak az irodalmi vagy művészettörténeti feldolgozások álltak rendelkezésre. Az újabb társadalomtörténeti irány képviselői, már pontos adatokon alapuló feldolgozásokkal árnyalták a korábban ismert képet. Az irodalmi feldolgozásokból, általában Mikszáth műveiből megismert réteg inkább a nemesség alsóbb, kevés birtokkal rendelkező, vagy a birtokosi egzisztenciát a jobbágyfelszabadítás utáni pár évtizedben elvesztő része. Vannak irodalmi művek, amelyek a „kisnemesség”, a kurta vagy bocskoros nemesség világába vezették az olvasókat. Az ilyen művek társadalmi-gazdasági hátterét elemezte Kósa László, aki összegyűjtötte a kurta nemes környezetének, viselkedésmódjának jellemzőit, s rávilágított arra, hogy a klasszikus történeti források alapján nem vagy alig lehetséges azt az életmódot rekonstruálni.⁹⁹⁷

Az általam vizsgált köznemesi család egyik ágának leszármazottjai 1912-ben költöztek a Pest megyei Tápiószelére. A két Blaskovich fivér, György és János nyitott szellemiségével, széleskörű érdeklődéssel olyan intellektuális magatartást képviseltek, ami ezen a településen addig ismeretlen volt. A régiségbúvár, régész, műgyűjtő tevékenység egyértelműen behatárolta társadalmi mozgáspályájukat.

A Blaskovich család három generációja által gyűjtött és megtartott használati tárgyi anyagnak, valamint a tápiószelai kúria, mint köznemesi lakóhely bemutatása igen fontos. A lakás életmódjellemező és minősítő jelentőségét az adja meg, hogy az emberi alaptevékenységek egyesülnek és tárgyasulnak benne, ezért az elsődleges létszükségletek kielégítő funkciója mellett fontos gazdasági, közösség-szervezési és higiéniai szerepet is betöltött, kor- és rétegjellemező technikai készségeket, társadalmi, valamint esztétikai értékeket hordozott.⁹⁹⁸

5.2.1 A tápiószelai Blaskovich kúria

Értekezésemben azt a második világháború előtti állapotot rögzítettem a fivérek fotói, leírásai, és Schlier Lujza, a család alkalmazottjának visszaemlékezése alapján,

---

⁹⁹⁷ Kósa László 2003. 320–339.

⁹⁹⁸ Hanák Péter 1992. 5.

amikor a ház csak a lakás funkcióját töltötte be, s a műgyűjteményt még nem nyitották meg a nyilvánosság előtt. A látogatók igényei miatt 1940-ben kisebb átrendezések történtek a helyiségek berendezéseiben.

Az első világháború előtt még a lakás méretét, a szobák számát tekintették olyan mutatónak, amely kifejezte tulajdonosa vagy bérlője társadalmi helyzetét. Jó polgári lakásnak a háromszobás számított. A két világháború között már nem a szobák száma, hanem a lakás, a lakóház felszereltsége, kényelme vált minősítő tényezővé.⁹⁹⁹ Ezért részletesen leírom a Blaskovich lakhely felszereltségét, berendezését, hogy alaposabb ismereteink legyenek a polgárosult köznemesi család életviteléről, lakáskultúrájáról.

A tápiószelei úrilakot 1906-ban Viczián Kálmán helyi földbirtokos építette, kinek ősei még az 1700-as évek végén telepedtek meg a településen. A neoklasszicista stílusban emelt kúria két egységből állt. A főépületi rész tartalmazta a lakószobákat, az oldalsó épületszárny pedig a kiszolgáló helyiségeknek (konyha, kamra, mosókonyha, cselédszoba) adott helyet. A két részt lapos tetűjű, a kert felől két ablakkal, az udvar felől kijáráttal ellátott folyosó kötötte össze. A főhomlokzatot a timpanonos, négy oszlopos bejárat és a két toronyszoba határozta meg. A két saroktorony kastélyformát kölcsönzött az épületnek. (K.100. kép)

A szelei kúria alaprajzi elrendezését illetően kétraktusos, mint az újabb építmények. Általában a régebbiek egy traktusúnak, rendes egyvonalban, vagy L alakban épültek. A kétraktusos alaprajzúaknál helyiségek sorát találtuk az utcai - kerti és az udvari oldalon, attól függően, hogy az úrilak városban vagy falun állt.¹⁰⁰⁰ A tápiószelei kétraktusos épület kert felőli részére 4 dór jellegű sima oszlopon nyugvó timpanonos, nagy lépcsős attikájú előcsarnok készült.

Az épület alapja téglá, fala vályog, 90 cm-es szélességű vert fala még száz év múltán is száraz. Télen kitűnően őrizte a meleget, nyáron pompás húst tartott, amit a kúriát körülvevő hatalmas fák is elősegítettek. A ház mindkét épületrészét cserép fedte. A vert falat kívülről két sor földbe lerakott téglá vette körül (amit sajnos 1969-ben betonszegélyre cseréltek). A lakószobák területe 229 m², az egész ház területe 347 m². Ez a neoklasszicista stílusú épület 4 katasztrális hold 810 négyszögöles belsőségen állt.¹⁰⁰¹

---

⁹⁹⁹ L. Nagy Zsuzsa 1999. 646–674.

¹⁰⁰⁰ Kovács Gyula 1938. 7.

¹⁰⁰¹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.76.1.

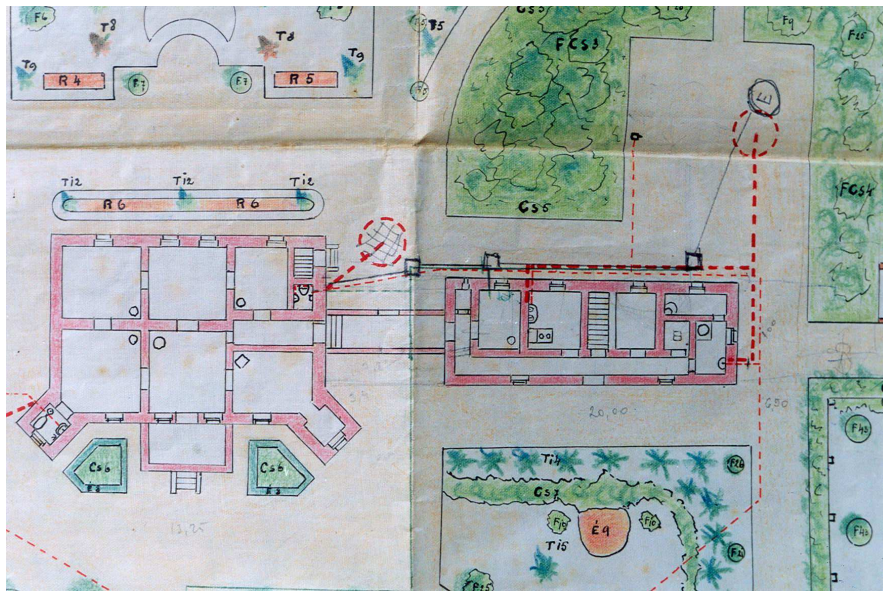
29. kép A tápiószelei kúria 1915 körül. Forrás: TBM Fotótár

Az úrilak külső megjelenését meghatározta a hófehér fal, a lakóépületen elhelyezett 10 darab, belső, fehér spalettával ellátott ablak, valamint a timpanonos, nyitott terasz, a róla nyíló fehér, tömött fa bejárati ajtó. Az oldalsó épület utca felőli oldalát két ablak és a személyzeti bejárat, míg az udvarit, vagyis hátsó oldalát öt ablak, végét egy ablak tagolta.

A lakószobák aljzata padlós, a konyha köves, a gang és a többi helyiség téglaburkolatú volt. A két hálóhelyiség falát meszelték, a többi lakószobáét tapétázták. Az ebédlő falát alulról széles fából készített sötét lambéria, felette csíkos tapéta fedte. A lakószobák ablakait barnás színű drapéria díszítette. Az ebédlő padlóját zöld, a szalonét bordó és a könyvtárét sárga posztó szőnyeg borította. A fivérek hálójában 2x3 m-es spárga szőnyeg takarta a padlót.

A tápiószelei Blaskovich kúriában csak 1952-től volt villanyvilágítás, az általam tárgyalt időszakban az úrilak világítását a petróleumlámpák és gyertyák szolgáltatták. Ezeknek sokféle változatát használták: fali és asztali gyertyatartók, függő és álló petróleumlámpák. A főépület lakószobái funkció szerint elkülönültek. A bejárati ajtóval ellátott középső helyiség töltötte be a fogadó és ebédlő szerepét. Jobbra a toronyszobával ellátott szalon szolgált a vendégvárás és társalgás színhelyéül. A főbejárattól balra lévő helyiség volt a két fivér hálószobája, amihez kapcsolódó toronyban alakították ki a fürdőszobát. A hálóból nyíló helyiség elsősorban a gardrób, a tároló szerepét töltötte be. A következő kéttablakos helyiség, a férfiszoba, a dolgozó

feladatát töltötte be. A folyosóról nyílt az édesanyjuk, majd később Blaskovich János lányának, Máriának a hálója. E folyosóról lehetett megközelíteni az illemhelyiséget is.

30. kép A tápiószélei kúria alaprajza 1915. Forrás: Kertterv részlet TBM Td. 2003.3.1.

A főbejárat timpanonos, oszlopos nyitott teraszáról közvetlenül az ebédlőnek és fogadónak használt helyiség nyílt. (64., 83., 84. kép) Ez a kétfunkciójú, stabil struktúrájú helyiség alapbútorzata a közepen elhelyezett hatszögletű ebédlőasztal, üveges tálaló, kredenc és tálalószekrény, valamint a 19. század második feléből származó, diófából készült pipatórium. Öntöttvas kályha biztosította a fűtést. A fogadó szobában állt még az ívelt formájú vitrin, amiben a családi műgyűjtemény régiségeit helyezték el. Falait a Blaskovich fivérek vadásztrófeái díszítették, így e hangulathoz illett a dámvad-, szarvas-, és őzagancsokból készült csillár, amelynek közepén petróleumlámpa, oldalán gyertyák világítottak. A tápiószélei ebédlő berendezése rendet és fegyelmet sugallt, megfelelt a házirendek és az étkezések szertartásosságának. A köznemesség és a polgári középosztály életmódjához tipikusan hozzátartozott a napi háromszori közös étkezés. A Blaskovich fivéreknél e helyiség a vendégek fogadásának, étkeztetésének színteréül is szolgált. (K.101, 113, 114. kép)

A társas élet központi helyiségének számított a vendégváró szoba, ezért a szalonba a lelegegánsabb bútorokat helyezték el. Már a 19. század első felében a köznemesi kúriákban, majd a század utolsó évtizedeiben a polgári lakásokban nyilvánvaló volt a szalon szerepének fontosabbá válása. A szalon a reprezentációs funkció miatt jelent meg.¹⁰⁰² Ezt az igényt elégítette ki a tápiószélei kúria vendégváró

¹⁰⁰² Buzinkay Géza 1992. 17–21.

helyisége, bútorzata, berendezési és dísz tárgyai mind ezt a jelleget erősítették. A szalon struktúrájának magját az ülőgarnitúra alkotta. A Blaskovich kúria egyik atmoszférát és környezetet meghatározó bútor együttese az empire ülőgarnitúra – írta Körmöczy Katalin a család bútoranyagának elemzésében.¹⁰⁰³ A tápiószelei kúria szalonjában található ülőgarnitúrához hasonló darabok voltak más köznemesi családnál is, úgymint Görgey Artúr visegrádi otthonában vagy Csapó Dániel földbirtokos, alispán és országgyűlési követ úrilakjában. Ez utóbbi tulajdonában lévő ülőgarnitúrához tartozó kanapé és két fotel formái a Blaskovich házban találhatók azonos, de az anyaga, színe különböző volt.¹⁰⁰⁴ Az ilyen ülőgarnitúrák fontosságát a családi életben betöltött központi szerepe, a meghitt együttlét jelentősége, a közös beszélgetés, zenehallgatás, a rokonokkal, barátokkal való rendszeres találkozás adta. A biedermeierben a lakályosság mind a látványra, mind a kényelemre nagy hangsúlyt helyezett.¹⁰⁰⁵ A sarokban álló zöld cserépkályha nemcsak fűtötte, de díszítette is a helyiséget. Az általános megítélés szerint a szalon elképzelhetetlen volt zongora nélkül. A biedermeier lakások egyik fő bútordarabjának, e kor zenekedvelő embere hangszereként tartották számon.¹⁰⁰⁶ A családban Blaskovich János és Mária is tudott zongorázni, s nemcsak itt Tápiószelelén, hanem a fivérek felvidéki kúriájában is rendelkeztek e hangszerrel. A szalonban is állt egy kecses, belül bársonnyal bevont polcos és egy sarokvitrin, ennek funkciója a család értékeinek bemutatása volt. E helyiség berendezési tárgyai között egy empire, rózsafából készült női írószekrény, egy iratszekrényke és egy késő barokk házi oltár sorakozott. (K.103, 104. kép)

A szalon falait a Blaskovich műgyűjtemény legértékesebb festményei díszítették. Ezek egy részét még a nagyszülő vásárolta 1848-ban Pyrker János László egri érsek hagyatékából. A vendégváró szoba díszítésében kiemelt hangsúlyt kaptak a 19. századi magyar festők által készített olajképek, így Barabás Miklós és Kisfaludy Károly alkotásai. Ezek között néhány a család tagjait ábrázolta, pl. Blaskovich Pált, Blaskovich Annát, Máriássy Bélát, Blaskovich Máriát. A köznemesi és polgári lakások minőségét fejezte ki a helyiség teljes megvilágítását szolgáló csillár.¹⁰⁰⁷ A tápiószelei Blaskovich szalonban a 12 karos, aranyozott bronz, üvegprizmás gyertyavilágítású 19. század végi csillár szolgáltatta a fényt.

---

¹⁰⁰³ Körmöczy Katalin 1993. 62–73.

¹⁰⁰⁴ Simon V. Péter 1988. 95–99.; 121–122.; Voit Pál 1993. 277., 332.

¹⁰⁰⁵ Vadas József 2001. 96–97.; 115–116.

¹⁰⁰⁶ Zolnai Béla 1993. 19.

¹⁰⁰⁷ Hanák Péter 1984. 142.

A főbejárattól balra eső, toronyszobával ellátott helyiség a fivérek alvóhelyeül szolgált. A hálószoba funkciója és struktúrája a 19. század folyamán lényegében nem változott, az alvás színtere volt, ami az idegenek elől elzárt területnek számított. A fivérek hálója intimitást, de férfias ízlésvilágot sugallt. A hálószoba berendezési tárgyai: ágyak, ruhás-, könyv- és éjjeli szekrények egységet alkottak. Ezt a bútor együttest a nagybányai tartózkodása alatt (1887–1901) készítette egy helyi asztalosmester (K.105. kép). A háló melletti toronyszoba töltötte be a fürdőhelyiség szerepét. Tápiószelén már a századelőn artézi víz állt rendelkezésre. A víztársulattól a Blaskovichok 4 részt vásároltak, így vezetékes vízzel rendelkeztek, sőt kertjükbe is több helyen folyóvizes csapot szereltek. A fürdőszoba puritán berendezését alkotta a fal, folyóvizes csap, a fehér bádoggal fürdőkád, kis vaskályha és hosszú, márványlapos, fiókos asztal, amiben a tisztálkodás eszközeit helyezték el.

A tápiószeléri kúria lakószobáinak eddig megismert berendezési tárgyai közül csak a hálóhelyiségben állt olyan bútordarab, amiben ruhaneműfélét tároltak. A szalonban és dolgozóban csak a könyvek, porcelánok, dísz tárgyak elhelyezésére használható vitrin vagy más bútorféle sorakozott, ezért a kúria egyik helyiségét csak gardobnak, tárolónak használták. Ennek berendezési tárgyai azok a fa- és vasládák voltak, amik még a családi örökség részét képezték, de 18. századi származásuk miatt az empire és biedermeier lakószobák berendezéseivel már nem illettek.

A férfiszoba, a dolgozó a szellemi foglalatosság színterének tekinthető. (K.102, 104. kép) E helyiség jellegzetes bútordarabjának számított a könyvszekrény és az íróasztal. A tápiószeléri könyvtárszoba egészében, csak úgy, mint egy-egy darabjában is az empire és biedermeier egymásba hajlásának jellegzetes formavilága jelent meg. A sima, fekete, lakkozott fa bútor együttes a Blaskovich család konszolidált, nemes ízlésére utalt. A dolgozószoba berendezési tárgyai a három könyvszekrény, komód és szekrény. Kossuth Lajos turini lakásában található könyvszekrények formáiban, stílusukban hasonlóak voltak a Tápiószelén őrzött darabokkal, csak anyagukat és a színüket tekintve különböztek. A Blaskovich kúria könyvszekrényei fekete, lakkozott fából, a turini darabok diófából készültek.¹⁰⁰⁸ A tápiószeléri dolgozószoba két ablaka között állt a régi fegyverállvány, rajta a család régi lő- és vágófegyvereivel. Az állvány középső részét úgy képezték ki, hogy a 18. századi díszes főúri lószerszám és nyeregtagaró elfért rajta. Az állványt még a fivérek édesapja készítette, mert a

---

¹⁰⁰⁸ Kőrömczi Katalin: 1999. 5–19; Haider Edit 1994. 177–291.

tiszaújhegyi kúria fotóin is látható volt. A fegyvertartó előtt állt egy különleges iparművészeti remek, az 1830 körüli empire gömb alakú varrószelekre nyíró. ¹⁰⁰⁹ Az ablakmélyedésekben fekete, lakkozott, könyvespolcok sorakoztak. Az egyik könyvszelekre nyíró és az ablak elé helyezték az olvasó karosszéket. Ez a bőrös karosszék (1840 k.) a biedermeier német nyelvterületen megfogalmazott formavilághoz köthető, első vonalbeli európai rangú bútordarab – értékelte így Körmöczy Katalin. A bőrfotel előtt barna asztal állt, amely az 1840-es évek magyar biedermeier asztaltípusát képviselő darabnak tekinthető. ¹⁰¹⁰ A szobabelső terét a 19. század második feléből származó, faragott lábú, kárpitozott ülőgarnitúra részei: a kanapé és a négy fotel töltötték be. E helyiség világítását az öntött, belül fehérre festett bádogernyővel ellátott petróleum függőlámpa és a két spíáter testű petróleum lámpapár adta, mindegyikük 19. század végi termékek közé tartoztak.

A női háló 1932-ig a fivérek édesanyja, majd Blaskovich (Geri) Mária alvóhelyéül szolgált, amit a folyosóról nyíló legkisebb lakóhelyiségből alakítottak ki. Berendezési tárgyait – öntöttvas kályha, két Steindl-féle ruhásszelekre nyíró, egy dívány, egy nagy asztal, egy ágy és egy fésülködő asztal – a praktikusság és puritán ízlés jellemezte. A folyosó falát a Blaskovich fivérek legjelentősebb vadásztrófeái, a medvebőrök díszítették. E trófeák alatt egy kis szelekre nyíró és egy konzol asztalka állt. A folyosóról nyílt a folyóvízzel ellátott illemhely. A hat lakószobából és folyosóból álló főépületet az oldalsó épületszárnyal, egy lapos tetővel ellátott közlekedő kapcsolta össze.

A főépület helyiségei a lakószobák funkcióit töltötték be, s a kiszolgáló helyiségek (konyha, kamra, mosókonyha, cselédszoba, éléskamra) az oldalsó részben sorakoztak. Az épület teljes hosszán folyosó vezetett a mosókonyha bejáratáig. A főépülethez legközelebb eső helyiség a cselédszoba volt. Ebben az épületrészben rendezték be a konyhát és mosókonyhát, ez utóbbi felszerelését csupán az öntöttvas, folyóvízes fali kagyló, fateknő és dézsa alkotta, de mángorlót nem használtak. Mivel a házban nem volt kemence, ezért építettek egy kamint, vagyis füstölőt. A főépület alatt, a padlásfeljáró melletti épületrészben kisebb pincét képeztek ki, aminek kis mérete miatt a hűtést az udvaron kialakított jégverem is biztosította.

---

¹⁰⁰⁹ Hasonló darab a budapesti Iparművészeti Múzeum tulajdonában van. Lásd erről Zlinszkykéné Sternegg Mária 1979. 262–263.; Vadászi Erzsébet 1987. 176.

¹⁰¹⁰ Körmöczy Katalin 1993. 67–73. A tápiószelci olvasó (német vagy német mintát követő) karosszék nagy hasonlóságot mutat a neves berlini építész, Karl Friedrich Schinkel (1781–1841) által a porosz uralkodónak tervezett darabbal. Lásd erről Vadas József 2001. 60.

5.2.2. A kúria környezete, gazdasági és vendégépületei

A Blaskovich kúria körüli négy és fél holdas belsőségén egy díszparkot képeztek ki. A fennmaradt iratokból kiderült, hogy a Blaskovichok 1912–13-ban Blazsek Ágoston székesfővárosi főkertészt bízták meg a kert tervének elkészítésével, illetve a kivitelezési munkákkal.¹⁰¹¹ Az angolpark jellegű kertben sétautak, pihenőrészek, rózsaaágások tarkították a hársak, tölgyek, juhar-, szomorúfűz-, gesztenye- és fenyőfák sokaságát. A főbejáratától balra lévő parkrészen állt a filagória. A díszkert jobb oldalára gyümölcsöskertet telepítettek, a hátsó részében pedig zöldségest és szőlőültetvényt alakítottak ki. A kúriához tartozó gazdasági épületek az utcával párhuzamosan, a gyümölcsösnél sorakoztak. A nagyobbik épület volt az istálló, ami három részre tagolódott, az első volt a ló-, a második a tehénistálló, a harmadik a szénatároló. Az épület méreteit figyelembe véve megállapítható, hogy a Blaskovichok csak önellátásra rendezkedtek be, nem volt céljuk az állattenyésztés, sem egy nagygazdaság kiépítése, mivel erre anyagi lehetőségeik sem voltak. Csekély számú lóval rendelkeztek (csak a cséza elé kötötték őket az 1910–20-as években), mert mindössze négy bokszot képeztek ki. Az istállóval szembeni kis épület szolgált a gazdasági, kerti eszközök és takarmány tárolására.

31. kép A vendégház épülete. Forrás: TBM Fotótár

A Blaskovich kúria helyiségeit számba véve megállapíthatom, hogy azok között a vendégek elhelyezésére szolgálókat nem találtam. E rétegre pedig jellemzőnek mondható a családi, társasági kapcsolatok széleskörű ápolása. Ez a megállapítás a

¹⁰¹¹ TBM Blaskovich család irata Td. 69.43.2.

Blaskovich család ezen ágára is vonatkozott, a fivérek ezért vendégeiket külön épületben helyezték el az ún. kisházban (ezt az 50-es években kismúzeumnak nevezték, mert régészeti kiállítás került ide). A vendégházban négy helyiséget alakítottak ki, nyitott, oszlopos tornác övezte az épület udvari részét. Az utca felől lakó-, elő-, háló- és fürdőszoba alkotta a házacská beosztását. A vendégek mindig a fiverekkel együtt, a kúria ebédlőjében étkeztek, ezért ilyen funkciójú helyiségeket nem alakítottak ki.

A történeti szakirodalom szerint a valamirevaló középosztálybeli család legalább egy cselédet tartott, a jobb módúak szobalányt és egy szakácsnőt alkalmaztak. A Blaskovich családban a háztartás irányítását egészen a haláláig (1932) az édesanya, Gressai Marcella látta el, ezt követően Blaskovich (Geri) Mária intézte e fontos feladatot. A házimunkát ebben az időben egy konyhalány segítette. A park és a kert, a gyümölcsös és szőlő gondozását külön, alkalmi személyzet végezte, ami a falubeli emberekből tevődött össze.

A tápiószelei kúria – annak ellenére, hogy csak a 20. század első évtizedében épült – berendezése a biedermeier vidéki meghonosodásának ékes példája. A biedermeier volt az első, igazán széles rétegekre jellemző lakberendezési stílus Magyarországon.¹⁰¹² Mivel e stílus lehetőséget adott a lakások berendezőinek arra, hogy gondot fordítsanak a kényelemre, otthonosságra, ezért szinte természetes, hogy a tápiószelei kúriában is ennek jegyei alakultak ki és maradtak meg. E stílusirányzatban egész sor újabb bútorféleség jelent meg: könnyű asztalkák (konzol, játék, zsúr), vitrinek, szekreterek, könyvszekrények, íróasztalok, s ezek a Blaskovich lakban is fellelhetőek voltak. A kor jellegzetes berendezési tárgyai közé számított a házi muzsikálás eszköze, a zongora. Ugyancsak a biedermeier időszakában terjedt el a fűtési eszközök között az öntöttvas kályha. A szelei kúria lakóhelyiségében egy cserépkályha és 5 vaskályha biztosította a meleget.

A nemesi udvarház tradíciója a 19. század második felében találkozott a polgári villával, ezért tapasztalható több hasonlóság a szelei Blaskovich-lak és a jómódú polgárság századfordulós lakáskultúrája között.¹⁰¹³ A birtokos köznemességhez hasonlóan vagyoni elithez sorolható polgárság lakberendezésében, életmódjában meghonosultak a biedermeier társas élet szokásai.¹⁰¹⁴ Ez a biedermeier otthonteremtési szemlélet érvényesült a Blaskovich testvérpár lakóköriülményeiben. A tápiószelei

---

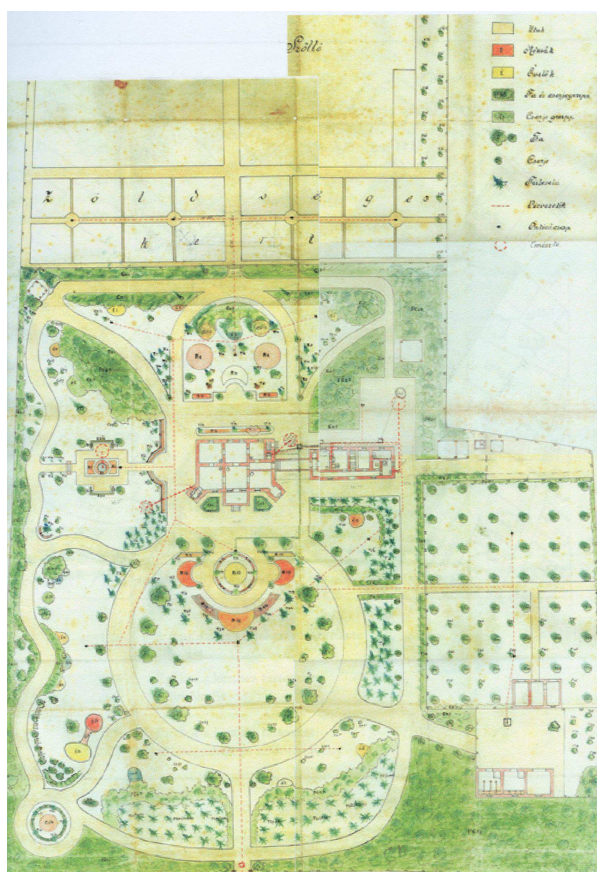
¹⁰¹² Kósa László 1998. 280.; Vadas József 2001. 96–97.

¹⁰¹³ Gyáni Gábor 1992. 27–60.

¹⁰¹⁴ Bácskai Vera 2006. 33.

Blaskovich kúria mérete és elrendezése, a hat lakószoba és a tíz kiszolgálóhelyisége, valamint a 347 m²-es alapterület meghaladta a pesti középosztály otthonainak átlagos nagyságát.¹⁰¹⁵ A vagyonosabb köznemesek által emelt 5–10 szobás udvarházak, köztük a Blaskovichok tápiószelei háza, a nagypolgári villák berendezéseinek, helyiségeinek funkcióival mutatott hasonlóságot, de azok színvonalát, berendezéseinek sokféleségét, infrastruktúráját, valamint a bentlakó és bejáró személyzet nagy számát nem érte el.¹⁰¹⁶ Ezt a különbséget egyrészt a jövedelmi viszonyok, másrészt a vidéki környezet determinálta. A különbség második tényezőjének az udvarház természeti környezete, a vidék infrastrukturális fejletlensége számított.

Harmadik oka a Blaskovich fivérek mindennapi életében rejlett. György és János nem alapított családot, nem nősült meg. A két fivér érdeklődését a történelem, a régmúlt kutatása, a családi műgyűjtemény gyarapítása és feldolgozása kötötte le. Életmódjuk inkább egy kisvárosi értelmiségiével hozható párhuzamba, mint például Pintér Sándor (1841–1915) Szécsényben élt ügyvédével.¹⁰¹⁷

32. kép A tápiószelei kúria kertje 1915 körül. Forrás:TBM Fotótár

¹⁰¹⁵ Vörös Károly 1997. 60–64.; 137.

¹⁰¹⁶ Láng Panni 1986. 80–93.

¹⁰¹⁷ Praznovszky Mihály 1989. 225–239.

Az 1920-as 30-as években a tápiószelei testvérpár mindennapjait a tápiószentmártoni és a felsőbakai földek kezelésén kívül, a műgyűjtő és régiségbúvár tevékenység töltötte ki. Az 1930-as évek végétől a Magyar Nemzeti Múzeum tápiószelei régészeti feltárásának szervezése jelentett számukra nagy feladatot. Ez a feleség, saját család nélküli állapot, a tudós, kutató életmód meghatározta a lakás berendezését, a személyzet körét. A fivérek, személyiségéből adódóan egyszerű, nem hivalkodó életvitelt folytattak, s ez tárgyi világukban is tükröződött. A polgári lakáskultúrához viszonyított különbségek és hasonlóságok ellenére a Blaskovichok otthonának az értéke, hogy míg 1944–45-ben a vidéki udvarházak, polgári villák berendezései különösen nagymértékben pusztultak el, szóródtak szét, addig a tápiószelei kúria túlélte a történelmi idők viszontagságait.

5.2.3. A Blaskovich fivérek életvitel a 20. század közepéig

Blaskovich György és János életvitelük alapján már egy polgárosult nemzedék tagjai sorába tartoztak, olyan nemes embernek, akiknek élete inkább értelmiségi, mint birtokos nemesinek minősült. János számára ezt a státuszt nemcsak gazdatiszti oklevele jelezte, hanem irodalmár, régiségbúvár munkássága is. György hosszú katonai szolgálata éppen arra a korszakra esett, amikor Magyarországon a tiszt presztízsfénykorát élte (1890–1914). A tisztikar társadalmi szerepét emelte, hogy bár a nemesek csak jó egynegyedét alkották a tisztikarnak, mégis ebben a foglalkozási ágban volt a nagybirtokosok után a legtöbb nemes. A tisztikar sajátos kapocs volt az új polgári társadalom és a nemesség között, mert a két réteg között itt alakult ki a legkisebb távolság.¹⁰¹⁸

A Blaskovich fivérek értelmiségi életvitelének anyagi alapját a több mint 200 kataszteri hold föld adta, amit haszonbérletben műveltettek, így számukra a gazdálkodás nem jelentett napi feladatot, rendszeres elfoglaltságot. Az értelmiségi lét keretét biztosította a tápiószelei kúria, amely nemcsak a családi élet színterét adta, hanem a század közepére kisebb vidéki régészeti- tudományos-művészeti bázissá vált. A Blaskovich kúria az 1920-as évektől kezdődően egyre nyitottabb lett, kezdetben a Tápió-vidék régmúltját kutató archeológusok és pártolók, majd a nagyközönség számára is.

---

¹⁰¹⁸ Hajdú Tibor 1999. 102.

Az 1920-as évektől Blaskovich György és János életét az archeológiai kutatómunka határozta meg, ennek szentelték szabadidejüket, majd anyagi forrásaikat. A tápiószentmártoni szkíta aranyszarvas megtalálása után a két testvér régészeti érdeklődése még intenzívebbé vált, mivel egy unikális lelet került elő.¹⁰¹⁹ Fettich Nándor régész akadémikus az Archeológiai Értesítő 1927. évi számában így értékelte: „A tápiószentmártoni szkíta kincs példája annak, hogy egy régészeti lelet is lehet egy darab történelem. Magyarországon való előfordulása és Szibériával való összefüggései megbecsülhetetlen filológiai értéket jelentenek.”¹⁰²⁰

A Blaskovich testvérek nem éltek fényűző módon, nemhogy autójuk (Blaskovich Ernő birtokleírásánál 5 db-ot olvashattunk), de a 30-as évektől saját lovuk sem volt. Fogadott kocsin, vonaton utaztak (pl. felvidéki birtokukra is), helyben kerékpárral közlekedtek. A fővárosban vásárolt műtárgyakat, bútorokat vasúton szállították haza. Szerény anyagi körülményeik ellenére mindent igyekeztek megtenni azért, hogy a tudomásukra jutott régészeti emlékeket megmentésük, a lelőhelyeket figyeljék. 1928-ban a Magyar Nemzeti Múzeumból egy tapasztalt, jeles, fiatal régész, Fettich Nándor ment ki Tápiószelére. Már az első találkozás is mindnyájukban mély nyomot hagyhatott. Fettich akkor még magyar honfoglalás-kori sírokat igyekezett megmenteni, ám 1934-ben ismét járt Szelén, és akkor szarmata-kori leleteket közvetített a testvérektől a Nemzeti Múzeumba. Alig pár esztendő múltán Tápiógyörgye földjéből, egy unikális lelet, egy 5. századi keresztény kopt bronzmécses került elő. Ezt 1939-ben egy másik jeles régész, László Gyula közölte le, aki szintén a Blaskovich fivérek baráti köréhez tartozott.¹⁰²¹

A Magyar Nemzeti Múzeum tápiószentmártoni eredményes régészeti feltárásának hozadékának mondható az, hogy a Blaskovich fivérek tudatosan keresték a szkíták (és településük) nyomát. Ettől kezdve, mint a régi dolgokkal foglalkozó emberek lettek ismertek a környéken, így már az 1920–30-as években számos leletbejelentés érkezett hozzájuk. Megfigyeléseikről, értesüléseikről feljegyzéseket, térképeket készítettek. Ez irányú munkájuk eredménye 1938-ban a tápiószeléri szkíta-kori temető felfedezése és a feltárás megszervezése. A szükséges pénzt ők teremttették elő, Pest vármegye, valamint a testvérpár barátai, Szántha József tápiószeléri

---

¹⁰¹⁹ A Kr. e. V. századból való lemezből domborított elektron szarvast Blaskovich Aladár a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, amely ma is megtekinthető az állandó régészeti kiállításban (galvanomásolatát a tápiószeléri múzeum őrzi).

¹⁰²⁰ Fettich Nándor 1927. 138., Az aranyszarvas feltárásának első tudományos közlése Bella Lajos 1923–26. 157.

¹⁰²¹ Erdélyi István 2006. 11–16.

malomtulajdonos és dr. Györgyey Adolf tápiógyörgyei birtokos segítségével. Az 1938-as ásatást dr. Fettich Nándor vezette. Blaskovich György és János felajánlotta vendégházukat az ásatásokon dolgozó régészek szállásának, illetve az előkerült leletek átmeneti őrzésére. A fivérek az ásatások logisztikai munkáját végezték. A Nemzeti Múzeum megbízásából ők vették fel és fizették az ásatási munkásokat, nyilvántartották a leleteket, őrizték azokat, közben önerőből, barátságból teljes ellátást biztosítottak a feltárást irányító régésznek, és a múzeumi munkatársaknak, ami különösen a második világháború alatt nem volt könnyű feladat. (K.108. kép)

A Blaskovich testvérpár régészeti kutatómunkájának legfőbb eredménye az 1938 és 1953 között végzett ásatás. A tápiószelei szkíta-kori temető 455 feltárt sírja máig a korszak egyik legnagyobb, hiteles lelet együttese. A feltárt anyag jelentősége, hogy általa elsőként sikerült bizonyítani, hogy a szkíták a Kárpát-medencében a megtelepedett népcsoportok közé tartoztak. A Blaskovich testvérpár legnagyobb érdeme az volt a feltárások során, hogy az ásatásokat a Nemzeti Múzeum szakembereire bízták, s ők maguk segítették, támogatták az archeológusok munkáját.¹⁰²²

A kutatásokat végző régészek a Blaskovich fivérek barátaivá lettek, akiknek ők minden téren partnerei voltak. E barátoknak hosszú a sora, legtöbbjük személye ma már tudománytörténet. A fivérek baráti körébe tartozott dr. Bella Lajos, dr. Hillebrand Jenő archeológus, a fiatalon meghalt dr. Botlyán Árpád régész, dr. Fettich Nándor akadémikus, dr. Párducz Mihály, dr. László Gyula régész professzor is számtalanszor jelét adta a Blaskovichok iránti tiszteletének, elismerésének. A ma élők közül dr. Erdélyi István régész és dr. Gedai István, a Magyar Nemzeti Múzeum címzetes főigazgatója említendő. A Blaskovich fivéreket legmélyebb, több évtizedes barátság Fettich Nándor régész akadémikushoz fűzte. Ő kezdte 1938-ban a tápiószelei temető feltárást, és ő segítette a fivéreket abban, hogy közvetlenül a második világháború után a Nemzeti Múzeum védőszárnyai alá kerüljön a tápiószelei Blaskovich gyűjtemény. Barátságuk ékes bizonyítéka, hogy a testvérpár befogadta Fettich testvérét és családját, miután fővárosi lakásuk az ostromban megsemmisült. A Blaskovich testvérpár emberi nagyságát nemcsak ez az esemény tükrözte, hanem az 1940-tól vezetett vendégkönyvük bejegyzései, valamint Blaskovich János háborús naplója. Ebben 1944. szeptember 29-től 1947-ig írta le a tápiószelei nehéz idők eseményeit, és tanúi lehetünk a

---

¹⁰²² Blaskovich György és János régészeti tevékenységéről bővebben Gócsáné Móró Csilla (szerk.) 2006.

Képzőművészeti Főiskola tápiószelei művésztelepe megalakulásának, 1945. évi működésének.¹⁰²³

A Blaskovich fivérekben a múzeumalapítás gondolata már a 20. század első felében megfogalmazódott. Blaskovich György és János (K.115, 117. kép) tudatos munkával fejlesztették tovább az öröklött családi kollekción, ennek eredményeként értékes képző- és iparművészeti kincsekkel sikerült gazdagítani otthonukat. Felvállalták azt, hogy nem alapítanak saját családot, hogy gyűjteményük ne aprózódjon. A közös érdeklődés, a régiségbúvár életmód, a mélységes testvéri szeretet miatt ez nem volt áldozat számukra.

A Nemzeti Múzeum szakemberei jól ismerték a testvérpár azon szándékát, hogy az általuk régtől fogva őrzött műgyűjteményt a magyar nemzet számára ajánlják fel. A két testvér 1934-ben minden ingóságát Blaskovich János adoptált lányának, Máriának ajándékozta azzal a kitétellel, hogy ő a történelmi ereklyéket végrendeletileg, de legkésőbb 60 éves korában örök letétként, vagy végrendeleti hagyatékként a Magyar Nemzeti Múzeumnak juttatja. A fivérek azt a végakaratot, hogy műgyűjteményüket a magyar nemzet számára kívánják felajánlani, 1944. március 4-én közjegyző előtt is megerősítették.¹⁰²⁴

Miközben harcok dúltak az országban, az egyre közeledő front miatt a Nemzeti Múzeum is aggódott a gyűjtemény sorsáért. 1944. október 4-én Zichy István főigazgató menlevelet küldött a Blaskovich kúriába: „Az Országos Magyar Történelmi Múzeum főigazgatója a Blaskovich György és János urak tápiószelei birtokán lévő közérdekű régészeti gyűjtemény, valamint az MNM tápiószelei ásatásaiból származó leleteknek az európai kultúra nevében védelmet és kíméletet kér.” A kérelem szövegét magyarul, angolul, németül és franciául írták. Az orosz nyelvű változat hiányzott ugyan, de a szovjet csapatok tisztjei így is megértették, hogy ennek az épületnek köze van az emberiség kultúrájához és a Nemzeti Múzeumhoz. 1944. november 13-án a településre érkező szovjet parancsnok franciául is beszélő segéd tisztje lefordította a levelet. Az ő tanácsára az ajtóra cirill betűkkel is kiírták, hogy: MÚZEUM.¹⁰²⁵

A tápiószelei Blaskovich kúria az idők folyamán egyre jobban elveszítette magánlakás jellegét. A tulajdonosok 1940-től rendszeresen fogadták és kísérték rajta végig az érdeklődőket, amiről vendégkönyvük korabeli bejegyzései tanúskodtak. E

¹⁰²³ Blaskovich János 2009. 160–183.

¹⁰²⁴ Gócsáné Móró Csilla 1993. 174–194.

¹⁰²⁵ Gócsáné Móró Csilla 2004. 39–59.

könyvecske hű tükre a Blaskovich családi műgyűjtemény nemzeti közgyűjteménnyé válásának.¹⁰²⁶

1945 után a műkincseket, a régészeti emlékeket, muzeális értékű tárgyakat tartalmazó Blaskovich gyűjtemény helyzetének rendezése sürgős feladattá vált. Ennek érdekében a Magyar Nemzeti Múzeum megindította a tápiószelei szkíta temető feltárásainak biztosítására a Blaskovich kúria épületének, a hozzá tartozó parknak és a már korábban is ásatási célokat szolgáló „kis háznak” múzeumi gyűjtőhelyé nyilvánítását. Ez a terv 1947-ben vált valóra azzal, hogy a Nemzeti Múzeum létrehozta a tápiószelei Múzeumi Gyűjtőhelyét. Blaskovich György és János immáron gyűjtőhely vezetőként szervezték tovább a tápiószelei feltárásokat.¹⁰²⁷ Az 1952-es esztendő mérföldkő a Blaskovich fivérek életében. Ez hozta meg a testvérpár több évtizedes munkásságának gyümölcsét, a helyi múzeum létrejöttét. Március 21-én a gyűjtőhelynek állami, helyi múzeummá nyilvánításával megalakult a Tápiószelei Múzeum, amelynek vezetői, halálukig, a Blaskovich fivérek voltak. Emléküket, szellemiségüket őrzi és örökíti tovább az 1968-tól nevüket viselő múzeumi intézmény, amely egy nem szokványos nemesi-értelmiségi életpálya eredménye.

Máig ható szellemiségüket jól példázta Blaskovich György halálakor, 1960-ban a Pest Megyei Hírlapban megjelent írás: *„Lelkes kutatója volt a község múltjának, a környéken mindenütt ismerték... Nagy tisztelője és híve volt Kossuth Lajosnak, a múzeumban nem egy értékes Kossuth-relikviát őriznek, s róla, s negyvennyolcraól beszélt legszívesebben. Pedig nemesember számba ment, igaz, mindig hozzátette: mi a Blaskovichok szegényebb ágához tartozunk. Nem gyűjtött vagyont magának, életét, anyagi javait egy cél érdekében áldozta: tanítani, megismertetni az emberekkel a történelmi múltat, megmutatni, hogy csak a múlt megismerésével lehet jól érteni a jelent. Öreg volt, de nem ismert fáradságot. Iskolások csoportjait, a messziről érkezett látogatókat bármikor örömmel fogadta s kalauzolta. Szerették a gyerekek és a felnőttek egyaránt....Szombaton délután helyezték örök nyugalomba, a földbe, melynek szerelmese, örökös vallatója volt.”*¹⁰²⁸

---

¹⁰²⁶ Az 1940-től vezetett vendégkönyv bejegyzéseinek vizsgálatáról lásd Bihari József 2003. 289–311.

¹⁰²⁷ A MNM a család hálószobáit átminősítette szolgálati lakássá, így Blaskovich György és János, valamint Mária halálukig a tápiószelei kúriában élhettek. Gócsáné Móró Csilla 1993. 174.

¹⁰²⁸ Pest Megyei Hírlap, 4. évf. 15. sz. (1960. 01. 19.)

VI. ÖSSZEGZÉS

Feldolgozásom célja az volt, hogy egy köznemesi család évszázadokat átívelő történetén keresztül gyarapítsam e rétegre vonatkozó ismereteinket, árnyaljam a róluk kialakított általános képet, s bemutassam, hogyan lettek e köznemesi család tagjai történelmi szereplőkké, hogyan váltak a reformgondolatok híveivé, a polgári átalakulás munkásaivá, a haladó mentalitás követőivé, értékörző- és teremtő személyekké. A Blaskovich családi levéltár forrásainak, a megőrzött tárgyi állománynak felhasználásával, rendszerezésével az általánosításokon túlmutató adatokat szerezhettem.

Az értekezés alapján megállapítható, hogy a Blaskovich család karrierje ugyan későn indult, de tipikusnak mondható a magyarországi köznemességben belül. Blaskovich Sámuel alapozta meg a família felemelkedését, akinek társadalmi rangja, képzettsége és hivatali pályájának indulása hasonló volt, mint a Grassalkovichoké, Beleznyaké. A Blaskovich família azonban sem akkor, sem később nem emelkedett az arisztokrácia sorába. A család története teljes bizonyossággal csak a Rákóczi-korig vezethető vissza. Az akkor élt két testvér, István és Sámuel, akik a Csáky, az Andrássy, Eszterházy és a Forgách család tagjaihoz hasonlóan, eltérő oldalon kerestek érvényesülést. Blaskovich István Rákóczi kapitánya lett, míg öccse, Sámuel szolgabíró, a császári oldalon maradt. A családi emlékezet szerint a Rákóczi szabadságharcban kompromittálódott leszármazott miatt kért és kapott Blaskovich Sámuel 1712-ben új nemességet és címet.

Az 1712-ben megszerzett nemesi levél után 1848–49-ig egy szűk másfél évszázadon át birtokszerző, birtokgyarapító, nemesi vármegyei közhivatalokat viselő, katonáskodó és jól házasodó generációk váltották egymást. Birtokaik Hont, Nógrád, Borsod, Heves és Pest vármegyében feküdtek, s ezekben a megyékben viseltek különböző tisztségeket is, aljegyző, szolgabíró, főszolgabíró, alispán vagy táblabíró beosztásban. A Blaskovich család 18. századi képviselői (Sámuel és I. József) a közigazgatási-hivatali pályán szerzett érdemek és a családi kapcsolatoknak köszönhetően a bene possessionatus köznemesség soraiba emelkedtek. Az 1738-as királyi adománnyal erősítették Nógrád és Hont megyei birtokukat. A birtokrészek gyarapodása a 19. század közepéig volt jellemző házasságok révén. Vásárlás útján a

Kubinyiaktól, az Almássyaktól, a Podmaniczkyaktól, a Keglevichektől került Blaskovich kézre föld.

Nemcsak közéleti szerepvállalásuk igen széleskörű, hanem számos donátort is találtam köztük. A család tagjaira a 18. században még a római katolikus egyházzal kapcsolatos „jótétemények” a jellemzőek, de a 19. században már a haladó magyar törekvésekhez kapcsolódtak. A század elején Blaskovich József a birtokos nemesség körében is igen jelentős adománnyal támogatta a Ludovika katonai akadémia megalapítását. E században mutatkozott meg a família tagjainak művészet és tudomány iránti érdeklődése is. Korábban leírtam, hogy Blaskovich Bertalan segítette a magyar irodalom kibontakozását, hozzájárult Kisfaludy Károly Aurórájának megjelenítéséhez, majd Blaskovich Amália a kortárs magyar irodalom és nevelés ügyét támogatta. Az utódok között van, aki tagja volt a Magyar Királyi Természettudományi Társulatnak, alapítója a Magyar Iparművészeti Társulatnak, s részvényese a magyar családtörténeti kutatásokat összefogó Turul folyóiratnak.

A család történetéből kitűnik, hogy jellemző rájuk a körültekintő birtokvezetés és gazdálkodás, a közéleti-politikai ambíciók, valamint a művészeti értékek megbecsülése. A família több tehetséges egyént adott az országnak. A sorból kiemelkedik Blaskovich Ernő híres telivértenyésztő, Blaskovich II. Gyula műgyűjtő, Blaskovich Sándor író és fia, ifjabb Sándor zeneszerző, valamint Blaskovich György és János múzeumalapítók. A család úgy is jellemezhető, mint karakterisztikus vonásokkal bíró személyiségek közössége. Természetesen ki-ki saját korában élve, azokkal a jellegzetességekkel rendelkezett, amelyekkel azok a nemesi famíliák, ahol nagy tradíciója volt a katonáskodásnak, a vármegyei közéletben való részvételnek és a gazdasági vállalkozásnak.

Az első csoportba olyan személyek sorolandók, mint Blaskovich István kuruc alezredes, Blaskovich Pál generális főstrázsamester, Blaskovich II. Pál huszártiszt, valamint Blaskovich György a császári és királyi huszárezred hadnagya. A família közéleti palettája ennél jóval gazdagabb. Meghatározó személyiségei között bőven találunk vármegyei szolga- és táblabírákat, alispánokat, országgyűlési képviselőket. A felemelkedést elindító Blaskovich Sámuel és fia, József Hont megyei tisztségei mellett a reformkorban élt férfiak többsége hivatali tisztséget is betöltött. A legmagasabb hivatali rangot Blaskovich Gyula főispán érte el. A család rangját jelezte, hogy Blaskovich II. Józsefet három vármegye is táblabírájává választotta. A birtokos nemes számára vonzó célnak és a politikai karrier csúcsának számított az országgyűlési mandátum

megszerzése. A dualizmus időszakában többen, így Blaskovich II. Pál, Blaskovich Sándor, valamint a nők házastársai közül Huszár István, Almássy Sándor, Máriássy Béla szerzett képviselői megbízatást, ők több éven át látták el törvényhozói feladatukat. A politikai életben a legmagasabbra viszont egy Blaskovich lány fia jutott. Blaskovich Amália egyetlen fiú gyermekét, Kállay Benjamint az Osztrák-Magyar Monarchia közös pénzügyminisztereként ismerjük. A nemesi életpálya harmadik típusára, az egyházi hivatásra csak Blaskovichok II. Gyula féltestvérei esetében találtam példát.¹⁰²⁹

Az ebeczki Blaskovichoknál felvázolt 19. század közepi egyedi élettörténetekből az országos tendenciához igazodóan kétfajta magatartás minta rajzolódott ki. Az egyik az, amikor a haladás ügye mellé álltak. Az ország sorsfordító időszakában nemcsak egyes Blaskovich férfiak, de a nők férjei is a haza szolgálatára szegődtek. Az 1848-49-es szabadságharc idején országosan a második vonalban, de megyei szinten aktív vezetőként harcoltak vagy dolgoztak. Az átalakulás időszakában legfontosabb szerepet Blaskovich I. Gyula alispán játszott, de testvére Pál és sógora Wartersleben Ágoston mellett Huszár István, Almássy Sándor is kivette részét a harcokból. Az országos események alakítói közé tartozott Blaskovich II. Pál sógora, Perczel Mór. Blaskovich Gyula áldozata lett a szabadság ügyének, mert jelentős anyagi szerepvállalása, nemzetőrség szervező munkája után személyes kudarcként élte meg a fegyverletételt. A szabadságharc bukását nem tudta feldolgozni, lelki és fizikai tekintetben összeomlott, feltehetően öngyilkos lett. A másik magatartásforma is megmutatkozott a Blaskovich családban, Bertalan és családja mindvégig a Habsburg-ház elkötelezett híve maradt.

Értekezésemben kitértem arra, hogy a család tagjai milyen érzékenyen és élénken reagáltak az adott kor társadalmi-gazdasági változásaira. Az alkalmazkodni képes, ambiciózus családtagok magas színvonalra fejlesztették gazdálkodásukat, s ezzel együtt lakásviszonyaikat. A 19. század derekán voltak olyan családtagok, akiket az új eszmék, a korszerű egyéni és közösségi érdekek, valamint a változást követelő körülmények érintettek meg. Képesek voltak korszerűen gondolkodni, az ország számára is hasznossá válni, s a polgárosodás útjára lépni. A 19. század második felében élt családtagok, rokonok esetében már megfigyelhető, hogy a birtokosi lét mellett más, a tudomány, a művészet vagy a sport életvitelbeli elemek is megjelennek. A lovassportban Blaskovich Ernő és Miklós nyújtott kiemelendőt, de jeleskedett

---

¹⁰²⁹ Csak a féltestvérek vonatkozásában voltak olyan személyek, akik az egyházi szolgálatot vállalták. Almássy Miklós római katolikus pap, testvére Almássy Mária Irma az angolkisasszonyok zárda főnöknője volt. Ők Blaskovich II. Gyula féltestvérei voltak.

Blaskovich Melanie férje, Königswarter Hermann, majd Blaskovich Aladár is. A művészi hajlam Blaskovich II. Sándornál érhető tetten, aki birtokos, országgyűlési képviselő és elismert író volt egy személyben. A tudományos életben, a történettudományban Blaskovich Anna férje, Máriássy Béla jeleskedett.

A magyar történelem legintenzívebb társadalmi változásának, a polgárosodásnak folyamatát nyomon kísérhettem a Blaskovich családban is. Meglehetősen sokszínű társadalmi jelenségek, változatos szerepkörök egymásra épülése, egymáshoz kapcsolódása figyelhetők meg a 19. század végi és a 20. századi nemzedékeknél. A családtagok két csoportot alkotnak, Blaskovich István és Miklós leszármazottaira a polgári elemeket is magába foglaló, kifejezetten gazdag, elithez tartozó, vidéki birtokosi életvitel jellemző, míg másoknál az értelmiségi-polgári életmód, ami azonban nem szakad el teljesen a földtől, vagy a nemesi hagyományoktól. A 20. század közepéig, a birtokok elvesztéséig jómódú birtokosként éltek a tápiószentmártoni, nagykirályhegyesi és nézsai Blaskovichok. Az értelmiségi életet választotta Blaskovich II. Sándor és fia, valamint a tápiószelai testvérpár, Blaskovich György és János.

A két és fél évszázad történetéből jól kirajzolódtak a Blaskovichok alapvető törekvései, mégpedig a jó és eredményes gazdálkodás, a birtokgyarapítás, a házassági kapcsolatok tudatos, olykor rangemelkedést is hozó alakítása, valamint a közéleti szerepvállalás, a vármegyei és országos közéletben való aktív közreműködés. Birtokviszonyaik ismeretében joggal állapíthatom meg, hogy a Blaskovichok nemzedékeken át kitűnően és korszerűen gazdálkodtak, ezért nem rendítette meg anyagi erejüket a jobbágyfelszabadítás. Érdemes külön kiemelni Blaskovich I. József honti alispán, valamint unokája, Blaskovich II. József táblabíró és Blaskovich Bertalan birtokszerzési stratégiáját, akik több vármegyére kiterjedő uradalmakat hoztak létre. Blaskovich Ernő és Miklós már nemcsak eredményes gazdálkodónak, hanem modern üzletembernek is számítottak, akik jó érzékkel kapcsolódtak be a kor gazdasági fellendülését is elősegítő lóversenyzésbe.

A család társadalmi presztízse Ernő és testvére, Miklós és fia, Elemér életpályájánál jutott a legmagasabbra, mivel kora legbefolyásosabb arisztokratáival tartottak baráti viszonyt, velük jártak egy társaságba. Blaskovich Miklós köznemesi származása ellenére nem az Országos Kaszinó, hanem a főrendűeket tömörítő Nemzeti Kaszinó tagja volt, sőt annak vezetőségében tisztséget is betöltött, ami egyértelműen

mutatta társadalmi elismertségét.¹⁰³⁰ Feleségével együtt nemcsak a fővárosi elit társasági rendezvényein számított aktív résztvevőnek, hanem azokon is, ahol a Habsburg főhercegi pár is megjelent. Pesti palotájukban számtalan estélyt szerveztek, ahol a társaság középpontjának Liszt Ferenc számított. Blaskovich I. Ernőt lakásán európai uralkodó famíliák tagjai is felkeresték, hogy kifejezzék személyes tiszteletüket.

A 19. század utolsó harmadától telivér lótenyésztéséről lett híres a Blaskovich család, elsősorban a tápiószentmártoni és nézsai uradalom. A lótenyésztés és különösen a lóspórt történetében nem egy tápiószentmártoni származású mén vagy kanca nevét örökítették meg, amelyek az akkori tenyésztői munka magas színvonaláról tanúskodtak. A sok kiváló ló között a Kincsem nevű telivérkanca neve fogalommá vált, amely világhírt hozott tenyésztőjének, a Blaskovich névnek és a magyar telivér tenyésztésnek.

A család tagjai jeleskedtek a földművelés és állattenyésztés korszerű elveinek alkalmazásában, a gazdasági élet fejlesztésében úgy, hogy az „ország érdekeit” is előmozdítsák. Ezért nem meglepő, hogy Magyarország mezőgazdasági fejlődését ösztönző Gazdasági Egyesület, alapító tagjai között találkoztam Blaskovich Bertalan és fia, Ernő nevével.¹⁰³¹ Nemcsak az országos gazdaságmegújító egyesületben olvashattam az ebeczki Blaskovichok neveit, hanem ezek megyei szervezeteiben is. 1868-ban Blaskovich Miklós és Ernő nevével a Külső-Szolnok Vármegyei Gazdasági Egylet alapítói között találkoztam, míg ifjabb Blaskovich Gyula, az évdíjas tagok között szerepelt. Blaskovich Miklós a törökszentmiklósi székhelyű gazdasági szerveződés választmányának és a gróf Szapáry Gyula elnökletével működő Külső-Szolnok Megyei Gazdasági és Lovaregyletnek tagjai sorába tartozott.¹⁰³² A 20. század első felében Blaskovich Aladár és Blaskovich János volt az OMGE tagja.¹⁰³³

E jómódú birtokos család tagjainak polgárosult pénz- és tőkekezelési módszereit igazolták a részvényvásárlások. Elsősorban Blaskovich István dualizmus kori malomrészvényeire, Blaskovich II. Gyula takarékszövetkezeti kötvényeire gondolok, de a család korai vállalkozó szellemét igazolta Blaskovich II. József reformkori befektetése is, mivel 60 pft értékben 1 részvénnyel rendelkezett a lóversenyterértékpapírjaiban.

---

¹⁰³⁰ Az Országos Kaszinó 1883 és 1943 között működött Budapesten. Eöry Gabriella 2004. 61–87.

¹⁰³¹ Blaskovich Ernő 420 forintos vállalása jelentős, társadalmi rangjához méltó volt, mivel a nemesek többsége, köztük sok gróf is, 210 ft összeggel járult az alapításhoz. Az OMGE 1915. 432–433.

¹⁰³² Kuncze Imre 1872. 5–12.

¹⁰³³ Az OMGE 1912. 241.

A Blaskovich családban a vallásos műveltség mély jelenléte is kimutatható. Az ebeczki Blaskovichok római katolikus vallás követőiként nagy patrónusai voltak az egyháznak, amit fémjelez az, hogy birtokaikon kápolnákat emeltek. A família hitéletének gyakorlására, a keresztelek és temetések szertartásainak biztosítására szolgáltak a magán templomcskák. Blaskovich I. József családi kápolnát először a bátorfalui birtok központjában hozott létre, majd Tápiószentmártonban megalapította azt a ma is álló barokk kápolnát, amit 20. századi leszármazottjai is használtak. A 19. század végén a kengyeli uradalomban is állt ilyen épület. Blaskovich István 1910-ben Királyhegyesen kápolnát emelt felesége emlékére. (K.82., 83., 84. kép) A Blaskovich testvérpár ilyen irányultságának tanúbizonysága a tápiószelei római katolikus temető Mária grottájának elkészíttetése és a címeres lélekharang adományozása.¹⁰³⁴ A tápiószelei Blaskovich fivérek maguk és családtagjaik számára 1936-ban sírkertet alakítottak ki, ahová elhozták nagyszüleik, húguk és édesapjuk földi maradványait, miután édesanyjuk 1932-ben Tápiószelén elhalálozott. Az alföldi rónán termésköböl kialakított, barlangszerű síremlék szolidan, ugyanakkor méltósággal őrzi a família emlékét. A fivérek a sírkerttel szemben emelték édesanyjuk emlékére a Mária barlangot, amire csak azt írták: Édesanyánk. Ez napjainkig a tápiószelei temető meghitt emlékező helye. A Blaskovich család más ágánál is találtam arra példát, hogy a temetkezési helyen a sírkövön kívül más mementőt is állítottak az édesanyjának. A nézsai temetőben a kerek kápolna szomszédságában helyezték el a fiúcskát és leánykát ábrázoló mészkő szobrot, aminek felirata szerint a kedves, jó anyának leánya Marianne, Berta és Elemér állította. (K.79, 80. kép) Említésre méltó az is, hogy ugyanebben a temetőben Edelspacher Marianne, Blaskovich Miklós felesége készítette az 1887-ben elhunyt hú szolgájának, Szacsó Ferencnek sírkövét is.

Az ebeczki Blaskovichok központi sírkertje a tápiószentmártoni barokk kápolna mellett található, amelybe a 19. században elsősorban a Pest megyei birtokosok temetkeztek. (K.76. kép) Blaskovich Miklós és családja végső nyughelyet a nézsai községi temetőben talált, Blaskovich Elemér leszármazottait a kengyeli családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

Az általam bemutatott köznemesi család halotti kultuszára vonatkozóan a temetkezéssel kapcsolatos következőt összegzem. Az első ismert ős 1736-os, valamint

---

¹⁰³⁴ A Farkosi úton lévő római katolikus temető lélekharangját 1935-ben a múzeumlapító Blaskovich testvérpár állította. Az 52 kg-os míviesen díszített harang egyik oldalán az ebeczki Blaskovich családi címer domborított pajzsa alatt olvasható volt a készíttetők neve. A harangot 2004-ben ellopták.

felesége 1748. évi végrendeletéből tudható, hogy mindketten puritán temetést szorgalmaztak. 20. századi leszármazottaik, a közgyűjteményt alapító Blaskovich testvérpár temetéséről már fényképfelvételek is fennmaradtak. Mindkettejüket a tápiószelei kúriában ravatalozták fel (1960, 1967), s a település lakosságának hosszú menete kísérte gyászkocsijukat a római katolikus temetőbe.

Nemcsak a halotti kultusz megjelenési formájához, de a genealógiai kutatáshoz is értékes adatokkal szolgáltak a családtagok haláláról szóló gyászjelentések, amelyeknek mai formája a 19. század közepén alakult ki. Ezek már nélkülözték a korábbi változatok spontán megszólításait és a jókívánságokat, szinte elhagyhatatlan elemük a fekete gyászszalag.¹⁰³⁵ A tápiószelei Blaskovich család levéltárában többségében 19. század második és a 20. század első felében kiadott gyászjelentések sorakoznak, de két reformkori darabot is megőriztek. (K.77, 78. kép) A írásos emlékek sorában nagyon jelentősek a halotti anyakönyvek, amelynek vezetését 1625-ben Pázmány Péter esztergomi érsek tette kötelezővé. A család eredetének, származásának feltárásában ezért különösen fontos volt, hogy a Besztercebányán őrzött deméndi római katolikus egyház matrikulájában a nemességszerző és nejevel kapcsolatos bejegyzést, az igen rosszul olvasható latin szövegben megtaláltam. (K.4. kép) A 19. és 20. századi leszármazottakra utaló anyakönyvi adatokat a korábbi fejezetekben felhasználtam.

A magyar családtörténeti kutatásban különleges anyaggal rendelkezik az ebeczki Blaskovich família azzal, hogy a halotti kultusz, szokásos, fentebb megjelenített elemei mellett a 18. században élt leszármazottjának megmaradt a teljes temetkezési anyaga. A váci kriptafeltárás során megtalálták, majd restaurálták Blaskovich I. Pál koporsóját, mumifikálódott holttestét, amely megőrizte temetéskor viselt öltözetét. (K.21–25. kép)

A Blaskovich família életében minden időben nagy figyelmet fordítottak a gyermekek neveltetésére. A Blaskovichoknál kisgyermekkorban házitanítók oktatták a fiú- és leánygyermeket. A lányok jó kiházásításának ez is feltétele volt. Adatok hiányában nem teljes körű, de hangsúlyos a férfiak által végzett felsőfokú iskolák felkutatása, hiszen a képzés a személyiség fejlődése szempontjából lényeges adat. A férfiak többsége jogot végzett, a két Pál kivételével, akik katonai iskolába jártak. Blaskovich Gyula majdnem szakított e hagyománnyal, mert fiatal korában papnak készült, egy ideig nagyszombati papnövendék volt, de aztán ő is jogot tanult, s közigazgatási pályára lépett. A 20. század első felére már színesedett a tanulmányi

---

¹⁰³⁵ Szirmay Gábor 2010. 18–24.

paletta, Blaskovich János okleveles gazdatiszt, ifjabb Blaskovich Miklós követségi attasé lett.

Az ebeczki Blaskovich család házassági stratégiáját az azonos, vagy magasabb társadalmi rangú frigy kötése jellemezte. A Blaskovich lányok a 18. és 19. században jeles, a vármegyei közéletben is szerepet játszó famíliák tagjaival kötöttek házasságot. A párválasztásnál fontos szempontnak tekintették a római katolikus hitet, a két és fél évszázad alatt csak néhány kivételt találtam. Blaskovich I. Gyula a református Patay családba nősült, fia II. Gyula polgári származású lánnyal kötött házasságot. Blaskovich Melaniet a családban egyedüliként zsidó férfi vezetett oltárhoz, az igen gazdag Königsvarter báróhoz ment férjhez.

A Blaskovichok magas életminőségét jól mutatta, hogy a 18. században és a 19. század elején igen szapora nemzedékek váltották egymást, ahol 8–10 gyerek is megérte a felnőtt kort. A 19. század második felétől már kevesebb, 2–3 esetleg négy gyermek született, de több férfi agglegény maradt. A Blaskovichok tápiószentmártoni ágánál a 19. század végétől a 20. század közepéig egymást követték a nem házasuló, vagy a rangon aluli házasságot, mint normasértést fel nem vállaló férfiak sora. A tápiószelei nemzedéknél is az agglegény életvitel tapasztalható. A 19. század közepéig második házasságkötésre csak elhalálozás miatt került sor, de a század végén és a 20. század elején a Blaskovich családban is megjelent a válás. Gondolok itt Blaskovich Melanie és Königsvarter Hermann, valamint Blaskovich Mária és Blaskovich Antal személyére.

A Blaskovichok életmódjának, lakóviszonyainak több generáción át végigkísértem változását, így az otthon művészetének alakulását, a birtokos köznemesi lét színtereinek fejlődését. A 19. században történt politikai és gazdasági változások jelentősen hatottak az egész társadalom életére, vele természetesen az otthonra is, és az azt meghatározó iparművészetre. Az otthon művészetének átalakulási folyamata két részre tagolódott, a 19. század hajnalától a szabadságharcig, illetve a 19. század második felének időszakára.¹⁰³⁶ A leírt lakásviszonyokban mindkét korszakra mutattam jellemző példát. Blaskovich hevesi alispán erki kúriája az első szakasznak korszerű, módos lakása, ami színterévé vált a tudatos értékörzésnek. A 19. század második felének a magyar középosztályi, a biedermeiert megelevenítő lakáskultúrája a tápiószelei kúria bútorzatában, berendezési tárgyaiban figyelhető meg. (K. 118–125. kép) A Blaskovich családtagok életvitelében a 19. század végén a két lakást, egy vidéki

---

¹⁰³⁶ Lyka Károly é. n. 591–610.

rezidenciát és egy fővárosi vagy városi házat is fenntartó, a nemesi-értelmiségi létformát biztosító kettősség jelent meg. Vendégváró-vendégfogadó otthonaikban a birtokos élet hagyományaihoz kötődtek, de már idomultak a városi életmódhoz, ezért falaik között a városias-polgári és a vidéki-nemesi életvitel sajátos egyvelege alakult ki. A Blaskovich család nemzedékei a fegyelmezett, szorgos és sikeres gazdálkodás révén még a birtokok megosztása, lányok kiházásítása ellenére is gazdagok, tehetősék maradtak, amit életvitelük és lakóhelyeik magas minősége is igazolt. A család „múzeumalapító” ágánál ez a hatékony gazdálkodás már kevésbé tapasztalható. Blaskovich főispán 2700 holdas erki birtokát özvegyének második házassága, férjének dualizmus kori politikai szerepvállalása jelentősen megterhelt. Blaskovich II. Gyula rangon aluli házassága nem gyarapította az öröklött vagyont, sőt a nagybányai városi élet és a műgyűjtés inkább a feléléséhez vezetett. A századelőre ezen ág gazdasági szempontból még újból megerősödött, a családfő prosperáló uradalmat hozott létre Tiszaújhelyen. A lakhely változtatás miatt szükségessé vált birtokeladás rossz időzítése, a családi döntésen túlmutató külső körülmény, az első világháború kirobbanása következtében, az eladott 1100 magyar hold értékének elvesztése miatt a tápiószelei testvérpár középosztályi társadalmi státuszában lesüllyed, a jó birtokosi létből az értelmiségi-polgári életvitel felé, de ebben megmaradtak a hagyományos nemesi életforma elemei, úgymint a kúria és környezete, a vadászat és vadászbirtok.

A lakóviszonyok tükrözte életmód alapján azt állapíthatom meg, hogy a 20. század elejére a Blaskovichok társadalmi helyzetében a modern, polgári elemek a hangsúlyosabbak, de egészen a század közepéig megmaradnak a hagyományos úri-nemesi szerepkör és életforma elemei is. A múzeumalapító testvérpár tápiószelei kúriája már magában őrizte a kitágult látóhatárú, a nemzeti feladatokban részt vett nemesség szellemi és tárgyi örökségét. Ez az otthon a monumentális pátosz helyett a bensőség, a visszavonulás meghitt formáit mutatta, a tulajdonosok más szellemű irányultságát villantotta fel. A tápiószelei Blaskovich fivérek a magyar polgárosult köznemességnek olyan reprezentánsai, akiknek életvitelét, mindennapjait a modern mentalitás jóvoltából már a tudományok, a művészetek, a régmúlt kutatása és tisztelete töltötte ki. Szellemiségük máig ható ereje, a nemzedékeken át megőrzött tárgyi örökségük bizonyíték erre. A Blaskovich testvérpárnak sikerült két nagy világegés közepette a családi gyűjteményt megmenteni, egyben tartani, fejleszteni. (K.118–125. kép)

A Blaskovich család évszázadokat átívelő történetében bemutattam olyan személyeket, akiknek az épített örökség gazdagítása, a haladó nemzeti gondolatok

támogatása, a magyar lóversenyzés megteremtése, a kulturális értékek összegyűjtése és közreadása volt céljuk. A századelőre a Blaskovich család társadalmi státusz tekintetében kettészakadt. A tápiószentmártoni, nézsai és nagykirályhegyesi leszármazottak a középosztály felső rétegében maradtak, sőt néhány családtagra már főrendűekkel egyenértékű életmód a jellemző, míg belső indíttatásból vagy külső kényszerből a kettős, értelmiségi és nemesi életvitelt folytatók rokonaikhoz képest társadalmi státusz tekintetében lesüllyedtek. E társadalmi folyamat követhető nyomon a tápiószelai múzeumlapító testvérpár esetében, de mégis ők tartoznak a nemzeti emlékezetre máig befolyással bíró személyek sorába. A Blaskovich család társadalmi szerepvállalását két, a 20. században munkálkodó leszármazott, Blaskovich György és János fejezte be azzal, hogy a magyar nemzet számára örökül hagyta az ország egyetlen köznemesi kúriamúzeumának páratlanul gazdag anyagát. Szellemiségüket, tevékenységüket barátjuk, László Gyula régészprofesszor így ismerte el: *„A Blaskovich család tagjai közt az alispánok, a táblabírák, a főispánok nemcsak a megye méltóságát viselték, hanem a műveltség emlékeinek szenvedélyes gyűjtői is voltak. Egyebekben, fiatalkorukban éltek az akkori nemesek vidám életét, vadásztak, agarásztak, lovakat nemesítettek, utaztak és e sokirányú érdeklődésük közepette nevelődött hagyománytiszteletük és műveltségük. Régészeti kutatásaikban úgy tekintették a földet, mint ősi örökségüket. Munkásságukat megkoronázta a tápiószentmártoni kis kurgán fejedelmi pajzsdíszre, az aranyzarvas. A Blaskovich gyűjtemény a maga nemében páratlan gazdagságban őrzi a reformkori magyar nemesség legszebb hagyományait. Megmutatja, hogy kiváló egyéniségekben, nem a szegre akasztott rozsdás kard talmi dicsőségében éltek, hanem a haza és a nép gazdagítása volt életük célja. Ők valóban megcselekedték, amit megkövetelt a haza.”*¹⁰³⁷

33. kép A múzeumlapító testvérpár, Blaskovich György és János a 20. század közepén,
Forrás: TBM Fotótára

¹⁰³⁷ László Gyula 1993. 5–6.

Felhasznált források és irodalom

Levéltári, kéziratári források

1. A tápiószelei Blaskovich Múzeum Történeti Dokumentációs Tára TBM Td.
  - Blaskovich Gyula (1806–1850) iratai
  - Blaskovich Gyula (1843–1911) iratai
  - Blaskovich György (1878–1960) és Blaskovich János (1883–1967) iratai, magán és hivatalos levelezése
  - Blaskovich családtagok vegyes iratai
    - Gyászjelentések
    - Archív fotók gyűjteménye

2. A tápiószelei Blaskovich Múzeum Adattára TBMA
  - család és múzeumtörténeti feljegyzések

3. A tápióbicskei Római Katolikus Plébánia
  - Meghaltak Anyakönyve IV. kötet 1818. január 1-től 1849. február 1-ig
  - Meghaltak Anyakönyve V. kötet 1849. február 1-től 1882. december 31-ig
  - Meghaltak Anyakönyve VI. kötet 1883–1901
  - Meghaltak Anyakönyve VII. kötet 1901–1915
  - Kereszteltek Anyakönyve IV. kötet 1818. január 1-től 1840. szeptember 1-ig
  - Kereszteltek Anyakönyve V. kötet 1840. szeptember 1-től 1854. december 31-ig

4. Állami Levéltár, Besztercebánya (Státny Archív Banskej Bistrici)
  - Halotti anyakönyvek Matrica D. zomrelli 1732–1783. fahsky úrad: Demendice, Crkvi: r.kat.

5. Heves Megyei Levéltár, Eger HML
  - IV-1/a 151–152. Közgyűlési, részgyűlési és törvényszéki jegyzőkönyvek 1657–1850.
    - Az 1848. évi köztárgyak jegyzőkönyve
  - IV-1/a 154. Közgyűlési, részgyűlési és törvényszéki jegyzőkönyvek 1657–1850.
    - Az 1849. évi köztárgyak jegyzőkönyve

- IV-1/d/1. Szolgabírák jelentései 1838–1845. Állag iratok
- IV-1/h Urbárium
- IV-7/a-b Heves és Külső Szolnok vármegye adószedőjének iratai 1691–1852.
Országos összeírások 1720–1837. Állag iratok
- IV-12. A tarnai járás főszolgabírójának iratai 1838–1847.
- IV-25/1–2. I–V, VI, IX. Blaskovich Gyula, a tarnai járás főszolgabíró iratai 1843–1848.

6. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár, Szolnok

JNSzML

- Blaskovich család irattára XIII. f. Blaskovich és rokon családok iratai (1422–1839)
Fasc: 2, 3, 6, 8, 9, 10, 11.
- F1 N15 úrbéri térkép: Lukanénye, Dacsó, Bátorfalu, Apáti
- F1 N16 úrbéri térkép Apáti
- F8 N257, N255 térkép 1799 Dorogma
- F8 N256 térkép 1799 Pély
- F9 N307 térkép 1799 Fejéregyháza

7. Magyar Országos Levéltár, Budapest

MOL

- A57 Magyar Kancelláriai Levéltár, Libri Regii Királyi könyvek 1527–1918. XXV, XXIX, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, LX. kötetek MOL–Arcanum DVD, 2006.
- E 227 XXI/53–54. o. 1738. Libri Donationum Magyar Kamara Archívuma
- K szekció Polgári kori Kormányhatóságok Levéltárai, Belügyminisztériumi Levéltár 1857–1953. Nemességet igazoló iratok 593/1931, 734/1938, 1145/1940–
- K19 Király Személye Körüli Minisztérium, Libri Regii Királyi Könyvek LXX. kötet
MOL–Arcanum DVD, 2006.
- O szekció 106 Tabula Dist. Cis. Damul N:4035 (310 cs.)
- O szekció Nemességet Igazoló Iratok 593/1931. Blaskovich Miklós ebeczki előneve tárgyában 743/1938, 1145/1940
- P szekció 398 Károlyi Nemzetség Levéltára
- P szekció Kisebb Családi Levéltárak és személyi hagyatékok

KNLvT

8. Nógrád Megyei Levéltár, Salgótarján

NML

- Nagy Iván (1824–1898) történész iratai, D. Különféle családi levéltárakból összegyűjtött iratok

- IV.1. a. Nemesi közgyűlések jegyzőkönyvei 4.68.144./1685.02.05.
- IV. Megyei törvényhatóságok iratai. Nemességi birtokösszeírások. Misc.1843/47.
- XIV.3. Filer-pecsét- és címergyűjtemény D/1. 266 (1738);

9. Nagykáta Városi Földhivatal

- Kataszteri térkép, Tápiószentmárton 1884. 10. szelvény

10. Országos Széchenyi Könyvtár, Térképtár

OSZK

- K1302 Tápiószentmárton kataszteri térképe
- 1852. évi felmérés: Bátorfalu, Deménd

11. Pest Megyei Levéltár, Budapest

PML

- IV-1. Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi közgyűlések iratai. (1244–)1446–1789
  - IV-1/a. Protocolla congregationum generalium et particularium comitatus Pestiensis (Köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek) 1638–1789.
- IV-1/h. Úrbéri iratok, Tápió Szent Mártoni Helségnek Urbarioma, 1770. május 28. 147–149.
- IV-3. Pest-Pilis-Solt Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai (1790–1848)
  - IV-3/a. Köz- és kisgyűlési jegyzőkönyvek (1787–) 1790–1848
  - IV-3/a/4. Betáblázások névmutatója 1805–1848. 1–20. kötet
  - IV-3/c.11. Nemesi felkelési iratok, Acta Insurrectionalia 1803–1847.
  - IV-3/c/1. Köz- és kisgyűlési iratok, Acta Congregationalia (1790–1848)
  - IV-3/c/2. Nemesi iratok lajstroma, Acta Nobilitaria (1794–1848)
  - IV-31/-e. Pest-Pilis-Solt vármegye Központi Törvényszék iratai 1627–1848. Bevégeztetett polgári perek. F:5 N:8 (1726)
  - IV-3/c/9. Köz- és kisgyűlési iratok 1826. Fasc.9. No.234
- IV-74. CC.II. Úrbéri jellegű összeírások (Conscriptiones urbariales) (1677–1785)
- IV-74. CC.VI. Nemesi összeírások (Conscriptiones nobilitares) (1720–1845)
- IV-75. Pest-Pilis-Solt Vármegye nemességi iratainak levéltári gyűjteménye (1344–1557–1924)
  - IV-75/a. Nemességi iratok (1344)–1867
  - IV-75/b. Nemesek nyilvántartása, Liber Catastrum Nobilium (1631–1922)
- IV-93/1. Series Magistratualium Chronologica 1638–1906

- IV-93/2. Series Magistratualium Alphabetica 1638–1902 Nomina Dominorum Magistratualius
- IV-165. Térképek / PMU4. Tápiószentmárton 1839.
- XIII-2a-e. Családok. A Földváry nemzettség közbirtokossági levéltára 1331– 1876. 77. (1732)

Kiadott források, lexikonok, kézikönyvek

- Áldásy Antal: *Címereslevelek*. IV. Budapest, 1938.
- Alispáni jelentés Heves megye 1880. évi állapotáról*. Érsek-Lyceumi Könyvnyomda, Eger, 1881.
- A Magyar Királyi Belügyminisztérium által igazolt nemesek 1867–1932*. (szerk.) Dr. Gerő József, Budapest, 1938.
- A Magyar Testőrség névkönyve 1760–1918*. (szerk.) Hellebronth Kálmán, Budapest, 1939.
- A Nemzeti Casino részeseinek névsora betűrenddel annak szabályai és egyéb tudnivalói*. Pest, 1832–1847.
- A Pesti Casino tagjainak ABC szerint való feljegyzése és annak alapjai*. Pest, 1828.
- Archívum Rákócziánum. II. Rákóczi Ferenc levéltára bel- és külföldi irattárakból bővítve*. I–X. (szerk.) Thaly Kálmán, Budapest, 1872–1889.
- Az első magyarországi népszámlálás (1784–1787)*. (szerk.) Danyi Dezső – Dávid Zoltán, Budapest, 1960.
- Az 1754–55. évi országos nemesi összeírás*. (összeállította) Dr. Illés János, Budapest, 1902.
- Az 1848–49. évi népképviselői országgyűlés történeti almanachja*. (szerk.) Pálmány Béla, Budapest, 2002.
- Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás katalógusa*. 1896. Budapest, 1896.
- Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás közleménye*. 1896. november 15. 32. sz.
- Az iparművészet 1896-ban. Millenniumi emlékkönyv*. Budapest 1896.
- Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület évkönyve*. 1. füzet 1860. Pest, 1861.
- Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület 1911–1912. évi évkönyve*. szerkeszti: Az Egyesület tisztikara, Budapest, 1912.
- Az Országos Mezőgazdasági Egyesület 1913–14, 1914–15. évi évkönyve*, szerkeszti: Az Egyesület tisztikara, Budapest, 1915.

- Barna János – Sümeghy Dezső: *Nemes családok Csanád vármegyében*. Budapest, 1998.
- Bél Mátyás: *Heves megye ismertetése 1730–1735*. Eger, 2001.
- Bél Mátyás: *Magyarország népének élete 1730 táján*. (Válogatta, sajtó alá rendezte) Wellmann Imre, Budapest, 1984.
- Bél Mátyás: *Pest megyéről*. Szentendre, 1977.
- Borosy András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1712–1740*. V. *Pest Megyei Levéltári Füzetek*, 23. Budapest, 1994.
- Borosy András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1712–1740*. VI. *Pest Megyei Levéltári Füzetek*, 25. Budapest, 1995.
- Borosy András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1712–1740*. VII. *Pest Megyei Levéltári Füzetek*, 26. Budapest, 1996.
- Borosy András – Szabó Attila: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái, Igazságszolgáltatási iratok III. 1721–1740*. *Pest Megyei Levéltári Füzetek*, 32. Budapest, 2000.
- Budapesti Czím- és Lakjegyzék* a bejelentési Hivatal hiteles adatai alapján. Budapest, 1882.
- Budapesti Czim- és Lakásjegyzék*. Budapest, 1928.
- Daróczi Zoltán: *Nemesi Évkönyv*. Budapest, 1923.
- Der Ungarische Grundbesitz. (szerk. Elek Emil – Rédei Ferenc) Pátria, 1905.
- Fényes Elek: *Magyarország geographiai szótára*. I–III. Pest, 1851.
- Fónagy Zoltán: *Adattár*. Melléklet a *Nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában* c. kandidátusi értekezéshez. Kézirat.
- Galgóczi Károly: *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monográfiája*. I–II. Budapest, 1875–1877.
- Gerő József: *A Magyar Királyi Belügyminiszter által igazolt nemesek 1867–1937*. Budapest, 1938.
- Kántor Klára: *Esztergom vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái. 1638–1702*. I. Komárom-Esztergom Megyei Levéltár Évkönyvei 4. (szerk.) Erdélyi Szabolcs, Esztergom, 1996.

- Kempelen Béla: *Magyar nemes családok*. I– XI. k. Budapest, 1911–1932.
- Köszegi Sándor: *Nemes családok Pest vármegyében*. Budapest, 1899.
- Kuncze Imre: *A Külső-Szolnok Vármegyei Gazdasági Egylet évkönyve 1868., 1869., 1870. és 1871. évekről*. Pest, 1872.
- Liber Armorum Hungariae. Magyarország címeres könyve*. I. Budapest, 1913.
- A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája*. II. *Gazdacímtár*. Budapest, 1897.
- A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája* II. *Gazdacímtár*. *Magyarország földbirtokosai és földbérlői*. (szerk.) Rubinek Gyula, Budapest, 1903.
- A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája* II. *Gazdacímtár*. (szerk.) Rubinek Gyula, Budapest, 1911.
- Magyar Életrajzi Lexikon*. I– II. k. (főszerk.) Kenyeres Ágnes, Budapest 1967., 1969.
- Magyar Múzeumok Kiadványainak Adatbázisa*. <http://info.arcanum.hu/muzeumi/>
- Magyar Nemzeti Zsebkönyv*. Budapest, 1905.
- Magyar Országgyűlési Almanach* (szerk.) Sturm Albert, Budapest, 1897.
- Magyar Országgyűlési Almanach* (szerk.) Végvári Ferenc és Zimmer Ferenc, Budapest, 1910.
- Magyarország földbirtokosai*. (szerk.) Bellusi Baross Károly – Németh József, Budapest, 1893.
- Magyarország Tiszti Czím és Névtára*. Budapest, 1875.
- Magyarország történeti helységnévtára. Borsod megye (1773–1808)*. (szerk.) Barsi János, Budapest–Miskolc, 1991.
- Magyarország történeti helységnévtára. Heves-és Külső Szolnok megye, a Jászság és a Nyáregyháza (1773-1808)* (szerk.) P. Kovács Melinda, Budapest, 1998.
- Magyarország történeti helységnévtára. Nógrád megye (1773–1808)*. (szerk.) Hlavacskáné Kérdő Katalin, Budapest–Salgótarján, 2002.
- Magyarország történeti helységnévtára. Pest-Pilis-Solt megye és a Kiskunság (1773–1808)* (szerk.) Szaszkoné Sin Aranka, Budapest, 1988.
- Magyarország vármegyéi és városai. Bihar vármegye és Nagyváradi monográfiája*. (szerk.) Borovszky Samu, Budapest, é. n.

Magyarország vármegyéi és városai. Heves vármegye monográfiája. (szerk.) Borovszky Samu, Budapest, 1909.

Magyarország vármegyéi és városai. Hont vármegye monográfiája. (szerk.) Borovszky Samu, Budapest, é. n.

Magyarország vármegyéi és városai. Nógrád vármegye monográfiája. (szerk.) Borovszky Samu, Budapest, 1911.

Magyarország vármegyéi és városai. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monográfiája. (szerk.) Borovszky Samu, Budapest, é. n.

Nagy Iván: *Magyarország családi címerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* I–IX. Pest, 1858–1868.

„Nagy Iván” *Családtörténeti értesítő.* (szerk.) Komáromi András – Pettkó Béla, I. évf. 1899., II. évf. 1900., III. évf. 1901.

Országos Mezőgazdasági Címtár. II. Budapest, 1937.

Orosz Ernő: *Heves és a volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemes családjai.* Eger, 1906.

Pallas Nagylexikon. Budapest, 1893–1897. Elektronikus kiadás, Budapest, Arcanum, 1998.

ifj. Palugyai Imre: *Békés, Csanád, Csongrád és Hont vármegyék leírása.* Pest, 1855.

ifj. Palugyai Imre: *Magyarország történeti leírása.* Pest, 1855.

Pertovay Reskó Sándor: *Felvidéki kastélyok lexikonja.* II. Révkomárom, 2003.

Pest megye műemlékei. Magyarország műemléki topográfiája. (szerk.) Dercsényi Dezső, Budapest, 1958.

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából: Hont vármegye leírása. Szentendre, 1984.

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából: Pest-Pilis-Solt vármegye leírása. Szentendre, 1984.

Pongrácz Elemér: *Hontvárgyei Almanach,* Ipolyság, 1893.

Pozsony vármegye nemes családjai. (szerk.) Kövesdi Károly, Méry Rátio Kiadó, 2008.

J. Siebmacher's: *Wappenbuch grossess und allgemeines Wappenbuch.* Magyarország, Horvát-Szlavónia és Erdély nagy címerkönyve. (szerk.) Nagy Iván – Csergheő Géza

– Bárczay Oszkár – Bojnicic, Ivan, Nürnberg, 1885–1892. Elektronikus kiadás.
Budapest, Arcanum, 2002.

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái* I–XIII. Budapest, 1891–1909.

Szluha Márton: *Nyitra vármegye nemes családjai*. I. Budapest, 2003.

Szluha Márton: *Felvidéki nemes családok*. I. Budapest, 2006.

Tóth Krisztina: Esztergom szabad királyi város jegyzőkönyveinek regesztái 1712–1715.

In: *Komárom-Esztergom Megye Önkormányzat Levéltára Évkönyvei* 9. Esztergom,
2003.

Új országgyűlési almanach 1887–1892. (szerk.) Sturm Albert, Budapest, 1892.

Új Magyar Életrajzi Lexikon. (főszerk.) Markó László, Budapest, 2002.

Vályi András: *Magyarországnak leírása*. I–III. Buda, 1796–1799.

Virág Zsolt: *Pest megye kastélyai és kúrái*. Magyar kastélylexikon. I. Budapest, 2000.

Virág Zsolt: *Jász-Nagykun-Szolnok megye kastélyai és kúriái*- Magyar kastélylexikon.
VI– VII. k., Budapest, 2005.

Sajtó

A mai nap 1944

Archeológiai Értesítő 1889.

Kárpáti Vadász 1932

Kis Újság 1908

Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat.1896–1900

Nagybánya és Vidéke 1887–1901

Nyugat 1913.

Országos Hírlap 1898

Pesti Hírlap 1930–1944

Pest Megyei Hírlap 1960. január 19.

Természet 1933–1942

Új Idők 1930–1940

Új Magyar Szemle 1900–1901

Vasárnapi Újság 1854–1900 <http://epa.oszk.hu>

Felhasznált irodalom

- Adatok és források a Nógrád Megyei Levéltárból.* 13. (összeáll.) Leblancné Kelemen Mária, Salgótarján, 1984.
- A felhalmozás míve. Történeti tanulmányok Kövér György tiszteletére.* (szerk.) Halmos Károly – Klement Judit – Pogány Ágnes – Tomka Béla, Budapest, 2009.
- Apró Erzsébet: A 18–19. századi testamentumok forrásértéke. *Turul*, 2006. 1–2. füzet 41–46.
- Az aranyzarvas nyomában. A Blaskovich fivérek és a magyar régészet kapcsolata.* (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2006.
- Asztalos Miklós: *Rákóczi és kora.* Budapest, é. n.
- Bácskai Vera: A régi polgárságról. In: *Zombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig.* Társadalomtörténeti tanulmányok. (szerk.) Kövér György, Budapest, 2006. 15–37.
- Bácskai Vera: *Városok és polgárok Magyarországon.* I. k. Budapest, 2007.
- Badál Ede: *Kastélyok, kúriák Pest, Heves és Nógrád megyében.* Budapest, 1987.
- Bakács István: *Hont vármegye Mohács előtt.* Budapest, 1971.
- Bakó Zsuzsa: A Blaskovich-gyűjtemény magyar anyaga. In: *Blaskovichok emlékezete.* (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2003. 17–128.
- Balogh Sándor: Egy abonyi köznemes gazdálkodása a reformkorban. In: *Studia Comitatus*, 2. (szerk.) Ikvai Nándor, Szentendre, 1973. 107–144.
- Bánkúti Imre: Iratok Károlyi Sándor első dunántúli hadjáratának történetéhez. In: *Somogy megye múltjából. Levéltári Évkönyv*, 7. (szerk.) Kanyar József, Kaposvár, 1976. 51–130.
- Bánkúti Imre: *II. Rákóczi Ferenc ezertizenkét napja. (Beniczky Gáspár fejedelmi titkár diáriuma 1707–1710.* Budapest, 2005.
- Bársony István – Papp Klára – Takács Péter: *Az úrbérrendezés forrásai Bihar vármegyében.* I–III. Debrecen, 2001–2004.
- ifj. Barta János: „*Ha Zemplin vármegyét az utas vizsgálja...*” *Gazdálkodás és társadalom Zemplén megyében a 18. század végén.* Debrecen, 2009.
- ifj. Barta János: Nemesi birtokok és jövedelmek Zemplén megyében a XVIII. század végén. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom.* 9. *Mágnások, birtokosok,*

- címerlevelek.* (szerk.) Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter, Debrecen, 1997. 181–202.
- Bella Lajos: A tápiószentmártoni skytha aranyszarvas. *Az Országos Régészeti Társulat Évkönyve*, II. 1923–26. (szerk.) Gerevich Tibor, Budapest, 1926. 157–159.
- Benda Gyula: Az átlagtól a mikrotörténelmig, avagy a léptékváltás problémája. Házasságok Keszthelyen (1750–1849). In: *Társadalomtörténeti tanulmányok.* (szerk.) Bácskai Vera – Gyurgyák János – Kövér György, Budapest, 2006. 510–519.
- Benda Gyula: A társadalomtörténet-írás helyzete és perspektívái. In: *Társadalomtörténeti tanulmányok.* (szerk.) Bácskai Vera – Gyurgyák János – Kövér György, Budapest, 2006. 58–67.
- Benda Gyula: Egy Zala megyei köznemesi gazdaság és család a 18. század közepén. Parraghy László hagyatéka. *Agrártörténeti Szemle*, 1984. 1–2. sz. 1–84.
- Benda Gyula: Mezőgazdasági fejlődés egy 19. századi magyarországi uradalomban. In: *Társadalomtörténeti tanulmányok.* (szerk.) Bácskai Vera – Gyurgyák János – Kövér György, Budapest, 2006. 239–249.
- Benda Gyula: Zala megyei nemesek életviszonyai a XVIII. században. In: *Történeti antropológia.* (szerk.) Hoffer Tamás, Budapest, 1984. 313–327.
- Benda Kálmán: A magyar köznemesség törekvései a XVIII. században. *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircesk Ferenc, Salgótarján, 1981. 87–92.
- Berényiné Kovács Gyöngyi: *Pest megyei köznemesi karrier a reformkorban.* (Szentkirályi László és Szentkirályi Móric tisztségei Pest-Pilis-Solt vármegye tisztikarában). Pest Megyei Levéltár 2009. november 26-i tudományos ülésén elhangzott előadás. <http://www.pestmlev.hu/data/files/166339058.pdf>.
- Bertényi Iván: *Új magyar címertan.* Budapest, 1998.
- Bevezetés a társadalomtörténetbe. hagyományok, irányzatok, módszerek.* (szerk.) Bódy Zsombor – Ö. Kovács József, Budapest, 2003.
- B. Gál Edit: A hatvani uradalom birtoklás és igazgatástörténeti vázlata, különös tekintettel a Grassalkovichok földes uraságára. In: *Mátrai Tanulmányok.* (szerk.) Horváth László, Gyöngyös, 1997. 139–163.
- B. Gál Edit: A hatvani uradalom a Grassalkovichok idején (1746–1851). *Agria. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve.* XXXV. (szerk.) Petercsák Tivadar – Veres Gábor, Eger, 1999. Különlenyomat. 147–175.

- B. Gál Edit: A hatvani uradalom a XVIII. században, az 1796-os összeírás tükrében. In: *Grassalkovichok emlékezete. Hatvani Lajos Múzeumi Füzetek*. 15. (szerk.) Horváth László, Hatvan, 2001. Különlenyomat. 113–126.
- B. Gál Edit: Főúri életmód egy vidéki kisvárosban. Adatok a Hallerek gyöngyösi birtoklásához. *Agria. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve*. XXXIX. (szerk.) Petercsák Tivadar – Veres Gábor, Eger, 2003. 401–443.
- B. Gál Edit: Az Almássyak birtoklása Heves és Külső-Szolnok vármegyében a XVII–XVIII. században. *Agria. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve*. XLI, (szerk.) Petercsák Tivadar – Veres Gábor, Eger, 2005. Különlenyomat. 217–250.
- Bihari József: A Blaskovich fivérek és barátaik – a múzeumi vendégkönyvek tanulságai. In: *Blaskovichok emlékezete*. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2003. 289–312.
- Bilkei Irén: Fényűzés a 16. századi dunántúli nemesasszonyok öltözködésében. In: *A fogyasztás társadalomtörténete. Rendi társadalom – polgári társadalom* 18. (szerk.) Hudi József, Budapest–Pápa, 2007. 61–66.
- Blaskovich János: Naplójegyzetek, a nagy háború átviharzása Tápiószelén 1944–45. In: *Helytörténeti emlékkönyv*. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2009. 160–182.
- Bodnár Tamás: Birtokos nemesség Borsod vármegyében. A Móré család. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. XLV. (szerk.) Veres László – Viga Gyula, Miskolc, 2006. 139–159.
- Bodnár Tamás: Birtokos nemesség Borsod vármegyében. A Basó és Hatvani családok. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. XLVI. (szerk.) Veres László – Viga Gyula, Miskolc, 2007. 197–229.
- Bognár Krisztina – Kiss József – Varga Júlia: *A Nagyszombati Egyetem fokozatot szerzett hallgatói 1635–1777*. Budapest, 2002.
- Bona Gábor: A' 48-as honvédség Nógrád megyei születésű tisztjei. In: *Események – eszmék, katonák, polgárok 1848–49-ben. Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*. XXII. Salgótarján, 1998.
- Bona Gábor: *Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–49*. Budapest, Zrínyi, 1987.
- Bottyán Árpád: A Jászság és környékének szkítakori leletei. In: *Jászberényi Jászmúzeum Évkönyve*. 1938–1943. (szerk.) Komáromy József. Budapest, 1943. 45–49.

- Breznay Imre: *Az Egri Casino 100 éves története 1833–1933*. Eger, 1934.
- Bugár-Mészáros Károly: Bukovics Gyula és Kossuth téri minisztériumépülete. In: *Budapest neoreneszánsz építészet*. (szerk.) Csáki Tamás – Hídvégi Violetta – Ritoók Károly, Budapest Főváros Levéltára, Budapest, 2008. 189–205.
- Buzinkay Géza: A középosztály lakásideálja. In: *Polgári lakáskultúra a századfordulón*. (szerk.) Visi Lakatos Mária, Budapest, 1992. 13–26.
- Bükki Attila: Egy köznemes vallomása. In: *Blaskovichok emlékezete*. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2003. 270–274.
- Csiffáry Gergely – B. Huszár Éva: *Heves megye II. József-kori katonai leírása (1783–1785)* Eger, 1999.
- Csíki Tamás – Halmos Károly – Tóth Árpád: A magyar társadalomtörténet-írás története a kezdetektől napjainkig. In: *Bevezetés a társadalomtörténetbe*. (szerk.) Bódy Zsombor – Ö. Kovács József, Budapest, 2006. 208–245.
- Csorba László: *A tizenkilencedik század története*. Magyar Századok, Budapest, 2000.
- Csorba László – Velkey Ferenc: *Reform és forradalom 1790–1849*. Debrecen, Csokonai, 1998.
- D. Askerz Éva: A polgári otthonok a 17–18. századi Sopronban. *Arrabona*, 1976. 89–113.
- Daróczy Zoltán: Családtörténeti apróságok. II. Grassalkovich János. III. Ismeretlen adatok Bottyán János életéhez. *Turul*, 1933. 36–37.
- Dobszay Tamás – Fónagy Zoltán: A rendi társadalom utolsó évtizedei. In: *Magyarország története a 19. században*. (szerk.) Gergely András, Budapest, 2003. 57–124.
- Dobszay Tamás: Széphalom – Kazinczy életforma- és lakhelyválasztása. In: *A fogyasztás társadalomtörténete. Rendi társadalom – polgári társadalom 18*. (szerk.) Hudi József, Budapest–Pápa, 2007. 43–51.
- Dominkovits Péter: Főúri udvar – uradalom – vármegye – katolikus egyház. Adatok és szempontok a 17. századi nyugat-dunántúli megyei nemesség mozgástereinek kutatásához. *Turul*, 2008. 2. füzet 33–42.
- Ember Győző: A barokk rendi társadalom. In: *Magyar művelődéstörténet*. IV. (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, 1941. 137–167.

- Ember Győző: Kompromisszum az uralkodó és a rendek között. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 351–391.
- Emlékkönyv a Királyi Magyar Természettudományos Társaság félévszázados jubileumára*. Budapest, 1892.
- Eőry Gabriella: Az Országos Kaszinó tisztikara és tagsága (1883–1943). *Korall*, 17. sz. 2004. szeptember. 61–87.
- Erdélyi István: A Blaskovich fivérek és a magyar régészet kapcsolatai. In: *Az aranyszarvas nyomában*. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápíószele, 2006. 11–17.
- Erdmann Gyula: A Zemplén megyei nemesség tagozódása, jövedelmi viszonyai a 19. század első felében. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom*. 1. (szerk.) Á. Varga László, Salgótarján, 1987. 85–91.
- Erdmann Gyula: Zemplén megye társadalmi a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet időszakában. In: *A polgárosodás útján. Tanulmányok Magyarország társadalmának átrétegződéséhez a polgári átalakulás korában*. (szerk.) Szabad György, Budapest, 1990. 301–375.
- Erdmann Gyula: Fények és árnyak. Kazinczy Gábor a reformkorban. In: *Hagyomány, közösség, művelődés. Tanulmányok a hatvanéves Kósa László tiszteletére*. (szerk.) Ablonczy Balázs– ifj. Bertényi Iván–Hatos Pál– Kiss Réka, Budapest, 2002. 323–338.
- Erdődy Rudolf gróf: *Magyar kopófalkák és falkászok*. Budapest, 1940.
- Erdődy Rudolf gróf: *Magyarországi lófuttatások 1814–1942*. Budapest, 1942.
- Fábri Anna: „Eszmesúrlódások” A 19. századi közirodalom a (pesti) társas életről. *Budapesti Negyed*, Lap a városról. 46. (szerk.) Fábri Anna Budapest Főváros Levéltára 2004. 4. sz. 360–369.
- Fábri Anna (szerk.): Társasélet Pesten és Budán. *Budapesti Negyed*, Lap a városról. 46.(szerk.) Fábri Anna. 2004. 4. szám. <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/fabri.html>
- Fallenbühl Zoltán: *Az 1738/39. évi országos diáköszeírás*. Budapest, 1985.
- Fallenbühl Zoltán: *Grassalkovich Antal. Hivatalnok és főnemes a 18. században*. Gödöllő, 1996.
- Faragó Tamás: Nemek, nemzedékek, rokonság, család. In: *Magyar Néprajz. Társadalom*. VIII. k. (főszerk.) Páldi-Kovács Attila, Budapest, 2000. 393–484.

- Fazekas István: *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951). Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban* 8. Budapest, 2003.
- Fehér Dezső dr.: A csodakanca: Kincsem és tenyésztője: Blaskovich Ernő. In: *Blaskovichok emlékezete.* (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2003. 232–270.
- Fehér Dezső dr.: *Kincsem, a magyar csoda.* Budapest, 1998.
- Felhő Ibolya (szerk.) *Az úrbéres birtokviszonyok Magyarországon Mária Terézia korában. I. Dunántúl.* Budapest, 1970.
- Fettich Nándor: A tápiószentmártoni aranyzarvas. *Archeológiai Értesítő*, 1927. 138–145.
- Fónagy Zoltán: Nemesi birtokviszonyok az úrbérrendezés korában. A nemesség a magyar társadalomtörténet írásban. *Századok*, 1999. 6. sz. 1141–1192.
- Gál Zsuzsa: *A dzscentri születése, a Tolna megyei reformkori középbirtokos nemesség átalakulása a neoabszolutizmus és dualizmus korában.* Szekszárd, 2009.
- Gárdonyi Albert: A vármegye és város társadalma. In: *Magyar művelődéstörténet. IV.* (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, 1941. 307–349.
- Genthon István: *Magyarország művészeti emlékei.* Budapest, 1961.
- Gergely András: Települések, lakosok és lakóik a századforduló Magyarországon. *Történelmi Szemle*, 1971. 406–440.
- Gergely András: *A nemzeti ébredés kora 1790–1848. Magyarország története.* 13. Budapest, 2009.
- G. Györffy Katalin: *Kultúra és életforma a XVIII. századi Magyarországon.* (Idegen utazók megfigyelései) Budapest, 1991.
- Glósz József: Társaság és társadalom. Adalékok a birtokos nemesség reformkori világához. *Wosinszky Mór Múzeum Évkönyve.* XXIV. Szekszárd, 2002. 367–383.
- Glósz József: Tolna megye középbirtokos nemességének anyagi viszonyai a 19. század első felében. *Wosinsky Mór Megyei Múzeum Évkönyve.* XVI. Szekszárd, 1991.
- Goda Éva: *Társaság és művelődés. A Debreceni Casino története 1833 és 1945 között.* Debrecen, 2001. PhD Értekezés.
- Gosztonyi Gizella: *Családi és társadalmi élet III. Károly korában. Művelődéstörténeti Értekezések.* 51. sz. Budapest, 1911.

- Gócsáné Móró Csilla: A Blaskovich család útja a felemelkedéstől a műgyűjtésig. In: *Blaskovich emlékkönyv. Pest Megyei Múzeumi Füzetek*. 1. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Szentendre, 1993. 19–61.
- Gócsáné Móró Csilla: A Blaskovich Múzeum története 1952–2002. In: *Blaskovich emlékkönyv. Pest Megyei Múzeumi Füzetek*. 1. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Szentendre, 1993. 174–194.
- Gócsáné Móró Csilla: Nagybányai gyökerek a Blaskovich család műgyűjtésében a 19. század végén. In: *Kutatások Pest megyében. I. Pest Megyei Múzeumi Füzetek*. 4. (szerk.) Korkes Zsuzsa, Szentendre, 1997. 196–203.
- Gócsáné Móró Csilla: A tápiószelei köznemesek társadalmi és gazdasági szerepvállalása. In: *Tisicum*. XII. (szerk.) H. Bathó Edit – Kertész Róbert – Tolnay Gábor – Vadász István, Szolnok, 2001. 387–398.
- Gócsáné Móró Csilla: Egy magyar köznemesi család lakóviszonyai, életkörülményei a 18. század közepétől a 20. század közepéig. In: *Blaskovichok emlékezete*. (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Tápiószele, 2003. 11–99.
- Gócsáné Móró Csilla: A magyar köznemes tárgyi világa – a tápiószelei Blaskovich Múzeum története (1952–2002). *Studia Comitatus*. 28. (szerk.) Farkas Rozália, Szentendre, 2004. 39–59.
- Gócsáné Móró Csilla: Blaskovichok a Rákóczi-korban, a Rákóczi-kor és kultusz tárgyai a Blaskovich gyűjteményben. *Történeti Muzeológiai Szemle*. (szerk.) Ihász István – Pintér János, Budapest, 2006. 199–217.
- Gócsáné Móró Csilla: Egy köznemesi család. A Blaskovichok rövid története. In: *Szibrik Miklós léptein*. Tanulmányok Halmágyi Pál 60. születésnapjára. *A Makói Múzeum Füzetei*. 110. (szerk.) Forgó Géza, Makó, 2008. 49–57.
- Gócsáné Móró Csilla: Blaskovich Gyula hevesi alispán társadalmi szerepvállalása különös tekintettel az 1848–49-es forradalom és szabadságharc éveire. *Agria. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve*. (szerk.) Veres Gábor, Eger, 2008. 205–223.
- Gócsáné Móró Csilla: Egy magyar köznemesi család, a Blaskovichok életkörülményei a XIX. század végén és a XX. század elején. In: *Tisicum*. XVII. (szerk.) Bagi Gábor – Gulyás Katalin – Horváth László – Kaposvári Gyöngyi, Szolnok, 2008. 255–275.
- Grünwald Béla: *A régi Magyarország 1711–1825*. Budapest, 1888.

- Gyáni Gábor: Polgári otthon és enteriőr Budapesten. In: *Polgári lakáskultúra a századfordulón. Társadalom- és életmód történeti tanulmányok*. 10. (szerk.) Visi Lakatos Mária, Budapest, 1992. 27–51.
- Gyáni Gábor: Polgárság és középosztály a diskurzusok tükrében. In: *Századvég*. 1997. 7. sz. 30–46.
- Gyáni Gábor – Kövér György: *Magyarország társadalomtörténete a reformkortól a második világháborúig*. Budapest, 1998.
- Gyürky Antal: *54 év Hont vármegye történetéből*. Vác, 1874.
- Haider Edit: *Kossuth Lajos relikviái, „leborulok a nemzet nagysága előtt” A Kossuth-hagyaték*. Budapest, 1994.
- Hajagos József: Heves megye az átalakulás hónapjaiban (1848. március–június). Heves megye a forradalmi változások előestéjén. *Aetas*, 1998. 2–3. sz. http://epa.oszk.hu/00800/00861/00009/98_2-3-02.html
- Hajagos József: Heves megyei nemzetőrök részvétele a bácskai harcokban. In: *Mátrai Tanulmányok*. Gyöngyös, 1995. 95–120.
- Hajdu Tibor: *Tisztikar és középosztály 1850–1914. Ferenc József magyar tisztjei. História Könyvtár Monográfiák*. 10. Budapest, 1999.
- Hajnal István: Az osztálytársadalom. In: *Új Magyarország. Magyar művelődéstörténet*. V. (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, é. n. 163–200.
- Hanák Péter: Bevezetés. Polgári lakáskultúra a századfordulón. In: *Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok*. 10. (szerk.) Visi Lakatos Mária, Budapest, 1992. 5–13.
- Hanák Péter: Magyarország társadalma a századforduló idején. In: *Magyarország története*. 7/1. (főszerk.) Hanák Péter, Budapest, Akadémiai, 1983. 403–516.
- Hanák Péter: Polgárosodás és urbanizáció. *Történelmi Szemle*. 1984. 1–2. sz. 123–144.
- Három nemzedék ereklyetárgyai a Magyar Nemzeti Múzeumban. (1823–1875)* (szerk.) Simon V. Péter, Budapest 1988.
- H. Balázs Éva: *Bécs és Pest-Buda a régi századvégen 1765–1800*. Budapest, 1987.
- H. Balázs Éva: A nyolcvanas esztendő drámája. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 1023–1124.
- Heckenast Gusztáv: *Ki kicsoda a Rákóczi szabadságharcban? Életrajzi adattár*. (sajtó alá rendezte) Mészáros Kálmán, Budapest, 2005.

- Hermann Róbert: Görgey és az önkéntes mozgó nemzetőrség szolnoki tábora 1848 szeptemberében. In: *Zuonuk. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve*, 11. Szolnok, 1996. 103–146.
- Hoeller Móric báró: *A Kincsemek*. Budapest, 1942.
- Hoeller Móric báró: *Kincsem Goodwoodban*. Budapest, 1928.
- Hogyan éltek elődeink? Fejezetek a magyar művelődés történetéből.* (szerk.) Hanák Péter, Budapest, 1980.
- Horváth István: A Sréter család társadalmi, gazdasági szerepe a XIX. század első felében Nógrád megyében. In: *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*. VIII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1982. 189–208.
- Horváth Mihály: *Huszonöt év Magyarország történelméből 1823–1848*. I–III. Budapest, 1886.
- Hudi József: A Veszprém megyei politikai elit a 18–19. században. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom*. 1. (szerk.) Á. Varga László, Salgótarján, 1987. 99–109.
- Hudi József: Táblabírák a reformkori vármegyei közéletben. In: *Zombékok*. (szerk.) Kövér György, Budapest, 2006. 39–77.
- Hudi József: Veszprém vármegye népessége 1812-ben. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom*. 9. *Mágnások, birtokosok, címerlevelek*. (szerk.) Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter, Debrecen, 1997. 219–228.
- H. Takács Marianna: A Pyrker képtár a Szépművészeti Múzeumban. In: *Pyrker emlékkönyv*. (szerk.) Hölvényi György, Eger, 1987. 205–300.
- Imrényi- Szabó Imre: *Öreg udvarházak, régi kúriák és parasztházak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében*. Budapest, 1944.
- Járolai József: *A rendszerváltás folyamata az 1848–49-i forradalom és szabadságharc első hónapjaiban. Válogatott dokumentumok*. Budapest, 2001.
- Justh Zsigmond: A Wohl nővérek szalonjáról, *Magyar Salon*, 1892. XVI. 405–407.
- J. Újvári Zsuzsa: Egy kereskedőcsalád metamorfózisa. (A mezőszegedi család). In: *Óra, szablya, nyoszolya. Életmód és anyagi kultúra Magyarországon a 17–18. században. Társadalom- és művelődéstörténeti kiadványok*. 9. (szerk.) Zimányi Vera, Budapest, 1994. 33–87.

- Kaposi Zoltán: Földesúri épületek Somogyban a 18–19. században. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom. 9. Mágnások, birtokosok, címerlevelek.* (szerk) Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter, Debrecen, 1997. 261–272.
- Kaposi Zoltán: *Magyarország gazdaságtörténete 1700–2000.* Budapest–Pécs, 2002.
- Kaposi Zoltán: A vagyon és a családi összetartozás a dél-dunántúli középbirtokosi famíliák esetében (1700–1945), In: *A család helye, szerepe a lokális társadalomban.* Interdiszciplináris konferencia, (szerk.) Örsi Julianna, Szolnok, 2011.
- Kerényi Ferenc: *Pest vármegye irodalmi élete.* Budapest, 2002.
- Kiss Ákos: Egy nemesi közbirtokosság kúriaépítkezései. *Etnográfia*, (szerk.) Hoffer Tamás, Budapest, 1979. 3. sz. 354–381.
- Kiss Anita: *Pest-Pilis-Solt vármegye tisztikara 1715–1750.* Pest Megyei Levéltár 2009. november 26-ai tudományos ülésének előadása. <http://www.pestmlev.hu/data/files/166225944.pdf>.
- Kissné Bognár Krisztina: *Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben 1526–1789. Magyarországi Diákok Egyetemjárása az Újkorban.* 13. Budapest, 2004.
- Klement Judit: A 19. századi budapesti gőzmalmok üzleti eredményei a mérlegek alapján. In: *A felhalmozás míve.* Történeti tanulmányok Kövér György tiszteletére. (szerk.) Halmos Károly – Klement Judit – Pogány Ágnes – Tomka Béla, Budapest, 2009. 382–398.
- Kósa László: A polgári társadalom korának művelődése. I. A XVIII. századtól 1920-ig. A hétköznapi élet kultúrája. In: *Magyar művelődéstörténet.* (szerk.) Kósa László, Budapest, 1998. 315–419.
- Kósa László: *Nemesek, polgárok, parasztok.* Budapest, 2003.
- Kosáry Domokos: *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon.* Budapest, 1983
- Kosáry Domonkos: Pest megye a kuruc korban. In: *Pest megye múltjából.* (szerk.) Keleti Ferenc – Lakatos Ernő – Makkai László, Budapest, 1965. 9–95.
- Kosáry Domonkos: *Újjáépítés és polgárosodás 1711–1867.* Budapest, 1990.
- Kovács Gyula: *Nagykörös a XVIII. század végén, a XIX-ik század első felében épült házai kúriái.* Nagykörös, 1938.
- Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc.* Budapest, 1976.
- Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes: *II. Rákóczi Ferenc.* Millenniumi Magyar Történelem, Budapest, 2004.

- Körmöczy Katalin: A magyar köznemes tárgyi környezete a Blaskovich gyűjtemény tükrében. In: *Blaskovich emlékkönyv.* (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Szentendre, 1993. 62–73.
- Körmöczy Katalin: Kossuth Lajos otthon a világban (Zempléntől Turinig). *Folia Historica*, 1996–1997. MNM, 1999. 5–19.
- Kövér György: A magánélet titkai és a napló. Nők, szerelem, házasság Kállay Béni életében. *Aetas*, 2008. 3. sz. 82–101.
- Kövér György: Hitelkonverziók. A nagykállói Kállay-család hitelügyletei a 19. század közepén. *Aetas*, 2010. 2. sz. 45–75.
- Kövér György: Középrend vagy középosztály(ok). *Századok*, 2003. 5. sz. 1139–1168.
- Kubinyi Ferenc: *A felső-kubinyi Kubinyi család története.* Budapest, 1903.
- Láczay Magdolna: Gentry vagy dzsentrí? Ez itt a kérdés? In: *A felhalmozás míve. Történeti tanulmányok Kövér György tiszteletére.* (szerk.) Halmos Károly – Klement Judit – Pogány Ágnes – Tomka Béla, Budapest, 2009. 37–47.
- Lakatos Éva Mária: Négy generáció a polgárosodás útján – A báró Berzeviczy-Szmrecsányi család 1830 és 1985 között. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom.* 1. (szerk.) Á. Varga László, Salgótarján, 1987. 331–343.
- Lakatos Mária: A családi fotógyűjtemény, mint történeti forrás. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom.* 2. (szerk.) Erdmann Gyula, Gyula, 1989. 174–190.
- Láng Panni: Egy budapesti polgárcsalád mindennapjai. *Történelmi Szemle*, 1986. 1. sz. 80–93.
- László Gyula: Művelt köznemességünk emlékezete. In: *Blaskovich emlékkönyv.* (szerk.) Gócsáné Móró Csilla, Szentendre, 1993. 5–6.
- Legány Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886.* Budapest, 1986.
- L. Nagy Zsuzsa: *Hétköznapiak – ünnepnapok.* Kultúra – Tudomány – Társadalom sorozat (szerk.) B. Gelencsér Katalin, Budapest, 1999. 646–674.
- Lyka Károly: Az otthon művészete. *Új Magyarország. Magyar művelődéstörténet.* V. (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, é. n. 589–610.
- Magyar művelődéstörténet* (szerk.) Kósa László, Budapest, 1998.
- Magyar Múzeumi Arcképcsarnok.* (szerk.) Bodó Sándor – Viga Gyula, Budapest, 2002.
- A magyar nemzet története VIII–X.* (szerk.) Szilágyi Sándor, Budapest, 1897–1898.
- A magyarok krónikája.* (főszerk.) Glatz Ferenc, Budapest, 1996.

- Magyarország főispánjainak története 1000–1903.* (szerk.) Medgyesi Somogyi Zsigmond, Budapest, 1902.
- Magyarország története a 19. században.* (szerk.) Gergely András, Budapest, 2003.
- Magyar Zoltán: *Rákóczi a néphagyományban.* Budapest, 2000.
- Makkai László: Pest megye története. In: *Pest megye műemlékei.* (szerk.) Dercsényi Dezső, Budapest, 1958. 59–170.
- Mályusz Elemér: A magyar köznemesség kialakulása. *Századok*, 1942. VII–VIII. 272–305, IX– X. 407–434.
- Mályusz Elemér: A reformkor nemzedéke. *Századok*, 1923. I–VI. 16–76.
- Markó Árpád: *II. Rákóczi Ferenc csatái.* (sajtó alá rendezte) Mészáros Kálmán, Budapest, 2003.
- Matolcsy János: Híres versenylovak csontozatának sajátosságai. In: *Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleménye.* 1969–1970. Budapest, 1971. 193–234.
- Megtalálható-e a múlt? Tanulmányok Gyáni Gábor 60. születésnapjára.* (szerk.) Bódy Zsombor – Horváth Sándor – Valuch Tibor, Budapest, 2010.
- Merényi-Metzger Gábor: A Beleznay család pilisi sírboltja és az ott eltemetettek anyakönyvi adatai. *Turul*, 1998. 1–2. füzet 10–17.
- Mészáros Kálmán: *II. Rákóczi Ferenc tábornokai és brigadérosai. A kuruc katonai felső vezetés létrejötte és hierarchiája 1703–1711.* Budapest, 2006.
- Mezey Barna: A Rákóczi-szabadságharc állama. In: *A Rákóczi-szabadságharc.* (szerk.) R. Várkonyi Ágnes, (főszerk.) Kis Domokos, Nemzet és emlékezet. Budapest, 2004. 477–481.
- M. Novák Veronika: *A Pozsonyi Jogakadémia hallgatósága 1777–1848. Felsőoktatástörténeti Kiadványok. Új sorozat.* 8. Budapest, 2007.
- Mojzer Miklós: *Torony, kupola, kolonnád. Művészettörténeti Füzetek*, 1. Budapest, 1971.
- Molnár András: *A fiatal Deák Ferenc.* Millenniumi Magyar Történelem sorozat, Életrajzok. Budapest, 2003.
- Molnár András: Deák Ferenc birtokai. Egy zalai középbirtokos család gazdálkodása a 19. század első felében. In: *Gazdaságtörténeti tanulmányok, Zalai Gyűjtemény*, 34. (szerk.) Kapiller Imre, Zalaegerszeg, 1993. 41–75.
- Múzsák kertje, a magyar múzeumok születése.* (szerk.) Bodó Sándor – Viga Gyula Budapest, 2002.

- Nagy József Zsigmond: A köznemesség politikai állásfoglalásának indítékai. In: *Európa és a szabadságharc*. (szerk.) Benda Kálmán, Budapest, 1980. 173–181.
- Nagy Rózsa: *Magyar viselet a XVIII. század végén és a XIX. század elején*. Művelődéstörténeti Értekezések, 62. sz. Budapest, 1912. 23–40.
- Németh Erika: Négy ruszti lakásbelső a 17. században. In: *Óra, szablya, nyoszolya. Életmód és anyagi kultúra Magyarországon a 17–18. században*. Társadalom- és művelődéstörténeti kiadványok. 9. (szerk.) Zimányi Vera, Budapest, 1994. 87–98.
- Novák Béla: Fővárosi kaszinók a 19. században. In: *Budapesti Negyed 46*. (szerk.) Fábri Anna, 2004. 4 szám, <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/novak.html>
- Novák László Ferenc: *Mária Terézia úrbéri összeírásai Pest-Pilis-Solt vármegyében*. Nagykőrös, 2005.
- Ódor Imre: Az 1809. évi nemesi összeírás forrásértéke, felhasználásnak lehetőségei. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom*. 1. (szerk.) Á. Varga László, Salgótarján, 1987. 111–124.
- Ódor Imre: A „megyei elit” a 18. századi Baranyában. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom. Szupplementum. Vera (nem csak) a városban*. Tanulmányok a 65. éves Bácskai Vera tiszteletére. (szerk.) Á. Varga László, Debrecen, 1995. 253–263.
- Paládi-Kovács Attila: Kisnemesi társadalom és kultúra. In: *Magyarország társadalomtörténete a 18–19. században*. (szerk.) Faragó Tamás, Budapest, 2004. 166–192.
- Pálmány Béla: A magyar nemesség átrétegződése a kései feudalizmus századaiban (Módszertani problémák, fogalmak, források). In: *A magyar polgári átalakulás kérdései*. Tanulmányok Szabad György 60. születésnapjára. (szerk.) Dénes Iván Zoltán – Gergely András – Pajkossy Gábor, Budapest, 1984. 37–59.
- Pálmány Béla: Nógrád megye nemességének átrétegződése (1542–1848). *Századok*, 1985. I. sz. 3–41.
- Pálmány Béla: A magyarországi nemesség társadalmi tagozódása (1686–1815). *Rendi társadalom – polgári társadalom*. 9. *Mágnások, birtokosok, címerlevelek*. (szerk.) Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter, Debrecen, 1997. 37–97.
- Papp Klára: A bihari Csáky-birtokok birtokigazgatása és jövedelemforrásai a XVIII. század végén. In: *Szabó István emlékkönyv*. (szerk.) Rác István, Debrecen, 1998. 191–214.

- Pásztor Emil: *Egy nagy magyar pedagógus, Karacs Teréz*. Miskolc, 1996. 191–214.
- Perjés Géza: A regularitás és a kuruc hadsereg. In: *Európa és a Rákóczi szabadságharc*. (szerk.) Benda Kálmán, Budapest, 1980. 207–213.
- Pestovics János: *A földtulajdonlás története Borsod megyében 1860–1948*. Magyarországi Levéltárak Kiadványai, Elektronikus Kiadás, 2000. <http://archivportal.arcanum.hu/mltk/a100322.htm>
- Petró Leonárd: Az érmelléki nemesség vagyoni tagozódása a XIX. század első felében. In: *Egy kistérség rekonstrukciója. Érmellék*. (szerk.) Veliky János, Debrecen, 2005. 63–77.
- Petróczi Sándor: Pest megye újjátelepülése 1711–1760. In: *Pest megye múltjából*. (szerk.) Keleti Ferenc – Lakatos Ernő – Makkai László, Budapest, 1965. 95–155.
- Polgárosodás és szabadság. Magyarország története a XIX. században*. (szerk.) Veliky János, Budapest, 1999.
- Pongrácz Lajos: *Kivonatok Hont vármegye jegyzőkönyveiből 1848/49 és 60/61-ről*. Ipolyság, 1891.
- Pongrácz Lajos: *Vázlat a Hont megyei kaszinó ötven éves történetéhez*. Budapest, 1886.
- Poór János: *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815*. Budapest, 1988.
- Praznovszky Mihály: A Nógrád megyei nemesség lakóviszonyai a XIX. század első felében. In: *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1981. 123–146.
- Praznovszky Mihály: Egy nógrádi jómódú köznemesi család, a Szentiványiak gazdálkodása a XIX. század első felében. In: *A Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VIII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1982. 131–188.
- Praznovszky Mihály: Madách és a nógrádi köznemesi társadalom 1841–1848 között. In: *Madách és Nógrád a reformkorban* (szerk.) Kassai-Végh Miklós, Salgótarján, 1984. 31–55.
- Praznovszky Mihály: Egy kisvárosi értelmiségi életmódja és tárgyi világa a századfordulón. In: *Nógrádi Történeti évkönyv, Belitzky János emlékének a tiszteletére*, (szerk.) Bagyinszky Istvánné – Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1989. 225–241.
- Rados Jenő: *Hild József, Pest nagy építőjének életműve*. Budapest, 1958.
- Radvánszky Béla: *Magyar családélet és háztartás a XVI. és a XVII. században*. Budapest, 1986.

- Retski András: *Néhány szó az agarak futásáról*. Pest, 1851.
- Román János: *Mária Terézia-kori urbáriumok a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltárban*. Borsod Megyei Levéltári Füzetek, 5. Miskolc, 1977.
- R. Várkonyi Ágnes: „Ad pacem universam” vagy „fegyverrel való meggyőztetés”. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 231–252.
- R. Várkonyi Ágnes: A társadalom a 17–18. század fordulóján. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 125–156.
- R. Várkonyi Ágnes: Fejlődési alternatívák harca (1703–1711). In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 271–294.
- R. Várkonyi Ágnes: Gazdaság, műveltség, mentalitás a XVII–XVIII. század fordulójának köznemesi rétegeiben. *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1981. 15–40.
- Sáfrán György (sajtó alá rendezte): *Teleki Blanka és köre*. Karacs Teréz, Teleki Blanka, Lőwey Klára. Budapest, 1963.
- Simon V. Péter: Pest megye népképviselői átalakulása 1848-ban. In: *Fejezetek Pest megye történetéből*. Pest Megye Múltjából 7. (szerk.) Egey Tibor, Budapest, 1990. 263–295.
- Siska József: Alta non alte. A Sennyey család históriája. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve*. XLII. (szerk.) Veres László – Viga Gyula, Miskolc, 2003. 283–309.
- Somogyi Éva: *Abszolutizmus és kiegyezés 1849–1867*. Magyar História, Budapest, 1981.
- Somorjai Szabolcs: Pest-Pilis-Solt vármegye adósai és hitelezői a 18. század második és a 19. század első felében. *Aetas*, 2010. 2. sz. 5–19.
- Spira György: A Pest megyei parasztság 1848 előtti rétegződéséhez. *Századok*, 1958. 5–6. sz. 625–643.
- Soós Imre: *A jobbágyföld sorsa Heves megyében a XVIII. században*. Eger, é. n.
- Soós Imre: *Heves megye községei 1867-ig*. Eger, 1975.
- Soós István: *Tápiószentmárton és Sőreg története a kezdetektől 1848-ig*. Tápiószentmárton, 2001.

- Soós István: Választások Magyarországon. Kísérletek a vármegyei tisztújítások „megreformálására” (1810–1821). In: *Levéltári Közlemények*. MOL. Budapest. 2009. 65–157.
- Szabad György: A kisenemesség társadalmi és politikai állása a reformkorban. In: *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1981. 113–122.
- Szabad György: Az önkényuralom kora 1849–1867. In: *Magyarország története*. 6/1. (főszerk.) Kovács Endre, Budapest, Akadémiai, 1989. 435–763.
- Szabó Antal: A törökszentmiklósi Almásy uradalom vagyon és jövedelemhelyzete (1845–1850) In: *Zounuk. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve*, 14. (szerk.) Zádorné Zsoldos Mária, Szolnok, 1999. 325–366.
- Szabó István: A nemesség és parasztság osztályviszonyai a XVI–XVIII. századokban. In: Szabó István: *Jobbágyságok és parasztságot*. Budapest, 1976. 237–252.
- Szabolcsi Hedvig: *Magyarországi bútorművészet a 18–19. század fordulóján*. Budapest, 1972.
- Szaszkó István: A középbirtokos nemesség jövedelmi viszonyainak forrásai (Somogy megye). In: *Rendi társadalom – polgári társadalom 2.* (szerk.) Erdmann Gyula, Gyula, 1989. 236–253.
- Gróf Széchenyi István: *Napló*. Budapest, 1982.
- Szederkényi Nándor: *A Heves megyei Takarékpénztár ötven éves működésének története 1846–1896*. Eger, 1896.
- Szederkényi Nándor: *Heves vármegye története*. IV. Eger, 1893.
- Szende Katalin: Ezüstöv, rókaprém, vászonlepedő, viselet és textilkultúra a késő középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen. *Századok*, 2003. II. sz. 405–458.
- Szendrei János: *Adatok a magyar viselet történetéhez*. Budapest, 1908.
- Szíjártó M. István: A kora újkor magyar rendiség az újabb szakirodalomban I–II. *Aetas*, 2009. 3–4. sz. 83–138.
- Szíjártó M. István: *Nemesi társadalom és politika. Tanulmányok a 18. századi magyar rendiségről*. Budapest, 2006.
- Szirmay Gábor: *Az ugocsai szirmai Szirmay család története*. Debrecen, 2007.
- Szirmay Gábor: *Halotti kultusz a 17. századtól napjainkig egy magyar köznemesi családban*. Debrecen, 2010.
- Szluha Márton: A Beleznyak ősei. *Turul*, 1998. 3–4. füzet 75–77.

- Szögi László: *Magyarországi diákok a Habsburg Birodalom egyetemein I. 1790–1852. Magyarországi Diákok Egyetemjárása az újkorban.* 1. Budapest–Szeged, 1994.
- Szögi László: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és főiskolákon 1789–1919. Magyar diákok egyetemjárása az újkorban.* 5. Budapest, 2001.
- Szörényi László: *Táncsics szépirodalmi művei és önéletrajza. Tudományos Füzetek,* 1. Tata, 1985. <http://nfo.arcanum.hu/muzeumi/a088226.htm>
- Szvircsek Ferenc: Nógrád megye vasúthálózatának kiépülése 1867–1939. In: *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve.* V. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1979. 53–117.
- Takács Mária: *Társadalmi állapotok és törekvések Magyarországon 1830–1847.* Budapest, 1909.
- Tarcai Béla: A négyesi Szepsey család története. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve.* XLII. (szerk.) Veres László – Viga Gyula, Miskolc, 2003. 309–339.
- Társadalom- és kultúrtörténet határmezsgyéjén.* (szerk.) Pásztor Cecília, Salgótarján, 2002.
- Thaly Kálmán: *Bottyán János II. Rákóczi fejedelem vezérlő tábornoka.* Pest, 1865.
- Thaly Kálmán: *Bottyán János vezérlő tábornok levelezései 1685–1715.* Budapest, 1883.
- Thaly Kálmán: *Gróf Eszterházy Antal kurucz generális táborigénykönyve 1706–1709.* Budapest, 1901.
- Thaly Kálmán: *Ocskay László II. Rákóczi Ferenc fejedelem brigadéros és a Felső-Magyarországi hadjáratok.* Budapest, 1905.
- Thaly Kálmán: *Ocskay László II. Rákóczi Ferenc fejedelem dandárnoka és a Felső-Magyarországi hadjáratok 1703–1710.* Budapest, 1880.
- 19. századi magyar történelem 1790–1918.* (szerk.) Gergely András, Budapest, 1998.
- Tompos Lilla: *Kamuka és korcovány. A szépség dicsérete.* Kiállítás vezető a MNM kiállításához, Budapest, 2001.
- Tóth István György: A magyar művelődés a kora újkorban. In: *Magyar művelődéstörténet.* (szerk.) Kósa László, Budapest, 1998. 164–250.
- Tóth István György: *Magyarország 1526–1790.* Debrecen, 1999.
- Tóth István György: Vas vármegye népessége a 18. században. In: *Rendi társadalom – polgári társadalom. 9. Mágnások, birtokosok, címerlevelek.* (szerk.) Ódor Imre – Pálmány Béla – Takács Péter, Debrecen, 1997. 229–234.

- Tóth Péter: *A Mária Terézia-kori úrbérrendezés 9 kérdőpontos vizsgálatai Borsod vármegyében (1770)* Miskolc, 1991.
- Tóth Zoltán: A rendi társadalomszervezet történeti színeváltozásairól. In: *Rendiség és polgárosodás.* (szerk.) Tóth András, Budapest, 1991. 13–25.
- Tóth Zoltán: „A magyar középosztály megteremtése”. Jegyzetek néhány ismert társadalmi-politikai textus margójára. In: *Századvég.* 1997. 7. sz. 46–73.
- Trócsányi Zoltán: Új életformák. *Új Magyarország. Magyar művelődéstörténet.* V. (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, é. n. 237–282.
- Tuli Andrea: A zöld színpad. A lóverseny, mint a társasági reprezentáció egyik intézménye. *Budapesti Negyed,* 45. 2004. 4. sz. <http://www.bparchiv.hu/magyar/kiadvany/bpn/46/tuli.html>
- Turbuly Éva: Egy zalai köznemes, Deák László vagyoni viszonyai és gazdálkodása. In: *Gazdaságtörténeti tanulmányok, Zalai Gyűjtemény,* 34. (szerk.) Kapiller Imre, Zalaegerszeg, 1993. 17–39.
- Udvardy László dr.: *Az egri érseki Jogliceum története (1740–1896)* Eger, 1898.
- Ulrich Attila – Pozsonyi József: *A jobaházai Dőry család története.* Debrecen, 2009.
- Ungár László: Szempontok a magyar polgári osztály kialakulásának vizsgálatához. *Századok,* 1942. 306–328.
- Urbán Aladár: A nemzetőrség és honvédség megszervezése 1848-ban. *Új Forrás,* 1998. 6. sz. http://www.jamk.hu/ujforras/9806_20.htm
- Vadas József: *Biedermeier. A polgári otthon és lakáskultúra.* Budapest, 2001.
- Vadászi Erzsébet: *A bútor története.* Budapest, 1987.
- Varga János: A bihari nemesség hitelviszonyai a polgári forradalom előtt. *Történelmi Szemle,* 1958. 1–2. sz. 21–53.
- Varga János: Fridectky Lajos memoárja. Középszinten a történelemben. *Adatok, források és tanulmányok a Nógrád Megyei Levéltárból.* 14. Salgótarján, 1988.
- Varga Júlia: *Magyarországi diákok a Habsburg birodalom kisebb egyetemlein és akadémiáin 1560–1789. Magyarországi Diákok Egyetemjárása az újkorban.* 12. Budapest, 2004.
- Vári András: Angol játék magyar gyepen. A Magyar Gazdasági Egyesület előtörténete. *Korall,* 2005. 19–20. sz. 99–131.

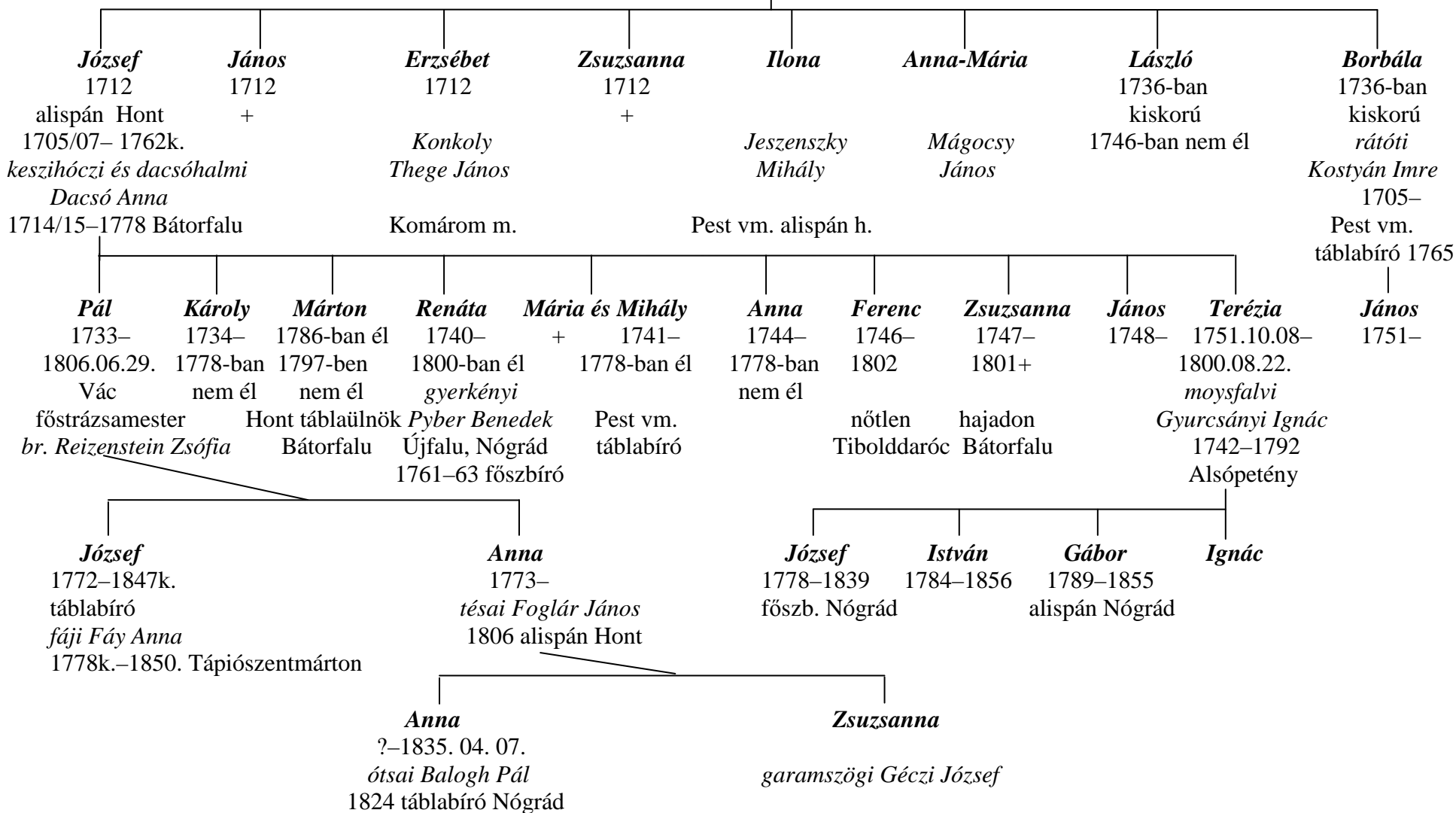
- Vári András: Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület és tagsága a 19. század második felében. In: *Zombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig*. Társadalomtörténeti tanulmányok. (szerk.) Kövér György, Budapest, 2006. 285–321.
- Vári András: *Urak és gazdászok. Arisztokrácia, agrárértelmiség és agrárius mozgalom Magyarországon 1821–1898*. Budapest, Argumentum, 2009.
- Veliky János: *A változások kora. Polgári szerepkörök és változáskoncepciók a reformkor második évtizedében. Habsburg Történeti Monográfiák 8*. Budapest, 2009.
- Villányi Szaniszló: *Három évtized Esztergom megye és város múltjából 1864–1714*. Esztergom, 1892.
- Voit Pál: *Régi magyar otthonok*. Budapest, 1993.
- Völgyesi Orsolya: A gazdálkodó költő (Kisfaludy Sándor gazdasági följegyzései) In: *A fogyasztás társadalomtörténete. Rendi társadalom – Polgári társadalom 18*. (szerk.) Hudi József, Budapest–Pápa, 2007. 35–42.
- Vörös Károly: A kései feudális nemességi összeírás vizsgálatának tanulságai. In: *Polgárosodás útján. Tanulmányok Magyarország társadalmának átrétegződéséhez a polgári átalakulás korában*. (szerk.) Szabad György, Budapest, 1990. 7–17.
- Vörös Károly: A magyarországi osztálytársadalom (1790–1848) In: *Magyarország története*. 5/1. (főszerk.) Mérei Gyula, Budapest, 1980. 473–600.
- Vörös Károly: A magyar nemesi felkelés a napóleoni háborúk korában. In: *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircsek Ferenc, Salgótarján, 1981. 93–101.
- Vörös Károly: A társadalmi fejlődés fő vonalai. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 675–733.
- Vörös Károly: A társadalom az életmód tükrében. In: *Magyarország története*. 4/1. (főszerk.) Ember Győző – Heckenast Gusztáv, Budapest, 1989. 733–762.
- Vörös Károly: Egy pesti család regénye. Hétköznapiok a polgári Magyarországon. *Társadalom- és művelődéstörténet tanulmányok 22*. (szerk.) Glatz Ferenc, Budapest, 1997. 60–75.
- Wellmann Imre: *A gödöllői Grassalkovich uradalom gazdálkodása különös tekintettel az 1710–1815. esztendőkre. Tanulmányok a magyar mezőgazdaság történetéhez*. (sorozatszerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, 1933. 1–186.

- Wellmann Imre: A köznemesség gazdálkodása a XVIII. században. In: *Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve*, VII. (szerk.) Szvircek Ferenc, Salgótarján, 1981. 61–85.
- Wellmann Imre: *A parasztnép sorsa Pest megyében kétszáz évvel ezelőtt tulajdon vallomásainak tükrében*. In: *Mezőgazdaságtörténeti tanulmányok*, 3. Budapest, 1967. 99–332.
- Wellmann Imre: Az udvari ember. In: *Magyar művelődéstörténet*. IV. (szerk.) Domanovszky Sándor, Budapest, 1941. 279–307.
- Wellmann Imre: *18. századi agrártörténelem*. Válogatás Wellmann Imre agár- és társadalomtörténeti tanulmányaiból. (szerk.) Csiki Tamás, Rémiás Tibor, Officina Musei 9. Miskolc, 1999.
- Zádor Anna: *Pollack Mihály 1773–1855*. Budapest, 1960.
- Zádor Anna – Rados Jenő: *A klasszicizmus építésze Magyarországon*. Budapest, 1943.
- Zádor Béláné: *A Blaskovich család iratai a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltárban*. In: *Zuonuk. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve*, 5. (szerk.) Botka János, Szolnok, 1990. 291–307.
- Závodszy Levente: A Grassalkovichok. *Turul*, 1931. 66–83.
- Zentai Tünde: *Az ágy és az alvás történet*. Pécs, 2003.
- Zlinszky Mária: *Magyar bútorok*. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei. Budapest, 1979.
- Zolnai Béla: *A magyar biedermeier*. Budapest, 1993.
- Zsombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon a 19. század elejétől a 20. század közepéig*. Társadalomtörténeti tanulmányok. (szerk.) Kövér György, Budapest, Századvég, 2006.

Az ebeczki Blaskovich család genealógiai rendje

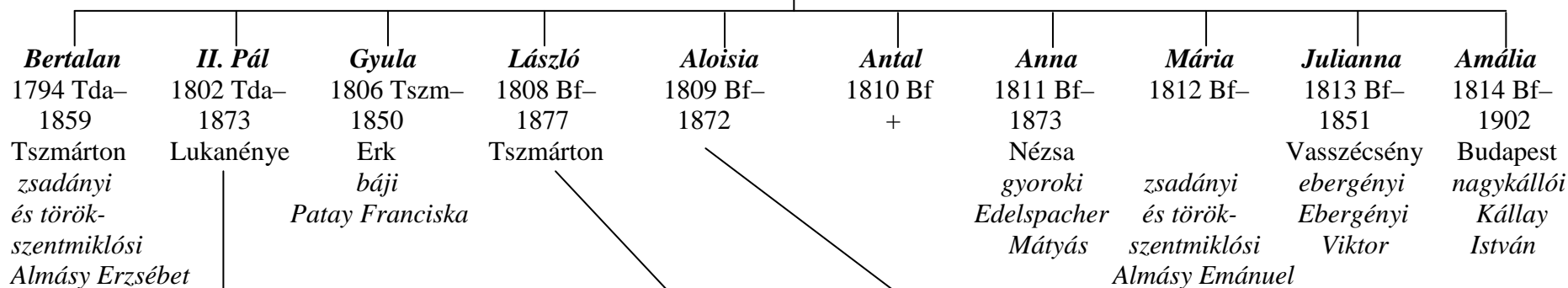
1. TÁBLA

Blaskovich Sámuel (1670–1738. 08. 06. Deménd) címerszerző 1712
gyaraki Grassalkovich Judit (1685k.–1748. 09. 30 Deménd)

2. TÁBLA

Blaskovich József táblabíró 1772–1847k. Tápiószentmárton
fáji Fáy Anna 1778k. – 1850. Tápiószentmárton

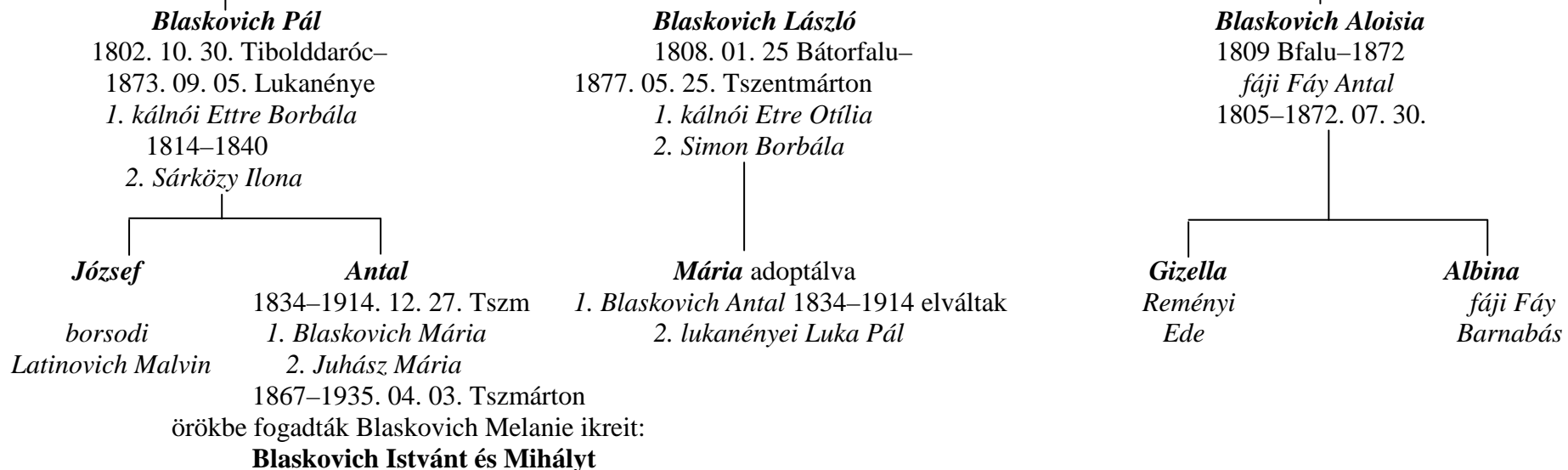
3. TÁBLA

6. TÁBLA

4. TÁBLA

4. TÁBLA

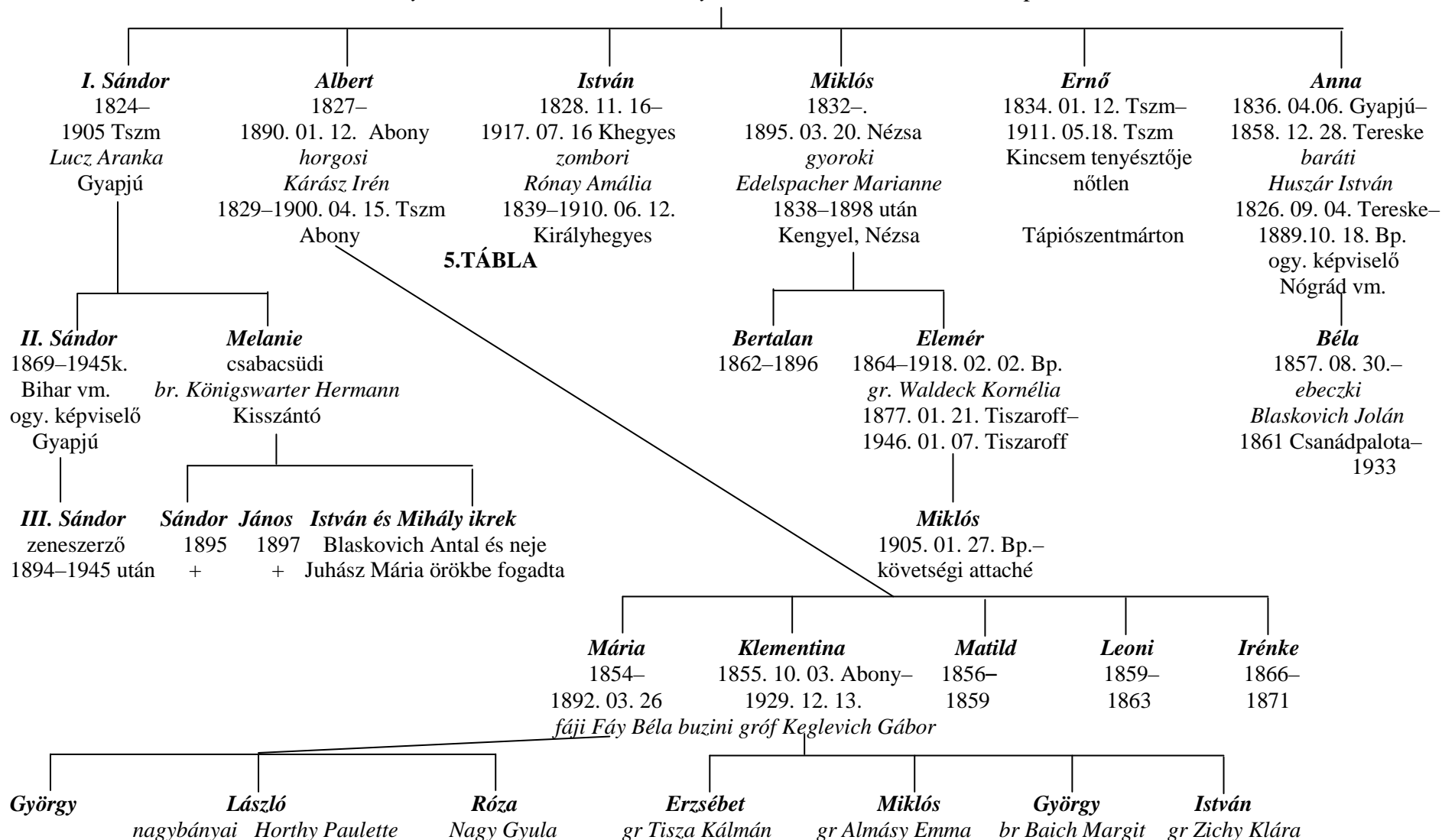
4. TÁBLA

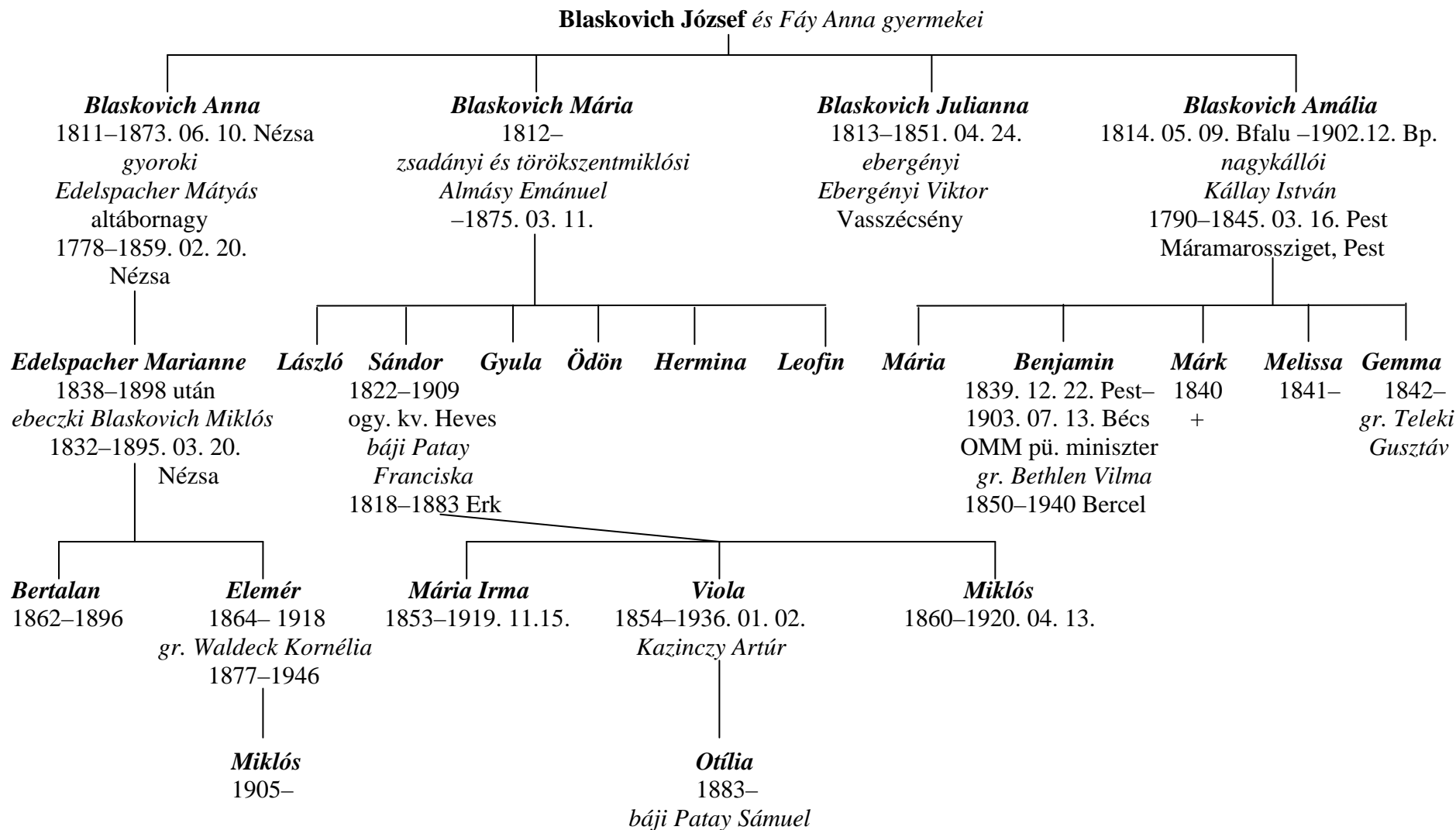
Rövidítés: Bátorfalu – Bf, Tibolddaróc – Tda, Tápiószentmárton – Tszm, Budapest – Bp,

3. TÁBLA

Blaskovich Bertalan 1794. 08.27. Tibolddaróc–1859. 01. 03. Tápiószentmárton
zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Erzsébet 1804–1872. 06. 23 Tápiószentmárton

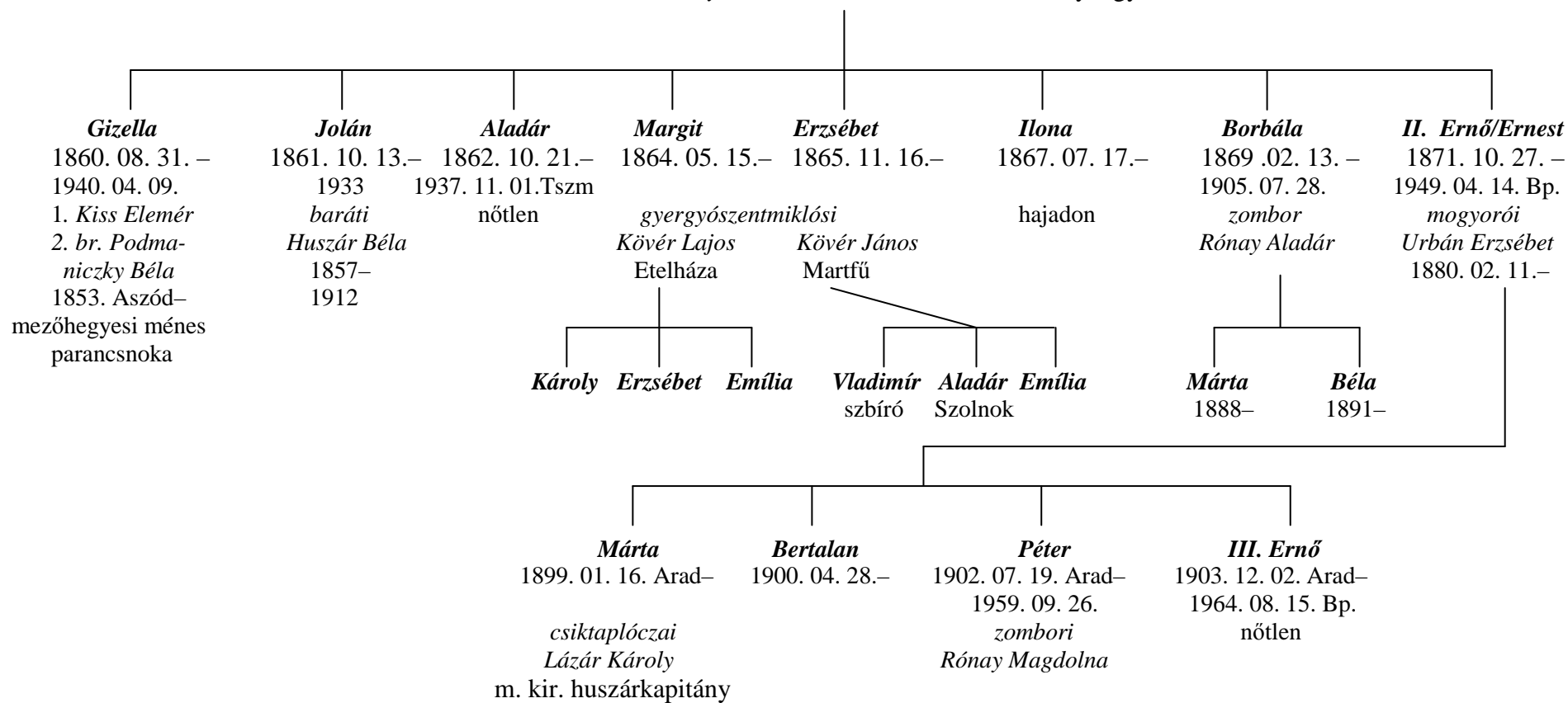

4. TÁBLA

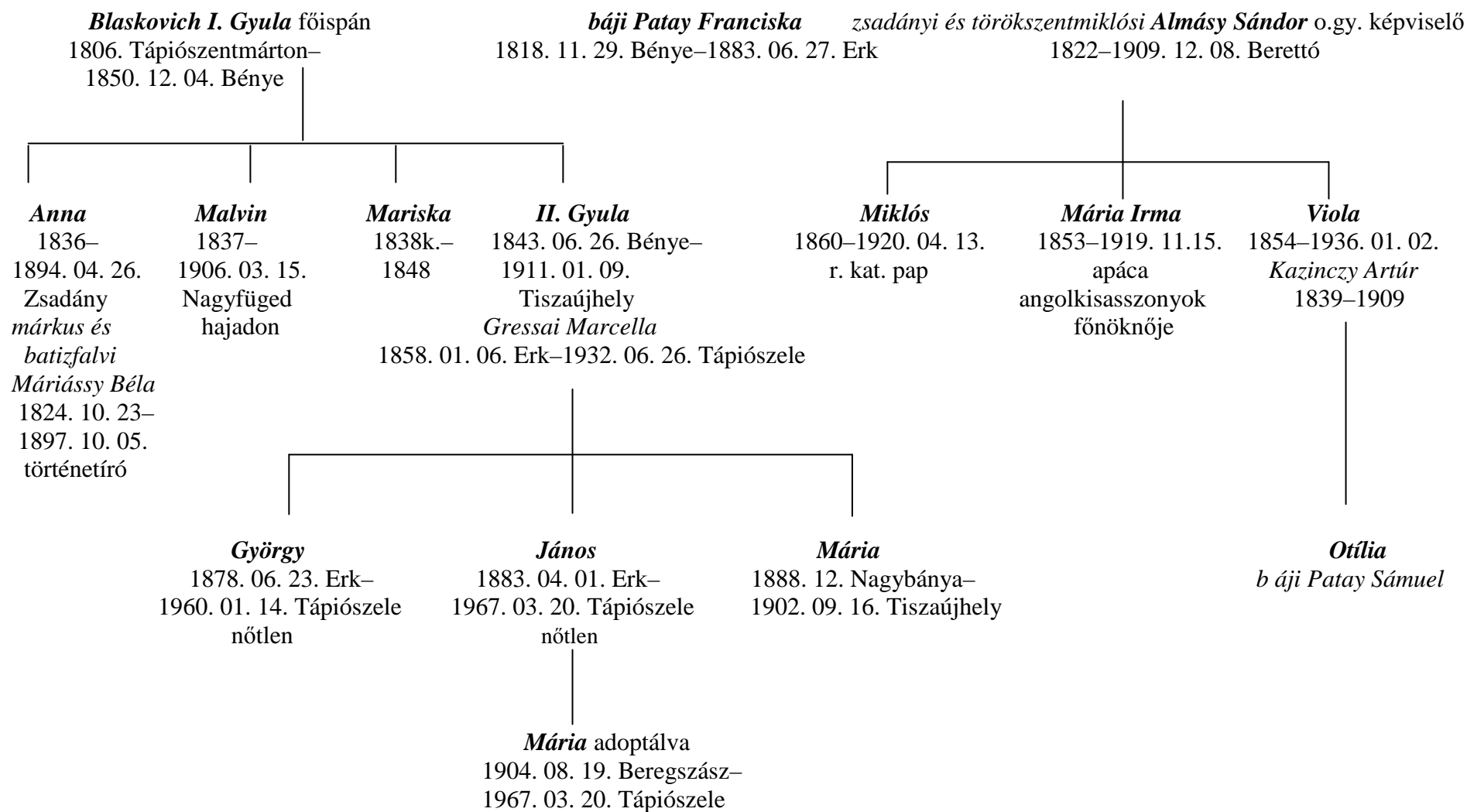
5. TÁBLA

Blaskovich István 1828. 11. 16.–1917. 07. 16. Királyhegyes
zombori Rónay Amália 1839–1910. 06. 12. Királyhegyes

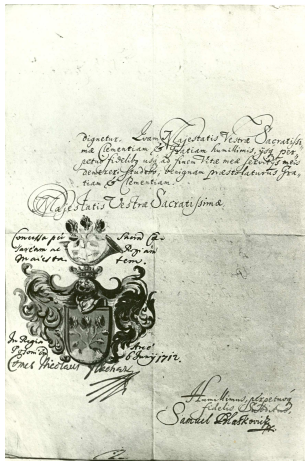

6. TÁBLA

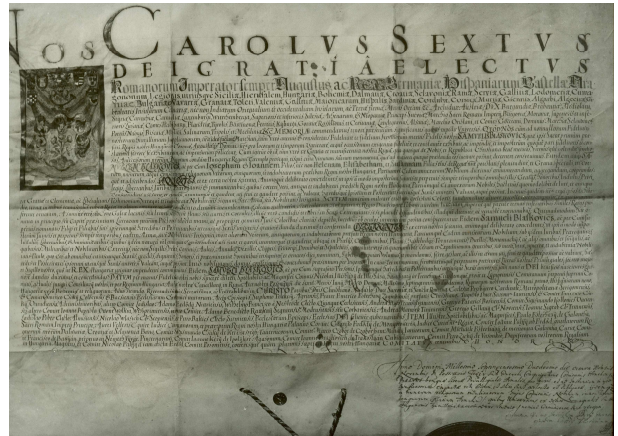
Blaskovich–Patay és Almásy–Patay házaspár gyermekei

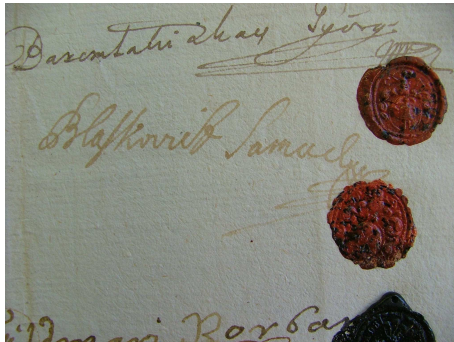
KÉPMELLÉKLET

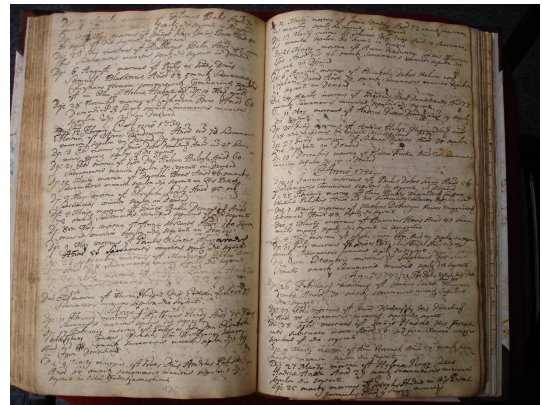
1. Blaskovich Sámuel kérvénye 1712.

2. Blaskovich Sámuel nemesi levélének fotómásolata

3. Blaskovich Sámuel aláírása és pecsétje

4. A deméndi róm. kat. halotti anyakönyv

5. A hébeci Szent Ilona kegytemplom, 2009.

6. A Blaskovich család kriptájának helyszíne, a hébeci templomkert, 2009.

7. Kassa láda, 18. sz. közepe

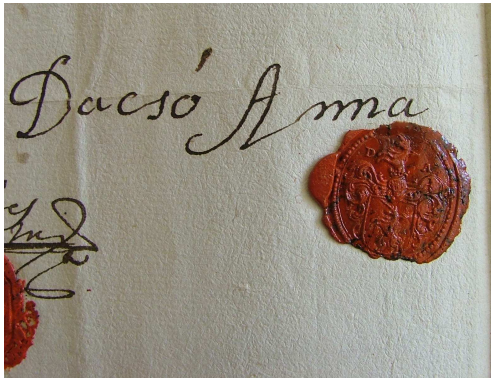
8. Ón tál és tányér készlet, 18. század

9. Ebeck térképe, 1770.

10. Apáti térképe, 1790.

11. Dacsó Anna aláírása és pecsétje, 1750.

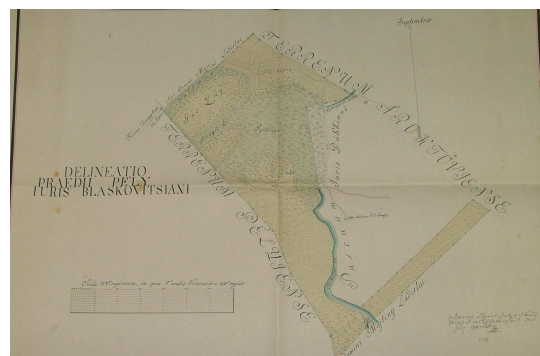
12. Blaskovich József aláírása és pecsétje, 1750.

13. Térkép Lukanénye, Bátorfalva, Dacsó, Apáti határról, 1770.

14. Térképészlet Fehéregyháza és dorozsmai Blaskovich földekről, 1779.

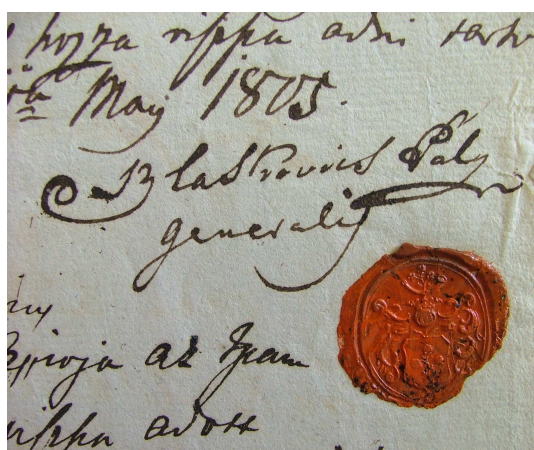
15. Térkép a daróci, leányfalui és kácsi földekről, 1779. 16. A pélyi Blaskovich földek, 1799.

17. Bátorfalui kápolna 1999.

18–19. A tápiószentmártoni Blaskovich kápolna 1938. és 1994.

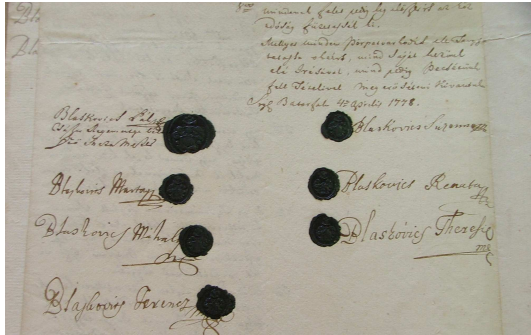
20. Blaskovich Pál aláírása és pecsétje, 1805.

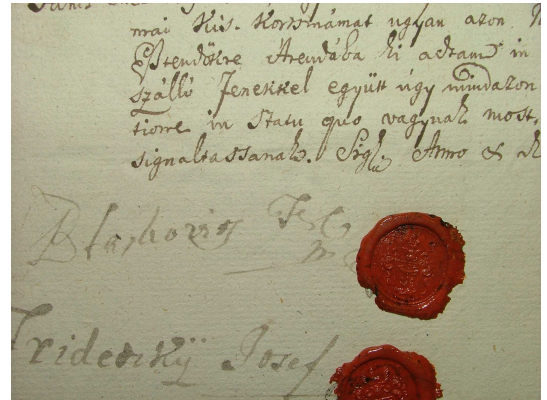
21. Blaskovich Pál koporsójának verete a váci Fehérek temploma kriptafeltárásból, 1996.

22–25. Blaskovich Pál restaurált koporsója, olvasója, csizmája és mentegombja, amikkel eltemették.

26. Blaskovich József és Dacsó Anna gyermekei: Pál, Márton, Mihály, Ferenc, Zsuzsanna, Renáta, Terézia aláírása és pecsétje 1778. Bátorfalu

27. Blaskovich Ferenc aláírása és pecsétje

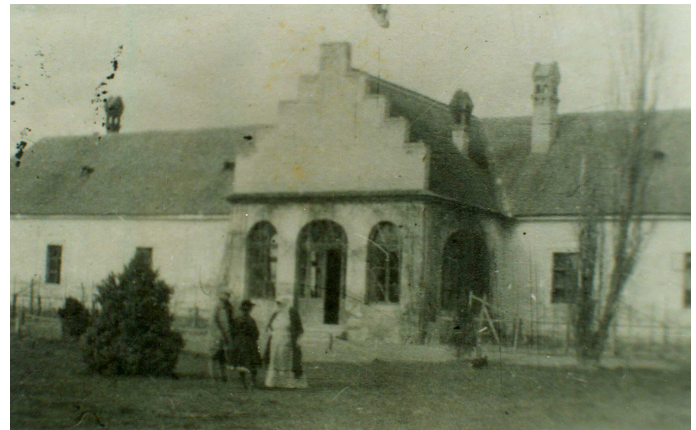
28. Blaskovich II. József aláírása és pecsétje, 1806.

29. Blaskovich és Fáy család egyesített pecsétje

30. Blaskovich Józsefné, fái Fáy Anna

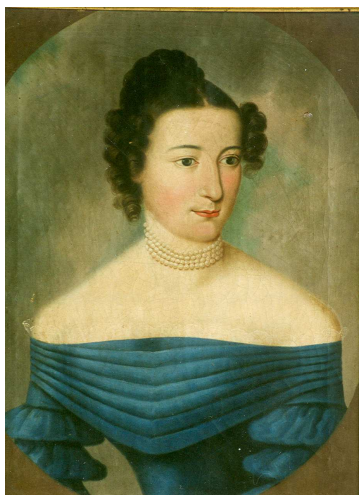
31. A tápiószentmártoni régi Blaskovich kúria, 1915 k.

32. A tápiószentmártoni Blaskovich uradalom: kúria, tiszt- és gazdasági épületei 1930-as évek.

33–34. A Blaskovich család tápiószentmártoni kúriája 1940-es évek eleje.

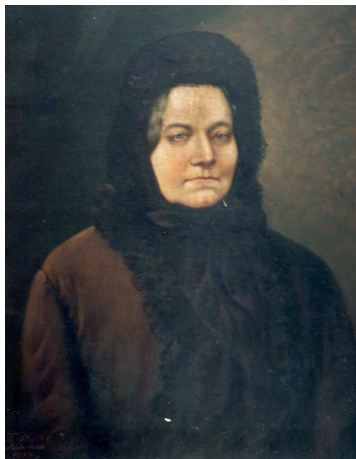
35. Blaskovich Mária
(1812–)

36. Blaskovich II. Pál
(1803–1871)

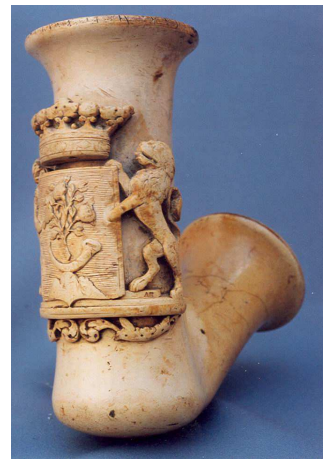
37. Barabás Miklós: Blaskovich Pál
1853.

38. Blaskovich I. Gyuláné,
Patay Franciska (1818–1883)

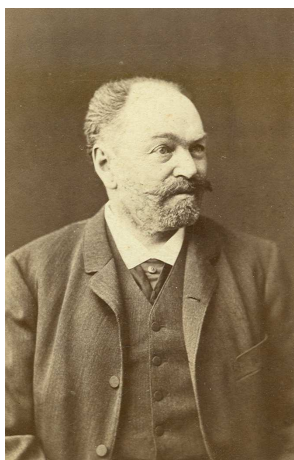
39. Blaskovich I. Gyula
(1806–1850)

40. Tajtékpipa Blaskovich
címerrel

41. Blaskovich II. Gyuláné,
Gressai Marcella (1858–1932)

42. Blaskovich II. Gyula
(1843–1911)

43. Blaskovich Gyula 1880 k.

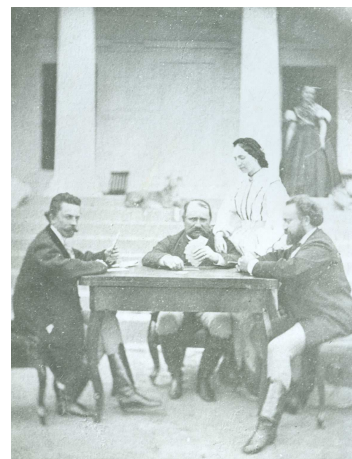
44. Blaskovich II. Gyula erki udvara, 1878. Almássy Irma festménye

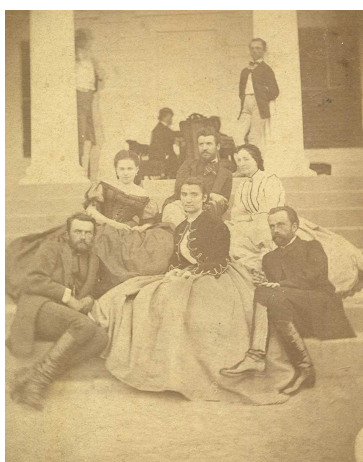
45. Máriássy Béláné,
Blaskovich Anna (1836–1894)

46. Máriássy Béla történétíró
(1824–1897)

47. Kártyaparti Máriássy Bélánál
1875-ben középütt Gyula és Anna

48. Társaság a Máriássy kúria előtt
hátról ül Bl. Malvin és Anna

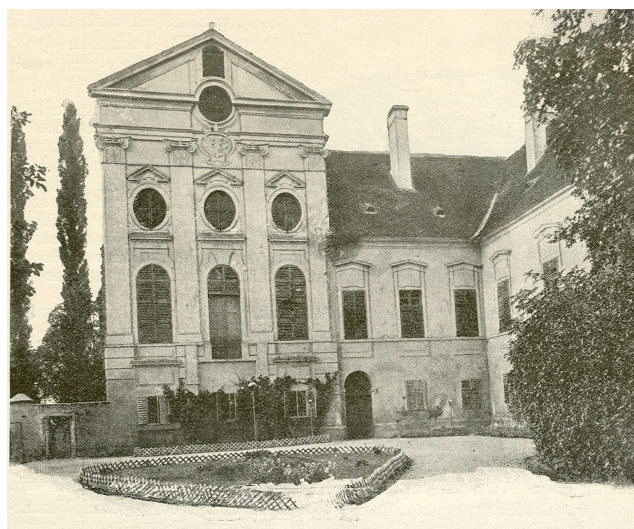
49. Blaskovich Miklós
Edelspacher Marianne

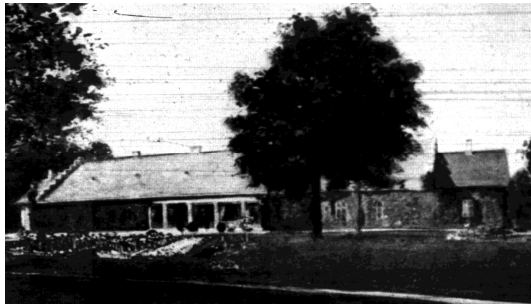
50. Blaskovich Miklós
(1832–1895)

51. Blaskovich Miklós és neje

52. A vasszécsényi Ebergényi kastély

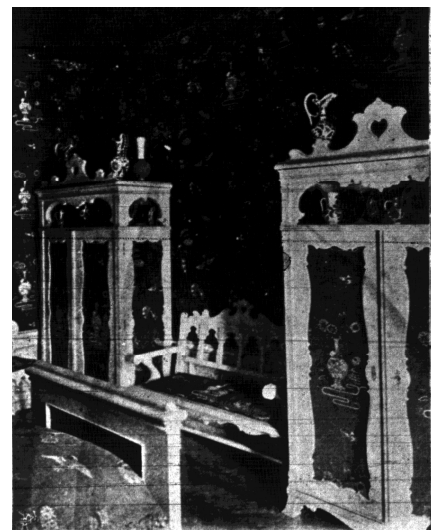
53. A kengyeli kúria, 1898.

54. A kengyeli kúria, 2011.

55. Blaskovich Elemér és neje, gróf Waldeck Kornélia

56. A kengyeli kúria magyar szobája, 1898.

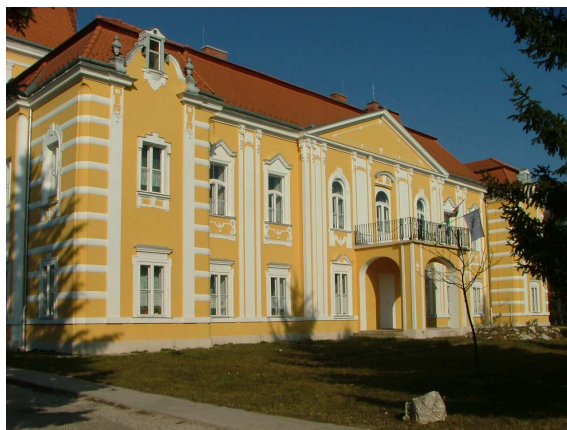
57. Szalon a kengyeli kúriában, 1898.

58. Szalon a kengyeli kúriában, 1898.

59. A nézsai kastély, 1898.

60. A nézsai kastély, 2011.

61. A nézsai kastély nagy szalonja, 1898.

62. A nézsai kastély dohányzó szobája, 1898.

63. A nézsai kastély női szalonja

64. Lépcsőház, 1898.

65. Lépcsőház, 2011.

66. A nagykirályhegyesi úrilak az 1910-20-as években 67. A nagykirályhegyesi kúria, 2005

68. Blaskovich Istvánné,
Rónay Amália (1839–1910)

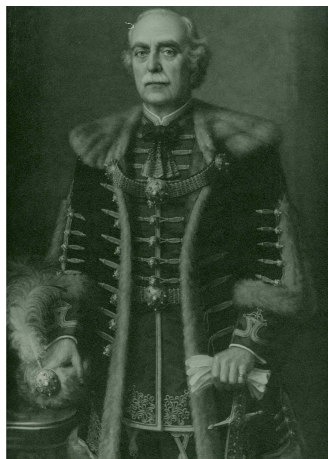
69. Blaskovich István
(1828–1917)

70. Blaskovich Antal
(1834–1914) és neje

71. Blaskovich II. Ernőné,
Urbán Erzsébet (1880–)

72. Blaskovich II. Ernő
(1871–1949)

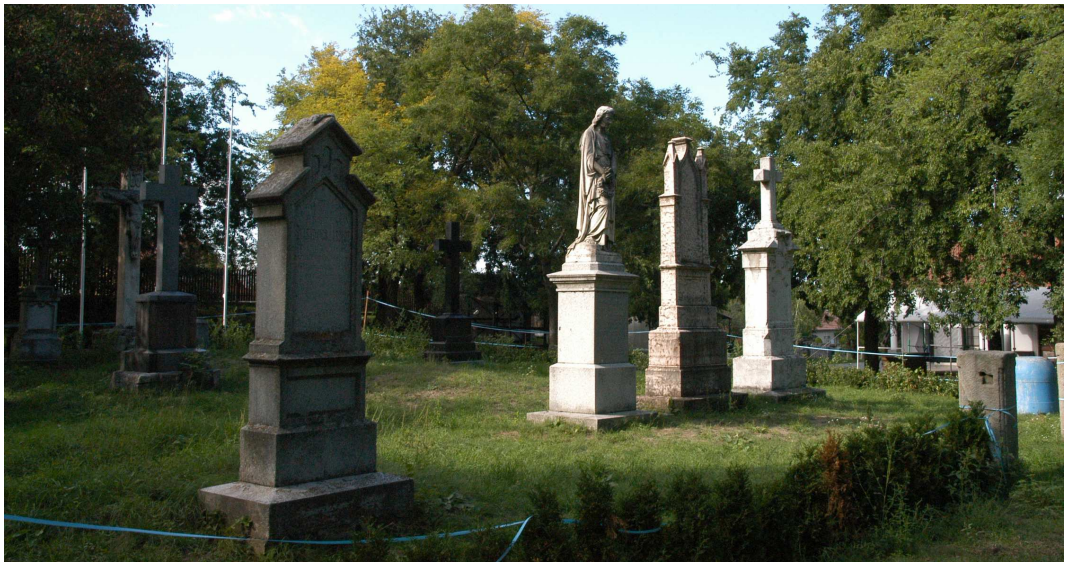
73. Almásy Sándor
(1822–1909)

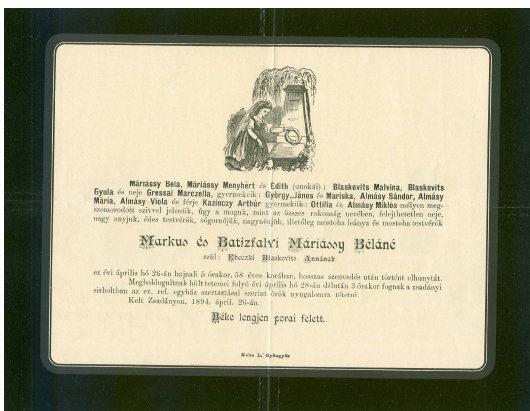
74. Kincsem, a csodakanca 1878.

75. Blaskovich Ernő ((1834–1911)

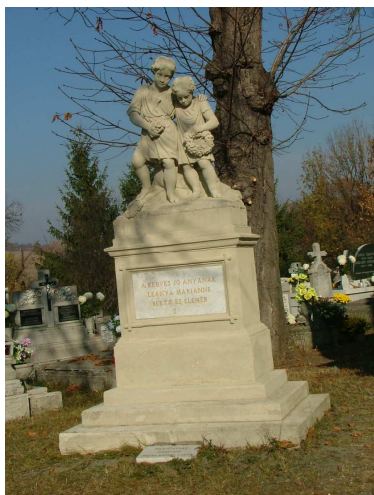
76. A Blaskovich család tápiószentmártoni sírkertje, 2008.

77. Gyászjelentés, 1894.

78. Gyászjelentés, 1874.

79. Emlékmű a nézsai temetőben Edelspacher Mátýásné számára állította lánya, Marianna és unokái

80. Edelspacher Mátýás és neje sírköve a nézsai temetőben

81. Blaskovich Bertalanné, Almásy Erzsébet síremléke Tápiószentmártonban

82. Királyhegyesi kápolna, 1920–30.

83. Királyhegyesi kápolna belső

84. Tápiószentmártoni kápolna, 2009.

85. Blaskovich családi sírkert a tápiószzelei temetőben, 2009.

86. Mária grotta a tápiószzelei temetőben

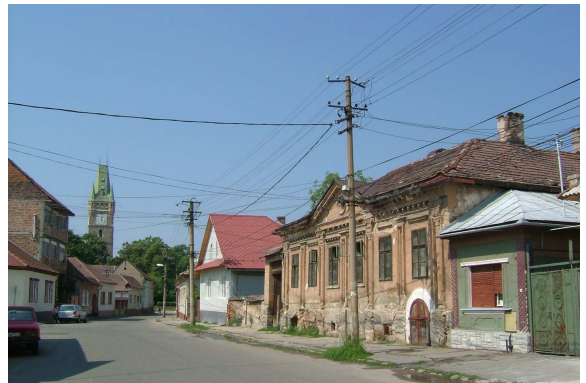
87. Blaskovich György és János, 1884.

88. Blaskovich II Gyula lakása Nagybányán, 1887–1901.

89. Blaskovich György és barátai
1899-ben

90. A Blaskovich család nagybányai háza, 2008.

91. Blaskovich György, 1898.

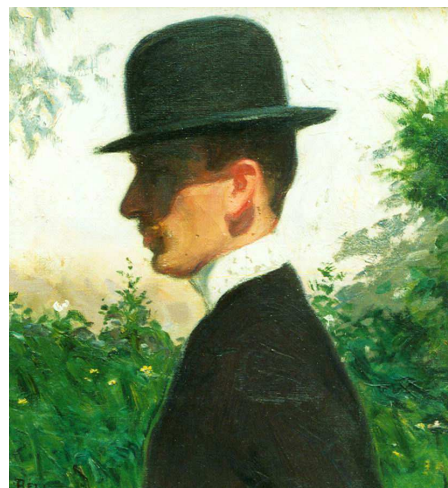
92. Blaskovich János, 1900.

93. Blaskovich Mária
(1888–1902)

94. Blaskovich Aladár a tápiószentmártoni istálló előtt

95. Réti István: Blaskovich György arcképe, 1901.

96. Blaskovich II. Gyula tiszaujhelyi kúriája 1910 k.

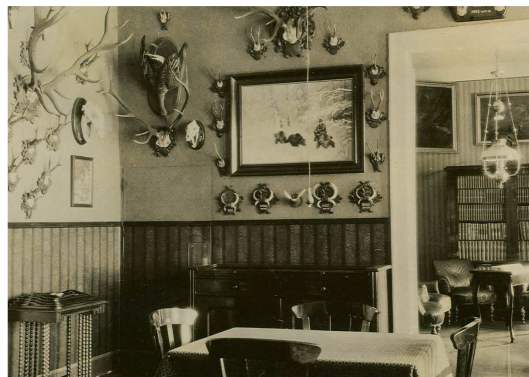
97. A tiszaujhelyi uradalom istállója 1910. k.

98. Blaskovich fivérek és barátjuk egy vadászaton Máramarosban 1908 körül

99. A tiszaujhelyi kúria udvari oldala 1910. k.

100. Blaskovich János és Mária Tápiószelén 1915. 101. A tápiószelei kúria ebédlője 1920-as években

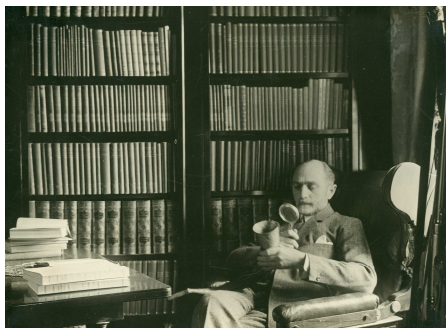

102. Dolgozószoba 1930-as évek 103. Szalon 1920–30-as évek 104. Dolgozószoba 1920-as évek

105. A tápiószelei kúria hálószobája 1940 k.

106. A kúria szalonja 1940. körül

107. Blaskovich János az 1940-es években

108. Blaskovich fivérek a szkíta temető feltárásán, 1941.

109. A felsőbakai–prandorfi kúria udvara 1930-as évek

110. A felsőbakai–prandorfi kúria szobája

111. A felsőbakai–prandorfi kúria szobája,

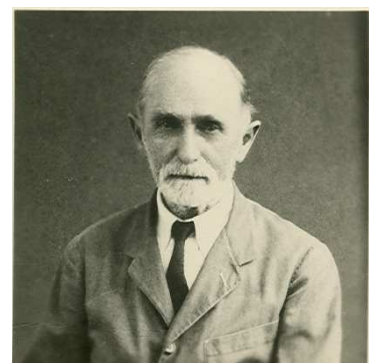
112. A felsőbakai–prandorfi lak konyhája

113. A felsőbakai–prandorfi kúria, 2010

114. A felsőbakai–prandorfi vendégház, 2010

115. Blaskovich György (1878–1960) 116. A székita aranyszarvas 117. Blaskovich János (1883–1967)

118. A tápiószélei Blaskovich kúria, 2009

119. A Blaskovich kúria szalonja, 2009

120. A Blaskovich kúria ebédlője, 2009.

121. A kúria ebédlője, 2009.

122. A kúria nappali szobája, 2009.

123. A nappali szoba, 2009.

124. A kúria dolgozószobája, 2009.

125. A dolgozószoba, 2009.

Képek forrásjegyzéke

- K.1. Blaskovich Sámuel nemesi kérvénye 1712. Fotómásolat, Tápiószelei Blaskovich Múzeum (TBM) Történeti Dokumentációs Tára (Td.) 68.1.322.
- K.2. Blaskovich Sámuel nemesi levelének fotómásolata, TBM Td.68.1.327.
- K.3. Blaskovich Sámuel aláírása és pecsétje a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár (JNSzML) F:6. N:37
- K.4. A deméndi római katolikus egyház halotti anyakönyve, Matrica D. zomrelli 1732–1783. fahsky úrad: Demendice, Stány Archív Banskej Bistrici
- K.5. A hébeci Szent Ilona kegytemplom, 2009, saját fotó
- K.6. A hébeci templomkert, 2009, saját fotó
- K.7. Kassa láda, 18. század közepe TBM leltári szám: 67.442.1.
- K.8. Ón tál és tányér készlet, 18. század, TBM 67.64.1–2.
- K.9. Ebeck térképe, 1770. JNSzML F:1. N:1.
- K.10. Apáti Térképe, 1770. JNSzML F:1. N:1.
- K.11. Blaskovich I. József aláírása és pecsétje, 1750. JNSzML F:2 N:149.
- K.12. Dacsó Anna aláírása és pecsétje, 1750. JNSzML F:1 N:82.
- K.13. Térkép Lukanénye, Bátorfalu, Dacsó és Apáti határáról, 1770. JNSzML F:1.N:1.
- K.14. Térképrészlet a Borsod megyei Fehéregyháza és dorozsmai Blaskovich földekről, 1779. JNSzML F:8 N:254.
- K.15. Térképrészlet a tibolddaróci, leányfalui és kácsi földekről, 1779. JNSzML F:8. N:254.
- K.16. A pélyi Blaskovich földek, 1799. JNSzML F:8. N:256.
- K.17. Bátorfalui kápolna, 1999. fotó Dr. Varga Kálmán, TBMA 910–2000.
- K. 18. A tápiószentmártoni Blaskovich kápolna 1938-ban, TBM Fotótár 73.87.3.
- K.19. A tápiószentmártoni Blaskovich kápolna 1994-ben, fotó Gócsa Mihály,
- K.20. Blaskovich I. Pál aláírása és pecsétje, 1805. JNSzML F:11. N:153.
- K.21. Blaskovich I. Pál koporsójának verete a váci Fehérek temploma kriptafeltárásból, váci Tragor Ignác Múzeum, TBMA 1485–10
- K.22. Blaskovich I. Pál restaurált koporsója, váci Tragor Ignác Múzeum, TBMA 1485–10
- K.23. Blaskovich I. Pál olvasója, váci Tragor Ignác Múzeum, TBMA 1485–10
- K.24. Blaskovich I. Pál csizmája, váci Tragor Ignác Múzeum, TBMA 1485–10

- K.25. Blaskovich I. Pál mente gombja, váci Tragor Ignác Múzeum, TBMA–10
- K.26. Blaskovich I. József és Dacsó Anna gyermekei: Pál, Márton, Márton, Ferenc, Zsuzsa, Renáta, Terézia aláírása és pecsétje, 1778. JNSzML F:8. N:3.
- K.27. Blaskovich Ferenc aláírása és pecsétje, JNSzML F:8. N.245.
- K.28. Blaskovich II. József aláírása és pecsétje, 1805. JNSzML F:2. N:269.
- K. 29. A Blaskovich és fáji Fáy család egyesített pecsétje, 1812. JNSzML F:9. N.301.
- K. 30. Blaskovich József neje, fáji Fáy Anna, festmény, Törökszentmiklós, Helytörténeti Gyűjtemény
- K. 31. A tápiószentmártoni régi Blaskovich kúria 1915. k. TBM Fotótár 10.131.1.
- K.32. A tápiószentmártoni Blaskovich uradalom: kúria, tiszti- és gazdasági épületei, 1930-as évek, TBM Fotótár 12.2.1.
- K.33. A tápiószentmártoni Blaskovich kúria főhomlokzata, fotóreprodukció Imrényi-Szabó Imre: Öreg udvarházak, régi kúriák és parasztházak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében című könyvéből, Budapest, 1944.
- K.34. A tápiószentmártoni Blaskovich kúria főhomlokzata, fotóreprodukció Imrényi-Szabó Imre: Öreg udvarházak, régi kúriák és parasztházak Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében című könyvéből, Budapest, 1944.
- K.35. Blaskovich Mária, ismeretlen művész festménye, 19. század közepe, TBM. 67.565.1.
- K.36. Blaskovich II. Pál fotója, 1870 k. TBM Fotótár 73.75.1.
- K.37. Blaskovich II. Pál, Barabás Miklós festménye, 1853. TBM 67.571.1.
- K.38. Blaskovich I. Gyuláné, báji Patay Franciska, Haller müncheni festő alkotása, 1888. TBM 67.460.1.
- K.39. Blaskovich I. Gyula, ismeretlen festő alkotása, 1840. körül, TBM 67.567.1.
- K.40. Tajtékpipa az ebeczki Blaskovich címerrel, 19. század TBM 67.290.1.
- K.41. Blaskovich II. Gyuláné, Gressai Marcella fényképe 1887. TBM. Fotótára 73.80.1.
- K.42. Blaskovich II. Gyula fényképe, 1887. TBM Fotótára 94.3.1.
- K.43. Blaskovich Gyula lovon, fénykép 1880. körül TBM Fotótára 71.29.42.
- K.44. Blaskovich Gyula erki udvara, 1878. Almásy Irma festménye TBM 67.446.1.
- K.45. Máriássy Béláné, Blaskovich Anna, ismeretlen művész alkotása, 19. század közepe, TBM 67.528.1.
- K.46. Máriássy Béla, Barabás Miklós akvarellje, 1857. TBM 67.563.1.

- K.47. Kártyaparti Máriássy Béla kúriája előtt, fénykép 1875. k., TBM Fotótára 71.29.46.
- K.48. Társaság a Máriássy kúria előtt, fénykép 1875. k., TBM Fotótára 71.29.45.
- K.49. Blaskovich Miklósné, Edelspacher Marianne, fénykép 1880. k., TBM Fotótára 73.111.1. b.
- K.50. Blaskovich Miklós, fénykép 1880. k., TBM Fotótára 73.111. a.
- K.51. Blaskovich Miklós és neje, fénykép 1870. k. TBM Fotótára 73.111. c.
- K.52. A vasszécsényi Ebergényi kastély, fotóreprodukció, Borovszky Samu (szerk.): Vas vármegye monográfiája című munkából, Budapest 1918. 99.
- K.53. A kengyeli kúria épülete, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.54. A kengyeli kúria épülete, 2011-ben, saját fotó
- K.55. Blaskovich Elemér és neje, gróf Waldeck Kornélia portréi, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.56. A kengyeli kúria magyar szobája, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.57. Szalon a kengyeli kúriában, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.58. Szalon a kengyeli kúriában, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.59. A nézsai kastély 1898-ban, OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.60. A nézsai kastély 2011-ben, saját fotó
- K.61. A nézsai kastély nagy szalonja, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.62. A nézsai kastély dolgozószobája, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.63. A nézsai kastély női szalonja, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K. 64. A nézsai kastély belső lépcsője, 1898. OSZK, Magyarország és a Nagyvilág, Képes folyóirat, 1898. december 11. szám
- K.65. A nézsai kastély lépcsőháza 2011-ben, saját fotó
- K.66. A nagykirályhegyesi kúria 1920-as évek, fénykép, TBM Fotótára 2000.4.1.

- K.67. A nagykirályhegyesi kúria, 2005. saját fotó
- K.68. Blaskovich Istvánné, zombori Rónay Amália, fénykép 1890. k. TBM Fotótára 12.1.2.
- K.69. Blaskovich István, fénykép 1890. k. TBM Fotótára 12.1.1.
- K.70. Blaskovich Antal és neje, fénykép 1880–90, TBM Fotótára 71.29.33.
- K.71. Blaskovich II. Ernőné, mogyoródi Urbán Erzsébet, fénykép 1890. k. TBM Fotótára 12.1.4.
- K.72. Blaskovich II. Ernő, fénykép 1890. k., TBM Fotótára 12.1.3.
- K.73. Almásy Sándor, fénykép 1880. k., TBM Fotótára 71.29.39.
- K.74. Kincsem, a csodakanca, Pállik Béla festménye 1878, TBM 67.650.1.
- K.75. Blaskovich I. Ernő, 1875–1885, fénykép, TBM Fotótára 73.94.1.
- K.76. A Blaskovich család tápiószentmártoni sírkertje a barokk kápolna mellett, 2008. saját fotó
- K.77. Gyászjelentés, Máriássy Béláné, Blaskovich Anna haláláról, 1894. TBM Td.68.1.
- K.78. Gyászjelentés, Blaskovich Pál haláláról, 1874. TBM Td.68.1.
- K.79. Emlékmű a nézsai temetőben, Edelspacher Mátyásné Blaskovich Anna emlékére állította lánya, Edelspacher Marianne és unokái, 2011. saját fotó
- K.80. Edelspacher Mátyás és neje, Blaskovich Anna sírköve a nézsai temetőben, 2011. saját fotó
- K.81. Blaskovich Bertalanné, Almásy Erzsébet síremléke a tápiószentmártoni családi sírkertben, 2009. saját fotó
- K.82. Királyhegyesi Blaskovich kápolna, fénykép, 1920–30. TBM Fotótára 2000.4.3.
- K.83. A királyhegyesi kápolna oltára, fénykép, 1920–30. TBM Fotótára 2000.4.4.
- K.84. A tápiószentmártoni Blaskovich kápolna, 2009. saját fotó
- K.85. Blaskovich családi sírkert a tápiószelei Farmosi úti római katolikus temetőben, 2009. saját fotó
- K.86. Mária barlang a tápiószelei Farmosi úti római katolikus temetőben, 2009. saját fotó
- K.87. Blaskovich György és János 1884-ben, fénykép, TBM Fotótára 96.4.1.
- K.88. Blaskovich II. Gyula lakása Nagybányán 1890-es évek, képeslap, TBM Td.73.81.1.
- K.89. Blaskovich György és barátai a nagybányai lakás udvarán 1899-ben, fénykép, TBM Fotótára 71.29.12.

- K.90. A Blaskovich család nagybányai lakása, 2008. saját fotó
- K.91. Blaskovich György, 1898. fénykép, TBM Fotótára 73.92.1.
- K.92. Blaskovich János, 1900. fénykép, TBM Fotótára 71.29.14.
- K.93. Blaskovich Mária, 1898–99, fénykép, TBM Fotótára 73.78.1.
- K.94. Blaskovich Aladár a tápiószentmártoni istálló előtt 1930. k., fénykép, TBM Fotótára 73.59.1.
- K.95. Blaskovich György portréja, Réti István festménye, 1901. TBM 67.456.1.
- K.96. Blaskovich II. Gyula tiszaujhelyi kúriája, 1910. körül, fénykép, TBM Fotótára 94.4.1.
- K.97. A tiszaujhelyi uradalom istállója 1910 körül, fénykép, TBM Fotótára 10.128.1.
- K.98. Blaskovich fivérek barátjukkal egy máramarosi vadászaton, 1908. fénykép, TBM Fotótára 94.4.13.
- K.99. A tiszaujhelyi kúria udvari homlokzata, 1900–10, fénykép, TBM Fotótára 94.4.1.
- K.100. Blaskovich János és Mária a tápiószelei kúria előtt, 1915. k., fénykép, TBM Fotótára 94.4.160.
- K.101. A tápiószelei kúria ebédlője az 1920-as években, fénykép, TBM Fotótára 73.112.1. a
- K.102. A tápiószelei kúria dolgozója az 1920–30-as években, fénykép, TBM Fotótára 73.112.1. b.
- K.103. A tápiószelei kúria szalonja az 1920–30-as években, fénykép, TBM Fotótára 73.112.1. c.
- K.104. A tápiószelei kúria dolgozószobája 1920-as években, fénykép, TBM Fotótára 73.112. d.
- K.105. A tápiószelei kúria férfi hálószobája 1930–40-es években, fénykép, TBM Fotótára 73.112. e.
- K.106. A tápiószelei kúria szalonja 1930–40-es években, fénykép, TBM Fotótára 73.112. f.
- K.107. Blaskovich János az 1940-es években, fénykép, TBM Fotótára 73.108.1.
- K.108. Blaskovich fivérek a szkíta temető feltárásán 1941-ben, fénykép, TBM Fotótára
- K.109. A felsőbakai–prandorfi kúria udvara az 1930-as években, fénykép, TBM Fotótára 73.112. g.
- K.110. A felsőbakai–prandorfi kúria szobája az 1930-as években, fénykép, TBM Fotótára 94.4.141.

- K.111. A felsőbakai–prandorfi kúria szobája az 1930-as években, fénykép, TBM Fotótára 94.4.142.
- K.112. A felsőbakai–prandorfi kúria konyhája az 1930-as években, fénykép, TBM Fotótára 94.4.143.
- K.113. A felsőbakai–prandorfi kúria épülete, 2010. saját fotó
- K.114. A felsőbakai–prandorfi vendégház épülete, 2010. saját fotó
- K.115. Blaskovich György az 1950-es években, fénykép, TBMA 332–73.
- K.116. A tápiószentmártoni aranyszarvas galvanomásolata R.52.129.
- K.117. Blaskovich János az 1950-es években, fénykép, TBMA 332–73.
- K.118. A tápiószzelei kúriamúzeum épülete, 2009. saját fotó
- K.119. A Blaskovich kúria szalonja, 2009. saját fotó
- K.120. A Blaskovich kúria ebédlője, 2009. saját fotó
- K.121. A Blaskovich kúria ebédlője, 2009. saját fotó
- K.122. A Blaskovich kúria nappali szobája, 2009. saját fotó
- K.123. A Blaskovich kúria nappali szobája, 2009. saját fotó
- K.124. A Blaskovich kúria dolgozószobája, 2009. saját fotó
- K.125. A Blaskovich kúria dolgozószobája, 2009. saját fotó

Summary

Ph.D. Dissertation of Csilla Móró Mrs. Gócsa (2012)

THE WORLD OF THE BLASKOVICH

The History and Lifestyle of a Gentry Family from the Beginning of the 18th Century to the Middle of the 20th Century

Supervisor: György Miru Ph.D.

The dissertation deals with the history of an extraordinarily successful and ambitious family representing a layer changing its social status from gentry to bourgeois. The history of a family whose members were educated and always open to renew their farming and who developed a unique collection in Tápiószele in the 20th century to display the history and lifestyle of a gentry family.

In Hungarian genealogical research the material of the Blaskovich family established by Sámuel Blaskovich of Ebeczk has an unparalleled value with its complexity because the 18th century documents of the family have remained in the state archives while those of the 19th and 20th centuries have been preserved in a public collection completed with original photos as well as original personal articles used by several generations. The dissertation has mainly been done on the basis of undisclosed archive resources or ones published by me.

The treatise is more than just a traditional family history. It is a family history examined from the aspect of social history with a cultural historical perspective. The genealogical treatise consists of six large chapters. After the introductory chapter, which deals with general issues of the subject, the second part reveals the process of descent and emergence then shows the economic and social roles of the generations of the Reform Age. In the fourth chapter the descendants affected in the bourgeois transformation appear together with their family and social relations. The fifth unit presents the middle class generation with a special focus on the branch which founded the museum, and, finally, a summary closes the treatise. The sources and the list of special literature are at the end of the thesis. In the appendix six genealogical tables show the generations of the Blaskovich of Ebeck. The picture attachment is a selection of the rich iconographic material of the Blaskovich family, which is completed with photos taken during the author's collecting tour.

On the basis of the treatise, we can establish that though the career of the Blaskovich family started relatively lately, at the beginning of the 18th century, it can be regarded as typical in the social layer of Hungarian lower nobility. The Blaskovich

of Ebeczk are similar to the noble families who traditionally joined the army, participated in the county public life and had economic enterprises. The members of the family managed their land carefully, they had political ambitions and held artistic values in high esteem. Several talented people came of the family. Some of the outstanding personalities are Ernő Blaskovich, the famous breeder of thoroughbreds, Gyula II. Blaskovich, art collector, Sándor Blaskovich writer and his son, Sándor Blaskovich Jr., composer and the Blaskovich brothers, György and János, museum founders.

In the history of the Blaskovich family spanning several centuries we get acquainted with personalities whose aim was to enrich the built heritage, to support progressive national ideas, to establish Hungarian horse racing and to collect and publicize cultural values. From the history of two and a half centuries we can see the main ambitions of the Blaskovich: good and effective farming, augmenting landed property, forming marital relations in order to establish rise in rank, playing public roles and participating actively in the county and national political life.

From the last third of the 19th century, the Blaskovich family became famous for thoroughbred breeding, especially the estate of Tápiószentmárton and Nézsa. In the history of horse breeding, and especially horse racing, there were several stallions and mares of Tápiószentmárton origin which testified the high level of breeding of the time. Among the great number of outstanding horses the thoroughbred mare, Kincsem, became a great name, which brought world fame to his breeder, the name Blaskovich and Hungarian thoroughbred breeding as well.

The social roles of the Blaskovich family were completed by György and János Blaskovich, two descendants working in the 20th century, who passed the uniquely rich material of the only mansion museum of Hungary to the nation. The value-preserving and culture-transmitting spirit of the Blaskovich brothers of Tápiószele determines the identity of the people of the village even today. Moreover, the Blaskovich still belong to the collective memory of the Tápió-region, their spiritual and material heritage has determined the everyday life of the people living here up to now.

A BLASKOVICHOK VILÁGA

Egy köznemesi család története és életmódja

a 18. század elejétől a 20. század közepéig

Az értekezés egy kivételesen sikeres, igényes, a polgárosuló köznemesség rétegét reprezentáló család történetét mutatja be. Egy olyan família históriáját, amelynek tagjai műveltségteremtők voltak, mindig nyitottnak mutatkoztak gazdálkodásuk megújítására, és a 20. században Tápiószelén egy köznemesi család történetét és életét bemutató kivételes gyűjteményt hoztak létre.

A magyarországi családtörténeti kutatásban egyedi értéket képvisel a Blaskovich Sámuel által alapított ebeczki Blaskovich família anyaga a maga komplexitásával, mivel a família 18. századi iratai állami levéltárban, míg a 19. és 20. századiak egy közgyűjteményben fennmaradtak, amelyekhez nemcsak eredeti fotók, hanem több generáció által használt eredeti berendezési tárgyak is társulnak. Az értekezés döntően eddig feltáratlan, vagy csak általam publikált levéltári források feldolgozásával készült.

Az értekezés nem hagyományos családtörténet, több annál, társadalomtörténeti aspektusból vizsgált családtörténet, művelődéstörténeti kitekintéssel. A genealógiai értekezést hat nagyobb fejezet alkotja. A bevezető fejezet után, mely a tárgykör általános szakirodalmi kérdéseit taglalja, a második rész a származás és felemelkedés folyamatát tárja fel, majd a reformkor nemzedékeinek gazdasági és társadalmi szerepvállalását mutatja be. A negyedik fejezetben a polgári átalakulásban érintett leszármazottakat és azok családi-társadalmi kapcsolatai jelennek meg. Az ötödik nagy egység a polgárosult nemzedéket mutatja be, a múzeumalapító ágra koncentrálna, majd végül összegzés zárja az értekezést. A disszertáció végén a felhasznált források, illetve a szakirodalom jegyzéke kap helyet. A függelékben hat genealógiai táblában foglalja össze az ebeczki Blaskovichok nemzedékeit. A képmellékletben válogatás látható a Blaskovich család gazdag ikonográfiai anyagából, amit saját gyűjtő út során készített fényképfelvételek egészítenek ki.

Az értekezés alapján megállapítható, hogy a Blaskovich család karrierje ugyan későn, a 18. század elején indult, de tipikusnak mondható a magyarországi köznemességben belül. Az ebeczki Blaskovichok hasonlóak azokhoz a nemesi familiákhoz, ahol nagy tradíciója volt a katonáskodásnak, a vármegyei közéletben való részvételnek és a gazdasági vállalkozásnak. A család tagjaira jellemző volt a körültekintő birtokvezetés és gazdálkodás, a közéleti-politikai ambíciók, valamint a művészeti értékek megbecsülése. A família több tehetséges egyént adott az országnak.

A sorból kiemelkedik Blaskovich Ernő híres telivértenyésztő, Blaskovich II. Gyula műgyűjtő, Blaskovich Sándor író és fia, ifjabb Sándor zeneszerző, valamint Blaskovich György és János múzeomalapítók.

A Blaskovich család évszázadokat átívelő történetében megismerünk olyan személyeket, akiknek az épített örökség gazdagítása, a haladó nemzeti gondolatok támogatása, a magyar lóversenyzés megteremtése, a kulturális értékek összegyűjtése és közreadása volt céljuk. A két és fél évszázad történetéből jól kirajzolódtak a Blaskovichok alapvető törekvései, mégpedig a jó és eredményes gazdálkodás, a birtokgyarapítás, a házassági kapcsolatok tudatos, olykor rangemelkedést is hozó alakítása, valamint a közéleti szerepvállalás, a vármegyei és országos közéletben való aktív közreműködés.

A 19. század utolsó harmadától telivér lótenyésztéséről lett híres a Blaskovich família, elsősorban a tápiószentmártoni és nézsai uradalom. A lótenyésztés és különösen a lósport történetében nem egy tápiószentmártoni származású mén vagy kanca nevét örökítették meg, amelyek az akkori tenyésztői munka magas színvonaláról tanúskodtak. A sok kiváló ló között a Kincsem nevű telivérkanca neve fogalomná vált, amely világhírt hozott tenyésztőjének, a Blaskovich névnek és a magyar telivér tenyésztésnek.

A Blaskovich család társadalmi szerepvállalását két, a 20. században munkálkodó leszármazott, Blaskovich György és János fejezte be azzal, hogy a magyar nemzet számára örökül hagyta az ország egyetlen köznemesi kúriamúzeumának páratlanul gazdag anyagát. A tápiószelei Blaskovich fivérek értékőrző és kulturaközvetítő szellemisége napjainkban is meghatározza a település lakóinak identitását. Sőt a Blaskovichok máig részei a tápiómenti kistérség kollektív emlékezetének is, szellemi és tárgyi örökségük korunkig meghatározzák az itt élők mindennapjait.

Publikációs lista

Tanulmányok

1. Blaskovich család útja a felemelkedéstől a műgyűjtéséig, In: Blaskovich emlékkönyv, Szentendre, 1993. 19–61.
2. Blaskovich Múzeum története 1952-1992, In: Blaskovich emlékkönyv, Szentendre, 1993. 174–194.
3. Nagybányai gyökerek a Blaskovich család műgyűjtésében, In: Pest Megyei Múzeumi Füzetek 4. Szentendre, 1997. 196–203.

4. A tápiószelei köznemesek társadalmi és gazdasági szerepvállalása a 18-19. században, In: Tisicum XII, Szolnok, 2001. 387–398.
5. Egy magyar köznemesi család lakóviszonyai, életkörülményei a 18. század közepétől a 20. század közepéig, In: Blaskovichok emlékezete, Tápiószele, 2003. 11–99.
6. A magyar köznemes tárgyi világa – a tápiószelei Blaskovich Múzeum története (1952–2002), In: Studia Comitatus 28, Szentendre, 2004. 39–59.
7. Blaskovichok a Rákóczi-korban, a Rákóczi-kor és kultusz tárgyai a Blaskovich gyűjteményben, In: Történeti Muzeológiai Szemle, Budapest 2006. 199–217.
8. A tápiószelei szkíta temető feltárása a korabeli sajtó tükrében, In: Az aranyszarvas nyomában, Tápiószele, 2006. 151–167.
9. Szemelvények Párducz Mihály és a tápiószelei Blaskovich testvérpár kapcsolatához, In: Az aranyszarvas nyomában, Tápiószele, 2006. 167–183.
10. A régészeti értékörzés és közvetítés formái a tápiószelei múzeumban 1947–2004, In: Az aranyszarvas nyomában, Tápiószele, 2006. 183–198.
11. Egy magyar köznemesi család, a Blaskovichok életkörülményei a XIX. század végén és a XX. század elején, In: Tisicum XVII., Szolnok, 2008. 255–275.
12. Blaskovich Gyula hevesi alispán társadalmi szerepvállalása különös tekintettel az 1848-49-es forradalom és szabadságharc éveire, In: Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve, Agria XLIV. Eger, 2008. 205–223.
13. Egy köznemesi család története. A Blaskovichok rövid története, In: Szirbik Miklós léptein, Makói Múzeumi Füzetek 110. Makó, 2008. 49–57.
14. A Blaskovichok világa. A Blaskovich család útja a felemelkedéstől egy nemzeti közgyűjtemény megalapításig, Turul folyóirat, megjelenés alatt, 2012.

Szerkesztői munka

1. Blaskovich emlékkönyv, tanulmánykötet, Szentendre, 1993.
2. Helytörténeti emlékkönyv, tanulmánykötet, Tápiószele, 1999.
3. Nagy János képgyűjteménye, Tápiószele, 2001
4. Blaskovichok emlékezete, tanulmánykötet, Tápiószele, 2003.
5. Haider Edit – Ridovics Anna: Pipagyűjtemény a tápiószelei Blaskovich Múzeumban, Szentendre, 2005.
6. Az aranyszarvas nyomában. A Blaskovich fivérek és a magyar régészet kapcsolata, tanulmánykötet, Tápiószele, 2006.
7. Hidán Csaba – Szöllősy Gábor: Fegyver- és lószerszámgyűjtemény a tápiószelei Blaskovich Múzeumban, Szentendre, 2008.

8. Helytörténeti emlékkönyv, Tápiószele, 2009.

Hazai konferenciák, előadások

1. Blaskovich család története, Kisnemesi Otthonok 2. Országos Találkozója, Munkácsy Mihály Emlékmúzeum, Békéscsaba, 2003. március
2. Blaskovich család története, Teleki Magyar Ház, Nagybánya (Románia) Szent István Napok 2005. augusztus 18.
3. Mentor és emlékezete, Bottyán és a Blaskovichok, „Kard és karrier” Bottyán János halálának 300. évfordulója alkalmából rendezett történeti konferencia, Hadtörténeti Múzeum és Levéltár Budapest, 2009. október 16.
4. A Blaskovichok világa, egy köznemesi család története, Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, Budapest, 2010. március 11.
5. A Blaskovichok világa, a Blaskovich család szerepe a Tápió mentén, A család helye, szerepe a lokális társadalomban, Interdiszciplináris konferencia, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Szolnok, 2011. szeptember 16-17.
6. A Blaskovich család szerepe és élő emlékezete a Tápió-vidéken, Tápiómenti Helytörténészek Konferenciája, Süllyás, 2011. október 15.

Cikkek, közlemények

1. A tápiószelei Blaskovich Múzeum, TKM füzet 386. szám, 1990.
2. Nemesi Kúria a 19. században, múzeumi állandó kiállítás vezető, Tápiószele, 1997.
3. Egy magyar köznemesi gyűjtemény Tápiószelén, Honismeret 1997/1.
4. Egy magyar köznemesi család lakóviszonyai, életkörülményei a 20. század első felében, In: Duna–Part folyóirat, 2003/4.
5. Magyar táblabírák világa a tápiószelei Blaskovich Múzeum, Szalon kulturális folyóirat 2001/3.
6. A Blaskovich Múzeum öt éve 1990-1995. Magyar Múzeumok folyóirat, 1996/1.
7. Múzeumi Arcképcsarnok, lexikon: Blaskovich fivérek szócikke, Budapest, 2002.
8. A tápiószelei múzeumot alapító Blaskovich János, Honismeret 2004/1.
9. A Blaskovichok és a szkíta kutatás- rendezvények a tápiószelei múzeumban 2004-ben, Magyar Múzeumok folyóirat, 2005/1.
10. Köznemesi kúria a 19. században, Műértő 2005. július-augusztus
11. A Blaskovichok és Nagybánya, Kolozsvári Magyar Művelődés 2005. május
12. A kúria titkai, ismertető füzet a tápiószelei Blaskovich Múzeum kulturális és természeti értékeinek megismeréséhez, Tápiószele, 2011.
13. A XIX. századi magyar köznemes tárgyi világa a tápiószelei Blaskovich Múzeumban, Honismeret 2011/3.

